COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM.

LXXXIII.

PATRES QUINTI ECCLESIAE SAECULI.

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS.

XIV.

PROSTAT INSUPER VENALE

MONTIS PESSULANI

APUD **VIRENQUE**, BIBLIOPOLAM,

PARISIIS,

APUD **BIBLIOPOLAM**, CUI NOMEN GALLICE!

SOCIÉTÉ POUR LA PUBLICATION DES BONS LIVRES.

Rue des Saints-Pères, 16.

PARISIIS. — E TYPOGRAPHEO BOURGOGNE ET MARTINET,

VIA VULGO DICTA DU COLOMBIER, N° 30.

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM,

COMPLECTENS

EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCENSI,

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

D. M. N. S. GUILLON,

EPISCOPO MAROCHIENSI, IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE, AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE:

BIBLIOTHEQUE CHOISIE DES PÈRES GRECS ET LATINS.

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS OCTOGESIMUS TERTIUS.

PARISIIS,

APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

M. DCCC. XXXVI.

S. P. N. JOANNIS
CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI.

OPERUM.

PARS I.

HOMILIÆ IN SCRIPTURAM.

CLASSIS II.

HOMILIÆ IN NOVUM TESTAMENTUM.

HOMILIÆ XXXII IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

HOMILIÆ XLIV IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS I.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI
CONSTANTINOPOLITANI
ARCHIEPISCOPI,
HOMILIÆ XXXII IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

HOMILIA XXIII.

CAPUT XIII.

Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit[1].

I. De hac re plurima verba facit in aliis etiam Epistolis[2], ut domesticos heris, sic et subditos principibus subjiciens. Id vero facit, ostendens Christum non ad eversionem communis politiæ leges suas induxisse, sed ad emendationem, docens ut ne superflua et inutilia suscipiantur bella. Sufficiunt enim insidiæ illæ, quæ propter veritatem nobis parantur, nec par est supervacaneas et inutiles adjicere tentationes. Vide autem quam opportune in hunc sermonem accesserit. Postquam enim magnam illam philosophiam requisivit, et amicis, et inimicis commodos, atque iis qui prospere, et iis qui infeliciter rem gerent, egenis, atque omnibus utiles reddidit, ac vitæ institutum quod Angelis deceret inseruit, iram evacuavit, arrogantiam repressit, illorumque animum in omnibus mansuetum reddidit; tunc de hisce rebus adhortationem inducit. Nam si iis, qui injuriam inferunt, contraria rependere oportet; multo magis iis, qui nos beneficiis

[1] Rom. XIII, 1. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 147-148

ornant obtemperare convenit. Sed hoc quidem in fine adhortationis ponit. Interea vero illa non movet ratiocinia, quæ dixit; sed ea quæ ex debito obedire jubent. Et ostendens hoc omnibus imperari, sacerdotibus etiam et monachis, nec sæcularibus tantum, hoc ab exordio declarat dicens : « Omnis anima potestatibus sublimibus subdita sit; » etsi Apostolus esses, etsi Evangelista et Propheta, etsi quivis alius. Neque enim hæc subjectio pietatem subvertit. Nec simpliciter dixit : « Obediat, » sed, « Subdita sit. » Primum autem jus talis constitutionis, cum fidelibus ratiociniis convenit, quod a Deo hæc præcepta fuerint. Non est enim potestas nisi a Deo. Quid dicis? Omnis-ne princeps a Deo ordinatus est? Non hoc dico, inquit. Neque enim de singulis principibus mihi nunc sermo est; sed de re ipsa. Nam quod principatus sint, et quod alii imperent, alii subjecti sint, neque omnia casu ac temere ferantur, populis quasi fluctibus hinc et inde circumactis, divinæ esse sapientiæ dico. Ideo non dixit : « Non enim est princeps nisi a Deo; » sed de re ipsa loquitur dicens : « Non enim est potestas nisi a Deo. Quæ vero sunt potestates, a Deo ordinatæ sunt[1]. » Sic et cum quidam Sapiens dicit : « A Deo adaptatur viro mulier[2]; » hoc dicit, quia nuptias Deus constituit, non quia singulos qui mulieres ducunt ipse conjunxerit. Multos quippe videmus qui male, et non ex nuptiarum lege junguntur. Neque hoc Deo imputaverimus. Sed quod Christus ipse dixit : « Qui fecit ab initio, masculum et fœminam fecit eos; et dixit : Ideo relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ[3]. » Hæc Sapiens ille interpretans dicebat : quia illa honoris æqualitas bellum sæpe inducit, multos fecit principatus, multasque subjectiones, ut viri et mulieris, filii et patris, senis et juvenis, servi et liberi, principis et subditi, doc-

[1] Rom. XIII, 1. — [2] Prov. XIX, 14. — [3] Matth. XIX, 4, 5.

toris et discipuli. Ecquid miraris quod hoc in hominibus fecerit, quando idipsum in corpore fecit. Neque enim hic omnia paris honoris fecit; sed hoc minus, illud melius, et alia imperare, alia subdita esse jussit. In brutis quoque idipsum videre est, ut in apibus, in gruibus, in gregibus ovium agrestium. Neque mare hoc bono ordine privatum est; sed et illic multa piscium genera, sub uno ordinantur et militant, et sic longas peregrinationes suscipiunt. Nam ubi nullus principatus est, ubique malum et perturbatio regnant. Cum dixisset ergo undenam sit principatus, subjunxit: « Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi » resistit [1]. » Vide quo rem deduxerit, unde terruerit, ac quomodo ostenderit hoc ex debito fieri. Nam ne fideles dicerent: « Nos viles reddis, et contemptui exponis, » dum eos, qui regno cœlorum potituri sunt, principibus subdit: ostendit se ita non principibus, sed Deo illos subjicere. Nam qui principatibus subjectus est, illi obsequitur. Verum non ita loquitur, nempe quod Deo obsequatur is qui principibus obedit; sed per contrarium terret, et accuratius idipsum probat dicens eum, qui principi non obedit, cum Deo pugnare, qui hanc legem posuit; et hoc ubique demonstrare studet, quod non gratiam illis, sed debitum obediendo præstemus. Ita enim ille principes infideles ad piam religionem magis alliciebat, et fideles ad obedientiam. Etenim rumor undique circumferebatur, quo Apostoli ut seditiosi et novarum rerum auctores incusabantur, qui ad legum communium eversionem omnia facerent et dicerent. Cum enim ostendes communem Dominum nostrum hoc suis omnibus præcipere, eorum, qui Apostolos ut novatores traducebant, ora obstrues, et cum majori fiducia pro veritatis dogmatibus loqueris.

II. Ne itaque talis subjectionis te pudeat. Nam hanc

[1] Rom. XIII, 2.

Deus legem posuit, et eos qui ista contemnunt vehementer ulciscitur. Nam si non obsequaris, pœnas abs te non leves repetet, sed maximas, nec quidquam te repugnantem eximet, quin et ab hominibus gravissimo plecteris supplicio, nemoque tibi patrocinabitur, ac Deum magis irritabis. Quæ omnia subindicans dicebat : « Qui autem » resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt[1]. » Deinde post incussum timorem, ut rei utilitatem ostendat, per ratiocinia id suadet, ita loquens : « Nam principes non sunt » timor bonorum operum, sed malorum[2]. » Postquam enim profundam inflixerat plagam, illosque terruerat, rursus illos erigit, ut sapiens medicus levia adhibens pharmaca, consolando dicens : Quid times? quid exhorrescis? An te bene agentem corripit? an terribilis est virtutis studioso? ideo adjicit : « Vis autem non timere potestatem? » bonum fac et habebis laudem ex illa[3]. » Vides-ne quomodo illum cum magistratu conciliet, dum ostendit illum ipsius laudatorem sedere? vides-ne quomodo iram evacuaverit? « Dei enim minister est tibi in bonum[4]. » Tantum abest ut te terreat, ut etiam laudet : tantum abest ut impediat, ut etiam tecum cooperetur. Cum ergo et laudatorem habeas et adjutorem, cur non te subjicis? Cum alioquin faciliorem tibi virtutem reddat, malos quidem puniens, bonos autem beneficiis et honore donans, Deique voluntati cooperans : ideoque ministrum illum vocavit. Perpende autem : Ego ut temperans sis consulo, et ipse per leges ita dicit : Hortor ne quis avaritiæ studeat, ne rapiat : et ille super hæc judex sedet. Itaque is cooperator est, et nobis auxiliator, et ad eam rem a Deo missus est. Utrinque ergo venerabilis est; et quod a Deo missus est, et quod ad ejusmodi negotium. « Quod si malum feceris, time. » Non ergo princeps timorem incutit, sed

[1] Rom. XIII, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 4.

nequitia nostra. « Non ergo frustra gladium portat[1]. » Vides-ne quomodo illum tibi exhibeat armatum ceu quemdam militem, peccatoribus terribilem ostendens? « Dei » enim minister est in iram, ultor ei qui malum operatur[2]. » Ne rursus pœnam audiens, supplicium et gladium, resilias, rursus dicit eum Dei legem implere. Quid enim si princeps ignoret? sed Deus ita instituit. Si ergo et dum punit et dum honorat, Dei minister est, virtutem vindicans, malitiam abigens, id quod Deo placet, cur cum illo contendis, qui tanta inducit bona, rebusque tuis viam parat? nam multi qui prius ex magistratus metu virtutem exercuerunt, postea propter Dei timorem illam amplexi sunt. Crassiores enim, non tam futura tangunt, quam præsentia. Qui ergo multorum animos præparat, vel timore, vel præmiis; ita ut aptiores sint ad doctrinæ verbum, jure minister Dei vocatus est. « Ideo necesse est subditos » esse, non solum propter iram; sed etiam propter conscientiam[3]. «Quid significat, « Non solum propter iram? » Non solum, inquit, quia si non subjectus es, adversaris Deo, et magna tibi mala et a Deo et ab hominibus pertrahis; sed quia etiam magistratus in rebus maximis tibi beneficus est, pacem concilians et administrationem politicam : et quia per magistratus mille bona civitatibus inferuntur. Si illos auferas, omnia abscedent, nec civitates, nec vici, nec domus erunt; non forum, non aliud quidpiam stabit; sed omnia subvertentur, potentioribus infirmiores devorantibus. Itaque etsi ira quædam inobedientem non sequeretur, te tamen subjici oporteret, ut ne videreris sine conscientia esse, et ingratus erga benefactorem. « Ideo enim et tributa solvitis, inquit : Dei enim ministri » sunt, in hoc ipsum incumbentes[4]. » Omissis beneficiis singulis, quæ a magistratibus præstantur civitatibus; ut

[1] Rom. XIII, 4. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 5. — [4] Ibid. 6.

sunt, bonus ordo, pax, alia ministeria, quæ milites spectant, quæ communia officia, ex hoc uno totum ostendit. Quod enim ab illo beneficia accipias, inquit, tu testificaris, mercedem illi persolvens. Vide sapientiam, prudentiamque beati Pauli. Quod enim onerosum videbatur esse et grave, nempe exactiones, hoc argumentum facit illorum providentiæ. Cur enim, inquit, tributa regis pendimus? Annon ut providenti? annon ut præposito sollicitudinis suæ mercedem damus? Atqui non penderemus, nisi a principio novissemus, ex tali principatu nobis lucrum accedere. Verum ideo jam olim ex communi decreto statutum est, ut magistratus a nobis alerentur, quia domesticis neglectis rebus, de publicis solliciti sunt, et in his otium totum impendunt, quo nostra servantur.

III. Cum dixisset ergo ea quæ ad externos pertinent, ad priora sermonem revocat: hoc enim modo fidelem magis pertrahere poterat. Rursusque ostendit Deo ita placere, qua in re consilium suum concludit, ita dicens: « Dei » enim ministri sunt. » Deinde laborem ipsorum ostendens atque miseriam, addit, « In hoc ipsum incumbentes. » Hæc enim illorum vita est, hoc studium, ut pace fruaris. Ideo in alia Epistola non solum illis subditos esse, sed etiam pro illis precari jubet: et postquam illic quoque ostendit lucrum esse commune, subjungit: « Ut placidam » et quietam vitam agamus[1]. » Neque enim parum nobis conferunt ad præsentis vitæ statum, arma moventes, hostes propulsantes, seditiosos in urbibus cohibentes, subortas in omnibus lites solventes. Ne mihi enim dixeris, quod quis sæpe hac potestate abutatur; sed ipsius constitutionis bonum ordinem respice, et multam videbis ejus, qui a principio hanc legem statuit, sapientiam. « Reddite ergo » omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal,

[1] 1 Tim. II, 2.

»vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, hono-»rem... Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem dili-»gatis[1].» Iisdem adhuc insistit, non pecunias modo ipsis pendere jubens, sed honorem et timorem. Et quomodo qui supra dixit: « Vis non timere potestatem? fac bonum; » hic dicit: « Reddite timorem? » Intensum dicit honorem, non timorem ex mala conscientia partum, quem supra subindicavit. Nec dixit: « Date; » sed, « Reddite, » et debita adjecit: neque enim ad gratiam hoc facit. Debitum enim est, et nisi præstiteris, ingrati pœnas lues. Neque putes te vilem fieri, et nocumentum accipere secundum philosophiæ tuæ dignitatem, si præsente principe surgas, si caput detegas. Nam si cum tunc principes Gentiles essent, hoc præcepit; multo magis nunc cum fideles sunt, hoc præstandum est. Quod si tu dicas tibi majora concredita esse, disce non adesse nunc tempus tuum. Extraneus enim es et peregrinus. Erit tempus quo omnium splendidissimus apparebis. «Nunc vita tua abscondita est cum »Christo in Deo. Cum Christus apparuerit, tunc et vos »cum illo apparebitis in gloria[2].» Ne quæras igitur in hac fluxa vita retributionem; sed si cum timore adesse oporteat coram principe, ne putes indignum hoc esse nobilitate tua. Deus enim ita vult, ut princeps ab illo creatus, suam fortitudinem habeat. Etenim cum is, qui nullius sibi mali conscius est, cum timore astat ante judicem; multo magis is, qui mala perpetrat, timore corripietur. Tu vero hinc etiam splendidior eris. Neque enim ex tali honore præstito vilis efficeris; sed si honorem non exhibeas. Et ipse princeps te magis mirabitur et Dominum tuum hinc glorificabit, etiamsi infidelis sit. « Nemini quidquam »debeatis, nisi ut invicem diligatis. »Rursus ad matrem bonorum confugit et ad dictorum magistram virtutisque

[1] Rom. XIII, 7, 8. — [2] Coloss. III, 3, 4.

omnis causam : dicitque ipsam esse debitum ; non quidem tale quale est tributum, quale vectigal, sed perpetuo colendam : nunquam enim illam reddi vult ; imo semper quidem reddi vult, non tamen impleri, sed semper deberi. Tale quippe debitum est, ut semper detur, semper debeatur. Cum dixisset ergo quomodo diligere oporteat, ejus rei lucrum declarat dicens : « Qui diligit alium, le» gem implevit. » Neque hoc quoque gratiam esse putes; nam et hoc debitum est : debes quippe fratri dilectionem, ob cognationem spiritualem. Neque hac solum ratione, sed quia membra sumus alter alterius. Et si dilectio hæc recedat, totum dissipatum est. Dilige ergo fratrem. Si enim ex ejus dilectione tanta lucraris, ut totam legem impleas, debes illi dilectionem, ut tali ab illo beneficio affectus. « Illud enim : Non adulterabis : Non occides : » Non furaberis : Non falsum testimonium dices, et si quod » aliud mandatum, in hoc verbo summatim comprehen» ditur : Diliges proximum tuum sicut te ipsum [1]. » Non dicit simpliciter, impletur, sed summatim comprehenditur, id est breviter, ac totum præceptorum opus in brevi perficitur : nam principium et finis virtutis est dilectio ; hanc habet radicem, hanc materiam, hoc culmen. Si ergo illa est et principium et plenitudo, quid huic par est?

IV. Verum non simpliciter dilectionem requirit; sed etiam vehementem. Neque enim simpliciter dixit : « Dilige proxi» mum tuum, » sed, « Sicut te ipsum. » Ideo enim Christus et Legem et Prophetas ab illa pendere dicebat[2]. Et cum quo posuisset dilectionis genera, vide quo illam deduxerit. Cum dixisset enim primum mandatum esse : « Diliges « Dominum Deum tuum, » subdidit : « secundum vero; » nec tacuit, sed adjecit, « Simile huic : Et proximum tuum si-

[1] Rom. XIII, 9. — [2] Matth. XXII, 39.

» cut te ipsum. » Quid huic benignitati par fuerit? Quid huic mansuetudini? cum immenso spatio ab illo distemus, dilectionem illam inter nos mutuam, juxta illam adducit, qua ipse diligitur, et similem huic esse dicit. Ideoque mensuram utrique prope eamdem ponens, de illa dicebat, « Ex toto corde tuo, et ex tota anima tua; » de hac vero quæ proximi est, sicut te ipsum dicit. Paulus vero, si hæc non fuerit, non multum utilitatis ab illa carpi dicit. Quemadmodum ergo nos cum quemdam diligimus, dicimus: « Si illum diligas, me diligis; sic et ille idipsum declarans dicebat, « Simile est huic; » et Petro: « Si diligis me, pasce » oves meas. Dilectio proximi malum non operatur. Pleni» tudo ergo Legis est dilectio[1]. » Vides-ne quomodo utramque virtutem habeat, abstinentiam a malis, nam ait: « Malum non operatur, » et bonorum operationem? Plenitudo enim Legis est, inquit; non solum nobis agendorum doctrinam breviter inducens, sed et ipsorum exhibitionem facilem reddens. Non enim hoc solum curat ut discamus ea quæ scire debemus, quod Legis officium est; sed et ad operationem ipsius magnum nobis inducit auxilium, non partem præceptorum, sed universam in nobis virtutem perficiens. Diligamus ergo nos invicem, ut qui hoc pacto eum qui dilexit nos Deum diligamus. Apud homines enim si quem ab alio amatum diligas, repugnat illius amator. Hic vero dignatur Deus amorem te communem habere, ac non communem habentem odit. Humanus quippe amor invidia et livore plenus est: divinus, omni passione vacuus. Propterea quærit qui secum in amore communicent. Dilige mecum, inquit, et tum ego te magis amabo. Vides-ne verba ardentis amatoris? Si dilectos meos dilexeris, tunc credam me sincere a te diligi. Etenim salutem nostram admodum desiderat, et hoc jam

[1] Rom. XIII, 10.

olim declaravit. Quando hominem efformavit, audi quid dixerit : « Faciamus hominem ad imaginem nostram[1] ; » et rursum : « Faciamus ei adjutorium[2], » neque bonum est eum esse solum. Et cum postea prævaricatum increpavit, vide quam mansuete id faciat. Non enim dixit illi : « Scelestе, execrande, tot acceptis beneficiis, diabolo postea in omnibus credidisti, et benefactore relicto, maligno dæmoni hæsisti ? » Sed quid ait ? « Quis tibi dixit quod nudus » esses, nisi quod de ligno, de quo solo præceperam tibi » ne comederes, comedisti[3] ? » Ac si pater, cum filio ne gladium contingeret præcepisset, illi non obsecuto, et vulnerato diceret : « Unde vulneratus es ? Inde scilicet, quia me non audisti. » Vides-ne amici potius dicta, quam Domini ? Amici, inquam. contempti, nec ideo amare cessantis. Imitemur ergo illum, et cum increpamus, hanc servemus mansuetudinem. Nam et mulierem cum eadem mansuetudine increpat ; imo non increpatio ; sed admonitio et emendatio erant quæ dicebat, atque ad futura cautio. Propterea ad serpentem nihil dicit (1) : ille namque erat malorum auctor, et non potuit ad alium tranferre culpam. Propterea illum vehementer punivit. Neque hic substitit, sed et terram maledicti participem fecit. Quod si hominem ejecit e paradiso, et ad laborem damnavit : ideo maxime ipsum adorare et admirari debemus. Quia enim deliciæ hominem ad ignaviam deduxerant ; lætitiam abscindit, doloremque quasi murum ad ignaviam propulsandam posuit, ut ad ejus dilectionem redeamus. Quid vero erga Caïnum fecit ? annon eodem usus est mansuetudinis modo ? Nam ab illo contumelia affectus, non contumeliam retulit, sed hortatur et dicit : « Cur concidit » vultus tuus[4] ? » Etsi factum illud nullam habebat veniam. Ostendit hoc et frater junior. At neque sic increpat ; sed

[1] Gen. I, 26. — [2] Id. II, 18. — [3] Id. III, 11. — [4] Id. IV, 6.

quid ait? « Peccasti? quiesce, ne adjicias ultra. Ad te » conversio ejus erit, et tu dominaberis illius[1], » de fratre loquens. Si enim times ait : Ne propter hostiam, primogeniti prærogativam a te auferam; confide, omnem siquidem principatum in illum in manus pono tuas. Tantum melior evadas, et dilige eum, qui in nullo te læsit : nam utriusque curam gero. Et hoc mihi maxime gaudio erit, si nihil inter vos sit dissidii. Sicut enim mater prolis amans; sic et Deus omnia facit et machinatur, ut ne quis ab altero divellatur.

V. Ut autem id quod dico per exemplum clarius percipias, cogita mihi Rebeccam turbatam et undique circumcursantem, cum major frater juniorem impugnabat. Etsi Jacobum amaret, Esaü tamen non aversabatur. Ideo dicebat : « Ne forte duobus filiis una die orber[2]. » Ideo Deus tunc dicebat : « Peccasti? quisce : aderit conversio illius; » sic cædem avertere volens, et pacem inter ambos quærens. Postquam vero illum Caïn occidisset, neque sic providentia sua illum destituit; sed rursus mansuete fratricidæ loquitur dicens : « Ubi est Abel frater tuus[3]? » ut hoc pacto rem confiteretur. Ille vero ut prius concertat, idque cum majore et graviore impudentia. Sed neque sic absistit Deus; imo rursus amatoris contumelia affecti et despecti verba facit, aitque : « Vox sanguinis fratris tui » clamat ad me[4]. » Ac rursus cum homicida terram ipsam perstringit, in illam iram emittens suam, dicens : « Male» dicta terra, quæ aperuit os suum ut exciperet sanguinem » fratris tui[5]; » imitatus eos qui casus deplorant. Id quod etiam David faciebat, postquam Saül ceciderat. Nam et ille montibus, qui sanguinem exceperant, maledicebat his verbis : « Montes Gelboë, ne cadat super vos ros, nec

[1] Gen. IV, 7. — [2] Id. XXVII, 45. — [3] Id. IV, 9. — [4] Ibid. 10. — [5] Ibid. 11.

»pluvia, quia ibi projecta sunt scuta fortium[1]. » Ita et Deus quasi funebrem cantum edens, ait : « Vox sanguinis fratris tui clamat ad me. Et nunc maledictus tu de » terra, quæ aperuit os suum ad excipiendum sanguinem » fratris tui de manu tua. » Hæc porro dicebat effervescentem illius furorem reprimens, et suadens ut vel defunctum diligeret. Illius vitam extinxisti, ait, cur inimicitiam non jam extinguis? Sed quid facit? Sed quid facit Deus? Et illum et hunc diligit. Utrumque enim ille efformavit. Quid ergo? impunitum-ne homicidam relinquat? At sic ille pejor fiet. An puniet? At patre quovis amantior est. Vide igitur quomodo et puniat simul et amorem exhibeat; imo vero non punit, sed corrigit tantum. Neque enim occidit illum, sed tremore constrinxit, ut culpam exueret, ut vel sic ad ipsius amorem reverteretur, et cum defuncto pacisceretur. Neque enim volebat eum inimicum defuncti ex hoc sæculo migrare. Tales sunt ii qui amant, quando beneficia præbentes non diliguntur, coguntur vehementes fieri et comminari, non sponte quidem, sed ab ipso amore ad hoc deducti, ut vel sic eos qui se despiciunt attrahant. Quanquam enim hæc dilectio necessitatem quamdam afferat : attamen ipsos etiam per hoc consolatur, quod admodum diligat, itaque vel ipsa punitio ex amore procedit. Nam qui non dolent quod odio habeantur, neque punire cupiunt. Vide ergo et Paulum hæc Corinthiis dicentem : « Quis est, inquit, qui me lætificet, nisi qui contristatur » ex me[2]? » Itaque cum magis supplicium auget, tunc amorem ostendit. Sic et Ægyptia quod multum amaret, vehementer etiam Josephum ulta est. Sed illa quidem ad malum, impudicus enim amor erat; Deus autem ad bonum : digna quippe erat amante dilectio. Propterea non recusat ad crassiora verba descendere, humanorumque

[1] 1 Reg. I, 21. — [2] 2 Cor. II, 2.

affectum verbis uti, seseque æmulatorem vocare. « Deus » enim æmulator sum[1], » inquit, ut discas amoris vehementiam. Diligamus ergo illum ut ipse vult : magna quippe res esse putatur. Si nos avertamus, manet adhortans; si converti nolimus, punit quia diligit, non ut pœnas repetat. Vide ergo quid dicat in Ezechiele ad civitatem, quæ diligebatur, sed contemnebat eum : « Ducam ad te ama» tores tuos, et tradam te in manus eorum, et lapidabunt » te, et occident, et auferetur zelus meus a te, et requies» cam, et non amplius curam tui geram[2]. » Quid amplius dixerit vehemens amator ab amata contemptus, et postea rursum amore illius incensus. Nihil enim non agit Deus ut diligatur a nobis; ideoque neque Filio suo pepercit. At nos immites ac crudeles sumus. Sed simus tandem mansueti, diligamusque Deum ut diligere par est, ut cum voluptate virtute fruamur. Si enim qui mulierem habet dilectam, nihil sentit ex iis quæ quotidie tristia accidunt : qui hoc divino et puro amore tenebitur, cogita quanta fruetur voluptate. Hoc enim, hoc, inquam, regnum cœlorum est, hoc bonorum fruitio, hoc voluptas, hoc lætitia, hoc gaudium, hoc beatitudo; imo quidquid dixero, nihil unquam potero dignum afferre : sola experientia hoc docere bonum potest. Ideo dicebat Propheta : « Delectare » in Domino; » et, « Gustate et videte quoniam suavis est » Dominus[3]. » Obsequamur ergo, et delectemur in ejus dilectione. Sic enim hinc jam regnum cœlorum videbimus, et vita vivemus angelica : atque in terra versantes, nihil minus habebimus quam ii qui in cœlo habitant, et postquam hinc migraverimus, omnium splendidissimi ante tribunal Christi sistemur, ineffabilique gloria fruemur; quam utinam omnes assequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, unaque Spiri-

[1] Exod. xx, 5. — [2] Ezech. xxiii, 22. — [3] Psal. xxxvi, 4.

tui sancto, gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXIV.

CAPUT XIII.

Et hoc, scientes tempus, quia hora est jam nos de somno surgere[1].

I. Postquam omnia, quæ par erat, præcepit, illos ad bona opera exequenda ab eo quod urget impellet. Nam in foribus, inquit, astat judicii tempus : quemadmodum Corinthiis scribebat, « Tempus jam contractum est[2], » et Hebræis rursum : « Adhuc modicum aliquantulum, et qui » venturus est veniet, et non tardabit[3]. » Sed illic quidem laborantes erigens, et sudoribus frequentium tentationum consolationem adhibens, hæc dicebat. Hic vero dormientes excitans. Nam ad utrumque utilis nobis est hic sermo. Quid vero significat dictum illud : « Hora est jam nos de » somno surgere? » Id est, prope est resurrectio, prope est tremendum judicium; prope est dies illa ut clibanus accensa, et opus demum est ut ab ignavia nos expediamus. « Nunc enim propior est nostra salus, quam credidimus[4]. » Vides-ne quomodo jam illis resurrectionem adesse dicat? Tempore procedente, inquit, præsentis vitæ spatium insumitur, futuri vero sæculi tempus propius accedit. Si ergo paratus sis, et si omnia quæ præcepit feceris, salutis dies erit; sin contra feceris, non item. Sed interim non a tristibus, sed a jucundis hortatur, hac ratione illos a præ-

[1] Rom. XIII, 11.— [2] 1 Cor. VII, 29.— [3] Hebr. X, 37.— [4] Rom. XIII, 11.

sentium rerum affectu solutos reddens. Deinde, quia verisimile erat illos initio studiosiores esse, vigente nempe illorum desiderio, tempore vero procedente, hoc studium omne minui ac pene marcescere; dicit jam contrarium facere oportere, non procedente tempore dissolvi; sed potius vires exerere. Quando enim regis imminet adventus, tum tanto magis sese apparare oportet, quanto propius est bravium, tantoque magis sese excitare oportet ad certamina. Nam et cursores hoc agunt, cum ad cursus finem devenerunt, et ad bravium accipiendum, tunc magis excitantur; ideo dixit : « Nunc enim propior est nostra » salus, quam credidimus. Nox præcessit, dies autem ap- » propinquavit[1]. » Si igitur illa desinit, hæc autem appropinquat; quæ hujus sunt deinceps faciamus, non quæ illius. Nam et in sæcularibus rebus ita fieri solet; et cum videmus noctem ad diluculum properare, et canentem audimus hirundinem, singuli proximum excitamus, licet adhuc nox non abscesserit: sed cum prorsus desiit, urgemus denique mutuo dicentes : Jam dies est, et diurna opera omnia aggredimur, assumptis vestibus, excussis somniis, somnoque depulso, ut nos paratos dies inveniat, ac nondum exortis solis radiis, tunc incipimus surgere, et operi manum admovere. Quod illic facimus, hoc jam quoque faciamus, phantasias exuamus, a somniis præsentis vitæ eruamur, profundum somnum deponamus, et pro vestimentis virtute induamur : hæc quippe omnia declarans ait : « Abjiciamus ergo opera tenebrarum et induamur » arma lucis[1]. » Nam ad aciem et pugnam dies nos advocat. Verum ne timeas, aciem et arma audiens. In armatura enim sensibili, durum est et exosum armari, hic vero desiderabile optabileque est. Lucis enim arma sunt; ideoque radio splendidiorem te reddunt, fulgorem magnum

[1] Rom. XIII, 12. — [1] Ibid.

emittentem, et in tuto te collocant : arma enim sunt, quæ te fulgentem reddunt, cum lucis arma sint. Quid ergo ? Annon necesse est pugnare ? Necesse quidem est pugnare, sed non defatigari et laborare. Neque enim bellum est hoc, sed chorea et celebritas. Talis est armorum natura, talis ducis virtus. Ac quemadmodum sponsus e thalamo cum specioso cultu prodit; sic et ille qui his munitus est armis : nam miles simul et sponsus est. Cum dicit autem : Dies appropinquavit, non jam sinit eam prope, sed jam lucere curat; ait enim : « Sicut in die honeste ambulemus[1]. » Jam enim adest dies, et ab iis quæ multi hortando adhibent, ab iisdem ipse attrahit illos, nimirum a decoro et honestate : multam quippe gloriæ, quæ a plurimis exhibetur, curam habent. Nec dixit, Ambulate, sed, « Ambulemus. » ut non onerosa sit hortatio, et tolerabilis increpatio. « Non » in comessationibus et ebrietatibus. » Bibere non vetat, sed præter mensuram bibere : non frui vino, sed cum temulentia frui vetat; ut et quod sequitur cum eadem mensura ponit : « Non in cubilibus et impudicitiis. » Neque hic vetat cum mulieribus misceri, sed scortari. « Non in con» tentione et æmulatione. » Nam pravorum affectuum fomenta extinguit, concupiscentiam et iram. Quapropter non ipsa solum, sed ipsorum fontes aufert.

II. Nihil enim ita concupiscentiam incendit, et iram inflammat, ut vinum et temulentia. Ideo cum prius dixisset, « Non in comessationibus et ebrietatibus, » tunc adjecit, « Non in cubilibus et impudicitiis, non in conten» tione et æmulatione[2]. » Neque hic constitit, sed cum a pravis nos vestimentis exuisset, audi quo nos ornatu postea decoret dicens : « Sed induimini Dominum nostrum Jesum » Christum[3]. » Non jam opera dicit, sed magis illos excitavit. Nam cum de malitia loqueretur, opera memoravit;

[1] Rom. XIII, 13. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 14.

cum autem de virtute agit, non jam opera, sed arma dicit, ostendens virtutem eum qui illa ornatur in omni securitate constituere, et in omni splendore. Neque hic constitit, sed rem majorem sermone aggrediens, quod longe horribilius est ipsum Dominum dat nobis indumentum, ipsum regem. Qui enim illo indutus est, omnem prorsus possidet virtutem. Cum autem dicit, « Induimini, » undique nos illo circumdari jubet; ut alibi ait, « Si vero » Christus in nobis; » et rursus, « In interiorem nostrum » hominem habitare Christum [1]. » Etenim animam nostram vult domum ejus esse, nosque illo indui ut vestimento; ut omnia nobis ille sit intus et foris. Etenim ipse plenitudo nostra est. Est enim plenitudo omnia in omnibus adimplentis, et via, et vir et sponsus: « Despondi enim vos uni » viro, virginem castam [2]. » Est et radix, potus, cibus et vita. Nam ait: « Vivo jam non ego: vivit vero in me Chris» tus [3]. » Est Apostolus, summus sacerdos, doctor, pater, frater, cohæres, et sepulcri consors et crucis. « Consepulti » enim sumus ipsi, inquit, et complantati facti similitudini » mortis ipsius [4]. » Est et supplex. « Pro Christo enim le» gatione fungimur [5]. » Est et advocatus apud Patrem: nam « Supplicat pro nobis [6]. » Est et domus et hospes: « Qui » enim in me manet, et ego in illo [7]. » Est et amicus; « Vos » amici mei estis [8]; » et fundamentum, et lapis angularis. Et nos ipsius membra, agricultura, ædificatio, palmites et cooperarii. Quid enim non nobis esse vult, omni modo nos sibi conglutinans et conjungens? Id quod vehementer amantis est. Obtempera igitur ei, ac de somno surgens, indue illum: illo indutus, morigeram ipsi carnem præbe. Hoc enim subindicavit dicens: « Carnis curam ne feceritis

[1] Ephes. III, 16, 17. — [2] Id. I, 23. — [3] 2 Cor. XI, 2, et Galat. II, 20. — [4] Rom. VI, 4. — [5] 2 Cor. V, 20. — [6] Rom. VIII, 34. — [7] Joan. VI, 56. — [8] Id. XV, 14.

» in desideriis [1]. » Sicut enim non bibere, sed inebriari vetuit, non sponsam ducere, sed lascivire; sic nec curam gerere carnis prohibuit, sed ad concupiscentias tantum, ne scilicet necessitatem prætergrediamur. Nam quod illius curam gerere non prohibeat, audi quid Timotheo dicat : « Vino modico utere propter stomachum tuum, et frequentes tuas infirmitates [2]. » Ita et hic curam geras quidem, sed ad sanitatem, non ad lasciviam. Neque enim illud cura et providentia esset, si flammam incenderes, si graviorem fornacem faceres. Ut clarius discatis quid sit curam ejus habere ad concupiscentiam, et ut talem curam fugiatis. Ebriosos, ventri studentes, eos qui se vestibus pretiosis ornant, deliciantes, eos qui vitam mollem et dissolutam ducunt cogitate, et intelligetis quid dictum sit. Illi enim nihil non agunt, non ut valetudine fruantur, sed ut luxurientur, ut concupiscentiam incendant. Sed tu qui Christum induisti, illis omnibus præcisis, unum quære tantum, ut sana sis carne : hactenus illam cura, et non ultra; sed totam curam in spiritualibus impende. Ita enim ex hoc somno surgere poteris, illis variis concupiscentiis non gravatus. Nam somnus est præsens vita, et quæ ad illam spectant a somniis nihil omnino differunt. Ac quemadmodum ii qui dormiunt, et insana verba proferunt, et nihil sani plerumque vident, ita et nos, imo pejus affecti sumus. Nam qui in somno turpia vel patravit vel dixit, expergefactus, a tupitudine liberatur, nec dat pœnas; hic autem non ita se res habet; sed et turpitudo et supplicium immortalia sunt. Rursus qui in somniis divites sunt, orto die se frustra divites fuisse deprehendunt; hic vero et ante diem hoc ipsum deprehendunt, et antequam hinc abeatur, somnia illa avolarunt. Excutiamus ergo hunc pravum somnum; nam si nos dormientes dies ille deprehendat,

[1] Rom. XIII, 14. — [2] I Tim. V, 23.

mors nos excipiet immortalis : et ante diem illum, inimicis omnibus hinc captu faciles erimus, et hominibus et dæmonibus : ac si nos occidere velint, nemo impediturus est. Quod si multi essent qui vigilarent, non tantum foret periculum. Cum autem unus tantum vel duo sint qui accensa lucerna, cæteris omnibus quasi multa nocte dormientibus, vigilent, ideo multa opus nobis est vigilantia, multa cautione, ne intolerabilia patiamur.

III. Annon splendidus nunc videtur esse dies? Annon omnes nos putamus et vigiles et cautos esse? Attamen, etsi forte quod dicturus sum cum risu excepturi sitis, hoc tamen dicam; iis qui multa nocte dormiunt et stertunt omnes similes sumus. Et si incorpoream substantiam videre possemus, ostenderem vobis quomodo plerique stertant; diabolus vero muros suffodiat et jacentes occidat, ac quæ intus sunt auferat, quasi in profundis tenebris omnia pro libito faciens. Imo vero, et si id oculis percipere non valeamus, verbo tamen describamus, et cogitemus quot sint ii, qui pravis concupiscentiis gravati sunt, quot gravi lasciviæ sopore detenti, qui lucem spiritus extinxerunt. Ideoque alia pro aliis vident, alia pro aliis audiunt, et nulli ex iis quæ hic dicuntur attendunt. Quod si ego mentior hæc dicens, et tu vigil stas; dic mihi, quid hic hodie factum est, annon hæc tanquam somnia audisti? Et scio quidem quosdam dicturos esse; neque enim adversus omnes loquor; sed tu qui his obnoxius es, qui frustra huc ingressus es, dic quis Propheta, quis Apostolus nobiscum et de quibusnam rebus locutus est? Sed non dicere possis. Nam multa hic quasi in somno disseruisti, verasque res non audisti. Hæc vero mulieribus quoque a me dicta sunto : nam illæ multo somno deditæ sunt; atque utinam somno! nam qui dormit, nec malum nec bonum quidpiam loquitur. Qui autem ita vigilat ut vos vigilatis, multa in malum

capitis sui verba profundit, usuras numerans, fœnorum cogitationes versans, impudentis cauponæ et negotiationis memor, spinas multas plantans in anima sua : nec injectum semen vel tantillum sinens respicere. Sed expergiscere et has spinas radicitus evelle, ebrietatemque excute : nam hinc somnus venit. Ebrietatem autem non ex vino tantum dico, sed ex sæcularibus etiam curis, et postea illam quæ ex vino procedit. Hæc porro non divitibus tantum; sed etiam pauperibus dico; maximeque iis qui amicorum convivia parant. Neque enim hoc deliciæ sunt aut recreatio; sed pœna et supplicium : deliciæ enim veræ sunt, non turpia loqui, sed honesta proferre, satiari, non disrumpi. Quod si id voluptatem esse putas, vespere voluptatem mihi illam ostende. Verum non poteris. Necdum dico inde parta damna, sed interim te de voluptate alloquor, quæ cito marcescit. Statim enim atque solutum convivium est, lætitia avolavit. Quod si vomitum dicam, gravedinem capitis, mille morbos et animæ captivitatem; quid ad hæc dices? Numquid enim quia pauperes sumus, turpiter agere debemus? Hæc porro dico, non quod conventus prohibeam vel convivia, sed ut turpiter agere vetem, et quod velim delicias esse vere delicias, non pœnam aut supplicium, non ebrietatem vel nimiam comessationem. Discant gentiles, quod Christiani deliciari sciant, sed deliciari cum decoro : nam ait ille, « Exultate Domino » cum tremore[1]. » Quomodo exultandum est? hymnos recitando, precando, Psalmos inducendo, vice illorum illiberalium canticorum. Ita Christus mense aderit, et benedictione totum convivium implebit, cum oraveris, cum spiritualia cecineris, cum pauperes ad eorumquæ apposita sunt, communionem vocaveris; denique cum in convivio bonum ordinem et temperantiam constitueris.

[1] Psal. II, 11.

Sic locum in ecclesiam convertes, cum pro intempestivis clamoribus et plausibus, omnium Dominum hymnis celebrabis. Nec mihi dicas aliam invaluisse legem; sed quæ male se habent emenda. « Sive manducatis enim, inquit, » sive bibitis, sive quid aliud facitis, omnia in gloriam » Dei facite[1]. » Nam a talibus mensis malæ oriuntur concupiscentiæ, hinc lasciviæ, hinc uxores in contemptu, meretrices vero in honore apud vos sunt : hinc domorum eversiones, et innumera mala, omnia susdeque fiunt, et puro fonte dimisso, ad cœni cloacam curritis. Nam cœnum est meretricis corpus. Neminem alium interrogo quam te ipsum, qui in luto volutaris; annon de te ipso erubescas, annon te post peccatum? impurum reputes. Quapropter, obsecro, fugite fornicationem et hujus matrem, ebrietatem. Quid seminas ubi metere non licet; imo si metas, multum tibi dedecoris fructus afferet? Nam si nascatur puerulus, et tibi dedecus affert, et ipse injuria afficitur, qui propter te spurius et ignobilis nascitur. Etiamsi innumeras ipsi pecunias reliqueris, inglorius domi, inglorius in civitate, inglorius in foro judiciali est et qui ex meretrice et qui ex serva est ortus. Inglorius tu quoque et vivens et mortuus. Etiamsi enim decedas, manent tamen turpitudinis monumenta. Cur ergo omnia deturpas?

IV. Cur seminas ubi arvum corrumpere fructum curat? ubi multæ sunt sterilitatis causæ? ubi ante generationem cædes? Nam meretricem non meretricem solum manere sinis, sed etiam homicidam facis. Vides-ne ab ebrietate fornicationem, a fornicatione adulterium, ab adulterio cædem? Imo cæde pejus quidpiam, neque enim scio quo nomine appellem. Neque enim quod natum est occidit, sed ne nascatur prohibet. Quid ergo? Et donum Dei contumelia afficis, et cum ipsius legibus pugnas, et quod ma-

[1] 1 Cor. x, 31.

ledictio est, hoc quasi beneditionem quæris, et generationis promptuarium, cædis promptuarium facis, et eam, quæ ad prolis procreationem tibi data est mulier, ad patrandam cædem instruis? Ut enim amatoribus semper formosa et amabilis sit, et plus pecuniæ corradat, neque hoc facere recusat, multum ignis inde in caput tuum accumulans. Etiamsi enim hoc illius sit facinus, sed tu in causa es. Hinc idololatriæ. Multæ enim ut jucundæ appareant, incantationes, libamina, philtra, et innumera alia machinantur. Attamen post tantam turpitudinem, post cædes, post idololatriam, res hæc multis indifferens esse videtur, multis etiam uxores habentibus: ubi major est malorum colluvies. Nam hinc veneficia deinceps parantur, non in meretricis uterum; sed in eam, quæ læsa fuit, uxorem, insidiæ innumeræ, dæmonum invocationes, mortuorum incantamenta, bella quotidiana, pugnæ irreconciliabiles et assiduæ contentiones. Ideo Paulus cum dixisset, « Non in cubilibus et impudicitiis, » addidit, « Non in » contentione et æmulatione; » gnarus hujusmodi bella, domorum eversiones, liberorum injurias, et innumera mala parere. Ut ergo hæc omnia fugiamus, Christum induamus, et cum illo semper simus. Nam hoc est illo indutum esse, ab ipso nunquam deseri, ipsumque in nobis per sanctitatem et mansuetudinem nostram semper comparere. Sic et de amicis dicimus: ille talis talem istum induit, dilectionem magnam significantes, perpetuumque consortium. Qui enim induitur, illud esse apparet quo induitur. Appareat itaque semper in nobis Christus. Et quomodo apparebit? Si quæ illius sunt feceris. Quid vero fecit ille? « Filius hominis, inquit, non habet ubi caput » suum reclinet[1]. » Hoc et tu imitare. Cum cibum sumere oportuit, hordeaceis panibus usus est. Cum peregrinandum fuit, nusquam equi et subjugalia; sed tantum itineris pe-

[1] Luc. IX, 58.

dibus confecit: ut et defatigaretur. Cum dormiendum fuit, super pulvinari in prora navis jacuit. Cum recumbendum fuit, in fœnum concidere jussit. Vestimenta ejus vilia erant: sæpeque solus versabatur, neminem secum ducens. Illa etiam quæ in cruce, et quæ in contumeliis fecit, ubi didiceris, imitare: et sic Christum induisti, si carnis curam non habueris ad concuspiscentias. Neque enim voluptatem res illa habet. Etenim ipsæ concupiscentiæ alias graviores pariunt, et nunquam satietatem habebis, sed magnum tibi paries tormentum. Sicut enim is qui perpetuo sitit, etiamsi mille adsint fontes, nullum inde fructum percipiet; cum non possit morbum extinguere; sic et qui perpetuo in concupiscentiis vivit. Si vero intra necessaria te contineas, nunquam hac febri corripieris; sed omnia illa abscedent, ebrietates, lasciviæ. Tantum ergo comede, quantum satis sit ad sedandam famem; ita induere, ut tegaris tantum; neque carnem vestimentis exornes, ne illam perdas. Nam molliorem illam efficis, et ejus valetudinem labefactas, dum nimia illam mollitie dissolvis. Ut ergo illam ut bonum animæ vehiculum habeas, ut gubernator tuto ad navis clavos sedeat, et miles facile arma tractet, omnia recte componas. Non enim qui multa habet, sed qui paucis indiget, inexpugnabilis est. Ille enim, etsi nihil patiatur injuriæ, timet; hic vero etsi injuriam patiatur, meliore animi situ erit, quam ii qui nullam patiuntur injuriam; ideoque in majori alacritate versabitur. Ne igitur hoc quæramus, ut nemo molestiam inferat; sed ut etiamsi molestiam inferre velit, non possit tamen. Hoc vero non alio modo fieri poterit, quam si inter necessaria se contineat, nec plura concupiscat. Sic enim et hic deliciari poterimus, et futura consequemur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXV.

CAPUT XIV.

Infirmum autem in fide suscipite, non in disceptationibus cogitationum. Alius credit se posse manducare omnia. Qui autem infirmus est, olera manducat[1].

I. Scio multis intellectu difficile esse quod dictum est. Quapropter opus est primo totius hujusce loci argumentum exponere, et exponere quid emendare volens hæc scripserit. Quid ergo vult emendare? Multi ex credentibus Judæorum erant, qui legis conscientia detenti, etiam post acceptam fidem, ciborum adhuc observantiam custodiebant, nondum audentes omnino a lege recedere. Deinde, ne deprehenderentur a suillis carnibus abstinere tantum, ab omnibus deinceps carnibus abstinebant, et olera tantum comedebant, ut illud magis jejunium esse videretur, quam legalis observatio. Alii rursum perfectiores erant, qui ab horum nullo abstinebant, quique illis talia observantibus onerosi ac molesti erant, exprobrantes, incusantes, et in mœstitiam conjicientes. Timens ergo beatus Paulus, ne paululum quid emendare volentes, totum subverterent; neve dum vellent eos ad ciborum indifferentiam deducere, id efficerent, ut illi a fide resilirent; et cum ante opportunum tempus totum emendare studerent, circa capitalia damnum inferrent, a Christi confessione illos assidue increpando removentes, ita ut in utraque incorrigibiles manerent; vide quanta utatur prudentia, et quo-

[1] Rom. XIV, 1, 2.

modo cum solita sibi sapientia, utrique parti providere curet. Neque enim increpantibus audet dicere : Perperam agitis, ne illos in suis observationibus firmaret; neque rursus dicit illos probe facere, ne vehementiores accusatores redderet, sed cum mensura correptionem illam instituit. Et videtur quidem fortiores increpare, sed totum in illos alios effundit, dum priores alloquitur. Hæc enim maxime emendatio molestiam non affert, quando ad alium sermone converso, alium perstringit. Neque enim eum qui increpatur, in iram efferri sinit, sed clam et sensim emendationis pharmacum adhibet. Vide quam prudenter illud agat et quam opportune. Cum dixisset enim : « Carnis cu» ram ne feceritis ad concupiscentias, » tunc ad hunc transit sermonem, ut ne videretur pro illis loqui qui increpabant et omnia comedere jubebant. Nam infirmior pars majori semper cura indiget. Ideo ad fortiorem statim sermonem dirigit dicens : « Infirmum autem in fide. » Vides-ne jam plagam illi inflictam? Cum dixit enim infirmum, ægrum illum esse demonstrat. Deinde alteram infligit dicens, « Assumite. » Ostendit enim iterum illum multa egere cura, quod extremæ ægritudinis signum est. « Non in disceptationibus cogitationum. » Ecce tertiam infert plagam. Hinc enim declarat hujusmodi peccatum ejus esse, ut ii qui in eadem re non secum delinquunt, amicitiaque tamen ipsi conjuncti sunt, et ejus curationis sollicitudinem gerunt, dijudicentur. Vides-ne quomodo videatur quidem hos alloqui, et illos clam nec onerose increpet? Deinde ambos mutuo conferens, alium laudibus afficit, alium accusat. Subjungit enim : « Alius enim credit se manducare posse » omnia, » a fide commendans illum; « Qui vero infirmus » est, olera comedit, » hunc rursus vituperans ab infirmitate. Deinde quia tempestivam inflixit plagam, illum postea consolatur hic verbis : « Is qui manducat, non manducan-

» tem non spernat[1]. » Non dixit, « Sinat; » non dixit, « Ne » accuset; » non dixit, « Ne corrigat; » sed, « Ne vituperet, » ne respuat, » ostendens illos rem multo risu dignam facere. De altero autem non item; sed quomodo? « Qui non » manducat, manducantem non judicet[2]. » Sicut enim perfectiores, hos despiciebant, ut modicæ fidei, et subdolos, nothos, et adhuc judaïzantes; sic illi hos judicabant, ut prævaricantes, vel etiam gulæ deditos, quorum, ut verisimile est, multi ex gentibus erant. Quare subjunxit, « Deus » enim illum assumpsit[3]. » De illo alio autem non ita dixit: Quanquam despici quidem manducantis erat quasi helluonis; judicari autem, non manducantis quasi modicæ fidei. Sed ille hæc permutavit ostendens illum non modo dignum non esse qui despiciatur, sed posse etiam alium despicere. An et ego illum condemno, inquit? Nequaquam. Propterea adjecit, « Deus illum assumpsit. » Cur ergo de lege illum alloqueris quasi prævaricantem? Deus enim illum assumpsit, id est, ineffabilem suam erga illum gratiam exhibuit, et ab omni crimine liberavit. Deinde rursus ad fortem convertit sermonem : « Tu quis es qui judicas alie- » num servum[4]? » Unde palam est illos etiam judicavisse, neque solum despexisse. « Domino suo stat aut cadit. »

II. Ecce rursus aliam plagam. Et videtur quidem indignatio esse adversus fortem, infirmum vero perstringit. Cum dicit, « Stabit autem, » ostendit illum adhuc titubare, multaque egere attentione, tantaque cura, ut Deum ad hæc ut medicum advocet. « Potens est enim Deus statuere » illum[5]. » Id quod de iis qui admodum desperati sunt dicimus. Deinde, ne desperet, infirmum illum servum vocat dicens : « Tu quis es qui judicas alienum servum? » Et hic rursus etiam illum clam perstringit. Non enim propterea jubeo illum non judicari, quod ille talia faciat, quæ judi-

[1] Rom. XIV, 3. — [2] Ibid. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 4. — [5] Ibid.

cari non debeant, sed quia alienus est servus; id est, non tuus, sed Dei. Deinde illum rursus consolans non dixit, « Cadit; » sed quid? « Stat aut cadit. » Sive autem hoc, sive illud fuerit, utrumque ad Dominum spectat; ad illum quippe damnum tendit servo cadente; et illo stante, lucrum ad Dominum spectat. Hæc porro, nisi scopum Pauli respiciamus, qui vult illos non ante opportunum tempus increpari, indigna erunt illa cura quæ Christianos deceat. Sed, ut semper dico, qua mente hæc dicantur scrutari oportet, et de qua materia loquatur, et quid emendare velit cum hæc loquitur. Nec mediocriter autem illum pudefacit dum hæc loquitur. Nam si Deus, inquit, qui damnum patitur, nihil interim facit, quomodo tu non importunus sis, et præter modum curiosus, qui illum angis et exagitas? « Alius judicat diem inter diem; alius vero judi- » cat omnem diem[1]. » Hic mihi videtur sensim de jejunio adumbrate loqui. Nam verisimile erat quosdam, qui jejunarent, eos qui non jejunarent assidue judicare: vel etiam in observationibus verisimile est quosdam fuisse qui statis diebus abstinerent, et statis non abstinerent. Quare dicebat: « Unusquisque in suo sensu abundet[2]. » Sic enim et observantium timorem abegit, rem esse indifferentem dicens; et insurgentium in eos contentionem abstulit, ostendens non tanta illos sollicitudine perpetuo exagitare opus esse. Non tanta autem sollicitudo exhiberi oportebat, non spectando rei naturam; sed quia nondum tempus erat, et quia illi nuper ad fidem accesserant. Nam Colossensibus scribens, hoc magno studio prohibet dicens: « Videte ne quis » vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam, secun- » dum traditionem hominum, secundum elementa mundi, » et non secundum Christum[3]. » Et rursum: « Ne quis igitur » vos judicet in cibo aut in potu, et ne quis vobis bravium

[1] Rom. XIV, 5. — [2] Ibid. — [3] Coloss. II, 8.

» intercipiat[1]. » Galatis autem scribens, cum magna accuratione exigit ab illis in talibus rebus philosophiam et perfectionem[2]. » Hic autem non eadem utitur severitate, quod recens illi ad fidem accessissent. Ne itaque ad omnia trahamus illud, « Unusquisque in suo sensu abundet. » Nam cum de dogmatibus agitur, audi quid dicat : « Si quis vobis » evangelizaverit præterquam quod accepistis, etiamsi An» gelus fuerit, anathema sit[3]. » Et iterum : « Timeo ne sicut » serpens Evam decepit, sic corrumpantur sensus vestri[4]. » Et Philippensibus scribens dicebat « Videte canes, videte » malos operarios, videte concisionem[5]. » Apud Romanos autem, quia nondum tempus erat hæc emendandi, « Unus» quisque, inquit, in suo sensu abundet. » Nam de jejunio sermo erat, et illorum itaque arrogantiam reprimens, et horum metum abigens sic loquebatur, « Qui sapit diem, » Domino sapit : et qui non sapit diem, Domino non sapit : » et qui manducat, Domino manducat; gratias enim agit » Deo : et qui non manducat, Domino non manducat et » gratias agit Deo[6]. » Adhuc in iisdem insistit; hoc autem vult significare : non de capitalibus agitur. Nam quod quæritur est, utrum et hic et ille propter Deum operentur : si ambo in gratiarum actionem desinant. Nam et hic et ille gratias agit Deo. Si ergo ambo gratias agunt, non magnum est discrimen. Tu vero mihi consideres, velim, illum hic etiam judaïzantem clam perstringere. Si enim illud quod quæritur est ut gratiæ agantur, palam est eum qui comedit gratias agere; non vero eum qui non comedit. Quomodo enim hoc faciat, cum adhuc legi adhæreat? quod et ad Galatas dicit : « Qui in lege justificamini, a gratia excidis» tis[7]. » Sed hic id quidem subindicat, sed non hoc ita declarat : nondum enim tempus erat. At interim illos tolerat,

1 Coloss. II, 16. — 2 Galat. I. — 3 Ibid. 8. — 4 2 Cor. XI, 3. — 5 Philip. III, 2. — 6 Rom. XIV, 6. — 7 Galat. V, 4.

et per sequentia illud magis aperit: « Nemo enim nostrum sibi vivit, et nemo sibi moritur. Sive enim vivimus, Deo » vivimus; sive morimur, Deo morimur[1]. » Id clarius his verbis significat. Nam qui legi vivit, quomodo potest Christo vivere? Neque hoc tantum his verbis probat, sed eum, qui ad illorum emendationem properabat, retinet, et patienter agere ipsi suadet, ostendens impossibile esse quod Deus illos contemnat, sed eos ipsum opportuno tempore emendaturum esse.

III. Quid ergo illud est, « Nemo nostrum sibi vivit? » Liberi non sumus, Dominum habemus qui vult nos vivere, et non vult nos mori: et hæc ambo magis ad illum spectant, quam ad nos. His enim ostendit ipsum magis nos curare, quam nos ipsi curemus, et divitias suas vitam nostram putare, mortemque nostram damnum suum. Non enim nobis ipsis morimur tantum, sed Domino; siquidem moriamur. Mortem vero hic eam quæ ex fide est dicit. Satis quidem illud est ad persuadendum, quod Deus curam nostri gerat, quod et ipsi vivamus et ipsi moriamur. Verum non hoc contentus, aliud subjungit dicens: « Sive ergo vivi» mus, sive morimur, Domini sumus. » Et ab illa morte ad naturalem transiens, ne videatur asperiorem facere sermonem, aliud signum, illudque maximum providentiæ suæ dat. Quale est illud? « In hoc enim Christus et mortuus est » et resurrexit, et revixit, ut et mortuorum et vivorum do» minetur[2]. » Itaque et hoc tibi persuadeat ipsum semper curare salutem et emendationem nostram. Nisi enim tantam erga nos providentiam habuisset, quæ necessitas erat œconomiæ seu incarnationis? Qui ergo tantam curam gerit, ut nos sui efficiamur, ut etiam formam servi acceperit, et mortuus sit, ipse postquam sui facti sumus nos contemnet? Non est hoc, non utique est; nollet enim tantum negotii

[1] Rom. xiv, 7, 8. — [2] Ibid. 9.

projicere. In hoc enim, inquit, et mortuus est, quasi quis dicat, ille servum suum contemnere non possit; suum enim curat marsupium. Neque ita nos pecunias amamus, ut ille salutem nostram. Ideo non pecunias, sed sanguinem suum pro nobis effudit: et ideo nunquam eos abjicere possit pro quibus tantum pretium solvit. Vide autem quomodo potentiam ejus ineffabilem esse ostendat. In hoc enim, inquit, mortuus est, et revixit, ut mortuis et viventibus dominetur. Et supra: « Sive vivimus, sive morimur, ipsius » sumus. » Vides-ne intensam dominationem? Vides-ne fortitudinem inexpugnabilem? Vides-ne providentiam accuratissimam? Ne mihi viventes dixeris, inquit; etiam defunctis providet. Si autem defunctis, sine dubio et viventibus. Nihil enim omisit quod ad illud dominium attineat. Majoremque sibi in homines jurisdictionem apparavit, ut seorsim ab aliis omnibus nostri curam habeat. Homo quippe argentum deponit, ideoque servum suum sibi diligentissime retinet. Ipse vero mortem deposuit, et tanto empti pretio, cujus dominium sibi cum tanto studio et negotio acquisivit, salutem non nihili ducet. Hoc porro dicit judaïzantem pudore afficiens, suadensque illi, ut beneficii magnitudinem recolat, et quod cum mortuus esset revixerit, et quod a lege nihil lucratus fuerit, et quod ingrati admodum animi esset, relicto eo, qui tanta pro illo designavit, ad legem recurrere. Cum ergo illum satis perstrinxisset, rursus erigit dicens: « Tu vero quid judicas fratrem tuum? aut etiam » tu quare spernis fratrem tuum[1]? » Et videtur quidem illa ut paria ponere, ex dictis autem multum interesse discriminis ostendit. Et primo quidem fratris appellatione controversiam dirimit; postea vero terribilis illius diei commemoratione. Cum dixisset enim, « Quare spernis fratrem » tuum? » subjungit: « Omnes enim stabimus ante tribunal

[1] Rom. XIV, 10.

» Christi[3]. » Et videtur quidem hæc dicens perfectiorem increpare, verum judaïzantis mentem perstringit, non modo a beneficio accepto pudefaciens illum, sed etiam a futuro supplicio terrens. « Omnes enim, inquit, stabimus ante tri» bunal Christi. Scriptum est enim : Vivo ego, dicit Domi» nus, quia mihi flectetur omne genu, et omnis lingua » confitebitur Deo. Itaque unusquisque nostrum pro se ra» tionem reddet Deo[1]. » Vides-ne rursus quomodo judaïzantis mentem concutit, dum videtur alterum incessere ? Tale siquidem est quod subindicat, ac si diceret : Quid tibi curæ est? An tu pro illo pœna plectendus es? Sed non ita loquitur; id ipsum vero subindicavit, mitius enuntians et dicens : « Omnes enim stabimus ante tribunal Christi. Ita» que unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo : » et Prophetam induxit omnium subjectionem ipsi testificantem, et subjectionem omnimodam, eorumque hominum, qui in Veteri Testamento erant universorumque omnino. Neque simpliciter dixit : « Unusquisque adorabit ; » sed etiam confitebitur, id est, rationem gestorum reddet.

Esto itaque sollicitus, communem Dominum videns in tribunali sedentem, neque scindas vel dividas Ecclesiam, rejecta gratia ad legem recurrens. Nam lex quoque ipsius est; ecquid legem dico? et qui in lege et qui ante legem. Neque lex a te, sed Christus et a te et ab humana omni natura rationes repetet. Vides-ne quomodo solvit legis metum? Deinde ne videretur quasi de industria ut terreret illum hæc dicere, sed quasi ex præsenti serie eo devenisse, rursus in eodem argumento insistit dicens : « Non ergo » amplius invicem judicemus; sed hoc judicate magis, ne » ponatis offendiculum fratri, vel scandalum[2]. » Hæc autem non minus ad illum, quam ad hunc pertinent; ideo utrique possunt aptari, et perfecto cui offendiculo est ciborum

[1] Rom. XIV, 11, 12. — [2] Ibid. 13.

observatio, et imperfectiori, qui de nimia reprehensione offendebatur. Tu vero mihi perpendas velim quantas dabimus pœnas, qui in quavis re offendiculo sumus. Si enim, ubi res acta illicita erat, quod intempestiva increpatio esset, illam prohibuit, ne fratri res offendiculo esset; quando ne emendantes quidem offendiculo sumus, qua digni erimus pœna? Si enim non servare culpa non vacat, ut ostendit is qui talentum defodit; offendiculo esse, quid non afferet damni? Quid ergo, inquies, si ille ex se offenditur, cum sit infirmus? Ideo certe omnia jure merito patiaris. Si enim fortis esset, non tanta egeret cura. Nunc autem quia infirmior est, ideo multa opus habet sollicitudine. Illam igitur ipsi præbeamus, et undique illum sustentemus. Non enim propriorum tantum malorum rationem dabimus, sed etiam eorum, in quibus aliis offendiculo fuimus. Cum autem illæ rationes subeundæ graves sint, si hæ quoque addantur, quomodo salutem obtinebimus? Ne putemus enim si peccatorum socios inveniamus, nos hinc excusationem habituros esse. Hoc nobis supplicii additamentum erit. Nam serpens plus quam mulier punitus est, ut et mulier plus quam vir, et Jezabel graviores dedit pœnas, quam Achab, qui vineam rapuerat: ipsa enim totum negotium texuerat, et regi offendiculo fuerat. Et tu igitur cum aliis perniciei causa fueris, graviora patieris quam ii qui a te supplantati sunt. Neque enim peccare ita perdit, ut et alios ad peccatum inducere. Ideo dicit: «Non solum hæc faciunt, » sed etiam facientibus consentiunt[1].» Itaque cum quosdam peccantes viderimus, non modo non impellamus, sed etiam ex barathro nequitiæ retrahamus: ne ipsi aliorum perniciei pœnas subeamus. Ac frequenter memoriam repetamus tremendi tribunalis, fluvii ignei, vinculorum insolubilium, tenebrarum omni luce expertium, stridoris den-

[1] Rom. I, 32.

tium, vermis venenati. Verum, inquies, benignus est Deus. Ergo hæc mera verba sunt, nec dives ille, qui Lazarum contempsit, supplicio afficitur? nec virgines illæ fatuæ, ex thalamo ejiciuntur? qui Christum non aluerunt, non abeunt in ignem paratum diabolo et angelis ejus? qui sordidis vestiebatur indumentis, manibus et pedibus ligatis, non peribit? Qui centum denarios exegit, non traditus est tortoribus? non verum est id quod de mœchis dictum fuit: « Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extin» gueretur[1]? » Sed hæ comminationes tantum sunt? Etiam, inquies. Et quomodo, quæso, tantam rem audes pronuntiare, et ex te ipso calculum ferre? Ego enim et ab iis quæ dixit et ab iis quæ fecit Christus, contrarium demonstrare valeo. Si enim propter futura supplicia non credis, saltem ex iis quæ jam facta sunt crede. Nam quæ facta sunt et in opus exierunt, minæ non sunt et verba. Quis ergo sub Noë orbem totum inundavit, et grave illud naufragium curavit, totamque generis nostri perniciem? Quis postea fulmina illa et incendia immisit in Sodomorum terram? Quis Ægyptum totam in mare demersit? Quis sexcenta hominum millia in deserto consumpsit? Quis Synagogam Abironis combussit? Quis jussit terram os aperire, ac Core Dathan et socios absorbere? Quis septuaginta hominum millia uno temporis momento sub Davide perdidit? Dicam-ne eos qui privatim plexi sunt? Caïnum perpetuo supplicio traditum? Charmen cum toto genere suo lapidatum? Eum qui, quod ligna in sabbato collegisset, lapidatus est? Quadraginta duos pueros illos, qui sub Elisæo, a feris devorati sunt, nec veniam ob teneram ætatem sunt consecuti?

V. Quod si post gratiam quoque eadem ipsa videre cupis, considera quanta passi sint Judæi, quomodo mulieres

[1] Marc. IX, 44.

infantes suos comederint, aliæ assantes, aliæ alio modo consumentes. Quomodo intolerabili fami traditi, variisque bellis, priscas omnes tragœdias calamitatum suarum mole superarint. Quia enim Christus hæc illis mala intulit, audi illum hæc prædicentem et per parabolas, et clare ac dilucide; per parabolas, ut cum dicit: «Eos vero qui noluerunt » me regnare, adducite huc et occidite[1]: » ac per vineam, per nuptias. Clare autem ac dilucide, ut cum comminatur: Cadent in ore gladii, et captivi abducentur in gentes et erit anxietas in terra gentium, in angustia, resonante mari et fluctibus, arescentibus hominibus a timore[2]. « Et » erit tribulatio qualis nunquam fuit ab initio neque erit[3].» Ananias vero et Saphira pro paucorum argenteorum furto quantas dederint pœnas, omnes nostis. Annon vides quotidianas calamitates? An neque ista contigerunt? Non vides etiam nunc fame pereuntes? Eos qui vel elephantiasi vel alio morbo detinentur? Eos qui in penuria perpetua vivunt? Eos qui millia intolerabilia patiuntur? Quomodo æquum fuerit alios plecti, alios non plecti? Nam si non injustus est Deus, ut certe non est, peccatorum utique pœnas dabis. Quod si utpote benignus non puniat, neque illos puniri oportuit. Nunc autem ob talia verba nostra, multos hic punit Deus, ut cum comminantibus verbis non obsequamini, saltem ob illatum vere supplicium credatis. Et quia prisca illa non ita nos terrent, per ea quæ in singulis generationibus accidunt, suo tempore socordes corrigit. Et cur, inquies, non hic omnes punit? ut aliis spatium ad pœnitentiam tribuat. Et cur non omnes illic supplicio afficit? Ne hinc plerique ejus Providentiæ non credant. Quot latrones capti sunt, quot hinc migrarunt, non datis pœnis? Ubi est ergo Dei benignitas, ubi justum judicium? Meum namque fuerit jam abs te sciscitari.

[1] Luc. XIX, 27. — [2] Id. XXI, 24. — [3] Matth. XXIV, 21.

Nam si nemo prorsus supplicio afficeretur, posses illo confugere; cum vero alii dent pœnas, alii non, etsi gravius peccaverint, quomodo rationi consonum esse possit, ut pro iisdem sceleribus, non eædem pœnæ infligantur? Quomodo non videbuntur injuste puniri ii qui plectuntur? Cur ergo non omnes hic puniuntur? Audi ipsum Christum his de rebus respondentem. Quia enim quidam ex turri delapsa interierant, hac de re quærentibus dixit : « Putatis quod hi peccatores plus quam omnes erant? » Non dico vobis; sed nisi pœnitentiam egeritis, omnes » simul peribitis [1]; » adhortans nos, ut ne fiduciam habeamus, cum cæteris pœnas dantibus, nos, qui multa peccata admisimus, pœnas non damus; nisi enim immutemur, puniemur haud dubie. Et cur, inquies, in æternum punimur, cum hic brevi tempore peccaverimus? Quo pacto homo, qui hic brevissimo tempore cædem patravit, in perpetuum ad metalla damnatur? At Deus, inquies, res hujusmodi non facit. Cur itaque paralyticum triginta octo annis in tanta pœna detinuit? Quod enim peccatorum causa illum punierit, audi quid dicat : « Ecce sanus factus » es, noli amplius peccare, ne tibi quid deterius con» tingat [2]. » Attamen, inquies, solutionem invenit. Illic vero non ita se res habebunt. Quod enim finem non habitura sint, audi illum dicentem : « Vermis eorum non mo» ritur, ignis non extinguetur [3]; » et, « Ibunt hi in vitam » æternam; et isti in supplicium æternum [4]. » Si ergo vita æterna est, supplicium est æternum. Non vides quanta comminatus est Judæis? An illa evenerunt, aut verba tantum data fuere? « Non manebit lapis super lapidem [5]. » Num mansit? Quid vero quando dixit. « Erit tribulatio » qualis non fuit [6]. » Annon id evenit? Lege historiam Jo-

[1] Luc. XIII, 4. — [2] Joan. V, 14. — [3] Marc. IX, 44. — [4] Matth. XXV, 46. — [5] Luc. XXI, 6. — [6] Matth. II, 21.

sephi, et vix respirare poteris, si solum audias quæ illi his de causis passi sunt. Hæc dico, non ut mœrore afficiam, sed ut cautiores reddam, ne superflue vos demulcens ad graviora patienda deducam. Nam cur, quæso, non dignus es supplicio cum peccas? Annon omnia tibi prædixit? Nonne minatus est? Nonne terruit? Nonne innumera pro salute tua fecit? Nonne lavacrum regenerationis dedit, et priora omnia condonavit? Nonne post remissionem et lavacrum, pœnitentiæ opem tibi peccanti dedit? Nonne etiam postea facilem tibi viam fecit ad remissionem peccatorum?

VI. Audi igitur quæ præceperit : Si dimittas proximo, dimittam tibi et ego [1]. Quam habet hoc difficultatem? « Judicare pupillo et justificate viduam, et venite, et disceptemus, inquit, et si fuerint peccata tua sicut phœniceum, ut nivem dealbabo [2]. » Quid in hac re laboris? « Dic tu peccata tua, ut justificeris. » Quam hoc habet difficultatem? « Peccata tua eleemosynis redime [3]. » Quid hac in re sudoris? Dixit Publicanus : « Propitius esto mihi « peccatori [4], » et descendit justificatus. Quis labor fuerit Publicanum imitari? Sed post hæc tanta non vis credere, quod sit pœna et supplicium. Ergo ne diabolum quidem puniri dixeris. « Ite, inquit, in ignem paratum diabolo et » angelis ejus [5]. » Nam si gehenna non esset, neque ille puniretur : Quod si ille puniatur, palam est et nos, qui ejus opera patramus, puniendos esse. Nam et nos inobedientes fuimus, etsi non iisdem in rebus. Quomodo non times cum audacter loqueris? Cum enim dicis : « Benignus est Deus, nec puniet; » si puniat, non benignus secundum te deprehendetur. Vides-ne in quæ verba proferenda vos diabolus impellat? Quid autem, an monachi, qui montes occuparunt, et mille modis pietatem exercent, sine

[1] Matth. VI, 14. — [2] Isaï. I, 18. — [3] Dan. IV, 24. — [4] Luc. XVIII, 14. — [5] Matth XXV, 41.

corona abibunt? Nam si mali non puniuntur, nullaque est retributio, dicet fortasse alius, neque bonos coronari. Nequaquam, inquies : hoc Deo congruens est, ut regnum sit solummodo, et non gehenna. Ergo scortator et mœchus et qui mille mala patravit, iisdem fruetur bonis, quibus ii qui castitate et sanctitate floruerunt : et Paulus cum Nerone stabit, imo diabolus cum Paulo. Si enim non est gehenna, et tamen resurrectio est, improbi iisdem fruentur bonis quibus justi. Ecquis vel admodum insanus homo hoc dixerit? Imo quis dæmonum hoc protulerit? Nam et illi gehennam esse fatentur. Quapropter clamabant dicentes : « Venisti huc ante tempus torquere nos[1]? » Quomodo non times et exhorrescis, cum, dæmonibus fatentibus, tu negas? Quomodo non intelligis quis sit horum magister malorum dogmatum? Nam is qui ab initio hominem decepit, qui bona proposita spe, quæ in manu ejus erant bona excussit : hic est qui etiam nunc hæc dicere et sentire suggerit. Ideoque aliquibus suadet ut suspicentur non esse gehennam, ut in gehennam conjiciat. Quemadmodum contra Deus minatur gehennam, et præparavit gehennam, ut edoctus ita viveres, ut non incideres in gehennam. Atqui si cum gehenna sit, diabolus tibi hæc suadet, quomodo dæmones, si non fuisset, esse illam confessi fuissent, qui admodum curant, ut nos nihil tale suspicemur esse, ut hinc ignaviores facti, cum illis in ignem incidamus. Quomodo ergo, inquies, tunc confitebantur? Necessitatem instantem non ferentes. Hæc itaque omnia cogitantes; desinant ii qui talia dicunt et se et alios decipere. Nam verborum hujusmodi pœnas dabunt, terribilia illa traducentes, et multos qui sui curam gerere vellent, avertentes, neque barbaros Ninivitas imitati. Illi namque, etiamsi omnium imperiti, audientes quod civitas

[1] Matth. VIII, 29.

sua subvertenda esset, non modo non fidem negarunt; sed etiam ingemuerunt: sacco se præcinxerunt, et admodum demissi sunt, nec finem fecerunt hæc omnia præstandi, donec iram Dei placarent. Tu vero qui tantam habes rerum experientiam, verbis hæc quæ dicta sunt contemnis? Itaque contraria tibi contingent. Quemadmodum enim illi dicta timentes, reipsa supplicium non experti sunt; sic et tu verba minacia contemnens, reipsa pœnas experieris. Et si nunc hæc dicta tibi fabula esse videntur; sed secus cum res ipsæ tunc tibi fidem facient. Non vides quid et hic fecerit Christus? Quomodo duobus latronibus præsentibus, non iisdem utrumque dignatus sit, sed alium in regnum induxerit, alium in gehennam miserit? Ecquid dico latronem et homicidam? Neque enim apostolo pepercit, quia proditor factus est. Sed cum videret eum ad laqueum tendere, seseque strangulare, ac medium disrumpi; « Nam crepuit medius, et effusa sunt » omnia viscera ejus[1]; » attamen cum hæc omnia præsciret, permisit eum hæc omnia pati, a præsentibus, de futuris etiam omnibus tibi fidem faciens. Ne igitur vos ipsos decipiatis, diabolo obtemperantes : hæc enim sunt ejus consilia. Nam si et judices, et domini et præceptores, etiamsi barbari sint. bonos honorant et malos puniunt; quomodo consentaneum fuerit Deum contraria facere, et iisdem dignari, bonum et improbum? Quandonam ergo a malitia liberi erimus? Nam qui nunc supplicium expectant, et inter tot versantur timores, a judicibus, a legibus nec tamen a malitia desistunt; cum eo venerint ut hunc timorem deponant, quod non solum in gehennam non delapsuri sint, sed quod etiam regnum sint adepturi, quandonam a nequitia desistent? An hoc, quæso, benignitatis fuerit, malitiam fovere, et nequitiæ præmium statuere? iis-

[1] Act. I, 18

dem dignari bonis castum et lascivum, fidelem etim pium, Paulum et diabolum? At quousque nos nugabimur? Quamobrem obsecro et oro, ab hac insania liberi, et ad vos ipsos redeuntes, animæ vestræ persuadeatis ut timeat et tremat; ut et a futura gehenna liberetur, et hac vita temperanter acta, futura bona assequatur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cum quo Patri et una Spiritui sancto gloria, honor, imperium, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXVI.

CAPUT XIV.

Scio et persuasum habeo in Domino Jesu, quod nihil sit commune per se: nisi qui existimat aliquid commune esse, illi commune est[1].

I. Cum prius eum, qui fratrem judicabat increpasset, atque illum ab increpando avertisset, tum demum de dogmate decernit, et placide infirmiorem instituit, multam hic quoque exhibens mansuetudinem. Non enim dicit; «Pœnas dabit,» neque aliud quid simile; sed timorem tantummodo a re abigit; ut eo facilius dictis suis morem gerat. Aitque, « Scio et persuasum habeo. » Deinde, ne quis ex non credentibus diceret : « Et quid ad nos si tu persuasus es? neque enim ita fide dignus es, ut contra tantam legem, et oracula de cœlo allata stare possis, » subjungit, « In Domino; » id est, ab illo didici, ab illo certior factus sum. Non ergo humanæ mentis calculus est.

[1] Rom. XIV, 14.

Qua igitur de re persuasus est ? Quid nosti ? Dic : « Quod » nihil sit commune per se. » Natura, inquit, nihil immundum, sed a proposito utentis tantum. Illi ergo soli immundum est, non omnibus. Illi enim, inquit, qui existimat commune esse, commune est. Cur ergo non corrigit fratrem, ne putet immundum esse ? Cur non a tali consuetudine et suspicione pro virili abducis, ut ne illud commune faciat ? Timeo, inquit, ne mœrore illum afficiam. Quare subjungit : « Si autem propter cibum frater tuus » contristatur, jam non secundum charitatem ambulas [1]. » Vides-ne quomodo interim illum sibi familiarem reddat, ostendens se tantam illius rationem habere ; ita ut ne illum mœrore afficiat, nondum audeat imperare illi ea quæ admodum necessaria sunt, ut eum ex indulgentia et ex charitate magis alliciat ? Neque enim postquam timorem abegit, ipsi vim infert, ut attrahat, sed ipsum sui dominum relinquit. Par quippe non erat ut in mœrorem injiciendo, illum a cibo sumendo abduceret. Vides-ne quantam charitatis curam habeat ? Sciebat enim illam omnia emendare posse. Quapropter majus quidpiam hic ab illis exigit. Non modo enim, inquit, illos non oportet in necessitatem inducere, sed si oporteat illis indulgere, id non recusandum est. Ideo hæc subjungit : « Noli cibo tuo illum perdere, pro » quo Christus mortuus est [2]. » An fratrem tuum tanti non facis, ut per abstinentiam a cibis ejus animam lucreris ? At Christus neque servitutem, neque mortem illius gratia recusavit ; tu vero neque cibos contemnis, ut illi salutem parias ? quanquam enim non omnes lucraturus esset Christus, attamen pro omnibus mortuus est, quod suum erat implens. Tu vero cum scias te illum propter cibum in majoribus subvertere, et adhuc contendis, atque eum quem Christus tanti facit, ita contemnendum putas, et illum

[1] Rom. xiv, 15. — [2] Ibid.

quem Christus dilexit, nullo in pretio habes? Ille non pro infirmo tantum, sed etiam pro inimico mortuus est; tu vero pro infirmo ne a cibo quidem abstines? et Christus quod maximum erat fecit: tu vero neque quod minus est facis? cum tamen ipse sit Dominus, tu vero frater. Hæc sane verba poterant illum coërcere: ostendunt enim illum contentiosum esse, et cum magna a Deo acceperit, ne modica quidem retribuere. « Non ergo blasphemetur bo- » num vestrum. Non est enim regnum Dei esca et potus[1]. » Bonum hic aut fidem dicit, aut futuram præmiorum spem, aut perfectam pietatem. Non modo enim, inquit, fratrem non juvas; sed et ipsum dogma, gratiam Dei, et donum blasphemari curas. Quando enim litigas et contendis, quando mœrore afficis, quando scindis Ecclesiam, et fratrem conviciis oneras, et quasi inimicum habes, externi blasphemant. Itaque non modo nihil inde emendatur, imo contrarium omnino accidit. Bonum enim vestrum est dilectio, fraternus amor, conjunctio et colligatio, vita in pace et mansuetudine acta. Deinde rursus ut hujus timorem, illius contentionem solvat, ait: « Non est enim reg- » num Dei esca et potus[2]. » Num ab illis probati esse possumus? quod et alibi dicit: « Neque si manducemus, » abundabimus; neque si non manducemus, minus habe- » bimus[3]. » Neque probatione hic opus est, sed satis est sententiam dixisse; ac si diceret: « Num si manducaveris hoc in regnum te inducit? » Ideoque illos carpens, ut altum ea de causa sapientes, non cibum modo dixit, sed et potum addidit. Quænam ergo sunt quæ in regnum inducunt? Justitia, pax, gaudium, vita cum virtute acta, pax cum fratre servata, cui contraria est contentio; lætitia, quæ ex concordia oritur, quam aufert increpatio. Hæc porro non uni tantum, sed utrique dicit.

[1] Rom. XIV, 16, 17. — [2] 1 Cor. VIII, 8. — [3] Ibid.

Erat enim hæc utrique dicendi opportunum tempus.

II. Deinde quia dixerat pacem et gaudium; pax vero et gaudium in malis etiam rebus invenitur; subjunxit, « In » Spiritu sancto. » Itaque qui fratrem perdit, pacem subvertit et gaudium, magisque læsit, quam is qui pecunias rapit. Quod autem pejus est; alius servavit, et tu injuria afficis et perdis. Cum autem hæc, nempe cibus, et ea quæ videtur esse perfectio, in regnum non inducant, inducant autem illa quæ hæc subvertunt, quomodo non oporteat modica contemnere, ut majora firmentur? Deinde quoniam increpatio illa ex vana gloria sensim suboriebatur, hæc adjicit : « Qui enim in his servit Christo, placet Deo, et probatus est hominibus[1]. » Non enim sic te mirabuntur omnes propter perfectionem, ut propter pacem et concordiam. Hoc quippe bono omnes fruentur, illo nullus. « Itaque quæ pacis sunt sectemur, et quæ ædificationis sunt » mutuo custodiamus[2]. » Hoc ad illum, nempe infirmum pertinet, ut in pace sit; aliud ad fortiorem, ne fratrem suum dejiciat. Attamen illa utrique communia reddidit, cum dixit, « In invicem, » ostenditque sine pace non facile ædificari posse. « Noli propter escam destruere opus Dei[3]. » Salutem fratris sic vocans, et timorem augens, ostendensque illum contra conatum suum facere. Non solum enim, inquit, non ædificas quod putas, sed destruis, non hominis, sed Dei ædificium, neque magnæ cujusdam rei causa, sed vilis rei gratia; pro cibo, inquit. Deinde ne ex indulgentia hujusmodi, infirmior in mala sua opinione firmaretur, rursus docet illum his verbis : « Omnia quidem munda; » sed malum est homini, qui per offendiculum manducat[4] : » qui nempe cum conscientia mala. Itaque etiamsi coëgeris et ille comederit, nihil hinc utilitatis. Non enim immundum cibus facit, sed propositum quo comeditur.

[1] Rom. XIV, 18. — [2] Ibid. 19. — [3] Ibid. 20. — [4] Ibid.

Nisi autem illud correxeris, frustra omnia fecisti, magisque nocuisti. Neque enim par res est quidpiam immundum putare, et immundum esse putantem degustare. Dupliciter igitur hic peccas, dum et contentione præjudicium auges, et impurum comedere cogis : igitur ne cogas, donec illi persuaseris. « Bonum est non comedere carnes, nec bibere vinum, neque quidpiam in quo frater tuus scandalizatur. aut offenditur, aut infirmatur[1]. » Rursus plus exigit, ut non modo non cogat, sed ut sese illi accommodet. Nam et ille hoc sæpe fecit; ut quando circumcidit, quando se totondit, quando judaïcam illam oblationem obtulit. Nec dicit illi ut hoc faciat, sed quasi opinionem suam profert; ut ne infirmiorem illum ignaviorem reddat. Et quid dicit ? Bonum est non comedere carnes, et quid dico carnes ? etiamsi vinum, etiamsi aliud quidvis offendiculo sit, abstine : nihil enim par est saluti fratris tui. Hocque Christus significat, qui de cœlo descendit, et omnia pro nobis passus est. Perpendas etiam velim, quomodo et illum quoque perstringat dicens : « Offenditur, » aut scandalizatur, aut infirmatur. » Ne mihi dicas, inquit, quod præter rationem, sed quod corrigere queas ; nam satis justificatur ille, cum ita juvatur, quod infirmus sit : et tibi nullum hinc damnum emergit. Neque enim hypocrisis est illud, sed ædificatio et prudens consilium. Nam si coëgeris illum, et repugnabit, et te damnabit, et magis firmabitur ut non comedat. Si vero indulgens fueris, te amabit, nec dolorem suspectum habebit, ac deinceps poteris sensim in illo recta seminare dogmata. Si vero semel in te odium conceperit : aditum omnem verbis tuis præclusisti. Ne itaque cogas illum, sed tu propter illum abstine, non quasi ab immundo ; sed quia alioquin illi offendiculo res erit : et sic ille magis te amabit. Ita et ipse

[1] Rom. XIV, 21.

Paulus præcepit dicens : « Bonum est non comedere carnes ; » non quod immunda res sit, sed quod frater scandalizetur et infirmetur. « Tu fidem habes ? penes temetipsum » habe[1]. » Hic mihi videtur perfectionem vanæ gloriæ tacite accusare : hoc autem vult indicare. Vis mihi ostendere te perfectum et consummatum esse ? Ne id mihi declares, sed satis sit tibi conscientia.

III. Fidem autem hic, non eam quæ circa dogmata est dicit, sed eam quæ ad rem propositam spectat. De illa enim dicit, « Ore autem confessio fit ad salutem[2] ; et, » Qui negaverit me coram hominibus, negabo et ego » eum[3]. » Illa enim subvertit, nisi eam confiteamur ; hæc vero, si intempestive confiteamur. « Beatus qui non judi» cat semetipsum in eo quod probat[4]. » Rursus infirmiorem incessit, ostenditque hanc ipsi sufficere coronam, conscientiæ nempe. Etiamsi enim homo non viderit, tu tibi sufficis, ut sis beatus. Quia enim dixit : « Penes semetipsum habeat : » ne putaret hoc tribunal exiguum esse, ait hoc toto orbe tibi melius esse. Etsi omnes te accusant, si tu te ipsum non damnes, nec conscientia reprehendat, beatus es. Non autem de omnibus universim hoc dixit. Multi namque sunt qui semetipsos non damnant, quique admodum delinquunt ; hi omnium miserrimi sunt. Sed interim præsenti argumento insistit. (« Qui enim » discernit, si manducaverit, damnatus est[5]. » Rursum hoc dicit suadens illi ut infirmo parcat. Quæ enim utilitas si discernens manducet, et semetipsum damnet ? Ego enim illum probo qui manducat cum nulla hæsitatione. Vide quomodo illum inducat, non tantum ad comedendum, sed ad comedendum cum pura conscientia. Deinde causam dicit, ob quam damnatus est, his verbis : « Quia non

1 Rom. XIV, 22. — 2 Id. X, 10. — 3 Luc. IX, 26. — 4 Rom. XIV, 22. — 5 Ibid. 23.

» ex fide. » Non quod immundus sit cibus, sed quod non ex fide comedatur. Non enim mundum esse credidit, sed ut immundum attigit. Per hæc porro ostendit ipsis, quantum damni inferant, qui nondum persuasos cogant attingere res quæ sibi adhuc immundæ videntur, ut ideo ab increpando desistant. « Omne autem quod non est ex fide, » peccatum est[1]. » Cum enim non confidat, inquit, nec credat esse mundum, quomodo non peccaverit. Hæc porro omnia Paulus de proposito argumento dixit, non de aliis omnibus. Et observa quantum curet ne offendiculo sit. Nam superius dixit : « Si autem propter cibum frater tuus » contristatur, non jam secundum charitatem ambulas[2]; » si vero mœstitiam inferre non oportet, multo magis offendiculo esse non oportet. Ac rursus, « Ne cibi causa destruas » opus Dei. » Nam si Ecclesiam diruere grave est et impium, multo magis templum spirituale destruere. Homo enim Ecclesia pretiosior est. Neque enim propter parietes mortuus est Christus, sed propter hæc templa. Omnia itaque nostra undique circumspiciamus, et nullam cuivis præbeamus ansam. Stadium quippe est præsens vita, et innumeros undique oculos habere oportet, nec putandum est ignorantiam satis esse ad excusationem. Sunt enim, sunt utique de ignorantia repetendæ pœnæ, quando scilicet ignorantia excusari nequit. Quandoquidem et Judæi ignorarunt; sed hæc ignorantia non erat digna venia. Græci quoque ignorarunt, sed defensionem non habent. Quando enim ea quæ sciri nequeunt ignoraveris, culpæ obnoxius non eris; quando autem ea, quæ scire facile posses, ignoras, extremas dabis pœnas. Alioquin vero, nisi admodum socordes fuerimus, et si omnia quæ penes nos sunt adhibeamus, in iis quæ ignoramus Deus nobis manum porriget : quod et Philippensibus Paulus dicebat :

[1] Rom. XIV, 23. — [2] Ibid. 15.

« Et si quid aliter sentitis, hoc quoque Deus vobis revela-» bit[1]. » Quando autem ne ea quidem quæ penes nos sunt, perficere volumus, neque illius ope fruemur : quod et Judæis accidit. Ideo enim in parabolis loquor eis, inquit, quia videntes non vident[2]. Quomodo videntes non videbant? Pulsos dæmonas videbant, dicebantque, « Dæmonium » habet[3] : » videbant suscitatos mortuos, nec adorabant, sed ipsum interficere conabantur. At non talis erat Cornelius. Ideo quia omnia quæ penes se erant diligenter fecerat, quod reliquum erat Deus adjecit. Ne ergo dicas, « Quomodo illum sincerum et probum Gentilem Deus neglexit? » Nam primo an quis sincerus sit non potest homo scire, sed ille solus qui singula corda formavit. Deinde illud quoque dicendum, hominem illum sæpe non curavisse, nec diligentem fuisse. Et quomodo poterat, inquies, cum sit admodum sincerus? At hominem hunc simplicem et sincerum observes velim, et circa res sæculares examines, videbisque in his illum magnam diligentiam adhibuisse, quam si voluisset circa spiritualia exhibere, non neglectus fuisset : nam quæ ad veritatem spectant sole clariora sunt. Et quocumque quis migraverit, facile salutem suam curabit, si attendere voluerit, neque hoc leve negotium putaverit, Num in Palæstina hæc negotia conclusa sunt? Num in parvo orbis angulo? Non audisti hanc Prophetæ vocem : « Omnes cognoscent me a parvo usque ad magnum[4]? » Annon vides rei veritatem? Quomodo ergo illi veniam consequentur, qui cum videant veritatis dogma extensum, nec satagunt, nec curant ut discant?

IV. An hoc, inquies, exigis a rustico et barbaro? Non a rustico et barbaro tantum, sed a quibuslibet, etiamsi plusquam barbari fuerint. Cur enim, quæso te, si circa sæcularia injuriam patiatur, et contradicere scit, et vim

[1] Philip. III, 15. — [2] Matth. XIII, 13. — [3] Id. XII. — [4] Jerem. XXXI, 34.

inferentes propulsare, nihilque non agit et aggreditur, ut ne vel minime lædatur; in spiritualibus vero non pari prudentia utitur? Et cum lapidem adorat et Deum putat, cum dies festos celebrat, et pecunias profundit, multumque timorem exhibet, nusquam socors ex simplicitate comparet; cum autem verum Deum requirere oporteret, tu mihi sinceritatem et simplicitatem memoras? Non ita se res habet, non ita: nam socordiæ hoc imputandum crimen est. Quos enim simpliciores et agrestiores esse putas, eosne qui Abrahami tempore erant, an hodiernos hosce? Illos sine dubio. Quandonam piam religionem invenire facilius fuit, an nunc, an tunc temporis? Nunc utique. Nunc enim apud omnes nomen Dei proclamatur, Prophetæ prædixerunt, res effectum habuit, et gentium religio confutata fuit. Tunc vero plurimi sine doctrina erant, peccatum regnabat, neque lex erat quæ institueret, neque Propheta, neque miracula, non doctrina, non multitudo Deum agnoscentium, non aliud quid simile, sed quasi in profundis tenebris, atque in nocte illuni et hyemali, res omnes positæ erant. Attamen admirabilis ille et generosus vir, cum tot essent impedimenta, et Deum noverat, et virtutem exercebat, et multos in eumdem zelum induxit, et hoc, cum non esset externæ illius sapientiæ peritus. Quomodo enim potuisset, cum nondum litteræ inventæ fuissent? Attamen quia quæ sua erant intulit, Deus etiam quæ sua erant adjecit. Neque enim dicere possis Abrahamum a patribus suis piam religionem accepisse; nam et ille idololatra erat. Attamen a talibus ortus progenitoribus, et barbarus in medio barbarorum educatus, cum nullum pietatis doctorem haberet, et Deum novit, et nepotibus suis omnibus, quibus lege et Prophetis frui datum est, usque adeo factus est clarior et probatior, ut nec sermone exprimi queat. Quare? Quia sæcularia non multum curabat,

et spiritualibus sese totum dediderat. Quid vero Melchisedech, nonne et ipse iisdem vixit temporibus? atque ita claruit, ut sacerdos Domini appellaretur? Etenim fieri nequit, nec ullo modo fieri possit, ut qui vigilat contemnatur. Ne vero istæc vos conturbent; sed gnari mentis esse dominium, nostra circumspiciamus, ut meliores evadamus. Ne a Deo rationes repetamus, neque exploremus cur hunc reliquit et hunc vocavit. Nam idipsum facimus ac si quis domesticus, re male gesta, heri sui œconomiam curiose exploraret. Miser et infelix, cum oporteret rationes tuas scrutari, et cogitare quomodo herum placare possis, rationes repetis eorum, de quibus ipse rationes reddere debes; illa prætercurris de quibus pœnas daturus es. Quid ergo, inquies, Græco dicam? Hæc quæ supra dicta sunt. Et vide ne tantummodo Græcum alloquaris, sed quomodo illum emendare poteris cogita. Quando vitam tuam explorans, hinc offendiculum patitur, hic cogita quid dicturus sis. Pro illo enim, etiamsi scandalizetur, rationem non dabis; a vita vero tua, si hinc ille lædatur, extremum subibis periculum. Cum viderit te de regno philosophantem, et tamen ad præsentia inhiantem, gehennam timentem, et mala præsentia metuentem, tunc sollicitus esto. Cum his conspectis ille te reprehendet ac dicet: «Si regnum desideras, cur res præsentes non despicis? Si tremendum tribunal expectas, cur præsentes ærumnas non contemnis? Si immortalitatem speras, cur mortem non derides?» Cum hæc dixerit, sollicite considera, quid responsurus sis. Cum viderit te, qui cœlos expectas, pecuniarum jacturam trementem, lætumque de unius oboli lucro, ac modicæ pecuniæ causa animam prodere, tunc sollicitus esto. Hæc enim, hæc, inquam, sunt, quæ Græcum offendunt. Itaque si tuam curas salutem, pro his defensionem tibi para, non verbis, sed rebus et factis. Nam propter illam quæstionem,

nemo unquam Deum blasphemavit; propter vitam autem pravam mille sunt undique blasphemiæ. Hoc itaque corrige. Alioquin rursus tibi Græcus dicet : « Unde discam quod possibilia præceperit Deus? Nam ecce tu cum a majoribus Christianus sis, et in hac bona religione educatus, nihil tamen illa dignum facis? » Quid ergo dices? Omnino dices : « Ostendam tibi alios qui hæc faciant, monachos nempe in desertis sedentes. » Atqui non erubescis cum te Christianum esse confiteris, et ad alios remittis, ut qui non possis ostendere te ea quæ Christianorum sunt facere? Etenim ille statim dicet : Igitur quæ necessitas est ad montes et deserta migrare? nam si non possibile sit in mediis civitatibus philosophari, multa hinc criminatio huic religioni inferetur, si debeamus, relictis urbibus, ad deserta currere. Sed ostende mihi hominem uxorem, liberos, et domum habentem, qui philosophiæ studeat. Quid ergo ad hæc dicemus? Annon necesse est demisso capite erubescere? Neque enim Christus ita præcepit. Sed quomodo? « Luceat lux vestra coram hominibus [1], » non coram montibus vel desertis inviisque locis. Hæc porro dico non ut iis detraham qui montes occuparunt, sed lugens eos qui in urbibus habitant, quia virtutem inde expulerunt. Quamobrem, obsecro, philosophiam ex montibus huc inducamus, ut civitates sint vere civitates. Hæc possunt Græcum emendare, hæc a mille offendiculis liberare. Quamobrem si velis et illum a scandalo liberare, et hinc mille frui mercedibus, vitam tuam emenda, et undique splendere cura, ut homines « Videant opera vestra bona et glo»rificent patrem vestrum, qui in cœlis est [2]. » Sic enim et nos frui poterimus ineffabili illa et magna gloria, quam nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, unaque Spiritui sancto

[1] Matth. v, 16. — [2] Ibid.

gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXVII.

CAPUT XV.

Ei autem (2) qui potens est vos confirmare secundum Evangelium meum et prædicationem Jesu Christi, secundum revelationem mysterii temporibus æternis taciti; manifestati autem nunc per Scripturas propheticas, secundum præceptum æterni Dei, ad obedientiam fidei, in cunctis gentibus cogniti. Soli sapienti Deo, per Jesum Christum, cui gloria in sæcula. Amen [1].

I. Mos est semper Paulo precationibus et glorificatione adhortationem claudere[2]. Sciebat enim rem non esse levis momenti. Illud porro ex amore et pietate solet facere. Etenim præceptoris est filiorum et Dei amantis, non solum verbo docere, sed etiam per precationem Dei auxilium Discipulis conciliare : quod et hic facit. Hac porro serie legendum est : « Ei autem qui potest vos confirmare gloria » in sæcula. Amen. « Rursus de infirmis illis agit, et ad illos sermonem convertit. Nam cum increparet, communem faciebat increpationem. Nunc vero cum precatur, supplicationem pro istis ponit. Cum dicit autem, « Confirmare, » adjicit quo pacto, « Secundum Evangelium meum. » Hoc vero dicens significabat illos nondum confirmatos esse, et stare quidem, sed nutantes. Deinde ut fide dignum reddat sermonem, adjicit, « Et prædicationem Jesu Christi ; » id

[1] Rom. XVI, 25-27. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 149-152.

est, ipse prædicavit : si ipse prædicavit, non nostra sunt dogmata, sed illius leges. Deindeque de illa prædicatione philosophans, ostendit multæ beneficentiæ esse donum istud, multique honoris. Et primo quidem ab ipso prædicante hoc probat, deindeque ab iis quæ prædicabantur : Evangelia enim erant. Ad hæc vero, ex eo quod nemini nota fuissent ante nos. Hoc porro subindicavit dicens : « Secundum revelationem mysterii ; » quod certe amicitiæ maximæ signum est, quod nos mysteriorum participes fecerit, et neminem ante nos. « Temporibus æternis taciti, » manifestati autem nunc. » Olim quidem prædefinitum erat, nunc autem apparuit. Quomodo apparuit? « Per » Scripturas propheticas. » Hic rursum metum infirmi abigit. Quid enim times? Ne deficias a lege? Hoc vult lex, hoc jam olim prædixit. Si autem examinaveris cur nunc manifestatum sit, non tutam rem facis, cum mysteria Dei curiose inquiris, et rationes exigis. Neque enim talia curiose examinanda sunt, sed amanda et amplectenda. Ideoque hoc animi propositum refrenans adjecit, « Secundum » præceptum æterni Dei, ad obedientiam fidei. » Fides enim obedientia opus habet, non curiosa perquisitione. Ac cum Deus præcipit obedire, non curiose inquirere oportet. Deinde aliunde illos confirmat dicens : « In cunctis gen» tibus cogniti. » Neque enim tu solus, sed universus orbis ita credit, non hominem sed Deum habens doctorem. Quapropter adjecit : « Per Jesum Christum. » Non cognitum autem fuit tantum, sed etiam confirmatum. Utrumque vero ipsius opus est. Ideoque ita legendum est : « Ei » autem qui potest vos confirmare per Jesum Christum. » Nam, ut dixi, utrumque ipsi ascribit; imovero non utrumque tantum, sed et gloriam in Patrem. Ideoque dixit : « Cui gloria in sæcula. Amen. » Glorificat etiam de incomprehensibilitate mysteriorum horum stupefactus. Ne-

que enim etiam nunc postquam apparuerunt, cogitationibus illa comprehendi possunt, sed per fidem illa nosse oportet; alio autem modo non licet. Bene dixit : « Soli sapienti » Deo. » Cum enim cogitaveris, quo pacto gentes induxerit, et cum aliis olim probe viventibus commiscuerit, quomodo desperatos servarit, quomodo terra indignos in cœlum induxerit, et a præsenti vita delapsos, in æternam illam et ineffabilem transtulerit, et a dæmonibus conculcatos Angelis æquales fecerit, et paradisum illis aperuerit, omniaque vetera mala solverit, et hæc brevi tempore, perque facilem et compendiosam viam ; tunc sapientiam cognosces, cum videbis illud, quod neque Angeli, neque Archangeli sciebant gentiles derepente per Jesum edoctos fuisse. Cum ergo oporteret ejus mirari sapientiam, ipsumque glorificare, tu circa exigua versaris, adhuc in umbra sedens, quod non valde est Christum glorificantis. Qui enim illi non fidit, nec fide persuasus est, ejus operum magnitudini testimonium non præbet. Verum pro illis gloriam ipsi refert Paulus, illosque ad idem studium provocat. Cum vero audis illum dicentem : « Soli sapienti Deo, » ne putes hoc dici ad contemptum Filii. Si enim hæc omnia, per quæ sapientia ejus ostenditur, per Christum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, palam est ea, quæ ad sapientiam spectant, paria esse. Cur ergo, soli, dixit? ad differentiam universæ creaturæ. Reddita igitur glorificatione, rursus a precatione in adhortationem venit, ad fortiores sermonem convertens, ac dicens : « Debemus autem nos qui potentes » sumus. » Debemus, non gratificamur. Quid debemus? « Imbecillitates infirmorum sustinere[1]. »

II. Vides-ne quomodo illos encomiis efferat, non solum quod potentes vocet; sed quod illos secum statuat ? Neque hoc solum modo, sed ex utilitate illos allicit, et sine ali-

[1] Rom. xv, 1.

qua molestia. Tu enim potens es, inquit, et si te demittas, nihil hinc tibi damni: ille vero de extremis periclitatur, nisi sustentetur. Neque dixit : « Infirmos, » sed, « Imbe- » cillitates infirmorum, » ad misericordiam ipsos attrahens et advocans ; ut alibi dicit : « Vos spirituales hujusmodi ho- » minem instruite[1], » Potens factus es? Redde Deo mercedem, qui te talem fecit. Reddes autem, si ægroti infirmitatem emendaveris. Nam et nos infirmi eramus ; sed a gratia potentes facti sumus. Hoc autem non hic tantum faciendum est, sed etiam erga eos qui alio modo infirmantur. Exempli causa, si iracundus quis fuerit, aut conviciator, aut si aliquo hujusmodi vitio laboret, id sustine. Quomodo autem hoc fiet? Audi sequentia. Cum enim dixisset : « Debemus » sustinere ; » adjunxit : « Et non nobis placere. Unusquisque » vestrum proximo placeat in bonum ad ædificationem[2]. » Id est : Potens es? experimentum potentiæ tuæ sumat infirmus. Fortitudinem ille tuam ediscat : illi placeas ; nec simpliciter dixit, placeas, sed, in bonum ; neque tantum in bonum ; ne dicat perfectus : « Ecce enim illum ad bonum traho, » sed adjecit, « Ad ædificationem. » Itaque etiamsi dives sis, etiamsi in potentia sis, ne tibi ipsi, sed pauperi et egeno placeas ; sic enim et vera gloria frueris, et utilitatem multam afferes. Nam sæcularis gloria confestim avolat ; illa vero, quæ ex spiritualibus nascitur manet, si ad ædificationem hoc facias. Ideoque ab omnibus illud exigit. Neque enim ille vel ille, sed unusquisque vestrum. Deinde quia magnum quidpiam præcepit, et propriam demittere perfectionem jussit, ut corrigatur alterius infirmitas, rursus Christum in medium adducit. « Etenim Christus non » sibi placuit[3]. » Quod ille quidem semper facit. Nam cum de eleemosyna loqueretur, ipsum adducebat dicens : « Cog- » noscite gratiam Domini, quia cum dives esset, propter

[1] Galat. VI, 15. — [2] Rom. XV, 2. — [3] Ibid. 3.

» nos factus est pauper [1]. » Et cum ad dilectionem adhortaretur, inde etiam adhortabatur dicens : « Quemadmodum » et Christus dilexit nos [2]. » Et cum de ferendo pudore atque periculis consilium daret, ad ipsum confugit dicens : « Qui proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione » contempta [3]. » Ita et hic Christum idem fecisse ostendit, et Prophetam inducit idipsum olim prædicentem. Quapropter subjungit : « Sicut scriptum est : Et opprobria » exprobrantium tibi ceciderunt super me [4]. » Quid vero sibi vult illud, « Non sibi placuit? » Poterat ille non opprobria ferre ; poterat non pati quæ passus est, si sua spectare voluisset. At ille noluit; sed quod nostrum erat respiciens, quod ad se pertinebat neglexit. Et cur non dixit, « Seipsum evacuavit » ? Quia non hoc solum ostendere volebat, quod homo factus sit, sed quod et contumeliam passus, et malam apud plurimos acceperit famam, cum infirmus esse putaretur. Nam dicebant ei : « Si Filius Dei es, descende de cruce ;» et, « Alios salvos fecit, se ipsum non potest salvum fa- » cere [5] ? » Ideo rem commemorat ad præsens argumentum ipsi utilem, exhibetque multo plus quam promisit. Non enim Christum solummodo opprobriis affectum ostendit; sed etiam Patrem : nam ait : « Opprobria exprobrantium » tibi ceciderunt super me, » id est, nihil novi accidit, nihil peregrinum. Qui enim in veteri lege exprobrare illi cogitaverant, iidem contra Filium furore correpti sunt. Hæc porro scripta sunt, ut nos imitemur. Hic illos ad patientiam in tentationibus munit deinceps : nam ait : « Quæ- » cumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt; » ut per patientiam et consolationem Scripturarum, spem » habeamus [6] ; » id est, ne excidamus. Varii siquidem sunt agones, intus et foris, ut roborati et consolatione accepta

[1] 2 Cor. VIII, 9. — [2] Ephes. V, 25. — [3] Hebr. XII, 2. — [4] Rom. XV, 3. — [5] Matth. XXVII, 40 et 42. — [6] Rom. XV, 4.

per Scripturas, patientiam exhibeamus; ut in patientia viventes, maneamus in spe; nam alia ab aliis mutuo generantur, patientia a spe, spes a patientia : quæ ambo a Scripturis nascuntur. Deinde rursus ad orationem sermonem convertit, dicens : « Deus autem patientiæ solatii det vobis » idipsum sapere in alterutrum, secundum Jesum Christum [1]. » Quia enim quæ sua erant dixerat, Christi exempla subjecit, testimonium ex Scripturis attulit, ostendens se cum Scripturis etiam patientiam dare. Ideo dicebat : « Deus autem patientiæ et solatii, det vobis idipsum sapere » in alterutrum, secundum Christum Jesum. » Hoc enim est dilectionis, ut quod de se ipso sentit, idipsum de alio sentiat.

III. Deinde ut ostendat se non simpliciter dilectionem quærere, subjungit, « Secundum Christum Jesum ; » quod ubique facit, quoniam aliud est dilectionis genus. Et quodnam est concordiæ lucrum ? « Ut unanimiter, inquit, uno » ore glorificetis Deum et Patrem Domini nostri Jesu » Christi [2]. » Non dixit solum uno ore, sed et una anima hoc fieri jussit. Vides-ne qomodo totum corpus conjunxerit, et quomodo rursum sermonem in glorificationem concluserit ? Unde potissimum ad consensum et concordiam inducit. Deinde rursum in eadem adhortatione pergit dicens : « Propterea, suscipite vos mutuo, sicut et Christus suscepit » vos ad gloriam Dei [3]. » Rursus exemplum a supernis ducit, et ineffabile lucrum. Nam hoc maxime Deum glorificat, quod hoc consensu nos mutuo muniamus. Itaque etiamsi dolens pro hac re a fratre dissentias, cogitans te, si iram dimittas, Dominum tuum glorificare, etiamsi non propter fratrem, propter hoc ipsum reconciliare ; imo propter hoc ipsum primo. Nam hoc Christus semper susdeque versat, et Patrem alloquens dicebat : « In hoc cognoscent omnes quod

[1] Rom. xv, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 7.

» tu me miseris, si fuerint unum [1]. » Obtemperemus igitur, et nos mutuo jungamus. Hic enim non jam infirmos tantum, sed omnes excitat. Et si quis a te discindi cupiat, ne discindaris tu, neque hoc frigidum verbum proferas : « Si me dilexerit, diligo; et si non dilexerit dexter oculus, effodiam illum : » nam satanica sunt hæc dicta, et ad gentilium simultates pertinent. Tu vero qui ad majus institutum vitæ vocatus es, et in cœlo descriptus, majoribus es legibus subditus. Ne ista dixeris; sed cum te ille diligere nolet, tunc majorem illi dilectionem exhibe, ut illum allicias. Membrum enim est. Membrum autem cum per necessitatem quampiam a reliquo corpore scinditur, nihil non agimus, ut illud rursus uniamus, et tunc majorem impendimus curam. Etenim major est merces, cum non diligere volentem attraxeris. Si enim ad prandium invitare jubet eos, qui nobis non possunt vicem rependere, ut merces augeatur, multo magis in dilectione hoc faciendum est. Nam is qui dilectus diligit, mercedem tibi reddidit : qui vero dilectus non diligit, Deum tibi debitorem constituit, ac præterea cum te diligit, non multa cura opus habet; cum autem non diligit, tunc tuo opus habet auxilio. Ne igitur curæ ac diligentiæ causam reddas ignaviæ causam, nec dicas : « Quia infirmatur, ideo ipsum negligam; » morbus enim est dilectionis frigiditas; sed tu fove id quod refrigeratum est. Quid vero, inquies, si non incalescat? Mane semper quæ tua sunt faciens. Quid si magis aversetur? Rursus majorem tibi mercedem conciliat, et tanto magis te ostendit Christi imitatorem. Nam si diligere invicem, discipulorum insigne est : « In hoc enim, inquit, cog» noscent omnes quod Discipuli mei estis, si diligatis invi» cem [2]; » cogita quantum sit odientem se diligere. Nam Dominus tuus eos qui se oderant diligebat et hortabatur;

[1] Joan. XVII, 8. — [2] Id. XIII, 35.

et quanto infirmiores erant, tanto magis illorum gerebat curam, et clamabat dicens : « Non opus habent bene va» lentes medico, sed qui male habent[1] : » et publicanos peccatoresque sua dignabatur mensa, et quanto majori illum ignominia dedecoravit Judæorum populus, tanto majorem illi honorem et curam exhibuit; imo multo majorem. Hunc et tu æmulare. Neque enim parva res est hoc opus, sed sine quo ne Martyr quidem admodum potest placere Deo[2], quemadmodum Paulus dicit. Ne itaque dicas : « Odio habeor, et ideo non diligo. » Ideo enim magis amare debes. Alioquin autem, non potest is qui diligit tam cito odio haberi, sed etiamsi fera quis fuerit, diligentes se diliget. « Hoc enim, inquit, faciunt Ethnici et Pu» blicani[3]. » Quod si quisque diligentes se diligit, eos, qui odio habiti diligunt, quis non dilexerit? Hoc itaque exhibeto, et ne finem facias hoc dicendi : « Quantumcumque me odio habeas, te diligere non cessabo : » et omnem contentionem sedasti, et omnem animum emollivisti. Morbus enim hic aut ex inflammatione oritur, aut ex frigiditate. Sed utrique dilectionis ex ardore suo mederi solet. Non vides turpes illos amatores, ut alapas, sputa, opprobria, et innumera mala patiuntur a mulieribus illis meretricibus. Quid ergo hunc solvet amorem? Contumeliæ? Nequaquam, imo magis accendent : etiamsi illæ quæ hæc faciunt, præterquam quod scorta sunt, ex obscuro et vili genere sint : qui vero hæc patiuntur, claros sæpe possint progenitores numerare, et alia ratione illustres sint : attamen ne hoc quidem illos solvit, nec ab amata avellit.

IV. Annon erubescimus, quod non tantam secundum Deum dilectionem exhibere possimus, quantam illa vis diabolici et dæmoniaci amoris? Non cogitas hoc maximum esse telum contra diabolum? Non consideras quod malus

[1] Matth. IX, 12. — [2] 1 Cor. XIII, 5. — [3] Matth. V, 47.

ille dæmon instet, illudque exosum membrum ad se trahat, suumque facere conetur? Tu vero prætercurris, et pugnæ præmium prodis? Nam veluti præmium in medio jacet frater. Si viceris, coronam accipies; sin ignave agas, incoronatus discedes. Finem ergo fac satanicum illud dictum proferendi: « Si frater meus me oderit, ne videre quidem illum volo. » Nihil enim turpius hoc dicto, etiamsi illud generosi esse animi putent multi. At nihil his ignobilius, stultius, immanius. Ideo maxime doleo, quod multi putent ea quæ ad malitiam pertinent, esse virtutem: ac quod despicere et contemnere splendidum et honestum videatur esse. Hic maximus est diaboli laqueus, quod nequitiæ bona tribuatur fama, quare difficile est malum hoc deleri. Etenim multos ego audivi gloriantes, quod sibi adversantes non adirent: atqui Dominus tuus in ea re gloriatur. Quoties illum homines conspuerunt? Quoties aversati sunt? Ille vero non cessat accurrens. Ne igitur dicas: « Me odio habentes adire non possum; » sed dic: « Respuentes me respuere nequeo. » Hoc dictum est Discipuli Christi, ut illud aliud diaboli. Hoc illustres fecit et claros, aliud vero turpes ac ridiculos. Ideo miramur Moysem, quod, ipso Deo dicente: « Dimitte me, et iratus conteram » illos [1], » non potuerit illos respuere, qui illum sæpe aversati fuerant; sed dicebat: « Si quidem hoc peccatum illis di» mittis, dimitte; sin minus, et me dele [2]. » Dei enim amicus et imitator erat. Ne itaque gloriemur in iis, ob quæ nos pudere deberet. Neque dicamus ea quæ dicunt forenses et infimum vulgus: « Innumeros aversari scio. » Sed etiamsi quis alius hoc dixerit, irrideamus illum et os illi obstruamus, quia in iis gloriatur, de quibus pudere illum oporteret. Quid, quæso, dicis: « Aversaris hominem fidelem, quem, infidelis cum esset, Christus non res-

[1] Exod. XXXII, 32. — [2] Ibid.

puit?» Quid dico, non respuit? Ita illum, inimicus et deformis cum esset, dilexit, ut etiam pro illo moreretur. Ille, inquam, eum qui talis erat, ita dilexit, tu vero nunc, dic mihi, cum speciosus et mirabilis factus est, illum respuis, qui membrum Christi et corpus dominicum factus est? Annon cogitas quid dicas? annon sentis quanta audeas? Caput habet Christum et mensam et vestimentum, et vitam et lucem et sponsum, et omnia ipsi ille est, et dicere audes: «Illum repuo?» Neque illum tantum, sed et innumeros alios cum illo? Cohibe te, o homo, et seda furorem: agnosce fratrem. Disce hæc verba stulti esse atque lymphati, contraria dicito: «Etsi millies me respuat, ego non discedam;» sic et fratrem lucraberis, et ad gloriam Dei vitam duces, atque futura consequeris bona. Quæ utinam omnes adipiscamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui honor, imperium et gloria, una cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper, et per omnia sæcula. Amen.

HOMILIA XXVIII.

CAPUT XV.

Dico autem Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis pro veritate Dei, ad confirmandas promissiones patrum[1].

I. Rursus de Christi cura et sollicitudine disserit, eidem adhuc capiti inhærens, et ostendens quæcumque ille propter nos fecerit, et quomodo sibi ipsi non placuerit. Posteaque illud probat eos ex gentibus, qui credebant, magis debito-

1 Rom. xv, 8.

res esse Deo. Si ergo magis debitores sunt, tenentur Judæos fideles infirmantes sustinere. Postquam enim illos vehementer perstrinxerat, ne hinc isti sublatis animis essent, ipsorum rursus arrogantiam deprimit; Judæis quidem ex promissione patribus facta, bona data fuisse ostendens; gentilibus vero ex sola misericordia et benignitate : ideo dicebat : Gentes autem super misericordia glorificare Deum. Ut vero clarior res sit, ipsa rursus verba audi, ut discas quid sit, pro veritate Dei Christum fuisse ministrum circumcisionis, ad confirmandas promissiones patrum. Quid ergo est quod dicitur? Promissio Abrahamo facta fuerat dicens : « Tibi dabo terram et semini tuo, et in semine tuo » benedicentur omnes gentes[1]. » Verum postea quotquot ex semine Abrahæ erant, facti sunt pœnis obnoxii. Violata quippe lex iram in illos concitavit, et promissione patribus facta demum illos privavit. Adveniens vero Filius, cum Patre cooperatus est, ut promissiones illæ veræ deprehenderentur, et ad effectum adducerentur. Cum enim legem omnem et circumcisionem adimplevisset, atque sic et per crucem quoque a maledictione per transgressionem allata liberasset, non permisit ut promissio caderet. Cum ergo dicit, ministrum circumcisionis, hoc sibi vult ipsum, cum venisset et totam legem implevisset, ac circumcisus fuisset, semen Abrahæ factum, maledictionem abstulisse, iram Dei sedavisse, illosque demum idoneos effecisse, qui promissionem accepturi erant, semel ab offensa sua liberatos. Ne ergo dicerent ii qui accusabantur : « Quomodo ergo Christus circumcisus fuit et totam legem implevit? » in contrarium istud invertit. Non ut maneret lex hoc fecit, inquit, sed ut illam solveret, teque ab imminente maledictione eriperet, atque a legis dominio te prorsus liberaret. Quia enim tu legem transgressus fueras, ideo ipse illam imple-

[1] Gen. XII, 7.

vit non ut tu impleres, sed ut tibi promissiones patribus factas confirmaret, quas lex abrogaverat, ostendens te offendisse et hæreditate indignum esse. Itaque et tu per gratiam salutem nactus es : nam ejectus eras. Ne itaque disceptes, neque contendas, intempestive legi adhærendo, quæ te a promissione amovisset, nisi tanta pro te passus esset Christus. Hæc porro passus est; non quod tu salute dignus esses, sed ut Deus verax agnosceretur. Deinde ne hoc gentilem inflaret, ait: « Gentes autem super misericordia glorificent »Deum[1]. » Hoc est, Judæi quidem saltem promissiones habuere, etsi indigni essent; tu verò neque hanc habebas, sed ex sola benignitate salute donatus es. Tametsi illis nihil amplius ex promissione accessurum erat, nisi advenisset Christus. Attamen ut illos temperet, nec sinat insurgere contra infirmos, promissiones commemorat. De gentilibus vero dicit, quod ex misericordia solum salutem nacti sint : ideoque magis debent Deum glorificare. Gloria autem Deo est, quando coadunamur, quando jungimur, quando unanimiter illum celebramus, quando infirmum portamus, quando abruptum membrum non contemnimus. Deinde et testimonia inducit, in quibus ostendit conjungi debere Judæos fideles cum gentilibus credentibus, ita dicens : « Sicut scriptum est: Propterea confite»bor tibi in gentibus, Domine, et nomini tuo cantabo. Et, »Lætamini gentes cum populo ejus. Et, Laudate omnes »Gentes Dominum, et collaudate eum omnes populi. Et, »Erit radix Jessæ, et qui exurget imperare gentibus : in »ipso gentes sperabunt[2]. » Hæc porro omnia produxit, ostendens ipsos debere simul conjungi, et glorificare Deum; simulque Judæum reprimit, ne contra gentilem insurgat, cum Prophetæ omnes gentiles advocent; illique qui ex

[1] Rom. xv, 9. — [2] Ibid. 9-12.

gentibus est modeste agere suadet, ostendens illum majori esse gratiæ obnoxium.

II. Deinde sermonem rursus in precationem concludit, dicens : « Deus vero spei impleat vos omni gaudio et pace » in credendo, ut abundetis in spe in virtute Spiritus » sancti [1]. » Id est, ut liberemini ab hac mutua rixa, et nunquam a tentationibus dejiciamini. Hoc erit, si vos abundaveritis in spe. Hoc autem omnium causa est bonorum. Hoc a Spiritu sancto erit, nec simpliciter a Spiritu sancto, sed si ea quæ penes nos sunt conferamus. Ideo ait, « In credendo. » Sic enim potestis repleri gaudio, si credatis, si speretis. Sed non dixit : « Si speretis, » sed, « Si abundetis in » spe ; » ita ut non modo consolationem malorum reperiatis, sed et gaudio exultetis propter abundantiam fidei et spei. Sic et Spiritum attrahetis : sic postquam ille advenerit, bona omnia servabitis. Quemadmodum enim vitam nostram esca continet, atque hanc vita dispensat ; sic si bona habeamus opera, Spiritum habebimus. Si Spiritum habeamus, bona habebimus opera ; sicut e contrario, nisi opera habeamus, Spiritus avolat. Si autem a Spiritu sancto vacui fuerimus, etiam circa opera claudicabimus. Abeunte siquidem illo, spiritus immundus accedit. Quod palam est ex Saüle. Quid enim si nos non suffocat perinde atque illum ? Sed alio modo præfocat per mala opera. Cithara ergo Davidis opus nobis fuerit, ut divina cantica animæ concinamus, et ea quæ ad illum pertinent, et ea quæ ex bonis operibus procedunt. Nam si vel alterum fecerimus, et cantionem audientes, canenti per opera repugnemus, ut tunc Saül faciebat, pharmacum nobis in damnationem erit, et immanior fiet insania. Nam antequam audiamus, timet malignus dæmon, ne audientes corrigamur : cum autem audientes iidem ipsi manemus, ipsi

[1] Rom. xv, 13.

metus abscedit. Psallamus canticum per opera, ut peccatum ipso dæmone deterius ejiciamus. Dæmon enim non omnino privat nos regno cœlorum; sed et aliquando vigilanti prodest; peccatum autem omnino excludit. Peccatum enim dæmon est voluntarius, ac spontanea insania, ideoque non habet qui misericordiam et veniam tribuant. Hoc ergo incantationis genere cantemus animæ sic affectæ, et ab aliis Scripturis et a beato Davide. Psallat os, et mens erudiatur. Neque enim illud spernenda res est. Nam si linguam canere doceamus, illa canente animam pudebit contraria volentem. Neque enim illud tantum boni hinc decerpemus, sed et nos multa sciemus quæ nobis utilia erunt. Nam et de præsentibus et de futuris tibi David loquitur, de visibili et de invisibili creatura. Si de cœlo discere velis, an nempe maneat vel mutetur; clare tibi respondet et dicit : « Cœli sicut vestimentum veterascent, » et sicut amictum involves eos, Deus, et mutabuntur [1]. » Si de forma ejus audire velis, audies : « Extendens cœlum » sicut pellem [2]. » Si de dorso ejus plura quis scire cupiat, dicet tibi rursum : « Qui tegis aquis superiora ejus [3]. » Neque hic sistit, sed etiam de latitudine et de altitudine tibi disserit, hæc paria ostendens ; « Quantum distat ortus ab » occidente, longe fecit a nobis iniquitates nostras. Secundum altitudinem cœli a terra, corroboravit Deus miseri» cordiam suam super timentes se [4]. » Quod si terræ quoque fundamenta scrutari volueris, neque illa tibi celabuntur ; sed audies psallentem et dicentem : « Quia super maria » fundavit eam [5]. » Si discere cupias unde veniant terræ motus, te omni dubio liberabit sic dicens : « Qui respicit » terram et facit eam tremere [6]. » Si noctis usum requiras, illum ab ipso disces. « In ipsa pertransibunt omnes bestiæ

[1] Psal. CI, 27. — [2] Id. CIII, 2. — [3] Ibid. 3. — [4] Id. CII, 11, 12. — [5] Id. XXIII, 2. — [6] Id. CIII, 32.

» sylvæ [1]. » Si quæras cui rei montes sint utiles, respondet tibi : « Montes excelsi cervis. » Et cur petræ sint, dicit tibi, « Petra refugium chœrogryllis et erinaciis [2]. » Cur sint infructuosæ arbores disce : « Illic passeres nidificabunt [3]. » Cur in desertis fontes? Ibi volatilia cœli habitabunt, et bestiæ agri [4]. Ad quid vinum? Non tantum ut bibas; nam ad id satis esset aqua, sed ut lætificeris et placide agas : « Nam vinum lætificat cor hominis [5]; » ita doctus scies quousque vino uti debeas. Unde alantur volatilia, et agrestes feræ? audies dicentem : « Omnia a te expectant, ut » des illis escam in tempore [6]. » Si dixeris, ad quid jumenta? Respondet tibi hæc etiam propter te facta esse : « Qui pro» ducit, inquit, jumentis fœnum, et herbam servituti homi» num [7]. » Quænam lunæ utilitas? Audi illum dicentem, « Fecit lunam in tempora [8]. » Et quod omnia fecerit, sive visibilia, » sive invisibilia, clare docuit, dicens : « Ipse dixit, et facta » sunt; ipse mandavit, et creata sunt [9]. » Et quod etiam mortis solutio futura sit, illud te docet dicens : « Deus redimet » animam meam de manu inferi, cum acceperit me [10]. » Unde nobis corpus? et hoc dicit, « Recordatus est quo» niam pulvis sumus. » Quo demum abit? « Revertetur in » pulverem suum [11]. » Cur hæc omnia? Propter te; « Gloria » et honore coronasti eum, et constituisti eum super opera » manuum tuarum [12]. » An nos homines quid commune habemus cum Angelis? et hoc dixit ita psallens : « Minuisti » eum paulo minus ab Angelis [13]. » De dilectione Dei : « Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Domi» nus timentium se [14]. » De iis quæ post hæc nos exceptura sint, et de tranquilla sorte illa : « Convertere, inquit, ani-

[1] Psal. CIII, 20. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. 17. — [4] Ibid. 11, 12. — [5] Ibid. 15. — [6] Ibid. 27. — [7] Ibid. 14. — [8] Id. CXLVIII, 6. — [9] Id. LXVIII, 16. — [10] Id. CII, 14. — [11] Id. CIII, 29. — [12] Id. VIII, 6, 7. — [13] Ibid. — [14] Id. CII, 13.

» ma mea in requiem tuam [1]. » Cur adeo magnum est cœlum? hoc quoque dicet : « Cœli enarrant gloriam Dei [2]. » Ad quid facta est nox et dies? Non ut illa luceat, et hæc quietem det tantum, sed ut nos instituant : « Non sunt » loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces » eorum [3]. » Quomodo mare circumdet terram? « Abyssus » sicut vestimentum amictus ejus [4]. » Ita siquidem hebraïcum habet.

III. Ab iis, quæ dicta sunt, initio ducto, alia omnia ediscetis, quæ circa Christum, quæ circa resurrectionem, quæ circa futuram vitam, de requie, de punitione, deque iis, quæ ad mores spectant, de dogmatibus omnia, et innumeris repletum bonis librum invenietis. Si in tentationes incideris, multam inde referes consolationem : si in peccata, innumera pharmaca hic reperies : si in paupertatem, si in ærumnam, multos videbis portus. Si justus fueris, multam cautionem et securitatem inde lucraberis : si peccator fueris, multam consolationem : si justus sis, et gravia patiaris, audies dicentem : « Propter te mortificamur tota die : æstimati sumus sicut oves occisionis. Hæc » omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te [5]. » Si vero facta tua te extollant, dicentem audies : « Ne intres in » judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens [6]; » et statim humilis evades. Si peccator sis, et de te ipso desperes, audies frequenter canentem : « Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione [7]; » et statim te eriges. Si diadema in capite gestaveris, et altum sapias, disces : « Non salvatur rex per multam virtutem, et gigas » non salvabitur in multitudine virtutis suæ [8]; » et poteris modeste agere. Si dives sis et gloriosus, rursus audies

[1] Psal. cxv, 7. — [2] Id. xviii, 2. — [3] Ibid. 4. — [4] Id. ciii, 6. — [5] Id. xliii, 18 et 23. — [6] Id. cxlii, 2. — [7] Id. xciv, 8 — [8] Id. xxxii, 16.

5.

psallentem : « Væ qui confidunt in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum gloriantur[1]; » et, « Homo, » sicut fœnum dies ejus, tanquam flos campi, sic efflorebit[2]; » et, « Non descendet post eum gloria ejus[3] : » nihilque in terra magnum esse putabis. Nam quod omnium splendidissimum est, gloria et potentia, cum tam vile sit, quid aliud in terra existimatione dignum fuerit? An in mœrore versaris? audi illum dicentem : « Quare tristis es » anima mea, et quare conturbas me? Spera in Deum, » quoniam confitebor illi[4]. » Sed quosdam vides præter meritum celebres? Dic : « Noli æmulari in malignantibus, » quoniam tanquam fœnum arescent, et quasi olera her» barum cito decident[5]. » Vides-ne justos et injustos plecti? Audi quod non eadem de causa; nam ait : « Multa flagella » peccatoris[6]. » De justis autem non dixit, flagella; sed « Multæ tribulationes justorum, et de omnibus his libera» bit eos Dominus[7], » Et rursum, « Mors peccatorum pes» sima[8]; » et, « Pretiosa in conspectu Domini mors Sanc» torum ejus[9]. » Hæc frequenter dicito, hinc erudiaris. Nam singula verba sensuum pelagus immensum habent. Nos autem illa perfunctorie transcurrimus. Si autem volueritis dicta accuratius examinare, multas videbitis divitias. Sed interim ex dictis instantes pravi actus reprimi poterunt. Cum enim nec invidere permittant, neque dolore et mœrore intempestive affici, neque divitias quidpiam esse putare, nec ærumnas, nec paupertatem; neque vitam ipsam tanti facere, omnibus te passionibus liberant. Pro his autem omnibus gratias agamus Deo, et thesaurum hunc ita tractemus, « Ut per patientiam et consolationem » Scripturarum spem habeamus, » et futuris fruamur bonis,

[1] Psal. XLVIII, 7. — [2] Id. CII, 11. — [3] Id. XLVIII, 8. — [4] Id. XLI, 12. — — [5] Id. XXXVI, 1. — [6] Id. XXXI, 10. — [7] Id. XXXIII, 20. — [8] Ibid 22. — [9] Id. CXV, 5.

quæ utinam omnes consequamur gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto honor, imperium et gloria, nunc et semper, in infinita sæcula. Amen.

HOMILIA XXIX.

CAPUT XV.

Certus sum autem, fratres mei, et ego ipse de vobis, quoniam et ipsi pleni estis bonitate, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere [1].

I. Dixerat [2], « Donec sum gentium Apostolus, ministerium meum glorificabo; » dixerat, « Ne forte nec tibi parcat; » dixerat, « Ne sitis prudentes apud vosmetipsos; » et rursus : « Tu vero quid judicas fratrem tuum? et, « Tu quis es, qui judicas alienum servum [3]? » Et alia longe plura his similia. Quia ergo multis in locis asperiore usus est sermone, iis medetur demum : et quod initio dixerat, in fine repetit. Initio quidem dixerat : « Gratias ago Deo meo pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in universo mundo; » hic vero : « Certus sum, inquit, quoniam pleni estis bonitate; ita ut possitis alterutrum monere; » quod magis est quam illud prius. Nec dixit, « Audivi; » sed, « Certus sum, nec opus habeo ab alio discere; » sed ego ipse, id est, qui increpo, qui accuso. « Et quod pleni estis bonitate. » Hoc ad illam admonitionem spectat quam paulo ante fecerat, ac si diceret : « Non quasi immi-

[1] Rom. xv, 14. — [2] Vide D. Guillon, tom. xi, p. 152, et tom. xviii, p. 408-411. — [3] Rom. xi, 13 et 21 : xii, 16; et xiv, 4 et 10.

tes ac fratrum osores vos sic hortatus sum, ut eos suscipiatis, nec dimittatis, opus Dei non dissolvatis. Scio enim quod pleni sitis bonitate. » Videtur autem mihi hic universam virtutem sic vocare. Et non dixit, habetis, sed, « Pleni » estis bonitate. » Et quod sequitur cum eadem emphasi profert, « Repleti omni scientia. » Quid enim, si dilexissent quidem, sed nescivissent quo pacto oporteret cum dilectis agere ? Propterea adjecit, « Omni scientia ; » ita ut possent alios monere; nec modo discere, sed etiam docere. « Audacius autem scripsi vobis ex parte [1]. » Vide Pauli humilitatem, vide sapientiam, quomodo in præcedentibus profundam inflixerit plagam, et postquam quod volebat perfecit, multa deinceps utatur medela. Præter ea enim quæ dicta sunt, sufficiebat quod se asperius audaciusque locutum fateretur, ut illorum animum mitigaret. Hoc et ad Hebræos scribens facit, ita loquens : « Confidimus autem de vobis, dilectissimi, meliora et viciniora saluti : » tametsi ita loquimur [2]. » Et Corinthiis similiter : « Laudo » vos, quia per omnia mei memores estis; et sicut tradidi » vobis traditiones, ita tenetis [3]. » Galatis autem scribens dicebat : « Confido in vobis, quod nihil aliud sentiatis [4]. » Et ubique in ipsius Epistolis hanc sententiam frequenter videas ; hic vero maxime. Nam in majore erant dignitate constituti, opusque erat tumentem illorum animum deprimere, non perstringendo solum, sed etiam remittendo; nam diversa illud ratione facit. Propterea hoc loco dicit, « Audacius vobis scripsi; » neque hoc satis illi fuit; sed adjecit, ex parte, hoc est, sensim. Neque hic constitit, sed quid ait? « Tanquam in memoriam vobis reducens. » Nec dixit : « Docens, » sed, « In memoriam reducens, » id est, paululum commemorans. Vides-ne finem cum exordio consentire? Sicut enim illic dicebat : « Fides vestra annuntia-

[1] Rom. xv, 15. — [2] Hebr. vi, 9. — [3] 1 Cor. xi, 2. — [4] Galat. v, 10.

» tur in universo mundo; » sic et in Epistolæ fine : « Obe- » dientia vestra ad omnes pervenit. » Et sicut in exordio dicebat : « Desidero enim videre vos, ut aliquam vobis spi- » ritualem gratiam impertiar ad confirmandos vos, » id est, ad mutuam capiendam consolationem; ita et hoc loco dixit, « Tanquam in memoriam vobis reducens. » De throno namque doctoris hic et illic descendens, tanquam fratres alloquitur, et amicos et æquales; id quod maxime doctoris est, ad auditorum utilitatem sermonem varie tractare. Vide ergo quomodo, cum dixisset, « Audacius scripsi, et ex parte, » et tanquam in memoriam revocans, non hæc satis habuerit, sed adhuc humilius loquens dicat: « Propter gratiam, quæ data est mihi a Deo. » Quod etiam in principio dicebat, « Debitor sum; » id est, non honorem mihi arripui, neque prior in illum insilivi; sed Deus jussit, et hoc per gratiam, non quasi dignum ad hoc deputans. Nolite igitur exasperari : neque enim ego in vos insurgo. Deus est qui præcipit. Et sicut illic dicit, « Cui servio in » Evangelio Filii ejus; » ita et hic cum dixisset, « Per gra- » tiam quæ data est mihi a Deo, » subjunxit : « Ut sim ego » minister Jesu Christi in gentibus, sancte administrans » Evangelium Dei[1]. » Postquam enim supra dicta multis pro- baverat, ad id quod gravius erat sermonem vertit, non simpliciter cultum ponens, ut in principio, sed liturgiam et sacrum ministerium. Hoc est enim mihi sacerdotium, prædicare et annuntiare. Hoc offero sacrificium. Sacer- doti autem nemo vitio vertit, quod curet immaculatam offerre hostiam. Hoc porro dicebat, ut simul eorum ani- mos erigeret, et ipsos esse hostiam ostenderet, ac sese purgaret, quod ita præceptum fuisset. Gladius enim meus, inquit, est Evangelium, prædicationis verbum; causa vero, non ut ego gloriam nanciscar, non ut ego splendidus vi-

[1] Rom. XV, 16.

dear; sed, « Ut fiat oblatio gentium accepta et sanctificata » in Spiritu sancto [1]. » Id est, ut animæ Discipulorum acceptæ sint. Non tantum ut me honoraret Deus in hoc adduxit, quantum ut vestri curam gereret.

II. Et quomodo fuerit acceptabilis oblatio? In Spiritu sancto: non enim fide tantum opus est, sed etiam spirituali vitæ instituto, ut Spiritum sanctum semel datum retineamus. Neque enim ligna et ignis, non ara et gladius, sed Spiritus omnia apud nos est. Propterea nihil non ago, ut ne ignis ille extinguatur: hoc enim mandatum mihi fuit. Cur ergo iis loqueris quibus non est opus? Propter hoc ipsum, inquit, non doceo, sed commonefacio; ut sacerdos astat ignem accendens, sic et ego animum vestrum excitans. Et vide, non dixit: « Ut fiat oblatio vestra, » sed, « Gentium. » Cum vero dicit, gentium, orbem dicit, terram, et mare in universum, illorum reprimens animos, ut ne dedignentur illum habere doctorem, qui ad terminos terræ contenderet. Quod etiam initio dicebat: « Sicut » et in reliquis gentibus Græcis et Barbaris, sapientibus et » insipientibus debitor sum. Habeo igitur gloriam in Christo » Jesu ad Deum. » Quia enim sese valde humilem exhibuerat, sermonem rursus erigit, idque in ipsorum gratiam facit, ne contemptibilis esse videatur. Dum autem sese extollere videtur, moris sui non oblitus sic dicit: « Habeo gloriationem. Glorior, inquit, non in me ipso, neque in nostra diligentia, sed in Dei gratia. « Non enim audeo aliquid » loqui eorum, quæ per me non effecit Christus in obe» dientiam gentium verbo et factis, in virtute signorum et » prodigiorum, in virtute Spiritus Dei [2]. » Neque enim possis dicere, inquit, quod hæc ex fastu loquar: nam hæc sacerdotii mei sunt symbola, et ordinationis meæ signa multa proferenda habeo; non tunicas talares; non mi-

[1] Rom. xv, 16. — [2] Ibid. 18, 19.

tram aut tiaram, non tintinnabula, sicut illi veteres ; sed longe iis horribiliora signa et miracula. Neque enim dici potest me ordinatum quidem fuisse, sed jussa non executum esse : imo potius non ego feci, sed Christus. Ideo in hoc glorior, non de vulgaribus rebus, sed de spiritualibus ; hæc enim sunt quæ ad Deum pertinent. Quod enim ea propter quæ missus sum perfecerim, et non ex fastu verba prodeant, ostendunt miracula, et gentium obsequentia. « Non enim ausim quidquam loqui eorum quæ Christus non operatus est per me, ad obedientiam gentium, » verbo et opere, in virtute signorum et prodigiorum, in » virtute Spiritus Dei. » Vide quanta vi contendat ut omnia ostendat esse Dei, et nihil sui ipsius. Sive enim quid loquar, sive faciam, sive miracula operer, omnia Deus, omnia Spiritus sanctus facit. Hoc autem dicit ostendens Spiritus dignitatem. Vides-ne quomodo hæc veteribus illis mirabiliora et terribiliora sint, sacrificium, oblatio, symbola ? Cum enim dicit : « In verbo et opere, in virtute signorum et prodigiorum, » hoc significat, nempe doctrinam, regni Dei philosophiam, operum et instituti vitæ specimen, suscitatos mortuos, pulsos dæmones, cæcos sanatos, salientes claudos, alia prodigia, quæ omnia operabatur Spiritus sanctus in nobis. Deinde horum demonstrationem, (quia hæc interim prolata fuerant,) Discipulorum multitudinem. Ideo subjungit. « Ita ut ab Jerusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim Evangelium » Christi. » Numerat igitur et urbes et regiones et gentes et populos, non eos tantum qui sub Romanis, sed etiam eos, qui sub Barbaris erant. Ne mihi enim solam Phœnicem et Syriam et Ciliciam et Cappadociam adeas, sed etiam quæ retro sunt cogita, Saracenos, Persas, Armenios, aliosque Barbaros. Ideo enim dixit : « Per circuitum, » ut non solum viam tritam carpas, sed etiam australem Asiam

mente percurras. Et sicut imbrem miraculorum uno verbo prætercurrit, dicens : « In virtute signorum et pro- » digiorum ; » sic et innumeras urbes, gentes, populos, regiones hoc uno verbo comprehendit, « Per circuitum. » Erat enim ab omni fastu procul. Et hæc illorum gratia dicebat, ut ne altum de se saperent. Et in exordio quidem dicit : « Ut aliquem fructum in vobis habeam, sicut et in » reliquis gentibus[1] ; » hic vero sacerdotii necessitatem ponit. Quia enim asperius locutus fuerat, potestatem suam clarius ostendit. Ideo ibi quidem simpliciter dicit : « Sicut » et in reliquis gentibus ; » hic autem locum omnem memorat, ut illorum fastum undique succidat ; nec simpliciter dixit : Prædicare Evangelium, sed, implere Evangelium Christi. « Ita vero studens evangelizare, ubi non est no- » minatus Christus[1]. »

III. Ecce aliam hyperbolem, quod non solum tot gentes evangelizaverit et converterit, sed quod non eos adierit qui jam didicerant. Adeo scilicet abstinebat, quominus sese projiceret in alienos discipulos, atque gloriæ causa hoc faceret, quia studebat illos docere qui nondum audivissent. Neque enim dixit : « Ubi nondum credide- » rant, » sed, « Ubi nondum nominatus fuerat Christus, » quod majus quidpiam est. Et cur talia sollicite curabat? « Ne super alienum fundamentum ædificarem[2], » inquit. Hæc porro dicit se ab inani gloria alienum ostendens, illisque insinuans se non ex gloriæ amore, neque ut apud illos in honore esset, ad scribendum se contulisse, sed ut ministerium suum impleret, et sacerdotium perficeret, utpote qui illorum cuperet salutem. Alienum vero Apostolorum fundamentum dicit, non ex personæ qualitate, neque ex prædicationis natura ; sed secundum mercedis rationem. Etenim prædicationes alienæ non erant, sed

[1] Rom. I, 13. — [2] Id. XV, 20. — [3] Ibid.

quantum ad mercedem tantum alienæ. Nam merces eorum quæ alii cum labore operati erant, huic aliena erat. Deinde prophetiam impletam dicit : « Sicut scriptum est : » Quibus non est annuntiatum de eo videbunt, et qui non » audierunt, intelligent[1]. » Vides-ne accurrentem ubi major labor, ubi major sudor erat ? « Quapropter et impediebar » plurimum venire ad vos[2]. » Vide rursus, ut exordio similem finem attexat, nam Epistolam incipiens dicebat : « Sæpe proposui venire ad vos, sed impeditus sum usque » ad hoc tempus[3]. » Hic vero causam memorat qua impeditus fuit, nec semel, sed bis ac pluries. Nam ut illic ait : « Sæpe proposui venire ad vos, » sic et hoc loco, « Impe» diebar plurimum venire ad vos ; » id quod maxime desiderium ejus declarat, quod pluries tentaverit. « Nunc vero » ulterius locum non habens in his regionibus[4]. » Vides-ne quomodo ostendat se non ut gloriam apud ipsos sibi pareret, et scribere, et eos adire velle ? « Cupiditatem autem » habens veniendi ad vos ex multis jam annis, cum in » Hispaniam proficiscar, spero fore ut itinere videam vos, » et a vobis deducar illuc, si vestri consortio prius ex parte » satiatus fuero[5]. » Ne videretur enim illos despicere si diceret, quia nihil mihi faciendum incumbit, propterea ad vos proficiscor, rursus dilectionis sermonem movet dicens : « Cupiditatem habens veniendi ad vos a multis annis. » Non ideo venire cupiebam, quod in otio essem, sed ut concupiscentiam, quam olim parturiebam, jam parerem. Deinde ne et hoc illos inflaret, vide quomodo illos reprimat, dicens : « Cum in Hispaniam proficiscar, spero fore » ut itinere videam vos. » Ideo namque illud posuit, ut ne altum saperent. Simul enim et dilectionem suam vult ostendere, et illos a fastu cohibere. Ideo frequenter illud apponit, ac deinceps ea quibus utraque confirmantur hinc

[1] Rom. xv, 21. — [2] Ibid. 22. — [3] Id. I, 13. — [4] Id. xv, 23. — [5] Ibid. 24.

inde spargit. Ideo rursum, ne dicerent, nos invisit, quia hac transeundum est via, subjungit, « Ut a vobis deducar illuc; id est, ut vos mihi testes sitis, quod non vos despiciens, sed necessitate vocante, vos prætercurram. » Quia vero hoc etiam illis aliquid mœroris afferre videbatur, suavius ipsi medetur dicens : « Si vestri consortio prius ex » parte satiatus fuero. » Cum enim dicit : « In itinere, » se gloriam non ab illis quærere ostendit; cum vero dicit : « Sa» tiatus fuero, » se illorum dilectionem magni facere ostendit, nec utcumque amare, sed vehementer; ideoque non dixit tantum : « Satiatus fuero, » sed addit, « Ex parte. » Nullum enim tempus me satiare poterit, nec consortii vestri fastidium ingenerare. Vides-ne quomodo dilectionem ostendat, quandoquidem vel festinans, non prius profecturum se dicat, quam cum satiatus fuerit? id quod magni affectus animi argumentum est, et quod tam ferventibus utatur verbis. Neque enim dixit, invisero, sed satiatus fuero, parentum verba imitatus. Et in principio quidem dicebat : « Ut aliquem fructum habeam; » hic vero, ut satiatus sim : quæ ambo valde attractum indicant. Maximum enim illorum erat encomium, si ex obedientia fructum illi præbituri erant; amoris vero sui genuinum erat indicium. Et Corinthiis scribens dicebat : « Ut vos me de» ducatis, quocumque iero [1]; » in omnibus suam erga Discipulos dilectionem exhibens, cui par nihil. Ideoque in principio Epistolarum sic semper exorditur, et in eadem ipsa desinit.

IV. Quemadmodum enim pater prolis amans, unicum et genuinum filium diligit, sic ille fideles omnes diligebat : ideoque dicebat. « Quis infirmatur, et ego non infirmor ? » Quis scandalizatur, et ego non uror [2] ? » Nam præ aliis omnibus hoc insit oportet in doctore. Ideoque Petro dice-

[1] 1 Cor. XVI, 6. — [2] 2 Cor XI, 29.

bat Christus : « Si diligis me, pasce oves meas[1]. » Qui enim Christum diligit, gregem quoque illius diligit. Et Moysem tunc Judæorum populo præfecit, quando ille suam erga populum benevolentiam exhibuit. Et David quoque tunc ad regnum pervenit, cum prius populi amans compertus fuisset[2]. Sic igitur, cum adhuc juvenis esset, populi causa doluit, ita ut animam exponeret suam, quando Barbarum illum prostravit. Etsi vero dixit : « Quid dabitur ei qui » Alienigenam illum occiderit? » non mercedem requirens hoc dicebat, sed ut sibi crederetur, et sibi pugna adversus illum committeretur. Cum ergo post victoriam ad regem ingressus est, de mercede ne verbum quidem fecit. Et Samuël populum amabat, ideoque dicebat : « Absit a me » ut in hoc peccem, ut cessem precari Domino pro vobis[3]. » Ita et Paulus, imovero non ita, sed multo plus quam omnes alii ardebat erga subditos sibi. Ideoque discipulos suos usque adeo erga se affecit, ut diceret : « Si possibile » fuisset, oculos vestros eruissetis, mihique dedissetis[4]. » Ideo Judæorum præceptores, plus quam omnes alios Deus increpat dicens : « O pastores Israël! num pascunt pasto- » res se ipsos? Annon oves pascunt? Isti vero contrarium » fecerunt. Lac enim, inquit, comeditis, lana vos tegitis, » quod pingue erat mactabatis, et oves non pascebatis[5]. » Et Christus optimi pastoris normam efferens dicebat : « Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis[6]. » Hoc David multis in locis fecit, et cum terribilis illa ira e cœlo imminebat contra totum populum, cum omnes enim occiderentur, dicebat : « Ego pastor peccavi, ego pastor ini- » que egi; isti, qui grex sunt, quid fecerunt[7]? » Ideoque cum eligendum supplicium esset, non famem, non hostium persecutionem elegit, sed a Deo immissam mortem;

[1] Joan. XXI, 16. — [2] 1 Reg. XVII. — [3] Id. XII, 20. — [4] Galat. IV, 15. — [5] Ezech. XXXIV, 2, 3. — [6] Joan. X, 11. — [7] 2 Reg. XXIV, 17.

quod expectaret alios quidem in tuto ponendos esse, se autem ante alios omnes percutiendum fore. Quia vero illud non ita contigit, luget ac dicit : « In me sit manus » tua ; si vero non satis sit, etiam in domo patris mei. Ego, » enim, inquit, pastor peccavi ; » ac si diceret : « Etiamsi illi peccaverint, ego obnoxius supplicio eram, qui non correxi. Cum vero peccatum sit meum, ego pœnas dare debeo. » Etenim culpam augere volens, pastoris nomen usurpavit. Ita ergo iram sedavit, ita sententiam revocari curavit. Tantum valet confessio. « Justus enim, in princi- » pio sermonis, accusator est sui[1]. » Tanta res est sollicitudo et commiseratio optimi pastoris. Etenim ejus viscera discerpebantur, illis cadentibus, ac si ejus genuini filii necarentur. Ideoque iram in se converti precabatur. Et initio cædis illud fecisset, nisi grassantem illam ad se quoque venturam sperasset. Cum porro vidit illud non fieri, calamitatem vero illos opprimentem non ultra tulit ; sed magis accensus est, quam super Amnone primogenito suo. Tunc enim mortem sibi non postulavit, nunc vero id precatur ut ante alios cadat. Talem oportet esse principem, magis de aliorum quam de suis calamitatibus dolere. Tale quidpiam quoque erga filium passus est, ut disceres illum non magis, quam subditos, filium dilexisse. Tametsi enim lascivus esset juvenis et parricida, attamen dicebat : « Quis » dabit mihi ut moriar pro te[2] ? » Quid dicis, o beate, omniumque hominum mitissime ? te filius occidere conatus est, et in mille te mala conjecit ; et cum ille de medio sublatus est, et tropæum jam erectum est, tunc mortem optas ? Etiam, inquit : exercitus enim meus non mihi vicit ; sed nunc vehementius impugnor, quam antea, et viscera mea nunc magis discerpuntur. Hi itaque eos, qui sibi commissi fuerant, curabant.

[1] Prov. XVIII, 17. — [2] 2 Reg. XVIII, 33.

V. Beatus vero Abraham, etiam eorum, qui sibi concrediti non fuerant, magnam gerebat curam, et tantam, ut etiam se magnis exponeret periculis. Quod enim non pro fratris filio tantum hoc faceret, sed pro Sodomitis, non prius destitit a Persarum insecutione, donec omnes liberavit. Quanquam licebat illi recepto fratris filio abscedere, noluit tamen : omnium enim pariter gerebat curam; id quod etiam ex sequentibus declaravit. Cum enim non jam barbarorum exercitus illos obsessurus esset, sed ira divina illorum urbes funditus esset eversura, et non jam armis, nec pugna vel acie opus esset, sed supplicatione, tantam ille adhibuit sollicitudinem, quantam si ipse periturus fuisset. Ideoque semel, bis, ter et pluries ad Deum accedit, et ad naturam confugit dicens : « Ego autem terra » sum et cinis[1]. » Et quia sciebat illos per se iræ Dei traditos, propter alios hos servari precatur. Ideoque dicebat Deus : « Num abscondam a servo meo Abraham, quæ fac» turus sum[2] ? » ut discamus, quam hominum amans sit Justus. Neque ille a precando destitisset, nisi Deus prior destitisset. Et videtur quidem ille pro justis precari, sed totum pro illis aliis faciebat. Nam justorum animæ admodum sunt mites ac benignæ, et pro suis atque etiam pro alienis, et usque ad bruta suam extendunt mansuetudinem. Ideoque Sapiens quidam dicebat : « Justus miseratur » animas jumentorum suorum[3]. » Si autem jumentorum, quanto magis hominum? Sed quia jumentorum mentionem feci, perpendamus illos ovium pastores in Cappadocum regione, quot et quanta patiantur ut bruta illa animantia tueantur. Sæpe autem nive obruti per tres mansere dies. Dicuntur autem etiam Libyæ pastores, non minores istis labores subire, per integros menses difficile desertum illud, immanissimis repletum feris, pervagantes. Si autem

[1] Gen. XVIII, 27. — [2] Ibid. 17. — [3] Prov. XII, 10.

circa bruta tantæ impenduntur curæ, quam defensionem habebimus nos qui rationabiles animas nobis concreditas habentes, gravi somno dormiamus? An respirare omnino oporteret? an quiescere? et non undique circumcursare, et mille sese mortibus exponere pro talibus ovibus? An ignoratis gregis istius dignitatem? Annon pro illo Dominus tuus innumera operatus est, ac demum sanguinem suum effudit? Tu vero quietem quæris? Ecquid deterius fuerit talibus pastoribus? Annon cogitas circa illas oves adesse lupos, lupis vulgaribus multo acerbiores et immaniores? Non tecum reputas qua opus habeat anima is qui talem præfecturam sit administraturus? Sed homines qui populis præsunt, de vulgaribus rebus consulentes, noctes diebus vigilantes adjungunt; nos vero qui de ipso cœlo certamen habemus, in ipso quoque die dormimus? Ecquis nos demum liberabit a supplicio, hisce delictis debito? Nam si corpus trucidandum, si sexcentæ subeundæ mortes essent, annon quasi ad celebritatem eo currere oporteret? Hæc porro non modo pastores, sed etiam oves audiant, ut pastores inde alacriores fiant, ut magis illorum propositum acuant, ut ipsi nihil aliud quam obsequentiam præbeant. Ita et Paulus jussit: « Obedite præpositis vestris, et » subditi estote: quia ipsi vigilant pro animabus vestris, » tanquam rationem reddituri[1]. » Cum autem dicit, vigilant, mille dicit labores, curas, pericula. Nam bonus pastor, et qualem Christus optat, cum innumeris conferri potest Martyribus. Siquidem Martyr semel propter Christum moritur; ille millies propter gregem; si talis ille pastor fuerit, qualem decet. Qui talis enim est, quotidie mori potest. Propterea vos, laborem cognoscentes, cooperamini precibus, sollicitudine, alacritate, amicitia, ut nos vestra gloriatio, et vos nostra sitis. Ideo enim et Apostolorum

[1] Hebr. XIII, 17.

coriphæo, qui plus quam alii omnes ipsum amabat, gregem commisit, prius sciscitatus si diligeretur ab ipso; ut discas hoc præ aliis omnibus signum dilectionis erga ipsum ab illo poni[1]. Nam hoc virili opus habet animo. Hæc porro a me dicta sunt de optimis pastoribus, non de me ipso, et de nostri similibus : sed si quis talis sit qualis Paulus erat, qualis Petrus, qualis Moyses. Hos itaque imitemur et præfecti et subditi. Licet enim subdito pro parte pastoris numerari, domi, in amicos, in domesticos, in uxorem, in filios. Si sic nostra dispensemus, omnia consequemur bona, quæ nos omnes adipisci contingat gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et sancto Spiritu imperium, honor et gloria, nunc et semper, in omnia sæcula. Amen.

HOMILIA XXX.

CAPUT XV.

Nunc autem proficiscor Jerosolymam, ministrans sanctis. Placuit enim Macedoniæ et Achaïæ collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt Jerosolymæ. Placuit enim ipsis, et debitores sunt eorum [2].

I. Quoniam dixerat, « Locum in his regionibus amplius » non habeo, et concupiscentiam habeo a multis annis ve» nire ad vos [3]; » cum esset adhuc moram facturus, ne videretur illis illusisse, causam dicit cur interim tardet, dicitque : « Proficiscor Jerosolymam [4]; » et videtur quidem cunctationis causam dicere. Per hæc autem aliud

[1] Joan. XXI, 15. — [2] Rom. XV, 25-27. — [3] Id. I, 10. — [4] Ibid. 11.

quidpiam apparat, incitatque illos ad eleemosynam erogandam, diligentioresque reddit. Nam nisi hoc efficere voluisset, satis erat dixisse ; « Proficiscor Jerosolymam : » nunc autem et causam peregrinationis adjicit : « Proficiscor » enim, inquit, ministrans sanctis : » et in hoc sermone immoratur , ratiociniaque movet dicens quod debitores sint ; et, « Si spiritualium ipsorum consortes factæ sunt » gentes, debent etiam in carnalibus ministrare. » Ut discant illi imitari ipsos. Ideoque maxime Pauli sapientiam admirari oportet, quia hunc consilii dandi modum excogitavit. Ita enim acceptior illis fuit, quam si hortatus esset. Putassent enim se contumelia affici, si ad æmulationem Corinthios illis et Macedonas proposuisset. Propterea sic illos ibidem hortatur dicens : « Certiores vos facio, fratres, de » gratia Dei quæ data est Ecclesiis Macedoniæ[1]. » Rursusque Macedonas per istos hortatur : « Zelus enim, qui ex vobis est, » plurimos excitavit[2]. » Et per Galatas etiam idipsum facit, ut cum dicit : « Quemadmodum præcepi Ecclesiis Galatiæ, » sic et vos facite[3]. » Cum Romanis vero non item, sed multo demissius. Hoc ipsum facit et circa prædicationem, ut cum dicit : « An ex vobis egressum est verbum Dei ? » aut ad vos solos pervenit[4] ? » Nihil enim ita forte est ut zelus. Ideo sæpe illud memorat : nam et alibi dicit : « Quemadmodum in omnibus Ecclesiis præcipio[5] : » et rursum, « Sicut ubique in omni Ecclesia doceo[6]. » Colossensibus vero dicebat : « Fructificat et crescit Evangelium » Dei in toto mundo[7]. » Hoc etiam hic facit de eleemosyna loquens. Et perpende quomodo magnifice dictionibus utatur. Non enim dixit : Proficiscor eleemosynam deferens, sed, ministrans. Quod si Paulus ministrat, cogita quanta res fiat, cum orbis doctor deferendam accipit, et quod ad

[1] 2 Cor. VIII, 1. — [2] Id. IX, 2. — [3] 1 Cor. XVI, 1. — [4] Id. XIV, 36. — [5] Id. VII, 17. — [6] Id. IV, 17. — [7] Colos. I, 6.

Romanos peregrinaturus et quod illos usque adeo videre desiderans, hoc illi præferat. « Placuit enim Macedoniæ et » Achaïæ; » id est, probaverunt et desiderarunt « Commu- » nicationem aliquam. » Rursus non dixit, eleemosynam, sed communicationem. Illud autem, « Aliquam, » non sine causa posuit, sed ne videretur hos carpere. Nec dixit simpliciter in pauperes, sed, « In pauperes sanctorum, » duplicem faciens commendationem, et a virtute et a paupertate. Neque hoc satis illi fuit; sed subjunxit, « Debito- » res sunt. » Deinde ostendit quomodo sint debitores. « Nam si spiritualium ipsorum, inquit, consortes factæ » sunt gentes, debent etiam in carnalibus ministrare ipsis. » Id est, propter ipsos venit Christus, illis qui ex Judæis erant omnia promissa fuerant; ex ipsis est Christus; ideo dicebat: « Ex Judæis est salus [1]; inde sunt Apostoli, inde Prophetæ, inde bona omnia. Horum igitur omnium consors fuit orbis. Si ergo in majoribus, inquit, participes fuistis, et si cœnarum illis paratarum vos ingressi consortes fuistis, secundum Evangelii parabolam, debetis etiam carnalia communicare et tradere illis. Neque dixit, communicare, sed ministrare, illos in diaconorum ordine constituens, eorumque qui regibus tributa pendunt; neque dixit in carnalibus vestris, ut dixerat, in spiritualibus ipsorum. Spiritualia quippe ipsorum erant; carnalia vero non horum tantum sunt, sed communia omnibus. Pecunias enim omnium jussit esse, neque possidentium eas tantum. « Hoc igitur » cum consummavero, et obsignavero eis fructum hunc [2]; » hoc est, quasi in regia penuaria deposuero, quasi in tuto et securo loco. Nec dixit, eleemosynam; sed rursus, fructum; ostendens lucrum accedere largitoribus. « Per vos » proficiscar in Hispaniam. » Rursus Hispaniam memorat, ostendens quam impiger et quam fervidus esset erga His-

[1] Joan. IV, 22. — [2] Rom. XV, 28.

panos. « Scio autem quod veniens ad vos, in plenitudine » Evangelii Christi veniam[1] : » Quid est in plenitudine benedictionis? vel de pecuniis loquitur, vel simpliciter de omnibus bonis operibus. Benedictionem enim ut plurimum eleemosynam solet appellare, ut quando dicit : « Quasi » benedictionem, non quasi avaritiam[2]; et ex veteri more ita vocabatur. Quia vero hic addidit « Evangelii, » didicimus non de pecuniis tantum dictum fuisse; sed et de aliis omnibus; ac si diceret : « Scio autem quod veniens videbo vos in omnibus probatos, et in bonis florentes, ac mille laudibus dignos secundum Evangelium. » Estque hoc genus consilii admirandum, quod encomiis eos præveniat. Quando enim recusat hoc per modum adhortationis facere, ad hunc venit correctionis modum. « Obsecro » autem vos per Dominum Jesum Christum et per dilec» tionem Spiritus[3]. »

II. Hic rursus Christum et Spiritum præmittit, et nusquam hic Patrem memorat. Hæc porro dico, ut cum videris ipsum Patrem et Filium memorare, aut Patrem solum, ne Filium vel Spiritum dejici putes. Nec dixit : « Spiritus » sed, « Dilectionis Spiritus. » Quemadmodum enim Christus dilexit mundum, et Pater quoque, ita et Spiritus. Quid, quæso, obsecras? » Ut mecum con» certetis in orationibus pro me ad Deum. Ut liberer ab » incredulis, qui sunt in Judæa[4]. » Magnum certe illi certamen propositum erat, ideo preces illorum implorat. Non dixit : « Ut manus conseram, » sed, « Ut liberer; » quemadmodum Christus jussit, « Orate ne intretis in tentationem[5]. » Hæc vero dicens significabat improbos quosdam lupos, qui feræ magis quam homines essent, se invasuros esse. Ex hoc aliud etiam apparat, ut probet se ministerium hoc

[1] Rom. XV, 29. — [2] 2 Cor. IX, 5. — [3] Rom. XV, 30. — [4] Ibid. 31. — [5] Matth. XXVI, 41.

sanctis præstandum juste suscepisse, siquidem tot adhuc essent increduli, ut, quo ab illis liberetur, preces postulet. Nam qui inter tot inimicos versabantur, fame erant perituri; ideoque necesse erat ut aliunde cibum acciperent. « Et ut ministerium meum in Jerusalem acceptum sit sanc» tis. » Id est, ut grata sit hostia mea, utque cum alacritate dona suscipiant. Vides-ne quomodo rursus accipientium dignitatem extollat, quandoquidem tanti populi precibus utendum est, ut missa suscipiantur? Ex hoc autem aliud quidpiam ostendit, nempe quod non sufficiat eleemosynam dedisse, ut ea accepta sit : quando namque ex necessitate et invitus quis dederit, vel ex injuste partis, vel ad vanam gloriam, fructus abscedit. « Ut cum gaudio » veniam ad vos per voluntatem Dei [1]. » Quemadmodum in principio dixit : « Si quo modo prosperum iter habeam » in voluntate Dei, ut veniam ad vos [2]; » ita et hic ad eamdem voluntatem confugit et dicit : « Ideo festino, et inde eripi opto, ut quamprimum vos videam, et cum gaudio videam, nec minimum inde mœrorem attraham : « Et vo» biscum requiem habeam. » Vide quomodo rursum se a fastu alienum ostendat. Non enim dixit, ut doceam vos, ut instituam, sed, ut vobiscum requiem habeam. Atqui ille erat qui decertabat, et pugnabat : quomodo igitur dicit, Ut vobiscum requiescam? Ad gratiam illis loquitur, et alacriores illos reddit, cum coronarum consortes facit, ostenditque illos etiam certare et laborare. Deinde, ut semper facere solet, precationem adhortationi adjicit dicens : « Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen. Com» mendo autem vobis Phæben sororem, quæ ministra est » Ecclesiæ, quæ est in Cenchreis [3]. » Vide quantum illam honoret; nam illam ante alios omnes memorat, et sororem vocavit : nec parva res erat Pauli sororem vocari. Dignita-

[1] Rom. xv, 32. — [2] Id. i, 10. — [3] Ibid. 33, et xvi, 1.

tem quoque adjicit, ministram vocans. « Ut illam suscipia- » tis in Domino, ut decet sanctos [1]. » Hoc est, propter Dominum, ut honore fruatur apud vos. Nam qui propter Dominum suscipit, etiamsi non magnum quempiam sus cipiat, cum sollicitudine suscipit. Cum autem illa sancta esset, cogita quo cultu illa digna fuerit. Ideo adjicit, « Ut » decet sanctos ; » ut tales suscipere oportet. Duplici autem de causa digna est quæ curetur a vobis, et quod propter Dominum suscipiatur, et quod sancta sit. « Et assis- » tatis ei in quocumque negotio vobis indiguerit [2]. » Vides-ne quam studeat, ut ne onerosus sit? non enim dixit, ut liberetis eam ; sed ut quæ penes vos erunt afferatis, et manum porrigatis ; et in quibus ope vestra eguerit : non quocumque in statu illa sit, sed in quibus opera vestra eguerit ; si in iis egeat, in quibus vos auxiliari possitis. Deinde ineffabilis laus sequitur. « Etenim ipsa multis af- » fuit, et mihi ipsi [3]. » Vides-ne prudentiam? Primo laudes, deinde in medio adhortationem, postea rursum laudes posuit, utrinque præstanda officia laudibus beatæ mulieris concluens. Quomodo enim non beata, quæ tanto Pauli testimonio celebratur, quæ potuit illum juvare, qui totum orbem emendavit? Hoc enim illius virtutum colophon erat. Ideoque hoc postremum posuit dicens : « Et mihi » ipsi. » Quid est illud, et mihi ipsi? Prædicatori orbis, ei qui tot tantaque passus est, qui innumeris hominibus sufficit. Imitemur ergo et viri et mulieres sanctam illam, et eam quæ sequitur cum viro suo. Quinam illi sunt? « Salu- » tate, inquit, Priscillam et Aquilam, adjutores meos in » Christo Jesu [4]. » Illorum virtutem Lucas quoque testificatur tum quando dicit : « Mansit apud illos Paulus : erant » enim scenofactoriæ artis [5] ; » tum quando ostendit mu-

[1] Rom. xv, 33, et xvi, 2. — [2] Ibid. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 3. — [5] Act. xviii, 3.

lierem illam Apollo virum suscepisse, et viam Domini illum docuisse.

III. Magna illa sunt; sed multo majora quæ Paulus dicit. Quid enim ait? Primo comministros vocat, ineffabilium laborum et periculorum participes ostendens. Deindeque ait: « Quia pro anima mea suas cervices supposuerunt[1]. » Vides-ne consummatos martyres? Verisimile quippe est sub Nerone innumera fuisse pericula, quia jusserat Judæos omnes Roma pelli. « Quibus non ego solus gratias ago, » sed et omnes Ecclesiæ gentium[2]. » Hic hospitalitatem, et pecuniarum subministrationem subindicat, celebrans illos quod et sanguinem suum, et opes totas communes proposuerint. Vides-ne generosas mulieres, quibus sexus infirmitas ad virtutis cursum non impedimento fuit? idque jure merito : nam « In Christo Jesu non est masculus, non » fœmina[3]. » Et quod de priore dixit, hoc ipsum de ista dicit. Nam de illa dicebat: « Quæ multis affuit, et mihi » ipsi; » de hac rursus, « Non ego solus gratias ago, sed et » omnes Ecclesiæ gentium. » Ne videretur enim per adulationem hæc dicere, alios adducit testes mulieribus his multo plures. « Et, quæ in domo illorum est, Ecclesiam[4]. » Ita enim probati et clari erant, ut domum suam Ecclesiam facerent; tum quod omnes fideles redderent, tum quod peregrinis omnibus illam aperirent. Neque enim simpliciter solet domos Ecclesias appellare, nisi pietas multa, et magnus Dei timor in illis radicatus fuerit. Ideo Corinthiis etiam dicebat : « Salutate Aquilam et Priscillam cum » Ecclesia, quæ in domo illorum est[5]. » Et de Onesimo scribens dicit : « Paulus Philemoni et Appiæ dilectæ, et » Ecclesiæ, quæ est in domo tua[6]. » Potest enim etiam qui matrimonio junctus est mirabilis et generosus esse. Ecce

[1] Rom. XVI, 4. — [2] Ibid. — [3] Galat. III, 28. — [4] Rom. XV, 5. — [5] I Cor. XVI, 19. — [6] Philem. I.

et isti connubio juncti admodum clari erant, etsi ars illorum splendida non esset : erant enim scenofactoriæ artis, seu tentoriorum artifices ; attamen omnia virtus tegebat, et plus quam solem illustres reddebat, neque illis nocebat vel ars vel connubium, sed dilectionem, quam Christus expetit, illi exhibebant : nam ait : « Majorem hac charitatem » nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro ami- » cis suis [1]. » Et quod signum Discipuli est, hoc exhibuerunt. Nam crucem acceperunt, et secuti sunt Christum. Etenim qui hoc pro Paulo fecerunt, multo magis pro Christo fortitudinem ostenderunt. Hæc et pauperes et divites audiant. Nam si ii qui manibus sibi victum parant, et officinæ præsunt, tantam exhibuere largitatem, ut Ecclesiis plurimis utiles essent, quam excusationem habeant divites qui pauperes contemnunt ? Illi namque ne sanguini quidem suo pepercerunt, ut Deo placerent ; tu vero pecuniis modicis parcis, animam sæpe tuam despiciens. Verum fortasse erga Doctorem illi tales fuere, erga discipulos vero non item? At hoc dici nequit, nam Ecclesiæ gentium, inquit, ipsis gratias agunt. Etsi enim ex Judæis essent, ita sincere credebant, ut etiam gentibus cum omni alacritate ministrarent. Tales oportet esse mulieres. « Non in tortis » crinibus, aut auro, aut sumptuosa veste [2] ; » Sed his ornatas recte factis. Quænam, dic quæso, unquam regina ita splenduit? quænam ita celebratur, ut illa uxor tentoriorum artificis? Illa in omnium ore versatur, non decem, non viginti annis, sed usque ad (secundum) Christi adventum. Et omnes illam super iis deprædicant, quæ magis eam ornant, quam regium diadema. Quid enim majus, quid par ei esse poterit, quæ Pauli adjumento fuit, quæ periculis suis orbis doctorem servavit? Perpende autem quot reginæ taceantur ; tentoriorum vero artificis uxor ubi-

[1] Joan. xv, 13. — [2] 1 Tim. ii, 9.

quae celebratur cum viro suo, et in toto, quem sol respicit, orbe hæc mulier laudatur. Persæ, Scythæ, Thraces, et qui extremas habitant terras, mulieris philosophiam concinunt, beatamque illam prædicant. Quantas divitias, quot diademata, quot purpuras non libenter abjicias, ut tale testimonium acquiras? neque enim possit quispiam dicere illos tunc in periculis fuisse tales, et pecuniam largiter spargentes, sed prædicationem non curavisse: nam ideo illos cooperatores et comministros vocat, nec pudet vas electionis illud mulierem comministram vocare; sed etiam hac de re gloriatur. Non enim sexum attendit, sed propositum coronat. Quid huic ornatui par? Ubi nunc sunt divitiæ vestræ, quibus undique circumfluitis? Ubi faciei cultus et ornatus? Ubi vana gloria? Disce mulieris ornatum, non corpori circumpositum, sed qui animam exornet et nunquam deponatur; qui non in arca reponitur, sed in cœlis.

IV. Respice laborem illorum circa prædicationem, martyrii coronam, in pecuniis liberalitatem, erga Paulum dilectionem, erga Christum amorem. Confer istis tua, studium circa pecuniam, certamen cum meretricibus, contentionem pro fœno; et tunc videbis quinam illi fuerint, et quis tu sis. Imo potius non modo conferas, sed æmulare mulierem, depositoque fœni onere; hoc est enim vestimentorum sumptus, ornatum accipe cœlestem, et disce unde tales facti sint Priscilla et qui cum illa erant. Undenam tales facti sunt? Per duos annos Paulum hospitio acceperunt: biennium autem illud, quid non in anima eorum effecerit? Quid ergo faciam, inquies, qui Paulum non habeo? Si volueris, plenius illum habebis, quam illi. Neque enim illos Pauli conspectus tales fecit; sed verba Pauli. Itaque, si volueris, et Paulum, et Petrum, et Joannem, et totum Prophetarum chorum cum Apostolis habe-

bis frequenter tecum conversantes. Accipe Beatorum illorum libros, et lege frequenter illorum Scripturas, et te poterunt talem efficere, qualis erat tabernaculorum opificis uxor. Et quid dico Paulum? ipsum, si velis, habebis Pauli Dominum. Nam per Pauli linguam ipse te alloquetur. Et alio quoque modo poteris hunc suscipere, cum sanctos suscipies, cum iis, qui in illum credunt, ministrabis. Sic et abeuntibus illis, multa pietatis monumenta habebis. Solet enim ea mensa, in qua Sanctus comedit, et sella in qua sedit, et lectus in quo jacuit, illum qui suscepit compungere, etiam postquam ille abierit. Quantum putas compunctam fuisse Sunamitidem, in superius conclave illud ingredientem, ubi manebat Elisæus, videntem mensam et lectum, in quo Sanctus ille jacebat? quantam inde pietatem conceperit? Nisi enim hoc ita esset, non projecisset illuc filium mortuum, nisi multum utilitatis inde tulisset. Nam si nos post tantum temporis spatium illo ingressi ubi Paulus manebat, ubi ligatus est, ubi sedit et disseruit, quasi alis assumptis erigimur, et ad diei illius recordationem ex locis ipsis remittimur; cum adhuc recentes res essent, quo non religionis affectu movebantur, ii qui cum pietate hospitio suscipiebant? Hæc cum sciamus, sanctos excipiamus, ut splendeat domus, ut a spinis liberetur, ut domuncula portus fiat; excipiamus, et pedes illorum abluamus. Non es tu Sara melior, nec nobilior, aut ditior, etiamsi regina esses. Trecentos illa ac decem et octo vernaculos habebat, quo tempore vel duos habere servos, divitiæ erant. Ecquid dico trecentos decem et octo domesticos? totum orbem in semine et promissionibus possidebat: virum habebat Dei amicum, ipsum Deum patronum, quod regnis omnibus majus erat. Attamen, cum in tanto splendore esset et gloria, ipsa farinam miscebat, et in reliquis omnibus ministrabat, comendentibusque astabat instar ancillæ. Non

es tu Abrahamo nobilior, qui ea, quæ famulorum erant faciebat, post tropæa illa, post honorem a rege Ægypti acceptum, postquam reges Persarum profligaverat, et splendida erexerat tropæa. Neque respicias vile esse id quod apparet, sanctos, qui apud te divertunt, pauperes et pannosos plerumque. Sed illius memor esto vocis dicentis : « Quantum fecistis uni ex his minimis meis, mihi fecistis ; » et, « Ne contemnatis unum ex his minimis meis, quia An» geli eorum semper vident faciem Patris nostri qui in » cœli est [1]. » Illosque alacriter excipe, qui per salutationes pacis innumera tibi bona afferunt. Et cum Sara etiam Rebeccam tecum reputa, quæ et adaquavit et potum dedit, et intro vocavit hospitem, omni calcato fastu. Ideoque magnam hospitalitatis accepit mercedem. Tu vero si velis etiam majorem accipies. Non enim filii fructum solummodo dabit tibi Deus, sed etiam cœlum, et bona quæ illic sunt, atque a gehenna liberationem, peccatorumque veniam. Nam magnus est, utique magnus hospitalitatis fructus. Sic et Jothor, etsi barbarus, generum habuit illum, qui cum tanta potestate mari imperavit : nam filiæ ejus hunc optimum venatum reti suo ceperunt. Hæc cogitans, et mulierum illarum virilitatem considerans, necnon earum philosophiam, præsentem calca fastum, vestium ornatum, aureorum varietatem, unguentorum usum ; et missa mollitie, delicataque agendi et incedendi ratione, omnem illam curam in animam transfer, inque mente tua cœlorum desiderium incende. Nam si te hic amor capiat, cœnum et lutum deprehendes, et ea quæ nunc miraris deridebis. Non potest enim mulier spiritualibus ornata recte factis, hæc ridicula quærere. Rejectis igitur his omnibus, quæ forensium uxores, quæ saltatrices et tibicinæ, multa cum ambitione sectantur, philosophiam tibi compone, hospitalitatem,

[1] Matth. XXV, 40, et XVIII, 10.

sanctorum curam, compunctionem, preces frequentes. Hæc aureis vestimentis meliora sunt, hæc lapillis et monilibus honestiora. Hæc et apud viros acceptam te reddunt, et apud Deum magnam tibi ferent mercedem. Hic est Ecclesiæ ornatus, ille vero theatrorum : his cœlis dignus est, ille equis et mulis; ille etiam mortuorum corporibus apponitur, hic in anima solum bona splendet, in qua Christus habitat. Hunc ergo possideamus ornatum, ut ubique et nos venerandi simus, et Christo placeamus in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXI.

CAPUT XVI.

Salutate Epænetum dilectum meum, qui est primitiæ Achaïæ in Christo[1].

I. Multos etiam ex iis qui studiosi admodum videntur esse, hanc puto Epistolæ partem prætercurrere ut superfluam, et quæ nihil magni habeat : atque idipsum illis in genealogia, quæ in Evangelio habetur, evenire existimo. Quia enim nominum est catalogus, non se magnum inde lucrum facturos arbitrantur. Et aurificum quidem pueri minima quoque ramenta curiose perquirunt; hi vero tantas auri massas prætercurrunt. Ne hoc itaque patiantur, satis sunt ea quæ dicta fuere, ut illos ab hac socordia abducant. Nam quod non parvum inde lucrum carpi possit, ex supradictis jam ostendimus, animum vestrum ex his salutationibus erigentes. Hodie quoque tentabimus ex hoc quoque

[1] Rom. XVI, 5.

loco auri metallum extrahere : potest enim vel in simplicibus nominibus magnus inveniri thesaurus. Nam si didiceris cur Abraham sic vocatus sit, cur Sara, cur Israël, cur Samuël, hinc multarum rerum historiam invenies : atque a temporibus et locis hoc ipsum poteris colligere. Nam qui studiosus est, hinc divitias acquirit; qui vero negligens est, ne ab iis quidem quæ manifesta sunt, quidpiam lucratur. Etenim Adami nomen non modica nos philosophia imbuit, itemque filii ipsius, atque uxoris, aliorumque plurium. Nomina quippe, multarum rerum sunt monumenta : ac Dei beneficentiam, mulierumque gratiarum actionem ostendunt : nam cum ex Dei dono concepissent, ipsæ filiis suis nomina imponebant. Sed quid nunc de nominibus philosophamur; cum tot tantæque sententiæ negligantur, et multi ne nomina quidem librorum sciant? Attamen non ideo nobis ab hujusmodi rerum studio recedendum est : Debebas, enim inquit, argentum deposuisse ad nummularios[1]. Quapropter, etiamsi nemo sit qui excipiat, quod nostrum est faciamus, et ostendamus nihil supervacaneum vel frustra proferri in Scripturis. Nisi enim hæc aliquid lucri habuissent, Epistolæ adjecta non fuissent, neque Paulus hæc scripsisset. Verum quidam ita sunt rudes ac stupidi, cœlisque indigni, ut non modo nomina, sed integros libros supervacaneos esse dicant, ut Leviticum, Librum Josuë, aliosque plures. Sic etiam Vetus Testamentum multi insipientes repudiarunt : et progressi in prava illa consuetudine, etiam multa Novi Testamenti absciderunt. Sed horum quidem, utpote ebriorum, et carni viventium, non multa nobis ratio est. Si quis vero sit philosophiæ amator, et spiritualis concionis amicus, audiat neque ea quæ in Scriptura minuscula esse videntur, frustra vel incassum jacere, et vetera etiam multum afferre lucri.

[1] Matth. xxv, 27.

Hæc enim omnia figuræ sunt[1], inquit, et ad nostram institutionem scripta. Ideoque Timotheo dicebat: « Attende » lectioni, adhortationi[2], » ad veterum librorum lectionem ipsum inducens, hominem tantum habentem spiritum, ut dæmonia ejiceret, et mortuos suscitaret. Proposito itaque nostro hæreamus. « Salutate Epænetum dilectum meum. » Licet hinc observare, quomodo singulis suas variæ laudes distribuat. Neque enim parva hæc laus est, sed magna admodum, et multam indicans virtutem, quod Paulus illum dilectum habeat, qui nesciebat ex gratiæ affectu, sed ex judicio diligere. Deinde aliud sequitur encomium, « Qui » est primitiæ Achaïæ. » Vel enim hoc dicit, quod alios omnes credendo præverterit, quæ non modica laus est; vel quod plus pietatis exhibuerit, quam reliqui omnes. Ideo cum dixisset, qui est primitiæ Achaiæ, non tacuit, ne mundanam suspicareris gloriam, sed addidit, in Christo. Si enim in civilibus rebus qui primas tenet, magnus esse videtur et splendidus; multo magis in his. Quia enim verisimile erat eum humili genere ortum esse, veram nobilitatem dicit et prærogativam, inde illum exornans. Neque Corinthi solum, sed etiam universæ gentis illum dicit esse primitias, ac si janua et introitus aliis factus sit: talium vero merces non modica est: nam qui hujusmodi est, ex aliorum recte factis non modicam excerpet mercedem, quod illis in principio multum contulerit: « Salutate Mariam » quæ multum laboravit vobis[3]. » Quid hoc est? rursum mulier coronatur et prædicatur; rursum nos viri pudore afficimur; imo non solum non afficimur pudore, sed cohonestamur; ideoque cohonestamur, quod tales apud nos sint mulieres; sed pudore afficimur, quod procul ab illis retro relinquamur. Sed si discamus undenam illæ ornentur, cito et nos illas attingemus. Undenam ergo ornantur?

[1] 1 Cor. x, 11. — [2] 1 Tim. iv, 13. — [3] Rom. xvi, 6.

Audiant viri ac mulieres; non ab armillis, non a monilibus, neque ab eunuchis, et ab ancillis, et a vestibus auro intertextis, sed a sudoribus pro veritate susceptis. « Quæ » multum, inquit, laboravit nobis; » non sibi tantum, neque propriæ virtuti, id quod multæ jam mulieres faciunt, jejunantes, humi cubantes; sed etiam aliis, Apostolorum et Evangelistarum cursum suscipientes. Quomodo igitur dicit: « Mulierem docere non permitto[1]? » ne in medio præsideat prohibens, et a throno excludens, non autem a verbo doctrinæ. Nam si hoc esset, quomodo dixisset ei quæ infidelem habebat virum: « Quid enim scis, mulier, » num virum salvatura sis[2]? » Quomodo permisisset ut pueros admoneret dicens: « Salvabitur autem per filiorum ge» nerationem, si manserint in fide, et dilectione, et sancti» ficatione cum castitate[3]? » Quomodo Priscilla Apollo virum instituit[4]? Non igitur colloquium illud seorsim habitum prohibens, hoc dicebat: sed illam prædicationem, quæ in medio et in communi theatro habebatur, quæ doctoribus competit. Et rursus, si fidelis vir fuerit, et valde perfectus, qui possit uxorem docere, ut ipsa sapientior fiat; non impedit quominus doceat illam et corrigat. Nec dixit, « Quæ multa docuit, » sed, « Quæ multum laboravit, » ostendens illam et sermone et aliis in rebus ministrasse, sive pericula subeundo, sive pecunias dispensando, sive peregrinationes suscipiendo.

II. Erant enim tunc mulieres leonibus ardentiores, cum Apostolis partem laborum in prædicatione suscipientes: ideoque una cum illis peregrinabantur, et in reliquis omnibus ministrabant. Et Christum quoque sequebantur mulieres, quæ ex suis facultatibus ministrabant, et doctori serviebant. « Salutate Andronicum et Juniam cognatos

[1] 1 Tim. II, 12. — [2] 1 Cor. VII, 16. — [3] 1 Tim. II, 15. — [4] Act. XVIII, 18-26.

»meos[1]. » Hoc quoque encomium videtur esse : at multo majus est quod sequitur. Quale illud est ? « Concaptivos »meos : » hæc enim maxima est corona, et magna proclamatio est. Et ubinam captivus fuit Paulus, ut dicat, « Concaptivos meos ? » Captivus quidem non fuerat, sed graviora quam captivi passus erat : non modo a patria abalienatus et domo, sed et cum fame decertans et cum morte assidua, et cum inumeris aliis. Captivo enim hoc solum grave est, quod a domesticis sejunctus, servus, sæpe pro libero fiat. Hic autem imbres tentationum dicere possis, quas Beatus ille subivit, raptatus, circumactus, flagellatus, vinctus, lapidatus, in mare demersus, innumeros habens insidiatores. Et captivi quidem neminem habent adversarium postquam abducti sunt ; sed illis admodum providetur ab iis qui illos ceperunt. Hic vero sæpe inter medios versabatur hostes, et ubique hastas videbat et acutos gladios, aciesque et pugnas. Quia igitur verisimile erat illos multorum ipsius periculorum consortes fuisse, concaptivos illos vocat, ut et alibi dicit, « Aristar»chus concaptivus meus. » Alia deinde laus sequitur : « Qui » sunt insignes inter Apostolos[2]. » Atqui vel Apostolos fuisse magnum erat : inter eos autem insignes esse, cogita quantum sit encomium. Insignes porro erant ab operibus, a recte factis. Papæ ! quanta mulieris hujusce philosophia, ut etiam Apostolorum nomine appellaretur. Neque hic gradum sistit, sed aliam rursus laudem addit : « Qui etiam » ante me fuerunt in Christo. » Etenim et hæc laus est maxima, præsiliisse, et ante alios venisse. Perpende autem mihi beatam illam animam, quam a vana gloria pura alienaque esset. Post tantam enim talemque gloriam alios sibi præponit, nec occultat quod ipse post alios venerit, neque pudet ipsum hoc confiteri. Et quid miraris si non pudet

[1] Rom. XVI, 7. — [2] Colos. IV, 10.

ipsum, quando et pristinam suam vitam palam incessere non recusat, se blasphemum et persecutorem vocans? Quia igitur non poterat eos aliunde sibi præponere, quæsivit eum qui post alios venisset, nempe se ipsum, illicque invenit laudem ipsis tribuendam, sic loquens: « Qui etiam » ante me fuerunt in Christo. Salutate Ampliam dilec» tum meum[1]. » Rursus hunc laudat a dilectione. Nam dilectio Pauli propter Deum erat, innumera complectens bona. Si enim a rege diligi magnum est, a Paulo diligi quantum est encomium? Neque enim nisi magna præditus virtute fuisset, ad amorem ipsum attraxisset. Solebat enim eos qui in nequitia viverent, non modo non diligere; sed etiam anathematizare. Ut quando dicit: « Si quis non amat » Dominum Jesum Christum, anathema sit[2]; » et, « Si quis » vos evangelizaverit præter quam quod accepistis, ana» thema sit[3]. Et Urbanum adjutorem meum in Christo[4]. » Hoc majus est illius encomium; nam hoc præcedentem etiam complectitur laudem. « Et Stachyn dilectum meum. » Rursus hunc eadem laude coronat. « Salutate Apellem pro» batum in Christo[5]. » Nihil huic laudi par est, nempe irreprehensibilem esse, et in rebus ad Deum spectantibus nullam præbere accusandi ansam. Cum enim dicit, « Pro» batum in Christo, » omnem virtutem comprehendit. Et cur nusquam dicit: Dominum meum talem? Quia hæ laudes majores illa erant. Illæ quippe laudes honoris tantum essent, hæ virtutem indicant. Atque etiam hac ratione honoravit illos, non utcumque, quod multos ex inferioribus, cum sublimibus et magnis salutaret. Quod enim salutaret, et cum aliis salutaret in eademque Epistola, omnes similiter honoravit; quod vero propria cuilibet poneret encomia, propriam singulorum virtutem nobis

[1] Rom. XVI, 8. — [2] 1 Cor. XVI, 22. — [3] Galat. I, 8. — [4] Rom. XVI, 9. — [5] Ibid. 10.

declarabat; ita ut non invidiam pareret ex eo quod alios honoraret, alios secus, neque socordiam vel confusionem omnes iisdem laudibus dignando, qui iisdem tamen non digni essent. Vide ergo quomodo rursus ad claras mulieres veniat. Cum dixisset enim : « Salutate eos qui sunt ex Aris» tobuli domesticis. Et Herodionem cognatum meum, et » eos qui sunt ex Narcissi domo[1]. » Quos verisimile est non tales fuisse, quales ii qui supra memorati sunt, quare non omnes nominatim memorat, congruentem ipsis laudem reddens, quod fideles sint. Hoc enim sibi vult illud, « Qui » sunt in Domino. »

III. Ad mulieres rursum salutationem transfert dicens : « Salutate Thryphænam et Tryphosam, quæ laborant in » Domino[2]. » Et de illa alia quidem jam dixerat, quod laboraverit nobis; de his vero quod laborent, nec parvum hoc est encomium, nempe in operibus omnino versari, nec modo operari, sed etiam laborare. Persidem vero etiam dilectam vocat, hanc esse majorem ostendens; nam ait: « Salutate Persidem dilectam; » multumque illam suscepisse laborem testificatur dicens: « Quæ multum labora» verit in Domino. » Ita solebat singulos secundum dignitatem suam compellare : hos alacriores reddens, dum eos nulla debita laude privaret, sed etiam vel minimam virtutem prædicaret; alios vero studiosiores reddens, et ad eumdem zelum talibus encomiis concitans. « Salutate Rufum » electum in Domino, et matrem illius, et meam[3]. » Hic quoque universa bona sunt, quando et filius talis et mater talis est, et plena domus est benedictione, et radix cum fructu convenit. Neque enim simpliciter dixisset matrem illius, et meam, nisi magnam mulieris virtutem testificaretur. « Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, » Patrobam, Hermen, et eos qui cum ipsis sunt fratres[4]. »

[1] Rom. XVI, 9. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 13. — [4] Ibid. 14.

Hic ne respicias quod hos sine laudibus memoret, sed quod etiam eos qui longe omnibus inferiores erant salutatione non dedignaretur; imovero non minima laus hæc est, quod fratres illos vocet, quemadmodum et sequentes sanctos appellat : nam ait : « Salutate Philologum et Ju- » liam, et Nereum et sororem ejus, et Olympam, et om- » nes qui cum eis sunt Sanctos[1]. » Quod quidem maxima dignitas erat, et honoris ineffabilis magnitudo. Deinde ne qua contentio oriretur, quod hos hoc, illos alio modo salutasset, alios nominatim, alios indefinite, alios cum majoribus, alios cum minoribus encomiis; jam illos commiscet et conjungit dilectionis pari honore, et osculo sancto, dicens : « Salutate invicem in osculo sancto[2]. » Per hanc pacem cogitationem omnem quæ turbare posset amovet, et simultatis ansam eliminat; ut ne major minorem despiceret, nec minor majori invideret; sed et superbia et invidia pelleretur, hoc osculo omnia mitigante, et adæquante. Propterea non solum salutare illos hoc modo jubet, sed et omnium ecclesiarum salutem sic illis mittit: nam ait, « Sa- » lutant vos, non hunc vel illum speciatim, sed in communi universos, «Omnes Ecclesiæ Christi. » Vides-ne quomodo ex salutationibus istis non modica lucrati fuerimus? Quot thesauros prætercursi eramus, nisi hanc Epistolæ partem accurate exploravissemus, quantum penes nos erat? Si quis vero repertus fuerit vir sapiens et spiritualis, profundius penetrabit, pluresque videbit margaritas. Sed quia sæpe nonnulli quæsiere cur in hac Epistola tot homines salutaverit, quod in nulla alia fecit; hoc utique dicemus, id illum facere quod nondum Romanos vidisset. Atqui, inquies, neque Colossenses viderat, et tamen nihil tale fecit. Verum Romani celebriores aliis omnibus erant, et ex aliis urbibus plurimi eo se contulerant, quasi ad tu-

[1] Rom. XVI, 15. — [2] Ibid. 16.

tiorem et regiam urbem. Quia igitur illi in extranea urbe degebant, et multa eos in securitate versari oportebat, ac quidam ex ipsis Paulo noti erant, et quidam eorum pro ipso præsentes ministeria multa et magna subierant, jure illos per litteras commendat. Etenim non modica tum erat Pauli gloria, sed tanta, ut ex ejus tantum litteris plurimi multam haberent commendationem. Non modo enim venerabantur, sed etiam timebant illum. Nisi enim hoc fuisset, non dixisset, « Ipsa quippe multis affuit et mihi ipsi; » et rursum, « Optabam ego ipse anathema esse[1]. » Ac Philemoni scribens dicebat: « Utpote Paulus senex, nunc au» tem et vinctus in Christo Jesu[2]. » Et Galatis: « Ecce ego » Paulus dico vobis; » etc., « Tanquam Christum Jesum » suscepistis me[3]. » Et Corinthiis scribens dicebat; « Tan» quam non venturus sim ad vos, inflati sunt quidam; » et, « Hæc autem transfiguravi in me et Apollo, ut in nobis » discatis non ultra quam scriptum sit sapere[4]. » Ex quibus omnibus palam est, omnes de illo magnam concepisse existimationem. Cum vellet igitur illos in securitate et honore esse, singulos salutavit, exornans illos quantum poterat. Alium quippe dilectum vocavit, alium cognatum, alium utrumque, alium concaptivum, alium cooperatorem, alium probatum, alium electum. Et hanc quidem a dignitate; neque enim tantum dixit, quæ ministrat; nam si hoc fuisset, certe Tryphænam, Tryphosam et Persidem sic vocasset; sed aliam quidem ordinationem diaconissæ habentem, aliam vero coopercariam et administram, aliam matrem, aliam a laboribus quæ subiit celebravit. Et alios quidem a domo, alios a fratrum suorum nomine, alios appellat sanctos, alios solo prolato nomine honorat; alios primitias vocando, alios a tempore quod priores accesserint. Verum

[1] Rom. IX, 3. — [2] Philem. I, 9. — [3] Galat. III, 2, et IV, 14. — [4] I Cor. IV, 18 et 6.

plus quam omnes Priscillam et Aquilam. Etiamsi enim omnes fideles essent: at non omnes similes, sed pretio dispares. Ideo omnes ad majora ducens, nullius laudes occultat. Si enim ii qui plura fecerunt, non majorem mercedem accepturi essent, multi segniores evaderent.

IV. Ideo in regno non par erit honor, neque inter discipulos, omnes æquales sunt; sed tres aliis præminebant, atque inter tres illos multum discriminis intererat. Multa quippe accuratio apud Deum est, ad usque ultimos. « Etenim stella » a stella differt in gloria[1], inquit. » Quanquam omnes erant Apostoli, omnes supra duodecim thronos sessuri, omnes sua reliquerant, omnes cum Christo versati sunt; attamen tres ille accepit. Atque ex his etiam quosdam eminere, et præcellere dixit. Nam ait: « Sedere autem ad dexteram vel si» nistram, non est meum dare, sed quibus paratum est[2]. » Ac Petrum ipsis anteponit dicens: « Diligis me plus his[3]? » Et Joannes plus quam alii omnes diligebatur. Etenim accuratum omnium examen erit, et si paululum superes proximum, quantulumcumque illud fuerit, neque hoc negliget Deus. Hoc autem jam prisce factum videre est. Nam Lot justus erat, sed non quantum Abraham; Ezechias quoque, sed non quantum David: itemque omnes Prophetæ, sed non perinde atque Joannes. Ubinam ergo sunt illi, qui, cum tanta adhibita sit diligentia, gehennam esse nolunt? Si enim justi omnes non iisdem fruentur bonis, si vel parum alios antecellant, « Stella enim, inquit, a » stella differt in gloria[4]; » quomodo peccatores iisdem fruentur bonis, quibus justi? Hanc enim confusionem ne homo quidem faceret, nedum Deus faciat. Si autem vultis et in iis qui peccaverunt, et in his quæ jam facta sunt, hoc vobis discrimen ostendam, nec non accuratum judicium.

[1] 1 Cor. xv, 41. — [2] Marc. x, 40. — [3] Joan. xxi, 17. — [4] 1 Cor. xv, 41.

Perpende autem: peccavit Adam, peccavit et Eva, et ambo transgressi sunt, sed non æqualiter. Igitur nec pari sunt pœna plexi. Tantum enim erat discrimen, ut Paulus diceret: « Adam non deceptus est, mulier vero seducta, » in transgressione fuit[1]. » Atqui seductio una fuit. Attamen Dei examen accurate factum tantum ostendit discrimen, ut Paulus hoc diceret. Rursum Caïn punitus fuit; Lamech vero qui post illum occidit, nihil tale passus est; etiamsi et hoc et illud cædes esset, et hæc Lamechi multo gravior, quia ille exemplo dato non melior effectus est. Attamen quia ille neque fratrem post admonitionem occidit, neque accusatore opus habuit, neque interrogante Deo impudenter respondit; sed nemine redarguente se ipsum reprehendit et damnavit, veniam consecutus est. Ille vero, quia contraria fecerat, supplicio est affectus. Vide cum quanta diligentia et accuratione Deus gesta examinat. Ideo illos qui tempore diluvii erant alio, Sodomitas alio supplicio affecit. Rursum Israëlitas diverso modo, eos qui in Babylone, necnon eos qui sub Antiocho, ostendens se magnam habere nostrorum operum rationem. Et illi quidem septuaginta annis servierunt, hi vero quadringentis. Illi filios suos comederunt, et innumeris aliis calamitatibus plexi sunt; neque sic tamen sunt liberati, neque isti, neque ii, qui in Sodomis vivi combusti sunt. Nam ait, « Tolerabilius » erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum, quam civitati » illi[2]. » Etenim si ille nos peccantes nihil curaret, nec probe agentes, fortassis rationi consonum esse posset dicere, nullum fore supplicium. Si vero tantam adhibet curam, ut nos non peccemus, et si tanta molitur ut probe agamus, palam est illum peccantes punire, et bene agentes coronare. Tu vero mihi consideres velim multorum inæqualem judicandi formam. Hic enim Deum accusant,

[1] 1 Tim. II, 14. — [2] Matth. X, 15.

quia sæpe patienter moratur multosque negligit, scelestos, lascivos, violentos, qui non dant pœnas; ac postea cum comminatur, acerbi et molesti sunt atque incusant. Atqui si hoc molestum est, illud etiam approbandum erat et laudandum. Sed, o stultitiam! o stultam, et asinariam sententiam! o animam peccati ac voluptatis amantem atque ad nequitiam respicientem! Etenim a voluptatis amore hæc dogmata omnia nascuntur; ita ut si ii, qui talia dicunt, virtutem amplecti vellent, cito de gehenna persuasi essent, nec dubitarent. Et ubinam, inquies, quove in loco hæc gehenna erit? Cur hoc tibi curæ est? Quod enim quæritur est, ut ostendatur an sit, non ubi reposita sit et quo in loco. Quidam enim fabulantes dicunt, in valle Josaphat, id quod de præterito quodam bello dictum est, ad gehennam trahentes. Scriptura vero non hoc dicit. Sed quonam in loco, inquies, erit? Extra mundum hunc totum, ut ego puto. Quemadmodum enim regum carceres et metalla procul posita sunt, ita extra mundum hunc erit gehenna.

V. Ne ergo quæramus ubinam sit, sed quomodo illam fugiamus. Neque quia Deus non omnes hic punit, ideo futuris fidem neges. Nam benignus est et patienter moratur. Ideo comminatur, nec statim in gehennam conjicit. nam ait, « Nolo mortem peccatoris [1]. » Si vero non est mors peccatoris, hoc frustra dicit. Et scio quidem his sermonibus nihil ingratius vobis esse, sed iis nihil mihi jucundius. Atque utinam et prandentes et cœnantes et in balneo et ubique de gehenna loqueremur; neque enim hic ærumnas ægre ferremus, neque in bonis deliciaremur. Quid enim mihi grave dicere possis? paupertatem? morbum? captivitatem? mutilationem corporis? Verum illa omnia risu sunt digna, si cum supplicio illo comparentur, etiamsi eos qui semper fame torquentur dixeris, etiamsi eos qui a prima

[1] Ezech. XVIII, 32.

ætate cæci sunt, et cibum emendicant; hæc mala cum illis comparata nihil sunt. Hæc itaque frequenter versemus; nam gehennæ memoria non sinit incidere in gehennam. Non audis Paulum dicentem, « Qui supplicium luent æter-» num a facie Domini [2]? » Non audis qualis Nero fuerit, quem Antichristi mysterium vocat Paulus? « Nam myste-» rium, inquit, iniquitatis jam operatur [2]. » Quid ergo? Nihil-ne patietur Nero? Nihil Antichristus? Nihil diabolus? Ergo semper Antichristus erit, et diabolus. Neque enim nisi plexi fuerint, a malitia sua desistent. Etiam, inquies; sed quod punitio quidem et gehenna sit, cuivis manifestum est; verum soli infideles in illam incident. Cur, quæso te? Quia fideles, inquies, Dominum suum agnoverunt. Et quid hoc est? Nam si vita illorum impura fuerit, propterea graviores dabunt pœnas, quam infideles. « Quicumque » enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: et qui-» cumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur [3]; » et, « Servus qui scit voluntatem Domini sui, et non facit, » vapulabit multis [4]. » Si vero nulla vitæ danda sit ratio; sed hæc frustra dicta fuere, neque diabolus punietur. Nam et Deum novit, magis quam multi hominum. Dæmonesque omnes illum cognoscunt, et horrent, atque judicem confitentur. Si igitur nulla sit vitæ neque operum ratio danda hi quoque effugient. At non ita se res habent, non ita; ne vos ipsos decipiatis, dilecti. Si enim non sit gehenna, quomodo Apostoli judicabunt duodecim tribus Israël? Cur dicit Paulus: « Nescitis quia Angelos judicabimus, quanto » magis sæcularia [5]? » Quomodo Christus dicebat: « Viri » Ninivitæ surgent in judicio, et condemnabunt generatio-» nem istam [6]? » Et, « Tolerabilius erit terræ Sodomorum » in die judicii [7]? » Quid ergo ludis in non ludicris? Quid

[1] 2 Thess. I, 9. — [2] Id. II, 7. — [3] Rom. II, 12. — [4] Luc. XII, 48. — [5] 1 Cor. VI, 3. — [6] Matth. XII, 41. — [7] Id. XI, 24.

te ipsum decipis, et animæ tuæ imponis, o homo? Cur contra Dei benignitatem pugnas? Ideo enim gehennam apparavit et comminatus est, ut ne incidamus, timore illius meliores facti. Itaque qui sermonem de gehenna de medio tollit, nihil aliud facit ignarus, quam quod hac fallacia in illam impellit et conjicit. Ne itaque manus dissolvas eorum qui pro virtute laborant, neque dormientium socordiam augeas. Nam si multis persuasum fuerit non esse gehennam, quandonam a malitia discedent? Ubinam justitia apparebit? Non dico de peccatoribus et justis, sed de peccatoribus et peccatoribus. Cur ille talis hic punitus fuit, ille qui eadem, imo qui graviora perpetraverat, punitus non fuit? Si enim non sit gehenna, nihil poteris ista redarguentibus respondere. Ideo obsecro, ut ab his ridiculis dictis desistentes, os obstruamus iis qui his in rebus nobis contradicunt. Nam vel minimarum rerum tum in peccatis, tum in bonis operibus accuratum fiet examen. Etenim rationem daturi sumus impudici aspectus, verbi otiosi ac ridiculi, convicii, iracundiæ, et ebrietatis; ac rursum in bonis operibus mercedem accipiemus pro calice aquæ frigidæ, pro verbo bono, et pro solo gemitu. Nam ait: « Pone signum » in facie gementium et lugentium [1]. » Quomodo igitur dicere audes, eum qui cum tanta accuratione nostra examinat, frustra et incassum gehennam comminatus est? Ne, obsecro, ne te tam vana spe perdas, eosque qui tibi fidem habent. Nam si nostris sermonibus non credis, examina Judæos, Gentiles, hæreticos omnes, qui tibi quasi uno ore respondebunt judicium fore ac retributionem. Annon sufficiunt homines? Interroga ipsos dæmonas, et audies clamantes: « Quid venisti huc ante tempus torquere » nos [2]? Hisque omnibus collectis: menti tuæ persuade ne frustra nugetur; ut ne per experientiam gehennam esse

[1] Ezech. IX, 4. — [2] Matth. VIII, 29.

discat; sed hinc resipiscens, et tormenta illa effugere poteris, et futura assequi bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXII.

CAPUT XVI.

Rogo autem vos, fratres, ut observetis eos qui dissensiones et offendicula, præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt: et declinate ab illis. Nam qui tales sunt, Domino nostro Jesu Christo non serviunt, sed suo ventri; et per dulces sermones ac benedictiones seducunt corda innocentium[1].

I. Rursus adhortatio[2], et precatio post adhortationem. Cum dixisset enim observandos esse eos qui dissidia facerent, neque illis esse obtemperandum, subjungit: « Deus » autem pacis conteret Satanam sub pedibus vestris; » et, « Gratia Domini vobiscum[3]. » Vide autem quam placide adhortetur; non quasi consilium dans, sed quasi supplicans, multique cum honoris significatione. Etenim fratres illos vocat, et supplicat eis. « Rogo vos, fratres, inquit. » Deinde illos sollicitos reddit, mala inferentium dolum indicans. Quasi enim non per se manifesti sint, ait: « Rogo autem vos ut observetis; id est, ut accurate scrutemini, et discatis ac perquiratis. » Quosnam, quæso? « Eos qui » dissensiones et offendicula præter doctrinam, quam vos

[1] Rom. XVI, 17, 18. — [2] Vide D. Guillon, tom. XII, p. 152, et tom. XVI, p. 547-552. — [3] Rom. XVI, 20.

» didicistis, faciunt. » Hæc quippe potissimum Ecclesiæ eversio, cum nempe divisa est. Hæc diaboli sunt arma, illud omnia susdeque vertit. Donec enim corpus unitum fuerit, non potest introitum habere, sed ex dissensione offendiculum oritur. Dissensio autem unde? A dogmatibus, quæ præter doctrinam Apostolorum inferuntur. Hæc vero talia dogmata unde? Quod ventri aliisque affectibus serviatur. « Nam qui tales sunt, inquit, Domino non serviunt, » sed ventri suo. » Itaque non offendicula, non dissidia evenient, nisi dogma quodpiam præter apostolicam doctrinam excogitatum fuerit. Quod hic declarans dicebat, « Præter doctrinam. » Nec dixit, « Quam docuimus, » sed, « Quam vos didicistis, » prævertens illos et ostendens persuasos fuisse, audivisse et suscepisse. Et quid faciemus illis qui mala isthæc operantur? Non dixit, « Simul aggre» dimini, et impugnate, » sed, « Declinate ab illis. » Nam si vel ex ignorantia vel ex errore id agebant, corrigere oportebat. Quia vero scientes peccant, resilite. Alibi quoque hoc ait : « Subducite vos, inquit, ab omni fratre, qui inor» dinate ambulat[1]. » Et Timotheo de fabro ærario loquens, talia hortando dicebat : « Quem et tu observa[2]. » Deinde eos qui talia auderent traducens, causam dicit ob quam tale dissidium excogitarunt : « Qui tales sunt, inquit, Do» mino Jesu Christo non serviunt, sed ventri suo. » Hoc Philippensibus etiam scribens dicebat : « Quorum Deus » venter est[3]. » Hic vero mihi eos, qui ex Judæis erant, subindicare videtur, quia ut gulosos maxime semper exagitare solet. Etenim Tito scribens de illis dicebat, « Malæ bestiæ, » ventres pigri[4]. » Et Christus illos hac de causa carpens ait : « Devoratis domos viduarum[5]. » Et Prophetæ de illis ipsos accusant : « Impinguatus est, inquit, et incrassatus

[1] 2 Thess. III, 6. — [2] 1 Tim. IV, 15. — [3] Philip. III, 19. — [4] Tit. I, 12. [5] Matth. XXIII, 14.

» est, et recalcitravit dilectus [1]. » Ideoque Moyses hortabatur dicens, « Cum comederis et biberis, repletusque » fueris, recordare Domini Dei tui [2]. » Et in Evangeliis cum Christo dicerent : « Quod signum ostendis nobis [3] ? » et alia omnia prætercurrerent, manna commemorant. Sic ubique huic subditi vitio apparent. Quomodo ergo non pudeat Christi fratrem, si ventris servos, doctores habeat? Et erroris quidem occasio hæc est, insidiarum vero modus, alius rursum morbus est, nempe adulatio. « Nam per dul- » ces sermones, inquit, seducunt corda innocentium, » et bene dixit, « Dulces sermones, » verborum enim tenus est obsequium : mens autem non talis est, sed dolo plena. Nec dixit, « Vos seducunt, » sed, « Corda innocentium. » Neque hoc contentus fuit; sed ne quod dicit gravius reddatur, subjungit : « Vestra enim obedientia ad omnes per- » venit [4]. » Hoc vero facit, non sinens eos impudenter agere, sed encomiis prævertens illos, et testium multitudine retinens. Neque enim ego solus testificor, sed orbis universus. Nec dicit, « Prudentia vestra ; » sed, « Obedientia » vestra ; » id est, persuasio obsequens, quod illorum mansuetudinis testimonium est. « Gaudeo igitur de vobis. » Non modica hæc laus est. Post laudem sequitur admonitio. Ne enim a culpa illos liberans, ut ignorantes, ignaviores reddat, rursus illis insinuat his verbis : « Sed volo vos sapientes » esse ad bonum, sinceros autem ad malum [5]. » Vides-ne quomodo rursum illos perstringat, licet sine ulla suspicione? hoc enim est subindicantis, quod ex illis quidam seducti sint. « Deus autem pacis conteret Satanam sub pe- » dibus vestris velociter [6]. » Quia enim memoraverat illos qui dissidia et offendicula parabant; Deum pacis jam dicit, ut confidant se ab illis esse liberandos. Nam qui de pace

[1] Deut. xxxii, 15. — [2] Id. vi, 11. — [3] Joan. ii, 18. — [4] Rom. xvi, 19. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 20.

gaudet, ea quæ illam labefactare possunt dissolvet. Neque dixit, « Subjiciet; » sed, quod majus est, « Conteret ; » neque solum illos, sed et ducem eorum hac in re Satanam. Neque solum conteret, sed sub pedibus vestris; ita ut ipsi victoriam reportarent, et erecto tropæo illustres essent. A tempore quoque consolatio illa datur : subjungit enim, velociter. Hoc autem simul precatio et prophetia erat. « Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum [1]. » Arma fortissima, murus infractus, turris inconcussa : illis quippe gratiam memoravit, ut alacriores redderet : si enim ex gravioribus liberati fueritis, et per gratiam tantum, multo magis a minoribus eripiemini; quia et amici facti estis, et quæ penes vos erant intulistis.

II. Vide quomodo neque precationem sine operibus, neque opera sine precatione ponat. Cum enim obedientiam illorum testificatus esset, tunc pro illis precatus est, ostendens utrisque nobis opus esse, et iis quæ a nobis sunt, et iis quæ a Deo, siquidem per diligentiam servandi simus. Non enim solum antea, sed et nunc, etiamsi magni simus et probati, ejus gratia opus habemus. « Salutat vos Timotheus adjutor meus. » Vides-ne rursus solita encomia ? « Et Lucius et Jason et Sosipater cognati mei [2]. » Jasonis hujus Lucas quoque meminit, fortitudinemque ejus nobis commendat dicens, quod duxerint eum ad magistratus urbis clamantes. Et alios quoque verisimile est ex insignibus fuisse. Neque enim simpliciter cognatos memoraret, nisi pietate sibi similes essent. « Saluto vos ego Tertius, qui scripsi » Epistolam [3]. » Non modica hæc quoque laus est, scribam esse Pauli. Verum hoc non ideo dixit, ut sese laudaret, sed ut ferventem apud illos dilectionem ex hoc ministerio conciliaret. « Salutat vos Gaius hospes meus, et universæ » Ecclesiæ [4]. » Vides-ne quantam illi coronam nexuit, tantam

[1] Rom. XVI, 20. — [2] Ibid. 21. — [3] Ibid. 22. — [4] Ibid. 23.

hospitalitatem testificans, et universam Ecclesiam in ejus domo congregans? Hospitem enim hic vocat eum qui hospites excipit. Cum autem audis illum Pauli hospitem fuisse, non illum hospitalitatis tantum causa lauda, sed etiam vitæ probitatis. Non enim apud illum diversatus esset, nisi ille virtute sua dignus fuisset. Qui enim multa Christi præcepta etiam transcendere curabat, non hanc prætergressus esset legem, qua jubebatur hospites explorari; et apud dignos diversari. « Salutat vos Erastus arcarius civi- » tatis, et Quartus frater [1]. » Non sine causa posuit, « Arca- » rius civitatis; » sed ut Philippensibus scribebat: « Salu- » tant vos, qui ex domo Cæsaris sunt [2], » ut indicaret prædicationem ad optimates etiam pervenisse; ita et hic quoque dignitatem memorat, idipsum hic probare volens et ostendere eum, qui attendat, nec divitias, nec principatus curas, neque aliud simile quidpiam impediturum esse. « Gratia Domini nostri Jesu Christi sit cum vobis. Amen [3]. » Vides-ne unde incipienda et terminanda sint omnia? Nam hinc et Epistolæ fundamentum jecit, et tectum imposuit, simul illis et matrem bonorum omnium invocans, et beneficentiam omnem commemorans. Hoc est enim maxime generosi doctoris, non verbo tantum, sed etiam oratione discipulos juvare. Ideo dicebat: « Nos autem orationi et » ministerio verbi assidue incumbemus [4]. » Quis ergo et nobis bene precabitur, postquam Paulus hinc abscessit? Hi Pauli æmulatores; tantummodo nos tali patrocinio dignos exhibeamus, ut ne hic tantum Pauli vocem audiamus; sed etiam postquam illo migraverimus, Christi athletam videre mereamur. Imo si hic audierimus, illic quoque ipsum videbimus; licet non prope stantes; videbimus tamen fulgentem prope solium regium: ubi Cherubini glorificant, ubi Seraphini volant. Illic Paulum cum Petro

[1] Rom. xvi, 23. — [2] Philip. iv, 22. — [3] Rom. xvi, 24. — [4] Act. vi, 4.

videbimus, in Sanctorum choro coryphæum et patronum, veraque illic dilectione fruemur. Nam si hic usque adeo homines diligebat, ut cum penes illum esset dissolvi et esse cum Christo, maluerit hic esse; longe magis ardentem illic ostendet amorem. Propterea ego Romam diligo, quanquam aliunde illam laudare possim, a magnitudine, ab antiquitate, a pulchritudine, a populi frequentia, a potentia, a divitiis, a rebus in bello fortiter gestis. Sed missis illis omnibus, ideo illam beatam prædico, quia Paulus et dum viveret illis scripsit, atque ipsos ita dilexit, ac præsens ipsos allocutus est, vitamque ibidem clausit. Ideoque hinc clarior est civitas, quam ex aliis omnibus. Ac quemadmodum corpus magnum et robustum duos illa urbs habet oculos splendentes, horum videlicet Sanctorum corpora. Non ita splendet cœlum, cum radios sol emittit, ut Romanorum urbs duas illas lucernas habens per totum orbem lucem emittentes. Hinc rapietur Paulus, hinc Petrus. Cogitate et exhorrescite, quod spectaculum visura sit Roma, Paulum videlicet repente ex illa theca cum Petro resurgentem, et sublatum in occursum Domini. Qualem rosam Christo mittit Roma, quibus coronis urbs illa circumdatur, quibus aureis catenis cingitur, quos habet fontes. Propterea urbem admiror, non propter auri copiam, vel propter columnas aliumque fastum; sed propter has Ecclesiæ columnas.

III. Quis mihi nunc dederit, ut corpus Pauli circumplectar, ut sepulcro hæream, ut pulverem videam corporis illius quæ Christo deerant adimplentis, stigmata illius gestantis, prædicationem ubique disseminantis? Pulverem, inquam, illius corporis, per quod ubique discurrebat? pulverem corporis, per quod Christus loquebatur, et lux splendebat omni fulgure clarior; et vox exiliebat quovis tonitru dæmonibus terribilior, per quod beatum illud dictum emit-

tebat: « Cupio anathema esse pro fratribus meis[1]? » Per quod loquebatur coram regibus, nec erubescebat? Per quod Paulum didicimus, et Pauli Dominum? Non ita tonitru nobis formidabile est, ut vox illa dæmonibus. Nam si vestimenta ejus horrebant, multo magis vocem. Hæc vinctos illos duxit, hæc orbem expurgavit, hæc morbos solvit, nequitiam expulit, veritatem reduxit, Christum insidentem habuit, et cum illo quoquoversum prodibat : et quod ipsi Cherubini erant, hoc erat et Pauli vox. Ut enim in virtutibus illis, ita et in Pauli voce insidebat. Nam digna fuit quæ Christum exciperet, illa tantum loquens, quæ Christus diligeret, et ad ineffabilem volans altitudinem, ut Seraphini. Quid enim sublimius illa voce dicente : « Certus » sum quod neque Angeli, neque Principatus, neque Potes- » tates, neque instantia, neque futura, neque altitudo, ne- » que profundum, neque creatura alia poterit nos separare » a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu[1]? » Quot alas tibi videtur habere vox isthæc? quot oculos? Ideo dicebat : « Non enim cogitationes illius ignoramus[2]. » Propterea fugiebant dæmones, non modo loquentem audientes, sed etiam procul positi vestimentum videntes. Oris hujus pulverem videre vellem, quo magna et arcana Christus locutus est, et majora quam per se ipsum; ut enim majora per Discipulos suos operatus est, ita et majora locutus est : per quod Spiritus mirabilia illa oracula orbi contulit. Quid enim non operatum est os illud eximium? Dæmonas expulit, peccata solvit, tyrannos ad tacendum compulit, philosophorum linguas obstruxit, orbem Deo obtulit, barbaris ut philosopharentur suasit, omnia quæ in terra erant composuit, et quæ in cœlo, ut voluit coaptavit, ligans quos volebat et solvens illic, secundum datam sibi potentiam. Nec oris tantum, sed etiam cordis illius pulverem videre

[1] Rom. IX, 3. — [1] Id. VIII, 38, 39. — [3] 2 Cor. II, 11.

vellem, quod si quis cor orbis fuisse dixerit, non erraverit, nec si innumerorum fontem bonorum, ac principium et elementum vitæ nostræ dixerit. Nam spiritus vitæ inde in omnia effundebatur, ac membris Christi dabatur, non per arterias emissus, sed per bonorum propositum. Adeo latum cor illud erat, ut civitates integras, populos, et gentes caperet. Nam ait: « Cor meum dilatatum est[1]. » Attamen tam latum cor aliquando cohibuit et strinxit amor, qui ipsum dilatabat. « Ex multa enim tribulatione et angustia cordis, » inquit, hanc vobis scripsi[2]. » Et dissolutum videre cuperem, quod ardeat erga singulos pereuntes, quod iterum parturiat abortivos filios, quod Deum videat; « Nam qui » mundo corde sunt, inquit, Deum videbunt[3]. » Cor hostiam factum: sacrificium enim Deo est spiritus contritus[4]. Cor cœlis sublimius, orbe latius, radio splendidius, igne ardentius, adamante fortius, fluvios emittens : nam ait : « Flu» mina de ventre ejus fluent aquæ vivæ[5] : » ubi erat fons saliens, et irrigans, non faciem terræ, sed hominum animas. Unde non flumina tantum, sed etiam fontes lacrymarum emanabant et nocte et die. Cor, inquam, quod novam ducebat vitam, non hanc nostram; nam ait, « Vivo » autem, jam non ego, vivit vero in me Christus[6]. » Cor itaque Christi erat cor Pauli, et Spiritus sancti tabula, et gratiæ liber. Cor quod propter aliorum peccata tremebat: « Timeo enim, inquit, ne frustra laboraverim vobis : Ne » sicut serpens Evam seduxit: Ne forte veniens, non quales » volo inveniam vos[7]. » Pro se ipso autem et timebat et confidebat. « Timeo, inquit, ne aliis prædicans, ipse repro» bus efficiar[8] ; » et, « Certus sum quod neque Angeli, neque » Principatus poterunt nos separare[9]. » Cor quod Christum

[1] 2 Cor. VI, 11. — [2] Id. II, 4. — [3] Matth. V, 8. — [4] Psal. L, 19. — [5] Joan. VII, 38. — [6] Galat. II, 20. — [7] Galat. IV, 11 ; 2 Cor. XI, 3, et XII, 20. — [8] 1 Cor. IX, 27. — [9] Rom. VIII, 38.

ita diligere meruit, ut nullus alius dilexit, quod mortem et gehennam sprevit, et fraternis lacrymis conterebatur. « Quid enim facitis, inquit, flentes et conterentes cor » meum[1] ? » Cor patientissimum, et non sustinens tempus quo metuebat ne Thessalonicenses deficerent[2].

IV. Vellem pulverem videre manuum catenis constrictarum, per quarum impositionem Spiritus dabatur, per quas hæ litteræ scriptæ sunt : « Videte, inquit, qualibus » litteris scripsi vobis manu mea[3] ; » ac rursus, « Salutatio » mea Pauli manu[4]. » Manuum, inquam, illarum, quas videns vipera, in rogum cecidit. Vellem pulverem videre oculorum, probe excæcatorum, et postea rursus videntium ad salutem orbis, qui et Christum in corpore videre dignati sunt, qui terrena videbant, et non videbant, qui illa quæ non videntur videbant, qui somnum non noverant, qui mediis in noctibus vigilabant, qui non eadem quæ invidi patiebantur. Vellem quoque pulverem videre pedum illorum, qui orbem peragrantes non laborabant, qui in ligno vincti erant, quando carcerem concussit ; qui terram habitatam et inhabitatam circuierunt, ac sæpe vias emetiebantur. Et quid opus est singula recensere? Vellem sepulcrum videre, ubi jacent arma justitiæ, arma lucis, membra nunc viventia, et mortua dum ille viveret, in quibus omnibus vivebat Christus, quæ crucifixa erant mundo, membra Christi, quæ Christum induebant, templum Spiritus, ædificium sanctum, quæ Spiritu ligata erant, quæ confixa erant timore Dei, quæ stigmata Christi habebant. Hoc corpus urbem illam quasi mœniis cingit, quod omni turre et vallis innumeris tutius est : et cum hoc etiam Petri corpus : nam illum viventem honoravit. « Ascendi, inquit, » videre Petrum[5]. » Ideoque hinc demigrantem illum con-

[1] Act. XXI, 13. — [2] 1 Thess. III, 5. — [3] Galat. VI, 11. — [4] 2 Cor. XVI, 21. — [5] Galat. I, 18.

tabernalem facere gratia dignata est. Vellem videre leonem spiritualem. Quemadmodum enim leo ignem emittens in vulpium greges, sic in dæmonum et philosophorum turmam incidit, ac velut fulminis jactus, in dæmonis phalanges illatus est. Neque enim in acie contra illum stabat; sed ita timebat tremebatque, ut si vel umbram ejus videret, aut vocem audiret, procul fugeret. Sic igitur illum qui fornicatus erat, tradidit illi cum procul esset[1], et rursus ex illius manibus abripuit; sic et alios, ut discerent non blasphemare. Perpende autem quomodo eos, qui sub illo ordinati sunt ad pugnam, educat stimulans et acuens: ac nunc quidem Ephesiis dicat: « Non est nobis colluctatio » adversus sanguinem et carnem, sed adversus principatus » et potestates[2]. » Deinde præmium ponit in cœlestibus, dicens: « Non enim circa terrena nobis certamen est, sed » circa cœlos et ea quæ in cœlis sunt. » Nunc vero aliis dicit: « Nescitis quia Angelos judicabimus, quanto magis » sæcularia[3]? » Hæc itaque omnia cogitantes, stemus generose. Nam et Paulus homo erat, ejusdem nobiscum naturæ, et alia omnia habens communia. Sed quia multum erga Christum amorem exhibuit, cœlos transcendit, et cum Angelis constitutus est. Itaque si voluerimus et nos paululum excitari, et ignem illum in nobis ascendere, poterimus sanctum illum æmulari. Neque enim, si id fieri non posset, exclamasset ille dicens: « Imitatores mei estote, » sicut et ego Christi[4]. » Ne ergo solummodo admiremur ipsum, nec obstupeamus tantum, sed et imitemur, ut mereamur hinc migrantes illum videre, et ineffabilis gloriæ consortes esse. Quam utinam omnes assequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, honor, imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 2 Cor. vi. — [2] Ephes. vi, 12. — [3] 1 Cor. vi. 3. — [4] Ib. iv. 16.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI
CONSTANTINOPOLITANI
ARCHIEPISCOPI,
HOMILIÆ XLIV IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS I.

PROOEMIUM.

Corinthus nunc prima Græciæ civitas multis olim florebat ornamentis et commodis, atque opum abundantia cæteris omnibus præstabat : quapropter ex scriptoribus exteris quispiam locum vocabat ἀφνειὸν (3), id est, opulentum. Sita est enim in Isthmo Peloponnesi et ad mercimonia admodum opportuna erat. Oratoribus autem et philosophis plena erat, atque ex septem illis qui Sapientes vocabantur, quidam Corinthius erat (4). Hæc porro a nobis non ostentationis causa, nec ad eruditionem exhibendam dicta sunt; quid enim juvat hæc nosse? sed hæc ad Epistolæ argumentum nobis conferunt. Multa in hac urbe passus est Paulus, et Christus in illa apparens ei, dixit : « Ne taceas; » sed loquere : quia multus est mihi populus in hac civi» tate [1]. » Et mansit ibi duos annos. In hac quoque dæmon exiit, quem Judæi adjurantes gravia ab illo passi sunt : in hac item quidam pœnitentia ducti libros magicos combusserunt : et visa sunt quinquaginta millia : in hac demum Gallione proconsule in tribunali sedente, Paulus verberatus est. Videns ergo diabolus civitatem magnam et populosam, veritatem accepisse; illam, inquam, divitiis et sapientia mirabilem, Græciæque præcipuam; res enim

[1] Act. XVIII, 10.

Atheniensum et Lacedæmoniorum, sublato jam olim ipsis imperio, misere jacebant; videns item Corinthios alacri animo verbum Dei suscepisse, quid facit? Homines dividit. Sciebat enim regnum omnium potentissimum in se ipsum divisum, stare non posse. Occasionem autem habuit ad insidias parandas, habitantium divitias atque sapientiam. Hinc illis in factiones adversum se mutuo divisis, cum quidam eorum se suopte arbitrio delegissent, multitudini præfuerunt; et alii quidem his, alii illis sese dediderunt; illis ut divitibus, his ut sapientibus qui plus possent docere: quibus adjunctis sibi, gloriabantur se plura dicere, quam Apostolus; id quod ille subindicans dicebat: « Non » potui vobis loqui tanquam spiritualibus [1]. » Certe non ex Pauli penuria; sed ex illorum infirmitate factum est ut non multa audirent. Et hoc indicat illud: « Sine nobis » divites facti estis [2]. » Quæ res non parva, sed omnium perniciosissima erat, quod Ecclesia discinderetur. Ad hæc autem aliud scelus admittebatur, quod quidam cum noverca sua coiret, nec modo non corriperetur, sed etiam cœtus cogeret, et sequacibus suis suaderet ut altum saperent. Ideo ait: « Et vos inflati estis, et non magis luxistis [3]. » Ad hæc autem quidam ex iis qui perfectiores habebantur, cum ob ingluviem ea quæ idolis immolata fuerant degustarent, et in templis accumberent, omnia pessumdabant. Alii rursum lites et contentiones habentes pro pecuniis, externis tribunalibus hæc omnia negotia sua permittebant. Multi quoque comati apud illos circuibant, quos etiam tonderi jubet. Aliud quoque delictum erat non parvum, quod in Ecclesiis seorsim comederent, neque egenis impertirent. In alia etiam re peccabant, quod de charismatibus altum saperent, indeque inter illos æmulatio oriretur: quod ipsum quoque Ecclesiam scindebat. Resurrectionis

[1] 1 Cor. III, 1. — [2] Id. IV, 8. — [3] Id. V, 2.

quoque doctrina apud illos claudicabat. Quidam apud illos futuram corporum resurrectionem non admodum credebant, græcæ adhuc stultitiæ morbo laborantes. Hæc quippe omnia ortum habebant ex philosophiæ externæ stultitia : et hæc erat malorum mater. Hinc discindebantur, quod ipsum a philosophis didicerant. Nam et illi sibi mutuo adversabantur, imperii et vanæ gloriæ causa aliorum semper sententiam impugnantes, et nova prioribus addere studentes. Sic autem affecti erant, quia ratiociniis sua permittebant. Illi autem scripserunt ei Fortunatam, Stephanam et Achaïcum mittentes, quorum opera ipse Epistolam misit : et hoc indicavit in fine Epistolæ, non de omnibus loquens, sed de connubio et de virginitate. Ideo dicebat : « De quibus autem scripsistis mihi [1]. » Ille porro, et de quibus scripserunt, et de quibus non scripserunt Epistolam texit; cum omnia illorum vitia edidicisset. Et cum litteris Timotheum mittit ; gnarus vim magnam habituras litteras esse, nec parvam accessionem allaturam discipuli præsentiam. Quia vero ii, qui Ecclesiam diviserant, verentes ne ambitionis causa id fecisse viderentur, propositi sui obtentus excogitaverunt, quod nimirum perfectiora docerent et sapientiores aliis essent ; contra hunc morbum primo insurgit Paulus, radicem malorum deprimens, necnon dissensionem inde subortam : multaque loquendi fiducia utitur. Hi enim maxime omnium discipuli sui erant. Idcirco ait : « Si aliis non sum Apostolus, vobis certe sum. Vos enim » estis signaculum apostolatus mei [2] : » Et aliis infirmiores erant, ideo dicit : « Non enim ut spiritualibus locutus » sum : nondum enim poteratis, sed nec nunc potestis [3]. » Hoc autem dicit, ne putarent eum ita loqui de tempore præterito. Cæterum verisimile est non corruptos omnes fuisse ; sed quosdam inter illos fuisse admodum sanctos.

[1] 1 Cor. VII, 1. — [2] Id. IX, 2. — [3] Id. III, 1-3.

Et hoc in medio Epistolæ significavit dicens : « Mihi autem » pro minimo est ut a vobis judicer ; » et adjiciens : « Hæc » autem transfiguravi in me et Apollo [1]. » Quia igitur ex arrogantia omnia gignebantur mala, et quod existimarent se quid amplius scire, hunc morbum ante alios tollit, et incipiens dicit.

HOMILIA I.

CAPUT I.

Paulus vocatus Apostolus Christi Jesu per voluntatem Dei, et Sosthenes frater, Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis, cum omnibus invocantibus nomen Domini nostri Jesu Christi in omni loco, et ipsorum et nostro, gratia vobis est pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo [2].

I. Vide quomodo statim a principio arrogantiam dejecit, et humi stravit omnem illorum existimationem, vocatum se dicens. Neque enim inveni, inquit, id quod didici ; neque ex mea sapientia apprehendi ; sed cum Ecclesiam persequerer et devastarem. Hic autem totum vocantis est, vocati nihil, ut ita dicam, nisi quod obediat. « Christi » Jesu. » Magister vester Christus est : et vos inscribitis homines doctrinæ præfectos ? « Per voluntatem Dei. » Deus enim hoc voluit ut vos sic salvi essetis. Nos enim nihil præclare egimus ; sed per voluntatem Dei salutem invenimus : et quia id ipsi placuit, vocati sumus ; non quod digni sesemus. « Et Sosthenes frater. » Rursus modeste agit,

1 [1] Cor. IV, 3 et 6. — [2] Id. I, 1-3.

minorem in eodem secum ordine ponens, Apollo sibi exæquans. Nam multum spatii erat Paulum inter et Sosthenem. Quod si cum tantum interesset discriminis, inferiorem sibi adjunxit, quid dicere possint illi, qui honore sibi pares despiciunt? « Ecclesiæ Dei. » Non hujus aut illius, sed Dei. « Quæ est Corinthi. » Vides-ne quomodo in singulis dilectionibus illorum fastum dejiciat, per omnia mentem cœlo assuefaciens. Ecclesiam autem Dei vocat, ostendens eam oportere esse unitam. Si enim Dei est, unita et una est, non Corinthi solum, sed etiam in toto orbe. Ecclesiæ quippe nomen, non separationis; sed unionis et concordiæ nomen est. « Sanctificatis in Christo Jesu. » Rursus nomen Jesu, et nusquam hominum nomen ponit. Quid est autem sanctificatio? Lavacrum, purgatio. In memoriam enim illis revocat immunditiam suam, a qua liberavit eos, et suadet ut humiliter sentiant : non enim ex præclaris suis gestis, sed ex Dei clementia sanctificati sunt. « Vocatis sanctis. » Etenim hoc ipsum, inquit, ex fide salutem consequi, non ex vobis est : non enim primi accessistis, sed vocati estis. Itaque neque illud exiguum a vobis totum est. Quanquam etiamsi accesseritis innumeris obnoxii malis, neque sic vobis gratia habenda est, sed Deo. Quapropter ad Ephesios scribens dicebat : « Gratia salvi facti » estis per fidem. » Et hoc non ex vobis, neque fides vestra tota ex vobis. Neque enim vos credendo prævenistis, sed vocati obedistis. « Cum omnibus invocantibus nomen Do» mini nostri Jesu Christi. » Non hujus aut illius, sed nomen Domini. « In omni loco et ipsorum et nostro. » Etiamsi enim litteræ ad Corinthios solum scriptæ sint; at omnes in universa terra fideles memorat, ostendens unam esse debere in orbe Ecclesiam, licet multis in locis separatam, multoque magis eam, quæ est Corinthi. Quod si locus separat; ad Dominus illos conjungit, communis cum sit :

ideo conjungens illos subjunxit, «Et nostri et ipsorum.» Est autem hoc illo magis proprium. Sicut enim ii qui uno in loco sunt, cum plurimos habent dominos contrarios, divisi sunt, et nihil ad concordiam a loco juvantur, dominis diversa jubentibus et ad se trahentibus : « Non potestis enim, » inquit, servire Deo et mammonæ [1] ; » sic qui in diversis locis sunt, si non diversos habebant dominos, sed unum tantum, nihil ad concordiam servandam a locis læduntur, uno domino illos copulante. Non dico igitur, inquit, vos, Corinthii cum sitis, cum Corinthiis tantum concordes esse debere ; sed cum omnibus qui in orbe sunt, cum communem habeatis Dominum. Ideo secundo adjecit, nostri. Quia enim dixit : « Nomen Domini nostri Jesu Christi ; » ne apud insipientes separare videretur, rursus adjicit, « Domini nostri et ipsorum. » Et ut clarius evadat id quod dico, sic legam ut sensus postulat. Paulus et Sosthenes Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, et omnibus invocantibus nomen Domini nostri et ipsorum in omni loco ; sive Romæ, sive ubicumque fuerint. « Gratia vobis et pax a Deo patre » nostro, et Domino Jesu Christo. » Vel sic rursum, ut etiam melius esse existimo : Paulus et Sosthenes iis qui Corinthi sunt sanctificatis, vocatis sanctis, cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi in omni loco ipsorum et nostri. Id est, gratia vobis et pax vobis qui Corinthi estis sanctificati et vocati ; non solis, sed cum omnibus qui in omni loco invocant nomen Domini nostri Jesu Christi et ipsorum. Si autem ex gratia pax est, cur magnum sapis ? Cur tantum inflaris, cum per gratiam servatus sis ? Si vero pacem habes apud Deum, cur te aliis ascribis ? hoc enim est dissidere. Quid enim si cum hoc et cum illo gratiam habetis ? Ego autem peto ut a Deo hæc vobis utraque fiant, et ab illo et ad illum. Neque enim

[1] Matth. VI, 24.

firma manserint nisi superna gratia fruantur : neque si non sint ad ipsum, nobis quidquam proderunt, si cum omnibus pacem habentes, cum Deo bellum habeamus ; ut nihil nocumenti nobis erit, si ab omnibus impugnemur, et cum Deo pacem habeamus : ac rursum nulla utilitas si ab omnibus celebremur, et Dominum offendamus ; ut etiam nullum periculum, si omnes nos aversentur et odio habeant, Deusque non approbet et diligat. Vera enim gratia et vera pax a Deo est. Nam qui gratiam, quæ a Deo est habet, neminem timet, etiamsi innumera gravia patiatur ; nec dico hominem ; sed neque etiam diabolum. Qui vero Deum offendit, omnes suspectos habet, etiamsi in tuto esse videatur. Istabile namque est genus hominum ; et non solum amici et fratres ; sed etiam patres, parva sæpe de causa mutati, quem genuerunt, quem procrearunt, magis quam omnes hostes abjecerunt : et filii patres extulerunt. Animum adhibe.

II. Gratiam habuit David apud Deum ; gratiam habuit Absalom apud homines. Quem finem uterque habuit, et uter magis probatus et clarus fuerit nostis. Gratiam habuit Abraham apud Deum ; Pharao autem apud homines : hi namque gratiam ejus aucupantes uxorem Justi ipsi prodiderunt, uter igitur splendidior, uter beatus fuerit, cuivis perspicuum est. Ecquid de justis loquor ? Gratiam apud Deum habuere Israëlitæ, et odio habebantur ab hominibus Ægyptiis : et eos qui se odio habebant superarunt, idque conspicuo quo scitis omnes modo. Hoc ergo curemus omnes : quamvis servus quis sit, hoc precetur ut apud Deum magis quam apud herum suum gratiam inveniat ; quamvis uxor fuerit, plusquam conjugis, servatoris sui Dei gratiam quærat ; quamvis miles magis quam imperatoris aut principis ; supernam benevolentiam expetat. Sic enim etiam apud homines amabilis eris. Quomodo autem quis gratiam

inveniat apud Deum? Quo alio modo, quam ab humilitate? « Deus enim, inquit, superbis resistit, humilibus autem » dat gratiam[1]; » et, « Sacrificium Deo spiritus contribula- » tus, et humiliatum cor Deus non despiciet [2]. » Nam si apud homines tam desiderabilis est humilitas, multo magis apud Deum. Ita et gentiles gratiam invenerunt, ita et Judæi gratia exciderunt : « Justitiæ namque Dei non subjecti » fuerunt[3]. » Humilis gratiosus et suavis omnibus est, perpetuo in pace vivens, nullamque habens belli occasionem. Etiamsi enim illum contumelia et conviciis afficias, etiamsi quidvis dixeris, tacebit ille, et leniter feret : et tantam servabit apud omnes pacem, quantam ne dicere quidem possis : etiamque apud Deum. Mandata quippe Dei eo tendunt ut cum hominibus pax habeatur : et vitam nostram ita recte transigimus si mutua cum aliis pace fruamur. Deum enim nemo lædere poterit : natura quippe illa pernicici obnoxia non est et omni passioni superior. Nihil ita mirabilem Christianum reddit ut humilitas. Audi enim Abrahamum dicentem : « Ego autem sum terra et cinis [4]; » et Deum rursus de Moyse quod fuerit omnium hominum mitissimus. Nihil enim illo humilius fuit, qui cum tanti populi dux esset, cum regem et exercitum Ægyptiorum omnium quasi muscas in mare demersisset, et tanta in Ægypto, tanta in mari Rubro et in deserto perpetrasset, tantarumque rerum testimoniis frueretur sic affectus erat quasi unus ex plebe : eratque socero gener humilior, illiusque consilium accepit. Non moleste tulit; non dixit : « Quid hoc? Post tot tantaque præclare gesta venisti nobis consilia daturus? » Quod tamen multi faciunt, etiamsi quis optimum det consilium : personæ humilitatem despectui habentes. At non sic ille; sed per humilitatem omnia recte agebat. Hinc aulas despexit regias, quia vere-

[1] Prov. III, 34. — [2] Psal. L, 18. — [3] Rom. X, 3. — [4] Gen. XVIII, 27.

humilis erat : mentem enim sanam et excelsam facit humilitas. Quantæ enim et mentis et animi magnitudinis fuerit et domum et mensam regiam despicere ? Reges enim quasi dii colebantur apud Ægyptios, ac divitiis thesaurisque fruebantur innumeris. Attamen ille his omnibus dimissis, abjectisque Ægypti sceptris, ad captivos et oppressos, qui in luto et lateribus versabantur, quos servi regis horrebant ; nam illos abominabantur Ægyptii [3], » inquit ; confugit, illosque dominis præposuit. Unde palam est hunc humilem, excelsum magnanimumque esse. Arrogantia enim ex vili mente et illiberali animo nascitur ; mansuetudo autem, ex magno et excelso animo.

III. Et si placet, utrumque exemplis discutiamus. Dic enim mihi, quid Abrahamo excelsius fuit ? atqui ille erat qui dicebat : « Ego sum terra et cinis [2] : » ille erat qui dicebat. « Ne sit pugna inter me et te [3]. » Verum hic humilis manubias despexit persicas, et barbarica contempsit tropæa. Hoc porro ex animi magnitudine et sublimitate faciebat. Ille namque vere sublimis est, qui sincere est humilis, non adulator, non qui ironia utitur. Aliud enim est magnanimitas, aliud arrogantia. Hoc autem hinc manifestum est. Sit quis lutum esse lutum putans et illud despiciat ; alius autem qui lutum pro auro habeat, admiretur et magni faciat ; uter excelsi animi est ? annon is qui lutum non admiratur ? Uter vero abjecti animi et vilis est ? nonne qui illud admiratur et magni facit. Ita hic etiam reputa : eum nempe qui se terram et cinerem dicit, excelsum esse, quamvis hoc dicat ex humilitate : illum vero qui se nec terram nec cinerem esse putat, sed se ipsum colit, et altum de se sapit : vilem utique esse, qui parva magni faciat. Unde palam est ex magna animi sublimitate Patriarcham hanc emisisse vocem : « Ego autem sum terra et cinis, » ex mentis sublimitate,

[1] Exod. I, 13. — [2] Gen. XVIII, 27. — [3] Id. XIII, 8.

non ex arrogantia. Quemadmodum enim in corporibus aliud est vegetum et bona carnis habitudine esse; aliud esse humore inflatum; licet in utroque caro promineat: at in hoc corrupta, in illo sana; ita etiam aliud est esse arrogantem, quod est esse humore turgentem; aliud esse sublimem, quod est vegetum esse. Et rursus, est quidam corporis statura procerus; alius autem brevis statura, acceptis calceis fit altior. Utrum ergo vocabimus procerum et magnum, quæso? annon eum qui ex natura sua procerus est? ille enim alienum hoc habet, et super humilia ascendens. Si procerus effectus est; id quod etiam multi homines faciunt, qui pecuniis et gloria sese extollunt, idque non est altitudo. Excelsus enim est ille, qui horum nullo opus habens, sed omnia despiciens, in se magnitudinem obtinet. Simus ergo humiles, ut sublimes efficiamur: nam qui se humiliat, exaltabitur[1]; sed non ille arrogans talis est: omnium quippe est vilissimus. Bulla enim inflatur; sed hæc inflatio non solida est. Ideoque hujusmodi homines inflatos vocamus. Qui enim moderate sentit, ne in magnis quidem altum sapit, vilitatem suam notam habens. Qui autem vilis est, etiam in parvis magnum sapit. Adipiscamur ergo ex humilitate sublimitatem: consideremus humanarum rerum naturam, ut futurorum desiderio incendamur. Non alio quippe modo potest quis humilis fieri, quam per divinarum rerum amorem, et præsentium despectum. Ut enim si quis regnum sit assecuturus, deindeque pro illa purpura aliquis ei vulgarem exhibeat honorem, illum nihili faciet; ita et nos præsentia omnia deridebimus, si honorem illum concupiscamus. Non videtis pueros, cum ludentes aciem statuunt et milites, præcedentibus præconibus et lictoribus, et puer medius instar ducis incedit, et quam sint illa puerilia? Talia sunt hu-

[1] Matth. XXIII, 12.

mana, et his viliora, quæ hodie sunt, et cras non erunt. Simus ergo his altiores: et non solum hæc non concupiscamus, sed etiam erubescamus si quis nobis illa tribuat. Ita enim horum depulso amore, divinum illum consequemur, et immortali fruemur gloria: quam nos omnes assequi contingat gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II.

CAPUT I.

Gratias ago Deo meo semper pro vobis, de gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu, quia in omni divites facti estis in illo[1].

I. Quod alios hortatur ut faciant cum dicit: « In gratia- » rum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum; » hoc ipsum ille faciebat, docens nos ab hujusmodi semper verbis incipere, et ante omnia Deo gratias agere. Nihil enim tam amat Deus, quam ut grato animo simus, et pro nobis et pro aliis. Ideoque in omni fere Epistola hoc præmittit. Hic vero magis necessario hoc facit, quam in aliis. Nam qui gratias agit, ut beneficio affectus id agit, et gratiam gratia rependit. Gratia vero nec debitum, nec merces, nec retributio est. Quod ubique dicere necesse erat; maxime vero Corinthiis, qui inhiabant ad eos, qui scindebant Ecclesiam. « De meo. » Ex ingenti affectu quod commune erat

[1] 1 Cor. 1, 4, 5.

rapit, et sibi proprium facit; quod etiam Prophetæ semper dicere solebant : « Deus, Deus meus. » Hortaturque illos ut hoc ipsum dicant. Nam qui ita loquitur, ab humanis omnibus recedit, et ad illum tendit, quem cum affectu multo vocat. Hoc enim proprie et vere dicere potest is, qui a sæcularibus rebus ad Deum semper ascendit, et ubique illum omnibus præponit, ipsique perpetuo gratias agit, non solum de gratia jam data; sed si quid postea boni factum sit, pro eo etiam laudem ipsi refert. Ideo non solum dixit, Gratias ago ; sed etiam, « Semper pro vobis, » nos instituens, ut illi semper gratias habeamus, neminique alteri; sed Deo tantum. « De gratia Dei. » Vides-ne quomodo illos ubique corrigat. Ubi enim est gratia, non sunt opera : ubi sunt opera, non est amplius gratia. Si ergo gratia, quare altum sapitis ? cur inflati estis ? « Quæ data est vo» bis. » Et per quem data est ? an per me, an per alium Apostolum ? Nequaquam ; sed per Jesum Christum. Illud enim, « In Christo Jesu, » hoc significat. Vide quomodo sæpe illud « In, » pro illo, « Per quem, » ponatur, non minus ergo est quam « Per. Quod in omni divites facti » estis. » Rursus per quem ? In ipso, inquit, nec modo divites facti estis; sed etiam in omni. Cum ergo divitiæ sunt, et Dei divitiæ, et in omni, et per Unigenitum, cogita quam ineffabilis sit thesaurus. « In omni verbo et in » omni scientia. » Verbo, non externo, sed Dei. Est enim scientia sine verbo, et est scientia cum verbo. Sunt namque plurimi qui scientiam nacti, verbum non habent; ut idiotæ, et qui non possunt ea quæ in mente habent clare exprimere. At non vos tales estis, inquit, sed et cogitandi et loquendi facultatem habetis. « Sicut testimonium Christi » confirmatum est in vobis[1]. » In laudum et gratiarum actionis ordine et modo valde illos tangit. Non enim per ex-

[1] 1 Cor. I, 6.

ternam philosophiam, inquit, neque per externam eruditionem; sed per gratiam Dei, et divitias, et scientiam et verbum ab ipso datum potuistis veritatis dogmata discere et confirmari in testimonium Domini, id est, in prædicationem. Multa enim habuistis signa, multa miracula, ineffabilem gratiam, ita ut prædicationem acceperitis. Si ergo confirmati estis per signa et gratiam, cur vacillatis? Hæc porro simul sunt et increpantis et prævenientis dicta. «Ita ut nihil vobis desit in ulla gratia[1].» Magnum quidpiam hic quæritur. Si divites sunt in omni verbo, ita ut nihil desit illis in ulla gratia, quomodo carnales sunt? Nam si tales fuerunt in principio, multo magis nunc. Quomodo ergo illos carnales vocat? «Non enim potui vobis loqui, inquit, ut spiritualibus; sed ut carnalibus[2].» Quid ergo dicendum est? Quod cum ab initio credidissent, et charismata omnia consecuti essent; nam zelo incensi erant; negligentiores postea evaserint. Aut si hoc non ita se habeat, quod non omnibus hæc vel illa dicantur; sed alia iis qui in culpa erant, alia iis qui laudibus insignes erant. Nam quod adhuc charismata haberent: «Psalmum habet aliquis, inquit, revelationem habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant;» et, «Prophetæ autem duo vel tres loquantur[3].» Aliud quidpiam dici potest: ut moris est apud nos id quod plus est totum dicere, ita etiam hic ille dixit. Ad hæc autem puto illum etiam quæ sua sunt subindicare, ut et in secunda ad eosdem Epistola dicit; «Signa quidem Apostoli facta sunt in vobis in omni patientia.» Et rursum: «Quid enim est quod minus habuistis, quam cæteræ Ecclesiæ[4]?» vel ut jam dixi, quæ ab se facta sunt commemorat; vel hæc iis, qui adhuc probati erant, dicit. Erant quippe ibi sancti multi, qui ad sanctorum ministerium se dediderant, et primitiæ Achaïæ facti sunt, ut in

[1] 1 Cor. I, 7. — [2] Id. III, 1. — [3] Id. XIV, 26, 27. — [4] 2 Cor. XII, 12, 13.

fine declarat. Alioquin vero etiamsi laudes non omnino affines sunt veritati, attamen prudenter adhibentur, ut viam parent iis quæ dicenda sunt. Nam qui statim a principio importuna loquitur, infirmioribus auditum claudit ad cætera verba : si enim auditores honore pares sint, irascuntur ; si admodum inferiores, dolore afficientur. Ne igitur hoc eveniat, ab iis quæ encomia videntur esse initium ducit. Neque enim hoc encomium illorum erat, sed gratiæ Dei. Nam quod peccata remissa ipsis essent, et quod justificati essent, hoc superni doni erat; propterea in iis immoratur, quæ Dei benignitatem ostendunt, ut morbum eorum magis curet. « Expectantibus revelationem Domini » nostri Jesu Christi. » Quid tumultuamini, inquit, quid turbamini, quod non adsit Christus ? Adest quidem, et dies jam pro foribus est. Et considera sapientiam, quomodò illos cum ab humanis abduxisset, exterruit tremendum tribunal commemorans, et ostendens non bona tantum initia requiri, sed fidem quoque. Nam cum his charismatibus et aliis virtutibus, oportet etiam diei illius reminisci : multisque laboribus est opus, ut possit quis ad finem pervenire.

II. Revelationem autem commemorat ostendens illam, etiamsi non videatur, sed esse tamen et nunc adesse, et tunc apparituram esse. Patientia igitur est opus ; ideo enim miracula accepistis, ut firmi maneatis. « Qui et con» firmabit vos usque in finem sine crimine[1]. » Hic videtur quidem illos demulcere ; sed quod dicitur omni adulatione vacat. Solet enim illos tangere, ut cum dicit : « Tanquam » non venturus sim ad vos, inflati sunt quidam. » Et rursum, « Quid vultis ? In virga veniam ad vos, an in charitate et » Spiritu mansuetudinis ? » et, « An experimentum quæritis » ejus qui in me loquitur Christi[2] ? » Latenter autem ipsos

[1] 1 Cor. I, 8. — [2] Id. IV, 18 et 21, et 2 Cor. XIII, 3.

accusat; cum dicit enim, « Confirmabit, » et, « Sine crimine, » ostendit illos adhuc fluctuare, et crimini esse obnoxios. Tu vero consideres velim quomodo illos semper nomini Christi affigat, et nullius hominis, neque magistri, sed frequenter dilecti illius mentionem faciat, quasi ab ebrietate quadam temulentos educere parans. Nusquam enim in alia Epistola tam frequenter nomen Christi jacet. Hic vero in paucis versibus sæpe, et hoc nomine fere totum contexit procœmium. Considera autem superius. « Paulus vocatus Apostolus Jesu Christi, sanctificatis in Christo » Jesu. Invocantibus nomen Domini nostri Jesu Christi, » gratia vobis et pax a Deo Patre, et Domino Jesu Christo. » Gratias ago Deo meo, de gratia quæ data est vobis in » Christo Jesu. Sicut testimonium Christi confirmatum est » in vobis. Expectantibus revelationem Domini nostri Jesu » Christi. Qui et confirmabit vos sine crimine in die Do» mini nostri Jesu Christi. Fidelis est Deus, per quem vo» cati estis in societatem Filii ejus Jesu Christi Domini » nostri. Obsecro autem vos per nomen Domini nostri Jesu » Christi[1]. » Vides-ne frequentiam nominis Christi? Unde palam est etiam illis, qui admodum insipientes sunt, ipsum non sine causa nec casu ita facere; sed hujus pulchri nominis frequentia illorum tumorem exhaurit, et saniem morbi expurgat. « Fidelis Deus, per quem vocati estis in societa» tem Filii ejus[2]. » Papæ! quantam hic rem dicit? quantam doni magnitudinem exhibet? In societatem Unigeniti vocati estis, et vos hominibus addicitis? quid hac miseria pejus? Et quomodo vocati estis? Per Patrem. Quia enim per illum et in illo frequenter dicebat de Filio, ne putarent se illum ut minorem commemorare, id Patri ascribit. Non per hunc vel alium, inquit, sed per Patrem vocati estis: per ipsum etiam divites facti estis. Rursus vocati estis, non

1 Cor. 1, 1-8. — 2 Ibid. 9.

ipsi accessistis. Quid vero sibi vult illud, « In societatem » Filii ejus ? » Audi illum hoc clarius alibi dicentem : « Si » sustinemus, et conregnabimus : si commorimur, simul » vivemus[1]. » Deinde, quia rem magnam dixit, addidit etiam ratiocinium certum cui non possit contradici. Nam ait : « Fidelis Deus, » id est, verus. Si verus, quæ promisit faciet. Promisit autem se nos socios facturum unigeniti Filii, ad hoc quippe nos vocavit : dona enim et charismata ejus sine pœnitentia sunt, necnon Dei vocatio. Hæc autem nunc prius ordine ponit in sermone, ut ne post vehementem accusationem, in desperationem cadant. Quæ a Deo sunt promissa omnino comparebunt, nisi nos admodum effrenes fuerimus : quemadmodum Judæi vocati noluerunt bona accipere. Hoc vero jam non vocantis erat, sed ingrati illorum animi. Ipse namque dare volebat; illi vero nolentes accipere, se ipsos ejecerunt. Nam etiamsi ad rem laboriosam et asperam vocasset, recusantes venia digni non fuissent; sed potuissent saltem hoc obtendere. Si autem ad purgationem, ad justitiam, ad sanctificationem, ad redemptionem, gratiam, donum et præparata bona, quæ oculus non vidit, nec auris audivit; et Deus est qui vocat, et per se ipsum vocat, qua venia digni fuerint qui non accurrunt? Ne quis ergo in Deum culpam referat. Non enim ex vocante fit quod non credatur; sed ex iis qui resiliunt. Sed oportebat, inquies, vel invitos inducere. Apage : non enim vim vel necessitatem infert. Quis enim ad honores et coronas et convivia et celebritates vocans, invitos et vinctos trahit ? Nemo certe. Hoc enim esset injuriam facere. Ad gehennam invitos mittit : ad regnum lubentes vocat. Ad ignem ligatos ducit, etiam ejulantes ; ad innumera bona non sic. Nam hoc ipsa quoque bona odiosa

[1] 2 Tim. II, 12.

reddat; nisi talis sit illorum natura, ut ad illa sponte accurratur, et gratiam habeant maximam.

III. Et quî fit, inquies, quod non omnes ipsa eligant? ob propriam infirmitatem. Et cur illorum infirmitatem non abscindit? Et quo pacto, dic mihi, exscindere opus est? Annon creaturam condidit docentem ejus benignitatem, et potentiam? « Nam cœli, inquit, enarrant » gloriam Dei[1]. » Annon Prophetas misit? Annon vocavit et honoravit? Annon miracula fecit? Annon legem dedit et scriptam et naturalem? Annon Filium suum misit? Annon etiam Apostolos? Annon signa fecit? Annon gehennam comminatus est? Nonne regnum promisit? Nonne quotidie solem suum oriri facit? Nonne quæ præcepit ita facilia sunt, ut multi vi philosophiæ suæ ejus data superent? « Quid oportebat facere vineæ, et non » feci[2]? » Et cur non fecit nobis, inquies, scientiam et virtutem naturalem? Quis hæc dicit? Græcus-ne, an Christianus? Ambo quidem, sed non eadem de causa: verum alter de scientia, alter de vita contendit. Primum igitur nostro respondebimus; non enim mihi tanta cura est de exteris, quanta de propriis membris. Quid ergo dicit Christianus? Ipsam nobis virtutis scientiam indi oportebat. Indidit certe. Nisi enim indidisset, unde nossemus ea quæ agenda, et quæ non agenda sunt? Undenam leges et tribunalia? At non scientiam, sed ipsam actionem (dare oportuit.) Et cujusnam rei mercedem accepturus eras, si totum ex Deo fuisset? Dic enim mihi, tec-ne et Græcum peccantes similiter punit Deus? Minime. Habes enim interim eam quæ ex scientia manat fiduciam. Quid ergo, si quis nunc diceret tibi, et te et Græcum pro scientia eadem consecuturos esse, annon id ægre ferres? Arbitror sane. Diceres enim, cum Græcus ex se posset scientiam invenire, noluit. Si

[1] Psal. XVIII, 2. — [2] Isaï. V, 4.

ergo ille diceret; « Oportebat Deum nobis scientiam naturaliter indere, » annon irrideres, diceresque ei; « Cur non quæsivisti? cur non conatus es ut ego? ac cum multa stares fiducia diceresque extremæ esse insipientiæ Deum incusare, quod naturæ scientiam non indiderit. » Hoc autem diceres, quia illa quæ ad scientiam spectant in te recte se habent. Sic etiam si ea quæ ad vitam pertinent, recte se haberent, non talem quæstionem moveres; verum quia circa virtutem socors et ignavus es; ideo insanos hosce profers sermones. Quomodo autem oportuit ex necessitate fieri bonum? ergo futurum erat ut bruta animalia nobiscum de virtute certarent, cum quædam eorum nobis temperantiora sint. Sed mallem, inquies, ex necessitate bonus esse, et omni mercede privari, quam ex libero arbitrio malus, puniri et supplicio affici. Sed non est unquam necessitas esse bonum. Si ergo ignoras quid agendum sit, ostende, et tunc dicemus id quod opus est dicere. Si vero libidinem malam esse nosti, cur malam rem non fugis? Non possum, inquies; verum alii, qui majora recte gesserunt, te accusabunt, tibique vi magna os obstruent. Tu enim fortasse etiam cum uxore tua non caste agis; alius vero absque uxore integram servat castitatem. Quam ergo habes defensionem, qui modum non serves, dum alius ipsa septa transilit? At non parem, inquies, habeo corporis naturam, non par propositum voluntatis. Quia non vis, non quia non potes. Ostendo namque omnes esse ad virtutem idoneos. Nam quod non potest quis facere, neque instante necessitate poterit. Quod si instante necessitate possit, qui non facit, ex proposito voluntatis non facit; exempli causa, volare et ad cœlum ferri gravi corpore præditum, omnino fieri nequit. Quid ergo, si rex jusserit hoc facere, et mortem comminetur dicens: « Homines non volantes jubeo concidi vel uri: vel quid simile pati, »

num quis ipsi obediet? Nequaquam: hoc enim natura ferre nequit. Sin autem de castitate idipsum statuat, justaque ponat, ut libidinosus puniatur, uratur, flagelletur, et mille tormenta patiatur, annon multi edicto pareant? Non, inquies, nam lex est, quæ jubet non mœchari, neque omnes obsequuntur. Non quod infirmus et levis sit timor; sed quia multi se latere posse sperent. Quod si legislator et judex adessent libidinem impleturis, posset tunc metus libidinem arcere. Nam si aliam minorem necessitatem induxero, et ab amata muliere abstractum abduxero, et vinctum inclusero, poterit ferre, et nihil grave pati. Ne ergo dicamus, hunc natura bonum, illum natura malum esse. Nam si natura bonus sit, nunquam poterit malus fieri; et si natura malus, nunquam bonus erit. Nunc autem videmus celeres mutationes, et ab his in alia mutari, et ab illis in alia cadere. Et hæc non in Scripturis tantum videre est; exempli causa, quod publicani facti sint Apostoli, et discipuli proditores, et meretrices castæ mulieres, et latrones præclare agentes, et Magi adorantes, et impii in pietatem conversi, idque tam in Veteri, quam in Novo Testamento. Imo quotidie similia accidere videmus. Si vero naturalia hæc essent, non mutarentur. Nam cum simus natura passibiles, nullo unquam studio impassibiles erimus. Quod enim natura tale est, nunquam excidet a naturalibus. Nullus a dormiendo abstinuit, nullus a corruptione ad incorruptionem transire potuit: nullus ab esurie liberatus est, ita ut non ultra esuriat. Ideo hæc non in crimen vertuntur, neque nobis ea exprobramus. Neque aliquem accusaturus quispiam dixit: « O impure, et passionibus obnoxie; » sed aut adulterium, aut stuprum, aut quid simile semper obnoxiis proferimus, et ad judices adducimus qui criminentur et puniant, et pro contrariis honore afficiant. Cum ergo tum ex iis quæ inter nos mu-

tuo facimus, tum ex iis quæ in judicio patimur, et in legibus descripsimus; tum ex iis de quibus nos ipsos damnamus, licet nullus accuset; ex eo quod etiam per ignaviam pejores, per timorem meliores efficiamur, demumque ex eo quod alios videamus præclare agentes ad philosophiæ culmen venisse, palam sit penes nos esse ut recte agamus; cur nos frustra frigidis obtentibus et excusationibus decipimus, quæ non modo nobis veniam non concilient, sed potius intolerabile supplicium; cum oporteret diem illum terribilem præ oculis habentes, virtutis curam gerere et post modicum laborem incorruptibiles coronas accipere? Nihil enim nobis proderunt hæc verba; sed conservi, qui contraria recte egerunt, peccatores omnes damnabunt, crudelem misericors, malum bonus, audacem modestus, invidum benevolus, vanæ gloriæ cupidum philosophus, segnem studiosus, lascivum castus. Sic nobis judicium Deus feret, utrumque statuet ordinem, hos laudans, illos puniens. Verum absit, ut præsentium quispiam ex numero eorum sit qui punientur et ignominia afficientur; sed sint potius ex numero eorum qui coronantur, et divinum regnum obtinent, quod nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA III.

CAPUT I.

Obsecro autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idem dicatis omnes, et non sint in vobis schismata; sitis autem perfecti in eadem mente, et in eadem sententia[1].

I. Quod semper dicebam[2]; sensim et paulatim increpationes fieri oportere, hoc et Paulus hic facit. Rem enim magnam ingressurus multis plenam periculis, et quæ posset Ecclesiam funditus evertere, mitiore utitur sermone. Ait enim se obsecrare illos; obsecrare autem per Christum, quasi ipse solus non sufficeret ad talem supplicationem et ad persuadendum. Quid est autem, obsecro, per Christum? Christum adhibeo socium; et in auxilium, ejus nomen injuria et contumelia affectum. Admodum apposite, ut ne illi impudenter agerent: impudentes enim peccatum facit. Ideo nisi statim vehementer increpes, immitem et impudentem efficis. Si increpaveris, cervicem flexisti, loquendi libertatem abstraxisti, ut deorsum aspiceret fecisti. Quod efficiens Paulus interim obsecrat per nomen Christi; et quidnam obsecrat? « Ut idem dicatis » omnes, et non sint in vobis schismata. Schismatis emphatica vis, ipsumque accusationis nomen, satis erant ut illos acriter perstringerent. Non enim fuerunt multæ partes integræ; sed etiam una perierat. Nam si Ecclesiæ essent integræ, multi essent cœtus. Si autem schismata, unum

[1] 1 Cor. 1, 10. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIII, p. 231-239, et tom. XV, p. 10-34.

periisset. Nam quod integrum est, cum in multa dividitur, non modo non multa efficitur : sed quod unum erat perit. Talis est schismatum natura. Deinde quia admodum perstrinxerat schismatis nomine, rursus lenit et mitigat his verbis : « Sitis autem perfecti in eadem mente et in eadem » sententia. » Quia enim dixerat : « Ut item dicatis ; » ne putetis, inquit, me concordiam dixisse in verbis solum sitam : eam enim quæ in mente est concordiam requiro. Sed quia fieri potest ut idipsum mente dicant, sed non in rebus omnibus, ideo illud etiam addidit : « Sitis autem » perfecti. » Qui enim in aliquo junctus est, et in aliquo dissidet, non utique perfectus est, neque in toto consentit. Fierique potest ut quis cogitatione concordet, neque tamen sententia : ut cum eamdem habentes fidem, charitate juncti non sumus. Sic enim secundum cogitata juncti sumus ; eadem quippe cogitamus ; sententia vero non item : quod etiam tunc factum est, cum hic quidem illum, ille alium eligeret. Ideo ait et mente et sententia jungi debere. Neque enim quod in fide dissiderent schismata erant ; sed quod sententia dirimerentur, secundum humanam contentionem. Sed quoniam is qui accusatur, donec testes non habet, impudenter agit ; vide quomodo non concedens ut negent, testes adducat. « Significatum enim est » mihi de vobis, fratres, ab iis qui sunt Chloes[1]. » Neque statim hoc dixit, sed primo accusationem posuit, quod ipsum significantibus credidisse probat. Nisi enim hoc esset, non accusasset. Neque temere Paulus credidit ; neque statim dixit sibi significatum esse, ne videretur quasi ab illis inductus accusare : neque tacuit (eorum nomen) ne videretur ex se solo dicere. Rursus illos fratres nominat. Licet enim peccatum manifestum esset, nihil impediebat quominus illos adhuc fratres vocaret. Considera

[1] 1 Cor. 1, 11.

autem prudentiam, quomodo non separatam personam posuerit, sed domum totam, ne ipsi impeterent eum qui id dixisset; ita enim et illum texit, et accusationem sine metu aperuit. Non vidit enim solum quod illis, sed etiam quod his expediret. Ideo non dixit : « Significatum mihi est a quibusdam ; » sed etiam domum indicavit, ut ne videretur comminisci. Quid significatum est? « Quod contentiones » sint in vobis. » Quando illos increpat, dicit : « Ne sint in » vobis schismata. » Cum autem quæ aliorum sunt annuntiat, mitius effert his verbis : « Significatum enim est mihi, » quod contentiones sunt in vobis, » ut ne eos qui dixerant, una impeteret. Deinde genus contentionis dicit : « Quod unusquisque vestrum dicit : Ego quidem sum » Pauli : Ego autem Apollo, ego vero Cephæ[1]. » Contentiones enim dico, inquit, non eas quæ de rebus privatis sunt, sed graviores. « Quod unusquisque vestrum dicit. » Non enim partem, sed totam Ecclesiam corruptio devastabat. Atqui nec de se ipso, nec de Petro, nec de Apollo dicebant; sed ostendit, quod si his innitendum non est, multo minus aliis. Quod autem non de his dicerent, infra dicit : « Hæc » autem transfiguravi in me et Apollo, ut in nobis discatis » non supra id quod scriptum est sapere[2]. » Quod si Pauli, Apollo et Cephæ non oportebat sibi nomina ascribere, multo minus aliorum. Si doctorem et primum Apostolorum, qui tantum instituerat populum, non oportebat sibi ascribere, multo minus eos qui nihil erant. Cum hyperbole itaque illos a morbo abducens, festinans hæc nomina ponit. Alioquin vero minus molestam orationem reddit, non nominatim recensens eos qui scindebant Ecclesiam, sed quasi larvis quibusdam Apostolorum nominibus ipsos obtegens. « Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego » vero Cephæ.

[1] I Cor. I, 12. — [2] Id. IV, 6.

II. Non se Petro præferens, posuit illum ultimum; imovero Petrum sibi valde præponens, per amplificationem locutus est, ne putaretur hoc per invidiam facere, et præ livore ipsi honorem auferre. Ideo se ipsum primum posuit. Nam qui se primum reprobat, non quod honorem amet hoc facit, sed quod talem gloriam admodum despiciat. Totum ergo impetum primus excipit, tuncque ponit Apollo, postea Cepham. Non ergo sese extollens id fecit; sed in iis quæ fieri non oportebat, per propriam personam primo correctionem facit. Sed quod ii qui huic vel alii se ascriberent, peccarent, palam est: ac recte illos corrigit dicens: « Non bene facitis dicentes: Ego quidem sum » Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ. » Cur autem addidit: « Ego vero Christi? » Nam si ii qui se hominibus ascripserunt peccavere, non certe ii qui se Christo addicebant. Sed non eos hac de re accusabat quod se Christo ascriberent, sed solum quod non omnes. Puto autem ipsum hoc ex se adjecisse, ut graviorem faceret accusationem, et ostenderet Christum uni datum esse parti, etiamsi illi hoc non sic facerent. Quod enim hoc subindicaverit, per ea quæ sequuntur ostendit dicens: « Divisus est Chris» tus[1]? » Id est, Christum concidistis, et corpus ejus divisistis. Vides iram? vides increpationem? vides sermonem indignatione plenum? Cum enim non probatione utatur, sed interroget tantum, hoc facit quasi absurditas illa in confesso sit. Quidam vero aliud subindicare putant cum ait: « Divisus est Christus; » nempe dispertiit apud homines et divisit Ecclesiam, et partem quidem ipse cepit, aliamque illis dedit. Deinde absurditatem illam tollit dicens: « Numquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine » Pauli baptizati estis[2]? » Vide mentem Christi amantem: quomodo in nomen suum deinceps totum adducat, uber-

[1] 1 Cor. 1, 13. — [2] Ibid.

tim ostendens hunc honorem nemini competere. Ac ne videatur invidia motus hæc dicere, ideo se frequenter circumversat : et prudentiam considera. Non enim dixit : « Num Paulus mundum condidit ? Num Paulus vos ex nihilo produxit ? » Sed quæ in fidelibus erant eximia , et magnæ providentiæ , ea ponit, crucem et baptismum, et bona inde parta. Nam Dei erga homines amorem ostendit mundi creatio, maxime vero illa per crucem demissio. Et non dixit : « Num Paulus mortuus est pro vobis? » Sed , « Num Paulus crucifixus est ? mortis quoque genus indicans ; et in nomine Pauli baptizati estis ?» Nec dixit : « Num » Paulus vos baptizavit ? » multos enim ille baptizavit. Verum id non quærebatur, a quo nempe baptizati fuissent , sed in cujus nomine baptizati essent. Quia enim hoc schismatum causa fuerat, quod ex baptizantibus nomen acciperent ; hoc etiam corrigit dicens : « An in nomine » Pauli baptizati estis ? » Et ne dixeris, inquit : Quis baptizavit ; sed in cujus nomine. Non enim quæritur quis baptizet ; sed quis in baptismate vocetur : hic enim peccata dimittit. Hic gradum sistit, nec quæ sequuntur persequitur. Non enim dicit : « Num Paulus vobis futura bona promisit ? Num Paulus vobis promisit regnum cœlorum ? » Cur ergo hæc non adjicit ? Quia non par res est regnum promittere et crucifigi. Illud enim nec periculum habebat, nec afferebat ignominiam : hoc vero hæc omnia. Alioquin autem ab his illa probat. Cum dixisset enim : « Qui proprio » Filio suo non pepercit, « adjicit, » quomodo non etiam cum » Filio omnia nobis donabit[1] ? » Et rursum , « Si enim ini» mici cum essemus, reconciliati sumus Deo per mortem » Filii ejus, multo magis reconciliati salvabimur[2]. » Ideo non illa subjunxit , et quod illa quidem nondum haberent , horum autem jam experientiam accepissent, et quod

[1] Rom VIII, 32. — [2] Id. V, 10.

illa quidem in promissionibus; hæc vero jam facta essent. « Gratias ago Deo meo, quia neminem vestrum baptizavi, » nisi Crispum et Gaium[1]. » Cur altum sapitis, quod baptizetis; quando ego gratias ago quod hoc non fecerim? Cum hæc autem dicit, illorum tumorem prudenter tollit; non vim baptismatis, absit; sed arrogantiam eorum, qui de dato baptismate gloriabantur, primo ostendens non ipsorum esse donum; secundo gratias agens Deo ea de causa. Nam magnum quidem est baptisma, sed non illum magnum facit is qui baptizat, sed qui in baptismate invocatur. Baptizare enim nihil est, quod ad humanum atti net laborem; sed multo minus est, quam evangelizare. Nam magna quidem res est baptisma, iterum dico, et sine baptismate non possumus regnum consequi. Sed potest hoc facere vir non admodum præclarus; evangelizare autem multi laboris est.

III. Causam vero dicit cur gratias agat, quod nullum baptizaverit. Quænam illa est? « Ne quis dicat quod in nomine meo baptizati estis[2]. » De illis-ne hoc dicebant? Minime. Sed timeo, inquit, ne eo morbus deveniat. Nam si cum viles et nullius pretii homines baptizarent, hæresis nata est; si ego, qui baptismum annuntiavi, multos baptizassem, verisimile erat eos, qui convenerant, non modo nomine meo vocandos fore, sed etiam baptisma mihi ascripturos fuisse. Si enim a minimis tantum ortum est malum, forte longe graviùs a majoribus provenisset. Cum igitur eos qui corrupti erant hoc modo increpasset, ac dixisset: « Baptizavi autem et Stephanæ domum[3], » illorum fastum rursus deprimit dicens: « Cæterum nescio » an aliquem alium baptizaverim. » Hinc enim ostendit non curæ illi fuisse hoc frui apud vulgus honore, nec gloriæ causa ad hoc venisse. Non his tantum, sed etiam in se-

[1] 1 Cor. I, 14. — [2] Ibid. 15 — [3] Ibid. 16.

quentibus illorum fastum deprimit dicens : « Non enim » misit me Christus baptizare, sed evangelizare[1]. » Nam hoc et laboriosius erat, sudore multo opus habebat ferreoque animo, omniaque continebat. Ideoque Paulo commissum fuit. Et cur ad baptizandum non missus, baptizabat? Non pugnans adversus eum qui se miserat, sed ex abundanti hoc faciebat. Non enim dixit : « Prohibitum mihi fuit, » sed, « Non sum missus ad hoc ; sed ad rem maxime » necessariam. » Nam evangelizare unius aut duorum erat ; baptizare autem cujuslibet est qui præditus sit sacerdotio. Hominem namque catechumenum et persuasum baptizare cujuslibet est : voluntas enim accedentis deinceps totum efficit, cum Dei gratia. Cum autem infideles sunt ad fidem instituendi, multo opus est labore, multa sapientia : tunc autem etiam subeundum erat periculum. In baptizando enim totum factum est, et persuasus est is qui in mysterium est admittendus ; nihilque magnum est persuasum baptizare. Hic vero multus labor, ut voluntas et propositum mutetur, error convellatur, et veritas inseratur. Verum hæc ille non ita dicit, neque probatione utitur : nec dicit nullum esse laborem baptizare, sed evangelizare secus ; scit enim semper modum tenere, et in comparatione cum externa sapientia valde contendit, ubi vehementiore uti potuit oratione. Non ergo contra jussum mittentis baptizabat. Sed sicut cum de viduis dixissent Apostoli : « Non » expedit nobis relicto verbo Dei ministrare mensis[2], » ille ministravit non illis repugnans, sed ex abundantia fervoris id fecit ; ita et hic quoque. Nunc enim simplicioribus presbyteris hoc committimus, et doctrinæ verbum sapientioribus : illic enim labor et sudor est. Quapropter et ipse ait : « Qui recte præsunt presbyteri duplici honore dignentur ; » maxime autem qui laborant in verbo et doctrina[3]. » Quem-

[1] 1 Cor. I, 17. — [2] Act. VI, 2. — [3] 1 Tim. V, 17.

admodum enim docere eos qui ludicra certamina adeunt, strenui et sapientis est pædotribæ ; coronam autem victori imponere, ejus etiam est qui certare nequit, etsi corona victorem reddit splendidiorem; sic de baptismo dicendum ; nullus potest sine illo salutem consequi ; nihil tamen magnum facit is qui baptizat, cum voluntatis propositum paratum invenit. « Non in sapientia verbi, ut non evacuetur » crux Christi [1]. » Cum depressisset illorum tumorem, qui quod baptizarent altum sapiebant ; transit postea ad illos, qui de externa sapientia gloriabantur , et adversus illos vehementius armatur. Adversus illos enim qui quod baptizarent inflabantur, dicebat : « Gratias ago quod nullum baptizaverim , et quod Christus me ad baptizandum non miserit, « nec vehementibus usus est argumentis ; sed quæ volebat paucis subindicans, prætercurrit : hic autem a principio gravem infligit plagam dicens : « Ut non evacuetur » crux Christi. » Cur ergo altum sapis de iis ob quæ pudore suffundi oporteret ? Si enim hæc sapientia cum cruce pugnat et cum Evangeliis concertat, non gloriari de illa , sed pudore affici oportet. Hæc enim causa fuit cur Apostoli non sapientes, sive philosophi fuerint, non ex charismatis imbecillitate, sed ut ne prædicatio læderetur. Non ergo illi verbum confirmabant, sed labefactabant ; at idiotæ vere confirmabant. Hoc fastum confregit, hoc tumorem compressit, hoc modeste agere suasit. At si non in sapientia verbi, cur Apollo virum doctum miserunt ? Non vi orationis confidentes, inquit, sed quia potens erat in Scripturis , et confutabat Judæos. Alioquin autem id quod quærebatur erat , ut qui primas tenebant et verbum serere cœperunt non essent docti. Hi magna virtute opus habebant , ut a principio errorem depellerent ; et tunc in ipso ingressu magna fortitudine opus erat.

[1] I Cor. I, 17.

IV. Qui ergo eruditis ab initio opus non habuit ut errorem depelleret, si postea eruditos admisit, non quasi illis indigens hoc fecit, sed quasi non discernens. Sicut enim sapientibus hujusmodi non egebat ad id quod volebat perficiendum; ita si postea illos inveniret, non rejiciebat. Tu vero mihi illud ostende, an Petrus et Paulus eruditi essent; sed non poteris : erant enim idiotæ et illitterati. Quemadmodum igitur Christus, quando Discipulos misit in orbem, cum potentiam suam primum in Palæstina ostendisset illis, et dixisset : « Quando misi vos sine crumena » et pera et calceis, numquid vobis aliquid defuit[1] ? » Tunc permisit ut deinceps et peram et crumenam haberent. Ita hic quoque fecit. Nam id quod quærebatur erat ut Christi potentia ostenderetur ; non ut propter externam sapientiam a fide ejicerentur ii qui accederent. Cum ergo Græci Discipulos accusabunt ut idiotas , nos, plusquam illi, accusemus ipsos. Nec quis dicat Paulum sapientem, id est, doctum fuisse ; sed eos qui apud illos ob sapientiam et eloquentiam celebres sunt extollentes, illos omnes qui apud nos fuere, rudes fuisse dicamus. Non parum enim in hac quoque parte illos dejiciemus ; sic quippe splendida erit victoria. Hæc autem dixi, quia Christianum quempiam aliquando audivi contra Græcum ridicule disputantem; ambo namque, in disputatione, rem suam confutabant et pessumdabant. Nam quæ Christianum dicere oportuisset, illa dicebat Græcus ; et quæ Græcum dicere par erat, hæc Christianus opponebat. Nam cum de Paulo et de Platone quæstio esset, Græcus ille ostendere conabatur Paulum indoctum et rudem fuisse. Christianus vero ex simplicitate probare contendebat Platone doctiorem et disertiorem fuisse Paulum. Ita porro Græcus victor fuisset, si hæc vicisset propositio. Nam si Platone doctior et elo-

[1] Luc. XXII, 35.

quentior fuit Paulus, multi, ut verisimile est, opponent illum non gratia, sed eloquentia superasse. Itaque sic loquens Christianus, pro Græco stabat. Quod autem Græcus dicebat, pro Christiano cedebat. Nam si, ut dicebam, ineruditus erat Paulus, et tamen Platonem vicit, splendida fuit victoria: indoctus quippe ille omnes discipulos ejus adortus, persuasos secum abduxit. Unde palam est non in sapientia humana prædicationem prævaluisse, sed per Dei gratiam. Ne igitur in eadem incidamus, neve irrideamur; cum contra Græcos sic disputamus, Apostolos tanquam indoctos accusemus. Talis enim accusatio encomium est. Et cum dixerint illi agrestes fuisse Apostolos, nos addamus etiam fuisse indoctos, illitteratos, pauperes, viles et obscuros. Non sunt hæc maledicta Apostolis illata, sed ad illorum gloriam cedit, quod tales cum essent, toto orbe terrarum fuerint clariores. Hi enim idiotæ, agrestes, indocti, sapientes illos, potentes, tyrannos, qui divitiis, gloria et externis cæteris rebus fruebantur et gloriabantur, quasi nec viri essent profligarunt. Unde palam est magnam esse crucis potentiam, et hæc non humana vi facta esse. Non enim humanæ naturæ sunt illa, sed supra naturam patrata sunt; cum autem supra naturam, et admodum ultra naturam quædam efficiuntur cum decoro et utilitate; palam est illa ex divina quadam virtute et operatione facta esse. Animadverte autem: piscator, tentoriorum artifex, publicanus, imperitus, illitteratus, ex Palæstina regione longinqua venientes, philosophis, oratoribus, dicendi peritis, ex patria expulsis omnibus, brevi temporis spatio illos vicerunt, cum periculis multis; populis et regibus ipsos oppugnantibus, ipsa pugnante natura, temporis antiquitate, obsistente etiam longa consuetudine, armatis dæmonibus, diabolo in acie stante et omnia movente, reges, principes, populos, gentes, urbes, Barbaros,

Græcos, philosophos, oratores, sophistas, scriptores, leges, tribunalia, supplicia varia, mortes innumeras et diversas. Attamen hæc omnia ita repulsa sunt et cesserunt, loquentibus piscatoribus, perinde ut tenuis pulvis, qui vehementium ventorum impetum ferre nequit. Discamus ergo sic cum Græcis disputare, ut ne simus tanquam bestiæ et pecora; sed parati semper ad spem nostram tuendam. Et interim hoc caput meditemur, quod non parvum est, illisque dicamus : « Undenam infirmi, fortes illos vicerunt; duodecim, universum orbem? » Non iisdem utentes armis, sed nudi contra armatos pugnantes.

V. Dic enim, si duodecim viri rei militaris imperiti, in armatam pugnatorum innumerabilium aciem irrumpentes, non inermes tantum, sed etiam corpore infirmi, ab illis nihil male paterentur, neque innumerabilibus telis impetiti sauciarentur : habentes autem tela infixa corpori nudo, omnes prosternerent; non armis utentes, sed manu ferientes : deinde alios occiderent, alios captivos abducerent, nullis acceptis vulneribus; an quis diceret rem talem gestam humanam esse ? Atqui apostolicum tropæum longe illo mirabilius est : longe enim mirabilius est quam nudum non vulnerari, quod imperitus et illitteratus atque piscator tantam superet gravitatem, ac neque a paucitate, neque a paupertate, neque a periculis, neque a prævia consuetudine, neque a severitate rerum quas præcipiebant, neque a quotidianis mortibus, neque ab eorum qui decepti fuerant multitudine, neque ab eorum qui deceperant auctoritate, impedirentur. Sic ergo illos prosternamus et contra ipsos pugnemus : ac vita prius, quam sermone, impetamus illos. Hoc enim magnum certamen est, hæc ratiocinatio est, cui contradici non possit, quæ per opera procedit. Etiamsi enim innumera verbis philosophemur, si non meliorem quam illi vitam exhibeamus, nullum est

lucrum. Non enim dictis attendunt, sed facta nostra examinant, et dicunt: « Tu prior verbis tuis obtempera, et tunc alios admone. Quod si cum dicis innumera esse bona in futuro sæculo, quasi illa non sint præsentibus addictus videaris, credibiliora mihi sunt facta, quam dicta tua. Cum enim video te aliena rapientem, de iis qui defuncti sunt ultra modum lugentem, aliaque multa prave agentem, quomodo tibi credam dicenti resurrectionem esse? » Etiamsi enim hæc non dicant, hæc cogitant et in mente versant; et hoc impedit quominus infideles Christiani fiant. Inducamus ergo illos per vitam nostram. Multi et illitterati viri philosophorum mentem ita perculsere, utpote qui operum philosophiam exhiberent, et vocem tuba clariorem per vitæ institutum et philosophiam emitterent. Hæc quippe lingua fortior est. Cum enim dicam non oportere injuriarum meminisse, deindeque Græco innumera inferam mala, quomodo potero verbis illum inducere, cum gestis ipsum depellam? Venemur ergo illos per vitæ institutum, et per hasce animas ædificemus Ecclesiam, et has congeramus divitias. Nihil est animæ æquiparandum, ne totus quidem mundus. Itaque etiamsi innumeras pauperibus pecunias erogaveris, nihil tale efficies quale is qui vel unam animam convertit. « Qui enim educit pre» tiosum ex vili, quasi os meum erit[1], » inquit. Magnum quidem bonum est egenorum misereri; sed nihil tantum, quantum ab errore liberare. Qui enim hoc facit Paulo et Petro similis est. Licet enim illorum prædicationem suscipere, non ut periclitemur quemadmodum illi, et famem, pestem cæteraque toleremus; jam enim pacis tempus est; sed ut alacriter studium exhibeamus. Licet enim domi sedentes hanc exercere piscationem. Si quis habet amicum, aut cognatum, aut familiarem, hæc faciat, hæc dicat; et

[1] Jerem. xv, 19.

similis erit Petro et Paulo. Quid dico, Petro et Paulo? os erit Christi. Nam « Qui educit pretiosum a vili, quasi os » meum erit, » inquit. Etiamsi hodie non persuaseris, cras persuadebis; etiamsi nunquam persuaseris, tu perfectam habebis mercedem. Etiamsi non omnibus persuaseris, ex multis paucos attrahere poteris; quandoquidem Apostoli non omnibus hominibus persuasere, omnes tamen allocuti sunt, et de omnibus mercedem habent. Non enim ab exitu recte factorum, sed a mente recte operantium, coronas decernere Deus solet : etiamsi duos jeceris obolos, accipit, et quod erga viduam fecit, hoc et erga doctores operatur. Ne itaque quia non potes orbem terrarum servare, paucos despicias, neque ex magnorum desiderio, a minoribus te abstrahas. Si centum non potueris, decem cures; si denos non possis, ne quinos spernas; si quinos non possis, ne unum despicias; si unum non potueris, neque sic animo deficias, nec quæ penes te sunt cohibeas. Non vides quomodo in contractibus, non solum ex auro, sed etiam ex argento mercatores commercia exercere soleant? Nam si ne parva quidem despiciamus, magna etiam apprehendemus. Si vero parva contemnamus, neque illa ipsa facile percipiemus. Sic quisque dives efficitur parva et magna colligens. Sic et nos faciamus, ut in omnibus divites facti, regnum cœlorum consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IV.

CAPUT I.

Verbum enim crucis, pereuntibus quidem stultitia est; iis vero qui salvi fiunt, nobis, virtus Dei est. Scriptum est enim : Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo. Ubi sapiens? Ubi Scriba? Ubi inquisitor sæculi hujus [1].

I. Laborantibus et animo fractis [2], etiam salubres cibi insuaves sunt, amici et necessarii importuni, neque sæpe cognoscuntur, ac videntur inferre molestiam. Sic quoque solet accidere iis qui animas perdunt : nam quæ ad salutem ducunt ignorant, et illos qui ipsorum curam gerunt molestos esse putant. Hoc autem fit, non ex ipsa rei natura, sed ex illorum morbo. Et quod insani faciunt, cum illos odio habent qui ipsorum curam gerunt, illosque conviciis impetunt; hoc quoque faciunt infideles. Sed quemadmodum qui conviciis impetuntur tum maxime eorum miserentur, et lacrymantur, utpote qui hoc extremum esse ægritudinis indicium putent, quod illi amicissimos sibi non noscant; ita et nos circa Græcos faciamus, et magis quam propter uxores circa illos ejulemus, quia communem ignorant salutem. Non enim ita vir uxorem debet amare, ut nos homines omnes, illosque ad salutem attrahere, sive Græcus sit, sive quisquis alius. Lugeamus ergo illos, quia verbum

[1] 1 Cor. I, 18-20. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIV, p. 432-443, et tom. XV, p. 34-37.

crucis stultitia ipsis est, cum ipsum sapientia et virtus sit. Nam « Verbum crucis, pereuntibus, inquit, stul- » titia est. » Quia enim verisimile est illos, cum crux a Græcis irrideretur, ei quæ apud illos habebatur sapientia obstitisse et Græcorum dictis, consolans ipsos Paulus dicit : Ne putetis rem esse insolitam ac stupendam. Hanc res isthæc habet naturam, ut a pereuntibus virtus ejus non cognoscatur. Mente namque capti sunt ac desipiunt. Ideo convicia efferunt, et salutaria pharmaca moleste ferunt. Quid vero dicis, o homo? Servus propter te Christus factus est, formam servi accipiens, crucifixus est, et resurrexit. Et cum oporteret illum resuscitatum ideo adorare, et ejus benignitatem admirari; quia quæ nec pater, nec amicus, nec filius pro te fecit, hæc omnia Dominus operatus est propter te inimicum, qui illum offenderas. Cum oporteret ergo illum propterea admirari, tu rem tanta sapientia plenam, stultitiam appellas? Sed nihil mirum. Nam pereuntium est non agnoscere ea quæ ad salutem ducunt. Ne turbemini igitur. Non enim novum, neque inexpectatum est illud, quod nempe a desipientibus magna derideantur. Illos, qui sic affecti sunt, per humanam sapientiam persuadere non licet. Imo si ita persuadere volueris, contrarium efficis. Nam ea, quæ rationem superant, sola fide opus habent. Etenim si ratiociniis persuadere voluerimus, quomodo Deus factus sit homo, et in vulvam virginalem ingressus sit; et si rem fidei non permittamus, magis irridebunt illi. Ergo qui ratiociniis id quærunt, illi sunt qui pereunt. Ecquid dico de Deo? nam si circa creaturas hoc faciamus, multus sequetur risus. Sit enim homo qui velit omnia ratiociniis ediscere, et tentet tua persuaderi ratione, quomodo lucem aspiciamus. Tu autem ratiocinio illi persuadere conare. Sed non poteris. Si enim dixeris, quod sufficiat oculos aperire ad videndum, non modum

dixisti, sed quod fieri solet. Cur enim non auribus videmus, inquiet, et nec oculis audimus? Cur non naso audimus, nec auribus olfacimus? Si ergo illo ea de re quærente, non possumus horum rationem reddere, et ille rideat, annon magis non ridebimus? Nam si ambo ex eodem cerebro principium habent, ambaque membra vicina sunt, quomodo non eadem ipsa possunt facere? Sed non poterimus causam dicere, neque modum ineffabilis et variæ operationis; et si tentemus, irridebimur. Ideo Dei potentiæ et immensæ sapientiæ cedentes, taceamus. Ita ergo si ea quæ Dei sunt per externam sapientiam explicare velimus, multus sequetur risus, non propter rerum imbecillitatem, sed propter hominum amentiam. Res enim magnas nullus sermo potest explicare. Animum autem adhibe: cum dixero, crucifixus est, Græcus dicit: Et quomodo hoc rationi consentaneum est? Sibi non opem tulit cum crucifigeretur et tentaretur tempore crucis; et quomodo postea resurrexit, et aliis opem tulit? Nam si poterat, oportebat ante mortem agere. Nam hoc quoque dicebant Judæi. Qui autem sibi ipsi opem non tulit, quomodo aliis tulit? Non est hoc, inquit, rationi consentaneum. Est enim crux, o homo, supra rationem et ineffabilis virtutis. Nam in malis gravibus constitutum, iis malis superiorem apparere, et sic congressum vincere, immensæ virtutis est. Ut enim in tribus pueris, ingressos in fornacem conculcasse flammam mirabilius erat, quam si ingressi non fuissent; et in Jona, in cetum incidentem a bellua nihil passum esse multo majus erat, quam si non incidisset; sic et in Christo longe mirabilius fuit mortuum solvisse mortem, quam si mortuus non fuisset. Ne dicas ergo: Cur sibi opem non tulit in cruce? Nam cum morte confligere volebat. Non descendit de cruce, non quod non posset, sed quod nollet. Eum enim, quem mortis tyrannis

detinere non potuit, quomodo clavi crucis detinere potuissent.

II. Sed hæc nobis nota sunt infidelibus non item. Ideo dicebat verbum crucis pereuntibus stultitiam esse, nobis autem salutem consequentibus, virtutem esse Dei. Scriptum est enim : « Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo. » Nihil grave hactenus posuit, sed primo ad Scripturæ testimonium venit, et tunc fiducia inde assumpta, vehementiore utitur sermone, et ait : « Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? » Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor hujus sæculi? » Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? Nam » quia in sapientia Dei non cognovit mundus per sapientiam » Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos » facere credentes [1]. » Cum dixisset, « Scriptum est : Per» dam sapientiam sapientium, » ex rebus demonstrationem inducit dicens : « Ubi sapiens, ubi scriba? » simul et Judæos et Græcos perstringens. Quis enim philosophus, quis eorum qui in syllogismis versati sunt, quis ex iis qui judaïca norunt, salutem dedit et veritatem docuit? Nemo. Sed totum piscatorum fuit. Cum propositum ergo conclusisset, illorumque fastum depressisset, ac dixisset : « Nonne infatuavit Deus sapientiam hujus mundi? » causam etiam dicit propter quam hæc ita facta sunt. Quia enim in sapientia Dei, inquit, non cognovit mundus per sapientiam Deum, crux apparuit. Quid sibi vult autem, in sapientia Dei? in ea quæ apparuit per opera, per quæ cognosci voluit. Propterea enim et hæc et similia probavit; ut convenienter ex iis quæ cernuntur conditor in admiratione haberetur. Magnum est cœlum, et immensa terra : Conditorem ergo mirare. Nam magnum hoc cœlum non modo ab eo factum, sed facile factum est, et immensa terra quasi nihil

[1] 1 Cor. 1, 21.

producta fuit. Ideo de illo quidem dicit: « Opera digitorum » tuorum sunt cœli [1]; » de terra autem : « Qui terram fecit » tanquam nihil. » Quia ergo per hanc sapientiam noluit Deum cognoscere, per stultitiam, quæ esse videtur, prædicationis, persuasit; non per ratiocinia, sed per fidem. De cætero ubi sapientia Dei est, humana non ultra est opus. Nam dicere eum, qui hunc tantum mundum creavit, Deum esse oportere immensa et ineffabili virtute præditum, humanæ sapientiæ erat sic ratiocinari, et per hæc illum comprehendere. Nunc autem non ratiociniis, sed fide sola opus est. Nam in crucifixum, et in sepultum credere, et certum habere eumdem ipsum resurrexisse, ac superne sedere, in sapientia non eget, neque ratiociniis, sed fide. Apostoli enim non cum sapientia prodiere, sed cum fide, fueruntque externis sapientibus sapientiores et sublimiores, et tanto magis, quanto majus est ea quæ Dei sunt fide suscipere, quam ratiocinia movere. Hoc enim humanam superat mentem. Quomodo autem perdidit sapientiam? Per Paulum et similes nobis cognitus, ostendit illam inutilem esse. Ad suscipiendam enim evangelicam prædicationem, neque sapiens juvatur a sapientia, neque imperitus læditur ab ignorantia. Sed si qui oporteat admirabile dicere, imperitia ad suscipiendum opportunior et facilior est, quam sapientia. Pastor enim et rusticus hanc citius suscipiet, ratiocinia comprimens, et Domino se dedens. Sic ergo ille sapientiam perdidit. Quia enim prior se ipsam dejecit, ad nihil deinceps utilis est. Cum oporteret enim eam sua indicare et per opera Deum videre, noluit : ideoque si se jam inducere vellet, non potest. Non enim res ita se habent. Hæc enim ad cognitionem Dei via longe major illa est. Ideo fide et simplicitate opus est : illam oportet semper quærere et externæ sapientiæ anteponere. Nam stultam

[1] Psal. CI, 26.

fecit Deus, inquit, sapientiam. Quid est autem, stultam fecit? Stultam esse ostendit ad fidem comprehendendam. Quia enim altum sapiebant de illa, ipsam cito confutavit. Quænam illa sapientia, quæ caput bonorum non inveniat? Effecit igitur ut illa stulta appareret, quia illa se primam refellit. Si enim quando ratiociniis licebat invenire, nihil ostendit, nunc cum res feruntur majores, quomodo quidpiam perficere poterit, cum sola fide opus est, non facundia? Stultam ergo illam ostendit Deus. Placuit autem ipsi per stultitiam prædicationis salutem donare; stultitiam, quæ vere non talis est, sed talis esse videtur. Hoc porro majus est, quod non aliam sapientiam illa excellentiorem inducens, per eam quæ stultitia videbatur esse, superavit. Platonem quippe ejecit, non per alium sapientiorem philosophum, sed per ignarum piscatorem. Ita enim et major clades fuit et splendidior victoria. Deinde crucis virtutem ostendens ait: « Quoniam » et Judæi signa petunt, et Græci sapientiam quærunt. » Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis » quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. Ipsis autem vocatis, Judæis et Græcis, Christum Dei virtutem et » Dei sapientiam[1]. »

III. Magna est dictorum prudentia. Vult enim dicere quomodo per contraria vicit Deus, et quomodo prædicatio non sit humana. Hoc autem vult significare. Cum dicimus, inquit, Judæis: Credite; respondent: Mortuos suscitate, sanate dæmoniacos, ostendite nobis signa. Nos autem quid ad hæc dicimus? Crucifixus et mortuus est is qui prædicatur. Hoc vero possit non modo nolentes non attrahere, sed etiam volentes repellere: attamen non repellit, sed attrahit et detinet et vincit. Rursum Græci a nobis exigunt eloquentiam et sophismatum gravitatem.

[1] 1 Cor. 1, 22-24.

Nos autem his quoque crucem prædicamus. Et quod Judæis imbecillitas esse videtur, hoc Græcis est stultitia. Cum autem illis non modo ea quæ petunt non præbemus, sed etiam petitis contraria damus; crux enim non modo signum non videtur esse; sed etiam si ratione examinetur, signi ademptio putatur; nec modo non videtur virtutis demonstratio, sed etiam imbecillitatis argumentum; nec modo non sapientiæ ostensio, sed etiam stultitiæ suspicio; cum ergo signa et sapientiam quærentes non solum non accipiant ea quæ petunt, sed contraria iis quæ desiderant audiant, ac deinde per contraria persuadeantur, quomodo non ineffabilis fuerit ejus qui prædicatur virtus? Quemadmodum si cui eorum qui fluctibus jactantur et portum desiderant, non ostendens portum, sed alium pelagi partem sæviorem, posses efficere, ut gratias agens sequeretur; vel si medicus saucium, et medicamenta cupientem, non pharmacis, sed iterum urendo pollicens se sanum redditurum esse, ad se illum attraheret: hoc enim magnæ virtutis esset. Ita et Apostoli non modo per signum, sed etiam per rem quæ signis contraria esse videbatur, superaverunt. Quod etiam in cæco Christus fecit. Cum vellet enim ipsum curare, per rem quæ cæcitatem augeret, illam sustulit; nam lutum imposuit. Ut ergo per lutum cæcum sanavit, sic orbem terræ per crucem adduxit: id quod scandali additio erat, non sublatio scandali. Sic etiam in creatione fecit, contraria contrariis apparans. Arena quippe mare cinxit, infirmo validum refrenans. Aquæ terram imposuit, molli et fluido, densum et solidum imponens. Per Prophetas quoque parvo ligno ferrum eduxit. Sic et cruce orbem attraxit. Quemadmodum enim aqua terram gestat, ita crux orbem terræ portat. Magnæ igitur virtutis et sapientiæ argumentum est per contraria persuadere. Crux enim scandalum esse videtur; et tamen non

solum non offendiculo est, sed etiam trahit. Hæc itaque omnia cogitans Paulus, et obstupescens dicebat. « Quod » stultum est Dei, sapientius est hominibus; et quod infir- » mum est Dei, fortius est hominibus[1]. » Sultum et infirmum dicens, de cruce loquitur, non quod est, sed quod videtur esse significans : nam secundum illorum opinionem respondet. Etenim quod per syllogismos philosophi facere non potuere, hoc perfecit ea quæ videbatur esse stultitia. Quis ergo sapientior, is qui multis persuadet, an is qui paucis, imo vero nulli? is qui de rebus maximis persuadet, an is qui de iis, quæ non oporteret? Quantum laboravit Plato circa lineam et angulum et punctum, ac de numeris paribus et imparibus, et inter se æqualibus et inæqualibus ac de similibus aranearum telis; hæc enim inutiliora vitæ sunt, quam hujusmodi textura, et cum nec parvum nec magnum inde fructum attulisset, sic vitam finivit? Quantum laboravit ut ostenderet animam esse immortalem, et nihil clarum dixit, ac cum nemini auditorum id persuasisset, sic diem obiit? Crux autem per ignaros homines persuasit, imo persuasit toti orbi terrarum; non de levibus rebus disserens, sed de Deo et de vera religione, deque evangelico vitæ instituto, ac de futuro judicio, atque rusticos indoctosque omnes fecit philosophos. Vide quomodo quod stultum est Dei sapientius sit hominibus, et infirmum fortius. Quomodo fortius? Quod totum orbem pervaserit, et omnes vi ceperit, et quod innumeris Crucifixi nomen extinguere conantibus, contrarium evenerit : hoc nomen floruit, et majorem in modum accrevit. Illi vero perierunt et in exitium ruerunt : ac viventes adversus mortuum bellum gerentes, nihil potuere. Itaque quando me mortuum Græcus dicit, tunc ostendit se admodum stultum esse; quando ego qui ab illo stultus

[1] 1 Cor. 1, 25.

esse existimor, sapiente sapientior appareo. Cum me vocabit infirmum, tunc se ipsum infirmiorem ostendet. Quæ enim per Dei gratiam recte agere potuerunt publicani et piscatores, hæc philosophi, tyranni, et ut ita dicam totus orbis innumera circumcurrens, ne imaginari quidem potuit. Quid enim crux non induxit? De immortalitate animæ sententiam, de resurrectione corporum, de despectu præsentium et de futurorum desiderio. Homines Angelos fecit, et omnes ubique philosophantur, omnemque virtutem exhibent.

IV. Sed etiam apud illos, inquies, multi mortem contempsere. Quinam, quæso? an ille qui cicutam bibit? Sed si velis, innumeros tales ex Ecclesia proferam. Si enim liceret ingruente persecutione epota cicuta excedere, essent omnes illo clariores. Alioquin autem bibit ille, cum non liceret sibi aut bibere aut non bibere; sed vellet nollet hæc oportuit facere; quod non virtutis, sed necessitatis erat. Nam latrones et homicidæ, sententia judicum damnati, graviora passi sunt. Apud nos autem contrario modo res se habet. Non enim inviti Martyres passi sunt, sed sponte, et cum penes illos esset non pati, adamante quolibet firmiorem exhibuere virtutem. Non mirum ergo est si ille cicutam biberit, cum non posset a tali potu abstinere, et ad extremam provectus esset senectutem : dicebat enim se annos septuaginta natum quando vitam contempsit, si tamen hoc sit contemnere : non enim ego illud dixerim, imo neque ullus alius. Sed ostende mihi aliquem in tormentis pro pia religione perseverantem, ut ego innumeros ubique per orbem proferam. Quis effossis unguibus, id fortiter tulit? Quis cum eruerentur articuli? Quis cum corpus ejus discerperetur et separaretur a capite? Quis cum ossa ejus extraherentur? Quis in sartagine frequenter positus? Quis in lebetem injectus? Hæc mihi ostende. Nam ex cicuta

mori perinde est atque dormientem permanere. Mors enim hujusmodi somno suavior esse dicitur. Quod si qui etiam tormenta pertulerunt, horum certe laus periit, pro turpi enim causa perierunt; alii ut qui secreta revelassent, alii ut qui tyrannidem affectassent; alii in turpissimis rebus deprehensi; alii frustra et temere, nulla de causa, sese detulerunt. Sed non ita apud nos. Ideo illorum quidem gesta tacentur; hæc vero florent, et in dies accrescunt. Quod cogitans Paulus dicebat : « Infirmum Dei fortius est » omnibus hominibus. » Quod enim divina sit prædicatio, inde etiam manifestum est. Undenam in mentem venit duodecim hominibus, iisque ignaris, in lacubus, fluviis et deserto manentibus, ut res tantas aggrederentur; et iis qui nunquam fortasse in urbem et in forum venerant, ut contra totum orbem aciem instruerent? Quod enim formidolosi essent et pusilli animi, ostendit ille qui de iis scripsit, qui id non recusavit, neque illorum obtegere vitia voluit quod maximum est veritatis argumentum. Quid igitur ille de illis dicit? Quod Christo comprehenso, post innumera edita miracula, alii fugerint, ille vero aliorum Coryphæus ipsum negaverit. Undenam ergo illi, qui vivente Christo Judæorum impetum non tulerant, illo mortuo et sepulto, cum non resurrexisset, ut vos dicitis, neque allocutus illos fuisset, neque animum indidisset, contra tantum orbem terræ aciem instruxerunt? Annon apud se dixissent : « Quid hoc est? Se ipsum non potuit servare, et nos proteget? Sibi opem non tulit vivus, et nobis manum tendet mortuus? Ipse vivus nullam subegit gentem, et nos toti orbi, ipsius prolato nomine, persuadebimus? » Et quomodo non contra rationem fuerit, hæc non solum facere, sed etiam cogitare? Quamobrem palam est, si non vidissent illum resurrexisse, magnumque potentiæ ejus habuissent argumentum, non tantam jacturos fuisse aleam,

Etiamsi enim amicos habuissent innumerabiles, annon statim omnium sibi inimicitiam attraxissent, dum antiquos mores amoverent, et patrios terminos transferrent? Nunc autem omnes habuere sibi hostes et proprios et alienos. Etiamsi enim propter externa omnia venerabiles fuissent, annon omnes ipsos execrati fuissent, quod novum vitæ institutum inducerent? Nunc autem deserti erant ab omnibus, et consentaneum erat ut vel inde in omnium odium et contemptum incurrerent. Quos enim vis dicere? Judæos? At ingenti illos odio prosequebantur ex iis quæ contra Magistrum facta fuerant. An Græcos? At hi non minus quam illi ipsos aversabantur; idque norunt maxime omnium Græci. Plato enim (5) qui novam voluit instituere rempublicam, vel potius partem reipublicæ, qui non deorum nomina mutavit, sed acta et gesta alia pro aliis induxit, in periculum venit ne ex Sicilia ejectus morte afficeretur: quia autem hoc non accidit, libertatem ipse amisit. Et nisi barbarus quidam Siciliæ tyranno mitior fuisset, nihil prohibuisset quominus philosophus in aliena terra servituti addictus esset. Atqui non par res est ea quæ ad regnum pertinent innovare, et quæ ad religionem. Hoc enim maxime homines conturbat et commovet, Nam dicere: « Hic et iste hanc uxorem ducant; » et, « Custodes hoc modo sint custodes, » non multum turbare possunt, cum maxime in libro scripta sunt, nec multum curat legislator, ut scripta in opus exeant. At dicere eos, qui coluntur, non esse deos, sed dæmonas; eum, qui crucifixus fuit, Deum esse, scitis quantam accenderit iram, quantum excitaverit bellum.

V. Nam apud illos Protagoras (6), quia ausus est dicere: » Non novi deos, » non orbem circumiens et prædicans, sed in una civitate, de extremis periclitatus est. Diagoras vero Milesius (7), et Theodorus ἄθεως atheus cognominatus,

quamvis amicos haberent et dicendi facultatem, et ex philosophia in admiratione haberentur, nihil tamen eorum ipsos juvit. Et magnus ille Socrates, qui apud illos philosophia superabat omnes, ideo cicutam ebibit, quod suspicio esset illum in iis quæ de diis scripserat aliquid mutavisse. Quod si innovationis suspicio sola tantum periculi creavit viris philosophis et sapientibus, qui ingentem sibi pepererant existimationem, et non modo non potuere quod volebant perficere; sed etiam ipsi et vita et patria exciderunt, quomodo non miraris et obstupescis, piscatorem videns in orbe tot tantaque patrantem, quæ studebat perficientem et barbaros Græcosque omnes superantem? At hi, inquies, non deos alienos inducebant sicut illi. Hoc ipsum maxime mirabile mihi dicis, quia duplex erat innovatio, et quod eos, qui tunc colebantur, tollerent, et quod crucifixum prædicarent. Undenam ad ea prædicanda permoti sunt? Undenam audent de fine suo confidere? Quosnam ante se viderant talem rem bene gerentes? Annon omnes Deos colebant? annos omnes elementa in deos referebant? Annon diversus erat impietatis modus? Attamen omnia aggressi sunt, et hæc sustulerunt, ac brevi tempore totum orbem tanquam alis instructi percurrerunt, non pericula curantes, non mortes, non rei difficultatem, non paucitatem suorum, non multitudinem adversantium, non potentiam, non sapientiam inimicorum. His quippe omnibus majora habebant auxilia, crucifixi nempe qui resurrexerat potentiam. Non ita mirabile fuisset, si bellum sensibile in totum orbem inferre voluissent, ut mirum est illud quod nunc factum est. Nam lege belli licebat adversus inimicos stare, et contraria occupata regione, sic contra hostes aciem instruere, atque occasionem accipere invadendi et manus conserendi. Hic autem non ita. Non enim exercitum proprium habebant,

sed cum ipsis inimicis permixti erant, et sic illos vincebant, atque in mediis inimicis versantes, illorum nocumenta propulsabant, et superabant, atque victoriam reportabant splendidam, quæ prophetiam implebat dicentem : « Et dominaberis in medio inimicorum tuorum[1]. » Hoc enim maxime stuporem injiciebat, quod cum eos tenerent inimici, atque in carcerem et vincula conjicerent, non modo ipsos non superarent; sed postea ante illos procumberent, flagellantes ante flagellatos, vincientes ante vinctos, persequentes ante pulsos. Hæc porro omnia Græcis dicimus, imo his plura; magna quippe est veritatis ubertas. Si enim argumentum sequamini, omnes vos docebimus adversus illos concertationem. Interim vero hic duo conservemus capita; quomodo infirmi fortes superarint : et quomodo ipsis venisset in mentem, cum tales essent, talia consilia suscipere, nisi divino potiti fuissent auxilio.

VI. Et nostra quidem hactenus. Nos autem operibus vitam recte geramus, et copiosum virtutis ignem accendamus. « Luminaria enim estis, inquit, in medio mundi » fulgentes[2] : » Et singulis nostrûm majorem Deus dedit usum, quam soli; majorem quam cœlo et terræ et mari, et tanto majorem, quanto spiritualia sensibilibus præcellunt. Cum ergo solis circulum conspicimus, et pulchritudinem, corpus et splendorem astri admiramur, cogitemus majorem et meliorem in nobis esse lucem, ut etiam graviores tenebras, nisi attendamus. Nam nox profunda totum orbem occupat : hanc igitur evertamus et solvamus; nox non in hæreticis et Græcis tantum; sed etiam in multis qui nobiscum sunt, tam in dogmatibus, quam in vita. Multi enim resurrectioni non credunt, multi genethliaca sententia se muniunt; alii observationibus student, nec-

[1] Psal. CIX, 2. — [2] Philip. II, 15.

non vaticinationibus, auguriis et symbolis; alii ligaminibus et incantationibus utuntur. At adversus illos etiam postea dicturi sumus, postquam sermonem contra Græcos absolverimus. Interim vero illa quæ dicta sunt retinete, et mecum ad pugnam accedite, per vitæ institutum illos ad nos attrahentes et transferentes. Etenim, quod semper dico, eum, qui philosophiam docet, oportet primo per se ipsum hoc docere, et auditoribus esse desiderabilem. Simus ergo desiderabiles, et Græcorum nobis benevolentiam attrahamus. Erit autem illud, si parati simus non solum ad bene faciendum, sed etiam ad male patiendum. Non videmus infantes, quando a parentibus gestati, quomodo plagis portantis se genas verberent, et quam libenter concedat pater filio ut iram expleat, et quando videt iram explevisse, lætetur? Ita et nos faciamus, et quemadmodum patres filios, sic Græcos alloquamur. Infantes quippe sunt Græci omnes : et quidam apud illos hæc dixerunt, quod semper pueri sint, et nullus sit senex Græcus. Pueri autem de re utili nulla curant. Sic etiam Græci semper ludere volunt, et humi jacent, et quæ humi sunt affectant. Pueri autem sæpe, cum de rebus necessariis loquimur, dictorum nihil sentiunt, sed semper rident; ita etiam Græci, cum de regno disserimus, rident : et sicut ex ore parvulorum sæpe multa decidente saliva, cibus et potus inquinatur; sic et verba ex ore Græcorum fluentia, vana sunt et impura; et si necessarium dederis cibum, præbentes maledictis incessunt et ferri debent. Pueri quoque cum furem vident ingressum, et quæ intus sunt auferentem, non modo non arcent, sed etiam insidiatori arrident. Si vero calathiscum et sistra auferas, aut aliud quidpiam ludicrum, ægre puellus et indigne fert, se dilacerat, solum pulsat; sic et Græci quoque, diabolum videntes omnia paterna bona, quæ vitam sustentant, diripientem, rident, et tanquam ad

amicum accurrunt. Si quis autem possessionem, aut divitias aut puerile quidpiam auferat, lamentantur, se discerpunt: ac sicut pueri sine sensu nudantur, nec erubescunt; ita et Græci cum scortis et adulteris volutati, naturæ leges nudantes, et nefarios inducentes coïtus, non convertantur. Plausistis valde et laudastis; sed cum plausu providete, ne de vobis etiam hæc dicantur. Quapropter omnes rogo, viri estote: nam si nos pueri simus, quomodo illos instituemus ut viri sint? quomodo ab infantili insipientia arcebimus illos? Simus ergo viri, ut perveniamus ad mensuram ætatis a Christo definitam et futura adipiscamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA V.

CAPUT I.

Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem; non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes[1].

I. Cum dixisset quod stultum est Dei sapientius esse hominibus[2], ostendit humanam sapientiam abjectam fuisse, et ex testimonio Scripturarum, et ex rerum eventu. Ex testimonio, cum dicit: « Perdam sapientiam sapientium; » ex eventu, per interrogationem loquens ac dicens:

[1] 1 Cor. 1, 26, 27. — [2] Vide D. Guillon, tom. xv, p. 38-49.

« Ubi sapiens? ubi scriba? » Rursum ostendit rem non esse novam, sed antiquam, ut quæ jam olim fuerit præfigurata et prædicta. « Scriptum est enim, inquit: Perdam sapien» tiam sapientium. » Cum his ostendit, hæc utiliter et provide facta fuisse. Quia enim in sapientia Dei, inquit, non novit mundus Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes; et quod crux sit ineffabilis potentiæ et sapientiæ argumentum, et quod multo majus sit id quod stultum est Dei, quam humana sapientia. Et hoc rursum non per doctores, sed etiam per Discipulos ostendit. « Videte enim, inquit, vocationem vestram. » Non modo enim doctores idiotas, sed etiam Discipulos tales elegit. « Non enim multi sapientes, inquit, secundum car» nem. » Sic ostenditur hoc et validius et sapientius; cum et multis persuaserit et insipientibus persuaserit. Nam difficillimum est idiotæ persuadere, maxime cum de rebus necessariis et magnis sermo est. Attamen persuaserunt, et hujus rei testes vocat illos. Nam ait: « Videte vocationem » vestram, fratres, considerate, scrutamini. » Nam quod idiotæ et ignari dogmata adeo sapientia omniumque sapientissima susceperint, id magnæ doctoris sapientiæ testimonium est. Quid sibi vult autem illud, « Secundum » carnem? » Si spectetur id quod apparet et præsens vita atque externa institutio. Deinde nec videatur sibi ipsi adversari; nam proconsuli suasit, et areopagitæ, necnon Apollo; aliosque videmus sapientes ad prædicationem accessisse; non dixit, nullus sapiens; sed, non multi sapientes. Non enim ex constituto indoctos vocabat, et sapientes relinquebat; sed hos etiam admittebat; at longe plures illorum. Quare? Quia qui sapiens est secundum carnem, multa plenus est insipientia: et hic maxime stultus est, quando corruptam doctrinam ejicere non vult. Ac quemadmodum medico artem suam docere volente, qui pauca

sciunt, et male contrarioque modo arte utuntur, atque eam retinere contendunt, non facile disciplinam admiserint : qui vero nihil sciunt, facile dicta suscipiunt; sic et hac in re factum est. Indocti magis persuasi sunt; summam enim non habebant arrogantiam, cum non se putarent sapientes esse. Illi nempe maxime stulti sunt, qui ratiociniis illa permittunt, quæ non possunt nisi per fidem inveniri. Quomodo enim si cum faber ærarius forcipe candens ferrum extrahat, iste manu id facere contendat, illum extremæ damnabimus amentiæ. Ita et philosophi, qui per se hæc invenire conati sunt, fidem probro affecerunt; ideo nihil eorum quæ perquirebant invenerunt. « Non multi potentes, non multi nobiles. » Nam et hi fastu pleni sunt. Nihil autem ad Dei cognitionem sic inutile est, ut arrogantia, et divitiarum amor. Efficiunt enim illa ut præsentia admirentur et futurorum nullam rationem habeant : et curarum multitudine aures obstruunt. « Sed quæ stulta sunt » mundi elegit Deus; » quod maximum est victoriæ signum, cum per indoctos vincit.

II. Non enim tanto pudore afficiuntur Græci, quando per sapientes superantur. Sed tunc maxime pudet illos, cum viderint artificem et forensem plus quam illos philosophantem. Ideo ipse dicebat, « Ut confundat sapientes. » Neque hic solum illud fecit, sed etiam in aliis vitæ commodis. « Etenim infirma mundi elegit, ut confundat fortia. » Non enim indoctos solum, sed etiam pauperes, viles, abjectos vocavit, ut in potentia constitutos humiliaret. « Et » ignobilia mundi et contemptibilia, et ea quæ non sunt, » ut ea quæ erant destrueret[1]. » Et quænam vocat quæ non sunt? Eos qui nihil esse putantur, quod in nullo sint pretio. Ita magnam ostendit potentiam, cum per eos, qui nihil videntur esse, magnos dejicit; id quod etiam alibi dicit :

[1] 1 Cor. 1, 28.

« Virtus mea in infirmitate perficitur[1]. » Est enim magna potentia, abjectos, qui nullam unquam disciplinam attigerant, repente de iis quæ supra cœlos sunt docere philosophari. Nam et medicum et oratorem et alios omnes tunc maxime miramur, cum indoctos admodum instituunt et erudiunt. Si vero magnum miraculum est artis rationes indoctis inculcare, multo magis tantæ philosophiæ rationes. Non pro miraculo tantum edendo, neque ut potentiam suam ostenderet id fecit, sed etiam ut arrogantes reprimeret. Ideoque antea dicebat, « Ut confundat sapientes, ut » ea quæ erant destrueret; » et hic rursus : « Ut non glorietur » omnis caro in conspectu Dei[2]. » Omnia enim Deus ideo facit, ut nihil nobis imputemus, ut omnia Deo ascribamus. Et vos qui huic et illi vos addixistis, quam veniam consequemini? Nam ostendit Deus fieri non posse ut nostra solum opera salutem assequamur, et hoc ab initio fecit. Neque enim poterant homines per se servari; sed oportebat obeuntes, cœli pulchritudinem, terræ magnitudinem, et aliarum creaturarum corpus, sic adduci ad rerum opificem. Hoc porro fecit jam ante reprimens futuram opinionem et sapientiam. Quemadmodum si quis magister, cum jusserit discipulum sequi quocumque ducatur, ubi vidit illum prævenire et velle a se ipso cuncta discere, sinens illum errare, ostendit illum non sibi sufficere ad disciplinam, et tunc quæ sua sunt inducit. Ita et Deus jussit initio sequi per rerum creatarum comprehensionem : quia vero noluerunt, cum experientia docuisset illos non sibi sufficere, tunc ipsos ad se alio modo ducit. Pro tabula dedit mundum : neque in his meditati sunt philosophi, neque illi obsequi voluerunt, neque hanc ad ipsum ingredi viam, quam ille jusserat. Aliam ille induxit viam priore clariorem, quæ persuaderet hominem solum non sibi ipsi suffi-

[1] 2 Cor. XII, 9. — [2] 1 Cor. I, 29.

cere. Tunc enim licebat ratiocinia movere, et externa uti sapientia, per res creatas ductos. Nunc autem nisi quis stultus fiat; id est, nisi omne ratiocinium et omnem sapientiam evacuet, ac fidei se tradat, servari nequit. Non parum igitur est quod cum viam facilem reddiderit, morbum quoque inde ortum evulserit, ut non glorientur homines, neque altum sapiant, « Ut non glorietur omnis caro. » Hinc enim peccatum ortum est, quod Dei legibus se sapientiores esse contenderint, nolentes ita discere ut ille constituit. Propterea neque sic omnino didicerunt. Sic etiam factum est ab initio. Dixit Adamo : Hoc fac, hoc ne feceris. Ille se plura reperturum sperans, obsecutus non est, et quod habebat perdidit. Dixit iis qui postea fuere : Ne in re creata consistite; sed per illam Creatorem contemplamini. Illi autem, quasi quid dictis sapientius invenissent, innumeros moverunt labyrinthos. Quapropter et secum et inter se mutuo conflixerunt, ac neque Deum invenerunt, neque de re creata quid clare noverunt, neque congruentem et veram circa eam opinionem habuerunt. Ideo rursum magna vi illorum opinionem decutiens, indoctos primum induxit, ostendens omnes superna sapientia opus habere; neque modo in cognitionis ratione, sed et in aliis omnibus homines et omnes res creatas omnino opus habere sui, ut maximam haberet occasionem, et subjectionis et necessitudinis. Ideoque non permisit ut sibi ipsis satis essent. Nam si nunc etiam multi cum opus habeant, despiciunt; nisi hoc fuisset, quo superbiæ non ascendissent? Itaque tantam gloriæ ostentationem, non ex invidia ille sustulit, sed ut retraheret illos ex pernicie inde parta : «Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est » nobis sapientia a Deo, et justitia et sanctificatio et re» demptio[1]. » Illud, « Ex ipso, » non de productione ad essen-

[1] 1 Cor. 1, 30.

tiam ipsum dicere puto, sed de fide; id est, filios Dei fieri dicit, non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis. Ne existimetis ergo postquam a gloriatione nos exemerat, sic reliquisse : aliam enim majorem dedit gloriationem. In conspectu enim ejus non oportet gloriari. Filii ejus estis, hoc facti per Christum. Et postquam dixit : « Stulta mundi » elegit et ignobilia, » ostendit illos esse omnium nobiliores, qui Deum patrem habeant. Hujus porro nobilitatis non hic vel ille, sed Christus vobis causa est, qui non sapientes fecit et justos et sanctos, hoc enim significat illud, « Factus est nobis sapientia. »

III. Quis ergo nobis sapientior fuerit, qui non Platonis, sed Christum ipsum sapientiam habemus, Deo ita volente? Quid est autem illud, « A Deo? » Cum magna dixisset de Unigenito, tunc addit Patrem, ne quis putaret ingenitum Filium esse. Cum ergo dixisset eum tanta potuisse, totum tribuit Filio, dicens illum sapientiam nobis factum fuisse, et justitiam, et sanctificationem et redemptionem. Per Filium rursus totum attribuens Patri, dixit, « A Deo. » Cur autem non dixit, « Fecit nos sapientes, » sed, « Factus est » nobis sapientia? » Doni ostendens abundantiam, ac si diceret : Se ipsum nobis dedit. Et vide quomodo procedat. Prius enim nos sapientes fecit, cum ab errore liberavit, et tunc justos et sanctos, Spiritum largitus, et sic nos a malis omnibus liberavit, ita ut ipsius simus non per ipsius essentiam; sed per fidem. Alibi porro dicit, quod nos facti simus justitia in ipso : « Eum, qui non novit peccatum, » peccatum pro nobis fecit, ut nos fieremus justitia Dei in » ipso[1]. » Nunc autem dicit illum nobis factum fuisse justitiam, ita ut volenti liceat ejus abunde consortem esse. Non enim hic vel ille sapientes fecit, sed Christus. Qui ergo gloriatur, in illo glorietur, non in alio : a Christo om-

[1] 2 Cor. v, 21.

nia facta sunt. Ideo cum dixisset, «Qui factus est nobis »sapientia et justitia et sanctificatio et redemptio,» subjunxit : «Ut quemadmodum scriptum est: Qui gloriatur in Do-»mino glorietur[1]. »Propterea etiam valde invectus est in sapientiam Græcorum; ut hoc ipso persuadeat hominibus, quod etiam justum sit ut in Domino glorientur. Nam cum a nobis ipsis quæ nos superant quærimus, nihil est nobis stultius, nihil imbecillius. Linguam enim acutam habere possumus; dogmata vero solida, non item; sed aranearum telis per se similia sunt ratiocinia. Eo enim quidam processerant amentiæ, ut eorum quæ sunt nihil verum esse dicerent, sed iis quæ apparerent omnia contraria esse affirmarent. Nihil ergo tuum esse dixeris, sed in omnibus in Deo glorieris; nulli homini aliquid unquam tribuas. Si enim Paulo nihil est attribuendum, multo magis cæteris. Nam ait ille, «Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem »incrementum dedit[2].» Qui didicit in Domino gloriari, nunquam sese efferet; sed semper modeste aget, et in omnibus gratus erit. Res autem Græcorum non sunt hujusmodi; sed omnia illi sibi ascribunt. Ideoque ex hominibus deos faciunt, adeo illos arrogantia pessumdedit. Demum hora est ut cum illis concertemus : ubi ergo die superiori orationem reliquimus? Dicebamus non posse ex humana consequentia philosophos a piscatoribus superari. Attamen fieri potuit; unde palam est id per gratiam factum esse. Dicebamus fieri non posse ut tot et tam præclara gesta vel cogitarent quidem, et ostendimus illos non modo cogitasse, sed etiam cum magna facilitate ad finem perduxisse. In hoc ipso hodie orationis capite nos exercebimus : undenam illis venerit in mentem, ut sperarent se totum orbem terræ posse vincere, si non vidissent Christum resurrexisse. Num in mentis excessu, quidpiam tale

[1] Jerem. IX, 23, 24, et 1 Cor. I, 31, et 2 Cor. X, 17. — [2] 1 Cor. III, 6.

inconsiderate et temere cogitarunt? Omnem quippe amentiam superat, absque Dei gratia tantam rem perfici posse sperare. Quomodo hoc effecerunt insanientes et in mentis excessu? Sin vero sanæ mentis erant, ut et res ipsæ probant, quomodo non acceptis ex cœlo fide dignis pignoribus, et supernam non adepti gratiam, ausi essent ad tanta exire bella, in terra et in mari suscipienda, et ad mutandos totius orbis mores, tanto tempore confirmatos, homines duodecim se accingere ausi fuerint et fortiter stare? Et quod majus est, ad cœlum vocantes et supernas habitationes, unde expectabant se auditoribus persuasuros esse? Et si quidem fuissent educati in gloria, opibus, potentia et eruditione, ne sic quidem ad tantam molem rerum se extollere posse videbantur; sed tamen aliqua ratione potuisset expectari. Nunc autem alii in lacubus, alii in pellibus versabantur, alii in telonio. Nihil est his studiis ineptius ad philosophiam, et ad persuadendum, ut magna quis imaginetur, maxime vero quando nullum suppetit exemplum. At illi non modo exempla non habebant, quibus se superaturos sperarent; sed etiam habebant quod superaturi non essent. Multi namque, qui innovare tentaverant, extincti fuerant: non de Græcorum rebus loquor; illæ quippe nondum erant; sed de ipsis Judæis eodem tempore: non cum duodecim hominibus, sed cum magna multitudine res aggressi. Nam Theudas et Judas magnos habentes hominum cœtus, cum Discipulis perierant. Et ex his exemplis ortus timor poterat illos deterrere, nisi admodum persuasi fuissent sine divina virtute non posse quempiam superare. Quod si etiam se vincere posse sperabant, qua spe fulti tanta adiissent pericula, nisi ad futura respexissent? Ponamus autem illos se superaturos sperasse, quid lucri sperabant ex eo quod omnes adducerent ad eum qui non resurrexit, sicut dicitis?

IV. Nam si nunc homines qui crediderunt de regno

cœlorum et de innumeris bonis, difficile pericula subeunt, quomodo tanta incassum passi essent, imovero ad malum? Si enim non facta fuissent illa quæ vere facta sunt, et si Christus in cœlum non ascendisset, hæc fingere contendentes et aliis persuadere, Deum offensuri erant et mille a superis fulmina expectaturi. Alioquin autem etiamsi vivente Christo tantam habuissent alacritatem, ipso mortuo illam extinxissent. Nam si non resurrexisset, ipsis deceptor et simulator visus fuisset. An nescitis exercitus vivente duce et imperatore, etiamsi debiles et non numerosi sint, consistere, illis vero defunctis, etiamsi validi sint, dissolvi. Quibusnam, quæso, probabilibus rationibus usuri erant prædicationem aggressuri, et per orbem totum exituri? quo tim pedimentis non detenti fuissent? Nam si furentes erant; hoc dicendi finem non faciam; nihil penitus recte gessissent; nemo enim furentibus obtemperat. Si autem rem bene gesserunt, ut gesserunt utique, et finis ostendit, omnium sapientissimi erant. Si omnium sapientissimi erant, palam est illos non temere ad prædicationem venisse. Nisi enim vidissent illum resurrexisse, quid poterat illos ad hoc bellum educere? Quid non illos avertisset? Dixit illis, « Post tres dies resur» gam, » et regnum cœlorum pollicitus est. Dixit illis quod orbem terrarum superaturi essent, accepto Spiritu sancto, et ad hæc innumera alia dixit naturam omnem superantia. Itaque si nihil horum evenisset, etsi viventi crediderant, eo mortuo non ultra credidissent, nisi resuscitatum vidissent. Dixissent enim; « Post tres dies se resurrecturum dixit, et non resurrexit : Spiritum se daturum promisit, et non misit : quomodo ergo de futuris illum credemus, cum præsentia falsi convicta sint? » Qua de causa, si non resurrexisset, prædicarent illum resurrexisse? Quia ipsum amabant, inquies. Atqui ipsum deinde odio habituri erant, quod se decepisset et prodidisset, et quod mille factis promissis,

induxisset ut domos, parentes et omnia relinquerent, quod totam Judæorum gentem contra se suscitasset, ac se prodidisset. Quod si illud ex infirmitate factum fuisset, id novissent; at nunc existimaretur ex improbitate factum. Oportebat enim verum dicere, neque cœlum promittere, homo cum esset mortalis, ut dicitis. Quare verisimile est contraria facturos fuisse, fallaciam prædicaturos, et dicturos ipsum simulatorem et præstigiatorem fuisse. Sic enim ex periculis liberati fuissent, sic bellum solvissent. Si enim militibus pecuniam dederunt Judæi, ut dicerent ipsos corpus furto sustulisse, si transeuntes Discipuli dixissent : « Ipsum furati sumus, nec resurrexit, » quanto non affecti fuissent honore? Ipsis itaque licebat honorari et coronari; cur ergo contumeliis affici et periclitari maluerunt, nisi divina quædam virtus fuisset his omnibus potentior, quæ id ipsis suaderet? Sin autem nondum persuademus, illud quoque cogita : si hoc non esset, etiamsi valde præparati fuissent, non prædicandum illum suscepissent, sed aversati illum fuissent. Scitis enim nos ne nomina quidem eorum, qui nos ita deceperint, audire velle. Cur autem nomen ejus prædicarunt? an quod expectarent se per illum superaturos esse? Atqui contrarium expectandum erat, quia etiamsi superaturi essent, periissent deceptoris nomen in medium afferentes. Sin autem volebant priora occultare, tacere oportebat. Nam decertare magis excitasset et bellum et risum. Unde ergo venit illis in mentem ut hæc confingerent? Nam illa quæ ipsi audierant, exciderant. Quod si cum nullus esset timor, multorum obliviscebantur, et quædam non intelligebant, ait Evangelista, tanto imminente periculo, quomodo non omnia ab illis avolassent? Et quid dico verba, cum futurum esset ut magistri amor metu futurorum sensim marcesseret? quod etiam ipsis exprobravit. Nam cum antea quidem ab illo

pendentes frequenter interrogarent : Quo vadis ? postea autem, cum longos texuit sermones, mala enarrans quæ tempore crucis ipsos invasura erant, deindeque metu defixi cum hiantes illi manerent, audi quomodo eis hoc proferat dicens : « Nemo ex vobis interrogat me : Quo vadis? Sed » quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum [1]. » Si ergo expectantes illum moriturum et resurrecturum esse, ita dolebant; si resurgentem illum non vidissent, quomodo non periissent, et in ipsam terram suffodi non studuissent, tum ex mœrore fraudis, tum ex timore futurorum obsessi ?

V. Unde autem et sublimia illis dogmata? Sublimiora enim ipsos postea audituros esse dixit. « Nam multa, inquit, » habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo [2]. » Illa igitur quæ non dicebantur, sublimiora erant. Unus autem ex Discipulis, nec in Judæam cum illo abire volebat, postquam pericula audivit; sed dicebat : « Abeamus et nos, ut » moriamur cum illo [3], » ægre ferens quod se moriturum expectaret. Quod si cum illo versans se moriturum expectabat, ideoque refugiebat, absque eo et cæteris Discipulis quid non tunc se passurum expectasset? Et magnum hoc fuisset impudentiæ argumentum. Quid ergo etiam dicendum habebant exeuntes? Nam passionem quidem sciebat universus orbis : in alto quippe patibulo suspensus fuerat, in meridie, in metropoli, et in maximo die festo, et a quo maxime non licebat quempiam abesse. Resurrectionem vero nullus sciebat exterorum, quod non parvum illis erat impedimentum ut ne persuaderent. Et quod esset sepultus omnium rumore ferebatur : quodque Discipuli corpus furati essent, milites cum Judæis omnibus dicebant; quod autem resurrexisset, exterorum nemo sciebat. Undenam expectabant se id toti orbi persuasuros esse? Si enim post

[1] Joan. XVI, 5. — [2] Ibid. 2. — [3] Id. XI, 16.

edita miracula, persuasi fuerunt milites ut contraria testarentur, undenam sperassent hi se sine miraculis prædicaturos esse, ac ne obolum quidem habentes terræ et mari de resurrectione persuasuros esse? Quod si ex gloriæ amore hoc fecissent, multo magis unusquisque dogma sibi attribuisset, non ei qui decesserat. At non credidissent illis homines? Et de quonam magis credidissent audientes? De illo-ne qui comprehensus et crucifixus fuerat, an de illis qui Judæorum manus effugerant? Cur, quæso, hoc facturi erant? Non statim Judæam dimittentes venerunt in externas civitates, sed intus versabantur. Quomodo autem persuasissent, nisi signa edidissent? Si faciebant quidem, et utique faciebant, Dei virtus erat id quod fiebat. Si autem non faciebant, et tamen vincebant, longe mirabilius erat illud. Annon Judæos noverant, quæso te, et malam ipsorum mentem, invidiaque plenum animum? Etenim Moysen lapidarunt, postquam mare pedibus transierant, post victoriam et tropæum illud mirabile, quod absque sanguine per manus ejus erexerunt de Ægyptiis qui illos in servitutem redegerant, post manna, post petras et fluviorum fontes inde manantes; post mille miracula in Ægypto, in mari Rubro, in deserto. Jeremiam in lacum injecerunt, et multos Prophetas interfecerunt. Audi quid dicat Elias post famem illam terribilem, et mirabilem pluviam, et lampadem illam, quam de cœlis descendere curavit, et stupendum illud holocaustum; procul ab eorum regione ejectus: « Domine, Prophetas tuos occiderunt, altaria tua » diruerunt; et ego relictus sum solus, et quærunt animam » meam [1]. » Atqui ii leges non immutabant. Unde ergo, quæso, his animus adhibendus erat? Nam omnium vilissimi erant: atque ea ipsa innovabant, ob quæ Magistrum Judæi crucifixerant. Alioquin vero non tam grave videba-

[1] 1 Reg. XIX, 10.

tur esse, quod Christus et illi eadem dicerent. Nam illum quidem forte putabant ideo id fecisse, ut sibi gloriam pareret; illos autem etiam magis odissent, cum pro alio contra se bellum gererent. Sed opem illis ferebant leges Romanorum? Imo ab illis magis impediebantur; dicebant enim : « Omnis qui se ipsum regem facit, non est amicus » Cæsaris [1]. » Quapropter hoc solum impedire poterat, quoniam ejus, qui tyrannus existimatus fuerat, discipuli erant, et res ejus volebant firmare. Quid ergo tandem illos erexit animo ut in tanta pericula inciderent? Quid autem de illo dicentes : Videbantur fide digni? Quod crucifixus esset? Quod ex muliere paupere Judæa natus esset, quæ desponsata fuerat Judæo fabro? Quod ex gente esset orbi odiosa? Verum hæc omnia non modo non apta erant ad persuadendos et alliciendos auditores, sed ad omnes adversum concitandos idonea; maxime autem a tentoriorum artifice et a piscatore dicta. Annon hæc omnia in mentem venerunt Discipulis? Nam timidæ naturæ plura quam sint possunt confingere : tales erant illorum naturæ. Undenam ergo se recte acturos sperarunt; imo non sperassent, cum innumera essent quæ illos abducerent, nisi resurrexisset Christus.

VI. Annon palam est vel stultissimis, quod nisi uberem et magnam consecuti essent gratiam, et pignora accepissent resurrectionis, non modo hæc non agere et suscipere, sed ne cogitare quidem potuissent? Si enim tot impedimenta essent, non dico ad recte agendum, sed ad consultandum, et consultarunt et præclara egerunt, et quæ omni spe majora erant ad effectum deduxerunt, cuivis palam est eos non humana virtute; sed divina gratia omnia fecisse. In his ergo sermonibus nos exerceamus, non apud nos tantum, sed cum aliis. Sic nobis facilior erit cæterorum inventio.

[1] Joan. XIX, 12.

Neque quia manu artem exerces, alienum hoc studium esse putes. Nam Paulus tentoriorum opifex erat; sed tunc quoque multa plenus erat gratia, atque inde omnia loquebatur. Imo ante gratiam ad pedes Gamalielis erat: et ideo gratiam accepit, quia mentem gratia dignam exhibebat, et postea rursus artem exercebat. Nemo igitur artifex erubescat; sed ii qui frustra aluntur et otiosi sunt, qui multis utuntur ministris, et ingenti famulatu fruuntur. Nam semper laborantem ali, philosophiæ genus est. Horum animæ puriores sunt, horum mentes firmiores. Nam qui otiosus est, multa magis temere loquitur, et multa frustra agit, ac nihil per totam diem operatur, multo plenus torpore : qui autem operatur, nihil superfluum cito percipiet, neque in operibus, nec in verbis, nec in mente ; tota enim anima semper intenditur ad vitam laboriosam. Ne ergo despiciamus eos qui labore manuum aluntur ; sed potius illos ideo beatos prædicemus. Quænam, quæso, est tibi gratia, cum accepta a patre hæreditate, perpetuo nihil agis; sed illa omnia bona frustra insumis? An nescis non omnes eamdem rationem reddituros nos esse ; sed eos, qui hic in majori licentia et rerum copia vixerunt, gravius ; eos autem, qui in laboribus, in paupertate et ærumnis vitam duxere, mitius esse tractandos. Hæc autem ex Lazaro et divite manifesta sunt. Tu certe qui ad debita officia otio non es usus, jure accusaris : pauper vero qui reliquum temporis ad debita officia adhibuit, magnis fruetur coronis. At tu militiam obtendis, et quod illa distinearis allegas? Sed talis excusatio non est rationi consona. Nam Cornelius erat centurio, et balteus vitæ institutum nihil læsit. Tu vero cum saltatoribus et mimis das operam, et totum vitæ tempus in scena consumis, non vel militiæ necessitatem vel metum magistratuum obtendis; quando autem te ad Ecclesiam vocamus, tunc innumera affers impedimenta. Et quid dices in illa die,

cum videris flammam et fluvios igneos et vincula insolubilia, et stridorem dentium audieris? Quis tibi tunc patrocinabitur, cum videris artificem qui recte vixerit, omni gloria fruentem; te vero qui nunc sericis indutus es vestimentis et oles unguenta, intolerabilia patientem? Quid tibi proderunt divitiæ et rerum omnium copia? Quid detrimenti artifici affert paupertas? Ne ergo tunc patiamur, ea quæ nunc dicuntur timeamus, et totum laborem nostrum in necessariarum rerum operibus consumamus. Ita enim placato Deo pro peccatis præteritis, additisque bonis operibus futuris, regnum cœlorum consequi poterimus, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, honor, et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VI.

CAPUT II.

Et ego, fratres, cum veni ad vos, veni non in sublimitate sermonis aut sapientiæ, annuntians vobis testimonium Dei. Non enim judicavi me scire aliquid in vobis nisi Jesum Christum et hunc crucifixum [1].

I. Nihil est Pauli anima ad decertandum acrius [2]; imo potius non illius anima: non enim ipse hoc invenit; sed nihil per gratiæ in illo operanti, quæ omnia vincit. Satis enim erunt ea, quæ prius dicta sunt, ad dejiciendum illorum fastum, qui in sapientia gloriabantur; imo vel pars dictorum sufficiebat. Ut autem præclarior sit victoria, iis

[1] 1 Cor. II, 1, 2. — [2] Vide D. Guillon, tom. XV, p. 49-54.

quæ dicta sunt certamina addit, prostratis insultans adversariis. Attende autem : adduxit prophetiam dicentem : « Perdam sapientiam sapientium : » ostendit Dei sapientiam, quia per eam, quæ stultitia videbatur esse, externam philosophiam prostravit ; ostendit quod stultum est Dei, sapientius esse hominibus ; ostendit quod non solum per ignaros docuerit, sed etiam ignaros et idiotas vocaverit. Nunc ostendit et ipsum quod prædicabatur, et modum prædicationis, satis fuisse ad perturbandum, et non perturbavisse. Non tantum enim Discipuli idiotæ sunt, inquit ; sed etiam ego qui prædico. Ideo inquit : « Et ego, fratres, » rursus fratres vocat, ut sermonis asperitatem emolliat ; « Veni, non in sublimitate sermonis, annuntians vobis testimonium Dei. » Quid enim, dic quæso, si voluisses in sublimitate venire ? poteras-ne ? Ego quidem si voluissem, non potuissem ; Christus autem si voluisset, potuisset. Sed noluit, ut splendidius redderet tropæum. Ideoque superius ostendens hoc illius opus fuisse, ipsiusque voluntatem esse, ut sic indocte ejus verbum prædicetur, dicebat : « Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare, non in sapientia sermonis. » Est autem multo majus, imo infinite majus, quod hoc voluerit Christus, quam quod voluerit Paulus. Non ergo facundiam ostentans, inquit, neque externis armatus sermonibus, annuntio testimonium Dei ; nec dixit prædicationem ; sed testimonium Dei, quod ipsum satis erat ad avertendum. Mortem enim annuntians circuibat : ideoque subjunxit : « Non enim judicavi me scire aliquid in vobis, nisi Jesum Christum, huncque crucifixum. » Hoc autem dicebat, quia externæ sapientiæ omnino expers erat, ut etiam superius dicebat : « Veni non in sublimitate sermonis. » Nam quod ipse hoc posset habere palam est. Cujus enim vestimenta mortuos suscitarunt, et umbræ morbos expulerunt,

multo magis linguæ facundiam poterat anima suscipere. Nam hoc quidem est Discipulorum, illud autem artem omnem superat. Qui ergo artis majora novit, multo magis minora potuerit. Sed non permisit Christus, neque enim consentaneum erat. Merito igitur ait : « Non enim judicavi me aliquid scire ; nam et ego hoc volo quod et Christus vult. Mihi autem videtur humilius loqui cum illis, quam cum aliis, ut fastum illorum comprimeret. Illud ergo, judicavi me nihil scire, ad differentiam externæ sapientiæ dicitur. Non enim veni syllogismos nectens, neque sophismata, neque aliud dicens vobis, quam quod Christus crucifixus sit. » Illi namque innumera dicunt, et de innumeris longa verborum stadia explicant, ratiocinia et syllogismos apparantes, millia adornantes sophismata. Ego autem veni ad vos nihil aliud dicens, quam quod Christus crucifixus sit, et illos omnes propulsavi, quod virtutis ejus qui prædicatur signum est ineffabile. « Et ego in infirmitate et in » timore, et in tremore multo fui apud vos [1]. » Hoc est rursus aliud caput. Non solum enim qui credebant indocti, neque solum is qui loquitur idiota ; neque tantum modus doctrinæ est ignorantia plenus ; neque tantum ipsa prædicatio satis est ad conturbandum ; crux enim et mors erat quod annuntiabatur ; sed cum his alia quoque impedimenta erant ; pericula, insidiæ, quotidianus timor, et quod pellerentur. Infirmitatem namque etiam sæpe vocat persecutionem, ut et alibi ; infirmitatem, quæ est in carne mea non aspernati estis ; et rursus : « Si gloriari oportet, in » infirmitate mea gloriabor : » quanam ? « Præpositus gen» tis Aretæ regis, Damascenorum urbem custodiebat, volens » me comprehendere [2] ; » et rursum : « Ideo mihi placeo in » infirmitatibus [3]. » Deinde dicens quibusnam, subjunxit : « In contumeliis, in necessitatibus et in angustiis ; » et nunc

[1] 1 Cor. II, 3. — [2] 2 Cor. XI, 30 et 32. — [3] Id. XII, 10.

hoc ipsum profert : cum dixisset enim, « Et ego in infirmi-» tate, » non hic substitit ; sed infirmitatem illam explicans, pericula vocat : rursus adjicit , « In timore et tremore » multo fui apud vos. » Quid dicis ? Paulus quoque timebat pericula ? Timebat et valde timebat. Etiamsi enim Paulus esset ; at homo erat. Hoc autem non erat Pauli crimen, sed infirmitas naturæ, et propositi encomium, quod mortem et plagas timens, nihil indignum ex timore fecerit. Ita ut qui dicunt illum non timuisse plagas, non modo illum non honorent, sed et multum ex laudibus demant. Nam si non timebat, quæ perseverantia, quæ philosphia in ferendis periculis ? Ego vero ideo illum admiror, quod timens, nec modo timens, sed tremens in periculis semper cucurrit coronatus, et nulli cessit periculo, expurgans orbem, et ubique terrarum et marium prædicationem seminans. « Et sermo meus et prædicatio mea non in persuasibilibus » humanæ sapientiæ verbis[1]. » Id est, non habens externam sapientiam. Si igitur et prædicatio nihil habuit sophisticæ artis, et qui vocabantur idiotæ, si is qui prædicabat talis erat, aderatque persecutio, et timor et tremor, quomodo superarunt, dic mihi ? Per divinam virtutem. Ideo cum dixisset : « Verbum et prædicatio mea non in persuasibili-» bus humanæ sapientiæ verbis ; » adjecit ; « sed in osten-» sione Spiritus et virtutis. »

II. Vides-ne quomodo quod stultum est Dei, sapientius sit hominibus ; et quod infirmum, fortius ? Idiotæ hæc prædicantes, vincti et pulsi, pellentes se vincebant. Undenam ? Annon ex eo quod per Spiritum fidem præberent ? Nam in confesso est hoc demonstrationem esse. Quis enim, quæso, videns mortuos resurgentes et dæmonas pulsos, non admiserit ? Sed quia sunt etiam fallaces virtutes, quales præstigiatorum, hanc quoque sustulit suspicionem. Non enim

[1] 1 Cor. II, 4.

virtutem dixit solum, sed prius, « Spiritus, et tunc virtutis : » ostendens ea quæ fiebant spiritualia esse. Non ergo imminutio est, quod prædicatio non per sapientiam annuntiata sit ; sed maximum ornamentum. Hoc ergo maxime demonstrat eam esse divinam, et radices esse supernas ex cœlis : quapropter subjungit : « Ut fides vestra non sit in sapientia » hominum ; sed in virtute Dei[1]. » Vides-ne quomodo clare per omnia ostendat magnum esse lucrum ignorantiæ, et magnum sapientiæ damnum. Nam hæc quidem ipsius crucem, illa vero Dei virtutem prædicabat ; hæc efficiebat ut nihil invenirent eorum quæ oportuisset, et in se ipsis gloriarentur ; illa ut veritatem susciperent et in Deo gloriarentur. Rursus sapientia multis persuasisset ut humanum esse dogma suspicarentur ; hæc vero clare ostendebat divinam illam esse et ex cœlo descendisse. Cum ergo in sapientia verborum fit demonstratio, sæpe modestiores superantur a pejoribus, quia majori dicendi vi præditi pejores sunt, et mendacium pellit veritatem. Hic autem non sic. Neque enim in immundam animam ingreditur Spiritus, et ingressus nunquam potest superari, etiamsi invadat omnis dicendi vis. Nam demonstratio per opera et per signa longe clarior est illa, quæ fit per verba. At illorum fortasse quispiam dixerit, si prædicationem vincere oporteat, et eloquentia opus non habet ut ne crux exinaniatur, quare signa nunc cessarunt? Quare? incredulus-ne hoc dicis, nec admittis illa facta fuisse Apostolorum tempore ; an hoc ediscere quærens? Si incredulus dicas, in eo primum immorabor. Si enim tunc non facta sunt signa, quomodo pulsi, vexati, trementes, vincti, et communes orbis hostes facti, omnibusque ad male patiendum expositi, nihil ex se habentes quod alliceret, non eloquentiam, non splendorem, non divitias, non urbem, non gentem, non genus, non

[1] 1 Cor. II, 5.

exercitium, non gloriam, non aliud quidpiam simile; sed omnia contraria; ignorantiam, vilitatem, paupertatem, odium, inimicitiam, et contra populos integros stantes, taliaque annuntiantes persuadebant? Nam præcepta multum laborem habebant et dogmata periculis plena erant: ac qui audiebant et persuadendi erant, in deliciis, ebrietate et multis vitiis erant educati. Unde, quæso, persuaserunt? Unde fide digni erant? Nam, ut jam dixi, si absque signis persuaserunt, multo majus videtur miraculum. Ne itaque ex eo quod nunc signa non fiant, argumentum ducas tunc etiam non fuisse. Etenim tunc utiliter fiebant, et nunc utiliter non fiunt. Non necessario sequitur autem ex eo quod nunc verbo tantum suadetur, nunc in sapientia prædicationem esse. Nam qui ab initio verbum seminabant idiotæ et indocti, nihil ex se dicebant, sed quæ acceperant a Deo, hæc orbi terrarum dederunt. Nos quoque ipsi nunc, non quæ a nobis sunt tradimus; sed quæ ab ipsis accepimus, hæc omnibus dicimus. Neque nunc syllogismis persuademus; sed ex divinis Scripturis et ex iis, quæ tunc facta sunt signis, fidem facimus iis quæ dicimus. Et illi quoque tunc non signis tantum persuadebant, sed etiam disserendo. Verba autem efficaciora a signis reddebantur, necnon a testimoniis Veteris Testamenti, non autem a gravitate et eloquentia dictorum. Cur ergo, inquies, tunc utilia signa erant, nunc non item? Supponamus; cum Græco enim disputo, et ideo per hypothesin dico, id quod omnino futurum est; supponamus igitur, et patiatur incredulus saltem ad disputationis tempus assentiri dictis, verbi gratia quod Christus venturus sit. Cum ergo Christus venerit et omnes Angeli cum eo, et Deus esse ostensus fuerit, omniaque ipsi subjecta esse, annon ipse Græcus credet? credet utique et adorabit, ac Deum esse dicet etiamsi admodum pertinax fuerit.

III. Quis enim videns cœlos apertos, ipsum in nubibus venientem, totumque cœtum supernarum Potestatum circumfusum, fluvios igneos manantes (8), omnes astantes ac trementes, non adorabit, et Deum existimabit? Num ergo, dic quæso, adoratio et cognitio illa Græco in fidem reputabimur? Minime. Quare? Quia hoc fides non est. Necessitas quippe, et eorum quæ apparent evidentia id effecit, non voluntatis propositum; sed a magnitudine rerum quæ videntur pertracta mens fuit. Itaque quanto magis clara et ad credendi necessitatem adducentia sunt illa, tanto magis fides minuitur. Ideo nunc signa non fiunt. Et quod res ita se habeat, audi quid dicat ad Thomam : « Beati qui » non viderunt, et crediderunt [1]. » Igitur quanto clarius ostensum signum fuerit, tanto magis fidei merces minuitur. Itaque si etiam nunc signa fierent, hoc ipsum eveniret. Quod autem tunc non ultra per fidem illum cognituri simus, significavit Paulus dicens : « Nunc enim per fidem » ambulamus, non per speciem [2]. » Ut tunc tibi credenti, res illa non imputabitur quod clara et manifesta sit; ita et nunc si talia signa fierent, qualia antehac. Quando enim illa admiserimus, quæ nullo modo nullis ratiociniis inveniri possunt, tunc fides est. Ideo gehennam comminatur quidem, sed illa non apparet : nam si appareret, idipsum rursus eveniret. Alioquin vero si signa quæris, nunc etiam signa videbis, etiamsi non ejusmodi sint, prædictiones innumeras de rebus innumerabilibus, orbis conversionem, barbarorum philosophiam, agrestium morum mutationem, pietatis extensionem. Ecquas prædictiones, inquies? Nam post res factas prædicta sunt omnia quæ supra commemorata sunt. Quandonam, ubi et a quo, dic mihi? et ante quot annos? vis ante quinquaginta, aut centum? Ante centum ergo annos nihil habebant scriptum penitus. Quo-

[1] Joan. xx, 29. — [2] Cor. v, 7.

modo ergo dogmata retinuit orbis, et alia omnia, cum memoria ad id non sufficiat? Undenam scierunt Petrum fuisse palo affixum? Quomodo venit in mentem ut posteris prædicerent verbi gratia quod Evangelium prædicandum sit per universum orbem, quod judaïca cessatura sint, nec ultra restituenda? Qui vero animas suas pro prædicatione tradiderunt, quomodo sustinuissent prædicationem adulteratam videre? Quomodo creditum fuisset scriptoribus, signis cessantibus? Quomodo autem scripta et in Barbarorum et in Indorum fines, et in ipsos Oceani terminos venissent, si ii qui dicebant fide digni non erant? Quinam autem erant scriptores, et quando, et ubi? Qua de causa scripserunt? Num ut gloriam sibi conciliarent? Cur ergo libros aliis nominibus inscripserunt? At hoc fecerunt ut dogma commendarent. An ut verum? an ut falsum? Nam si ut falsum habebant, non accessuri esse videbantur, si ut verum, fictione opus non erat; quam tu dicis. Alioquin vero, prædictiones tales sunt, ut ad præsens usque tempus non potuerit dictis vis inferri. Nam diruta sunt Jerosolyma ante multos annos. Sunt et aliæ prædictiones quæ ab illo tempore ad usque adventum ejus extenduntur, quas ut vis examina, ut est illud, « Semper vobiscum sum usque ad » consummationem sæculi [1]; et, « Super hanc petram ædi» ficabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt » adversus eam [2]; » et, « Prædicabitur hoc Evangelium in » universas gentes [3], » et, « Quod fecit hæc mulier mere» trix, » et aliæ plurimæ. Undenam ergo veritas hujus prædictionis, si erat figmentum? Quomodo portæ inferi non prævaluerunt adversus Ecclesiam? Quomodo semper nobiscum est Christus? Neque enim si nobiscum non esset, Ecclesia vicisset. Quomodo Evangelium ubique terrarum propagatum est? Sufficiunt autem et qui contra nos disputarunt ad

[1] Matth. XXVIII, 20. — [2] Id. XVI, 18. — [3] Id. XXIV, 14.

testimonium antiquitatis librorum nostrorum ferendum, nempe Celsus, et Batancotes qui post illum fuit; non enim contradicebant iis quæ post illos edita fuerant: alioquin vero totus orbis qui uno consensu id suscepit. Neque certe, nisi gratia Spiritus esset, tantus fuisset consensus a finibus ad fines usque terræ. Sed cito deprehensi fuissent illi deceptores, neque tam præclara gesta ex figmentis et mendaciis parta constitissent. Annon vides totum orbem accedentem? Extinctum errorem? Monachorum philosophiam plusquam solem fulgentem? Virginum choros? Piam religionem apud barbaros? Sub uno jugo servientes omnes? Neque enim a nobis tantum hæc prædicata fuere; sed jam olim a Prophetis. Non enim illas quoque confutabis prædictiones. Libri namque sunt apud inimicos nostros, etiamque apud Græcos, quibusdam curantibus, in Græcam linguam translati. Multa quoque illi de his prædicunt, ostendentes Deum esse illum qui venturus est.

IV. Quomodo ergo non omnes nunc credunt? Quia in pejus res versæ sunt, et nos in causa sumus: nam demum ad nos vertitur oratio. Non enim ex signis tunc solum credebant; sed etiam ex vita multi ad accedendum inducebantur. Nam ait ille: « Luceat lux vestra coram hominibus, » ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est [1]; » et, « Erat omnium cor et anima » una, et nullus quidpiam eorum quæ habebat, dicebat esse » proprium. Sed habebant omnia communia, et dividebatur » singulis prout cuique opus erat [2]; » et vitam agebant angelicam. Si nunc ita fieret, totum orbem absque signis converteremus. Interim vero qui volunt salutem consequi, attendant Scripturis. Illic enim hæc præclare gesta invenient, atque his longe plura. Nam ipsi Magistri longe illa superabant, in fame et siti et nuditate degentes. Nos autem

[1] Matth. V, 16. — [2] Act. IV, 32 et 35.

volumus multis frui deliciis, otioque ac licentia. At non illi; imo clamabant: « Ad hanc usque horam esurimus et » sitimus, et nudi sumus et colaphis cædimur, et instabiles » sumus [1]. » Et alius quidem a Jerosolyma usque ad Illyricum currebat; alius in Indorum, alius in Maurorum terram; alius ad alias partes orbis. Nos autem ne a patria quidem egredi audemus; sed delicias quærimus ædesque splendidas, et aliam omnem rerum copiam. Quis enim nostrum esurivit unquam propter verbum Dei? Quis in solitudine fuit? Quis longe peregrinatus est? Quis ex doctoribus ex labore manuum vivens, aliis opem tulit? Quis mortem sustinuit quotidianam? Hinc qui nobiscum sunt ignaviores fiunt. Etenim si quis viderit milites et duces, cum fame, siti et morte malisque omnibus concertantes, frigus et pericula omniaque ferentes, leonum instar strenue agentes; deindeque philosophiam illam solventes, et molliores effectos, pecuniæ cupidos, negotiationibus et rei cauponariæ studentes, et ab hostibus devictos; extremæ esset amentiæ harum rerum causam quærere. Hoc autem de nobis et de majoribus nostris cogitemus: nam omnium imbecillimi facti, et vitæ præsenti addicti sumus. Quod si inventus quispiam fuerit vestigium habens veteris sapientiæ, is foris et urbibus relictis, atque in hominum medio versari et alios moderari cessans, ad montes se confert. Si quis vero secessus causam sciscitetur, causam ille profert veniam non merentem. Ne peream, inquit, ac ne hebetior ad virtutem fiam, resilio. Et quanto melius esset, hebetiorem te fieri, et alios lucrari; quam in alto manentem fratres despicere pereuntes? Quando igitur alii virtutem non curant, alii qui curam ejus habent, ab acie procul recedunt, quomodo expugnabimus inimicos? Nam etiamsi nunc signa essent, quisnam persuaderetur? aut quis ex externis

[1] 1 Cor. IV, 11.

nobis animum adhiberet, nequitia sic supergrediente. Nam vita recte acta multis videtur esse magis fide digna. Signa enim apud impudentes et malos homines, in pravam aliquam suspicionem venient; vita autem pura ipsum os diaboli abunde obstruere poterit. Hæc autem dico et imperantibus et imperio parentibus, et præ cæteris mihi ipsi, ut vitam exhibeamus mirabilem, et cum nos ipsos composuerimus, præsentia omnia despiciamus. Contemnamus pecuniam, et non contemnamus gehennam. Despiciamus gloriam, et ne despiciamus salutem. Hic subeamus sudorem et laborem, ut non illic incidamus in supplicium. Sic cum gentilibus bellum geramus, sic illos abducamus in captivitatem libertate præstantiorem. Verum hæc sæpe et frequenter a nobis dicuntur, raro autem fiunt. Cæterum sive hæc fiant, sive non fiant, æquum est per ea vos assidue monere. Si enim bonis verbis quidam decipiunt, multo magis par est eos qui ad veritatem ducunt non defatigari in dicendo ea quæ sunt utilia. Nam si deceptores tot machinis utuntur; pecunias enim impendunt, verba adhibent, pericula subeunt, et præfecturas ostentant; multo magis nos qui a fallacia abducimus, et pericula, et mortes, et omnia sustinere oportet, ut et nos ipsos et alios lucrati, et inimicis inexpugnabiles facti, promissa bona consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto sit honor, imperium et gloria, nunc et semper, et in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VII.

CAPUT II.

Sapientiam autem loquimur inter perfectos; sapientiam vero non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, qui destruuntur. Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram[1].

I. Tenebræ videntur esse luce opportuniores[2], iis qui laborant oculis; ideoque magis ad adumbratam ædiculam confugiunt. Hoc etiam usuvenit in spirituali sapientia. Dei quidem sapientia externis videbatur esse stultitia; eorum vero sapientia, quæ vere stultitia erat, ab ipsis sapientia reputata fuit. Et perinde contingebat, ac si quis sapientia et arte gubernandi utens, polliceretur se sine nave et velis pelagus immensum esse transmissurum; deindeque tentaret ratiociniis probare hoc fieri posse; alius vero quispiam omnium imperitus, navi, gubernatori et nautis sese committens, sic cum securitate navigaret: hujus enim ea quæ videtur esse imperitia, illius sapientia sapientior esset. Bona quippe est ars gubernandi: sed cum majora quam par sit pollicetur, stultitia quædam est; ut et omnis ars quæ non suis contenta est terminis. Sic etiam externa sapientia, si usa esset Spiritu. Sed quia sibi omnia permisit, nec se auxilio ullo opus habere putavit, stultitia facta est, etsi videretur sapientia esse. Quapropter cum prius illam

[1] 1 Cor. II, 6, 7. — [2] Vide D. Guillon, tom. XI, p. 215-217, et tom. XV, p. 54-66.

ex rebus ipsis confutasset, tunc illam stultitiam vocavit; et cum prius Dei sapientiam ex illorum sententia stultitiam vocasset, tunc ostendit illam esse sapientiam. Nam post probationes, tunc maxime possunt contradicentes pudore suffundi. Et ait : « Sapientiam autem loquimur inter per» fectos. » Nam cum ego, qui stultus esse et stulta prædicare existimor, sapientem superavero, non per stultitiam superavi sapientiam ; sed per sapientiam perfectiorem, et tantam tantoque illa majorem, ut illa stultitia esse videatur. Ideo cum prius illam ita vocasset, ut illi tunc nominabant, et ex rebus ipsis victoriam exhibuisset, illosque admodum stultos esse probasset, de cætero nomen ipsi dat quod ei conveniat dicens : « Sapientiam vero loquimur inter per» fectos. » Sapientiam autem dicit prædicationem et modum salutis, nempe salvum fieri per crucem; perfectos autem, eos qui crediderunt. Etenim illi perfecti sunt, qui humana videntes esse valde infirma, illaque despicientes, persuasum habent illa nihil sibi conferre, cujusmodi fuerunt fideles; sapientiam autem non hujus sæculi. Ubi namque utilis est externa sapientia, quæ hic quidem evertit, et ulterius non progreditur, neque hic prodesse potest iis qui illa sunt præditi? Principes autem sæculi hic, non dæmones quosdam dicit, ut quidam suspicantur; sed eos, qui in dignitatibus et in magistratu, qui rem illam existimant præclaram, philosophos, oratores, scriptores ; nam hi sæpe imperabant et plerumque populi ductores erant. Hujus autem sæculi principes vocavit, quia ipsorum imperium non ultra præsens sæculum procedit : quamobrem subjunxit : « Qui destruuntur, » ex re ipsa illam confutans et ex iis qui illa utuntur. Cum ostendisset enim illam falsam esse et stultam, et nihil invenire posse, infirmamque esse, ostendit etiam parvo tempore consistere. « Sed lo» quimur Dei sapientiam in mysterio. » In quo mysterio ?

Atqui dicit Christus : « Quod in aure audistis, prædicate » super tecta [1]. » Quomodo ergo illam vocat mysterium? Quia neque Angelus, neque Archangelus, neque ulla creata Potestas id noverat antequam fieret. Ideo ait : « Ut » innotescat nunc principatibus et potestatibus in cœlesti- » bus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei [2]. » Hoc autem fecit Deus nos honorans, ut nobiscum audirent mysteria. Nam nos quoque, eis quos nobis fecerimus amicos, hoc argumentum dicimus esse amicitiæ nostræ, quod nemini prius quam ipsis secreta revelemus. Audiant ii qui prædicationem traducunt, omnibusque indiscriminatim margaritas et dogma enuntiant, et sancta canibus et porcis superfluisque ratiociniis projiciunt. Mysterium namque probatione opus non habet; sed id solum quod est annuntiatur. Etenim non erit totum mysterium divinum, cum a te ipso aliquid addideris. Alioquin vero mysterium vocatur, quia non quod videmus, credimus; sed alia videmus, alia credimus. Talis namque est mysteriorum nostrorum natura. Alio igitur modo ego, et alio infidelis circa hæc affecti sumus. Audio ego quod crucifixus sit Christus, et ejus erga homines amorem statim admiror; audit ille, et imbecillitatem putat. Audio quod servus factus sit, et providentiam admiror, audit ille et dedecus esse putat. Audio quod mortuus sit, et de potentia ejus obstupesco; quod a morte non superatus sit, imo etiam mortem dissolverit; audit ille, et imbecillitatem suspicatur. Cum audit ille resurrectionem, fabulam esse putat; ego vero post acceptas ex rebus ipsis demonstrationes, Dei œconomiam adoro. Lavacrum audiens ille, aquam tantum esse putat. Ego vero non quod videtur solum aspicio; sed etiam purificationem animæ per Spiritum. Existimat ille solum mihi ablutum esse corpus; ego autem credo animam quoque puram et

[1] Matth. x, 27. — [2] Ephes. III, 10.

sanctam factam esse, et cogito sepulcrum, resurrectionem, sanctificationem, justitiam, redemptionem, adoptionem, hæreditatem, regnum cœlorum, datum Spiritum. Non enim ex visu judico illa quæ apparent, sed mentis oculis. Audio corpus Christi, aliter ego dictum intelligo, aliter infidelis.

II. Ac quemadmodum pueri libros videntes, litterarum vim non sciunt, nec ea norunt quæ vident; imo vero si vir litterarum imperitus sit, hoc item ipsi eveniet; qui vero peritus est, multam litteris insitam vim inveniet, vitas integras et historias. Et epistolam imperitus accipiens, chartam esse putabit et atramentum; peritus vero et vocem audiet, et cum absente disseret, et quod voluerit rursus per litteras dicet. Ita etiam in mysterio evenit. Infideles quidem etiamsi audiant, audire non videntur; fideles autem qui per Spiritum peritiam habent, vim reconditam vident. Hoc igitur declarans Paulus dicebat: « Quod » nunc quoque sit absconditum quod prædicatur. Pereunti» bus enim, inquit, est absconditum[1]. » Alioquin autem prædicationem admirabilem ostendit. Ita solet vocare Scriptura illa quæ præter spem et supra mentem humanam sunt. Ideo alibi quoque dicit: « Mysterium meum mihi et meis. » Et rursum Paulus: « Ecce mysterium vobis dico: omnes » quidem non dormiemus, omnes autem immutabimur[2]. » Etsi porro ubique prædicatur, etiam sic mysterium est. Etenim ut jussi sumus quod in aure audivimus prædicare super tecta; sic jussi sumus sancta non dare canibus, neque projicere margaritas ante porcos[3]. Nam alii sunt animales, et non intelligunt; alii velamen habent cor suum obtegens, et non vident. Ergo mysterium illud est maxime, quod quidem ubique prædicatur, non cognoscitur autem ab iis qui rectam non habent mentem; revelatur autem

1 2 Cor. IV, 3. — 2 1 Cor. XV, 51. — 3 Matth. VII, 6.

non a sapientia, sed a Spiritu sancto, quantum nos possumus accipere. Quamobrem non aberraverit si quis etiam secundum hoc mysterium appellaverit arcanum; neque enim nobis fidelibus tradita fuit plena ejus perceptio et accurata notitia. Quapropter dicebat Paulus : « Ex parte » cognoscimus et ex parte prophetamus. Videmus enim » nunc per speculum quasi in ænigmate, tunc autem facie » ad faciem[1]. » Ideo dicit : « Loquimur sapientiam in mys» terio, quæ abscondita est : quam prædestinavit Deus ante » sæcula in gloriam nostram. » Absconditam, id est, nulla ex supernis Potestatibus ante nos didicit, neque multi nunc norunt. « Quam prædestinavit in gloriam nostram. » Atqui alibi dicit, in gloriam suam. Suam enim reputat gloriam salutem nostram; ut etiam divitias suas vocat, etiamsi ipse sit bonorum divitiæ, et nullo indigeat ut sit dives. Prædestinavit, inquit, suam erga nos providentiam indicans. Illi enim maxime nos honorare et amare existimantur, qui nobis a longo tempore bona conferre parati sunt, id quod faciunt parentes filiis : etenim si postremo dant pecunias, id jamdiu et ab initio præmeditati fuerant. Hoc Paulus nunc conatur ostendere, quod Deus nos semper et jam olim amaverit, cum nondum nati essemus. Nisi enim amasset, divitias nobis non prædestinavisset. Ne ergo cogites eam quæ intercessit inimicitiam; erat enim illa antiquior amicitia. Illud autem, ante sæcula, æternum sibi vult. Nam et alibi ita loquitur : « Qui est ante sæcula. » Invenietur ergo etiam Filius sic æternus esse : nam de ipso dicit, quod per ipsum fecerit sæcula, quod est ante sæcula esse : qui fecit enim, ante illa quæ facta sunt erat. « Quam nemo princi» pum hujus sæculi cognovit. Si enim cognovissent, nun» quam Dominum gloriæ crucifixissent[2]. » Atqui si non cognoverunt, quomodo dicebat : « Et me nostis et unde

[1] Cor. XIII, 9 et 12. — [2] Id. II, 8.

» sim nostis? » De Pilato enim dicit Scriptura, quod non noverit; verisimile autem est nec Herodem novisse. Hos dixerit quispiam vocari principes hujus sæculi. Quod si de Judæis et de sacerdotibus dixerit quispiam hæc intelligi, non aberraverit. Illis enim dicit : « Nec me nostis, » neque Patrem meum[1]. » Quomodo ergo superius dixit : « Et me nostis, et unde sim nostis. » Sed quis sit modus hujus et illius lectionis, in Evangeliis dictum est; et ne illud frequentius versemus, eo remittimus lectores.

III. Quid ergo? remissum est illis, quod circa crucem admiserunt peccatum? Nam dixit : « Remitte illis. » Si pœnitentiam egerunt, remissum est. Nam qui innumeris manibus Stephanum impetiit et Ecclesiam persecutus est Paulus, Ecclesiæ patronus factus est. Sic igitur illis remissum est, qui voluerint pœnitentiam agere, quod etiam Paulus clamans dicebat : « Dico ergo. Numquid offenderunt, ut » caderent[2]? » Absit. Dico ergo, num repulit Dominus populum suum, quem præscivit? Absit. Deinde ostendens quod non sint exclusi a pœnitentia, argumentum adducit pœnitentiam suam dicens : « Nam et ego Israëlita sum. » Illud autem, « Non cognoverunt, » videtur mihi non de Christo dictum hic fuisse; sed de rei dispensatione; verbi gratia, quid sibi vellent mors et crux nesciebant. Etenim non dicit ibi, me non noverunt; sed, nesciunt quid faciunt; id est, œconomiam quæ peragitur et mysterium non norunt. Non enim sciebant futurum esse ut crux ita resplenderet, nec quod fieret salus orbis et Dei cum hominibus reconciliato, neque futurum urbis excidium, nec quod extrema illi passuri essent. Sapientiam autem vocat et Christum et crucem et prædicationem. Opportune vero et Dominum gloriæ vocavit. Quia enim crux ignominiosa videtur esse; ostendit crucem esse magnam gloriam. Sed

[1] Joan. VII, 28. — [2] Id. VIII, 19. — [3] Rom. XI, 11.

magna opus erat sapientia non modo ad Deum cognocendum; sed et ad discendam hanc Dei œconomiam. Externa vero sapientia non priori tantum, sed huic etiam impedimento fuit. « Sed, ut scriptum est, oculus non vidit, nec » auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt quæ præ- » paravit Deus diligentibus se[1]. » Et ubinam scripta sunt hæc (9)? Dicitur enim, scriptum est, etiamsi non verbis, sed in rebus ipsis hæc posita sint, ut in historiis; vel si ipse quidem sensus reperiatur, licet non ipsis verbis sicut hic. Illud enim, quibus non annuntiatum est de illo, videbunt, et qui non audierunt intelligent, idipsum est atque illud, « Oculus non vidit, nec auris audivit. » Aut hoc igitur dicit; aut verisimile est scriptum fuisse in libris, qui perierint. Nam multi libri perditi fuerunt, et pauci servati sunt, etiam in prima captivitate. Et hoc perspicuum est in Paralipomenis; dicit enim Apostolus : « A Samuële et iis qui » postea fuerunt Prophetis, omnes de illo dixerunt[2] : » at non omnino hæc ita feruntur. Paulum vero legisperitum, et ex Spiritu loquentem, verisimile est omnia accurate scivisse. Et quid dico de captivitate? nam etiam ante captivitatem multi periere libri, Judæis in extremam impietatem delapsis, quod palam est ex fine quarti libri Regnorum. Deuteronomium enim vix repertum fuit in sterquilinio defossum. Alioquin autem sunt aliquando duplices prophetiæ, sapientioribus facile cognitæ, ex quibus occulta multa possunt percipi. Quid ergo? « Non vidit oculus quæ præ- » paravit Deus? » Non. Quis enim hominum vidit ea quæ dispensanda erant? « Num ergo neque auris audivit, nec » cor hominis ascenderunt? » Et quomodo? Si enim Prophetæ dixerunt, inquies, quomodo « Auris non audivit, nec » in cor hominis ascenderunt? » Non ascenderunt. Non enim de ipsis solis loquitur, sed etiam de universa natura hu-

[1] 1 Cor. II, 9. — [2] Act. XIII, 20.

mana. Quid ergo? Prophetæ non audierunt? Audierunt quidem; at non erat auris hominis, sed auris prophetica: non enim ut homines audierunt, sed ut Prophetæ. Quapropter dicit : « Adjecit mihi aurem ad audiendum[1], » adjectionem a Spiritu factam dicens. Unde manifestum est quod, prius quam audiret, « Nec in cor quidem hominis » ascenderant. » Nam postquam datus Spiritus fuerat, cor Prophetarum non erat cor hominis, sed cor spirituale, quemadmodum et ipse ait: « Mentem Christi habemus[2]. » Quod dicit autem hujusmodi est. Antequam Spiritu frueremur et arcana edisceremus, nec ex nobis, nec ex Prophetis quisquam ea intellexit. Quomodo enim cum nec Angeli quidem ipsa nossent? Quid enim, inquit, dicendum est de principibus hujus sæculi, cum nullus homo ea sciret, neque supernæ Potestates? Quænam autem sunt ea? Quod per prædicationis stultitiam, quæ talis esse videbatur, et gentes inducentur, et Dei cum hominibus reconciliatio erit, et tot tantaque nobis ventura sunt bona. Quomodo ergo cognovimus? « Nobis autem, inquit, revelavit » Deus per Spiritum suum[3], » non per externam sapientiam. Ipsa enim tanquam ancilla quædam contempta, non permissa fuit intus ingredi, et mysteria dominica inspicere.

IV. Vides-ne quantum discrimen inter hanc et illam sapientiam? Quæ Angeli non noverunt, ea nos hæc docuit; externa vero contrarium fecit: non modo non docuit, sed etiam impedivit et arcuit : et postquam illa facta fuerunt, illa obscuravit, et crucem exinaniit. Non ergo ex eo quod didicerimus ostenditur honor nobis concessus, nec ex eo quod cum Angelis didicerimus; sed ex eo quod per Spiritum ejus didicerimus. Deinde postquam magnitudinem ostendit, ait: « Nisi Spiritus, qui scit arcana Dei, revelasset, » non didicissemus. » Ita curabat Deus, ut in arcanis esset.

[1] Isai. L, 4. — [2] I Cor. II, 16. — [3] Ibid. 10.

Quapropter illo opus habuimus doctore, qui hæc clare sciret. « Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda » Dei. Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi » Spiritus hominis, qui in ipso est? Ita et quæ Dei sunt » nemo novit, nisi Spiritus Dei. Nos autem non Spiritum » mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut scia- » mus quæ a Deo donata sunt nobis[1]. » Hic enim illud « Scrutari, » non ignorantiam, sed accuratam scientiam indicat. Hac igitur dictione etiam de Deo loquens usus est dicens : « Qui autem scrutatur corda, novit quis sit » sensus Spiritus[2]. » Deinde cum accurate locutus esset de cognitione Spiritus, et ostendisset eam ita exæquari cognitioni Dei, ut ipsa hominis cognitio sibi ipsi; et docuisset nos omnia inde didicisse, et inde necessario, subjunxit : « Quæ etiam loquimur, non in doctis humanæ sapientiæ » verbis : sed in doctrina Spiritus sancti, spiritualibus spi- » ritualia comparantes[3]. » Vides-ne quo nos deduxerit ab auctoritate doctoris? Tanto enim illis sumus sapientiores, quantum interest inter Platonem et Spiritum sanctum. Illi enim externos oratores habent magistros, nos autem Spiritum sanctum. Quid sibi vult autem, spiritualia spiritualibus comparantes? Quando spirituale fuerit et dubium, a spiritualibus testimonia ducimus : ut exempli causa, resurrexit Christus, quia de Virgine natus est. Adduco testimonia, figuras et demonstrationes, Jonæ in ceto moras, et liberationem quæ postea fuit, sterilium partus, Saræ et Rebeccæ, et cæterarum : arborum in paradiso productionem non jactis seminibus, non demissis imbribus, non sulco facto. Futura enim figurabantur et describebantur tanquam in umbra prioribus, ut ea crederentur cum advenirent. Et ostendimus rursum quomodo homo ex terra, et quomodo ex solo viro mulier sine ullo coïtu : quomodo

[1] 1 Cor. II, 11, 12. — [2] Rom. VIII, 27. — [3] 1 Cor. II, 13.

ipsa terra ex nihilo, Creatoris potentia ubique ad omnia sufficiente. Ita spiritualibus spiritualia comparo, et nusquam opus habeo externa sapientia, neque ratiociniis, neque probationibus. Illi namque infirmam mentem concutiunt et conturbant; nec aliquid eorum quæ dicunt demonstrare possunt; sed et contrarium faciunt: turbant magis, caligine replent et dubitatione multa. Ideo ait: « Spiritualibus spiritualia comparantes. » Vides-ne ut supervacaneam sapientiam illam ostendit? nec solum supervacaneam; sed et contrariam et noxiam. Nam cum dixit: « Ut non evacuetur crux Christi, » et, ut non sit in sapientia hominum fides nostra, hoc significavit. Hic autem ostendit non posse eos qui ipsi confidunt et totum ipsi permittunt, aliquid utile discere. « Animalis enim homo non » percipit ea quæ sunt Spiritus[1]. Oportet igitur eam prius deponere. Quid igitur? Reprobata-ne est, inquies, externa sapientia? Atqui opus est Dei. Unde id constat? Non enim ille fecit ipsam, sed tu adinvenisti. Nam hic sapientiam vocat curiosam perquisitionem, et superfluam facundiam. Si quis vero humanam prudentiam hic intelligi dicat, sic etiam in culpa es. Tu enim illam deturpas qui illa male uteris, qui ad Dei damnum et offensionem ab illa exigis id quod non habet. Quia igitur in illa gloriaris et Deum bello impetis, ejus ille imbecillitatem ostendit. Nam bona quoque res est corporis robur. Sed quia Caïn illo non ut oportuit usus est, dissolvit illum Deus, et ut tremeret effecit. Vinum quoque bonum est; sed quia immoderate illo usi sunt Judæi, ejus usum Deus sacerdotibus omnino interdixit. Quoniam ergo tu sapientia ad Dei despectum usus es, et majorem illam exegisti, quam vires ferrent, ab spe humana te abducens, ejus infirmitatem ostendit. Animalis enim est qui totum dat frigidis ratiociniis, et non putat se

[1] Cor. II, 14.

nullo superno auxilio opus habere, quod certe amentia est. Nam dedit illam Deus, ut discat et opem suam accipiat; non ut eam sibi ipsi sufficere putet. Etenim oculi pulchri et utiles sunt; sed si voluerint sine luce videre, nihil juvat illos pulchritudo, vel propria virtus, imo etiam lædit. Sic itaque anima si voluerit sine Spiritu videre, sibi ipsi impedimento est. Quomodo igitur, inquies, antehac per se ipsam omnia videbat? Nunquam a se ipsa, sed habuit rem creatam pro libro propositam in medio. Quia vero, dimiss a via qua Deus jussit homines incedere, ut per visibilium pulchritudinem, nossent creatorem, ratiociniis scientiæ sceptra commiserunt, in pelagus impietatis infirmi effecti demersi sunt, statim abyssum malorum inducentes, ac dicentes nihil ex non extantibus fieri, sed ex materia ingenita, unde etiam hæreses innumeras pepererunt : et in iis quæ valde absurda erant convenerunt; in quibus autem videbantur aliquid sanum quasi in umbra somniare, divulsi ac divisi sunt, ut utrinque deriderentur. Quod enim ex non extantibus nihil fiat, una omnes pene dixerunt et scripto tradiderunt : idque magno cum studio. In absurda itaque illos impulit diabolus. In utilibus autem, ubi videbantur ceu in ænigmate aliquid ex quæsitis invenire, in his, inquam, contra se pugnavere; verbi gratia quod immortalis sit anima, quod virtus nullo egeat externorum : ac neque ex necessitate, neque ex fato bonos fieri, aut non tales.

V. Vidisti-ne diaboli malitiam? Sicubi illos aliquid corruptum dicere vidit, id effecit ut omnes consentirent; sicubi vero aliquid sanum proferre, alios contra ipsos concitavit; ut absurda non exciderent consensu confirmata; et utilia diffluerent varie intellecta. Vide quomodo anima ubique sit imbecilla, neque sibi sufficiat. Id vero jure merito factum est. Si enim cum talis facta sit contendit se nullo opus habere, et se a Deo abducit; nisi talis facta esset,

in quam non amentiam incidisset? Si cum mortale corpus accepisset, ex falsa diaboli promissione majora expectavit; « Eritis enim, inquit, sicut dii[1]; » si hoc etiam ab initio accepisset immortale, quo non esset delapsa? Nam etiam post illud se ingenitam esse dixit, et ex essentia Dei, per putridum os Manichæorum. Occasione etiam hujus morti diabolus deos apud Græcos effinxit. Ideo videtur mihi Deus laboriosam virtutem fecisse, animam inflectens et deducens ad moderationem. Ut autem discas hoc esse verum, ut qui ex parvis magnum conjiciat, idipsum discamus ex Israëlitis. Hi enim cum vitam agerent non laboriosam, et in quiete degerent, felicitatem illam non ferentes, in impietatem sunt delapsi. Quid ergo Deus postea? Multas intulit leges, illorum arcens licentiam. Et ut discas hæc legalia ad virtutem non conferre, sed pro freno quopiam data fuisse, quæ otii occasionem tollerent, audi quid de illis dicat Propheta: « Dedi illis præcepta non bona[2]. » Quid sibi vult illud, non bona? nihil magnum ad virtutem conferentia. Ideo subjungit: « Justificationes in quibus non vivent[3]. »
» Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt Spiritus. »
Quemadmodum enim his oculis nemo didicerit ea quæ in cœlis sunt, sic nec anima sola ea quæ sunt Spiritus. Et quid dico ea quæ in cœlis? neque ea omnia quæ in terra. Nam procul videntes turrim quadratam, rotundam eam esse putamus: est autem oculorum deceptio talis opinio. Ita etiam quando res procul positas per mentem solam quis examinat, multus consequetur risus. Non solum enim qualia illa sint non videbit; sed etiam contraria iis esse putabit. Ideoque subjunxit: « Stultitia enim est illi. » Hoc autem non ex rei natura provenit; sed ex imbecillitate ejus qui non potest eorum magnitudinem per oculos animæ attingere. Deinde ejus rei causam ex adverso ponit

[1] Gen. III, 5.— [2] Ezech. XX, 25. — [3] Ibid.

dicens : « Quia non novit quod spiritualiter examinetur ; » id est, quod ea quæ dicuntur, fide indigeant, nec rationibus comprehendi possint : eorum quippe magnitudo mentis nostræ vilitatem longo spatio superat : quapropter ait : « Spiritualis autem judicat omnia ; ipse autem a ne» mine judicatur[1]. » Nam qui videt, omnia quidem ipse videt, etiam ea quæ ad non videntem pertinent, quæ autem ipsius, nemo non videntium aspicit. Ita etiam nunc nostra quidem et ea quæ infidelium sunt omnia nos scimus, nostra autem illi non item. Etenim scimus quæ sit præsentium rerum natura , quæ vero sit futurorum dignitas, quid mundus post hæc efficietur, et quid patientur peccatores, quibus vero fruentur justi, et quod nullius precii sint res præsentes, et scimus, et illorum vilitatem arguimus; dijudicare enim est arguere ; et quod futura sint immortalia et immobilia. Hæc omnia novit spiritualis, et quid patietur animalis cum illo migrarit, et quonam fruetur fidelis cum hinc abscesserit, quarum rerum nihil novit animalis. Quamobrem claram dictorum demonstrationem subjungens dicebat : « Quis enim cognovit sensum » Domini, aut quis instruxit eum ? Nos autem mentem » Christi habemus[2] : » id est, ea quæ in mente Christi sunt nos scimus , necnon ea quæ ipse vult et revelavit. Quia enim dixit Spiritum revelasse ; ne quis Filium repellat, subjunxit etiam Christum hæc nobis ostendisse : non hoc dicens nos omnia quæ ipse novit scire ; sed omnia quæ scimus non humana esse , ut sint suspecta ; sed mentis illius et spiritualia.

VI. Mentem enim, quam de his habemus, ut Christi mentem habemus ; id est , cognitionem quam de rebus fidei habemus, spiritualem habemus ; ita ut jure a nemine dijudicemur. Neque enim potest animalis homo divina cognoscere. Ideo dicebat, « Quis enim cognovit mentem

[1] Cor. II, 15. — [2] Ibid. 16.

» Domini ? » Mentem nostram circa res istas, illius esse mentem dicens, et illud, « Qui instruet eum, » non sine causa adjecit; sed respiciens ad id quod jam dixit, « Spiri- » tualem nemo dijudicat. » Si enim nemo potest nosse mentem Domini, multo minus potest illum docere et corrigere; hoc enim sibi vult illud, « Qui instruet eum. » Vides-ne quomodo undique repellat sapientiam externam, et spiritualem plura et majora scire ostendat? Quia enim causæ illæ, nempe, ut non glorietur omnis caro; et quod ideo stulta elegerit, ut confunderet sapientes; et, « Ut non eva- » cuetur crux Christi; » infidelibus non admodum fide dignæ neque inducentes, vel necessariæ et utiles videbantur esse, demum apponit principem causam; quia hoc maxime modo videre possumus, et quo sublimia et arcana, et quæ supra nos sunt scire possimus. Nam evacuabatur ratio, quod ea quæ supra nos sunt per externam sapientiam comprehendere non possemus. Vides-ne quod sic magis conferebat ediscere a Spiritu? Est enim hæc doctrina et facilima et clarissima. Nos autem mentem Christi habemus, hoc est, spiritualem, divinam, humanum nihil habentem. Non enim Platonis nec Pythagoræ sensa, sed sua Christus menti nostræ indidit. Ideo igitur pudore afficiamur, dilecti, et vitam exhibeamus optimam: quando et ipse hoc facit magnæ amicitiæ argumentum, cum nobis arcana revelat, dicens: « Non jam vos dicam servos: omnes enim vos amici » mei estis: quia omnia quæ audivi a Patre meo annuntiavi » vobis, id est, cum fiducia tradidi vobis. » Si autem hoc solum est amicitiæ argumentum, fidere; cum palam sit eum non modo cum fiducia verborum mysteria tradidisse; sed eadem ipsa operibus nobis largitum esse, cogita quantæ illud sit amicitiæ. Hac ergo de re pudore afficiamur. Et si nulla nobis tanta habeatur gehennæ ratio; at sit nobis gehenna terribilius, quod erga adeo amicum et beneficum ingrati

simus. Neque ut mercenarii famuli; sed ut filii et liberi omnia faciamus propter amicitiam Patris, et tandem cessemus mundo addicti esse, ut etiam gentes pudore afficiamus. Nam nunc cum velim contra illos disputare, renuo; ne dum illos rationibus et dogmatum veritate vincimus, ingentem nobis risum ex vitæ comparatione inferamus; quando illi qui errori addicti sunt, et qui nihil hujusmodi persuasum habent, philosophiæ dant operam; nos autem plane contrarium facimus. Attamen dicam: fortassis enim, fortassis adversus illos pugnare meditantes, vita etiam illis meliores effici contendemus. Nuper dicebam Apostolos ea quæ prædicarunt nunquam prædicaturos fuisse, nisi divina movente gratia; et non modo id non perfecturos, sed neque hac de re consultaturos fuisse. Age vero, hodie quoque eam rem excutiamus, ostendamusque non potuisse eos id suscipere vel cogitare, nisi Christum secum habuissent; non quia imbecilli adversus fortes; non quia pauci contra multos; non quia pauperes contra divites; non quia indocti contra sapientes aciem instruebant; sed quia præjudicatæ opinionis magna vis erat. Scitis enim nihil apud homines validius esse, veteris consuetudinis tyrannide. Quamobrem etiamsi non duodecim tantum numero fuissent, neque ita viles et quales erant; sed alius orbis fuisset huic par, ac multitudinem habuissent adversæ sibi æqualem, imo multo majorem, sic quoque difficilis res fuisset. Illis namque opem ferebat consuetudo, his vero novitas adversabatur. Nihil enim ita turbat animum, etiamsi utile quidpiam aggrediatur, ut innovare et peregrinum quid inducere, maxime cum de cultu religionis et de Dei gloria agitur. Et quanta sit hujus rei vis, jam palam faciam. Primo illud dicam; alteram fuisse difficultatem circa Judæos. Nam quod ad gentiles spectat, et deos et dogmata illorum confutabantur omnia; apud Judæos autem non ita

disputabant. Sed ex dogmatibus multa abrogabant, Deum vero qui legem possuerat adorare jubebant: et cum dicerent oportere legislatorem colere, addebant, Ne in omnibus obsequaris legi ab illo positæ; verbi gratia, in observatione sabbati, aut circumcisionis, aut sacrificiorum, aut aliorum similium. Itaque non modo sacrificium impedimento erat; sed etiam quod cum Deum juberent adorare, multas ipsius leges abrogare præciperent. Apud Gentiles autem magna erat consuetudinis tyrannis.

VII. Etenim etiamsi decem annorum tantum, nec dico tanti temporis: etsi paucorum hominum, nec dico totius orbis consuetudinem aggressi illi fuissent; sic quoque mutatio difficilis fuisset. Nunc autem et sophistæ et oratores, et patres, et avi et abavi, et multi antiquiores, errore erant præoccupati: et terra, mare, montes, saltus, Barbarorum omnia genera, Græcorum populi omnes, sapientes, idiotæ, principes, subditi, mulieres et viri, juvenes et senes, heri et servi, agricolæ et artifices, qui urbes et qui vicos incolebant omnes, et par erat illos omnes catechumenos dicere. Quid hoc est? Omnes-ne, qui orbem incolunt, sunt decepti? Sophistæ, oratores, philosophi, scriptores, et qui nunc sunt et qui ante fuerunt, Pythagoras et Plato, duces, consules, imperatores, urbium ab initio cives et habitatores, barbari et Græci? Et duodecim piscatores ac tentoriorum artifices atque publicani, illis omnibus sunt sapientiores? Et quis hæc ferre potuerit? Attamen hæc non dixerunt, nec cogitarunt, sed quieti sustinuerunt: noveruntque illos esse omnium sapientissimos: ideoque omnes superaverunt. Et ut discas quanta sit vis consuetudinis, ea Dei præcepta sæpe superavit. Et quid dico præcepta? Ipsa quoque beneficia. Judæi enim manna habentes, quærebant alia; et libertate fruentes, servitutis recordabantur et Ægyptum frequenter optabant ob consuetudi-

nem; adeo tyrannica est consuetudo. Et si velis etiam ab exteris id discere, dicitur Plato, etiamsi probe sciret errorem esse ea, quæ de diis dicebantur, ad festos dies colendos et ad cætera omnia se demisisse, ut qui non posset consuetudinem impugnare, ac reipsa a magistro hoc edidicerat. Hic enim cum in suspicionem innovationis venisset, tantum abfuit ut quod optabat perficeret, ut etiam vitam amiserit, etiamsi apologia sese purgasset. Quot etiam nunc videmus homines, ex præjudicata opinione in impietate detentos, qui nihil possunt rationi consonum dicere, cum accusantur quod ut gentiles sentiant, allegantque patres, avos et proavos? Ideo exterorum quidam consuetudinem secundam naturam vocant. Cum autem in dogmatibus consuetudo adest, ea firmior est. Omnia enim facilius mutaverint, quam cultum, et pudor una cum consuetudine, ad impediendum satis erat, et quod videantur in extrema senectute dediscere, etiamque ab iis qui minus intelligerent. Et quid miraris si in anima id eveniat, quando etiam in corpore magnam vim consuetudo habet. Apostolorum vero tempore aliud erat majus impedimentum, quod non modo consuetudo tam antiqua mutaretur; sed etiam quod mutatio illa cum periculo fieret. Non modo enim a consuetudine ad consuetudinem trahebant; sed a consuetudine securitatem habente, ad rem pericula minitantem. Credentem statim accidebat publicari, pelli, a patria excidere, ab omnibus odio haberi, communem hostem esse et suis et alienis. Itaque etiamsi vocassent a novitate ad consuetudinem, etiam sic difficilis res fuisset: cum autem a consuetudine ad novitatem vocarent, et hæc adessent mala: cogita quantum erat illud impedimentum: præter ea autem quæ dicta sunt, aliud non levius erat quod mutationem difficilem redderet. Ad consuetudinem enim et ad pericula id addas, quod hæc præcepta onerosiora essent,

et ea, a quibus abducebant, levia et facilia. Nam a fornicatione ad castitatem vocabant, ab amore vitæ ad mortem, ab ebrietate ad jejunium, a risu ad lacrymas et compunctionem, ab avaritia ad paupertatem, a securitate ad pericula : et per omnia extremam exigebant accurationem. Nam ait : « Turpitudo et stultiloquium et scurrilitas, » ne exeant ab ore vestro[1]. » Et hæc dicebant iis qui nihil aliud sciebant, quam inebriari, ventri indulgere, iis qui dies festos agebant, non alio modo consistentes, quam ex turpitudine, risu, et universa comœdia. Itaque non modo quod philosophiam exigerent, onerosa illa præcepta erant; sed quod hominibus proferrentur, qui in licentia, turpitudine, stultiloquio, risu, rebusque comicis educati essent. Quis enim qui in talibus vitam duxerit, cum audit, « Nisi quis » tollat crucem suam et sequatur me, non est me dignus[2]; » et, « Non veni pacem mittere, sed gladium, et separare homi- » nem a patre suo, et filiam a matre sua[3]; » non obtorpuerit?

VIII. Quis autem audiens; « Nisi quis renuntiaverit do- » mui, patriæ et divitiis, non est me dignus[4], » non dubitaverit, non repudiaverit? Attamen non modo non obtorpuerunt, non modo non respuerunt hæc audientes; sed etiam accurrebant, et ad gravia insiliebant, ac quæ præcipiebantur arripiebant. Audire autem illud, « De omni verbo » otioso rationem reddituri sumus[5]; » et, « Qui respicit mu- » lierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est » eam[6]; » et, « Qui irascitur temere, in gehennam incidet, » quem non abegisset eorum qui tunc erant? Attamen omnes accurrebant, et multi etiam septa transiliebant. Quid ergo illos inducebat? Annon virtus ejus qui prædicabatur, ut palam est? Nisi enim hoc esset et contrarium esset, et illi isti fuissent, isti vero illi : an fuisset facile repugnantes

[1] Ephes. v, 4. — [2] Matth. xvi, 24. — [3] Id. x, 34. — [4] Luc. xiv, 33. — [5] Matth. xii, 36. — [6] Id. v, 28.

trahere? Dici certe id non potest. Itaque per omnia ostenditur divinam virtutem fuisse quæ hæc perfecit. Nam unde, quæso, persuaserunt mollibus et diffluentibus, ad vitam ducentes duram et asperam? Sed præcepta quidem hujusmodi erant. Videamus autem an dogma vim haberet alliciendi. Atqui hoc ipsum satis erat ad abigendos infideles. Quid enim dicebant ii, qui prædicabant? Crucifixum esse adorandum illumque Deum esse putandum, qui ex Judæa muliere natus esset. Ecquis illis credidisset, nisi movente divina virtute? Quod enim crucifixus et sepultus fuisset, omnes sciebant; quod autem resurrexisset et ascendisset, præter Apostolos nemo viderat. At promissis illos erigebant, inquies, et verborum sono deceperunt. Hoc ipsum vero maxime ostendit præter ea omnia quæ dicta sunt, res nostras non esse fallaciam: nam difficilia omnia, hinc eveniebant; utilia vero post resurrectionem promitti oportebat. Hoc ipsum autem, iterum dicam, ostendit prædicationem nostram divinam esse. Cur enim nemo credentium dixit; « Non accedo, neque ferre possum: difficilia mihi hic comminaris, et bona post resurrectionem promittis? » Undenam liquet resurrectionem futuram esse? Quis eorum qui decesserunt venit? Quis mortuorum resurrexit? Quis horum dixit quid futurum sit post nostrum hinc exitum? » At nihil horum cogitarunt; sed et animas dederunt pro Crucifixo. Itaque hoc ipsum maximæ virtutis erat, quod cum nihil horum unquam audissent, statim de tantis rebus persuaderentur, et sese appararent ut difficilia in experimentum acciperent, bona vero in spe haberent. Si autem decipere voluissent contrarium facturi erant; hic bona promisissent, et terribilia tacuissent, tam præsentia, quam futura. Ita enim facere solent qui decipiunt et adulantur. Nihil asperum, durum vel onerosum proponunt, sed contrarium totum; hæc quippe fallacia est. Sed multorum amentia,

inquies, fecit ut dictis fidem haberent? Quid dicis? Quando sub Græcis fuere, non erant stulti; sed quando ad nos translati sunt, tunc stulti evaserunt? Atqui non alios homines, neque ex alio orbe accipientes Apostoli ad fidem deduxerunt: quanquam gentilium instituta simpliciter tenebant: nostra vero cum periculo susceperunt. Itaque si cum majori ratione illa tenuissent, cum tanto tempore in illis vixissent, non ab illis abscessissent, cum maxime non absque periculo abscedere possent. Postquam autem ex ipsa rerum natura cognoverunt, ridicula illa esse et errore plena; ideo, cum etiam mortis minæ intentarentur, a consuetis resilierunt, et ad nova confugerunt, utpote cum hoc dogma secundum naturam esset, illud vero præter naturam. At qui credebant, inquies, erant famuli; mulieres, nutrices, obstetrices et eunuchi. At non ex his solum nobis constituta est Ecclesia, quod utique est omnibus manifestum. Si autem ab his, hoc maxime prædicationem admirabilem reddit, quod talia dogmata, quæ Plato et sui temporis alii excogitare non potuerunt, statim potuerint piscatores omnium indoctissimum genus, ad recipiendum inducere. Neque enim si prudentibus solum persuasissent, adeo admiranda res fuisset: cum vero famulos, nutrices et eunuchos ad tantam deduxerint philosophiam, ut illos Angelis pares fecerint, magnam præbuere divinæ inspirationis demonstrationem. Nam si vilia quædam præcepissent, esset forte rationi consentaneum eorum persuasionem ad demonstrandam dictorum vilitatem proferre. Si autem magna et sublimia humanamque naturam fere superantia, quæ sublimi mente opus habent, philosophabantur; quo magis stultos ostendes eos qui persuasi sunt, eo magis sapientes et divina gratia repletos ostendes eos qui persuaserunt. Sed magnitudine promissorum, inquies, persuaserunt. An hoc ipsum non miraris, quomodo per-

suaserint illis ut post mortem præmia et mercedes expectarent? Ego vero hac ipsa de re obstupesco. At hoc, inquies, ex stultitia? Quanam, quæso te, stultitia? Nam anima immortalis est, et judicium incorruptum post hanc vitam nos excepturum est, et rationes verborum, rerum et cogitationum dabimus Deo qui novit arcana, et malos quidem punitos, bonos autem coronatos videbimus. Hæc enim non stultitiæ, sed maximæ philosophiæ sunt.

IX. Hoc igitur, dic mihi, præsentia spernere, magnam rem esse virtutem putare, non hic præmia quærere, sed ulterius spe progredi, animamque sic constantem et in fide firmam tenere, ita ut a nullo malorum præsentium, ad futuram spem impediatur, hæc, inquam, quantæ fuerint philosophiæ? Sed vis promissorum et prædictionum vim ediscere, et veritatem eorum quæ præcesserunt, et quæ post futura sunt? Vide mihi catenam auream varie ab initio connexam. Dixit illis quædam de se ipso et de Ecclesiis, deque futuris rebus: et hæc dicendo miracula edebat. Ex eventu ergo eorum quæ prædicta sunt, perspicua sunt et miracula et futura et promissa. Ut autem clarius sit id quod dictum est, ex ipsis rebus illud comprobabo. Suscitavit Lazarum solo verbo, et vivum ostendit. Dixit: «Portæ inferi non prævalebunt adversus Ecclesiam[1];» et, « Qui reliquit patrem et matrem, centuplum accipiet in » hoc sæculo, et vitam æternam possidebit[2]. » Ergo miraculum quidem est unum, nempe Lazari; prædictiones vero duæ, quarum altera hic ostensa est, altera in futuro erit. Considera ut omnia inter se comparata probantur. Si quis enim non crederet suscitatum fuisse Lazarum, ex prædictione quæ de Ecclesia dicta est, credat miraculo. Nam quod tot ante annos prædictum fuerat, tunc evenit, et finem accepit. « Portæ enim inferi adversus Ecclesiam

[1] Matth. XVI, 18. — [2] Id. XIX, 29.

» non prævaluerunt. » Qui ergo in prædictione veritatem dixit, perspicuum est quod etiam miraculum fecerit. Qui vero miraculum edidit, et qui ea quæ dixerat ad finem deduxit, palam est quod etiam in prædictione futurorum vera dicat, nempe, centuplum recipiet, et vitam æternam possidebit is, qui præsentia despicit. Quæ enim jam facta et dicta sunt, in pignora maxima dedit eorum quæ eventura sunt. Hæc itaque omnia et his similia ex Evangeliis colligentes ipsis dicamus, illisque ora obstruamus. Si quis vero dixerit: « Quomodo ergo tandem non extinctus fuit error? » Hoc dixerimus: « Vos in causa estis, qui adversus salutem vestram seditiones agitatis. » Nam Deus res ita dispensavit, ut ne reliquiæ quidem impietatis maneant. Ea ergo quæ dicta sunt paucis repetamus. Quænam est rerum natura, num ut imbecilli superentur a potentibus, an secus? Qui facilia dicunt, an qui difficiliora? Qui cum periculis attrahunt, an qui secure? Qui innovant, an qui consuetudinem firmant? Qui in asperam viam ducunt, an qui in facilem? Ii qui a patriis institutis abducunt, an ii qui non peregrinas leges statuunt? Ii, qui postquam hinc abscesserimus omnia, bona pollicentur, an ii qui in præsenti vita adulantur? Multi a paucis, an pauci a multis? At vos etiam, inquies, hic promisistis. Quid hic promisimus? Peccatorum remissionem et lavacrum regenerationis. Vere quidem baptisma plus habet boni in futuris. Et Paulus clamat dicens: « Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo » in Deo. Cum autem vita vestra manifestata fuerit, tunc » et vos cum ipso apparebitis in gloria[1]. » Si autem hic quoque habet bona, ut certe habet, et hoc quoque magnum est miraculum, quod potuerint persuadere iis, qui mala fecerant innumera, et quod nemo alius fecerat, fore ut omnia abluerentur, et nullius scelerum

[1] Colos. III, 3.

suorum rationem essent redditnri. Itaque ea de causa maxime admirari oportebat, quod barbaris hominibus persuaserint ut talem fidem susciperent, et bonam de futuris spem haberent, ac deposita priorum peccatorum sarcina, cum magna animi alacritate deinde pro virtute labores susciperent, et ad sensilia nulla inhiarent, omnibusque corporis rebus superiores effecti, spiritualia acciperent dona: ac Persa, Sarmata, Maurus et Indus, scirent animæ expiationem, Dei potentiam, et benignitatem ineffabilem, fidei philosophiam, Spiritus sancti adventum, corporum resurrectionem, et vitæ immortalis dogmata. Hæc quippe omnia et his plura barbarorum genera piscatores in baptismo mysteriis initiantes, philosophari suaserunt. Hæc itaque omnia accurate servantes, illa eis dicamus, et a vita quoque nostra demonstrationem rursum ipsis exhibeamus, quo utrinque et nos salutem consequamur et illos ad Dei gloriam attrahamus: quia ipsi est gloria in sæcula. Amen.

HOMILIA VIII.

CAPUT III.

Et ego, fratres, non potui vobis loqui ut spiritualibus, sed ut carnalibus, tanquam parvulis in Christo. Lac vobis potum dedi, et non escam. Nondum enim poteratis; sed ne nunc quidem potestis; adhuc enim carnales estis [1].

I. Cum externam sapientiam confutasset, et fastum ejus omnem dejecisset, ad aliud argumentum venit. Nam verisimile est illos dicturos fuisse: « Si Platonis, aut Py-

[1] 1 Cor. III, 1-3.

thagoræ, aut cujusdam alterius philosophi dicta annuntiaremus, jure ita longam instituisses orationem : si autem ea quæ sunt Spiritus annuntiamus, cur externam sapientiam susdeque versas? » Quomodo autem hoc repellat audi : « Et ego, fratres, non potui vobis loqui ut spiritualibus. » Sane quidem etiamsi perfecti essetis, inquit, et in spiritualibus, neque sic oporteret efferri; neque enim vestra annuntiatis, neque ea quæ ipsi ex vobis invenistis. Nunc autem neque illa scitis ut scire oportet; sed discipuli estis, et omnium postremi. Itaque si de externa quidem sapientia altum sapitis, jam probatum est illam nihil esse : sed et in spiritualibus nobis esse contrariam; si autem de spiritualibus, in his quoque quod minus est habetis, et inter ultimos estis. Ideo ait : Non potui vobis loqui ut spiritualibus. Non dixit : Non locutus sum; ne videretur ex invidia rem esse; sed dupliciter illorum sensum evertit : uno quidem modo, quod perfecta nesciant; altero autem, quod ipsi in causa sint quod nesciant; tertio etiam, quod ostendat illos ne nunc quidem posse. Nam quod initio non potuerint, ex natura fortasse rei erat. Quanquam ne hanc quidem illis reliquit defensionem. Non enim dicit illos ideo sublimia non suscepisse, quod non possent suscipere, sed quia carnales erant. Verum in principio quidem non fuisset reprehensione dignum; sed cum tantum effluxisset tempus, nondum ad perfectiora pervenisse, id extremæ erat ignaviæ. Hac quoque de re Hebræos accusat, sed non cum tanta vehementia. Nam illos quidem dicit ob tribulationem tales esse, hos autem ob nequitiæ desiderium. Hoc autem et illud non inter se paria sunt : et ostendit se illos quidem increpare, hos autem magis excitantem, hæc cum veritate dixisse. His quippe dicit : « Sed neque nunc » potestis : » illis autem : « Quapropter intermittentes in» choationis Christi sermonem, ad perfectionem feramur, »

et rursum, « Confidimus de vobis meliora et saluti hærentia, etsi ita loquimur [1]. » Et quomodo eos qui tantum Spiritum acceperant, carnales appellat, quos initio tantis est laudibus prosecutus? Quia illi quoque carnales erant, quibus dicit Dominus : « Discedite a me, non novi vos, qui » operamini iniquitatem [2]. » Atqui dæmonas ejecerunt, et mortuos suscitarunt, atque prophetias extulerunt. Itaque potest etiam is, qui signa facit, esse carnalis. Nam et in Balaam Deus est operatus, et Pharaoni futura revelavit, necnon Nabuchodonosori; et Caïphas prophetavit, nesciens quid diceret : quidam etiam dæmonia ejecerunt ejus nomine, etsi cum ipso non erant. Nam non propter operantes hæc fiunt, sed propter alios. Sæpe etiam per indignos. Et quid miraris si in viris indignis propter alios hæc fiant, cum etiam per sanctos? Paulus enim dicit : « Omnia » vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive » vita, sive mors [3]. » Et rursum : « Ipse dedit alios quidem » Apostolos, alios autem Prophetas, alios pastores et doc» tores ad perfectionem sanctorum, in opus ministerii [4]. » Nam nisi hoc esset, nihil obstitisset quominus omnes perirent. Contingit enim principes esse malos et sceleratos; subditosque bonos et moderatos; et laïcos in pietate vitam agere, sacerdotes autem in nequitia : neque futurum erat ut baptismus esset, neque corpus Christi, nec oblatio per illos, si ubique dignos gratia requireret. Nunc autem etiam per indignos Deus solet operari, et nihil læditur gratia baptismi per vitam sacerdotis : nam hinc is, qui accipit, minus habiturus foret. Itaque etsi hæc raro fiunt, fiunt tamen. Hæc autem dico, ut ne quis ex præsentibus de vita sacerdotis curiose inquirens, scandalizetur circa ea quæ in mysteriis peraguntur. Nihil enim homo in ea

[1] Hebr. VI, 1 et 9. — [2] Matth. VII, 23. — [3] 1 Cor. III, 22. — [4] Ephes. IV, 12.

quæ proponuntur inducit, sed totum est Dei virtutis opus, et ille est qui vos in mysteriis initiat. « Et ego, fratres, non » potui vobis loqui ut spiritualibus, sed ut carnalibus. Lac » vobis potum dedi, non escam : nondum enim poteratis. » Ne videretur enim ambitionis causa hæc dixisse, nempe, « Spiritualis dijudicat omnia, et a nemine judicatur; » et, « Mentem Christi habemus[1]; » illorum fastum reprimens vide quid dicat. Non ideo, inquit, tacui, quasi nihil ultra dicere possem; sed quia carnales estis. Sed neque nunc potestis.

II. Cur non dixit : « Non vultis, » sed, « Non potestis? » Quia hoc pro illo posuit. Nam quod non possent inde erat quod nollent; quod illis quidem reprehensionem, magistro autem veniam affert. Etenim si ex natura non potuissent, fortasse quis ignovisset; sed quia ex proposito voluntatis, defensione carent. Deinde modum ostendit, quo carnales sunt : « Cum enim sit inter vos contentio, zelus et dissensio, » nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis[2]? » Atqui cum possit dicere illorum fornicationem et libidinem, illud potius peccatum ponit, quod interim corrigere studuit. Quod si zelus carnales faciat, restat ut jam omnes admodum ejulent, saccum induant, et cinerem substernant. Quis enim hujus vitii expers est? nisi ex me de aliis facio conjecturam. Si zelus carnales facit, nec sinit esse spirituales, etiamsi prophetent et alia miracula edant, cum non tanta aderit gratia, ubinam nostra collocabimus, quando non in hoc solum, sed et in aliis majoribus capti fuerimus? Hinc dicimus jure dixisse Christum : « Qui facit » mala, non venit ad lucem[3], » et quod vita impura impedimento sit sublimibus dogmatibus, non sinens animæ perspicacitatem apparere. Quemadmodum fieri non potest ut is, qui in errore est, et recte vivit, maneat in errore;

[1] 1 Cor. IV, 12. — [2] Id. III, 2. — [3] Joan. III, 20.

ita non facile potest is, qui in nequitia vivit, cito respicere ad sublimia nostra dogmata, sed ab omnibus vitiis purum esse oportet eum, qui veritatem est venaturus. Nam qui ab iis liberatus est, etiam ab errore liberabitur, et veritatem assequetur. Ne enim existimes ad hoc satis esse si non sis avarus, vel si non fornicceris : sed oportet omnia concurrere in eo qui quærit veritatem. Ideo ait Petrus : « In veritate comprehendo quod non sit personarum ac- » ceptor Deus; sed in omni gente qui timet ipsum et ope- » ratur justitiam, acceptus est illi[1]; » id est, « Vocat et » attrahit ipsum ad veritatem. » Non vides Paulum, qui vehementissimus omnium erat in bellando et persequendo? Attamen quia inculpatam vitam ducebat, et non ex vitio humano hæc faciebat, et acceptus fuit et omnes longe superavit. Si quis vero dicat, quomodo ille quispiam Græcus, qui bonus est benignus et humanus, in errore manet? illud responderim, aliud eum habere vitium, vanam gloriam, aut animi ignaviam, aut de salute sua non curare; sed putare res suas casu et temere ferri. Paulus autem eum qui operatur justitiam[2], in omnibus inculpatum dicit, secundum justitiam quæ est ex lege? et, « Gratias ago » Deo, cui servio a majoribus in pura conscientia[3]. » Quomodo igitur, inquies, impuri prædicatione dignati sunt? Quia voluerunt et desiderarunt. Nam errantes etiam trahit, si mundi sint a passionibus : eos autem, qui sua sponte accedunt, non repellit. Multi vero etiam a majoribus piam religionem acceperunt. « Cum enim in vobis sit zelus et » contentio. » Demum subditos impugnaturus accedit. In superioribus enim principes dejecit, dicens externam dicendi sapientiam nullius esse pretii. Hic autem subditos redarguit dicens : « Cum enim quis dicat : Ego quidem sum » Pauli, ego autem Apollo, nonne carnales estis[4]? » Et

[1] Act. x, 34. — [2] Philip. III, 6. — [3] 2 Tim. I, 3. — [4] 1 Cor. III, 4.

ostendit hoc non modo nihil illis profuisse, neque effecisse ut aliquid acciperent, sed majorum rerum utilitatem impedivisse. Hoc enim zelum peperit. Zelus autem carnales illos effecit : quod autem carnales effecti sint, id non sivit sublimiora audire. « Quis igitur est Paulus ? quis Apollo[1] ? » Nam post rerum probationem et demonstrationem, apertius deinde reprehensione usus est, et suum affert nomen, omnem tollens asperitatem, non permittens ut de dictis irascerentur. Si enim Paulus nihil est et non indignatur, multo minus illos ægre ferre oportebat. Duplici ergo ratione illos consolatur; et quod se ipsum posuerit, et quod non sinat eos omnibus privari, utpote qui nihil contulerint; sed aliquid dat illis modicum certe, dat tamen. Cum dixisset enim : « Quis est Paulus, quis Apollo ? » subjunxit, « Nisi ministri per quos credidistis[2] ? » Hoc vero per se magnum est et multa mercede dignum ; si aspiciatur autem ad archetypum et radicem bonorum, nihil est. Non enim qui bonis ministrat, sed qui ea præbet et donat, hic est qui beneficio afficit. Nec dixit : Evangelistæ, sed, ministri, quod majus est. Neque enim solum evangelizarunt, sed etiam nobis ministravere. Illud enim in verbo tantum situm est, hoc in opere. Quamobrem etsi Christus minister solum est bonorum, et non ipse radix et fons tanquam Filius, vide quonam hæc res deducatur.

III. Quomodo igitur, inquies, dicit eum ministrum fuisse circumcisionis[3] ? De dispensatione secundum carnem ibi loquitur, et non eo modo quo nunc diximus. Nam illic ministrum dicit illum qui adimplevit; non eum qui ex se bona præbuit. Nec dixit, « Qui vos adducunt ad fidem, » sed, « Per quos credidistis; » rursus illis plus tribuens, et hinc ministros declarans. Si ergo alteri ministrabant, quomodo hi arripiunt auctoritatem ? Tu vero mihi consideres,

[1] 1 Cor. III, 5. — [2] Ibid. — [3] Rom. XV, 8.

quomodo nusquam eos accuset, quasi rapiant, sed ut qui præbeant : lapsus enim causa in plebe erat. Nam si illi abstitissent, hi destitissent. Duo igitur sapienter confirmavit, unde oportebat peccatum tollere ibi suffodiens, adversus illos odio non concitatus, neque illos reddens contentiosiores. « Et unicuique sicut Christus dedit [1]. » Neque enim hoc ipsum modicum a se ipsis habebant, sed a Deo qui tradiderat. Ne enim dicerent : Quid ergo ? iis qui nobis ministrant non amanter hærebimus ? Etiam, inquit; sed scire oportet quousque. Neque enim hoc ipsum a se habent, sed a Deo, qui dedit. « Ego plantavi, Apollo rigavit; » Deus autem incrementum dedit [1]. » Id est, primus verbum inserui : ne vero semina tentationibus exsiccarentur, sua addidit Apollo; totum autem Dei fuit. « Itaque neque » qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui dat in» crementum Deus [2]. » Vides-ne quomodo illos consoletur ut ne asperiores fiant ex eo quod audierint, quis est iste, qui est ille. Sunt enim utraque onerosa, et quod dixisset, quis est iste, quis est ille; et quod dixisset : « Neque qui plan» tat, neque qui rigat est aliquid. » Quomodo ergo circa hæc consolationem attulit? Quod in propriam personam despectum adducat cum dicit : « Quis enim est Paulus ? Quis » Apollo ? » et quod danti Deo totum referat. Cum enim dixisset, hic plantavit, et addidisset nihil esse eum qui plantat, addidit, « Sed qui incrementum dat Deus. » Neque hic constitit; sed alio rursus additamento ei medetur dicens : » Qui autem plantat et qui rigat unum sunt [3]. » Per hoc enim aliud quoque molitur, ut ne alter in alterum efferantur. Unum autem illos esse dicit; eo quod nihil possint sine Deo incrementum dante. Hoc cum dixisset, ne eos quidem qui multum laboraverant permisit efferri in eos qui minora intulissent, neque alios iis invidere. Deinde, quia hoc

[1] I Cor. III, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 7.

segniores illos reddebat, quod omnes unum esse putarentur, tam ii qui multum, quam ii qui minus laboraverant, vide quomodo hoc correxerit dicens : « Unusquisque autem » propriam mercedem accipiet secundum suum laborem[1]. » Ac si diceret : « Ne timeas quod dixerim unum esse; » nam si Dei operi conferantur, unum sunt; secundum labores autem non sunt unum : sed unusquisque propriam mercedem accipiet. Deinde hoc etiam magis mitigat, cum id effecisset quod volebat : in quibus potest gratificatur cum liberalitate. « Dei enim adjutores sumus : Dei agricul- » tura estis, Dei ædificatio estis [2]. » Vides-ne quomodo ipsis opus dederit non parvum, cum prius probasset totum ex Deo esse? Quia enim semper monet parendum esse præpositis, ideo doctores non admodum deprimit. « Dei agri- » cultura estis. » Quia enim dixit, « Plantavi, » perstat in metaphora. Si autem Dei agricultura; non ut ab iis qui vos colunt, sed ut a Deo vocemini æquum est. Non enim ager vocatur agricolæ, sed patrisfamilias. « Dei ædificatio » estis. » Rursus ædificatio, non artificis, sed Domini est. Si autem ædificatio estis, non oportet esse divisos : alias hoc ædificatio non fuerit. Si agricultura estis, non oportet dividi; sed una concordiæ sepe muniri. « Secundum gra- » tiam Dei, quæ data est mihi, ut sapiens architectus fun- » damentum posui [3]. » Hic se sapientem vocavit, non se extollens, sed se typum dans illis, et ostendens sapientis esse unum ponere fundamentum. Vide namque quam moderate se gerat. Cum enim se sapientem dixisset, non sivit hoc esse suum; sed cum se prius totum Deo attribuisset, tunc se ita vocavit : nam secundum gratiam Dei, quæ data est mihi, inquit. Simul enim ostendit totum esse Dei, et quod hoc maxime gratia sit, non dividi, sed in uno jacere fundamento. « Alius superædificat : videat au-

[1] 1 Cor. III, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. 10.

» tem unusquisque quomodo superædificet [1]. » Hic mihi videtur illos inducere, ut certamen ineant de vita instituenda, quia illos semel conjunxit et unum fecit. « Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod » positum est, quod est Jesus Christus [2]. » Non potest autem quandiu fuerit architectus. Si autem positum fuerit, jam non est architectus.

IV. Vide quomodo a communibus notionibus propositum totum probet. Quod autem dicit hujusmodi est : Annuntiavi Christum, tradidi vobis fundamentum. Videte quomodo superædificetis, an ad inanem gloriam, an apud homines Discipulos abstrahentes. Ne attendamus ergo hæresibus. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est. Super ipsum ergo ædificemus, et ut fundamento hæreamus, ut palmes viti, et nihil sit intermedium inter nos et Christum. Nam si aliquid intermedium sit, statim perimus. Palmes enim ex eo quod hæreat, trahit succum : et ædificium, quod sit compactum stat : quod si disjunctum sit, perit, cum non habeat quo innitatur. Ne itaque solum hæreamus Christo ; sed etiam ipsi conglutinemur. Nam si disjuncti simus, perimus. « Etenim qui elongant se a te, peribunt [3], » inquit. Conglutinemur ergo ipsi, et conglutinemur per opera : « Qui » enim servat mandata mea, in me manet [4]. » Etenim per multa exempla nos jungit. Animadverte autem : ipse est caput, nos autem corpus. An potest intermedium esse spatium inter caput et corpus? Ipse fundamentum, nos ædificium ; ipse vinea, nos palmites ; ipse sponsus, nos sponsa ; ipse pastor, nos oves ; ille via, nos qui incedimus in ea : nos rursus templum ; ipse inhabitat ; ipse primogenitus, nos fratres ; ipse hæres, nos cohæredes ; ipse vita, nos viventes ; ipse resurrectio, nos resurgentes : ipse lux,

[1] 1 Cor. III, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Psal. LXXII, 26. — [4] Joan. XIV, 21.

nos illuminamur. Hæc omnia conjunctionem indicant, et nullum vacuum intermedium esse sinunt, ne vel minimum quidem. Nam qui parum abscedit, progressus etiam, multum abscedet. Etenim corpus si parvam per gladium separationem admittat, perit : et ædificium, si vel parum dehiscat, dissolvitur; et si palmes a radice vel minimum abscindatur, fit inutilis. Itaque parvum istud non est parvum, sed etiam fere totum est. Cum ergo parvum quodpiam peccatum admittimus, vel socordes sumus, ne illud parvum negligamus, nam illud neglectum cito magnum efficitur. Sic et vestimentum si dirumpi incipiat et negligatur, per totum scissuram admittit : et tectum, paucis delapsis tegulis neglectum, totam domum dejicit. Hæc ergo nobiscum reputantes, parva nunquam despiciamus, ne in magna incidamus. Sin autem negligamus, et in profundum malorum venerimus, ne illic quidem animum despondeamus, ut ne in capitis gravedinem incidamus. Difficile enim deinceps erit inde ascendere, nisi quis admodum vigilet; non solum propter longitudinem, sed etiam propter ipsum situm. Profunda enim res est peccatum, et deorsum ferens premit. Ac sicut ii qui in puteum inciderunt, non facile ascenderint; sed illis opus habebunt, qui se educant; sic etiam qui in profundum venerit peccatorum. Demittamus ergo funes ad illos et sursum trahamus. Imovero non aliis tantum opus est, sed nobis ipsis; ut et nos ipsos alligemus, et ascendamus, non quantum descendimus, sed multo magis si velimus : Deus enim fert opem. Non vult enim mortem peccatoris, sed ut convertatur. Nemo igitur desperet, nemo impiorum morbo laboret : illorum quippe est peccatum hujusmodi. Impius enim cum in profundum malorum venerit, contemnit, Itaque non peccatorum multitudo desperationem inducit; sed impii mens. Etiamsi ergo nequitiam omnem pervaseris,

dic apud te : Benignus est Deus, et salutem desiderat nostram. « Etiamsi enim fuerint peccata vestra sicut cocci» num, ut nivem, inquit, dealbabo [1]; » et in contrarium habitum transferam. Ne ergo animum despondeamus. Non enim ita grave est cecidisse, ut lapsum jacere; sic neque ita grave est esse vulneratum, ut a vulneribus nolle curari. Quis enim gloriabitur castum se habere cor? aut quis dicere ausus fuerit se mundum esse a peccatis? Hæc dico, non ut vos socordiores reddam; sed ut impediam quominus in desperationem incidatis.

V. Vis discere quam bonus sit Dominus noster? Ascendit Publicanus, mille malis onustus, et cum dixisset tantum : « Propitius esto mihi, » descendit justificatus. Per Prophetam quoque dicit Deus : « Propter peccatum parum » illum constristavi, et vidi quod dolore esset affectus, et » iret tristis, et sanavi vias ejus [2]. » Quid huic humanitati par est? Ut solum esset tristis, inquit, remisi peccata. Nos autem ne hoc quidem facimus : ideo maxime Deum ad iram provocamus. Qui enim per parva gesta propitius factus est, quando ea non fuerit assecutus, jure indignatur, et extremum de nobis sumit supplicium : est enim hoc summi contemptus. Quis enim unquam mœrore affectus fuit propter peccatum? Quis ingemuit? Quis pectus percussit? Quis sollicitus fuit? Ego puto neminem. Sed innumeris diebus lugent homines pro famulis mortuis, pro pecuniæ jactura. Cum autem animam quotidie perdamus, id ne cogitamus quidem. Quomodo ergo poteris Deum tibi propitium reddere, cum ne quidem scias te peccavisse? Etiam, inquies, peccavi : etiam lingua quidem profers; dic mihi et mente, et cum dixeris, ingemisce; ut sis semper bono animo. Etenim si doleremus propter peccata, si pro delictis ingemisceremus, nihil aliud nos dolore affi-

[1] Isaï. I, 18. — [2] Id. LVII, 17.

ceret, hoc dolore omnem animi ægritudinem expellente. Quamobrem aliud quoque lucraremur cum confessione, nempe quod non immergeremur in hujus vitæ calamitates; neque in rebus prosperis ac præclaris inflaremur. Et hac ratione rursum magis Deum placaremus; ut jam per gesta nostra ad iram provocamus. Dic enim mihi; si quem habeas famulum, qui multa passus a conservis, de aliis quidem nullam habeat rationem : sed unam rem curet ut ne herum suum ad iram concitet; annon hinc solum poterit iram tuam sedare? Quid autem si eorum quæ in te deliquit, nullam curam habeat; curet autem ea quæ in conservos deliquit, nonne majus inferes supplicium? Ita etiam facit Deus. Cum ejus iram non curamus, illam infert vehementiorem; cum autem eam curamus, mitiorem. Imo ne deinceps quidem illam infert. Vult enim ut nos ipsi peccatorum pœnas a nobis exigamus; ille vero non ultra a nobis exigit. Ideo namque comminatur supplicium, ut metu contemptum auferat. Cum autem ex sola comminatione deterremur, non sinit ut ejus periculum faciamus. Vide namque quid Jeremiæ dicat : « Non vides » quid illi faciunt? Patres eorum ignem accendunt; filii » eorum colligunt ligna : mulieres eorum terunt adipem[1]. » Timendum est ne de nobis quidpiam simile dicatur : Non vides quid illi faciunt? Nemo quæ Christi sunt quærit; sed omnes quæ sua sunt. Filii eorum ad libidinem currunt : patres eorum ad avaritiam et rapinam : uxores eorum ad sæcularem fastum; quæ viros suos non modo non sedant, sed etiam provocant. Sta igitur in foro : interroga euntes et redeuntes, et neminem videbis pro re spirituali festinantem, sed omnes pro carnalibus currentes. Quousque non resipiscimus? Quousque in profundum somnum dejicimur? Annon malorum nos cepit sa-

[1] Jerem. VII, 17.

tietas? Atqui etiam absque verbis ipsa rerum experientia satis est ad docendos nos, nihil esse res præsentes et prava esse omnia. Homines certe qui externam sapientiam exercebant, et nihil futurorum noverant, cum deprehendissent magnam præsentium rerum vilitatem; ideo tantum abscesserunt. Quam ergo tu consequeris veniam, qui humi repis, nec despicis parva hæc quæ transeunt, nec deseris, pro iis quæ magna sunt atque æterna, qui ipsum Deum audis hoc tibi monstrantem, et ab ipso tales habes promissiones? Quod enim hæc non satis sint ad detinendum hominem, ostenderunt ii qui absque majorum rerum promissione ab eis abstinuerunt. Quas enim divitias expectantes, ad paupertatem venerunt? Nullas: sed quod bene scirent talem paupertatem esse divitiis meliorem. Quam sperantes vitam delicias reliquerunt, et asperæ vitæ se dediderunt? Nullas; sed ipsam rerum naturam edocti, et scientes hoc aptius esse et ad animæ philosophiam, et ad corporis valetudinem. Hæc igitur nos animo reputantes, et futura bona assidue in nobis versantes, a rebus præsentibus abscedamus, ut illa futura consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto, gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IX.

CAPUT III.

Si quis superædificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam. Uniuscujusque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur, et uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. Si cujus opus manserit quod superædificaverit, mercedem accipiet. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur : ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem[1].

I. Non est parva hæc quæ nobis proponitur quæstio[2], sed de rebus maxime necessariis, et quas omnes quærunt homines, an gehennæ ignis finem habeat. Nam quod non habeat, Christus pronuntiavit dicens : « Ignis eorum non » extinguetur, et vermis eorum non morietur[3]. » Et scio quidem vos hæc audientes torpescere. Sed quid faciam? Deus enim jubet hæc frequenter insonare, dicens : « Præ» cipe huic populo ; » et nos ad ministerium verbi constituti sumus : ac necesse est ut sim molestus auditoribus, non lubens, sed coactus. Imo si vultis, non erimus onerosi. « Nam si bonum, inquit, facias, ne time[4]. » Itaque licet vobis non solum non ægre, sed etiam cum voluptate nos audire. Quod igitur finem non habeat, Christus ipse pronuntiavit. Paulus autem dicit, ostendens immortale esse supplicium, peccatores daturos esse pœnas exitiosas

[1] 1 Cor. III, 00. — [2] Vide D. Guillon; tom. XVI, p. 390-398. — [3] Marc. IX, 44. — [4] Rom XIII, 3.

et æternas; et rursum, « Nolite errare; neque fornica-» tores, neque adulteri, neque molles regnum Dei possidebunt[1]. » Hebræis quoque dicebat : « Pacem perse-» quimini cum omnibus et sanctificationem, sine qua nemo » videbit Dominum[2]. » Et Christus iis, qui dicebant : « In no-» mine tuo virtutes multas fecimus, » ait : « Discedite a » me, non novi vos, qui operamini iniquitatem[3]. » Et virgines exclusæ sunt, neque intraverunt. Et de iis qui ipsum non nutrierunt, ait : « Ibunt in supplicium æternum. » Nec mihi dicas : « Ubinam æqui ratio servatur, si supplicium non habet finem ? » Quando enim Deus aliquid facit, ejus sententiæ obsequere, et ne ea, quæ dicuntur, humanis ratiociniis subjice. Alioquin autem quomodo non justum fuerit eum, qui ab initio innumera accepit beneficia, deindeque supplicio digna patravit, ac neque minis neque beneficiis melior effectus est, supplicio plecti? Nam si id quod justum est quæris, ab initio nos periisse oportuit, secundum æqui et justi rationem; imo neque tunc secundum æqui et justi rationem tantum. Nam benignitatis fuisset, si hoc passi essemus. Quando enim quis eum, qui se nihil læsit, contumelia afficit, secundum justi rationem dat pœnas; quando autem beneficum, qui nihil antea accepit beneficii, sed ipse beneficia mille intulit, qui sola causa est quod ille existat, qui Deus est et animam inspiravit, innumeraque bona intulit, atque in cœlum inducere voluit : si hunc post tot beneficia, non modo contumelia afficiat, sed et contumelias quotidie per opera repetat, quanam dignus fuerit venia? Non vides quomodo Adamum punierit propter unum peccatum? Etiam, inquies, paradisum ipsi dedit et effecit ut magna frueretur benevolentia. Atqui non par res est eum, qui in securitate, vivit peccare, et eum, qui in multis ærumnis vivit, id facere. Et hoc ipsum grave est,

[1] 1 Cor. vi, 9. — [2] Hebr. xii, 14. — [3] Matth. vii, 22.

quod non in paradiso pecces, sed in malis hujus vitæ innumeris, neque ex miseria cautior evadas : ac si quis vinctus nequitia uteretur. Tibi vero etiam paradiso majora promisit, neque tibi jam dedit, ne te in tempore certaminum, molliorem redderet : neque tacuit, ne te nimis dejiceret in laboribus. Et ille quidem uno peccato totam ad se mortem attraxit : nos autem quotidie innumera peccata admittimus. Si autem ille cum unum admisisset, tantum sibi malum attraxit, et mortem invexit; qui semper in peccatis vivimus, quid non patiemur, qui pro paradiso cœlum sperabamus? Molesta sunt hæc, et mœstitia afficiunt auditorem; hoc bene novi ex iis quæ ipse patior. Cor enim meum turbatur et palpitat. Et quo magis video probari id quod de gehenna dicitur, eo magis tremo et ex metu refugio. Sed necesse est hæc dicere, ne in gehennam incidamus. Non accepisti tu paradisum, neque ligna, neque plantas; sed cœlum et cœlestia bona. Quod si is, qui minora accepit, damnatus est, neque ulla cum eruit ratio; multo magis nos, qui plura peccavimus, et ad majora vocati sumus, intolerabilia patiemur. Cogita ergo quanto tempore in morte manet propter unum peccatum genus nostrum. Quinque mille anni et plures præterierunt, et mors nondum soluta fuit, propter unum peccatum inducta. Nec possumus dicere Adamum aliquem audisse Prophetam, vel ipsum alios propter peccata punitos vidisse, et par fuisse ut inde timeret, atque exemplo cautior fieret. Primus enim erat et solus, tamenque puniebatur. Tu vero nihil horum obtendere potes, qui post tot exempla deterior factus es, qui tanto dignatus es Spiritu, ac non unum, vel duo, vel tria, sed innumera peccata accumulasti. Ne enim consideres quod brevi temporis momento peccatum admittatur; neque ideo putes supplicium momentaneum futurum esse. Annon vides

homines qui sæpe pro uno furto, adulterio uno, in carcere et metallis totam vitam insumpsere, cum fame perpetua et mille mortibus concertantes? ac nemo ipsos eripuit, neque dixit brevi temporis momento peccatum peractum fuisse, et oportere et peccatum et supplicium paris esse temporis.

II. At, inquies, homines sunt, qui hæc admittunt, Deus autem benignus erga homines est. Primum quippe ne homines quidem hæc faciunt ex crudelitate; sed ex benignitate; et Deus etiam ut est hominum amans, ita etiam peccata ulciscitur. Nam secundum misericordiam ipsius multa est ejus redargutio et ultio. Cum dicis ergo Deum esse hominum amantem, majorem mihi dicis supplicii occasionem, quod in eum qui talis sit peccemus. Ideo dicebat Paulus : « Horrendum est incidere in manus Dei viventis[1]. » Ferte, quæso, igneam vim verborum; hinc fortasse vobis quædam consolatio orietur. Quis homo potest ita punire, ut punivit Deus, qui diluvium immisit, et tanto generi exitium intulit; et paulo post rursum ignis pluviam immisit, et omnis funditus delevit? Quæ hominum ultio potest esse tanta? Non vides hoc supplicium immortale fere esse? Quater mille anni effluxere, et Sodomitarum ultio adhuc viget et manet. Quemadmodum enim benignitas ejus magna est; ita et supplicium. Nam si onerosa et impossibilia jussisset, posset fortasse quis legum difficultatem obtendere; quod si admodum facilia, quid possimus dicere etsi nullam horum rationem habemus? Jejunare non potes, neque virginitatem servare? Atqui potes, si velis : et nos accusant ii qui possunt. Attamen Deus tanta erga nos severitate usus non est, neque hæc jussit, nec hasce leges posuit, sed hæc auditorum voluntati et arbitrio reliquit. Castus in connubio esse potes, ac penes te est non inebriari. Pecunias omnes profundere non

[1] Hebr. x, 31.

potes? Quanquam potes, et ostendunt ii qui hoc faciunt. Attamen ille non hoc præcepit; sed jussit non rapere, et ex facultatibus egenis erogare. Si quis autem dixerit se non uxore contentum esse posse, se ipsum decipit et fallit, ut arguunt ii qui sine uxore continentes sunt. Quid vero, dic quæso, non potes non conviciis et maledictis impetere? Atqui hoc facere onerosum est, non autem non facere. Quam ergo habemus excusationem, qui tam levia et facilia non servemus? nos aliquam habere dici nequit. Quod ergo immortalis sit ultio, ex dictis palam est. Quia vero Pauli dictum videtur nonnullis adversari, age hoc ipsum in medium adductum excutiamus. Cum dixisset, « Si cu» jusdam opus manserit, quod superædificaverit, mer» cedem accipiet; et si cujusdam opus arserit, detrimen» tum patietur; » subjunxit : « Ipse autem salvus erit, sic » tamen quasi per ignem. » Quid ergo ad hoc dicemus? Consideremus primo quid sit fundamentum, quod sit aurum, et qui lapides pretiosi, quod fœnum, quæ stipula. Fundamentum quidem ipse Paulus declaravit, Christum esse dicens : « Fundamentum enim aliud nemo ponere po» test, præter ipsum, quod est positum, inquit, quod est » Christus Jesus. » Ædificium autem mihi videntur esse actiones. Atqui dicunt quidam hoc ipsum dictum esse de doctoribus et de discipulis, ac de corruptis hæresibus; sed hoc series non admittit. Nam si hoc est, quomodo opus quidem perit; qui autem ædificat, salvus erit vel per ignem? Auctorem enim magis perire oporteret : nunc autem majores pœnas dedisse invenietur is, qui ædificatus est. Nam si doctor auctor fuit mali, dignus est qui majores luat pœnas. Quomodo ergo salvus erit? Si auctor non est, sed discipuli per suam perversitatem tales facti sunt, non dignus est is qui recte ædificavit, qui luat pœnas, vel damnum subeat. Quomodo ergo dicit : « Detrimentum pa-

tietur? » Unde palam est hic de actibus agi. Quia enim fornicatorem deinceps aggressurus est, longe antea principium ponit. Solet enim de alia re dicturus, in ipsa de alio disputatione, aliud præmittere et probare, quo postea venturus est. Nam reprehendens, quod in prandiis alii alios non expectarent, de mysteriis sermonem apparavit. Quia autem nunc ad fornicatorem festinat, de fundamento locutus subjunxit : « Nescitis quod templum Dei estis, et » Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis templum Dei viola- » verit, disperdet illum Deus. » Hæc autem dicebat jam metu exagitans mentem ejus qui fornicatus fuerat. « Si » quis superædificat super fundamentum hoc, aurum, ar- » gentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam. » Post fidem enim ædificatione est opus. Et ideo alibi dicit : « Ædificate vos invicem in his sermonibus. » Etenim artifex, et discipulus simul conferunt in ædificationem. Ideo dicit : « Unusquisque autem videat quomodo super » ædificet. »

III. Si hæc autem dicta sint de fide, non est rationi consentaneum quod dicitur. In fide namque oportet omnes esse pares : quoniam una est fides. In virtute autem vitæ non possunt omnes esse iidem. Fides enim non est alia minor, alia præstantior; sed eadem est omnium vere credentium. At in vita possunt alii quidem esse studiosiores, alii socordiores ; alii accuratiores, alii inferiores : alii majora, alii minora recte agere, et alii gravius, alii minus delinquere. Propterea dixit : « Aurum, argentum, lapides » pretiosos, ligna, fœnum, stipulam. Uniuscujusque opus » manifestum erit. » Hic de actione loquitur. « Si cujus » opus manserit, quod superædificaverit, mercedem ac- » cipiet ; si cujus opus arserit, detrimentum accipiet. » Atqui si de discipulis et doctoribus id diceretur, non oportuisset doctores detrimentum recipere, si non audissent

discipuli. Ideo ait : « Unusquisque propriam mercedem » accipiet secundum proprium laborem ; » non secundum finem, sed secundum laborem. Quid enim si non attenderint auditores? Quapropter hinc liquidum est hic de operibus agi. Id autem vult significare. Si quis cum recta fide malam vitam agat, huic non proderit fides ut non puniatur, ardente opere. Illud autem, « Arserit, » id est, non tulerit vim ignis. Sed ut si quis arma aurea habens fluvium igneum trajiciat, alacer transibit, si autem fœnum habens transeat, non modo nihil proficit, sed etiam se ipsum perdit. Ita est et in operibus. Non enim hic loquitur quasi de personis vere adustis, sed potius ut metum incutiat, ostendatque eum, qui in nequitia vivit, nudum præsidio et securitate esse : quapropter ait, « Detrimentum patietur; » ecce unum supplicium. « Ipse autem salvus erit, sic quasi » per ignem ; » ecce secundum. Hoc autem vult significare : non sic ille peribit ut opera, ad nihilum reductus : sed manebit in igne. Salutem itaque hanc rem vocat, ideo adjecit, « Quasi per ignem. » Nam nos quoque solemus dicere, in igne salvus est, de iis quæ non comburuntur, nec statim in cinerem abeunt. Ne enim, quia ignem audisti, putes eos qui comburuntur in nihilum redigi. Si vero tale supplicium salutem vocet, ne mireris : solet enim etiam in iis quæ male sonant, pulchris uti nominibus, et in bonis, contrariis. Verbi gratia, captivitatis nomen malæ rei nomen esse videtur; sed in re bona illo usus est Paulus, « In captivitatem agentes omnem intelligentiam » ad obedientiam Christi[1]. » Et in re mala bene sonante nomine usus est, dicens : « Regnavit peccatum[2]. » Atqui nomen regni bene sonat; sic et hoc loco cum dicit, Salvus erit, nihil aliud quam augmentum supplicii subindicavit, ac si dixisset : « Ipse autem manebit in æternum

[1] 2 Cor. x, 5. — [2] Rom. v, 21.

cruciatus. » Deinde etiam infert dicens : « Nescitis quod » templum Dei estis[3] ? » Quia enim de iis qui scindunt Ecclesiam superius locutus est, deinceps illum perstringit, qui fornicatus erat, nondum quidem aperte, sed indefinite, ejus corruptam vitam subindicans, et peccatum amplificans, a dono jam ipsi collato. Deinde alios quoque perstringit, ab iis quæ jam ipsi habuerant. Sive enim a futuris, sive ab iis quæ jam fuerant et molestis, et bonis, semper id facit. A futuris quidem : « Dies enim declara» bit, quod in igne revelatur. » Ab iis autem quæ jam fuerant : « Nescitis quod templum Dei estis, et Spiritus Dei » habitat in vobis. Si quis templum Dei violaverit, disper» det illum Deus[1]. » Vides-ne orationis vehementiam? Sed quandiu persona est ignota, non est adeo grave quod dicitur, cum omnes timorem correptionis participes subeant. « Disperdet illum Deus ; » id est, afferet exitium. Hoc autem non est maledicentis, sed prophetantis. « Templum » enim Dei sanctum est. » Fornicator autem est profanus. Deinde ne videretur ad illum respicere, cum dixisset, « Templum enim Dei sanctum est, » subjunxit : « Quod estis » vos. Nemo se ipsum seducat[2]. » Hoc quoque ad illum spectat, ut qui se existimaret aliquid esse, et de sapientia gloriaretur. Ne videretur autem curiosius diutiusque illum impetere, cum in angorem et metum illum conjecisset, rursus ad communem accusationem orationem deducit dicens : « Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæ» culo, stultus fiat, ut sit sapiens[2]. » Hoc autem deinde facit cum magna loquendi libertate, utpote qui illos satis expugnarit. Nam etiamsi quis sit dives, etiamsi nobilis, vilium omnium vilissimus, quando captus fuerit a peccato. Quemadmodum enim si quis regnaverit, et barbarorum postea captivus fiat, omnium est miserrimus. Ita

[1] 1 Cor. III, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid.

etiam in peccato. Barbarus enim quidam est peccatum, quod animæ semel captæ parcere nesciat : sed in perniciem eorum qui capti sunt tyrannidem suam exerceat.

IV. Nihil enim ita inconsideratum est ut peccatum, nihil ita insipiens, stultum ac violentum. Omnia evertit et confundit, et perdit, quocumque insilierit, visu deforme, grave et molestum. Et si quis ipsum pictor effingeret, non aberrare mihi videretur, si sic ipsum efformaret; mulierem nempe quamdam forma belluina, barbaram, ignem spirantem, injucundam, nigram, quales externi poëtæ Scyllas depingunt. Innumeris enim manibus cogitationes nostras apprehendit, atque ex improviso ingreditur, omniaque discerpit et dilacerat, sicut canes clanculum mordentes. Imo quid opus nobis est pictura, cum liceat eos qui illud perpetrant in medium adducere? Quem itaque vultis primum describamus? Avarum et raptorem? Ecquid est oculis illis impudentius? Quid magis inverecundum? quid magis caninum? Non enim canis ita impudens stat ut hic, quando omnium bona rapit. Quid manibus illius detestabilius? Quid ore petulantius ejus qui omnia devorat, et nunquam satiatur? Ne ejus vultum et oculos intuearis, quod sint hominis. Non enim sic aspiciunt humani oculi. Non aspicit ille homines tanquam homines. Non aspicit cœlum tanquam cœlum : ad Dominum non nutu suo tendit; sed omnia pecunias esse existimat. Humani oculi solent afflictos homines intueri et frangi. Rapacium oculi pauperes vident. et efferantur. Humani oculi non ut sua intuentur aliena, sed propria sibi ut aliena vident : et ea quæ aliis data sunt non concupiscunt; sed in alios quoque sua effundunt. Hi vero id non ferunt, nisi omnium bona abripiant. Non enim humanum, sed ferinum habent visum. Humani oculi nudum videre corpus suum non ferunt; suum enim est, etiamsi aliorum quantum ad personam. Hi vero nisi omnia

denudarint, et omnia domi recondant, nunquam satiantur, imovero nunquam implentur. Ideo eorum manus, non ferarum manus tantum dixeris, sed longe ferociores et immaniores. Ursi namque et lupi cum satiati fuerint, a tali alimento recedunt : hi vero nunquam satiantur. Atqui propterea Deus manus nobis dedit ut aliis opem feramus, non ut iis insidiemur. Nam si ipsis ad hoc usuri essemus, melius esset illas excindi, et nos illis privari. Tu vero, si ovem fera discerpat, doles ; cum autem in congenerem facis, non putas te aliquid immane facere ? et quomodo fueris hom ? Non vides nos humanam eam rem dicere, quæ misericordia plena sit et benignitate ? Quando autem aliquid sævum et crudele perficit homo, inhumanum illum vocamus. Itaque characterem hominis depingimus a commiseratione, feræ autem a contrario, semper dicentes : Num homo est, fera, aut canis ? Homines enim paupertatem sublevant, non augent. Horum autem ora ferarum sunt ora ; imo hæc sunt illis ferociora. Verba enim proferunt, quæ magis quam ferarum dentes virus emittentes, cædem patrant. Et siquis omnia persequatur, tunc recte videbit quomodo inhumanitas eos, qui sic affecti sunt, feras ex hominibus reddat. Quod si quis illorum mentem examinaverit, non ultra feras tantum, sed etiam dæmonas illos vocabit. Sunt enim multa immanitate pleni et odio in conservos : ibi non amor regni est, neque metus gehennæ : non hominum reverentia, non misericordia, non commiseratio ; sed impudentia, petulantia, et futurorum omnium contemptus. Fabulæ ipsis videntur esse Dei verba de supplicio futuro, et ejus minæ risus. Talis enim est avari mens. Cum ergo intrinsecus dæmones sint, extrinsecus vero feræ, et feris deteriores : ubinam, quæso, illos collocabimus ? Quod enim feris sint deteriores, hinc palam est, quod feræ natura sint tales ; hi vero qui secundum naturam mansuetudinem habent, præter natu-

ram in ferinos mores transire nituntur : ac dæmones homines insidiantes sibi opem ferentes habent : quod si opem non ferrent, magna pars ipsis insidiarum contra nos structarum sublata esset. Hi vero eos qui ab se vexantur, secum contendentes, superare nituntur. Rursus dæmon hominem bello impetit, non autem dæmonas sui generis. Hic vero congeneres et necessarios omnimoda vexatione affligit, neque reveretur naturam. Scio multos esse, qui ob hæc verba nos odio habent. Ego vero illos non odi, sed eorum misereor, et eos qui sic affecti sunt lacrymis prosequor : etiamsi percutere velint, libenter id tulerim, si ab hac feritate abstinere velint. Neque enim ego solus, sed etiam Propheta nobiscum hujusmodi homines ab humana cognatione expellit, dicens : « Homo cum in honore esset, non » intellexit, sed comparatus est jumentis insipientibus [1]. » Simus ergo homines tandem aliquando, et in cœlum respiciamus : atque illud secundum imaginem accipiamus et recuperemus, ut et futura bona consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto, gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA X.

CAPUT III.

Nemo se ipsum seducat. Si quis videtur sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sis sapiens. Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum [1].

I. Ut supra dixi, cum ante opportunum tempus ad in-

[1] Psal. XLVIII, 21. — [1] 1 Cor. III, 18, 19.

cusandum illum, qui fornicatus fuerat, deductus esset, et ænigmatice illum paucis perstrinxisset, ejusque conscientiam exagitasset; pergit rursus ad pugnam contra sapientiam externam, et illos adoritur, qui inde inflati scindebant Ecclesiam; ut iis quæ residua erant additis, postquam hoc caput accurate perfecerit; sic rursus contra fornicarium cum impetu feratur, quem jam supra telis emissis aggressus est. Nam illud: « Nemo se ipsum seducat, » ad illum maxime respicit, et illum metu afficit, mitigatque; quodque de stipula dicitur, illum præcipue subindicat: et cum dicit: « Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei » habitat in vobis[1]? » Hæc quippe duo maxime solent nos a peccato abducere: quando repositam peccato pœnam cogitamus, et quando dignitatem nostram nobiscum reputamus. Cum ergo fœnum ac stipulam in medium adduxit, exterruit; cum autem propriæ nobilitatis dignitatem intulit, pudore affecit; illo quidem modo stupidiores; hoc autem moderatiores reddens meliores. « Nemo se ipsum seducat. » Si quis videtur sapiens esse in hoc sæculo stultus fiat. » Quasi mortuum huic mundo fieri jubet: mors autem hujusmodi nihil lædit, imo juvat, cum sit vitæ causa. Sic etiam stultum huic mundo fieri jubet, hinc nobis veram sapientiam concilians. Stultus autem mundo efficitur, qui externam sapientiam despicit, persuasum habens illam sibi nihil ad fidem adipiscendam adjumenti conferre. Quemadmodum ergo paupertas secundum Deum divitiarum causa est, et humilitas altitudinis, et gloriæ despectus est gloriæ causa; ita et stultum fieri, omnibus sapientiorem efficit. Ex contrariis enim res nostræ constant. Et cur non dixit: « Deponat sapientiam, » sed, « Stultus fiat? » ut externam disciplinam supra modum dedecoret. Neque enim idipsum fuisset dicere: Depone sapientiam, et, Stultus fias.

[1] 1 Cor. III, 16.

Alioquin vero docet etiam non erubescendum esse de ea quæ apud nos est simplicitate : externa enim admodum irridet. Quapropter nomina non timet, quoniam in rerum virtute confidit. Ut igitur crux, quæ probrosa videtur esse, bonorum innumerabilium causa, et gloriæ ineffabilis occasio et radix nobis fuit ; sic ea quæ videtur esse stultitia, sapientiæ nobis causa fuit. Sicut enim is qui male quidpiam didicit, nisi totum deponat, animamque ei qui scripturus est planam et puram reddat, ex sanis rebus nihil clare sciet; ita etiam in externa sapientia, nisi totum eradas et mentem everras, et quasi idiota fidei te obtuleris, nihil præclarum vel sincerum accurate scies. Nam qui oblique vident, nisi clausis oculis se aliis tradiderint, sed male affecto visui sua permiserint, magis errabunt, quam qui non vident. Et quomodo, inquies, possit hæc externa sapientia deponi? Si eorum disciplina non utaris. Deinde postquam ab illa desistere tam aspere jussit; causam etiam effert his verbis : « Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud » Deum. » Non modo enim nihil confert, sed etiam impedit. Oportet igitur ab illa absistere, utpote quæ noceat. Vides-ne quomodo ubertim victoriam retulerit, ostendens illam non modo nihil nos juvare ; sed etiam nobis contrariam esse? neque suis contentus argumentis, testimonium rursus affert dicens : « Scriptum est enim : Qui comprehendit sapientes in astutia eorum. » Astutia, id est, suis illos armis capit. Quia enim astutia usi sunt, ut ne Deo haberent opus ; per hanc ipsam astutiam illis probavit quod maxime Deo egeant. Quo modo? Quod per eam stulti effecti, merito per eamdem capti sint. Nam qui putabant se Deo non opus habere, ad tantam redacti sunt egestatem, ut piscatoribus et illitteratis minores apparerent, ipsisque demum opus haberent. Ideo ait : « In astutia ipso» rum cepit illos. » Nam cum dicit : Perdam sapientiam,

ipsam ad nihil utile inducere significat : illud autem, « Qui comprehendit sapientes in astutia eorum, » ad ostendendam Dei potentiam dicitur.

II. Deinde modum dicit quo comprehendit, aliud adjiciens testimonium ; ait enim : « Dominus novit cogitationes » sapientium, quoniam vanæ sunt[1]. » Cum autem sapientia illa, quæ est immensa, hæc de illis pronuntiaverit, et tales ipsos esse probaverit, quam aliam extremæ illorum amentiæ quæres demonstrationem? Nam hominum quidem judicia sæpe labuntur; Dei vero sententia nec reprehendi, nec corrumpi unquam potest. Postquam igitur superni judicii tropæum ita splendidum erexerat, vehementer in subditos sermonem convertit, hæc dicens : « Nemo itaque » glorietur in humanis : omnia enim vestra sunt[2]. » Rursus priora repetit, ostendens illos neque in spiritualibus altum sapere debere, ut qui nihil ex se habeant. Cum ergo externa sapientia noxia sit, et spiritualia a vobis non sint data, unde habes quod glorieris? Et in externa quidem sapientia nemo se ipsum decipiat, inquit, quia ipsi in re noxia sibi placebant. Hic vero quia res habet utilitatem, nemo glorietur. Et mansuetiore utitur oratione : « Omnia enim vestra sunt; sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive » mundus, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura. Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei[3]. » Quia enim illos vehementer perstrinxerat, rursus ipsos recreat. Et superius quidem dicebat : « Adjutores sumus Dei, » et aliis pluribus verbis ipsos consolabatur : hic autem dicit, « Omnia vestra sunt, » doctorum fastum amovens, ostendensque ipsos non modo nihil illis largiri, sed ipsis gratias referre debere. Propter illos enim tales effecti sunt, etiamque gratiam acceperunt. Sed quoniam futurum erat, ut illi etiam gloriarentur, ideo hunc

[1] 1 Cor. III, 20. — [2] Ibid. 21. — [3] Ibid. 22, 23.

quoque morbum præcidit dicens : « Unicuique sicut Deus » dedit ; » et, « Deus incrementum dedit, » ut neque illi, quia præbuerunt, altum sapiant; neque hi etiam, quia audierunt, omnia vestra sunt, sese extollant. Etenim etiamsi propter vos, at totum a Deo factum est. Tu vero mihi perpendas velim, quomodo usque ad finem perseveret nomen suum et nomen Petri ponere. Quid vero significat illud, sive mors? Etiamsi moriantur, pro vobis moriuntur, periclitantes pro vestra salute. Vides-ne quomodo rursum discipulorum fastum deprimat, doctores autem extollat? Nam sic illos alloquitur ut pueros nobiles, pædagogos habentes, qui hæreditatem accepturi sunt. Licet etiam alio modo dicere, mortem Adami propter nos fuisse, ut resipisceremus; mortem vero Christi, ut servaremur. « Vos autem Christi, Christus vero Dei. » Aliter Christi sumus, et aliter Christus Dei est, et aliter mundus est noster. Nos quippe Christi sumus ut opus illius; Christus vero Dei ut germana proles, non ut opus; qua ratione etiam nec mundus est noster. Itaque etsi una sit dictio; at diversa sententia. Mundus enim noster est, utpote pro nobis factus : Christus Dei est, ut qui ipsum auctorem habeat, quatenus Pater ejus est : nos autem sumus Christi, quia ab ipso conditi sumus. Si illi sunt vestri, inquit, cur facitis contrarium, dum ab ipsis cognominamini, non a Christo et Deo? « Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispen» satores mysteriorum Dei[1]. » Postquam illorum arrogantiam depressit, vide jam quomodo illos recreet dicens : « Ut ministros Christi. » Ne itaque, misso Domino, a ministris et famulis nomen accipias. Dispensatores autem dixit, ostendens non omnibus hæc danda esse, sed quibus oportet, et quibus ea sunt dispensanda. « Hic jam quæritur inter dis» pensatores ut fidelis quis inveniatur[2]; » id est, ne quæ

[1] 1 Cor. IV, 1. — [2] Ibid. 2.

sunt Domini sibi usurpet, nec sibi tanquam Domino ea vindicet; sed ut dispensator illa curet. Dispensatoris enim est ea quæ sibi credita sunt probe administrare, nec quæ Domini sunt sua dicere; sed contra quæ sunt sua, Domini dicere. Unusquisque hæc cogitans, sive dicendi facultatem habeat, sive pecunias, quod nempe res Domini sibi creditæ sint, non autem suæ, ne illas penes se retineat, neque sibi ascribat; sed Deo omnia largienti illas acceptas referat. Vis videre fideles dispensatores? audi quid dicat Petrus: « Quid nos respicitis quasi propria virtute aut pietate » fecerimus hunc ambulare[1]? » Et Cornelio dicebat (10): « Et nos iisdem passionibus obnoxii homines sumus[2]; » et ad Christum: « Ecce reliquimus omnia et secuti sumus » te[3]; » Et Paulus cum dixisset, « Plusquam omnes labo- » ravi; » subjunxit: « Non ego autem, sed gratia Dei me- » cum[4]; » Et alibi eosdem alloquens dicebat: « Quid enim » habes quod non accepisti[5]? » Nihil enim habes tuum; non pecunias, non verbum, non ipsam animam: nam et ipsa Domini est.

III. Cum igitur opus fuerit, hanc quoque depone. Quod si vitam amas, et si deponere jussus, contradicis, jam non fidelis dispensator es. Et quomodo licet, Deo vocante, resistere? Nam ego quoque hoc dico, et propter hoc ipsum admiror Dei benignitatem: quæ enim potest ille, etiam te invito a te accipere, ea non vult te invito inferri, ut mercedem habeas. Exempli causa, potest animam te invito accipere, sed vult te volente, ut cum Paulo dicas: « Quo- » tidie morior[6]. » Potest gloriam tuam accipere te invito, teque humilem reddere; sed vult te quoque volente, ut remunerationem habeas. Potest te etiam invitum pauperem reddere, sed te volentem cupit talem fieri, ut tibi coronas

[1] Act. III, 12. — [2] Id. XIV, 15. — [3] Matth. XIX, 27. — [4] 1 Cor. XV, 10. — [5] Id. IV, 7. — [6] Id. XV, 31.

nectat. Vidisti-ne Dei benignitatem ? Vidisti-ne socordiam nostram ? Ad magnam pervenisti dignitatem, et principatum assecutus es ecclesiasticum ? ne altum sapias. Non tu gloriam obtinuisti, sed illa te Deus induit : illa igitur ut aliena utere : ne illam ad ea, quæ non decet, adhibeas, ne infleris, ne tibi vindices, sed pauperem et inglorium te esse putato. Neque enim, si purpura regia tibi servanda tradita esset, oporteret abuti veste, illamque labefactare, sed cum majori accuratione ipsam danti servare. Verbi facultatem accepisti ? ne infleris, neque arroganter agas. Neque enim tuum est munus et donum. Ne ingratus esto circa ea quæ sunt Domini ; sed ea conservis distribue, neque ideo, ac si tua essent, extollaris, neque parcus sis in illis distribuendis. Et si filios habes, Dei filios habes. Si ita existimes, gratias ages si habeas, iisque sublatis non dolebis. Talis erat Job dicens : « Dominus dedit, Dominus abstu- » lit[1]. » Omnia enim a Christo habemus : etiamque quod simus ab illo habemus ; et vitam, et respirationem, et lucem, et aërem, et terram. Et si quid ex illis abstulerit, periimus et interiimus. Advenæ enim sumus et peregrini. Illud enim, meum et tuum, verba tantum sunt sine re. Nam si domum esse tuam dicas, verbum est re vacuum. Etenim et aër et terra et materia, conditoris sunt ; ut et tu ipse qui illam struxisti, aliaque omnia. Si autem usus est tuus, ille quoque incertus est ; non ob mortem tantum, sed etiam ante mortem ob rerum instabilitatem. Hæc ergo apud nos assidue describentes, philosophemur, et duo quæ sunt maxima lucrabimur. Nam et grati erimus et dum tenemus et dum a nobis auferuntur, neque serviemus iis quæ præterfluunt, nec nostra sunt. Nam si pecunias acceperit, sua accepit ; si honorem, si gloriam, si corpus, si ipsam animam ; si filium tuum acceperit, non filium tuum, sed servum suum

1 Job. I, 21.

accepit. Non enim tu ipsum formasti, sed ille fecit. Tu ejus adventui administer tantum fuisti, totum autem ille fecit. Gratias igitur agamus, quod operis administri fieri dignati sumus. Sed quid? eum-ne perpetuo habere voluisti? Hoc ingrati est et ignorantis te alienum habuisse, non tibi proprium. Quemadmodum ii qui parati secedunt, sciunt se non sua habere; sic qui dolent, regia sibi usurpant. Namsi nos non sumus nostri, quomodo illi nostri sunt? Duplici enim ratione illius sumus, et secundum creationem, et secundum fidem. Ideoque David dicit: «Substantia mea apud te est[1];» et Paulus: «In ipso vivimus, et movemur, et sumus[2];» et de fide tractans dicit: «Non estis vestri, et pretio empti »estis[3].» Omnia quippe Dei sunt. Cum ergo vocaverit et accipere voluerit, ne tanquam ingrati servi rationem reddere fugiamus, neque ea quæ Domini sunt usurpemus. Anima tua non est tua, et quomodo pecuniæ tuæ erunt? Cur ergo ea, quæ tua non sunt, in iis quæ non oporteret impendis? Nescis nos ideo accusandos fore, quod illis male usi simus? Quia ergo non sunt nostræ, sed Domini, oportuit illas conservis elargiri. Ideo certe dives ille accusabatur, quod hoc non fecisset, sic et qui Dominum non aluerunt. Ne itaque dicas: «Mea impendo, meis fruor.» Non tuis certe, sed alienis. Alienis dico, quia tu vis, quia tua vult esse Deus, quæ tibi pro fratribus tradita sunt. Aliena autem illa tunc tua fiunt, cum aliis distribuis; sin autem in te ipsum largiter insumpseris, tunc tua illa aliena fiunt. Quia enim inhumaniter illis usus es, dicisque: «Æquum est ut mea in meum usum et fructum impendantur;» ideo aliena illa dico. Communia enim sunt, et ad conservum etiam tuum pertinent, quemadmodum et sol communis est, et aër et terra aliaque omnia; sicut et in corpore ministerium est et totius corpo-

[1] Psal. XXXVIII, 7. — [2] Act. XVII, 28. — [3] 1 Cor. VI, 20.

ris, et uniuscujusque membri : cum autem unius tantum membri est, propriam perdit operationem.

IV. Ita et in pecuniis accidit; et ut id quod dico clarius evadat, cibus corporeus qui membris communis datur, si ad unum venerit membrum, alienus illi efficitur. Cum enim non possit concoqui et nutrire, alienus evadit; si autem communis sit, et illius et aliorum membrorum proprius est. Ita etiam in pecuniis : si tu solus illis fruaris, tu quoque illas perdidisti; neque enim mercedem accipies; si vero cum aliis possideas, tunc magis tuæ erunt, et tunc utilitatem accipies. Annon vides quod manus ministrent, os emolliat, et venter recipiat? Num dicit venter: « Quia recepi, totum retinere debeo? » Ne ergo tu quoque de pecuniis ita loquaris. Recipientis enim est elargiri. Quemadmodum ergo ventris vitium est, cum cibos retinet, nec distribuit; toti enim corpori perniciem infert; ita etiam divitum vitium est, cum ea quæ habent apud se retinent. Hoc enim et ipsos et alios perdit. Oculus item totam lucem recipit; sed non totam sibi retinet, nam corpus totum illuminat. Neque enim id ex natura sua habet ut totum retineat, donec oculus est. Nares etiam bonos sentiunt odores, sed non totos retinent, sed in cerebrum mittunt, et stomachum in bono odore servant, totumque hominem recreant. Pedes item soli incedunt; sed non se solos transferunt, sed et totum corpus transmovent. Ita et tu quod tibi concreditum fuit ne solus retineas, quia omnibus, tibique primum perniciem inferes. Non in membris tantum id observes. Faber enim ferrarius, si neminem velit arte sua frui, et se ipsum et alias artes pessumdat. Sutor similiter, agricola, pistor, et singuli qui necessarias artes exercent; si neminem alium arte sua frui velint, non alios tantum, sed se cum aliis perdunt. Ecquid de divitibus loquor? nam pauperes quoque si vestram avarorum et divi-

tum nequitiam sectarentur, vos magnopere læderent, ac cito vos pauperes redderent, imo etiam perderent, si iis qui opus habent sua præbere nollent: exempli causa, agricola manuum suarum laborem, nauta commercium per navigationem partum, miles suam in bello fortitudinem. Ideo, si non aliud, pudore affecti benevolum illorum animum imitemini. Nemini divitias impertis? ergo ne quidquam ab alio accipias. Si autem ita fiat, evertentur omnia. Ubique enim dare et accipere bonorum multorum initium est, in seminibus, in discipulis, in artibus. Nam si quis voluerit artem penes se retinere, et sese et totum mundum evertit: agricola si semina domi suffossa retineat, gravem inducet famem. Sic et dives si in pecuniis hoc faciat, se ipsum prius, quam pauperes, perdet, gehennæ flammam graviorem capiti suo apparans. Ut ergo doctores, etiamsi multos habeant discipulos, singulis artem suam impertiunt; ita et tu multos acquiras beneficio affectos: et dicant omnes: «Hunc liberavit a paupertate, illum a periculis;» et, «Ille periisset, nisi cum gratia Dei patrocinio tuo ereptus fuisset:» et quod hunc a morbo, alium a sycophantia exemeris; alium hospitem exceperis; alium nudum vestieris. Innumeris divitiis et thesauris meliora sunt hæc verba; omnesque ad se convertunt magis quam vestimenta aurea, equi et mancipia. Hæc enim id efficiunt ut gravis et molestus videatur, atque ut communis hostis odio habeatur: illa vero ut patrem communem ac beneficum deprædicant: et quod omnium maximum est, Dei benevolentia tua semper gesta sequetur. Dicat ergo hic, «Filiam meam cum dote locavit;» alius, «Filium meum in virorum numerum efferri curavit;» alius, «Calamitatem meam solvit;» alius, «Me a periculis eripuit.» Hæc coronis aureis meliora verba sunt, mille nimirum præcones benignitatis propriæ in civitate habere. Hæ voces præconum, qui ante magis-

tratum incedunt voce longe dulciores suavioresque sunt, vocari nempe servatorem, beneficum, patronum, quæ sunt Dei nomina : non autem avarum, arrogantem, insatiabilem, parcum. Ne, quæso, ne ullam talem vocem appetamus, sed omnino contrarias. Nam si hæc in terris prolata, ita splendidum et illustrem reddunt; cum ea scripta fuerint in cœlis, et in die futuro Deus illa protulerit, cogita quanta frueris claritate, quanto splendore : quem nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XI.

CAPUT IV.

Mihi autem pro minimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die. Sed neque me ipsum judico. Nihil enim mihi conscius sum : sed non in hoc justificatus sum. Qui autem judicat me, Dominus est[1].

I. Cum aliis malis nescio quomodo inductus sit in hominum naturam curiositatis et importunæ perquisitionis morbus : quem etiam Christus castigavit dicens : « Nolite » judicare, ut non judicemini[2]. » Quod certe nullam voluptatem habet, ut habent cætera peccata; sed solum pœnam ac supplicium. Nam cum innumeris repleti simus malis, et trabes feramus in oculis, proximi peccata etiam ea quæ a festucis nihil differunt : accurate examinamus;

[1] I Cor. IV, 3, 4. — [2] Matth. VII, 1.

sicut etiam Corinthi accidit. Viros namque pios et Deo charos propter inscitiam traducebant et ejiciebant, alios vero qui innumeris erant vitiis onusti, magni faciebant propter eloquentiam. Deinde tanquam judices sedentes, hæc petulanter pronuntiabant : « Hic dignus est : Iste melior illo est, et hic illi inferior, et ille isto melior; » et sua lugere mala non curantes, aliorum judices erant; hincque gravia bella concitabant. Paulus ergo hunc morbum tollens, vide quam prudenter illos corrigat. Postquam enim dixit : « Hic jam quæritur inter dispensatores ut fidelis quis » inveniatur[1], » et videbatur illis aditum dare ad judicandam et examinandam cujusque vitam : hoc vero seditionem concitabat ; ne hoc illis accideret ab hac altercatione illos abduxit, dicens : « Mihi autem pro minimo est ut a » vobis judicer ; » rursus sermonem personam suam spectantem proferens. Quid sibi vult autem illud : « Mihi autem » pro minimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die ? » Indignum me judico, inquit, qui a vobis judicer ; et quid dico a vobis? nec a quocumque aliquo. Sed nemo Paulum arrogantiæ accuset, si nullum hominem dignum esse dicat, qui contra se calculum ferat. Primo enim non propter se hoc dicit, sed ut alios ab illorum inimicitia eripiat. Deinde non ad Corinthios tantum res spectat ; sed etiam se ipsum a tali judicio removit, majus sua mente dicens de talibus calculum ferre : subjunxit ergo, « Neque me » ipsum judico. » Ad hæc vero causa quoque examinanda est, qua motus hæc dicebat : solet enim sæpe magnifice loqui ; non ex fastu vel arrogantia, sed ex optima dispensatione. Quandoquidem nunc non ipse sese extollens, sed alios deprimens, hæc loquitur, ut dignitatem sanctis addat. Quod enim admodum humilis esset, audi quid dicat, inimicorum hac de re testimonium in medium adducens :

[1] I Cor. IV, 3.

« Præsentia corporis infirma est, et sermo contemptus[1] : » et rursum : « Novissime autem tanquam abortivo visus » est et mihi[2]. » Attamen humilis ille, tempore vocante, vide quo Discipulorum sententiam extulerit, non fastum docens, sed sanos indens Spiritus. Ipsos enim alloquens dicebat : « Et si in vobis judicatur mundus, indigni estis » minimis judiciis[3]. » Ut enim Christianum oportet longe ab arrogantia esse; ita et ab adulatione et ab illiberali sensu. Neque enim si quispiam dixerit : « Pecunias nihil esse puto; sed præsentia omnia mihi umbra et somnium sunt ac puerorum ludibria ; » arrogantiæ ipsum accusabimus. Nam sic Salomonem etiam arrogantiæ accusabimus cum de his rebus philosophatur et dicit : « Vanitas vanita» tum, et omnia vanitas[4]. » Sed absit ut arrogantiæ nomine philosophiam appellemus. Non est ergo arrogantia hæc despicere, sed animi magnitudo ; licet videamus reges et principes illa sibi vindicare. Verum pauper qui philosophatur, illa sæpe despicit : neque ideo illum arrogantem, sed magnanimum dicemus ; sicut nec eum qui hæc magnopere sibi vindicat, humilem et modestum, sed infirmum, pusilli animi et illiberalem dicemus. Etenim si quis filius ea quæ ad patrem pertinent despiceret, servilia autem admiraretur, non quasi humilem illum laudaremus, sed ut illiberalem et servilem vituperaremus; ipsumque vero miraremur si illa despiceret, et paterna magni faceret. Arrogantiæ enim est, se conservis meliorem esse existimare. Sed eam quæ vere est de rebus ferre sententiam, non arrogantiæ est, sed philosophiæ.

II. Ideo Paulus non se extollens, sed alios humilians, et sese efferentes deprimens et modestos esse suadens, dicebat : « Mihi autem pro minimo est ut a vobis judicer, » aut ab humano die. » Vides-ne quomodo illos curaverit?

[1] 2 Cor. x, 10. — [2] 1 Cor. xv, 8. — [3] Id. vi, 2. — [4] Eccle. 1, 2.

Nam qui audierit quod omnes similiter despiciat, et a nullo judicari dignetur, non utique dolebit quasi ipse solus ejectus. Nam si dixisset : « A vobis, » tantum et siluisset, hoc illos mordere poterat, quasi despecti fuissent. Nunc autem cum addit, « Nec ab humano die, » plagæ medicamentum adhibuit, cum ipsis talis contemptus socios assignavit; sed et ipse quoque huic rei rursus medetur adjiciens : « Sed neque me ipsum judico. » Vide quomodo dictum illud non arrogantiam sapiat. Neque enim se satis esse dicit ad hoc accurate præstandum. Deinde quia hoc dictum sese admodum extollentis videbatur esse, id correxit dicens : « Sed non in hoc justificatus sum. » Quid igitur? annon oportet et se et peccata judicare? Maxime quidem oportet hoc facere cum peccamus. Sed Paulus hoc non dixit. « Nihil enim mihi conscius sum, » inquit. Quodnam ergo peccatum judicaturus erat, cum nihil sibi conscius esset? Ille vero non dicit se esse justificatum. Qui ergo conscientiam habemus mille vulneribus sauciam, et nullius boni nobis conscii sumus, sed totum contrarium, quid dixerimus? Et quomodo ille nullius sibi conscius mali, non justificatus erat? Quia contingebat illum aliqua admittere peccata, quæ ipse nesciret esse peccata. Hinc cogita quam erit accuratum futurum judicium. Non ergo quod omni reprehensione vacuum se putaret, se indignum esse dicit, qui ab illis judicetur, sed reprimit eos qui inconsiderate hoc facerent. Alibi enim, etiamsi peccata non manifesta essent, aliis judicium ferre permisit, quoniam hoc postulabat tempus. Quid enim, ait, judicas fratrem tuum? et tu cur fratrem tuum nihili facis? Non enim hoc tibi mandatum est, o homo, ut alios judices; sed ut tua examines. Cur ergo Domini partes arripis? Illius est judicare, non tuum. Quare subjungit : « Itaque nolite ante tempus judi» care, quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abs-

» condita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium : et » tunc laus erit unicuique a Deo[1]. » Quid ergo ? Non oportet doctores hoc facere ? Oportet quidem in peccatis manifestis, quæ in confesso sunt, idque congruenti tempore, cum tunc doleant et mordeantur. Non ut tunc illi faciebant, ex inani gloria et arrogantia. Hic enim non de peccatis illis loquitur, quæ in confesso erant, sed quod illum alteri præferrent, et vitam illorum compararent. De his enim ille solus accurate judicare novit, qui occulta nostra judicaturus est ; quænam scilicet majori, quænam minori vel supplicio vel honore digna sint. Nos vero secundum id quod apparet hæc facimus. Si enim, inquit, in quibus ipse peccavi, nihil clare novi, quomodo dignus fuerim qui de aliis feram sententiam ? Quomodo qui mea non accurate novi, aliena potero judicare ? Si vero Paulus hoc fecit, multo magis nos. Hæc enim dicebat, non ut se nulli reprehensioni obnoxium ostenderet ; sed ut declararet, etiamsi quis apud illos esset qui non peccavisset, non dignum tamen esse qui de aliorum vita judicet ; et quod si is qui nullius mali sibi conscius est, se obnoxium esse dicit, multo magis illi erunt, qui mille peccatorum sibi conscii sunt. Cum sic ergo os obstruxisset eorum qui hæc judicia ferrent, demum parturientis more gestit irrumpere in fornicatorem ; et sicut ingruente tempestate, præcurrunt nubes quædam atræ; deinde tonitruum fragorem, et postquam cœlum una nubes factum est, tunc in terram confertim erumpit pluvia, eodem modo tunc accidit. Nam cum posset cum indignatione multa agere in fornicatorem; non ita agit. Sed præmissis terribilibus verbis, ejus tumorem reprimit. Quandoquidem duplex aderat peccatum; fornicatio nempe, et fornicatione pejus aliud, quod scilicet tanti peccati non pœniteret ipsum. Non enim ita peccatorem luget, ut pec-

[1] 1 Cor. IV, 5.

catorem non pœnitentem. « Lugebo enim multos, inquit, » non eorum tantum qui prius peccarunt, sed eorum qui pœ- » nitentiam non egerunt, de impudicitia et de immunditia » quam admiserunt[1]. » Nam qui post peccatum pœnitentia utitur, non dignus est qui lugeatur, sed qui beatus prædicetur, utpote qui in justorum chorum translatus sit. « Dic enim » tu prius, inquit, iniquitates tuas, ut justificeris[2]. » Si autem, postquam peccavit, impudenter agat, non ita commiseratione dignus est quod ceciderit, quam quod lapsus jaceat.

III. Quod si post peccatum non pœnitere grave est, de admissis peccatis intumescere quantum meretur supplicium? Nam si is qui de recte factis extollitur, immundus est, qui de peccatis inflatur quam consequetur veniam? Quia ergo talis erat fornicator, et animam per peccatum ita petulantem et pervicacem reddiderat, necessario ejus fastum primo dejicit. Neque hoc crimen primo ponit, ut ne ille exuat pudorem, eo quod ante alios accusetur; neque postremum illum ponit, ut ne putet ille rem suam ut levioris momenti quasi aliud agendo tractari. Sed cum prius ipsi multum incussisset timorem ex dicendi libertate qua contra alios usus est, tunc illum aggreditur, postquam ejus arrogantiam per aliorum correctionem prius exagitaverat. Hæc enim ipsa verba : « Nihil mihi » conscius sum; sed non in hoc justificatus sum; et » qui judicat me, Dominus est qui et illuminabit abs- » condita tenebrarum, et manifestabit consilia cor- » dium, » non leviter et eum et eos qui ipsi applaudebant, sanctosque despiciebant, perstringit. Quid enim, inquit, si quidam extrinsecus virtute præditi et admirandi apparent? non de exterioribus tantum fert judicium ille judex, sed etiam arcana in medium adducit. Duabus ergo, vel potius tribus de causis judicium nostrum accuratum non est;

[1] 2 Cor. XII, 21. — [2] Isaï. XLIII, 26.

primo quia etiamsi nullius peccati nobis conscii simus, opus tamen habemus eo, qui peccata nostra accurate arguat; secundo quia ex iis quæ fiunt pleraque nos latent; tertio demum, quia multa aliorum gesta nobis quidem bona videntur; sed non ex recta sententia procedunt. Quid ergo dicitis : Ille aut ille nihil peccavit; et hic illo melior est est? Hoc enim non licet pronuntiare, neque de illo, qui nullius sibi conscius est. Nam qui arcana judicat, ille est qui accurate judicat. Ecce igitur, ego nihil mihi conscius sum; sed neque ita justificatus sum; hoc est, non sum a reddenda ratione et a crimine liberatus. Non enim hoc dicit : « Non in numero et ordine justorum sum; » sed, « Non sum mundus a peccato. » Nam alibi ait : « Qui » autem mortuus est, justificatus est a peccato[1]; » id est, liberatus est. Multa vero facimus, quæ bona quidem sunt, sed non ex recta sententia procedunt. Nam multos laudamus, non ut illos splendidos reddamus, sed ut per illos, alios quospiam mordeamus. Et res quidem ipsa per se bona est; laudatur enim is qui recte fecit; sed mens laudantis corrupta est: ex satanica enim sententia procedit. Non enim fratri gratulans, sed alium ferire cupiens hoc sæpe quis fecit. Rursus quispiam grande admisit peccatum; alius vero ipsum supplantare volens, nihil fecisse dicit, et consolatur eum peccantem, ad communem naturæ usum confugiens; verum non hoc facit quod ignoscere velit, sed ut segniorem illum reddat. Rursum sæpe corripit, non ut arguat et moneat, sed ut proximi peccatum publice efferat et traducat. Consilia autem homines non norunt, qui corda vero scrutatur accurate scit : et illa omnia tunc in medium adducet. Ideoque dicebat : « Qui » et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit » consilia cordium. » Cum ergo, quando etiam nihil nobis

[1] Rom. VI, 7.

conscii sumus, crimine puri esse non possimus, et cum aliquid boni agimus, nec ex recta animi sententia, agimus, supplicio obnoxii simus, cogita quam fallantur homines in judiciis. Hæc quippe omnia non possunt homines assequi, sed ille tantum nunquam dormiens oculus. Etiamsi homines fallamus, illum nunquam decipiemus. Ne itaque dicas: « Tenebræ et parietes in circuitu sunt, quis me videt? » Nam « Qui finxit sigillatim corda nos» tra[1], » ipse omnia novit: nam tenebræ apud eum non obscurabuntur. Recte autem dicit is qui peccat: « Tenebræ » et parietes in circuitu meo sunt. » Nisi enim in mente ejus tenebræ essent, non sic, ejecto Dei timore, cum libertate id fecisset. Nam nisi prius dux animus obtenebratus fuerit, peccatum cum fiducia ingredi non potest. Ne ergo dicas: « Quis me videt? » Est enim qui penetrat usque ad animam et spiritum, compagesque et medullas[2]. Sed tu te ipsum non vides, nec potes nubem dissecare; verum et si murum undique circumpositum haberes, non potes ad cœlum respicere.

IV. Quod enim peccatum vis prius examinemus, et sic factum admissumque fuisse videbis. Quemadmodum enim latrones et murorum effossores, cum quid pretiosum auferre volunt, extincta lucerna hoc perpetrant; sic in peccatis facit corrupta ratio. Etenim in nobis quoque lux est rationabilis semper ardens. Si autem spiritus fornicationis cum impetu magno irruens flammam illam extinxerit, statim animam obtenebrat, expugnat et omnia quæ adsunt statim diripit. Cum enim anima a lasciva concupiscentia capitur, ut nubes et caligo corporis oculos, ita mentis prospiciendi facultatem occupans, nihil sinit videre ulterius, non præcipitium, non gehennam, non timorem, sed ab illis insidiis tyrannice occupata demum, peccato facilis expugnatu evadit: et sicut paries sine fenestris ante

[1] Psal. XXXII, 15. — [2] Hebr. IV, 12.

oculos excitatus, non sinit radium justitiæ menti lucere, ab surdis libidinis cogitationibus ipsam undique cingentibus : et tunc occurrit illi meretrix ante oculos, ante mentem, ante cogitationes stans et apparens; ac quemadmodum cæci in ipso meridie sub cœli medio stantes, lucem non excipiunt, clausis sibi oculis; sic et illi etsi innumera undique ipsis insonent salutaria dogmata, anima hoc morbo correpta, illis omnibus verbis aures obstruunt. Idque probe sciunt ii, qui rem experti sunt. Verum absit ut vos experientia didiceritis. Neque hoc solum peccatum id facit, sed etiam quivis alius amor pravus. Transferamus enim, si placet, sermonem a meretrice ad pecunias, et hic quoque videbimus densas tenebras. Illic enim quod una tantum sit amasia, in uno inclusa loco, non ita vehemens est morbus. In pecuniis autem quæ ubique apparent in argentariis officinis, in diversoriis, in aurificinis, in divitum ædibus vehemens spirat amor. Quando enim pueros superbe agentes in foro, equos auro onustos, homines magnificis et sumptuosis vestibus ornatos, concupiscentia motus videt is qui hoc morbo detinetur, multis tenebris circumfunditur. Ecquid opus est dicere domos et argentarias officinas? Puto enim illos si vel in pictura vel in imagine divitias illas viderint, discerpi, efferari, et in rabiem verti : adeo ut undique tenebris offundantur. Nam si regiam imaginem conspiciant, non mirantur lapillorum pulchritudinem, non aurum, non vestem purpuream; sed liquefiunt : et sicut infelix ille amator, si amasiæ imaginem viderit, inanimatæ rei hæret affixus; ita et hic inanimatam videns divitiarum imaginem, hoc ipsum magis patitur, utpote magis tyrannico detentus morbo : et oportet demum vel domi manere, vel in forum venientem, mille plagis acceptis domum repetere : multa enim illius oculos dolore afficiunt. Ac quemadmodum ille nihil aliud videt quam mulierem, ita et iste

pauperes quidem et alia omnia præterit, ut ne consolationem quidem accipiat : in opulentos autem oculos dirigit, ex aspectu illo multum in animam suam inducens ignem. Ignis quippe est, qui vehementer consumit illum qui in ipsum incidit : atque etiamsi nec gehennæ, nec supplicii minæ intentatæ fuissent, hæ res præsentes essent supplicium, assidue nempe torqueri, neque morbi finem invenire. Et hæc satis essent ut ab hujusmodi ægritudine avocarent. Sed nihil pejus amentia, quæ id efficit ut rebus mœrorem et nihil lucri afferentibus illi hæreant. Quamobrem obsecro incipientem animi morbum extinguatis. Sicut enim febris initio non valde siti adurit ægrotantes; cum autem creverit et flammam excitaverit, tunc sitim parit inextinguibilem : etiamsi vero quis potum ipsis largiter præbeat, non extinguit, sed accendit fornacem; sic etiam in hoc morbo accidit. Si initio cum animam nostram invadit, non impediamus, neque fores ipsi claudamus, ingressus demum incurabilem excipientibus parit ægritudinem. Etenim et bona et mala, cum diutius in nobis manserint, potentiora fiunt.

V. In omnibusque aliis idipsum videre est. Nam planta recens insita, facile evellitur; si longo tempore egerit radices, non item; sed valido opus est vecte. Et ædificium recens facile evertitur, cum vero firmitatem acceperit, difficile a conantibus decutitur : et fera quæ longo tempore alicubi mansit, ægre dispellitur. Illos igitur qui nondum a morbo illo detinentur rogo ne capiantur. Facilius quippe est cavere ne cadant, quam lapsos exilire. Illis vero qui jam inciderunt et a morbo illo correpti sunt; si rationi medico se dedere velint, multam salutis spem per Dei gratiam polliceor. Nam si eos qui in morbum inciderunt et postea convaluerunt cogitaverint, bonam spem habebunt fore ut a morbo liberentur. Quis ergo incidit in

hunc morbum, et facile liberatus est? Zacchæus ille. Quis enim publicano pecuniæ cupidior fuerit? Sed statim philosophus effectus est, et totum extinxit incendium. Similiter Matthæus. Nam et ille publicanus erat, in perpetua rapina vivens. Sed is quoque repente noxam exuit, sitim extinxit, et negotiationem adiit spiritualem. Hos ergo et his similes tecum reputans, nec tu desperes. Si velis enim, cito poteris emergere; et, si velis, secundum medicorum legem ea quæ agenda sunt tibi accurate præscribemus. Oportet ergo ante alia omnia hoc recte gerere, non animum despondere, neque desperare de salute sua. Deinde non modo eorum qui recte fecerunt exempla; sed etiam eorum qui perseverarunt ærumnas inspicere. Sicut enim Zacchæum et Matthæum cogitavimus, ita et Judam animo reputare oportet, necnon Giezi, Achaz, Achab, Ananiam et Sapphiram; ut per illos desperationem ejiciamus, per hos vero socordiam excindamus, neque supinus sit animus ad monita quæ præscribuntur: ac nos ipsos instituamus ad illa dicenda, quæ tunc ad Petrum accedentes Judæi dicebant: « Quid ergo oportet facere ut salvi simus[1]? » et audiamus ea quæ facienda sunt. Quid ergo oportet facere? Nosse rerum vilitatem, et quod divitiæ sint servus fugitivus et ingratus, et quod possessores suos in mala injiciant innumerabilia: et ejusmodi verba assidue decantemus. Ac quemadmodum medici ægros frigidam postulantes consolantur, se præbituros dicentes, fontem commemorantes, et vas et tempus opportunum, pluraque hujusmodi: nam si statim negarent, in furorem et rabiem ipsos conjicerent; ita et nos cum pecunias amantibus agamus: et cum dixerint: « Divites esse volumus, » ne statim dicamus malas esse divitias: sed assentiamur, et dicamus nos etiam hoc velle, sed in congruenti tempore, sed divitias

[1] Act. II, 37.

veras, sed eas quæ voluptatem habeant immortalem, sed eas quæ colliguntur nobis, non aliis; sæpe autem et inimicis; ac philosophiæ verba in medium afferamus ac dicamus: Non jubemus non divites esse, sed male divites esse vetamus. Licet enim divitem esse, sed sine avaritia, sine rapina et vi, ita ut apud omnes male audiat dives hujusmodi. His illos verbis prius leniamus, necdum de gehenna loquamur. Nam qui ægrotat talia verba statim non ferret. Quamobrem ex præsentibus his de rebus verba faciamus et dicamus: Cur ex avaritia vis ditari, ut aliis aurum recondatur, tibi vero innumeræ imprecationes et criminationes? Et qui illis privatus est, ex rerum necessariarum penuria mordeatur, ejulet, sexcentosque tibi attrahat accusatores, et adveniente vespera, forum circumeat, et in angiportis omnes conveniat, dubius et anxius, ne de transigenda quidem nocte fidere audens. Quomodo enim jam dormiet, dum mordet venter, ipseque vigilat, fames obsidet, ingruit sæpe gelu et pluviæ decidunt? Et tu quidem ex balneo ablutus redis, mollibus amictus vestibus, lætus et gaudens ad lautam cœnam accurris. Ille autem per forum a frigore et fame sæpe pulsus circumit, prono capite, manus extendens; nec præ metu audet satiato et recumbenti verba proferre pro alimento necessario; sæpe vero contumelia affectus recessit. Cum ergo domum reversus es, cum in lecto recumbis, cum lux splendida ubique fulget in ædibus, cum lauta mensa parata est, tum recordare miseri et infelicis illius, qui, ut canes solent, in angiportis, in tenebris et luto circumit; etiamsi sæpe hinc abeat, non domum, non ad uxorem, sed in fœni stratum, ut et canes videmus, qui per totam noctem rabidi latrant. Et tu quidem si parvam stillam videris e tecto delapsam, totam evertis domum, famulos vocans, omnia movens. Ille vero jacens in pannis, fœno et luto, ingens tolerat frigus.

VI. Quæ fera his non frangatur rebus? quis adeo sævus et inhumanus, hisce rebus non mansuetior reddatur? Sed quidam ad tantam immanitatem devenerunt, ut dicant ipsos digna pati. Cum oporteret enim misereri, lacrymari, et calamitatem simul solvere : illi vero ipsos inhumaniter accusant. Quos libenter interrogarem : Cur, quæso, digna patiuntur? an quod ali velint et non fame confici? Non, inquiet, sed quia otiosi sunt. Tu vero annon otiosus deliciaris? Quid vero, annon opus sæpe exerces otio omni gravius, dum rapis, vim infers et avaritiæ studes? Melius esset si tu quoque huic te dederes otio. Nam ita otiari melius est, quam avaritiæ studere. Nunc autem alienis etiam insultas calamitatibus, non modo in otio degens, nec modo opus aggrediens otio gravius, sed etiam in miseria degentes accusans. Ipsis quoque narremus alienas calamitates, immaturas orbitates, eos qui in carcere degunt, eos qui discerpuntur in judiciis, eos qui de vita timent, inopinatas mulierum viduitates, repentinas divitum mutationes, et hoc metu eorum animos molliamus. Nam per illas alienas narrationes suadebimus illis ut eadem ipsa sibi timeant. Cum enim audierint, cujuspiam avari et raptoris filium, cujuspiam qui multa tyrannice fecerat uxorem, post mortem conjugis innumera passam esse mala, cum ii qui injuste læsi fuerant, in uxorem et filios irruissent, et commune bellum contra domum illius undique excitatum esset; etiamsi maxime omnium sensu destitutus sit, expectans tamen se talia passurum, et suis timens, ne similia patiantur, temperantior erit. Tota vita nostra talibus exemplis multis plena est, nec deficiet nobis hic corrigendi modus. Cum autem hæc dicimus, non quasi suadentes vel quasi consulentes hæc dicamus, ne molestior sit oratio, sed id tanquam narrationem proferamus : et ex alia consequentia, ad similem semper narrationem venia-

mus, ac frequenter eis talia exempla proponamus, non concedentes ut alia, quam hæc, loquantur : « Quomodo hujus domus splendida et illustris corruerit? quomodo ita deserta sit, ut ipsius bona omnia in aliorum manus inciderint ? quot judicia quotidie de his facultatibus sunt constituta, quot negotia, quot ex famulis illius alii emendicant, alii in carcere conclusi mortui sunt? » Et hæc omnia dicamus quasi lugentes eum qui ex hac vita migravit, et quasi præsentia despicientes; ut et timore et misericordia emolliamus immitem illum animum. Et cum illos viderimus his narrationibus depressos, tunc demum illis de gehenna sermonem inferamus, non tanquam illos terrentes, sed ut alios commiserantes, et dicamus : « Et quid oportet dicere præsentia? neque enim nostra his sunt limitibus circumscripta; sed gravius supplicium tales homines excipiet, et fluvius igneus et vermis venenosus, et tenebræ interminabiles, et supplicia immortalia. » Si his illos incantemus narrationibus, et nos ipsos et illos corrigemus, atque ab ægritudine cito liberabimus, in dieque illo laudatorem Deum habebimus, ut et Paulus dicit : « Et » tunc laus erit unicuique a Deo. » Laus enim quæ ab hominibus procedit, et diffluit, et aliquando non a bono animo proficiscitur. Quæ autem a Deo est, et manet perpetuo, et clare splendet. Quando enim is qui omnia novit antequam fiant, et ab omni passione vacuus est, laudat; tunc indubitata est virtutis demonstratio. Hæc ergo cum sciamus, talia operemur ut a Deo laudemur, et maxima consequamur bona. Quæ utinam nos omnes adipiscamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XII.

CAPUT IV.

Hæc autem, fratres, transfiguravi in me et Apollo propter vos, ut in nobis discatis non plus, quam scriptum est, sapere[1].

I. Quandiu molestis asperisque verbis opus fuit, scenam non aperuit; sed ac si ipse esset qui hæc audiret, sic loquebatur, ut dignitas personarum quæ accusabantur obsistens accusantibus, non permitteret ad iram commoveri. Cum autem oporteret deinceps aliquid remittere, tunc posita larva, occultatas personas ostendit prolato Pauli et Apollo nomine. Ideo dicebat : « Hæc autem, fratres, transfiguravi in me et Apollo. » Et sicut in ægrotantibus, quando puerulus æger calcibus ferit, et aversatur cibos qui offeruntur a medicis, advocatum patrem vel pædagogum, ii qui assident, jubent ex medici manu accipere, et cibos afferre, ut ex timore ipsorum pueri accipiant et quiescant; sic et Paulus cum pro aliis esset accusaturus, illis quidem ut qui injuria afficerentur; his vero ut qui supra modum honorarentur; personas quidem eorum non protulit; sed suo et Apollo nomine sermonem adhibuit; ut eos reveriti, medicinam acciperent. Postquam autem acceperunt, tunc demum aperuit de quibusnam hæc loqueretur. Hæc autem non simulatio erant, sed attemperatio et œconomia. Nam si aperte dixisset : « Viros sanctos et admirabiles judicatis, » id certe ægre tulis-

[1] 1 Cor. IV, 6.

sent et resiliissent. Nunc vero cum dixisset : « Mihi autem » pro minimo est ut a vobis judicer ; « et rursum : » Quis est » Paulus ? quis Apollo ? » acceptabilem orationem effecit. Propterea dixit : « Hæc autem in me transfiguravi propter » vos, ut in nobis discatis non plus, quam scriptum est, sa» pere, » ostendens quod si de illis verba fecisset, non didicissent ea quæ discere oportebat, neque correctionem accepissent, ea quæ dicebantur moleste ferentes. Nunc autem Paulum et socium reverentes, facile admiserunt increpationem. Quid autem sibi vult illud : « Non plus, » quam scriptum est, sapere? » Scriptum est : « Quid vides » festucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in » oculo tuo est, non consideras ? » et, « Nolite judicare, ut » non judicemini[1]. » Nam si unum sumus et una colligati, non oportet contra nos invicem insurgere ; « Qui enim se » humiliat, inquit, exaltabitur[2] ; » et, « Qui vult primus esse » omnium, sit omnium minister[3]. » Hæc sunt ea quæ scripta sunt. « Ne unus pro uno infletur adversus alterum. » Rursum missis doctoribus, discipulos increpat. Illi enim erant qui hos extollebant. Alioquin autem, principes non facile talem admisissent orationem, eo quod externam gloriam cuperent ; hoc quippe morbo excæcati erant. Ipsi vero gloria non fruentes, sed illam aliis præbentes, et facilius admonitionem tulissent, et aptiores ad morbum solvendum erant quam principes. Ergo etiam hoc est inflari, pro alio extolli, etiamsi in rebus suis hoc alicui non accidat. Sicut enim is, qui de alienis effertur vitiis, ex arrogantia hoc facit ; ita etiam qui de gloria alterius. Recte autem inflationem vocavit. Cum enim membrum aliquod insurgit, hoc nihil aliud est, quam inflammatio et morbus ; non enim aliter alterum membrum fit altero altius, quam cum tumor adest. Sic igitur et in corpore Ecclesiæ, qui inflam-

[1] Matth. VII, 1 et 3. — [2] Luc. XVIII, 14. — [3] Marc. X, 43.

matur et inflatur, is est qui morbo laborat; tumet enim præter communem mensuram. Hoc enim est inflatio. Sic etiam in corpore accidit, quando spurius quidam et malus humor influxerit, non autem solitum alimentum. Ita nascitur arrogantia alienis nos cogitationibus invadentibus. Et vide quam apposite dixerit, « Inflati estis : » quod enim inflatum est, tumorem habet spiritus, repletum humore corrupto. Hæc porro dicit, non curationem excindens; sed curationem illam quæ in malum vertitur. Vis istum curare? Non impedio; sed non in perniciem alterius. Non enim ut contra nos invicem aciem instruamus nobis dati sunt doctores; sed ut nos omnes mutuo jungamus. Dux enim ideo exercitui præficitur, ut separatos unum corpus efficiat. Si vero exercitum divulsurus sit, inimici magis quam ducis locum implet. « Quis enim te discernit? Quid » enim habes quod non accepisti[1]? » Missis demum subditis, ad principes convertitur. Hoc autem vult significare: Undenam liquet quod tu dignus laude sis? Factum ne est judicium? Præcessit-ne examen? an probatio, an accurata perquisitio? Sed hoc non possis dicere. Quod si homines calculum ferunt : at non rectum est illorum judicium. Ponamus autem te dignum laude esse, et vere gratiam et donum habere, nec corruptum esse hominum judicium : neque sic oportebat altum sapere. Nihil enim ex te habes, sed a Deo accepisti. Cur ergo te habere simulas id quod non habes? At tu hoc habes, et alii tecum. Ergo cum acceperis habes, non hoc vel illud, sed omnia quæ habes.

II. Non enim hæc tua recte facta sunt, sed ex Dei gratia proveniunt. Si fidem dixeris, ex vocatione illa venit; si remissionem peccatorum, si charismata, si doctrinæ verbum, si virtutes, omnia inde accepisti. Quid ergo habes, quæso te, quod non acceperis; sed ex te ipso recte

[1] 1 Cor. IV, 7.

acquisieris? Nihil dicere possis. Sed accepisti, et ideo altum sapis? Ideo certe oportebat te ipsum deprimere; non enim tuum est id quod tibi datum est, sed dantis. Si enim accepisti, ab illo accepisti. Si ab illo accepisti, non rem tuam accepisti. Quod si non rem tuam accepisti, cur altum sapis, quasi rem tuam habens? Quamobrem subjungit : « Si autem accepisti, quid gloriaris quasi » non acceperis[1]? » Cum ergo ex concursu dictum suum probasset, ostendit multa illis deesse et ait : Certe etiamsi omnia accepissetis, non oporteret gloriari; nihil enim vestrum est : nunc autem multa vobis desunt. Et initio quidem hoc subindicavit dicens : « Non potui vobis loqui ut » spiritualibus; » et, « Nihil judicavi me scire inter vos, » nisi Jesum Christum, et ipsum crucifixum. » Hic vero illos pudore afficiendo id facit dicens : « Jam saturati estis, » jam divites facti estis[2]; » id est, nulla re indigetis deinceps, perfecti evasistis, ipsum culmen attingitis, nullius ope vos egere putatis, non Apostolorum, non doctorum, jam « Saturati estis. » Et recte illud, « Jam, » a tempore ostendens improbabile esse id quod dicunt, et a ratione alienam esse illorum opinionem. Ideoque traducens illos dicebat : « Tam cito ad finem pervenistis, quod fieri non poterat propter tempus. » Perfectiora enim in futuro manent : paucis enim saturari infirmi est animi; paucis existimare se divitem fieri, nauseantis est et miseri; insatiabilis enim est pietas : et puerilis est mentis a primo acceptis putare se totum accepisse, et cum vix adhuc in proœmiis sint, ac si finem apprehendissent, altum sapere. Deinde in sequentibus magis illos pudore afficit; cum dixisset enim : « Jam saturati estis, » subjunxit : « Jam divites facti » estis : sine nobis regnastis : et utinam regnaretis, ut » etiam nos vobiscum regnaremus[3]. » Gravitate multa ple-

[1] I Cor. IV, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid.

nus est sermo. Ideo ultimum illum induxit post multam increpationem. Ita enim gravis est admonitio et acceptabilis, cum post accusationes, inferuntur verba quæ pudorem incutiant. Hoc enim vel impudentem potest animum cohibere, et magis perstringere, quam manifesta accusatio, temperareque dolorem et impudentiam ex accusatione inducendam. Illud autem in verbis pudorem incutientibus magis mirabile est, quod duo habeant contraria; et graviorem infligant plagam quam manifesta criminatio, et eum qui arguitur graviorem sectionem passum, ad majorem tolerantiam apparent. « Sine nobis regnastis. » Hic magna est emphasis et contra doctores et contra discipulos : ostenditurque illos nullam habere conscientiam atque admodum stultos esse. Hoc enim vult dicere : « In laboribus omnia sunt communia et nobis et vobis ; in præmiis autem et coronis vos primi estis. Sed hæc dicens non doleo : » ideoque subjunxit : « Et utinam regnaretis ! » Deinde ne videretur ironia hæc esse, adjecit : « Ut et nos » vobiscum regnaremus. » Etenim et nos, inquit, hæc bona consecuti essemus. Vides-ne quomodo simul et gravitatem et curam ostendat, philosophumque animum? Vides-ne quomodo fastum auferat? « Puto enim quod Deus nos » Apostolos novissimos ostendit, tanquam morti destina» tos[1]. » Multam emphasim et gravitatem rursus exhibet, cum dicit, « Nos. » Neque hoc illi satis fuit, sed et dignitatem subjunxit, admodum eos perstringens; « Nos Apos» tolos, » qui mala patimur innumera, qui religionis prædicationem seminamus, qui vos ad tantam philosophiam ducimus. Hos novissimos ostendit tanquam morti destinatos; hoc est, ut damnatos. Postquam enim dixit : « Ut et » nos vobiscum regnaremus : » et sermonis vehementiam mitigavit, ut ne illos frangeret, idipsum rursus assumit

[1] 1 Cor. IV, 9.

cum majori gravitate, et ait : « Puto ego quod Deus nos » Apostolos novissimos ostendit tanquam morti destinatos. » Nam ut ego video, inquit, etiamque ex iis quæ vos dicitis, omnium abjectissimi nos et damnati sumus, qui ad patiendum semper expositi sumus; vos autem jam regnum, et honores et præmia imaginamini. Volens autem ad majorem absurditatem orationem deducere, et ostendere esse illam omnino improbabilem, non dixit : « Nos certe » sumus novissimi; » sed, « Nos Deus novissimos fecit. » Nec satis habuit dixisse novissimos; sed subjunxit, « Et » morti destinatos, » ut vel admodum insanus quivis dictorum improbabilitatem videret, verbaque dolentis et admodum illos pudore afficientis esse.

III. Et vide Pauli prudentiam. A quibus se ipse opportuno tempore extollit, seque honorabilem et magnum ostendit; ab iisdem illos nunc pudore afficit damnatum se vocans. Tanta res est congruenti tempore omnia facere. Morti destinatos, hos damnatos vocat, qui mille mortibus digni sunt. « Quia spectaculum facti sumus mundo, et » Angelis et hominibus[1]. » Quid est illud, « Spectaculum » facti sumus mundo? » Non in angulo uno, neque in parva orbis parte hæc patimur, inquit; sed ubique et apud omnes. Quid sibi vult autem, « Et Angelis? » Possunt hominibus esse spectaculum, sed non Angelis, quando vilia sunt gesta; at certamina nostra talia sunt, ut digna sint quæ spectentur ab Angelis. Vide quomodo ex iisdem, quibus se vilem dicit, se rursus magnum ostendat : ex quibus autem illi altum sapiebant, illos esse viles et abjectos pronuntiet. Quia enim stultos esse, quam videri prudentes, et infirmos esse, quam fortes; et inglorios esse, quam gloriosos et illustres abjectius esse videbatur; et hæc quidem in illos est conjecturus, illa vero ipse sibi vindicavit; os-

[1] 1 Cor. IV, 9.

tendit hæc illis esse meliora ; siquidem per hæc non hominum modo, sed etiam Angelorum populum ad sui spectaculum convertit. Non enim nobis est colluctatio adversus homines tantum ; sed etiam adversus incorporeas Potestates. Ideoque magnum sedet theatrum. « Nos stulti » propter Christum, vos autem prudentes in Christo [1]. » Rursus hoc ad pudorem incutiendum dixit, ostendens fieri non posse ut hæc contraria contingant, nec posse ea quæ tantum a se mutuo distant, in unum convenire. Quomodo enim fieri potest, inquit, vos prudentes, et nos stultos esse in rebus, quæ sunt Christi? Quia enim illi quidem verberabantur, despiciebantur, dedecore afficiebantur, et nihil esse existimabantur ; ipsi autem honore fruebantur, sapientesque ac prudentes apud multos existimabantur ; ideo hæc dicit : quia quomodo fieri potest ut ii qui hæc prædicant, existimentur in iis versari, quæ sunt illis contraria? « Nos infirmi, vos autem fortes [2]. » Id est, nos pellimur et persecutionem patimur, vos autem securitate et famulatu multo fruimini. Sed id non patitur prædicationis natura. « Nos inglorii, vos autem gloriosi [3]. » Hic nobiles respicit, qui de exterioribus altum sapiebant. « Usque in » hanc horam et esurimus et sitimus, et nudi sumus et co» laphis cædimur. Et laboramus operantes manibus nos» tris [4]. » Hoc est, non vetera narro, sed quod mihi præsens tempus testificatur. Humanarum quippe rerum nobis nulla ratio est, neque externi splendoris ; sed ad Deum solum respicimus : quod ubique facere nobis necessarium est. Neque enim Angeli tantum nos spectant ; sed etiam ante illos ipse agonotheta. Non itaque aliis egemus laudatoribus. Hoc enim est illi contumeliam inferre, cum illum quasi ad nos laudandos non satis sit prætercurrentes, ad conservos properamus. Quemadmodum enim qui in parvo

[1] I Cor. IV, 10. — [2] Ibid. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 11, 12.

theatro decertant, magnum quærunt. quasi illud non sufficiat ad ostentationem ; sic et ii qui ante Dei oculos decertant, deindeque laudem hominum quærentes, et majorem dimittentes ut minorem assequantur, magnum sibi attrahunt supplicium. Hoc ergo omnia susdeque vertit, hoc orbem totum turbavit, quod ad homines respicientes omnia faciamus : et in bonis nihil esse ducamus quod Deum habeamus laudatorem ; sed a conservis quæramus famam et gloriam : et in contrariis rursum Deo despecto, homines formidemus. Atqui ipsi nobiscum stabunt ante tribunal illud, nihil nos juvantes ; Deus autem, quem jam despicimus, sententiam in nos feret. Attamen cum hæc sciamus, ad homines inhiamus : quod est primum peccatum : homineque vidente fornicari nemo voluerit ; sed etiamsi vitio illo ardeat, affectus illius tyrannis ab hominum reverentia vincitur. Deo autem vidente non modo in adulteria et in fornicationes prorumpunt ; sed et alia longe graviora audent et ausi sunt. An hoc ergo solum non sufficit ut mille fulmina de cœlo inferantur? Et quid dico adulteria et fornicationes? nam his longe minora ante homines perpetrare metuimus, sed Deo vidente non item. Hinc parta sunt mala omnia, quod in tam pravis rebus non Deum sed homines revereamur. Ideoque etiam ea quæ vere bona sunt, quæque multis non bona esse videntur fugimus, non rerum naturam examinantes, sed ad vulgi gloriam respicientes.

IV. In malis quoque idipsum præstamus : quædam enim quæ vere bona non sunt, sed talia videntur esse multis, ex eadem consuetudine ut bona persequimur ; ita ut utrinque corrumpamur. Fortasse multis obscurius esse videtur id quod dictum est : necesse ergo est id clarius explanare. Cum fornicamur, (oportet enim a jam dictis incipere) homines magis timemus, quam Deum. Quia igitur nos sic eis

subjecimus, illosque dominos nostros constituimus; multa alia his dominis esse mala videntur, quæ mala non sunt, et illa similiter fugimus. Exempli causa, in paupertate vivere multis turpe esse videtur : et paupertatem fugimus ; non quod turpis sit, nec quod turpem credamus ; sed quia dominis nostris esse turpis videtur, et illos timemus. Rursus inhonorari et contemni, nullamque habere potestatem, a multis turpe et vilissimum existimatur ; hoc rursum fugimus, non rem damnantes, sed propter dominorum nostrorum sententiam. Rursum e contrario eamdem patimur perniciem : nam divitem esse, bonum esse videtur, itemque fastus, et gloria, et claritas : et hoc rursum persequimur ; non rerum naturam ut bonam respicientes, sed ex opinione dominorum nostrorum persuasi. Dominus quippe noster est populus : et vulgi turba dominus est, sævus immanisque tyrannus. Neque enim opus est ut imperet, ut ei obsequamur ; sed satis est si nos quid illi placeat sciamus, et sine jussu paremus, tanta utimur erga illum benevolentia. Et Deus quidem quotidie minas intentans et admonens, non auditur ; turba autem incomposita, fex hominum, ne mandato quidem opus habet ; sed satis est ut indicet quid sibi placeat, et statim in omnibus ipsi obsequimur. Et quomodo, inquies, hosce dominos effugere quis possit? Si majorem, quam illi, sensum assumat, si rerum naturam spectet, si vulgi calculum despiciat ; si ante alia omnia, in iis quæ vere turpia sunt, se ipsum ita instituat, ut non homines, sed insomnem illum oculum metuat, et in bonis rursum coronas ab illo quærat. Ita enim neque in aliis hominum auram feremus. Nam qui cum recte agit, ne dignos quidem censet illos, qui sua recte facta norint, sed Dei calculo contentus est, neque in contrariis aliquam eorum rationem habebit. Et quomodo, inquies, hoc ipsum erit? Cogita quid sit homo, quid sit Deus, et quo dimisso

ad quem confugias, et cito totum corriges. Homo tecum eidem peccato subjacet, eidem judicio, eidem supplicio: homo vanitati similis factus est, rectum judicium non habet, et superna eget correctione: homo terra et cinis; si laudet, sæpe temere laudabit, aut ad gratiam, aut ex odio; si calumnietur et accuset, rursus eodem animo id facit. At non ita Deus; sed irreprehensibilis est ejus calculus, et purum judicium illius. Ideoque oportet semper ad illum confugere; neque ideo tantum, sed quia etiam ipse te fecit, et plus quam omnes tibi paruit, magisque te amat, quam tu ipse te ames. Cur ergo tam mirabili misso laudatore ad hominem confugimus qui nihil est, qui frustra et temere omnia facit? Malum te dicit et scelestum, cum talis non sis? Illa de causa magis illum miserare et defle, quia corruptus est, ejusque gloriam contemne, quia ejus mentis oculi excæcati sunt. Nam et Apostoli hæc audierunt, et illos se calumniantes irriserunt. At te bonum et utilem dicit? Si talis quidem sis, nullo modo a tali gloria emolliaris; si non talis sis, magis despice, et rem esse risu dignam puta. Vis scire quam corrupta sint vulgi judicia, quam inutilia, quam ridicula; et alia quidem furentium et mente captorum; alia vero infantium lactentium? audi ut fuerint jam olim. Judicia vero tibi proferam, non populi tantum, sed eorum qui sapientissimi esse videbantur, quique legislatores fuerunt. Quis enim apud vulgus sapientior videri possit eo, qui dignus habitus est, ut civitatibus et populis leges poneret? Attamen hisce sapientibus fornicari nihil videtur esse mali, nec punitione dignum. Nulla enim externa lex fornicatores ulta est, neque hac de causa ad judicium traxit: sed etiamsi quis eo trahatur, multi irrident, et judex id non patitur. Alea ludere rursus apud illos supplicio liberum est, et nemo hac de causa pœnas dedit. Inebriari et ingurgitari cibo, non modo crimen non

est, sed recte factum a multis putatum fuit : et in cœnis militaribus, multa ea de re est concertatio, et qui maxime egent sana mente et robusto corpore, hi maxime ebrietatis tyrannidi se dedunt, et corpus dissolventes et animam tenebris offundentes ; nullusque legislator hoc vitium punivit.

V. Quid hac insania pejus? An ergo laudes hominum, qui sic affecti sunt, requiris, et non te ipsum defodis? Si enim omnes ejusmodi homines te laudarent, annon oporteret erubescere et pudore suffundi plaudentibus hominibus, quorum judicia ita corrupta sunt? Rursus blasphemia legislatoribus non terribile quidpiam esse videtur. Nemo enim qui in Deum blasphemarit, ad tribunal raptatus fuit et pœnas dedit. Sed si quis vestem furetur, aut crumenam dissecet, et latera ipsi lacerantur, et sæpe morte mulctatur. Qui autem in Deum blasphemat, non accusatur apud externos legislatores. Et si quis uxorem habens ancillam vitiet ; id nihil apud externas leges et apud multos esse videtur. Vis alia quoque audire quæ ipsorum insaniam ostendant? nam hæc quidem non puniunt, sed alias leges statuunt. Quasnam? theatra colligunt, illoque meretricum choros inducunt, et pueros corruptos, qui naturam contumelia afficiunt, populum totum in superiore loco sedere jubent, sic civitatem recreantes : sic magnos illos reges, quos semper celebrant ob tropæa atque victorias, coronantes. Verum quid est hoc honore frigidius? Quid hac voluptate ingratius? Ex his-ne quæris gestorum tuorum laudatores? Et cum saltatoribus, mollibus, mimis ac meretricibus, vis, quæso te, laude frui? Et quomodo non fuerint extremæ dementiæ? Libenter enim illos interrogarem : Indignum-ne est naturæ leges evertere, et nefarios inducere coïtus? Dicent omnes rem esse indignam : videntur enim hoc punire flagitium ; cur ergo cinædos illos in

ducis, nec modo inducis, sed etiam innumeris et ineffabilibus donas muneribus? Cum alibi eos qui talia audent punias, hic quasi communes civitatis beneficos insumptis pecuniis, publico sumptu ipsos alis. At, inquies, infames sunt. Cur ergo illos instituis? Cur per infames illos reges honoras? Cur civitates enecas? cur per illos tanta impendis? Nam si infames sunt expelli debent. Cur ergo illos infames fecisti? an ut laudans, an ut condemnans? Ut condemnans utique. Ergo-ne ut condemnans infames facis, et ut honorabiles illos visurus accurris, miraris, laudas, applaudis? Quid opus est dicere de fallaciis quæ in hippodromis et in pugnis ferarum admittuntur? Hæc quippe omni stupore sunt plena, docentque assidue populum esse immisericordem, sævum et inhumanum: exercetque ad videndum homines discerptos, sanguinem effusum, et ferarum immanitatem omnia confundentem. Et hos omnes morbos sapientes illi legislatores ab initio induxerunt, plaudentibus ac mirantibus civitatibus. Sed, si placet, his omissis quæ aperte, ut in confesso est, absurda sunt, licet sic non visum sit externis legislatoribus, ad honoranda præcepta veniamus, et videbis etiam illa ex multorum opinione corrupta fuisse. Connubium enim res honorabilis esse videtur et nobis et externis: et est vere honorabile. Sed postquam nuptiæ celebratæ sunt, tot ridiculæ res accidunt, quot post hæc audituri estis. Nam ex consuetudine multi occupati ac decepti, earum absurditatem non norunt, sed egent aliis qui illos doceant. Etenim choreæ, cymbala, tibiæ, verba, canticaque turpia, temulentiæ, comessationes, multaque diaboli colluvies tunc inducitur. Et scio quidem me ridiculum videri, quod hæc reprehendam, et vulgo stolidum existimari, qui veteres leges transmoveam: nam, ut supra dixi, ex consuetudine magna deceptio paritur: attamen hæc dicendi finem non faciam.

Fortasse enim, fortasse, etsi non omnes, pauci tamen nos excipient, et malent nobiscum derideri, quam cum illis nos deridere ; risu certe lacrymis digno, magnisque pœnis atque suppliciis. Quomodo enim non fuerit extrema damnatione dignum, virginem quæ perpetuo vixerat in thalamo, quæque a prima ætate verecundiam didicerat, derepente cogi ad deponendum pudorem, et nuptiarum initio impudentiam doceri, et a lascivis petulantibusque viris, fornicatoribus et mollibus in medium produci ? Quod enim malum in nova sponsa non inseretur ab illo die ? Impudentia, petulantia, inverecundia, vanæ gloriæ amor. Volet enim dies omnes habere his similes. Hinc mulieres profusæ et sumptuosæ fiunt, hinc impudentes, hinc ipsis mala innumera. Neque mihi dicas consuetudinem. Nam si malum est, ne semel quidem fiat ; si bonum, semper fiat. Dic enim mihi, fornicatio nonne mala est ? An ergo concedemus illam semel exerceri ? Nequaquam ? Quare ? Quia etiamsi semel tantum fiat, mala tamen est. Itaque si novam sponsam sic oblectari malum est, ne semel quidem fiat ; si bonum est, semper fiat.

VI. Quid igitur, quæso te, inquies, nuptias-ne incusas ? Absit, non ita insanio ; sed ea quæ in nuptias advecta sunt, pigmenta, fucum, et superflua alia ejusdem generis. Nam sic multos ab illo die attrahet amatores, antequam cum sponso coëat. Sed multi mulieris speciem mirabuntur. Et quid tum ? Etiamsi casta fuerit, vix effugiet malam suspicionem ; sin negligens fuerit, cito capietur, accepta, ab illo die, libidinis occasione. Attamen cum tanta hinc mala oriantur, contumeliam rem istam vocant illi qui pecoribus non meliores sunt, et indignam rem putant, si mulier illa multis non producatur, neque commune theatrum spectantibus prostet. Atqui oportuit existimare illa consueta, contumeliam, risum et comœdiam inferre. Nam nunc

quoque scio fore ut multi nos ut stultos et risu dignos improbent: sed irrideri patiar, dum hinc aliquid lucri referatur. Etenim ridiculus essem, si dum hortor ut vulgi gloria despiciatur, ipse ante alios hoc morbo caperer. Vide quæ hinc deinceps sequantur; non solum interdiu, sed etiam vespere viros ebrios et deliciis incensos, qui ad formam virginei vultus conspiciendam sese apparant, qui non domi tantum, sed etiam per forum ad ostentationem incedunt, cum lucernis illam summo vespere traducentes, ut a cunctis conspiciatur, nihil aliud hinc suadentes, quam ut omnem illa pudorem deinceps ponat. Neque hic gradum sistunt; sed cum turpibus verbis illam ducunt: et hoc quoque in legem transiit apud multos; et fugitivi, verberones innumeri, perniciosi homines cum licentia demum omnia pro libidine proferunt, sive in illam, sive in sponsum cum illa habitaturum; et nihil honestum, sed turpia omnia et obscœnitate plena. Neque probam castitatis doctrinam percipiet sponsa, talia videns, talia audiens. Et certamen quoddam est diabolicum inter eos qui ad talia cohortantur, ut alii alios superent opprobriis et impuris dictis, quibus præsentes deturpant: illique victores discedunt, qui probra et magis turpia dicta projecere. Novi quidem me molestum, onerosum et importunum esse qui vitæ voluptatem quamdam abscindam. Ideoque doleo, quod res tam ingratæ voluptas esse putentur. Quomodo, quæso, non ingratum fuerit, contumeliis et probris affici, et ab omnibus cum sponsa dedecore et ignominia notari? Et si quispiam ex foro conjugi tuæ maledixerit, innumera moves negotia, et non vitalem esse vitam existimas; et civitate tota præsente, dum turpiter agis cum futura conjuge, gaudes et te ostentas? Et quantæ hæc sunt insaniæ? At, inquies, hæc ex consuetudine fiunt. Et ideo maxime lugendum, quod rem in consuetudinem concluserit diabolus. Quia enim nuptiæ

res sunt honorabilis, quæ genus nostrum conservet et augeat, et multorum sit causa bonorum, dolore affectus malignus ille, et sciens illud propugnaculum esse contra fornicationem, alio ille modo omnem fornicationem inducit. In talibus enim cœtibus multæ virgines dedecore sunt affectæ. Quod si non semper: at interim satis est dæmoni, quod illa verba et improba cantica et sponsam traduxerint, et sponsum cum pompa per forum transmiserint. Deinde quia hæc in vespera fiunt, ne tenebræ malorum horumce velum sint, lucernæ inducuntur multæ, quæ turpitudinem latere non sinunt. Quid enim sibi vult multa illa turba? Quid ebrietas? Quid fistulæ? Nonne palam est hæc adhiberi, ut ne ii quidem qui in domibus sunt, gravi somno obruti, hæc ignorent, sed a fistulis excitati, et superne ex cancellis sese inclinantes, testes sint illius comœdiæ? Quid dixeris de ipsis canticis, quæ omni plena sunt impudicitia, quæque absurdos amores, illegitimos concubitus, domorum eversiones et innumeras inducunt tragœdias, et sæpe nomen dilecti et amantis habent, nomenque dilectæ et amasiæ? Quodque gravius est, his adsunt virgines, quæ omnem exuerunt pudorem, in honorem sponsæ, imo in contumeliam; et salutem suam periculo exponunt, interque juvenes indecore se gerunt, ineptis cantilenis, et verbis turpibus cum satanica symphonia utentes. Adhuc-ne, quæso, interrogas undenam adulteria? unde fornicationes? unde nuptiarum corruptiones? At non ingenuæ, et honestæ, inquies, hoc faciunt. Cur ergo me irrides, cum ipse hanc legem ante me scias? Nam si bona sunt illa, sine illas quoque id agere. Num quia illæ in paupertate vivunt? nonne et ipsæ virgines sunt, illasque castitatis curam habere oportet? Nunc autem saltat virgo in communi theatro impudicorum juvenum, annon, quæso, videtur tibi vel meretrice inhonestior? Quod si dixeris ancillas id facere,

neque sic finem facio te accusandi : neque enim illis id oportebat permitti.

VII. Omnia enim hinc mala oriuntur, quod familiæ nullam habeamus rationem; sed ad rem despiciendam satis est dicere: Servus est, ancillæ sunt; etiamsi quotidie audiant : « In Christo Jesu non servus, non liber est[1]. » Tu vero equum quidem non despicis nec asinum; sed nihil non agis ut ne vitiosi fiant, servos autem despicis eadem qua tu præditos anima? Ecquid dico servos, quando etiam et filios et filias? Quid vero postea? Necesse est ut dolor statim subeat, cum illi omnes pessum eant; sæpe autem maximum quoque damnum, cum in turba et tumultu multa aurea pretiosa pereant. Deinde post nuptias si natus fuerit infans, eamdem videbimus amentiam et multa symbola risu plena. Nam cum infanti nomen imponere oportuerit, non Sanctorum nomine, ut veteres olim faciebant; accensis lucernis quibus nomina indunt, nato nomen indunt ejus, quæ diutius lucem dederit, hinc conjicientes futurum ut diu vivat. Deinde si immaturum morte corripi contigerit, ut sæpe accidit, multus sequetur diaboli risus, quod illos, ceu stultos pueros ludificaverit. Quid dixeris de ligaminibus, et de crepitaculis manui appensis et de stamine coccineo, deque aliis multis insania plenis; cum oporteret nihil aliud puero circumponere, quam crucis custodiam? Nunc autem hic quidem despectui est habitus, qui convertit totum orbem terrarum, et gravem diabolo plagam inflixit, totamque ejus potentiam subvertit. Subtegmen autem et stamen aliaque ligamina similia, ea sunt quibus creditur pueri tutela. Dicam-ne aliud magis ridiculum, sed nemo nos importunitatis accuset, si eo usque procedat oratio. Nam qui putredinem vult emundare, non recusabit prius inquinare manus suas. Quidnam ergo est

[1] Galat. III, 28.

hoc ridiculum? Quod quidem nihil esse videtur, ideoque ingemisco; sed est principium insaniæ et extremæ dementiæ. Lutum mulieres in balneo accipientes, nutrices et ancillæ, digito tingentes, in pueri fronte imprimunt. Et si quis interroget, «Quid sibi vult lutum, quid cœnum?» malum avertit oculum, inquiunt, livoremque et invidiam. Papæ! quanta vis luti, quanta cœni potestas; tantam ut totam diaboli aciem profliget? Non pudore, quæso suffundemini? non vel sero tandem diaboli laqueos intelligetis, quomodo ab ineunte ætate machinas suas paulatim inducat? Nam si lutum hoc faciat; cur non tu in fronte tua idipsum facis, cum vir sis et plena ætate, et plus quam puer invidos habeas? cur non luto illinis totum corpus? Nam si in fronte tantam habet virtutem, cur non te totum luto inungis? Hæc sunt risus et comœdia satanica, quæ non ad irrisionem tantum, sed ad gehennam præcipitat eos qui decipiuntur. Certe quod apud Græcos talia fiant mirum non est; quod autem apud eos qui crucem adorant, et mysteriorum arcanorum participes sunt, et tanta philosophantur, id certe multis lacrymis est dignum. Deus te unguento spirituali honoravit, et tu luto filium deturpas? Deus te decoravit, et tu te ipsum dedecoras? Et cum oporteret in fronte crucem ascribere, quæ insuperabilem tutelam præbet; tu his dimissis in satanicam amentiam decidis? Si quibus autem hæc parva esse videantur, discant id esse magnorum causam malorum, neque Paulo visum fuisse parva negligere. Quid enim, quæso, minus est, quam ut homo caput operiat? Sed vide quantam hujus rei curam habeat, et cum quanta prohibeat vehementia, tum alia multa dicens, tum quod caput suum dehonestet. Si autem qui tegit caput, ipsum dehonestat; qui luto illud ungit, quomodo non puerum reddit abominandum? Quomodo, quæso, adducit eum ad manus sacerdotis? Quomodo præ-

caris, ut presbyteri manu signaculum in fronte apponatur, ubi luto unxisti? Ne, fratres, ne hæc faciatis; sed ab ineunte ætate pueros spiritualibus armis munite, et docete eos manu frontem signare; etiam prius quam possint hoc manu facere, vos ipsi eis crucem imprimite. Quid dixeris de aliis satanicis observationibus in doloribus uteri et in partu adhibitis, quas obstetrices in capitis sui malum inducunt? de iis item quæ in morte, et cum corpus effertur adhibentur; ejulatus nempe, planctus insani, stulta in sepulcris admissa, circa monumenta studium, intempestivum et ridiculum præficarum agmen, dierum observationes, necnon ingressus et exitus? Horum-ne, quæso, venaris gloriam? Et quomodo hæc non extremæ dementiæ fuerint, hominum ita mente corruptorum et omnia temere agentium gloriam quærere, cum oporteret semper ad insomnem illum confugere oculum, et ejus sententiam spectantes omnia facere, ac dicere. Hi certe etiamsi laudent, nihil vos juvare poterunt. Ille vero si gesta nostra ipsi fuerint accepta, et hic splendidos reddet, et in futuro die arcana illa bona tribuet: quæ nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et una Spiritui sancto gloria, honor, imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIII.

CAPUT IV.

Nos stulti propter Christum; *necesse enim est hinc rursum sermonem resumere;* vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes; vos gloriosi, nos autem inglorii[1].

I. Postquam gravitate multa sermonem impleverat, id quod omni crimine majorem inferebat plagam, hic cum dignitate sibi congruenti hoc tractat: et cum dixisset: « Sine » nobis regnastis; et, Deus nos novissimos ostendit tanquam » morti destinatos; » per sequentia ostendit quomodo morti destinati essent, dicens: « Nos stulti et infirmi, et inglorii, » et esurimus et sitimus, et nudi sumus, et colaphis cædi» mur, et instabiles sumus, et laboramus operantes mani» bus nostris[2] : » quæ indicia vere erant doctorum et Apostolorum. At illi in contrariis altum sapiebant, in sapientia, in gloria, in divitiis, quod honorarentur. Ut ergo illorum fastum deprimat, et ostendat in iis non modo non gloriari, sed etiam pudore affici oportere, primo illos traducit dicens, « Sine nobis regnastis. » Ego enim dico, inquit, præsens tempus, non honoris neque gloriæ esse, quibus vos fruimini, sed persecutionis et contumeliarum, quas nos patimur. Quod si hoc ita non sit, etsi jam tempus remunerationis sit, ut video, hoc autem per ironiam dicit, vos quidem Discipuli jam regnastis; nos autem doctores et Apostoli, qui ante omnes mercedem accipere debebamus,

[1] 1 Cor. IV, 10. — [2] Ibid. 11, 12.

non modo vobis posteriores sumus, sed etiam ut morti destinati, id est, damnati, semper in ignominia, in periculis, in fame degimus, contumelia affecti tanquam stulti, pulsi et intolerabilia patientes. Hæc porro dicebat, ut ex iis persuaderet ipsis, quod Apostolorum gesta deberent æmulari, pericula nempe, et contumelias, non autem honorem et gloriam. Non enim illa, sed hæc postulat prædicatio. Sed hoc tamen non directe dicit, ut ne videatur ipsis molestus esse : sed ut illum decebat, sic tractat hanc increpationem. Nam si directe sermonem induxisset, sic dicturus erat : « Erratis et fallimini, et longe abestis ab admonitione apostolica. » Oportet enim Apostolum et ministrum Christi stultum videri, atque in afflictione et contemptu degere, ut nos degimus; vos autem in contrariis estis. Sed sic, hæc magis illos commovissent, utpote quæ Apostolorum encomia præ se ferrent, et illos reddidissent audaciores, ut qui accusarentur socordiæ, inanis gloriæ et divitiarum. Idcirco non hoc modo dicta procedunt, sed alio, qui magis quidem perstringit, sed minus molestus est. Quapropter ita profert orationem, per ironiam dicens : « Vos autem fortes et gloriosi. » Nam si ironia non usus esset, ita dixisset : « Fieri non potest, ut alius stultus putetur, alius prudens ; alius fortis, alius infirmus, prædicatione utrumque non postulante. Nam si liceret hos tales, alios aliud esse, quæ a nobis proferuntur aliquam fortasse rationem haberent. Nunc hoc non licet, nimirum prudentem vel gloriosum videri ac sine periculo degere. Sin minus, necesse est ut Deus vos nobis prætulerit, vos discipulos doctoribus, qui innumera passi sumus. » Quod si hoc nemo dixerit, restat ut nostra vos persequamini : et ne quis putet, inquit, me præterita tantum commemorare : « Usque » in hanc horam et esurimus et sitimus et nudi sumus. » Vides-ne totam Christianorum vitam talem esse debere,

non uno vel altero die? Neque enim athleta, qui in uno tantum victor certamine coronatus est, iterum coronatur cum succubuerit. « Et esurimus, » adversus eos qui in deliciis agunt. « Et colaphis cædimur, » adversus eos qui inflati sunt. « Et instabiles sumus pulsi, » adversus eos qui labuntur. « Et nudi sumus, » adversus eos qui sunt divites, « Et » laboramus. » Jam contra falsos apostolos, qui nec laborare, nec periclitari sustinent, sed ipsi fructum percipiunt. At nos non sic, inquit : sed cum externis periculis, nos quoque perpetuo exercemus labore. Quodque majus est, nemo possit dicere nos hæc ægre ferre. Illos enim qui nos vexant, per contraria remuneramus. Hoc quippe magnum est, non autem male pati; quod omnibus est commune; verum patientes nec ægre nec indigne ferre.

II. Nos autem non modo non ægre ferimus, sed etiam exultamus; cujus rei hoc signum est, quod eos qui nobis mala inferunt contrariis remuneremus. Quod autem hoc facerent, audi sequentia : « Maledicimur, et benedicimus; » persecutionem patimur, et sustinemus; blasphemamur, » et obsecramus, tanquam purgamenta mundi facti su» mus[1]. » Hoc est, stulti propter Christum. Nam qui male passus est, et neque se ulciscitur, neque dolet, stultus videtur esse apud externos, et inglorius infirmusque. Ac ne molestiorem redderet orationem, ad illorum civitatem ærumnas reducens, quid dicit? « Purgamenta, » non urbis vestræ, sed mundi facti sumus. Et rursus, « Omnium » peripsema, » non vestrum tantum, sed omnium. Sicut ergo cum de Christi cura loquitur, terra, cœlo et omni creatura relictis, crucem in medio ponit; ita etiam quando ad se vult attrahere, signis prætermissis, quæ propter ipsos passus est dicit. Ita quoque solemus, cum injuria afficimur vel despicimur a quibusdam, quæ pro illis passi sumus in

[1] 1 Cor. IV, 12, 13.

medium adducere. « Omnium peripsema usque adhuc. » Vehementem plagam inducit in fine. Omnium, inquit, non persequentium, sed eorum propter quos hæc patimur. Magnam ipsis gratiam habeo. Graviter ferentis est verbum, non quod ipse angatur; sed quod illos perstringere velit. Nam qui potest innumera proferre crimina, illos salutat. Ideo jubet Christus contumelias nos mansuete ferre, ut et ipsi philosophemur, et contumeliosos pudore magis afficiamus. Non enim ita contumelia afficiens, ut silens hoc facis. Deinde quia vidit intolerabilem esse plagam, statim illi medetur dicens : « Non ut confundam vos hæc scribo, sed » ut filios meos dilectos moneo[1]. » Non ut pudore afficiam vos, inquit, hæc dico : quod per verba fecit, se non fecisse dicit; imovero se fecisse dicit, sed non malo animo vel ex odio. Hæc est enim optima curatio, cum verbum dixeris, excusationem ex mente proferre. Nam hæc non dicere non licebat, quia incorrecti mansissent. Postquam autem dixerat, plagam incuratam relinquere, grave fuisset, quare cum gravitate excusat. Hoc enim non modo incisionem non tollit; sed etiam efficit, ut profundius infigatur, dum plagæ dolorem omnem consolatur. Qui enim audit ipsum non exprobrantem, sed amantem hæc dicere, libentius correctionem accipit. Multa est hic quoque gravitas et ad pudorem provocatio. Non enim ut doctor, non ut Apostolus, non ut qui discipulos habeam, quod dignitatis est, « Sed ut filios meos charissimos moneo. » Nec tantum filios, sed desideratos. Ignoscite mihi, inquit, si quid molestum dixi : hæc ex dilectione fiunt. Nec dixit, « Corripio; » sed, « Moneo. » Quis vero non ferat patrem dolentem, et quæ decet consulentem? Ideo non hæc prius dixit, sed postquam plagam inflixerat. Quid ergo, inquies, non parcunt nobis alii doctores? Non sic dico, sed non ita parcunt.

[1] 1 Cor. IV, 14.

Verum hoc quidem breviter non dixit; sed per studia et nomina hoc indicavit, ut qui pædagogum posuerit et patrem. « Nam et si multos pædagogos, inquit, habeatis in » Christo, sed non multos patres[1]. » Non dignitatem hic ostendit, sed charitatis magnitudinem; neque illos perstrinxit cum addidit, « In Christo; » sed consolatus est illos, non adulatores, sed pædagogos vocans illos qui studia et labores ferebant, suamque curam ostendit. Ideo non dixit, « Sed non multos doctores; » sed, « Non multos patres. » Sic non dignitatem apponere voluit, neque ostendere quod multam utilitatem ab ipso accepissent; sed cum concessisset, quod illi multa præstitissent ipsis; talis enim erat pædagogus dilectionis exuperantiam sibi reservat. Talis enim est pater. Nec dicit modo, « Nemo vos ita amat, » quod absque reprehensione fuisset; sed rem uti gesta est in medium adducit, « Qualis illa erat? Nam in Christo Jesu » per Evangelium ego vos genui[2]. » In Christo Jesu. Non mihi hoc ascribo. Rursus illos pungit qui sibi laudem doctrinæ tribuebant. « Vos enim estis, inquit, signaculum » apostolatus mei[3]. » Et rursum, « Ego plantavi; » et hic, « Ego genui. » Non dixit, « Annuntiavi verbum, » sed, « Ego genui, » naturæ usus nominibus. Unum enim illi curæ erat, ut dilectionem erga illos suam exhiberet. Illi namque cum a me accepissent, vos induxerunt; quod autem fideles sitis, per me factum est. Quia enim dixit, « Ut filios, » ne adulationis verbum esse existimares, rem ipsam profert. « Rogo » igitur vos, imitatores mei estote, sicut et ego Christi[4]. » Papæ, quanta doctoris fiducia, quam accurata imago, cum etiam alios ad hoc advocat! Non sese extollens autem hoc facit, sed ut ostendat facilem esse virtutem.

III. Ne mihi enim dixeris, « Non possum te imitari. Tu doctor es et magnus. » Non enim tantum spatii inter me

[1] I Cor. IV, 15. — [2] Ibid. — [3] Id. IX, 2. — [4] Id. IV, 16.

et vos interest, quantum inter Christum et me. Attamen illum ego imitatus sum. Cum ergo Ephesiis scribit, non se medium ponit; sed statim ipsos omnes illuc adducit: « Estote imitatores Dei [1] » dicens. Hic vero, quia infirmos alloquebatur, se ipsum interposuit. Alioquin autem ostendit, quod sic quoque fas sit Christum imitari. Nam qui accuratum signaculum est imitatus, archetypum imitatus est. Videamus ergo quomodo ipse Christum imitatus sit. Nam hujusmodi imitatio non tempore et arte opus habet, sed proposito tantum. In pictoris enim officinam ingressi, non poterimus imaginem imitari, etiamsi illam millies aspiciamus. Hunc autem vel ex solo auditu imitari licet. Vultis ergo, tabula in medium adducta, describamus vobis Pauli institutum vitæ? Prostet igitur tabula multo splendidior quam regiæ imagines. Nam quod hic subjicitur, non sunt asseres conglutinati, non impositi sindones; sed opus Dei subjicitur. Anima enim est et corpus. Anima Dei opus, non hominum; et corpus similiter. Hic plausistis? Sed non hoc plausuum tempus est; sed in sequentibus tempus plaudendi, et imitandi erit. Interim enim materia subjicitur, communis omnibus. Anima enim ab anima nihil differt, quatenus anima est, sed propositum differentiam ostendit. Sicut enim corpus a corpore, quatenus corpus est, nihil differt; sed simile est et corpus Pauli et corpus multorum; sed pericula illius corpus alio corpore splendidius efficiunt. Ita et de anima dicendum. Ponatur ergo tabula nobis, anima nempe Pauli. Hæc tabula nuper jacebat fuligine obducta, plena telis aranearum: nihil enim est blasphemia pejus. Quia autem venit is qui omnia transformat, et vidit non ex ignavia et socordia ita depictam esse, sed ex imperitia, et quod non haberet flores pietatis; zelum quippe habebat, colores

[1] Ephes. v, 1.

vero non aderant, non enim zelum secundum scientiam habebat; dat illi florem veritatis, id est, gratiam : ac repente regiam ostendit imaginem. Acceptis namque coloribus, cum didicisset illa quæ ignorabat, non expectavit tempus, sed statim optimus artifex visus est; et primo ostendit regium caput, Christum prædicans; deinde reliquum corpus, quod est accuratum vitæ institutum. Pictores quidem, cum se incluserint, cum accuratione magna et quiete omnia faciunt, nemini ostia aperientes. Hic autem in medio orbe tabulam proponens, omnibus contradicentibus, tumultuantibus, turbantibus, ita hanc regiam imaginem fecit, nec prohibebatur, ideoque dicebat, «Spectaculum facti sumus mundo,» in medio terræ et maris et cœli, et totius orbis, mundique hujus tam sensibilis quam spiritualis, depingens imaginem. Vultis quoque cæteras ejus partes videre, a capite usque deorsum? aut vultis ab inferiori parte sermonem sursum deducamus? Contemplare ergo statuam auream, imo ea pretiosiorem, qualem in cœlo stare par est; non plumbo vinctam, neque uno in loco positam; sed a Jerusalem usque ad Illyricum currentem et in Hispaniam abeuntem, et quæ quasi alata per orbem terræ feratur. Quid his pedibus fieri possit speciosius, qui totam quæ sub sole est terram pervaserunt? Hanc speciem jam olim Propheta prædicavit dicens: « Quam speciosi pedes evangelizantium pacem [1] ! » Videsne quam pulchri pedes sint? Vis-ne et pectus videre? Accede, hoc etiam tibi ostendam, et multo splendidius videbis, quam pedes illos speciosos, et ipso veteris legislatoris pectore. Moyses quidem tabulas gestavit lapideas; hic vero intus habuit Christum, ipsam regiam gestabat imaginem et propitiatorii. Ideo Cherubinis honorabilior erat. Non enim talis inde vox ferebatur, qualis hinc; sed

[1] Isaï. LII, 7.

illic plura disserebat de sensilibus : ex lingua autem Pauli de rebus quæ supra cœlos sunt. Et ex Propitiatorio Judæis solis oracula ferebat; hinc vero toti terrarum orbi. Et illic quidem per inanima, hic vero per animam virtute præditam.

IV. Hoc propitiatorium cœlo splendidius erat, non stellarum varietate fulgens, neque radiis solaribus; sed ipsum Solem justitiæ habens inde radios emittentem. Et hoc quidem cœlum nubes subiens aliquando tristius reddit: pectus vero illud nulla unquam talis tempestas subiit; imo potius sæpe tempestates subter currebant multæ, sed lucem non obscurabant; sed in media tentatione et in periculis lux illa effulgebat. Quamobrem ipse catenis vinctus clamabat : « Verbum Dei non est alligatum [1]. » Ita semper per illam linguam radios emittebat : et nec metus, nec periculum pectus illud obscurum reddebant. Fortasse videtur pectus illud pedes longe retro relinquere : sed illi tamen ut pedes, pulchri sunt et hoc etiam ut pectus, pulchrum est. Vis et ventrem videre speciosum? Audi quid de illo dicat : « Si cibus scandalizat fratrem meum, » non comedam carnem in æternum [2]. » Bonum est carnem non comedere, nec vinum bibere, neque rem quamcumque, in qua frater tuus offenditur aut scandalizatur, aut infirmatur. Esca ventri, et venter escis. Quid hoc ventre fuerit speciosius, qui ita doctus erat quiescere, et omnem temperantiam exhibere, qui sciret esurire, famem pati et sitire? Quemadmodum enim equus bene assuetus habenas habens aureas, ita et hic numerose incedebat cum naturæ necessitatem superasset : nam Christus incedebat in illo. Hoc autem tam temperanter agente, palam est vitium aliud omne solutum fuisse. Vis etiam videre eas quæ nunc sunt manus? aut vis prius illorum pristinam nequitiam

[1] 2 Tim. II, 9. — [2] 1 Cor. VIII, 13.

videre? Ingressus ille domos, nuper viros et mulieres trahebat, non viri manus habens, sed immanis feræ. Postquam autem colores veritatis accepit, et spiritualem peritiam, non ultra viri fuere manus illæ, sed spirituales, quotidie catenis constrictæ: et neminem unquam percusserunt, sed millies percussæ sunt. Hasce manus aliquando vipera reverita est. Non enim jam erant hominis manus: ideoque non attigit eas. Vis etiam tergum videre reliquis membris simile? audi quid de illo dicat: « Quinquies » quadragenas una minus accepi a Judæis. Ter virgis cæsus » sum, semel lapidatus sum, ter naufragium pertuli, nocte » et die in profundo maris fui [1]. » Sed ne nos in profundum immensum dejecti, multum circumagamur, singula ejus membra persequentes; age jam a corpore discedentes, aliam pulchritudinem videamus, nempe a vestimentis, quam dæmones reverebantur; ideoque fugiebant, et ægritudines curabant. Et ubicumque appareret Paulus, omnia cedebant et amovebantur, utpote cum advenisset orbis terrarum pugil. Ac quemadmodum ii qui multas in bello plagas acceperunt, si viderint arma ejus qui illos percussit, horrescunt; ita et dæmones semicinctia tantum videntes, discedebant. Ubi sunt nunc divites, qui in divitiis altum sapiunt? Ubi illi qui dignitates suas numerant, sumptuosaque vestimenta? Cum his se comparantes, sua omnia videbunt esse cœnum et lutum. Ecquid dico vestimenta et aurea? Si enim quis mihi totius orbis imperium daret, unguem tantum Pauli, isto imperio fortiorem esse putarem; paupertatem ejus, omni voluptate; ignobilitatem, omni gloria; omnibus divitiis, nuditatem; omni licentia, impactos sacro illi capiti colaphos; omni diademate, lapides quos excepit. Hanc coronam desideremus, dilecti: et etiamsi persecutio non sit, interim nos præparemus. Ne-

[1] 2 Cor. XI, 25.

que enim a persecutionibus tantum hic vir splendidus erat: nam dicebat: « Castigo corpus meum [1]. » Hoc vero sine persecutione recte fieri potest. Et admonebat carnis curam non faciendam esse ad concupiscentias [2]; et rursus: « Habentes alimenta et vestes, his contenti simus [3]. » Ad hæc enim non opus est persecutionibus. Et opulentos quoque ad temperantiam vocabat dicens: « Qui volunt esse » divites, incidunt in tentationem [4]. » Si igitur nos quoque sic exerceamus, in agonem ingressi coronabimur; et licet persecutio non sit. multa pro his recipiemus præmia. Si vero corpus impinguemus, et porcorum vitam ducamus, etiam in pace, multa peccata admittemus, ac dedecus feremus. Non vides adversus quos nobis sit colluctatio? Adversus incorporeas potestates. Quomodo ergo cum caro simus, has superabimus? Nam si cum homine quis pugnaturus temperanter comedere debet, multo magis si adversus dæmonas. Quando autem cum carnis pinguedine, divitiis etiam fuerimus alligati, unde adversarios superabimus? Vinculum enim sunt divitiæ, vinculum grave iis, qui illo uti nesciunt, tyrannus crudelis et inhumanus, servis suis omnia imperans ac perniciem. Sed, si velimus, hanc acerbam tyrannidem e solio decutiemus, et nobis cedere compellemus, non imperare. Quomodo ergo hoc fiet? Cum divitias omnibus distribuemus. Donec enim opulentia sola cum solis erit ut latro in solitudine, omnia inferet mala; cum autem illam in medium adducemus, non ultra nobis imperabit, cum omnes illam undique alligent.

V. Et hæc dico, non quod peccata sint pecuniæ: sed peccatum est non eas pauperibus distribuere, et male illis uti. Nihil enim malum Deus fecit, sed omnia valde bona. Itaque bonæ etiam sunt pecuniæ; sed si possidentibus non

[1] 1 Cor. IX, 27. — [2] Rom. XIII, 14. — [3] 1 Tim. VI, 8. — [4] Ibid. 9.

imperent, si paupertatem proximi solvant. Neque enim lux illa bona, quæ non delet tenebras, sed auget eas; neque divitias sic appellarim, quæ non solvant paupertatem; sed augeant illam. Nam qui dives est, non quærit ab aliis accipere, sed aliis opem ferre. Qui vero ab aliis quærit accipere, jam non dives est, sed ipse pauper. Itaque non divitiæ malæ sunt; sed pauper animus, qui divitias deducit in paupertatem. Hi miseriores sunt illis qui in angiportis mendicant, iis qui cæci et mutilato corpore sunt; et qui sericis splendidisque vestibus amicti sunt, iis qui laceris pannis induuntur: qui in foro superbe incedunt inferiores sunt iis qui in biviis vadunt, et in aulas ingrediuntur, ab imo clamant mendicantes. Hi namque Deum laudant, et misericordiæ multæque philosophiæ verba proferunt. Ideoque illos miseramur et manus ipsis porrigimus, ac nunquam accusamus. Qui autem male divitias possident, crudelitatis, immanitatis, rapinæ et concupiscentiæ verba proferunt. Ideo apud omnes odiosi et ridiculi habentur. Considera autem, quid apud omnes homines turpe esse videatur; an a divitibus petere, an ab inopibus? Palam certe est, ab inopibus. Hoc itaque faciunt divites; non enim auderent ad ditiores accedere. Qui autem mendicant, a locupletibus petunt: neque enim mendicus a mendico petit, sed a divite. Dives autem pauperem discerpit. Rursus quid, quæso, honestius, a lubentibus et gratiam habentibus accipere, an invitos cogere et perturbare? Palam est honestius esse invitos non turbare. Sed hoc divites faciunt. Nam pauperes a lubentibus accipiunt et gratiam habentibus. Divites autem ab invitis et repugnantibus, quod majoris est paupertatis demonstratio. Si enim ad prandium nemo velit accedere, nisi gratiam ipsi habeat is qui invitat, quomodo bonum fuerit pecunias vi extorquere? Canes nonne ideo aversamur et fugimus latrantes, quod nobis assidue instent et nos urgeant? Hoc

et divites faciunt. At honestius ut cum dono adsit metus. Hoc certe omnium turpissimum est. Qui enim omnia movet ut accipiat, quo homine magis ridiculus non fuerit? Etenim sæpe cum canes metueremus, ea quæ tenebamus projecimus. Quid rursus, dic mihi, turpius pannis laceris involutum petere, an sericas vestes ferentem? Quando enim quis dives senes colit pauperes, ut res illorum accipiat, etiamsi liberos habeant, qua venia dignus erit? Si vultis autem, ipsa quoque verba examinemus; quænam scilicet divites petentes dicant, et quænam pauperes. Quid ergo dicit pauper? Quod qui dat eleemosynam non parce dabit, quod ea det quæ a Deo sunt, quod Deus sit benignus, et majora retribuat; quæ omnia philosophiæ sunt verba et exhortationis et consilii. Rogat enim te ad Dominum respicias, et metum tibi tollit futuræ paupertatis: ac multam quis videat doctrinam in verbis mendicantium. Divitum autem verba qualia sunt? Porcorum, canum, luporum, aliarumque ferarum. Nam alii de mensis, de opsoniis, de condimentis, de vino omnis generis, de unguentis, de vestibus, deque omni alio luxu et profusione. Alii de usuris, de fœnoribus. Et schedas fingentes, ac debitorum intolerabilem attollentes magnitudinem, quasi a patribus et avis initium acceperint, hujus domum, illius agrum, alterius mancipium auferunt facultatesque omnes. Quid vero dixeris de testamentis, quæ non atramento, sed sanguine scripta sunt? Aut enim in non ferendum inductos periculum, aut modicis promissis incantatos, quos viderint quædam modica possidentes eo induxerunt ut cognatos omnes, et paupertate sæpe pereuntes missos faciant; seque pro illis hæredes ascribant. Hæc autem quarumnam ferarum non superant feritatem? Quapropter, obsecro, omnes hujusmodi divitias fugiamus, turpes et cædibus refertas; et spirituales illas possideamus, thesau-

rosque in cœlo requiramus. Nam qui hos habent, illi certe divites sunt, illi opulenti, et fruuntur omnibus quæ hic et illic sunt. Qui enim secundum Dei verbum pauper esse vult, omnium domos habet apertas. Nam ei qui propter Deum nihil possidet, unusquisque sua confert. Qui vero parva cum injustitia vult habere, omnium sibi ostia clausit. Ut ergo et quæ hic et quæ illic sunt bona assequamur, eligamus immotam et immortalem opulentiam. Quam utinam nos omnes consequamur gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui sit imperium, honor, et gloria cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper et per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIV.

CAPUT IV.

Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus dilectus et fidelis in Domino, qui vos commonefaciet vias meas quæ sunt in Christo Jesu[1].

I. Hic quoque consideres velim generosam animam, igne ardentiorem et acriorem. Volebat quidem ipse adesse, Corinthiis maxime sic ægrotantibus et seditione agitatis. Probe sciebat enim, quam prodesset discipulis præsentia sua, et quantum obesset absentia. Et illud quidem indicavit in Epistola ad Philippenses, dicens : « Non ut in præ» sentia mea tantum, sed multo magis nunc quoque in » absentia mea, cum timore et tremore salutem vestram » operamini[2]. » Hoc autem ostendit in hac Epistola dicens :

[1] 1 Cor. IV, 17. — [2] Philip. II, 12.

« Tanquam non venturus sim ad vos, inflati sunt quidam ;
» veniam autem[1]. » Festinabat itaque et cupiebat ipse adesse, sed quia hoc nondum licebat, promissione adventus sui illos corrigit : neque hoc tantummodo, sed etiam missione discipuli. « Ideo, namque dicit, misi ad vos Timotheum.
» Ideo : » Quare ? Quia vestrum ut filiorum curam gero, ut qui vos genuerim. Et cum commendatione personæ est Epistola : « Qui est filius meus dilectus, et fidelis in Domino. » Hoc autem dixit, et ut amorem suum ostendat, et ut illos præparet ad illum reverenter videndum. Neque tantum fidelem dicit ; sed, in Domino : id est, in rebus quæ secundum Dominum sunt. Quod si in sæcularibus rebus fidelem esse laus est, multo magis in spiritualibus. Si ergo dilectus ejus filius sit, cogita quantus sit amor Pauli in Corinthios, quorum gratia ab illo voluerit separari. Si autem fidelis sit, inculpate res administrabit. « Qui vos commo-
» nefaciet. » Non dicit, « Docebit ; » ne id ægre ferrent, ut qui ab ipso discerent. Ideoque in fine ait : « Opus enim Dei
» operatur sicut et ego[2]. » Ne quis ergo illum despiciat. Nulla enim in Apostolis erat invidia, sed unum spectabant, nempe Ecclesiæ ædificationem. Et si minor erat is qui operabatur, cum omni studio fovebant illum et juvabant. Quapropter non satis habuit dicere, commonefaciet ; sed illorum invidiam magis abscindere volens, juvenis namque erat Timotheus, ideo subjunxit, « Vias meas. » Non suas, sed, meas ; id est, œconomias, pericula, mores, leges, statuta, canones apostolicos et alia omnia. Quia enim dixit, « Nudi sumus et colaphis cædimur, et instabiles su-
» mus : » et hæc, inquit, omnia vos commonefaciet, et leges Christi, ut hæreses deleat. Deinde superiora repetens subjungit ; « Quæ sunt in Christo. » Omnia uti solet Domino referens, et fide digna sequentia reddens, quare subdit :

[1] 1 Cor. IV, 18. — [2] Id. XVI, 20.

« Sicut ubique in omni Ecclesia doceo. » Nihil apud vos novi dixi. Horum mihi consciæ sunt reliquæ omnes Ecclesiæ. Vias autem illas in Christo dicit, ostendens illas nihil humanum habere, et cum ejus auxilio se recte omnia gerere. Postquam autem hæc dixit, et illos curavit; aggressurus accusationem fornicatoris, rursus ira plenos sermones emittit, non quod ille ita affectus esset, sed ut illos corrigat, et fornicatore dimisso, alios alloquitur : ne suis quidem verbis dignum illum judicans, quod erga servos qui admodum offenderunt facere solemus. Et quia dixit : Timotheum mitto, ne ideo segniores evadant, vide quid dicat : « Tanquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt qui» dam. » His enim et illos perstringit, et alios quosdam, altos illorum sensus exagitans. Est enim crimen appetiti principatus, absentia doctoris ad arrogantiam uti. Quando enim plebem alloquitur, perpende mihi quomodo ad pudorem inducat; quando autem eos, qui in causa mali sunt, vehementius agit. Illis enim dicit : « Omnium peripsema, » illosque leniens addit, « Non ut confundam vos hæc scribo. » His autem : « Tanquam non venturus sim ad vos, inflati » sunt quidam, » ostendens puerilis animi esse arrogantiam. Etenim pueri absentia magistri segniores fiunt. Hoc ergo indicatur, et quod præsentia satis sit ad correctionem.

II. Quemadmodum enim leone præsente omnia terrentur animalia; sic præsente Paulo pertimescebant ii qui Ecclesiam corrumpebant. Ideo subjunxit : « Veniam autem cito ad vos, si Dominus voluerit[1]. » Sed hoc solum dicere, comminantis esse videbatur; operum autem demonstrationem et ipsum promittere et ab illis exigere, hoc magni et sublimis erat animi. Quamobrem et hoc subjunxit, dicens : « Et cognoscam, non sermonem eorum qui inflati sunt, » sed virtutem[2]. » Non enim ex propriis recte factis, sed ex

[1] 1 Cor. IV, 19. — [2] Ibid.

doctoris absentia suborta erat arrogantia. Quod ipsum quoque animi erat despicientis. Ideo cum dixisset : « Misi » Timotheum, » non statim dixit, « Veniam, » sed cum prius ipsos accusasset quod inflati essent, tunc ait, « Veniam. » Nam si ante accusationem illud posuisset, excusatio potius visa fuisset, ut qui non defuisset, et non comminatio, nec credibilis sermo fuisset, nunc autem post accusationem positum dictum, et fide dignum et terribilem reddidit. Et vide ejus firmitatem securitatemque. Non enim simpliciter dixit, « Veniam, » sed, « Si Dominus voluerit, » nec tempus constitutum ponit. Quia enim contigit eum tardius accedere, ex incerto vult illos dubios animi et suspensos tenere. Et ne propterea rursus concidant, addidit, « Cito : » Et cognoscam, non sermonem eorum qui inflati sunt, » sed virtutem. » Non dixit, « Cognoscam sapientiam, neque signa; » sed quid ? « Non sermonem ; » et illud prolato nomine deprimens, et hoc extollens. Et interim sermonem dirigit ad eos qui fornicatorem fovebant. Nam si illum alloqueretur, non diceret, « Virtutem ; » sed, « Opera, quæ corrupta erant. » Et cur non quæris sermonem ? Non quod verbis egeam, sed quia in virtute res nostræ consistunt. Ut igitur in bello, non multa loquentium, sed multa patrantium sunt præclara gesta ; ita hic quoque non loquentium, sed operantium est victoria. Altum sapis ob facundiam, inquit ; sed si rhetorum certamen esset et tempus, recte ideo tibi placeres ; si autem Apostolorum veritatem annuntiantium, et illam signis confirmantium, quid inflaris de re superflua, quæ nihil est, et ad præsentia nihil conferre possit ? Quid enim verborum ostentatio posset ad mortuum suscitandum, aut dæmones pellendos, aut aliud quodpiam miraculum patrandum. His nunc opus est, et per hæc res nostræ consistunt. Ideoque subjunxit : « Non

« enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute[1]. » Per signa, inquit, non per facundiam vicimus, et quod divina sit doctrina nostra, et regnum cœlorum annuntiemus, maximum argumentum præbuimus, signa nempe, quæ per virtutem Spiritus facimus. Si ergo magni quidam viri esse volunt ii qui nunc sunt inflati, cum advenero, ostendant, si quam talem virtutem habeant, neque verborum fastum mihi obtendant : ars enim illa nihil ad nos. « Quid » vultis ? in virga veniam ad vos, an in charitate et spiritu » mansuetudinis[2] ? » Multum terroris et multum lenitatis hic sermo præ se fert. Dicere enim, « Cognoscam, » sese continentis erat ; dicere autem : « Quid vultis ? in virga veniam » ad vos ? » ejus est qui in doctrinæ solium ascendit, et inde disserit, totamque auctoritatem accepit. Quid est, in virga ? id est, in castigatione, in supplicio ; hoc est, de medio tollam, excæcabo ; quod in Sapphira Petrus fecit, et ipse in Elyma mago. Non enim jam dicit, tanquam se cum illis comparans, sed cum auctoritate. Et in secunda Epistola hoc ipsum dicere deprehenditur cum ait : « An experimentum quæritis, ejus, qui in me loquitur, Christi[3] ? » In virga veniam, an in charitate ? Quid enim, in virga venire, annon charitatis ? Charitatis quidem erat ; sed quia qui diligit, vix ad pœnam sumendam ducitur, ideo ita loquitur. Cum ergo de supplicio dicebat, non dixit, « Et Spiritu le- » nitatis, » sed, « Virga : » quamvis illud quoque spiritu fieret. Est enim Spiritus mansuetudinis et spiritus severitatis. Verum non vult illum ita, sed a benignioribus vocare. Propterea Deus quoque etiamsi puniat, quod sit misericors, longanimis et dives in misericordia et miserationibus, sæpe dicitur ; quod vero puniat, semel, aut bis, aut certe raro, idque urgente causa. Et vide sapientiam Pauli. Cum potestatem haberet, alterutrius rei dat ipsis optionem dicens :

[1] 1 Cor. IV, 20. — [2] Ibid. 21. — [3] 2 Cor. XIII, 3.

« Quid vultis? » res est posita in vestra potestate. Etenim et hoc et illud est positum in nostra potestate, ut vel in gehennam incidamus, vel regnum consequamur: quoniam Deus sic voluit. Ecce enim, inquit, ignem et aquam: ad quod volueris extendes manum tuam; et, « Si volueritis, » et me audieritis, bona terræ comedetis[1]. »

III. At fortasse dicet quispiam, volo; et nemo ita stultus est ut nolit: sed non sufficit mihi velle. Atqui sufficit, si velis ut oportet, et ea facias quæ volentis sunt. Nunc autem non admodum vis: et hoc in aliis exploremus, si placet. Dic enim mihi; qui vult uxorem ducere, satis-ne quod velit? Nequaquam; sed etiam pronubas quærit, et amicos rogat secum vigilent, pecuniasque colligit. Rursus mercator, non domi sedens satis habet quod velit; sed navem conducit, et nautas remigesque colligit, pecuniam dat fœnori, et de locis deque rerum venalium pretio curiose inquirit. Quomodo igitur non absurdum fuerit in terrenis tantam adhibere curam; cœlum autem emere volentes, sola voluntate contentos esse? Imo vero ne hoc ipsum cum congruenti diligentia præstare? Nam qui vult ut oportet, res quoque aggreditur, quæ ad rem expetitam ducunt. Nam quia esuries necessitatem affert cibi, non expectas ut alimenta sponte sua ad te veniant, sed nihil non agis ut escam colligas. Et in siti et in frigore, in aliisque omnibus navus es et ad curam corporis paratus. Hoc ergo circa regnum cœlorum facito, et omnino ipsum consequeris. Ideo namque te libero arbitrio præditum fecit Deus, ut ne postea accuses eum quasi necessitate colligatus. Tu vero de iis quorum honorem es consecutus, de iis, inquam, indignaris? Nam multos audivi dicentes: « Cur me fecit virtutis, si velim, compotem. » Sed oportebat-ne te dormientem et dormitantem, vitiis addictum, deliciantem,

[1] Isaï. I, 19.

ventri indulgentem in cœlum inducere ? At a vitio non abstinuisses. Si enim nunc instantibus minis, neque sic a nequitia abstines, etiamsi cœlum tibi præmium proposuisset, quandonam cessavisses fieri socordior et multo deterior ? Non enim dicere possis, « Ostendit quidem bona, sed opem non tulit : » multum enim auxilii tibi pollicetur. Sed virtus, inquies, onerosa est et molesta : cum vitio autem multum commiscetur voluptatis; et hoc quidem latum est et spatiosum, virtus autem arcta et angusta. Num, quæso, semper et ab initio ambo ejusmodi fuerunt? De virtute enim invitus dicis ea quæ dicis; ita potens est veritas. Nam si duæ essent viæ, quarum alia ad fornacem, alia ad paradisum duceret, et lata quidem ad fornacem, arcta vero ad paradisum; utram eligeres viam ? Etiamsi enim nunc disputans contradicas, quantumvis impudens fueris, iis quæ in confesso sunt non poteris contradicere. Nam quod ea sit magis eligenda, quæ habet durum initium, non autem finem, ab iis quæ in promptu sunt docere conabor. Et si placet, artes primum tractemus. Illæ namque initium labore plenum habent, finem vero quæstuosum. At nemo, inquies, artem attigit, nisi a quopiam cogeretur; nam si puer sui juris sit, malet in deliciis vivere initio, et in fine innumera perpeti mala, quam in principio misere vivere, et laborum illorum fructum postea assequi. Ergo illa eligere est orphanicæ mentis, et puerilis socordiæ; contraria vero, prudentis et virilis animi. Sic igitur et nos, nisi animo pueri simus; non illi orphano et insano, sed illi patrem habenti similes erimus. Oportet ergo puerilem mentem abjicere, non autem res ipsas accusare, et aurigam conscientiæ imponere; qui non sinat ventri indulgere, sed currere et decertare. Quomodo enim absurdum non fuerit, pueros cum labore et sudore initium ducere in rebus quæ principia habent laboriosa, fi-

nem autem gratiosum; nos autem contrario modo affici erga res spirituales? Etiamsi in rebus sæcularibus non omnino certum sit finem fore bonum. Nam immatura mors, paupertas, sycophantia, rerum mutationes et similia multa, post multos labores, ut fructu privemur efficiunt. Si vero iidem quod quærunt assequantur; non magnum percipient fructum; in præsenti namque vita illa omnia dissolvuntur. Hic autem non currimus pro hujusmodi rebus frigidis et fluxis, neque de fine timemus; sed major et securior spes est, post discessum ex hac vita. Quænam ergo venia erit, quæ excusatio nolentibus adire labores pro virtute suscipiendos? Sed adhuc interrogant, cur angusta est via? Ad regias ædes terrenas, non sinis intrare scortatorem quemquam vel ebrium aut mollem; et in cœlum ipsum, cum licentia, deliciis, ebrietate, avaritia vitiisque omnibus, homines induci rogas? an hoc venia dignum est?

IV. Non hoc, inquies, dico; sed cur virtus non viam latam habet? Atqui si velimus, admodum facilis erit. Quid enim, quæso, facilius est, murum-ne perforare, et aliorum bonis direptis in carcerem conjici; an suis contentum, omni metu esse liberum? Atqui non dixi totum. Quid enim facilius, dic mihi, an cum omnium bona subripueris, et ex paucis breve tempus in deliciis egeris, immortaliter torqueri et flagris cædi, an cum in justa paupertate vixeris parvo tempore, perpetuo postea in deliciis agere? Nondum examinemus quid sit fructuosius, sed interim quid sit facilius. Quid jucundius gratum videre somnium, et vere supplicio affici; aut molestum somnium vidisse, et vere deliciari? Annon palam est hoc jucundius esse? Quomodo igitur, dic mihi, asperam vocas virtutem? Aspera enim est, si cum negligentia nostra comparetur. Quod enim sit facilis et suavis, audi quid dicat Christus:

« Jugum meum suave est, et onus meum leve[1]. » Si autem non sentis levitatem, perspicuum est te non robustum habere animum. Sicut enim cum talem habes, onerosa levia sunt; sic cum non habes, levia sunt operosa. Quid enim, quæso, suavius erat, quam mensa ex manna, quid paratu facilius? Sed ægre ferebant Judæi talibus fruentes deliciis. Quid fame acerbius, necnon aliis laboriosis, quæ passus est Paulus? At ille exultabat, delectabatur ac dicebat: « Nunc gaudeo in passionibus meis[2]. » Quæ est ergo causa? Animi differentia. Si igitur animum ut oportet adornaveris, virtutis facilitatem videbis. Quid ergo, inquies, talis-ne fit ex eorum qui illam suscipiunt affectu? Non ex affectu animi solum, sed natura sua talis est. Etenim si semper illa esset laboriosa, et vitium omnino contra, jure quis eorum qui lapsi sunt diceret vitium esse facilius virtute; si vero initium haberet illa durum, hoc suave; finem autem e contrario: finis vero utriusque immensus sive gravis sit, sive suavis? Utrum, quæso, ut facilius eligas? Cur ergo multi non eligunt id quod facilius est? Quia alii quidem non credunt; alii vero licet credentes corruptum habent animum, et temporaneam voluptatem æternæ prætulerint. Est ergo hoc facile? non facile, sed ex imbecillo animo hoc provenit. Ac quemadmodum febri laborantes, non quia jucundius est brevi tempore deliciari, quam semper uri, ideo amant potum aquæ frigidæ, sed quia absurdam cupiditatem continere non possunt. Sic et isti. Atqui si quis ad supplicium illos cum voluptate duceret, nequaquam ipsum eligerent. Vidisti-ne quomodo non facile sit vitium? Si vis autem, hoc iterum in ipsis rebus excutiamus. Quid enim, quæso, dulcius, quid facilius est? sed ne iterum res ex multorum cupiditate judicemus: neque enim ab ægrotantibus, sed a bene valentibus calculum ferre oportet.

[1] Matth. xi, 30. — [2] Galat. i, 24.

Neque enim si millenos mihi febricitantes ostendas, qui sanitati contraria quærant, et malint postea supplicio affici, talem unquam admiserim optionem. Quid facilius, inquam, dic mihi, multas concupiscere pecunias, an hac cupiditate esse superiorem? Hoc certe postremum ut mihi videtur. Si autem ipse non credis, ad res ipsas sermonem ducamus. Et sit quispiam qui multas cupiat, alius vero qui nullas.

V. Quid ergo melius, dic mihi, quid honestius? Sed hoc quidem mittatur: in confesso enim est, quod hic postremus sit illo honestior: neque de hac re quæstio jam est; sed uter faciliorem et suaviorem ducat vitam. Avarus certe ne iis quidem quæ habet fruitur; nam quod amat non impendere voluerit; sed libentius se ipsum consciderit, et carnes projecerit, quam aurum. Qui autem pecunias despicit, hoc interim lucratur, quod iis quæ habet libere ac secure fruatur, seque illis præferat. Quid ergo suavius est libere frui bonis, aut sub dominis divitiis viventem, nihil suorum contingere audere? Perinde enim mihi videtur esse ac si viri quidam duas habentes uxores, et admodum ipsas amantes, non eodem modo ipsis utantur; sed alteri quidem uxorem contingere et cum illa versari; alteri vero ne prope quidem liceat accedere. Dicam et aliud, quo alterius voluptatem, alterius mœrorem commonstrem. Avarus nunquam sistet hanc cupiditatem, non modo quod nequeat omnium bona invadere; sed etiam quod quantacumque possederit, se nihil habere putet. Qui vero pecunias despicit, superflua omnia existimabit, neque infinitis cupiditatibus animam cruciabit. Nihil enim est quod supplicii rationem ita habeat, ut concupiscentia usu et fructu privata, id quod maxime perversam exhibet mentem. Considera autem: Qui pecunias cupit et multas possidet, ita affectus est, ac si nihil

haberet. Hoccine morbo perplexius quid esse potest? Neque hoc solum grave est; sed etiam quod qui habet, ea ipsa quæ tenet non habere videatur; etiamsi omnium bona acceperit, magis cruciatur: etiamsi centum talenta possideat, quod mille non habeat dolet; si mille habeat, quod decies mille non habeat mordetur; si decies mille acceperit, quod non decies plura obtinuerit angitur: majorque acquisitio fit illi paupertatis accessio: nam quanto plura acceperit, tanto plura desiderat: ergo quanto plura acceperit, tanto magis pauper evadit: qui enim plura desiderat, magis pauper est. Cum igitur centum talenta habuerit, nondum tam mendicus est, nam mille desiderat; cum mille acceperit, tunc magis pauper evadit, non jam enim mille ut prius quærit; sed decies millium sibi opus esse dicit. Quod si concupiscere et non consequi voluptatem esse dicas, voluptatis naturam mihi admodum ignorare videris. Quod enim hoc non voluptas, sed supplicium sit, ad aliud rursus adducentes examinemus. Quando sitimus, non ideo delectamur bibentes quod sitim sedemus, et ideo voluptas est potus, quod a magno nos liberet cruciatu, a cupiditate bibendi nempe; hoc cuivis perspicuum est. Quod si in tali appetitu semper mansuri essemus, non meliori conditione essemus quam dives ille, qui Lazari non misertus est, quantum scilicet ad supplicii rationem: nam et illi hoc supplicium et punitio erat, quod cum stillam parvam cuperet, non assecutus sit. Id quod mihi avari perpetuo pati videntur, et illi similes esse qui rogabat ut stilla frueretur, neque assecutus est. Imo magis avarorum, quam divitis illius, anima comburitur; et pulchre dixit quispiam avaros esse hydropicos. Quemadmodum enim illi multam in corpore gestantes aquam, magis exuruntur; sic et avari multas circumferentes pecunias, plures concupiscunt. Causa autem hæc est: Neque illi in congruentibus locis

aquas habent, neque isti in congruentibus cogitationibus concupiscentiam. Fugiamus ergo hunc alienum et inanem morbum: fugiamus radicem malorum; fugiamus præsentem gehennam; gehenna enim est eorum cupiditas. Explica ergo cujusque animam, et ejus qui pecunias despicit, et ejus qui non despicit; et videbis hunc quidem furentibus esse similem, qui nihil vel videre vel audire velit; hunc vero portui a fluctibus libero: hic omnium est amicus, ut ille hostis. Nam etsi quis accepit, non illum afficit molestia; si quis rursum ipsi dederit non inflavit; sed est quædam apud illum libertas omnem habens securitatem. Et hic quidem omnibus adulari cum dissimulatione cogitur; ille autem nemini. Si ergo et pauper est avarus, et timidus, simulator et hypocrita, ac terroribus plenus, cruciatu atque supplicio: qui vero pecunias despicit, contrariis fruitur omnibus, annon palam est virtutem esse suaviorem? Ac reliqua etiam insectaremur mala, per ea, quibus ostenditur, nihil quod malum sit habere voluptatem, nisi jam multa a nobis superius dicta fuissent. Hæc ergo cum sciamus, eligamus virtutem, ut et hic voluptate fruamur, et futura consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cui cum Patre et Spiritu sancto imperium, honor et gloria, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XV.

CAPUT V.

Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio, quæ non inter gentes nominatur, ut uxorem patris sui aliquis habeat. Et vos inflati estis, et non magis luxistis, ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit[1].

I. Quando disserebat de illorum dissensione, non statim vehementi usus est sermone, sed mansuetius primo oravit, demumque in accusationem desiit his verbis : « Significatum enim est mihi de vobis, fratres mei, ab iis qui sunt Chloës, quod contentiones sint in vobis[2]. » Hic autem non sic; sed statim pungit, et quantum fieri potest, criminis exprobrationem communem reddit. Neque enim dixit : « Cur ille fornicatus est : » sed, « Omnino auditur in vobis fornicatio ; » ut ne quasi alieni omnino a criminatione negligenter agerent, sed in communi percussi ; et Ecclesia in crimen vocata, sic solliciti redderentur. Nemo enim dicet, inquit, ille fornicatus est ; sed in Corinthiorum Ecclesia factum est peccatum. Nec dixit, Perpetratur fornicatio ; sed, « Auditur, quæ ne quidem inter gentes nominatur. » Semper enim ex gentibus probra ingerit fidelibus ; et Thessalonicensibus scribens dicebat : « Unusquisque vas suum possideat in sanctificatione ; non in passione desiderii sicut et cæteræ gentes[3]. » Colossensibus autem et Ephesiis : « Ne ultra ambuletis sicut reliquæ gentes ambulant[4]. » Si autem eadem ipsa quæ gentes peccare ignosci

[1] 1 Cor. v, 1, 2. — [2] Id. 1, 11. — [3] 1 Thes. iv, 4. — [4] Ephes. iv, 17.

nequit, gentiles ipsos ea in re superare quonam, quæso, in loco ponemus? Apud illos enim, inquit, non modo nihil perpetratur hujusmodi; sed ne nominatur quidem. Vidistine quousque crimen extulerit? Cum enim tales cernuntur invenisse luxuriæ modos, quos infideles non modo perpetrare non audent, sed ne norunt quidem, ineffabilis est peccati magnitudo. Illud autem, « Inter vos, » per emphasim dictum est; hoc est inter vos fideles, qui tanta percepistis mysteria, qui arcanorum participes fuistis, qui ad cœlum vocati estis. Vides-ne quanta indignatione plenus sit sermo, quanta ira contra omnes? Nam si non ira multa incensus fuisset, neque adversus omnes illa extenderetur, sic utique dixisset : « Quia audivi quod ille talis fornicatus sit; castigate illum. » Nunc vero non sic; sed etiam adversus omnes armatur. Etenim si priores illi scripsissent, ille dixisset. Quia vero non solum non scripserunt, sed etiam scelus illud texerunt et obumbrarunt, ideo vehementiori utitur sermone, « Ut uxorem patris sui aliquis habeat. » Quare non dixit : « Ut fornicetur cum muliere? » Id quod admodum turpe erat respuit : quare honestius hoc prætercurrit, ut quod in superioribus esset declaratum. In hoc etiam rursus augens crimen, ostendensque apud illos talia perpetrari, quæ clare dicere ne Paulo quidem liceat. Ideo in sequentibus eodem utitur loquendi modo dicens : « Eum, qui hoc ita fecit. » Et rursus erubescit et pudet eum aperte dicere, uti solemus in rebus admodum turpibus. Nec dixit : « Novercam, » sed « Uxorem patris, » ut gravius feriret. Etenim cum nomina sufficiunt ad accusandum, per ea procedit, nihilque addit. Nec mihi dicas, inquit, unum esse fornicatorem, commune omnibus factum est crimen. Ideo etiam subjunxit : « Et vos inflati estis. » Non dixit propter peccatum : hoc enim irrationabile esset, sed propter illius doctrinam. Ipse autem hoc non posuit; sed medium reli-

quit ut magis feriret. Et considera Pauli prudentiam. Cum primo externam sapientiam dejecisset, ostendissetque illam per se nihil esse, etiamsi peccatum non sit adjectum, tunc demum etiam de peccato loquitur. Nam si ad comparationem fornicatoris, qui fortasse sapiens quispiam erat, magnum esse spirituale donum dixisset, nihil magnum fecisset; sed etiam absque peccato dejicere et nihil esse demonstrare sapientiam externam, hoc erat ostendere illam admodum esse vilem. Ideo cum sic prius comparationem fecisset, tunc etiam peccati meminit, et cum illo quidem disserere non dignatur, et in hoc summam ostendit infamiam. His autem dicit: « Oportebat vos flere, lugere et præ pudore lamentari; nunc autem contrarium facitis. » Ideoque subjunxit: « Et vos inflati estis, et non magis luc» tum habuistis. » Et quid factum est, inquies, ut nos lugeamus? Quod in commune Ecclesiæ progressa sit criminatio. Et cur bene faciemus lugentes? « Ut tollatur ex vobis » qui est talis[1]. » Et neque hic nomen ejus ponit, neque uspiam, ut solemus facere in iis quæ valde absurda et indigna sunt. Nec dixit: « Et non magis ejecistis; » sed sicut in morbo aliquo et in peste, luctu opus est et intensa supplicatione; « Ut tollatur, » inquit, et precatione ad hoc utendum est, nihilque non agendum ut ille abscindatur. Neque accusat eos quod hoc sibi non indicarint, sed quia non luxerunt, ut ille de medio tolleretur, ostendens id sine doctore præstandum fuisse ob delicti evidentiam. « Nam ego quidem tanquam absens corpore, præsens au» tem Spiritu[2]. »

II. Vide animum: ne sinit quidem expectare adventum suum, ut ipse ligetur, sed tanquam pestem aliquam expulsurus, priusquam diffundatur in reliquum corpus, illam detinere properat: ideoque adjicit. « Jam judicavi ut præ-

[1] 1 Cor. v, 2. — [2] Ibid. 3

» sens [1]. » Hæc autem dicebat, non modo urgens illos ad sententiam ferendum, neque sinens ut aliud consilii capiant; sed etiam terrens, ut qui sciret illa quæ ibi essent futura. Illud enim est adesse Spiritu, ut Elizæus Giezi præsens et dicebat : « Nonne cor meum erat tecum [2]. » Papæ! quanta est virtus charismatis, cum omnes simul congregatos præstet, et ea quæ procul fiunt nota faciat. « Jam » judicavi ut præsens. » Non sinit eos aliud quidquam cogitare : nam sententiam tuli ut præsens : ne mihi moras et procrastinationes dicas. Nihil enim aliud fieri oportet. Deinde ne magna videretur esse auctoritas, neque arrogantius dictum esse censeretur, vide quomodo et ipsos judicii socios faciat. Nam cum dixisset « Judicavi, » intulit : « Eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Jesu » Christi congregatis vobis et meo spiritu cum virtute Domini » nostri Jesu Christi, tradere hujusmodi hominem Satanæ [3]. » Ecquid est, in nomine Domini nostri Jesu Christi? Secundum Deum, non humano detenti præjudicio. Quidam autem sic legunt : « Eum qui sic operatus est in nomine Do» mini nostri Jesu Christi. » Et puncto hic apposito seu virgula, his verbis pergunt, « Congregatis vobis et meo » spiritu tradere hujusmodi hominem Satanæ. » Et dicunt hujus lectionis tunc esse sensum : « Eum qui hoc operatus est in nomine Christi tradite Satanæ; id est, eum qui nomen Christi contumelia affecit, qui postquam fidelis factus est, et cognomen accepit ab illo nomine talia est ausus, tradite Satanæ. » Mihi autem prior lectio verior esse videtur. Quænam illa est? « In nomine Domini congregatis vobis; » hoc est, ejus nomine vos congregante pro quo convenitis, et spiritu meo; rursus se ipsum cum illis constituit, ut cum judicaverint, quasi ipso præsente sic illum abscindant, et nemo ausit ipsum venia dignum habere, sciens fore ut

[1] 1 Cor. v, 3. — [2] 4 Reg. v, 26. — [3] 1 Cor. v, 4, 5.

Paulus sciat ea quæ facta fuerint. Deinde ut rem exhibeat terribiliorem, ait : « Cum virtute Domini nostri Jesu » Christi ; » id est, vel quod Christus possit eam vobis gratiam dare, ut possitis eum diabolo tradere ; vel quod ipse vobiscum laturus sit sententiam. Non dixit autem, « Ipsum » dedere Satanæ ; » sed, « Tradere, » ipsi aperiens pœnitentiæ fores ; et ipsi tanquam pædagogo talem hominem tradens. Et rursus, « Talem, » nec usquam vult illum suo nomine vocare. « In interitum carnis. » Sicut et in beato Job factum est, sed non eadem de causa. Nam illic pro splendidioribus coronis ; hic pro peccatorum remissione ; ut flagellet eum malo ulcere, aut alio morbo. Atqui alibi ait : « A Domino judicamur hæc patientes. » At hic magis illum pungere volens, Satanæ tradit. Et hoc certe Deo placitum fuit, ut castigaretur ejus caro. Quia enim ex crapula et deliciis carnalibus concupiscentiæ nascuntur, carnem castigat. « Ut spiritus salvus sit in die Domini Jesu[1] ; » id est, anima : non quod illa sola salva sit ; sed quasi in confesso sit, quod illa salva, sine ulla contradictione corpus salutis particeps erit. Nam mortale factum est propter ipsam quæ peccaverat ; et si illa justitiam exercuerit, rursus et corpus ipsum magna fruetur gloria. Quidam vero Spiritum dicunt esse charisma, seu donum, quod nobis peccantibus extinguitur. Ne igitur hoc fiat, inquit, puniatur, ut sic melior factus, attrahat gratiam, et inveniatur salvam ipsam exhibens in illo die. Itaque magis est curam gerentis ac medentis, quam secantis, vel temere et inconsiderate punientis. Majus quippe lucrum est pœna : nam illa temporanea est, lucrum autem perpetuum. Nec simpliciter dixit, « Ut spiritus salvus sit ; » sed, « In illo die. » Probe illis et opportune diem illum commemorat, ut et ipsi promptiore animo ad medicinam accederent, et ille melius

[1] 1 Cor. v, 5.

susciperet, non ut iræ verba, sed ut patris curam gerentis providentiam. Ideo enim, in interitum carnis dixit, jam diabolo leges ponens, nec sinens ipsum ulterius progredi. Ut de Jobo dicebat Dominus : « Cæterum animam ejus ne » tangas[1]. »

III. Deinde cum sententiam absolvisset, et eam paucis dixisset, nec immoratus esset, rursus increpationem inducit, illos alloquens : « Non bona est gloriatio vestra[2]. » Ostendens illos ad istud usque tempus non sivisse eum pœnitere, de illo gloriantes. Deinde declarat se non illi modo parcentem hoc facere, sed et ipsis. Ideo subjungit : « Nes» citis quod modicum fermentum totam massam corrum» pit[3]? » Licet enim illius sit peccatum, inquit, sed neglectum potest et reliquum Ecclesiæ corpus corrumpere. Cum enim is qui prior peccavit non dedit pœnas, cito et alii eadem perpetrabunt. Hæc autem dicit, ostendens pro tota Ecclesia, non pro uno sibi certamen et periculum adesse. Quare fermenti similitudine opus habuit. Sicut enim fermentum, inquit, cum modicum sit, totam massam in se transmutat; ita et hic, si impunitus maneat, et inultum sit peccatum, cæteros corrumpet. « Expurgate vetus fer» mentum[4]; » id est, hunc improbum; imo potius non de hoc tantum loquitur, sed et alios subindicat. Non enim fornicatio tantum vetus fermentum est; sed et omnis nequitia. Nec dixit : « Purgate, » sed, « Expurgate, » cum accuratione purgate, ut nec residuum nec umbra talis rei maneat. Cum dicit ergo : « Expurgate, » ostendit adhuc nequitiam apud illos esse; cum autem dicit : « Ut sitis nova » conspersio sicut estis azymi[5], » declarat et indicat non ita multis vitium dominari. Si vero dicat, « Sicut estis azymi; » non ita loquitur quasi omnes puri essent; sed, ut decet vos

[1] Job. II, 6. — [2] I Cor. V, 6. — [3] Ibid. et Galat. V, 9. — [4] I Cor. V, 7. — [5] Ibid.

esse. « Etenim Pascha nostrum pro nobis immolatus est » Christus. Itaque festum celebremus, non in fermento ve» teri, neque in fermento malitiæ et nequitiæ, sed in azy» mis sinceritatis et veritatis [1]. » Sic Christus fermentum doctrinam vocavit. Ipse autem in metaphora manet, veterem historiam ipsis in memoriam revocans, necnon pascha et azyma et beneficia quæ tunc, et quæ nunc collata sunt, et supplicia pœnasque irrogatas. Est ergo diei festi præsens tempus. Cum enim dixit : « Festum celebremus : » non quod Pascha, non quod Pentecoste adesset hoc dicebat; sed ostendens tempus omne diei festi tempus esse Christianis, ob ubertatem collatorum bonorum. Nam quod bonum non extitit ? Filius Dei homo factus est propter te ; te a morte liberavit, ad regnum vocavit. Tu ergo qui talia consecutus es et consequeris, quomodo non debeas per totam vitam festum agere ? Nemo itaque sit tristis propter paupertatem, vel morbum, vel insidias. Nostrum enim tempus totum est festivitatis. Ideo ait Paulus : « Gaudete in Do» mino, gaudete ; iterum dico, gaudete [2]. » In festis nemo sordidis indutus est vestibus, neque nos etiam : nuptiæ enim factæ sunt, nuptiæ spirituales. « Simile enim, inquit, » factum est regnum cœlorum homini regi, qui voluit nup» tias facere filio suo [3]. » Ubi vero rex nuptias facit, et nuptias filio suo, quid majus fuerit festo illo ? Nemo itaque pannis laceris indutus introeat. Non de vestimentis nobis sermo est, sed de actibus impuris. Si enim cum omnes splendidis induti essent vestibus, unus solus in nuptiis repertus, laceris pannis vestitus, abjectus fuit cum ignominia, cogita quantam requirat observantiam et puritatem ingressus in nuptias illas. Non ideo autem tantum illis azyma commemorat ; sed ostendens Veteris Testamenti cum Novo cognationem, demonstransque non licere post azyma in

[1] 1 Cor. v, 8. — [2] Philip. iv, 4. — [3] Matth. xxii, 2.

Ægyptum ingredi; sed si quis reverti voluerit, eadem passurum esse quæ illi. Illa enim umbra horum erant; etiamsi impudens sit Judæus. Quapropter si interrogaveris eum, nihil magnum dicet; imo magnum quidpiam dicet; sed nihil tale, quale nos, quia veritatem non novit. Ille namque dicet quod se detinentes Ægyptios, ita mutavit Deus; ut ipsi nos depellerent, quos antea vi detinebant, nec permiserant nos massam fermentare. Sed si quis me interroget, non Ægyptum audiet, non Pharaonem, sed libertatem ab errore dæmonum et a tenebris diaboli; non Moysem, sed Dei Filium; non mare Rubrum, sed baptisma innumeris plenum bonis, ubi vetus homo suffocatus est. Rursus si Judæum interroges, cur ex omnibus finibus fermentum ejiciat; hic et silebit et causam non dicet. Quia enim alia quidem erant figuræ futurorum, et causas habebant eorum quæ fiunt; alia vero non item; ut non liceat Judæis maligne agere, ut ne illi permaneant in umbra. Quid enim, quæso, sibi vult, masculum, sine macula, unius anni, et illud, os non comminuetur? Quid sibi vult vicinos vocare? aut illud, « Stantes? » aut in vespera comedere? aut sanguine munire domum? Nihil aliud dicet ille, quam susdeque Ægyptum. Ego vero dicam et quid sanguis significet, quid vespera, quid omnes comedere simul, omnesque stantes.

IV. Prius autem dicamus cur ex omnibus finibus ejiciatur fermentum. Quodnam ergo est ænigma? Omni nequitia liberum et solutum oportet esse fidelem. Sicut enim ille perit apud quem inventum fuerit vetus fermentum; sic et apud nos ubi inventa fuerit nequitia. Non enim in umbra tanta fuerit punitio; apud nos autem non multo major. Nam si domos sic expurgant a fermento, et de murium foraminibus sunt solliciti, multo magis nos animam perscrutari oportet, ut omnem impuram ejiciamus cogitatio-

nem. Verum hoc apud illos nuper factum est : nunc autem non amplius. Ubique enim fermentum est ubi est Judæus. In mediis enim civitatibus fiunt azyma : id quod jam magis ludicra res est, quam lex. Quia enim venit veritas, non ultra locum habent typi. Itaque per hoc quoque exemplum maxime ejicit ex Ecclesia fornicatorem. Non solum enim, inquit, præsens nihil prodest, sed etiam nocet, commune corpus deinde corrumpens. Nescit enim quivis unde fœtor oriatur, si occultum sit id quod est putridum, sed toti cœtui illum imputat. Ideo illos valde urget ut expurgent fermentum. « Ut sitis, inquit, nova conspersio, » sicut estis azymi ; etenim Pascha nostrum immolatus » pro nobis est Christus. » Non dixit, mortuus est ; sed proposito convenientius, « Immolatus est. » Ne quære igitur azyma hujusmodi : quia neque agnum habes talem. Ne quæras fermentum tale, quia azyma tua non talia sunt. In sensibili quidem fermento, azymum fieri potest fermentatum ; fermentatum vero nunquam possit fieri azymum. Hic autem contrarium reperitur ; sed tamen hoc non indicavit. Et vide prudentiam : in priore Epistola spem reversionis non dat fornicatori ; sed vitam totam ipsius in pœnitentia jubet esse, ne promissione illum segniorem redderet. Neque enim dixit, « Tradite illum Satanæ, ut cum pœnitentiam egerit, rursus Ecclesiæ tradatur. » Sed quid ? « Ut salvus sit in ultimo die. » Mittit ipsum in tempus illud, ut sollicitum redderet : et quod post pœnitentiam largiturus ipsi erat, non aperit : Dominum suum imitans : quemadmodum enim Deus dicit, « Adhuc tres » dies, et Ninive subvertetur[1] ; » neque addidit, « Si autem pœnitentiam egerit, servabitur ; » sic et iste non dixit : « Si digne pœnitentiam egerit, confirmabimus in illum charitatem ; » sed expectat ut ipse opus illud faciat, ut tunc

[1] Jon. III, 4.

gratiam accipiat. Nam si ab initio hoc dixisset, forte metum ejus solvisset : quapropter non modo non hoc facit, sed per exemplum fermenti ne sinit quidem ipsum reditum sperare, sed eum ad diem illum reservat dicens : « Expurgate vetus fermentum ; » et, « Ne festum celebremus in fermento veteri. » Postquam autem pœnitentiam egit, cum omni studio illum introduxit. Cur autem vetus vocat? An quia vetus vita nostra erat hujusmodi? An quia vetus illud, proximum interitui est; fœtidum et turpe : quale est peccatum? Neque enim sine causa vetus vituperatur, nec sine causa novum damnatur, sed ratione habita eorum de quibus agitur. Nam alibi ait, « Vinum novum, » novus amicus[1]. » Si autem inveteravit, tunc cum lætitia bibes ipsum; in amicitia magis laudans vetustatem, quam novitatem. Et rursus, « Antiquus dierum sedebat[2]; » hic quoque antiquum sumens pro majoris gloriæ encomio. Alibi autem Scriptura antiquum pro vituperio accipit. Nam quia res variæ ex multis compositæ sunt, et in bonis et in malis iisdem utitur, non secundum eamdem significationem. Vide ergo et alibi vetus vituperio datum : « Inveteraverunt et claudicaverunt a semitis suis[3]; » et rursus, « Inveteravi inter omnes inimicos meos[4]; » et iterum, « Inveterate dierum malorum[5]. » Ita et fermentum sæpe pro regno cœlorum accipitur, etiamsi hic vituperetur. Sed illic ad aliud, hic ad aliud refertur.

V. Mihi vero maxime videtur id quod de fermento dicitur etiam ad sacerdotes referri, qui sinunt intrinsecus esse multum fermenti veteris, non expurgantes ex terminis, id est, ex Ecclesia, avaros, raptores, et quodcumque ex regno cœlorum excludit. Nam avaritia est vetus fermentum, et quocumque ceciderit, atque in quamcumque

[1] Eccli. IX, 15. — [2] Dan. VII, 9. — [3] Psal. XVII, 46. — [4] Id. VI, 7. — [5] Dan. XIII, 52.

domum inciderit, immundam illam efficit. Etiamsi parva ex injustitia lucreris, id totam tuam substantiam fermentavit. Ideoque sæpe accidit, ut modica male inducta, multa quæ bene collecta jacent ejecerint. Nihil enim est magis putridum avaritia, etiamsi enim cellæ penuariæ clavem induxeris, etiamsi januam et vectem, frustra hæc facis, avaritiam perniciosissimum furem intus includens, qui omnia auferre possit. Quid igitur, inquies, cum multi avari hæc non patiantur? Certe patientur; etsi non statim illis accidat. Si vero nunc effugiant, tunc magis timeto: ad majus enim supplicium reservantur. Imovero si ipsi effugiant, at hæredes eorum ea ipsa patientur. Et quomodo, inquies, hoc justum fuerit? Certe valde justum. Nam qui excepit hæreditatem injustitia plenam, etiamsi ipse non rapuerit, attamen aliena retinet: et hoc plane persuasum habet, ideo æquum est ut patiatur, si enim illo rapiente tu acceperis; deindeque accedens is cui raptum fuit, id repetat, num satis est ad tui purgationem, te non rapuisse? Minime. Quid enim, quæso, accusatus dixeris? Quod alius spoliarit? Sed tu retines. Ille rapuit? Sed tu frueris. Hæc porro etiam sciunt externorum leges, quæ iis dimissis qui rapuerunt et abstulerunt, ab illis jubent expetere, apud quos sua omnia deposita repererint. Si ergo nosti eos, qui injustitiam passi sunt, redde, et fac quod fecit Zacchæus cum multa accessione. Si autem ignoras, alteram tibi do viam, nec excludo te a remedio: hæc omnia pauperibus distribue, et sic malum curabis. Quod si qui hæc in filios et in nepotes transmiserunt; at alia pro his mala passi sunt. Ecquid loquor de iis quæ hic accidunt? Non enim in illo die hæc dicentur, quando ambo nudi apparebunt, ii quibus raptum est, et ii qui rapuerunt. Imovero non similiter nudi: nam pecuniis ambo pariter nudi erunt; alter vero plenus criminibus, quæ ex iis orta sunt. Quid ergo

faciemus illo die, quando ante tribunal illud horrendum, is qui male passus est et omnia sua perdidit, adducetur in medium, te nullum habente patronum? Quid judici dices? Nunc enim judicium hominum corrumpere poteris, illud vero judicium non item. Imovero neque nunc: nunc enim quoque adest judicium illud. Nam Deus omnia quæ geruntur videt, et prope illos est qui injuria afficiuntur, etiamsi non vocetur. Nam qui malo afficitur, etiamsi indignus sit qui ultionem nanciscatur: attamen quia res gestæ Deo non placent, habet ille certe ultorem. Quomodo ergo, inquies, ille quispiam prospere agit licet sit malus? Sed non usque in finem. Audi quid dicat Propheta: « Noli æmulari » in malignantibus, quoniam tanquam fœnum velociter arescent[1]. » Ubi enim, quæso, est is qui rapit, postquam hinc abductus fuit? Ubi spes conspicua? Ubi honorabile nomen? Annon omnia transierunt? Nonne omnia illum spectantia somnium sunt et umbra? Hoc ipsum expecta de singulis qui hujusmodi sunt, de vivente, et de eo qui post futurus est. At talia non sunt ea quæ ad sanctos viros spectant? neque poteris eadem de illis dicere, quod quæ ad illos pertinent umbra sint et somnium et fabula. Et si vis illum qui hæc dixit tentoriorum opificem, Cilicem, cujus ne patrem quidem certe novimus, in medium adducamus. Et quomodo, inquies, fieri possit ut quidam talis sit? Omnino ergo desideras, omnino vis esse talis? Etiam, ais. Ergo viam ingredere, quam ille ingressus est, et qui cum illo erant. Ecquam in viam venit? Ille quidem ait: « In fame et » siti et nuditate[2]; » ille vero, « Argentum et aurum non est » mihi[3]. » Sic illi nihil habebant, et tamen omnia possidebant.

VI. Quid hac voce honorabilius? Quid beatius et locupletius? Nam alii quidem in contrariis gloriabantur dicentes: Habeo tot et tot auri talenta, et jugera terræ

[1] Psal. XXXVI, 1. — [2] 2 Cor. XI, 27. — [3] Act. III, 6.

immensa, et domos et mancipia. Hic vero, quod sit omnibus nudatus, non se occultat ob paupertatem, quod stulti faciunt, neque pudet illum, sed etiam gloriatur. Ubi sunt nunc divites, qui usuras numerant, et usuras usurarum, qui omnium bona invadunt, et nunquam satiantur? Audistis Petri vocem, quæ paupertatem monstrat divitiarum matrem, quæ nihil habet, et iis, qui diademate redimiuntur, opulentior est? Hæc quippe nihil habens mortuos suscitabat, claudos erigebat, dæmonas pellebat, et ea largiebatur, quæ ii qui purpura amiciuntur, et magnos tremendosque exercitus ducunt, nunquam præstare potuerunt. Hæc vox est eorum qui jam in cœlum translati sunt, et verticem illum occuparunt. Sic potest is qui nihil habet, omnium occupare bona, et quæ sunt omnium possidere. Si vero ea possideamus quæ sunt omnium, omnibus privati sumus. Fortassis ænigma videatur esse illud quod dictum est: sed non est. Sed quomodo, inquies, is qui nihil habet, omnium bona possidet? Annon multo magis ille qui omnium bona habet? Nequaquam: sed totum contrarium. Nam qui nihil habet, omnibus imperat, ut et illi faciebant: omnesque per orbem domus ipsis erant apertæ: gratiamque illis habebant qui excipiebant ipsos, et tanquam ad cognatos et amicos veniebant. Veneruntque ad purpurariam, et illa quasi ancilla, sua ipsis apposuit; et ad carceris custodem, et ille totam ipsis domum aperuit, et ad alios innumeros. Sic omnia habebant, et nihil possidebant. Nihil enim suorum sibi proprium esse dicebant: ideoque omnia sua erant. Qui enim omnia communia putat, non suis tantum, sed et alienis utetur ut propriis. Qui autem abscindit et se suorum tantum dominum facit, neque horum dominus erit. Et hoc ab exemplo liquet. Qui nihil omnino possidet, neque domum, neque mensam, neque superfluam vestem; sed propter Deum

omnibus privatur, communibus ut propriis utitur, et ab omnibus quæcumque voluerit accipiet. Sic qui nihil habet, omnium bona possidet. Qui autem habet aliqua, ne horum quidem dominus erit. Neque enim dabit quis possidenti : et latronum et furum et sycophantarum et mutationis rerum, et omnium magis quam illius hæc bona erunt. Totum enim orbem pervasit Paulus, nihil secum ferens, non amicos adiens, non familiares; erat enim in principio omnibus hostis. Attamen ingressus cum esset, omnium habebat bona. Ananias vero et Sapphira, curantes ut tantillum quid ex bonis suis sibi retinerent, ab omnibus exciderunt et a vita simul. Abscede igitur a tuis, ut alienis utaris quasi propriis. At enim nescio quomodo in hanc hyperbolen delatus sim, homines alloquens, qui utinam vel tantillum suorum erogent. Ideo hæc perfectioribus dicta a nobis sunto. Imperfectioribus vero illa dicamus. Date egenis ex bonis vestris, augete facultates vestras : « Nam qui dat pauperi, inquit, fœneratur Deo[1]. » Si autem festinas, et non expectas tempus retributionis, cogita eos qui pecunias hominibus fœnerantur. Neque enim hi volunt statim usuram accipere. Sed cupiunt ut caput majori tempore in manus debitoris maneat, qui ad fœnus accepit, modo tuta redditio, nec suspectus sit is qui accepit. Hoc igitur hic quoque fiat. Dimitte illa apud Deum ut reddat tibi multiplicatam mercedem. Ne hic totum quæras. Si enim hic totum recipias, quomodo illic recipies ? Ideo et Deus illic reconditum tenet, quod vita hæc fluxa sit. Dat tamen et hic quoque. Ait enim : « Quærite regnum » cœlorum, et hæc omnia adjicientur vobis[2]. » Sed nos ad illud respiciamus, et ne festinemus ad omnium retributionem, ut ne minuamus mercedem. Sed tempus expectemus. Non enim tales sunt hæ usuræ, sed quales a Deo

[1] Prov. XIX, 17. — [2] Matth. VI, 33.

dari par est. His igitur cum ubertate magna collectis, ita hinc abeamus, ut et præsentia et futura consequamur bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et una Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVI.

CAPUT V.

Scripsi vobis in Epistola, ne commisceamini fornicariis; non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus : alioqui debueratis ex mundo exisse. Nunc autem scripsi vobis non commisceri. Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut ebriosus, aut maledicus, aut rapax : cum hujusmodi nec cibum sumere[1].

I. Quia enim dixit : « Annon potius luctum habuistis, ut » de medio tollatur qui est hujusmodi; » et, « Expurgate » vetus fermentum; » et verisimile erat suspicari illos, fugiendum esse ab omnibus fornicariis; si enim is qui peccavit malum suum impertiit iis qui non peccaverunt, multo magis externos oportet aversari : nam si familiari parcere non oportet quod tantum ille damni inferat, multo minus aliis parcendum. Hoc posito, consentaneum erat separari etiam a fornicatoribus qui apud Græcos erant, et si re ad impossibile redacta, magis ægre tulissent, hac correctione utitur dicens : « Scripsi vobis, ne commiscea-

[1] 1 Cor. v, 9-11.

» mini fornicatoribus; et non utique fornicatoribus hujus » mundi; » illud, « Utique, » quasi in confesso ponens. Ne putarent hoc ipsum illis non præcepisse quasi imperfectioribus, et ne ipsi ut perfecti illud facere aggrederentur, ostendit hoc fieri non posse, etiamsi id maxime velint: oporteret enim alium quærere orbem. Ideo subjunxit: « Alioquin debueratis ex mundo exiisse. » Vides-ne quam non molestus sit, et ubique non modo quod fieri possit, sed etiam quod facile sit in lege ferenda perspiciat? Quomodo enim potest homo, inquit, qui et domui et liberis præficitur, et civitatis munera præstat, aut qui artifex vel miles sit, cum tam multi sint Græci, fornicatores qui ubique sunt fugere? Fornicatores enim mundi vocat illos, qui apud Græcos erant. Nunc autem scripsi vobis, si quis frater talis sit, ut cum illo ne quidem comedatis. Hic et alios subindicat in iniquitate viventes. Et quomodo frater cum sit, idololatra esse potest? Ut apud Samaritanos contigit olim, qui ex dimidia parte piam religionem sectabantur. Alioquin autem fundamentum jacit futuri sermonis de idolothytis, quem sub hæc instituturus est. « Aut avarus: » nam adversus hos certaturus est; ideo dicebat: « Cur non potius injuriam patimini? Cur non privamini? Sed vos injuriam facitis et privatis? Aut ebriosus. » Nam hac quoque de re accusat in sequentibus, ut cum dicit: « Alius quidem esurit, alius autem ebrius est[1]: » et, « Escæ ventri, et venter escis. Aut maledicus aut rapax. » Nam et hos supra quoque increpavit. Deinde etiam causam addit, ob quam non prohibet cum externis, qui tales sint, commisceri; ostendens non modo id non fieri posse, sed etiam superfluum esse. « Quid enim mihi de iis » qui foris sunt judicare[2]? » Eos qui intus et qui foris sunt Christianos vocans et Græcos, ut et alibi ait; « Oportet

[1] 1 Cor. XI, 21. — [2] Id. V, 12.

» autem illum et testimonium habere bonum ab iis qui fo-» ris sunt[1]. » Et in Epistola ad Thessalonicenses idipsum dicit his verbis : « Ne commisceamini cum ipso, ut con-» fundatur; » et, « Nolite ut inimicum existimare, sed ad-» monete ut fratrem[2]. » Hic porro causam non ponit : « Quare? » Quia illic quidem consolari volebat; hic vero non item. Non enim idem nunc peccatum est quod illic erat; sed illic minus. De otio enim illic accusabat, hic de fornicatione et aliis gravissimis peccatis. Et si quis Græcos adire velit, non prohibet cum illis comedere, ob eamdem videlicet causam. Sic et nos quoque facimus; pro filiis et fratribus nihil non agimus, alienorum autem non magnam rationem habemus. Quid ergo? externos non curabat Paulus? Curabat : sed postquam prædicationem acceperant, et Christi sese doctrinæ subjecerant, tunc illis leges dabat : quandiu autem illi despiciebant, superfluum fuisset, illis præcepta Christi proferre, qui ne Christum quidem noverant. « Nonne de iis, qui intus sunt vos judicatis? » Eos autem qui foris sunt Deus judicabit[3]. » Postquam enim dixerat : « Quid mihi de iis qui foris sunt judicare? » ne quis putaret illos impunitos relinqui, aliud illis statuit tribunal terribile. Hoc autem dixit, tum ut illos terreret, tum ut hos consolaretur, et ostendit hanc temporalem punitionem ab æterna et perpetua eripere; quod et alibi declarabat his verbis : « Nunc autem judicati castigamur, » ut non cum mundo damnemur[4]. » Et, « Auferte malum » ex vobis ipsis[5]. »

II. Meminit dicti quod in veteri lege fertur, simul ostendens quod ipsi maxima sint lucraturi, ut a peste quadam gravi liberati; simul ostendens hoc non esse innovationem, et jam olim a legislatore visum fuisse ut qui

[1] 1 Tim. III, 7. — [2] 2 Thess. III, 14, 15. — [3] 1 Cor. V, 12, 13. — [4] Id. XI, 32. — [5] Deut. XVII, 7.

tales essent, excinderentur. Sed illic quidem vehementius, hic vero mansuetius. Quapropter jure quærat aliquis, cur tunc quidem eum, qui peccaverat, puniri et lapidari permitteret; hic vero non item; sed illum ad pœnitentiam vocet? Cur ergo aliter illa, aliter ista efformabantur? Ob duas hasce causas; primam, quia ad majus certamen hi ducebantur, et majori animo et patientia opus habebant; secundam autem veriorem, quia hi quidem ab impunitate facilius corrigebantur ad pœnitentiam venientes, illi vero ad majorem nequitiam irrepturi erant. Nam si postquam primos punitos viderant, in iisdem perseverabant; si neminem punitum vidissent, multo magis id facturi erant. Ideo illic adultero et homicidæ statim mors infertur; hic vero si per pœnitentiam absolvantur, supplicium effugerunt. Cæterum etiam hic vehementiora, et illic mitiora videas supplicia, ut per omnia ostendatur cognatione juncta esse Testamenta, et unius ejusdemque esse legislatoris : atque et hic et illic supplicia e vestigio sequi, sæpeque post multum temporis in utroque, sæpe etiam non post multum temporis; sed Deum pœnitentia sola contentum esse. Nam in Veteri cum David in adulterium incidisset et cædem patrasset, per pœnitentiam servatus est; et in Novo, cum pauca ex agri pretio subtraxisset Ananias, cum uxore periit. Quod si hujusmodi plura observantur in Veteri, et contraria plura in Novo, differentia personarum differentiam talis œconomiæ efficit. « Audet aliquis » vestrum, adversus fratrem suum habens negotium, judi» cari apud iniquos, et non apud sanctos[1]? » Hic etiam accusationem inducit eorum quæ in confesso erant. Etenim illic dicebat : « Omnino auditur in vobis fornicatio ; » et hic, « Audet quis in vobis? » statim a principio iram indicans, et ostendens audax et iniquum esse facinus. Et

[1] 1 Cor. VI, 1.

cur injecit sermonem de avaritia, et quod non oporteat foris judicari? Suam implens legem : nam mos illi erat ea quæ incidebant emendare; ut quando de communibus mensis disserens, in sermonem de mysteriis digressus est. Et hic igitur quia de avaris fratribus mentionem fecit, fervens ob curam emendationis peccatorum, ordinem servare non sustinet; sed quod ex consequenti in medium adductum est peccatum, rursus emendat, et sic ad prius revertitur. Audiamus ergo quid de hoc etiam dicat. « Audet aliquis vestrum habens negotium adversus fratrem, » judicari apud iniquos, et non apud sanctos? » Interim ex nominibus rem aperit, et avertit et accusat : et ab initio quidem non evertit judicium, quod fit apud fideles. Postquam autem illos multis exterruit, tunc omnino judicium hujusmodi abstulit. Maxime quidem, inquit, si judicare oportet, apud iniquos non oportuit; omnino autem non oportet judicari; sed hoc postea ponit. Interim vero primo id de medio tollit, ut ne foris judicentur. Quomodo enim non absurdum fuerit, adversus amicum disceptantem, inimicum accipere conciliatorem, inquit? Quomodo non te pudet, nec erubescis cum Græcus sedet Christianum judicans? Si autem de rebus privatis non oportet a Græcis judicari, quomodo ipsis res majores committemus? Et vide quomodo loquatur : non dixit, apud infideles, sed, apud iniquos, voce illa usus qua maxime opus habebat in proposito argumento, ut averteret abduceretque. Quia enim de judicio sermo ipsi erat : qui vero judicantur nihil adeo requirunt, quam ut multa justi cura et ratio habeatur a judicantibus; inde illos avertit, propemodum dicens : « Quo pergis, et quid facis, homo, contrarium patiens eorum quæ desideras, et ut justitiam assequaris, ad iniquos homines te convertis? Et quia statim molestum fuisset audire non judicio disceptandum esse, non statim

hoc induxit, sed judicantes solum mutavit, ab externis in Ecclesiam inducens eos qui judicandi erant. Deinde quia contemptu dignum videbatur esse, ab iis qui intus erant judicari, et tunc maxime; non enim erant fortassis idonei ad rem intelligendam, neque tales quales erant externi judices, legum periti et diserti, utpote qui ex privatis et indoctis quamplurimi essent; vide quomodo illos fide dignos faciat; primum sanctos vocans; sed quia hoc vitæ puritatem, sed non accuratam cognitionem ad audiendum, testificabatur; vide quomodo hanc quoque partem tractet, ita dicens : « An nescitis quod sancti mundum » judicabunt[1]. »

III. Tu ergo qui illos aliquando judicaturus es, quomodo sustines nunc ab illis judicari? Judicabunt autem, non ipsi sedentes et rationem repetentes, sed condemnabunt. Hoc enim indicans dicebat : « Et si in vobis judicatur mun» dus, indigni estis minimis judiciis[2]. » Non enim dixit : « A vobis, » sed, « Inter vos ; » ut cum dicit : « Regina Aus» tri surget, et condemnabit generationem hanc ; » et, « Viri » Ninivitæ surgent, et condemnabunt generationem hanc[3]. » Quando enim eumdem solem videntes, et earumdem rerum omnium participes, nos quidem credidisse inventi fuerimus; illi vero non credidisse, non poterunt ad ignorantiam confugere. Nos enim illos accusabimus per ea quæ fecimus : et multa aliquis inveniet ibi judicia. Deinde ne videretur cuipiam de aliis dicere; vide quomodo communem faciat sermonem. « Et si in vobis judicatur mun» dus, indigni estis minimis judiciis? » Pudorem vobis res affert, inquit, et ineffabile dedecus. Nam quia, ut verisimile est, pudebat eos ab iis qui intus erant judicari : e contrario autem vobis est dedecus, cum ab iis qui foris sunt judicamini : illa enim minima sunt judicia, non hæc.

[1] 1 Cor. VI, 2. — [2] Ibid. — [3] Matth. XII, 41, 42.

« Nescitis quia Angelos judicabimus? quanto magis sæcu-»laria[1]? » Quidam dicunt hic sacerdotes subindicari. Sed, apage; nam de dæmonibus agit. Nam si de corruptis sacerdotibus dixisset, supra subindicasset illos cum dixit: « In vobis judicatur mundus. » Solet enim Scriptura improbos homines mundum vocare; neque iterum hoc ipsum dixisset, neque ut majus quidpiam dicens ipsum postea posuisset. Sed de illis loquitur Angelis, de quibus dicit Christus: « Ite in ignem paratum diabolo et angelis ejus[2]; » et Paulus, « Angeli ejus transfigurantur tanquam ministri »justitiæ[3]. » Cum enim potestates illæ incorporeæ inventæ fuerint minus habere quam nos, qui carne induti sumus, graviores dabunt pœnas. Quod si adhuc quidam contendunt illum de sacerdotibus loqui, interrogabimus quos sacerdotes? an eos qui sæculari more omnino vixerunt? Quomodo ergo, inquies, Angelos judicabimus? quanto magis sæcularia? ad differentiam sæcularium ponens Angelos, et merito; quia extra eorum usum sunt ob excellentiam naturæ. « Sæcularia igitur judicia si habueritis, » contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad »judicandum[4]. » Volens cum hyperbole nos docere, quodcumque tandem fuerit, non oportere nos externis committere, cum objectionem vel quæ talis esse videbatur, movisset; prius illam solvit. Hoc enim vult significare: « Fortasse dicet quispiam nullum esse apud vos sapientem, neque ad judicium ferendum aptum, sed contemptibiles omnes. » Et quid hoc? Etiamsi enim nullus sit sapiens, inquit, vos minimis permittite: « Hoc autem ad verecundiam vestram »dico[5]. » Est refellentis illorum objectionem, ut quæ superfluus sit obtentus; ideoque subjunxit: « Sic non est »sapiens in vobis quisquam[6]? Tanta-ne est, inquit, inopia?

[1] 1 Cor. VI, 3. — [2] Matth. XXV, 41. — [3] 2 Cor. XI, 15. — [4] 1 Cor. VI, 4. — [5] Ibid. 5. — [6] Ibid.

tanta-ne apud vos raritas virorum intelligentium? Quod autem subjungit, majorem infert plagam; cum enim dixisset: « Non est sapiens in vobis neque unus? » Subjunxit: « Qui possit judicare inter fratrem suum[1]? Cum enim frater cum fratre judicio contendit, intelligentia et solertia non est opus litis arbitro, affectu et cognatione magnam opem afferente ad contentionis talis solutionem: « Sed frater cum fratre judicio contendit, et hoc apud » infideles[2]. » Vides-ne quomodo in principio quidem utiliter incusabat eos qui judicarent, iniquos vocans; hic autem ut illos pudore afficiat, dicens infideles? Etenim admodum turpe est, si ne fratribus quidem reconciliationis causa possit esse sacerdos; sed necesse sit ad externos accurrere. Itaque cum dixit contemptibiles, non hoc præcipue dixit, quod abjectos sedere judices oporteat; sed illos perstringens. Nam quod iis, qui discernere possint, committere oporteat, significavit dicens: « Sic non est in» ter vos sapiens quisquam? » et ex abundanti os obstruens; et dicens: quod etiamsi nullus esset sapiens, vobis insipientibus potius committenda causa fuisset, quam externis. Quomodo enim non absurdum fuerit, cum domi lis oritur, externum neminem vocari; sed pudore affici, si quæ intus fiunt foris evulgentur; ubi autem Ecclesia est, arcanorum mysteriorum thesaurus, omnia extra efferri? « Sed frater cum fratre judicio contendit, et hoc apud » infideles. » Duplex est crimen, et quod judicetur, et quod apud infideles. Si enim per se peccatum est cum fratre judicio contendere, id apud externos facere, quam veniam mereatur? « Jam quidem omnino delictum est in » vobis, quod judicia habetis inter vos[3]. » Vides-ne ubinam illud reservarit? et quam opportune hoc sustulerit? Nondum enim dico, inquit, aliquis injuriam facit, aliquis in-

[1] 1 Cor. vi, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 7.

juriam patitur. Interim eo ipso quod judicio contendatur, uterque improbatur, et in hoc non est alius alio melior.

IV. Si autem juste vel injuste judicio contenditur, hoc ad aliam pertinet disputationem. Ne itaque dicas: « Quis injuria affecit? » Hinc enim jam te damno, quod judicio contendas. Si autem injuriam inferentem ferre non posse crimen est, injuriam facere quanta dignum erit accusatione? « Quare non magis injuriam accipitis? Quare non » magis fraudem patimini? Sed vos injuriam facitis et fraudem etiam fratribus [1]. » Rursus duplum crimen; imo forte triplum, et quadruplum. Unum quidem injuriam inferentem ferre nescire; secundum autem, etiam injuriam inferre; tertium, iniquis judicium de his committere; quartum, hoc in fratrem facere. Neque enim similiter de peccatis judicatur, cum admittuntur in quemvis obvium, et cum in proprium membrum. Hoc enim quis audet ex majori petulantia: et illic quidem conculcatur sola rei natura; hic vero etiam personæ qualitas. Postquam igitur pudorem intulit a communibus rationibus, et ante hæc a propositis præmiis, comminatione concludit adhortationem, vehementiorem reddens sermonem his verbis: « An » nescitis quod iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite » errare: neque fornicarii, neque idolis servientes, neque » adulteri, neque molles, neque masculorum concubito» res, neque avari, neque fures, neque ebriosi, neque » maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt [2]. » Quid dicis? De avaris loquens, sceleratorum hominum tantam induxisti nobis turbam? Etiam, inquit. Sed non confundens orationem hoc facio, sed et ordine procedens. Quemadmodum enim de fornicatoribus loquens, omnium simul meminit; ita rursum avarum commemorans, omnes in medium adducit, ad reprehensiones assuefaciens eos;

[1] 1 Cor. v, 7, 8. — [2] Ibid. 9, 10.

qui horum et similium sibi conscii sunt. Nam in aliorum commemoratione frequenter audire pœnam iis repositam, id efficit ut facilius audiatur reprehensio, cum adversus sua quisque peccata pugnaturus se apparat. Neque enim hæc tanquam sciens illis competere, neque tanquam reprehendens, comminatur; quod maxime potest auditorem retinere, et impedire ne resiliat, cum oratio illum non respicit; sed indeterminate prolata, ejus conscientiam latenter pungit. « Nolite errare. » Hic subindicat quosdam dicentes, quod nunc multi dicunt: « Benignus cum sit Deus et clemens, delicta non ulciscitur : ne timeamus. Nam de nulla re a nemine unquam pœnam exiget. » Et propterea dicit; « Nolite errare. » Error enim extremus et fallacia est, cum bona speres, contraria consequi, et illud de Deo suspicari, quæ ne de homine quidem quisquam cogitaverit. Quamobrem ait Propheta ex persona ejus: « Existimasti » iniquitatem, quod ero tui similis : arguam te et statuam » contra faciem tuam iniquitates tuas[1]. » Et Paulus hic, « Nolite errare; neque fornicatores, » eum, qui jam damdamnatus fuerat, primum ponit, « Neque adulteri, neque » molles, neque ebriosi, neque maledici regnum Dei possidebunt. » Multi hunc locum reprehenderunt, tanquam valde asperum, siquidem ponit ebriosum et maledicum, cum adultero et muliebria passo, et masculorum concubitore. Atqui non paria sunt scelera, quomodo ergo paria supplicia? Quid ergo dicemus? Quod certe non parva res sit ebrietas et maledictum; quandoquidem Christus eum, qui fratrem suum fatuum vocavit, gehennæ tradidit. Sæpe enim hinc mors consecuta est: et Judæorum populus ex ebrietate gravissima admisit peccata. Deinde non de supplicio hic sermonem habet, sed de amissione regni. A regno certe similiter et hic et ille excidunt. Si vero in gehenna aliquam

[1] Psal. XLIX, 21.

sint habituri differentiam, non erat præsentis temporis disquirere; non enim hoc propositum nobis est. « Et » hæc quidam fuistis. Sed abluti estis, sed sanctificati » estis[1]. » Magnum ingerens pudorem subjunxit dicens : Cogitate ex quantis malis vos eripuerit Deus, quantam vobis benignitatis suæ præbuerit experientiam et demonstrationem; neque ad solam liberationem mercedem extendit; sed longe amplius beneficium auxit : etenim mundum et purum fecit. Num hoc tantum ? Nequaquam; sed et sanctificavit; neque hoc solum, sed etiam justificavit. Atqui vel a peccatis liberari magnum est donum. Nunc autem te innumeris replevit bonis. Et hoc factum est, « In nomine Domini nostri Jesu Christi. » Non in hoc vel in illo, sed et « In spiritu Dei nostri[2]. » Hæc ergo cum sciamus, dilecti, et accepti beneficii magnitudinem cogitantes, maneamus temperanter viventes, ab iis omnibus quæ enumerata sunt mundi, et tribunalia fugiamus, quæ sunt in externis foris, et nobilitatem, quam nobis Deus largitus est, custodiamus. Cogita enim quantæ sit turpitudinis, tibi jura dicentem sedere Græcum.

V. Quid ergo, inquies, si is qui intus est inique judicet? Cur, quæso? Secundum quas leges judicat Græcus, et secundum quas Christianus? Annon palam est Græcum secundum leges hominum, et Christianum secundum leges Dei? Hic ergo magis justitia reperitur, quia leges ex cœlo sunt missæ. In externis enim præter ea quæ dicta sunt, alia sunt suspecta multa, oratorum vis dicendi, principum corruptio, et multa alia quæ justitiam labefactant. Hic vero nihil horum est. Quid ergo, inquies, si adversarius dynasta sit? Et ideo maxime hic judicare oportet. In externis enim ille judiciis te erit omnino superior. Si autem

[1] 1 Cor. VI, 11. — [2] Ibid.

ille non acquiescit, et si id quod intus est judicium despicit, et foras vi trahit? Melius est id quod ex necessitate passurus es, te libentem sustinere, et judicium non subire, ut et mercedem habeas. « Nam si quis velit tecum in » judicio contendere, et tunicam tuam accipere, dimittes » illi etiam pallium. » Et, « Sis benevolus adversario tuo » cito, donec es in via cum illo[1]. » Ecquid nostra dicere opus est? Nam ipsi quoque externorum tribunalium patroni hæc sæpissime dicunt, melius esse foris lites componere. Sed, O pecunias! Imo potius, O absurdum pecuniarum amorem! Qui omnia subvertit et dejecit: nugæque et fabulæ multis sunt omnia propter pecunias. Et quod ii qui sæcularibus sint addicti in tribunalibus lites commoveant, nihil mirum; quod autem multi ex iis qui sæculo abrenunciarunt, eadem ipsa faciant, hoc certe est extra veniam omnem. Nam si vis videre quantum te abesse ab hoc usu, nempe tribunalium, præceperit Scriptura, et discere quibusnam leges positæ sint, audi quid dicat Paulus: « Justo » lex non est posita, sed injustis et non subditis[2]. » Quod si ille de Mosaïca hoc dicit, multo magis de externis legibus. Si ergo injuriam feceris, palam est te non esse justum; si autem injuria afficiaris et feras; hoc enim maxime justi est, non opus habes externis legibus. Et quomodo, inquies, injuria læsus ferre potero? Atqui Christus quid etiam amplius præcepit. Non modo enim injuria læsum ferre jussit, sed etiam affatim erogare ei qui facit injuriam, et patiendi affectu et animo superare cupiditatem mala inferentis. Non enim dixit, « Ei qui velit tecum in judicio » contendere, et tunicam tuam auferre, dimitte tunicam: » sed, « Cum illa et pallium dato. Vince illum, inquit, male patiendo, non male faciendo. » Hæc est enim clara et splendida victoria. Ideoque postea dicit Paulus: « Jam enim de-

[1] Matth. v, 25 et 40. — [2] 1 Tim. 1, 9.

» lictum est vobis, quod judicia habetis inter vos: et cur » non potius injuriam accipitis[1]? » Quod enim is qui injuria afficitur, magis vincat, quam is qui injuriam non fert, hoc vobis palam faciam. Etiamsi qui injuriam non fert in judicium traxerit, etiamsi superarit, tunc maxime vincitur. Quod enim nolebat passus est, illum enim coëgit adversarius et dolere et judicio contendere. Quid enim quod vicisti? Quid quod universas accepisti pecunias? Quod nolebas interim passus es, ut coactus in judicio contenderes. Si vero iniquitatem feras, vincis privatus pecuniis, sed non victoria est ob tantam philosophiam. Non potuit enim ille te cogere ad id faciendum quod nolebas. Quod autem hoc sit verum, dic mihi: Quis vicit, invidus-ne, an is qui jacebat in sterquilinio? Quis superatus est, an Job, cui omnia abrepta sunt, an qui omnia ipsi abstulit diabolus? Conspicuum est, quod is qui omnia ipsi abstulit diabolus. Quem miramur ob victoriam, diabolum-ne qui percussit, an Jobum percussum? Palam est quod Jobum. Atqui non potuit pereuntes pecunias retinere, non filios suos servare. Ecquid dico pecunias et filios? Corporis sui salutem servare non potuit. Attamen hic est qui vicit, qui omnia sua amisit, pecunias quidem retinere non potuit, pietatem vero cum omni accuratione retinuit. Sed pereuntibus filiis non opem tulit. Et quid hoc? Nam illos ipse casus splendidiores reddidit; sibi quoque malis affecto similiter opem tulit. Nisi vero male passus et injuria affectus a diabolo fuisset, non spendidam illam retulisset victoriam. Si malum erat injuria affici, non id nobis jussisset Deus. Mala enim Deus non jubet. An nescitis quod ipse sit Deus gloriæ? nec nos voluisset turpitudine, risu et damno involvere, sed contraria conciliare? Ideo jubet nos injuriam pati, nihilque non

[1] 1 Cor. VI, 7.

agit ut nos a sæcularibus abstrahat, et persuadeat quid sit gloria, quid turpitudo, quid damnum, quid lucrum.

VI. Sed durum est injuria et damno affici? Non est durum, non est, o homo! Usquequo præsentibus inhias? Neque enim hoc præcepisset Deus si malum esset. Considera autem: qui injuriam fecit abiit pecunias habens, sed malam quoque conscientiam. Qui autem injuria læsus est, pecuniis quidem privatus fuit, sed fiduciam apud Deum habet, possessionem mille thesauris pretiosiorem. Hæc cum sciamus ex proposito voluntatis philosophemur, nec eadem quæ stulti patiamur, qui tunc se non injuria læsos putant, cum hoc illis a judicio accidit; contra vero totum illud est damnum maximum, et universim quando non philosophamur sponte nostra, sed inde superati. Nihil enim lucri referunt qui superati a judicio, id patiuntur: nam tunc demum illud ex necessitate fit. Quænam ergo splendida victoria est? Quando tu id despexeris, quando judicio non contenderis. Quid dicis? Omnia mihi ablata bona sunt, et silere jubes? Damno affectus sum, ut mansuete feram hortaris? Et quomodo illud potero? Facillime utique, si in cœlum respexeris, si videris hanc pulchritudinem, et ubi te suscepturum esse Deus pollicitus sit, si injuriam generose feras. Hoc itaque facito, et postquam cœlum respexeris, cogita te similem factum esse ei qui illic super Cherubim sedet. Nam et ille contumelia affectus est, et id tulit, et probris est affectus, nec sese est ultus, sputis dehonestatus est[1], et non sese vindicavit, sed contrariis remuneravit, innumeris afficiens beneficiis eos, qui talia fecerant. Et nos ipsius imitatores esse jussit. Cogita te nudum exiisse ex utero matris tuæ; nudus reverteris et tu et qui te affecit injuria; imovero ille cum innumeris vulneribus, quæ

[1] Marc. xv, 19.

vermes gignant. Cogita quod temporanea sint præsentia: tecum reputa sepulcra majorum. Disce aperte ea quæ facta sunt, et videbis eum, qui te injuria affecit, te fortiorem fecisse: passionem namque suam graviorem reddidit; amorem pecuniæ dico; tuam vero imbecilliorem, ablato feræ illius alimento. Ad hæc vero te liberavit a curis, ab animi angore, ab invidia sycophantarum, a turba, a tumultu, a perpetuo metu; et malorum colluviem in caput suum congessit. Quid igitur si cum fame, inquies, concertem, cum Paulo hoc pateris, qui ait: « Usque in hanc horam et » esurimus, et sitimus et nudi sumus[1]. » At ille, inquies, propter Deum. Et tu quoque propter Deum. Quando enim non te ultus fueris, propter Deum id fecisti. Sed qui me injuria affecit, cum divitibus in deliciis degit; imovero cum diabolo. Sed tu cum Paulo coronaris. Ne ergo famem timeas. « Non enim fame necabit Deus animas justorum[2]. » Et alius rursum ait: « Jacta super Dominum curam tuam, » et ipse te enutriet[3]. » Si enim passeres agri nutrit, quomodo te non nutriet? Ne simus ergo modicæ fidei, neque pusillanimes, o dilecti. Qui enim regnum cœlorum promisit et tanta bona, peæsentia quomodo non dabit? Ne superflua desideremus, sed quod sufficiat: et semper divites erimus. Tegumentum quæramus et alimenta, et omnia accipiemus, et hæc et multo majora. Si autem adhuc doles, et deorsum respicis, vellem tibi ejus qui te injuria affecit animam post victoriam ostendere: quomodo cinis facta sit. Tale namque est peccatum. Quandiu patratur, quamdam voluptatem affert: quando autem consummatum est, tunc modica illa voluptas avolat, succedit autem animi mœror. Hæc porro patimur cum quosdam contumelia afficimus, postea vero nos ipsos accusamus. Sic etiam cum rapimus, gaudemus: deinde vero a conscientia pungi-

[1] 1 Cor. IV, 10. — [2] Prov. X, 5. — [3] Psal. LIV, 23.

mur. Vides apud quempiam domum pauperis? Defle, non eum qui privatus fuit; sed eum qui accepit; non enim dedit, sed accepit malum. Nam illum quidem præsentibus spoliavit; se vero ex bonis ineffabilibus ejecit. Nam si is qui egenis non elargitur, in gehennam abit; qui illa quæ egenorum sunt accipit, quid patietur? Ecqua utilitas, inquies, si ego male patiar? Magna certe utilitas. Non per supplicium ejus qui te malo affecit, remunerationem tibi constituit Deus; nam illud non magna res esset. Quæ enim utilitas si et ego et ille mala patiamur? Atqui multos novi, qui hoc pro maxima habent consolatione, et totum se accepisse arbitrantur, cum eos qui sibi nocuerunt, plexos vident. Attamen Deus non hic sistit remunerationem. Sed vis scire quot te bona exceptura sint? Totum tibi cœlum aperit, sanctorum concivem facit, in eodem choro ut sis efficit, a peccatis absolvit, justitia coronat. Si enim qui remittunt iis qui peccaverunt, remissionem consequuntur; qui non modo remittunt, sed ipsis abunde largiuntur, quam non consequentur benedictionem? Ne itaque pusillo animo feras, sed etiam precare pro eo qui te læsit. Pecunias tuas accepit? sed etiam peccata, ut in Neemano et Giezi accidit. Quantas pecunias non dare voluisses ut peccata tibi remitterentur? Hoc itaque nunc etiam usuvenit. Si enim generose feras, nec maledicas, splendida redimitus es corona. Non meus est sermo: sed audisti Christum dicentem: « Orate pro iis qui vobis » molestiam creant; » et cogita quantum sit præmium, « Ut sitis similes Patris vestri qui est in cœlo[1]. » Itaque nullo privatus es, sed etiam accepisti; non injuria affectus, sed coronatus es, animo magis philosophus effectus, Deoque similis, pecuniarum cura liberatus, regnum cœlorum assecutus. Hæc itaque omnia nobiscum reputantes, in

[1] Matth. v, 44, 45.

injuriis philosophemur, dilecti, ut et a præsentis vitæ perturbatione liberemur, et inutilem mœrorem abjiciamus, futurumque gaudium consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et una Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVII.

CAPUT VI.

Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt : omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate [1].

I. Helluones hic subindicat. Quia enim rursus ad fornicatorem est rediturus, fornicatio autem ex deliciis et immoderato cibo oritur, vehementer vitium illud castigat. Neque enim de prohibitis hæc dicit ; illa namque non licent ; sed de iis quæ indifferentia esse videntur ; exempli causa, licet, inquit, comedere et bibere ; sed cum copia nimia non expedit. Quodque mirum inexpectatumque est, quod tamen facere sæpe solet in contrarium convertens orationem, hic quoque illud exequitur, et ostendit quod in potestate facere, non solum non expediat, sed nec potestatis quidem sit, verum servitutis. Et primo quidem avertit ab eo quod non expediat dicens : « Non expediunt ; » secundo autem a contrario, dicens : « Ego sub nullius re» digar potestate. » Hoc autem sibi vult : « Penes te est manducare, inquit, ergo mane in illa potestate ; et cave ne hujus affectus servus efficiaris. » Nam qui ut convenit

[1] 1 Cor. VI, 12.

illo utitur, illius dominus est ; qui autem mensuram excedit, non ultra dominus est, sed servus ejus efficitur, gula in ipso tyrannidem exercente. Vides-ne quomodo eum qui se potestatem habere putabat, sub potestate esse ostendat? Solet enim Paulus hoc facere, ut jam dixi, in contrarium objectiones vertere ; quod hic etiam fecit. Animadverte autem. Quisque eorum dicebat : « Licet mihi » deliciari. » Ille vero dicit : « Non hoc tu ita facis ut qui id habeas in potestate ; sed ut qui sis ipse redactus sub hanc potestatem. Neque enim ventris potestatem habes, quandiu fueris ventri nimis indulgens ; sed ipse te in potestatem habet. » Hoc autem de pecuniis etiam deque aliis dici potest. « Escæ ventri[1]. » Ventrem hic, non ventrem, sed ingluviem vocat ; ut cum dicit : « Quorum Deus venter est[2] ; » non de hoc membro loquens, sed de voracitate. Quod enim ita sit, audi sequentia : « Et venter escis : » corpus autem non fornicationi, sed Domino[3]. » Atqui venter quoque est corpus. Sed duas posuit conjunctiones, escas et ingluviem, quam quidem ventrem vocavit, Christum et corpus. Quid sibi vult illud, « Escæ ventri? » Escæ, inquit, amicitiam habent cum ingluvie, et hæc cum ventre. Non potest ergo ad Christum nos ducere; sed ad hæc trahit. Gravis enim et belluina est passio, servosque reddit, et ut sibi serviatur efficit. Cur ergo alimentis inhias, o homo? Illius namque ministerii talis est finis, et nihil amplius exhibebit ; sed tanquam alicui dominæ ministrans manet hanc retinens servitutem, neque ulterius procedit : nullumque aliud opus habet, sed hoc inane ministerium. Et ambo mutuo connectuntur, et simul dissolvuntur, venter cum escis, et escæ cum ventre, cursum quemdam qui nunquam finitur involventes, ac si a corrupto corpore nascantur vermes, et rursus a vermibus corpus consumatur ;

[1] 1 Cor. VI, 13. — [2] Philip. III, 19. — [3] 1 Cor. VI, 13.

vel quemadmodum si fluctus in summum sublatus, dissolvatur, nihil ultra efficit. Hæc porro non de esca et de corpore dicit, sed gulæ vitium, et cibum immoderatum traducit, ut sequentia ostendunt : subjungit enim : « Deus autem et » hunc et hæc destruet. » Non ventrem dicit, sed immoderatam concupiscentiam : non escam, sed delicias. Neque enim illam ægre fert; sed de illis legem statuit sic loquens : « Habentes alimenta et tegumenta, his contenti simus[1]. » Sed hac ratione rem improbat, ejus emendationem post consilium datum, orationi relinquens. Quidam vero dicunt dictum illud esse prophetiam, quæ statum futuri sæculi declarat, in quo non ultra manducabitur vel bibetur. Si autem moderatus usus finem habebit, multo magis ab immoderato abstinendum. Deinde ne quis putet reprehensionem id esse corporis, neve illud suspicetur, quod nempe a parte totum damnaverit; neve dicat corporis naturam causam esse fornicationis, audi sequentia : non enim corporis naturam, inquit, accuso, sed immoderatam animi cupiditatem : ideo adjicit : « Corpus autem non fornicationi, sed » Domino. » Non enim ideo formatum fuit, ut luxui et fornitioni operam daret, ut neque venter, ut ingurgitetur, sed ut Christum caput sequatur, et Dominus imponatur corpori. Revereamur, horreamus, quod tanto honore dignati, ut illius supra collocati membra efficiamur, tot malis nos deturpemus. Cum ergo helluones satis carpsisset, futurorum etiam spe ab hac nequitia abducit dicens : « Deus au» tem et Dominum suscitavit, et nos suscitabit per virtutem » suam[2]. »

II. Vidisti-ne rursum sapientiam apostolicam ? nam fide dignam resurrectionem esse a Christo semper probat : maxime vero nunc. Si enim corpus nostrum membrum est Christi, Christus vero resurrexit, etiam corpus omnino ca-

[1] 1 Tim. VI, 8. — [2] 1 Cor. VI, 14.

put sequetur. « Per virtutem suam. » Quia enim rem dixit quæ non creditur, et ratiociniis percipi non potest, ejus virtutis incomprehensibilitati concessit ea quæ Christi resurrectionem spectant, non parvam hinc contra incredulos præbens demonstrationem. Et in Christi quidem resurrectione ipsam non posuit: neque enim dixit: « Deus autem etiam Dominum suscitabit; » res enim jam contigit, sed quomodo? « Deus vero et Dominum suscitavit, » nec opus habuit probatione. De nostra autem resurrectione, quia nondum evenit, non ita dixit, sed quomodo? « Et nos » suscitabit per virtutem suam; » ex eo quod fide digna sit ejus qui suscitavit potestas, os obstruens contradicentibus. Si autem Patri ascribit Christi resurrectionem, nihil te conturbet. Non enim quod Christus non posset, hoc posuit. Ipse namque Christus dixit: « Solvite templum hoc et in » tribus diebus excitabo illud [1]. » Et rursus, « Potestatem » habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum » sumendi eam [2]. » Et Lucas in Actibus ait: « Quibus ex» hibuit se ipsum vivum [3]. » Cur ergo Paulus sic loquitur? Quia quæ Filii sunt Patri ascribit, et quæ Patris Filio. Nam « Quæ ille facit, inquit, et Filius similiter facit [4]. » Opportune autem admodum hic resurrectionem memorat, et tali spe gulæ tyrannidem reprimens, et tantum non dicens: « Comedisti, bibisti sine mensura, et quis erit finis? » Nullus, nisi corruptio tantum. Conjunctus es Christo, et quis erit finis? Magnus et mirabilis, futura resurrectio gloriosa illa, sermonem omnem superans. Nemo itaque resurrectioni fidem neget. Si quis autem non credat, cogitet quanta ex nihilo produxerit, et hinc de illa demonstrationem accipiat. Nam quæ jam facta sunt, multo sunt mirabiliora, et ingens miraculum exhibentia. Animadverte autem: terram accepit et miscuit, hominemque fecit; terram, in-

[1] Joan. II, 19. — [2] Id. X, 18. — [3] Act. I, 3. — [4] Joan. V, 19.

quam, quæ non antea erat. Quomodo ergo terra facta est homo? Quomodo ipsa cum non esset, producta fuit? Quomodo quæ ex ipsa fiunt omnia, immensa genera brutorum, seminum, plantarum, nullis partus doloribus præmissis, non pluviis in illa demissis, nulla cum agricultura, non bobus, aratro vel alio ad ortum illorum administro? Ideo enim ex inanimato et insensibili, tot in principio genera et plantarum, et brutorum animalium orta sunt, ut te jam olim resurrectionis rationem doceret. Illud enim resurrectione cogitatu difficilius est. Non paria enim sunt extinctam lucernam accendere, et nondum apparentem ignem exhibere: non paria sunt dirutam domum reædificare, et nullo modo existentem producere. Hic enim, etsi nihil aliud, at materia subjecta erat. Illic vero ne substantia quidem apparebat. Ideoque quod difficilius esse videbatur primo fecit, ut ex hoc quod facilius erat admitteres. Difficilius autem dixi, non Deo, sed secundum ratiociniorum nostrorum consequentiam. Deo namque difficile nihil est. Sed quemadmodum pictor, qui unam facit imaginem, innumeras facile faciet; sic et Deo facilius fuit, innumeros facere mundos atque infinitos. Imo potius, ut facile tibi est urbem et infinitos cogitare mundos, ita Deo illos condere facile est, imo longe facilius; tu enim parum saltem temporis in hac cogitatione insumis, Deus vero non item: nam quanto re quadam levissima, imo etiam mente nostra, graviores lapides sunt; tanto mentis nostræ celeritas a Deo in creando superatur. Admiratus es ejus in terra virtutem? Cogita rursum quomodo cœlum factum sit cum non esset, quomodo stellæ innumerabiles, quomodo sol, quomodo luna, et hæc omnia, cum non antea essent. Rursus, dic mihi quomodo, postquam facta sunt, steterunt et in quo? quod habent fulcrum, quodnam terra? quid post terram? et post illud rursum quod post terram est, quid? Vides in quantam ver-

tiginem decidat mentis tuæ oculus, nisi statim ad fidem accurras et ad incomprehensibilem operantis virtutem? Si velis autem etiam ex humanis conjecturam facere, paulatim poteris mentem tuam ceu alis instruere. Ex quibus, inquies, humanis? Non vides figulos, quomodo fractum, et sine forma factum vas effingunt? Eos qui metallicam terram fodiunt, quomodo terram aurum esse monstrent, et ferrum atque æs rursus alia? Qui vitrum conficiunt, quomodo arenam in corpus solidum et pellucidum transforment? Dicam-ne coriarios, eos qui purpurea vestimenta tingunt, quomodo illud quod tincturam excepit aliud pro alio monstret? Dicam-ne generationem nostram? nonne modicum semen informe et sine figura in subjectam vulvam ingreditur? Unde ergo tanta animalis efformatio? Quid vero frumentum? Nonne granum nudum in terram injicitur? Nonne postquam injectum est putrescit? Unde spicæ, aristæ, calami et cætera omnia? Nonne parvum fici granum sæpe in terram cadens, et radicem et ramos et fructum tulit? Sane unumquodque horum admittis, nec curiose inquiris, a Deo autem solo nostrum corpus transformante rationes exigis? Et quomodo hæc venia digna fuerint?

III. Hæc et talia Græcis dicamus, nam apud eos qui Scripturis obsequuntur, ne sermone quidem opus est mihi. Si enim illius omnia curiose scrutari velis, quid plus habebit Deus quam homines? Atqui nec de multis quidem hominibus curiose perquirimus. Quod si in hominibus hoc facimus, nec curiose inquirimus; multo minus Dei sapientiam scrutari oportet, vel rationes ab illa expetere. Primo quidem quia fide dignus est is qui pronuntiavit; secundo quia res ipsæ ratiociniorum perscrutationem non admittunt. Non enim adeo egenus est Deus, ut ea solum operetur, quæ a ratiociniorum tuorum imbecillitate possunt

comprehendi. Si enim fabri opus non comprehendis, multo minus Dei præstantissimi artificis. Ne fidem ergo negetis resurrectioni : nam a spe futurorum longe aberitis. Sed quænam est sapientia contradicentium ; imo ingens stultitia? Et quomodo, inquiunt, quando corpus terræ commixtum est, et factum est terra, et hæc rursum alio translata fuerit, resurget tamen illud? Hoc tibi dubium videtur esse, sed non insomni illi oculo : ipsi enim manifesta omnia sunt. Et tu quidem non vides divisionem quæ est in confusione; ille vero omnia novit. Quandoquidem tu ignoras illa quæ in corde proximi sunt. Ille vero omnia novit. Si ergo quia ignoras quomodo resuscitet Deus, non credis quod resuscitet, non credes etiam quod ea quæ in mente sunt noscat : nam neque illa apparent. Atqui in corpore materia quidem est visibilis, etsi dissolvatur. Illæ vero cogitationes invisibiles sunt. Qui ergo invisibilia cum omni accuratione novit, visibilia non videbit, nec facile corpus dividet? Est cuivis perspicuum. Ne igitur resurrectioni fidem neges : est quippe dogma diabolicum. Hoc diabolus curat, non modo ut resurrectioni non credatur, sed et ut virtutis opera dissolvantur. Homo enim qui non expectat se resurrecturum, et operum suorum rationem redditurum, non cito virtutem adibit ; virtuti vero non dans operam, rursus non credet se resurrecturum. Ambo enim alterum ab altero probantur, nequitia ab incredulitate, et incredulitas a nequitia. Conscientia enim multis plena malis, timens ac tremens futuram ultionem, quia non vult a mutatione ad meliora consolationem assequi, ab incredulitate vult quietem adipisci. Te enim nec resurrectionem dicente nec judicium, illud quoque dicet : ergo neque ego scelerum rationem dabo. Sed quid dicit Christus? « Eratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei[1]. »

[1] Matth. XXII, 29.

Neque enim tam multa Deus esset operatus, nisi nos resuscitaturus esset, sed dissoluturus et in nihilum redacturus. Non tantum cœlum extendisset, non terram stravisset, non cætera omnia pro hac solum brevi vita fecisset. Si autem hæc fecit pro præsenti, quid non faciet pro futura? Si vero nulla sit futura, iis quæ pro nobis facta sunt longe sumus viliores. Nam cœlum, terra, mare et flumina sunt nobis stabiliora, necnon bruta quædam. Nam et cornix et elephantorum genus, et multa alia diuturniore vita præsenti fruuntur. Nobis autem et brevis et laboriosa est vita. Sed non illis : nam longa eorum vita est, ac mœroribus curisque vacua. Quid ergo, dic mihi, servos-ne melioris conditionis fecit quam dominos? Ne, quæso, ne talia existimes : neque sis mente inops, o homo ! neve ignores divitias Dei, cum talem habeas dominum. Nam ab initio Deus te immortalem facere voluit; sed tu noluisti. Immortalitatis enim ænigmata erant illa, colloquium cum Deo vita non laboriosa, liberum esse a dolore, cura atque laboribus aliisque temporaneis. Neque enim veste opus habebat Adam, non tecto, non alio quovis simili apparatu ; sed magis Angelis similis erat, multa futurorum præsciebat, et sapientia erat multa plenus. Et quod latenter Deus fecit, id ille cognovit, circa mulierem scilicet; ideo dicebat: « Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro ex carne mea [1]. » Labor autem postea ortus est, deinde sudor, postea pudor, et timor, et libere loquendi difficultas. Tunc enim non mœror, non dolor, non gemitus. Sed in dignitate illa non mansit. Quid ergo, inquies, faciam ego? Propter illum-ne peream? Non sane propter illum. Neque enim tu sine peccato mansisti. Sed si non idipsum peccatum, aliud utique admisisti.

IV. Alioquin autem a punitione non damnum accepisti;

[1] Gen. II, 23.

sed lucratus es. Nam si debuisses semper mortalis manere, aliquam forte rationem haberet id quod dictum est. Nunc autem immortalis es ; et si velis, plus quam sol ipse splendere poteris. Sed nisi mortale corpus accepissem, inquies, non peccassem. Quid ergo? an ille, quæso, mortale corpus habens peccavit? Nequaquam. Nam si mortale fuisset, non postea supplicii loco mortem passum esset. Quod autem mortale corpus non sit impedimentum ad virtutem ; sed et temperantem reddat et multum conferat, hinc palam est. Si enim immortalitatis expectatio solum Adamum tantum extulit, si revera immortalis mansisset, in quantam arrogantiam non processisset? Et nunc quidem post peccatum potes peccata solvere, cum corpus sit humile, abjectum et dissolutum ; hæ quippe cogitationes possunt temperantem reddere. Si autem peccasses in immortali, stabiliora fuissent peccata. Non ergo mortalis natura causa peccati est, ne accuses ; sed malum voluntatis propositum est radix malorum. Cur enim Abelem corpus non læsit? sed cur nihil profuit dæmonibus quod essent incorporei? Vis scire quomodo corpus mortale non læserit, sed etiam juvet? Audi quanta hinc lucreris, si vigiles. Mœroribus, doloribus atque laboribus aliisque similibus te retrahit et avellit a vitio. Sed ad fornicationem, inquies, trahit? Non corpus, sed incontinentia. Hæc quippe omnia, quæ dixi, omnino corporis sunt. Quapropter fieri nequit ut homo, in hanc vitam veniens non doleat, laboret et mœreat ; non fornicari vero potest. Itaque si naturæ corporis essent ea quæ ad vitia pertinent, universalia essent. Talia enim naturalia sunt ; at non talis res est fornicari. Dolere inde provenit ; fornicari autem ex proposito voluntatis. Ne ergo corpus accuses, ne honorem tibi auferat diabolus, quem tibi dedit Deus. Si enim velimus, optimum frenum erit corpus, quod animæ insultus coërceat, arrogantiam avel-

lat, fastum reprimat, et in præclaris operibus nobis ministret. Ne mihi furentes quosdam dicas : nam sæpe videmus equos, aurigam deturbantes cum freno et per præcipitia sese dantes; sed frenum non culpamus; non enim illud abjectum in causa est; sed auriga, qui non retinuit, omnia perdidit. Ita hic quoque reputa. Si videris juvenem orphanum, et mala innumera perpetrantem, ne corpus incuses, sed aurigam qui trahitur, nempe rationem. Sicut enim frena non negotium faciunt aurigæ, sed ille omnium causa est, qui habenas non probe retinet; ideoque ab illo pœnas repetunt, cum illo complicatæ habenæ, et eum attrahunt, et cogunt esse participem infortunii sui. Ita et hic quoque. Ego enim, inquiunt, os equi habenis regebam, quandiu tu tenebas : quia vero abjecisti, abs te exigo pœnas contemptus tui, et tecum complicor, et attraho, ut ne amplius tale quidpiam patiar. Nemo itaque habenas culpet; sed se ipsum et corruptum animum. Nam in nobis auriga est ratio : habenæ corpus, quæ equos cum auriga conjungunt. Si ergo illæ recte positæ sint, nihil grave patieris; sin illas dimittas, omnia abolevisti et perdidisti. Temperantes ergo simus, et ne accusemus corpus, sed malum animum. Nam hoc maxime diaboli opus est, ut stultos magis moveat ad accusandum corpus, et Deum et proximum, quam corruptum animum; ut ne si causam invenerint, liberentur a radice malorum. Sed vos cum insidias cognoscatis, iram vertite in illum, et aurigam jugo imponentes, ad Deum mentis oculum convertite. Nam in aliis quidem is nihil affert qui certamen proposuit; sed expectat finem. Hic autem omnino agonotheta est Deus. Hunc ergo propitium habeamus, et omnino consequemur futura bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, honor, imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVIII.

CAPUT VI.

Nescitis quod corpora vestra, membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit[1].

I. Cum a fornicatore in avarum transiisset; rursus ab hoc venit ad illum, non ultra ipsum alloquens, sed alios qui fornicati non fuerant; et illos muniens, ut ne in paria incidant, ipsum denuo perstringit. Nam qui peccavit, etiamsi ad alium orationem dirigas, sic etiam pungitur, concitata conscientia ipsumque verberante. Sufficiebat quidem metus supplicii ad illos in castitate continendos. Quia vero non metu tantum vult hæc recte constitui, minas simul et ratiocinia affert. Illic ergo cum peccatum dixisset, et pœnam statuisset, damnumque ostendisset, quod omnibus afferebatur ex tali fornicatoris concubitu; ad avaritiam transiit, et minatus fore ut a regno excidant, et hic et cæteri omnes, quos recensuit; sic orationem absolvit. Hic autem horribiliorem inducit admonitionem. Nam qui peccatum punit tantum, nec admodum grave et iniquum ostendit, nihil tam magnum per supplicium facit; qui vero ad pudorem inducit tantum, neque per punitionem terret, non admodum pungit eos qui non sunt sensu præditi. Quamobrem utrumque facit Paulus, et pudorem infert dicens: « Nescitis quia Angelos judicabimus? » et terret his verbis, « Nescitis quia avari regnum Dei non pos-

[1] 1 Cor. VI, 15.

» sidebunt[1]? » Et de fornicatore iterum eodem utitur sermone. Cum enim terruisset per ea quæ prius dixerat, et eum excidisset, atque Satanæ tradidisset, futurique diei meminisset, rursus illi pudorem infert dicens : « Nescitis » quod corpora vestra membra sunt Christi? » tanquam ingenuos pueros deinceps alloquens. Quia enim dixit, « Cor» pus Domino, » nunc clarius ostendit ipsum. Et alibi quoque hoc ipsum facit dicens : « Vos estis corpus Christi, » et membra ex parte[2]; » et hoc ipsum exemplum sæpe ponit, non pro rebus iisdem : sed aliquando ut dilectionem ostendat, aliquando ut timorem augeat. Hic autem ipsum posuit terrens et timorem incutiens : « Tollens ergo » membra Christi, faciam membra meretricis? Absit. » Nihil hoc dicto est horribilius. Et non dixit : « Tollens ergo membra Christi, conjungam meretrici? » sed quid? « Faciam membra meretricis? » quod certe magis pungebat. Deinde probat quomodo is qui fornicatur id fiat, dicens : « An nescitis quod qui adhæret meretrici, unum » corpus efficitur? » Undenam hoc perspicuum? « Erunt » enim, inquit, duo in carne una. Qui autem adhæret Do» mino, est unus spiritus[3]. » Neque enim permittit concubitus ut duo sint duo; sed ambos unum facit. Et vide rursum quomodo per nuda nomina procedat, per meretricem et per Christum deducens accusationem. « Fugite fornica» tionem[4]. » Non dixit : « Abstinete a fornicatione; » sed, « Fugite; » id est, cum studio facite ut a malo liberemini. « Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra cor» pus est. Qui autem fornicatur, in corpus suum peccat[5]. » Hoc est minus priore. Sed quia ab eo agebatur de fornicatoribus, undique illud extollit et a majoribus et a minoribus crimen amplificans. Illud quidem prius religiosiori-

[1] I Cor. VI, 3 et 9. — [2] Id. XII, 27. — [3] Id. VI, 16, 17. — [4] Ibid. 18. — [5] Ibid.

bus dictum est, hoc autem imbecillioribus. Nam et hoc quoque Pauli sapientiæ est, non modo a majoribus, pudorem incutere; sed etiam a minoribus, et a turpitudine atque ab indecoro. Quid ergo, inquies, an homicida manum non polluit? Quid vero avarus et rapax? Id cuique palam est. Sed quia dici non poterat nihil esse pejus fornicatore, alio modo hoc crimen auxit dicens in fornicatione totum corpus fieri execrandum. Tanquam enim incidens in lebetem immunditiæ, inquinamento tinctum, sic polluitur. Hoc autem nobis etiam in more est. Nam ab avaritia quidem et rapina nemo nostrum curaverit in balneum ire; sed sine ullo discrimine domum redit. A coïtu autem cum meretrice, ac si totus immundus sit effectus, ad lavacrum venit. Ita turpiorem quamdam suspicionem ex hoc peccato habet conscientia. Utrumque certe grave est, avaritia nempe et fornicatio, et in gehennam injicit. Verum quia Paulus omnia œconomice et prudenter administrat, quæ suppetebant omnia adhibuit ad fornicationis crimen augendum. « An nescitis quod corpus vestrum templum est » ejus qui in vobis est Spiritus sancti[1]? »

II. Non simpliciter dixit, Spiritus; sed, « Qui in vobis » est, quod consolantis erat : » et rursus explicans ait : « Quem habetis a Deo. » Eum qui dedit posuit; simul et sublimem reddens auditorem, et terrens magnitudine depositi, et desiderio studioque deponentis. « Et non estis » vestri. » Hoc non pudorem inferentis modo est; sed etiam cogentis ad virtutem. Quid enim? quod vis facis, inquit, non es tui dominus? Hæc autem dicebat, non liberum arbitrium tollens; nam cum dixisset, « Omnia mihi licent, » sed non omnia expediunt[2], » non libertatem nostram abstulit. Et hic rursus scribens : « Non estis vestri, » non propositum voluntatis labefactat; sed a nequitia abducit,

[1] 1 Cor. VI, 19. — [2] Ibid. 12.

et Domini curam ostendit : ideo subjungit, « Empti enim » estis pretio[1]. » Si autem non sum meus, quomodo exigis a me ea quæ sunt agenda ? Quomodo autem in sequentibus rursum dicis, « Glorificate Deum in corpore vestro, » et in spiritu vestro[2], » quæ Dei sunt ? Quid ergo sibi vult illud, « Non estis vestri ? » et quid per hoc vult probare ? In securitate constituere, ut ne peccemus, nec animi concupiscentias absurdas sequamur. Nam multa volumus absurda et gravia; sed ea reprimere oportet : nam id possumus. Si enim non possemus, superflua esset admonitio. Vide ergo quomodo firmaverit. Cum dixisset enim : « Non » estis vestri, » non adjecit, « Sed sub necessitate estis, » sed, « Pretio empti estis. » Cur hoc dicis ? nam aliunde dixerit fortasse quispiam ; « Oportebat hortari, ostendendo nos habere Dominum. » Sed hoc quidem cum Græcis nobis est commune; illud vero , Pretio empti estis, nobis est præcipuum. In memoriam enim revocat beneficii magnitudinem, et salutis modum, ostendens nos, cum alienati fuissemus, emptos fuisse, et non simpliciter, sed pretio. « Glorificate et portate Deum in corpore vestro, et in spi» ritu. » Hoc porro dicit ut non corpore solum fugiamus fornicationem; sed etiam in spiritu animæ nihil mali cogitemus, nec gratiam abigamus. « Quæ sunt Dei. » Quia enim dixit, « Vestro, » ideo adjicit, « Quæ sunt Dei ; » sæpe nobis in memoriam revocans omnia Domini esse, corpus, animam et spiritum. Enimvero quidam dicunt illud, « In Spiritu, » dici quasi in charismate. Nam si illud in nobis fuerit, Deus glorificatur : erit autem, si cor mundum habeamus. Dei autem illa esse dixit; non modo quia illa produxit; sed quia abalienata, secundo rursus acquisivit, pretium ponens sanguinem Filii. Vide quomodo in Christo totum perfecit : quomodo nos in cœlum adduxit. « Mem-

[1] 1 Cor. vi, 20. — [2] Ibid.

bra estis Chriti, inquit, templum estis Spiritus. Ne ergo sitis membra meretricis. Non enim corpus vestrum contumelia afficitur : neque corpus vestrum est; sed Christi. » Hæc porro dixit, simul benignitatem ejus ostendens, quod corpus nostrum sit suum, et ut a maligna potestate nos eripiat. Nam si alienum est corpus, non potestatem habetis alieni corporis contumelia afficiendi, inquit, maxime vero cum sit Dominicum, neque templum Spiritus inquinandi. Si quis enim privatam domum ingressus, petulanter egerit in illa, extremas dabit pœnas : qui templum regis receptaculum latronis fecerit, cogita quanta passurus sit mala. Hæc ergo cogitans, inhabitantem reverere : is enim est Paracletus. Time illum qui tecum complicatus est et tibi adhæret : Christus enim est : num tu membrum Christi te ipse fecisti? Sic cogita et castus mane : Cujus essent membra et cujus facta sint. Meretricis antea membra erant, et Christus fecit illa membra sui corporis. Non ergo illa nunc in potestate habes. Illi servias qui te liberavit. Non enim si filiam haberes et eam præ stultitia mercede locasses lenoni, ut fornicaretur; deindeque filius regis transiens, a servitute liberatam uxorem duxisset, penes te esset postea illam in prostibulum ducere. Semel enim dedisti et vendidisti. Res nostra sic habet; carnem nostram mercede conduximus diabolo gravi lenoni. Videns Christus eripuit illam et liberavit a tyrannide illa acerba. Non est ergo jam nostra, sed liberatoris. Si velis uti illa tanquam regis sponsa, nemo prohibet; sin ad priora duxeris, eadem patieris, quæ par est pati contumeliosos. Ideo potius illa est exornanda, quam probro afficienda. Neque enim potentiam carnis habes in pravis concupiscentiis; sed in iis solis quæ Deus præceperit. Cogita ergo a quanta illam contumelia liberavit Deus. Quavis enim meretrice turpior prostabat antea natura nostra. Nam latrocinia, ho-

micidia, et quævis iniqua cogitatio in illam ingrediens, cum anima concumbebat; parva vilique mercede præsentis nempe voluptatis. Anima quippe commixta cum malis cogitationibus et actibus, hanc solum percipiebat mercedem.

III. Sed hæc quidem antea fieri grave cum esset, non tam grave erat. Post cœlum autem, post regnum, postquam tremenda perceperis mysteria, rursum inquinari, quam habebit veniam? Annon existimas cum avaris et aliis omnibus, quos enumeravit, ipsum accumbere diabolum? mulieres autem ad libidinem ornatas, non censes cum illo commisceri? Ecquis huic sermoni contradixerit? Quod si quis sit contentiosus, exuat animam mulierum, quæ se adeo indecore gerunt, et videbit malignum illum dæmonem cum illis valde complicari et commisceri. Difficile enim est, dilecti, difficile est, imo fortasse impossibile, ut sic ornato corpore, simul quoque ornetur anima; sed necesse est alterum negligere eum qui alterius curam habet. Neque enim ex natura sua hæc simul esse possunt. Ideo ait: « Qui adhæret meretrici, est unum corpus: qui autem » adhæret Domino, unus spiritus est. » Ille namque tandem spiritus efficitur, licet corpore sit circumdatus. Quando enim nihil corporeum, nihil crassum, nihil terrenum circa ipsum fuerit, simpliciter corpore circumdatur: cum totus principatus sit animæ et spiritus, sic glorificatur Deus. Quamobrem in oratione dicere jubemur, « Sanctificetur no- » men tuum[1]; » et Christus ait: « Luceat lux vestra coram ho- » minibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Pa- » trem vestrum qui in cœlis est[2]. » Sic ipsum glorificant etiam cœli, non vocem emittentes, sed per aspectum admirationem commoventes, et gloriam Creatori referentes. Sic glorificemus illum et nos; imo magis quam illi; possumus enim si velimus. Neque enim ita cœlum, et dies et nox Deum

[1] Matth. vi, 9. — [2] Id. v, 16.

glorificat, ut anima sancta. Sicut enim quis cœli pulchritudinem respiciens dicit : « Gloria tibi Deus : quale opus fecisti ? » et viri virtutem intuens, imo hic multo magis. Ab illis namque creaturis non omnes Deum glorificant; sed etiam multi illa automata esse dicunt. Alii vero dæmonibus attribuunt mundi creationem et providentiam, quod peccatum vix veniam admittat. Circa virtutem autem hominis, nemo sic impudenter agere poterit; sed omnino glorificabit Deum, dum videt eum qui Deo servit sancte viventem. Quis enim non obstupescet, quando quispiam, homo cum sit, communisque naturæ particeps, in mediisque versans hominibus, sicut adamas, non convertitur ad passionum agmen? cum inter ignem et ferrum et feras versans adamante fortior est, et per pietatis verbum rationemque omnia superaverit? quando probris afficitur, et benedicit? quando male audit, et laudat? quando molestia ei creatur, et ille orat pro iis qui secum inique agunt? quando insidiis appetitur, et ipse beneficia præstat insidiatoribus et adversariis? Hæc et similia magis quam cœli glorificant Deum. Græci namque cœlum videntes, non pudore afficiuntur; sanctum autem virum videntes accurate philosophiam exhibentem, pudore suffunduntur seseque damnant. Cum enim is, qui ejusdem naturæ consors est, ita superior illis est, et multo magis, quam cœlum terram superat ; vel inviti cogitant, quamdam divinam virtutem hæc operari. Ideo ait : « Et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est. » Vis et aliunde discere, quomodo a servorum suorum vita glorificetur Deus, quomodo etiam a miraculis? Immisit aliquando Nabuchodonosor tres pueros in fornacem. Deinde quia vidit ignem non illos superare, ait : « Benedictus Deus, » qui misit Angelum suum, et eripuit pueros suos a fornace, quia confiderunt in eum : et verbum regis mutaverunt[1]. »

[1] Dan. III, 95.

Quid dicis? contemptus fuisti, et miraris eos qui respuerunt? Etiam, inquit, et propter hoc ipsum quod contemptui habitus sim; et miraculi hanc statuit esse causam. Itaque non propter signum tantum tunc gloria Deo fuit, sed propter propositum eorum qui illo injecti sunt. Quod si quis hoc et illud per se examinet, non hoc illo minus est. A fornace enim liberasse, non est majus ad rationem miraculi, quam animis persuasisse ut ingrederentur in fornacem. Quomodo enim non dignum stupore fuerit, cum rex orbis, tam multis armis circumseptus, exercitus habens, duces, toparchas et consules, terræ et mari imperans, a pueris captivis despicitur, et vincti vincientem superant, et totum ipsius vincunt exercitum? non enim potuerunt, id quod voluerunt rex et clientes ejus, qui et hæc et fornacis copiam habebant, sed nudi, servi, exteri pauci: quid enim tribus paucius sit? immensum exercitum vincti profligarunt. Jam enim mors despiciebatur, quia adventurus erat Christus; et sicut jam orituro sole, antequam radii appareant, splendida efficitur lux diei, sic etiam venturo justitiæ Sole, mors tandem cedebat. Quid illo theatro splendidius fuerit? Quid victoria clarius? quid novis tropæis insignius?

IV. Hoc fit etiam nostro tempore. Et nunc rex est Babylonicæ fornacis, nunc etiam fornacem accendit illa graviorem: est etiam qui nunc illam jubet admirari imaginem. Adsunt ipsi et satrapæ et milites et musica demulcens. Multique illam imaginem admirantur, variam, magnam. Tale enim quidpiam est avaritia, quale imago illa, ne ferrum quidem despiciens; sed ex dissimilibus composita rebus, omnia admirari jubens, æs, ferrum, et quæ sunt illis admodum viliora. Sed quemadmodum hæc sunt; ita etiam nunc sunt puerorum illorum imitatores qui dicunt: « Diis tuis non servimus, et imaginem tuam non adora-

» mus[1]; sed et paupertatis fornacem sustinemus, et aliam omnem miseriam pro Dei legibus. Et illi quidem qui multa habent, ut et veteres illi; hanc sæpe adorant et comburuntur; qui vero nihil possident, hanc despiciunt, et in paupertate versantes, in rore magis deliciantur, quam illi qui in rerum copia vivunt. Sicut et tunc quoque, qui injecerunt combusti sunt; qui autem in medio erant, ceu in aqua et rore versabantur. Tyrannus autem ille tunc magis a flamma urebatur, ira vehementius illum incendente, quam pueri illi incenderentur. Nam illorum ne summos quidem capillos potuit ignis tangere; hujus autem mentem igne vehementius ira incendit. Cogita enim quantum illud esset, in tam multorum conspectu, a pueris captivis ipsum contemni. Tunc enim ostendit se illorum urbem cepisse, non vi sua, sed propter multorum peccata. Nam si vinctos non potuit superare, etiamque in fornacem injectos, quomodo illos lege belli superasset, si omnes tales fuissent? Unde manifestum est multorum peccata urbem tradidisse. Vide autem quam a vana gloria alieni pueri essent. Non enim insilierunt in fornacem; sed jam olim Christi præceptum servabant dicentis : « Orate ne intretis in tentatio» nem[2]. » Neque fugerunt quando ducti sunt; sed steterunt in medio fortiter : neque non vocante decertantes, neque vocante molles et ignavi; sed ad omnia parati et strenui, omnique fiducia pleni. Audiamus enim quid dicant, ut inde eorum philosophum sensum ediscamus : « Est Deus in » cœlis potens eripere nos[3]. » Non enim de se sunt solliciti; sed mox comburendi, de gloria Dei solliciti sunt. Ut enim, nobis combustis, Deum non damnes imbecillitatis, jam tibi totum dogma nostrum accurate annuntiamus. Est Deus in cœlis, non talis qualis hæc imago in terra, inanimata et muta; sed qui possit ex media fornace ardenti eripere.

[1] Dan. III, 18. — [2] Matth. XXVI, 41. — [3] Dan. III, 27.

Ne itaque illum damnes imbecillitatis, quod nos sinat in eam incidere; tam potens est, ut postquam inciderimus, nos a flamma eripere possit; et si non faciat, notum sit tibi, o Rex, quod diis tuis non servimus, et auream quam posuisti statuam non adoramus. Video eos certo consilio et dispensatione non nosse futurum. Si enim scivissent, admirandi non fuissent hæc facientes. Quid enim mirum, si pignora salutis habentes, gravia illa audacter adiissent? Sed glorificaretur quidem Deus, qui potuisset eripere ex fornace, ipsi vero non admirabiles fuissent, utpote qui non in pericula se ipsos conjecissent. Ideo permisit ut ipsi quod futurum erat ignorarent, ut magis eos glorificaret. Et sicut ipsi confirmabant regem, ut ne Deum imbecillitatis damnaret, si ipsi combusti fuissent; ita et Deus utrumque præstitit, et potentiam suam ostendit, et puerorum animum præclariorem effecit. Undenam ergo illis hæc dubitatio, ut non confiderent se salvos exituros esse? Quod se viliores omnino esse putarent, et tali beneficio indignos. Quod autem non ex conjectura hoc dicam, in fornacem conjecti, lamentabantur hæc dicentes; « Peccavimus, in» juste egimus[1] : non licet nobis os aperire. » Propterea dicebant : « Et si non. » Si enim non clare dicebant : « Po» test nos Deus eripere; » si autem non eripuerit, propter peccata nostra non eripiet, ne mireris : visi enim essent apud Barbaros peccatorum suorum obtentu Dei imbecillitatem obtegere. Propterea cum de ejus potentia tantum locuti essent, causam non ponunt. Alioquin [2] recte eruditi erant Dei judicia non curiose inquirere. Cum hæc ergo dixissent, in ignem ingressi sunt, nec regem contumelia affecerunt, neque statuam evertere. Virum enim fortem talem esse oportet, moderatum et mansuetum, maxime in periculis, ut ne videatur ex ira et vana gloria talia adire

[1] Dan. III, 29. — [2] Ibid. 17.

certamina, sed ex fortitudine et temperantia. Nam qui contumelia afficit, in suspicionem illorum criminum venit : qui vero sustinet et trahitur, ac cum mansuetudine decertat; non modo ut fortis in admiratione habetur; sed etiam ob moderationem et mansuetudinem non minus celebratur. Id quod et ipsi tunc fecerunt, cum et fortitudinem et mansuetudinem omnem exhibuerunt : nec quidquam fecere propter mercedem et præmium. «Et si noluerit, inquiunt, nos eripere, diis tuis non servimus; jam enim remunerationem habemus, ut digni habiti, quid ab impietate liberaremur, et quod propterea corpora cremarentur.» Et nos igitur habentes jam mercedem; nam habemus, digni habiti qui illum cognosceremus, et qui membra Christi efficeremur; ne faciamus illa membra meretricis. In hoc enim tam horrendo dicto finienda est oratio : ut validum habentes comminationis timorem, maneamus auro puriores hoc metu redditi. Sic enim poterimus a fornicatione erepti Christum videre. Quem utinam cum fiducia videamus in illo die, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIX.

CAPUT VII.

De quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere. Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque suum virum habeat[1].

I. Postquam gravissima tria correxit vitia, unum quidem quod divelleretur Ecclesia; secundum autem fornicatoris, tertium avari; deinde mitiore usus est oratione, et admonitionem consiliumque interponit de matrimonio et de virginitate, a molestioribus auditorem ad quieta ducens. In secunda autem Epistola contrarium facit. Incipit enim a mitioribus, desinit autem in tristiora. Hic vero postquam de virginitate sermonem perfecit, rursus exit ad ea quæ magis pungunt ac feriunt, non omnia continenter ponens; sed sermonem in utroque varians, ut tempus exigebat, necnon præsentium rerum usus. Ideo ait: « De quibus autem » scripsistis mihi. » Scripserant autem ei an oporteret ab uxore abstinere, annon. Et ad ea rescribens, et de matrimonio legem ferens, sermonem de virginitate inducit: « Bonum est homini mulierem non tangere. » Nam si, inquit, quod bonum est et admodum excellens quæris, melius est cum muliere nullam habere consuetudinem; si quod tutum est, et quod infirmitatem tuam juvet, matrimonio utere. Quia autem verisimile erat, ut etiam nunc solet, virum velle, mulierem vero non item; vel etiam

[1] 1 Cor. VII, 1, 2.

contra, vide quomodo de utroque disserat. Et dicunt quidam, hoc ab illo dictum sacerdotibus fuisse. Ego vero ex iis quæ sequuntur rem examinans, non dixerim rem ita se habere : neque enim universe admonitionem constituisset. Si autem sacerdotibus tantum hæc scripsisset, dixisset sane : « Bonum est doctori uxorem non tangere. » Nunc autem universim hoc posuit : « Bonum est homini, » dicens, non tantum sacerdoti. Et rursus, « Solutus es » ab uxore? noli quærere uxorem[1]. » Non dixit, « Tu sacerdos et doctor; » sed indefinite : et totus omnino sermo sic procedit. Et cum dixit : « Propter fornicationes unus» quisque suam uxorem habeat, » ex ipsa concessionis causa ad continentiam duxit. « Uxori vir debitum reddat; simi» liter et mulier viro[2]. » Quid est autem debitus honor? Mulier non habet potestatem sui corporis : sed et ancilla et domina viri est. Si defeceris ab ea quæ convenit servitute, Deum offendis. Si autem abscedere vis, cum vir hoc permiserit, saltem ad breve tempus fiat. Propterea et debitam rem vocavit, ut ostenderet nullum esse sui dominum, sed esse alterum alterius servum. Cum ergo videris meretricem te ad peccatum allicientem, dic : « Non est meum corpus, sed uxoris. » Eadem dicat uxor illis qui castitatem suam violare satagunt : « Corpus meum non est » meum; sed viri. » Si vero nec maritus nec uxor potestatem corporis habent, multo minus pecuniarum. Audite quæcumque maritos habetis, et quicumque uxores. Si enim corpus sibi proprium habere non licet, multo minus pecunias. Alibi certe magnam dat marito prærogativam et in Novo et in Veteri Testamento dicens : « Ad virum tuum » conversio tua, et ipse tibi dominabitur[3]. » Paulus autem sic dividens et scribens : « Viri diligite uxores, uxor autem » timeat virum[4]. » Hic vero non ultra majus aut minus

[1] 1 Cor. VII, 25. — [2] Ibid. 3. — [3] Gen. III, 16. — [4] Ephes. V, 25.

ponit; sed unam potestatem. Quare? Quia de castitate sermo ipsi erat. In aliis quidem prærogativam, inquit, habeat maritus. Ubi autem de continentia agitur, non item: « Vir potestatem sui corporis non habet, neque uxor. » Multa est æqualitas, et nulla prærogativa. « Nolite fraudare » invicem nisi forte ex consensu [1]. » Quid hoc est? Ne se contineat, inquit, uxor marito nolente; neque maritus invita uxore. Quare? Quia magna ex tali continentia oriuntur mala. Nam et adulteria, et fornicationes et domorum eversiones sæpe inde consecutæ sunt. Si enim, cum uxores habeant, fornicantur, multo magis si illos ab hac consolatione privaveris. Et recte dixit, « Nolite fraudare, » fraudem hic et debitum superius appellavit, ut dominium majus ostenderet. Nam invito altero, alterum se continere, illud est fraudare; utroque volente, non item. Non enim si, postquam mihi persuaseris, aliquid ex meis accipias, fraudari me dico. Qui enim ab invito et per vim coacto accipit, ille fraudat. Quod multæ mulieres faciunt; quæ peccatum admittunt justitiam exuperans, et hac ratione libidinis maritorum in culpa sunt, omniaque in dissensionem vertunt. Oportet autem concordiam omnibus anteponere. Quia autem hoc omnibus est præferendum; si placet, id in rebus ipsis examinemus. Sint uxor et maritus, et se contineat uxor nolente marito? Quid ergo si ille hinc ad fornicandum inducatur; aut non fornicetur quidem; sed doleat, turbetur, incendatur, pugnet ac litiget, et innumera uxori negotia exhibeat? Quid lucri ex jejunio et continentia, cum charitas fracta sit? Nihil. Quot enim convicia, quot negotia, quantum bellum necessario oriatur.

II. Cum enim domi maritus et uxor dissident, non melius se habebit domus, quam navis agitata tempestate, gubernatore ab eo qui proram regit dissentiente. Ideo-

[1] 1 Cor. VII, 5.

que ait : « Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu » ad tempus : ut vacetis jejunio et orationi. » De oratione cum majori studio facta hic loquens. Si enim orare prohibeat eos qui inter se coeunt, illud, « Sine intermissione » orate, » quomodo locum et tempus habebit? licet ergo et cum uxore consuetudinem habere, et orationi incumbere; sed per continentiam precatio accuratior redditur. Non enim simpliciter dixit, « Ut oretis; » sed, « Ut vacetis, » utpote cum res vacationem præbeat; sed non immunditiam. « Et iterum in idipsum convenite, ne tentet vos Sa» tanas[1]. » Ne videretur enim rem esse lege constitutam, causam addit. Quænam illa est? « Ne tentet vos Satanas. » Et ut discas non diabolum tantum adulterii causam esse, subjunxit : « Propter incontinentiam vestram. Hoc autem » dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. » Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum, in con» tinentia[2]. » Hoc sæpe facit quando res difficiles suadet : se in medio ponit et ait : « Imitatores mei estote. Sed unus» quisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, » alius vero sic. » Quia enim valde illos accusavit dicens, propter incontinentiam vestram, rursus ipsos consolatus est dicens : « Unusquisque proprium donum habet ex Deo[3]; » non hoc declarans, quod hoc recte factum nostro studio non egeat; sed, ut prius dixi, consolans illos. Nam si donum est, et nihil homo ad hoc affert, quomodo dicis? « Dico autem non nuptis et viduis; bonum est illis si sic » permanserint ut ego. Quod si se non continent, nubant[4]. » Vidisti-ne Pauli sapientiam, quomodo et meliorem ostendat esse continentiam, et non cogat eum qui non assequitur, timens ne in lapsum incidatur? « Melius est enim nu» bere, quam uri[5]. » Indicavit quanta sit concupiscentiæ tyrannis. Hoc autem vult significare : Si vim multam et

[1] 1 Cor. VII, 5. — [2] Ibid. 6, 7. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 8, 9. — [5] Ibid.

æstum pateris, a laboribus et sudoribus te libera, ne forte subvertaris. « Iis autem qui matrimonio juncti sunt » præcipio non ego, sed Dominus [1]. » Quia legem disertis verbis a Christo latam est lecturus, de uxore non dimittenda nisi sit fornicata, propterea dicit, « Non ego. » Nam quæ prius dicta sunt, etiamsi non disertis verbis dicta sint, ipsi tamen ea esse videntur. At hoc quidem ille disertis verbis tradidit : itaque illud, ego; et, non ego, hanc habent differentiam. Ne enim sua esse humana putares, ideo subjunxit : « Puto enim quod et ego spiritum Dei habeam. » Quid est ergo quod Dominus conjugatis præcepit, « Uxorem a viro non discedere? Quod si discesserit, maneat innupta, aut viro suo reconcilietur. Et vir uxorem » non dimittat [2]. » Quia enim et propter continentiam, et propter alios obtentus et dissensiones, divisiones fieri contingebat; melius quidem a principio fuisset, non illa fieri; sed si facta sunt, maneat uxor cum viro, etsi non ad concubitum, tamen ut nullum alium inducat virum. « Cæteris autem ego dico, non Dominus. Si quis frater » uxorem habeat infidelem : et hæc consentit habitare » cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habeat » virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non » dimittat virum [3]. » Quemadmodum enim cum loqueretur de separatione a fornicatoribus, correctione quadam rem difficilem reddidit dicens : « Et non utique a fornicatoribus hujus mundi; » sic et hoc loco magnam providit esse facilitatem : si quis, aut uxor virum aut vir uxorem, habeat infidelem, ne dimittat eam? Quid dicis? si quidem infidelis sit, maneat cum uxore; si fornicator, non item. Atqui minus est peccatum fornicatio; sed Deus tuis rebus valde parcit. Hoc etiam in sacrificio facit dicens : « Dimitte sa» crificium, et reconciliare fratri tuo [4]. » Ita etiam illum,

[1] I Cor. VII, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 12, 13. — [4] Matth. V, 24.

qui decem millia talenta debebat sibi, non punivit; conservum autem centum denarios exigentem supplicio affecit. Deinde, ne timeret mulier, ne propter coïtum esset immunda, dicit : « Sanctificatus est enim vir infidelis per » mulierem, et sanctificata est mulier infidelis per virum[1]. » Atqui si is qui meretrici adhæret, unum corpus est, palam est eam quæ idololatræ adhæret, unum corpus esse : unum quidem est corpus; at non fit immunda : sed vincit munditia mulieris viri immunditiam; vincit quoque munditia viri fidelis immunditiam mulieris infidelis.

III. Cur ergo hic victa est immunditia, ideoque concubitus permittitur; in muliere autem adultera non crimini datur viro cum illam ejicit? Quia hic spes est fore ut per matrimonium pars illa quæ peribat salutem consequatur; illic vero matrimonium jam solutum est. Et illic quidem ambo corrumpuntur, hic vero alterius crimen est. Exempli causa : quæ fornicata fuit, execranda certe est. Si ergo qui adhæret meretrici, unum corpus est, et impurus ille fit qui cum meretrice miscetur; ideo certe tota munditia avolat. Hic autem non sic; sed quomodo? Immundus est idololatra; sed mulier non est immunda. Nam si consors ipsi esset in illa re secundum quam immundus est, in impietate, inquam, ipsa quoque immunda foret. Nunc autem alio modo immundus est idololatra; in alia autem re ipsi jungitur uxor, in qua ille immundus non est. Connubium enim est et corporum mixtio, hujusmodi societas. Ad hæc vero spes est illum ab uxore revocatum iri, cui adhæret. Ille autem alius non ita facile (curabitur.) Quomodo illa uxor, quæ ipsum prius dedecore affecit, et alteri se dedidit, juraque matrimonii abolevit, injuria affectum revocare poterit; cum maxime ille quasi peregrinus maneat? Præterea autem post fornicationem maritus non est ultra ma-

[1] 1 Cor. VII, 14.

ritus. Hic autem mulier, licet idola colat, viri jus non amittit: nec sine causa cum infideli habitat, sed ipso volente. Ideoque dixit: « Et ipse consentit habitare cum illa. » Quid enim, quæso, detrimenti fuerit, cum ea quæ ad religionem spectant integra maneant, et de infideli bona spes sit, si conjugati simul maneant, nec superflui belli occasio inducatur? Neque enim hic loquitur de iis qui nondum juncti sunt, sed de conjugatis. Non enim dixit: « Si quis velit accipere infidelem; » sed, « Si quis habet infidelem; » id est, s quis, postquam connubio junctus fuerit, accipiat verbum piæ religionis; deinde pars altera manserit in infidelitate, velitque tamen una habitare, ne separetur. Sanctificatur enim, inquit, vir infidelis per uxorem. Tanta est munditiæ tuæ copia. Quid ergo? sanctus-ne est gentilis? Nequaquam: non enim dixit: « Sanctus est; » sed, « Sanctificatus est per uxorem. » Hoc porro dixit, non ut sanctum illum declararet; sed ut hinc magis uxoris metum depelleret, ipsumque ad veritatis desiderium induceret. Non enim in corporibus conjugatis est immunditia; sed in libero arbitrio et cogitationibus. Hinc sequitur probatio. Si enim immunda manens gignis; infans autem non est ex te sola; immundus ergo est infans, aut ex dimidia parte mundus. Nunc autem non est immundus. Ideoque subjungit: « Alioquin filii vestri immundi essent [1]; » nunc autem sancti sunt, id est, non immundi. Ille vero sanctos ipsos vocavit, ut vi verborum hujusmodi, suspicionis metum eliminaret. « Si autem infidelis discedit, discedat [2]. » Hic enim nulla est fornicatio. Quid sibi vult autem illud: « Infidelis si discedit aut separatur? » Verbi gratia, si te jubet sacrificare aut sociam impietatis esse propter connubium, vel discedere; melius est disrumpi connubium, quam piam religionem. Quapropter subdit: « Non enim servi-

[1] I Cor. VII, 14. — [2] Ibid. 15.

» tuti subjectus est frater aut soror in ejusmodi rebus [1]. » Si quotidie ea de causa pugnet et bellum moveat, melius est separari. Hoc enim subindicat cum dicit : « In pacem » autem vocavit nos Deus [2]. » Ille enim causam præbuit, ut is qui fornicatus est. « Quid enim scis, mulier, si virum » salvum facies? » Hoc refertur ad illud, « Ne dimittat ipsum. » Nam si turbas non movet : mane, inquit ; hinc enim lucrum refertur; mane, hortare, consilium dato et persuade. Nullus enim doctor tantum poterit, quantum uxor. Neque imponit illi necessitatem, neque rem ab illa exigit, ne gravius onus imponat, jubetque ne desperet; sed rem in futuro incertam et suspensam relinquit, dicens : « Quid » enim scis, mulier, si virum salvum facies? Aut quid scis, » vir, si mulierem salvam facies? » Et rursum : « Nisi uni» cuique sicut divisit Deus : unumquemque sicut vocavit » Dominus, ita ipse ambulet. Circumcisus vocatus est ali» quis? non adducat præputium. In præputio aliquis vo» catus est? non circumcidatur. Circumcisio nihil est, et » præputium nihil est : sed observatio mandatorum Dei. Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea perma» neat. Servus vocatus es? non sit tibi curæ [3]. » Hæc ad fidem nihil conferunt, inquit. Ne ergo contendas, neque turberis. Fides enim hæc omnia ejecit. Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Uxorem habens infidelem vocatus es? mane cum illa : ne propter fidem ejicias uxorem. Servus vocatus es? ne sit tibi curæ : servus mane. Præputium habens credidisti? cum præputio mane : circumcisus credidisti, mane circumcisus. Hoc enim sibi vult illud : « Unusquisque sicut divisit Deus. » Hæc quippe non sunt impedimenta ad pietatem. Tu cum servus esses vocatus es; alius uxorem habens infidelem; alius circumcisus.

[1] I Cor, VII, 15. — [2] Luc. VII, 15. — [3] Ibid. 16-21.

IV. Papæ! ubinam servitutem posuit? Ut nihil juvat circumcisio, nihilque nocet præputium, sic neque servitus, neque libertas. Utque illud longe clarius ostendat, ait : « Sed si potes fieri liber, magis utere; » hoc est, magis servias. Et cur eum, qui possit liber effici, jubet servum manere? Ut ostendat servitutem nihil lædere, imo prodesse. Neque ignoramus quosdam esse qui illud, « Magis utere, » de libertate dictum esse putent, dicentes : « Si potes, libertatem adipiscere. » Sed Pauli scopo valde oppositum esset hoc dictum, si hoc subindicaret. Neque enim ille dum servum consolatur, dicitque ipsum nihil lædi, juberet eum libertatem adipisci. Diceret enim fortasse quispiam : « Quid igitur si non possim? an injuria vel damno afficior? » Non hoc ergo dicit; sed ut supra explicavi, ostendere volens nihil plus accedere si liber efficiatur, ait : « Etiamsi penes te esset, ut libertatem acciperes, servus potius maneto. » Deinde causam subjungit : « Qui » enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini : » Similiter qui liber vocatus est, servus est Christi[1]. » In iis enim quæ ad Christum spectant, inquit, ambo sunt pares : similiter et tu Christi servus, similiter herus tuus. Quomodo ergo servus, est libertus? Quia liberavit te, non tantum a peccato, sed etiam ab externa servitute, dum manes servus. Neque enim servum sinit esse servum, neque hominem manentem in servitute. Hoc enim mirabile est. Et quomodo servus liber est, manens servus? Quando ab animi morbis et affectibus liberatur. Quando divitias contemnit, iram cæterosque animi motus. « Pretio » empti estis : nolite fieri servi hominum[2]. » Hoc dictum est, non servis modo, sed etiam liberis. Potest enim qui servus sit, non esse servus, et qui liber, servus esse. Et quomodo qui servus est, servus non sit? Quando propter

[1] 1 Cor. VII, 22. — [2] Ibid, 23.

Deum omnia fecerit, quando non simulate egerit, quando non ad oculum servierit: hoc est hominibus servire, et esse liberum. Et quomodo rursum liber cum sit quispiam, servus efficitur? Quando apud homines malum obit ministerium, aut propter gulam, aut propter pecuniarum cupiditatem, aut propter potentiam. Nam qui talis est, etsi liber, servis omnibus demissior est. Hæc ambo considera. Servus erat Joseph, sed non hominum servus: ideoque in servitute liberorum omnium liberrimus erat. Heræ itaque non cessit, ad cupidinem suam famulum impellenti. Rursum illa libera erat, sed servis omnibus demissior, quæ famulo adulabatur ipsumque provocabat; sed libero non persuasit ut id faceret quod nollet. Non ergo servitus illa erat, sed suprema libertas. Quid enim illi ad virtutem impedimento fuit servitus? Audiant servi et liberi. Quis servivit, qui rogatus est, an quæ rogavit? quæ supplicavit, an qui supplicantem despexit? Sunt enim termini servis a Deo positi: et quousque eos modum servare oporteat statutum est in legibus, quas prætergredi non licet. Cum enim herus nihil præcipit quod Deo displiceat, tunc obsequi et parere illi oportet; ulterius autem minime. Sic enim servus liber efficitur. Si ultra procedas, etiamsi liber sis, servus effectus es. Hoc itaque subindicat cum dicit: « Nolite fieri servi hominum. » Si autem non ita sit, et si jussit heros relinquere, et pro assequenda libertate contendere, quomodo hortabatur dicens: « Unusquisque in hoc maneat, in quo vocatus » est[1]? » Et alibi: « Quicumque sunt sub jugo servi, domi» nos suos omni honore dignos censeant, et non despiciant » qui fideles habent dominos, quia fratres sunt qui benefi» cium consequuntur[2]. » Et Ephesiis atque Colossensibus scribens eadem ipsa præcipit et statuit. Unde palam est

[1] 1 Cor. VII, 24. — [2] 1 Tim. VI, 1, 2.

illum hanc servitutem non tollere, sed eam quæ per vitia etiam liberos invadit, quæ est gravissima, etiam si quis liber ipsi serviat. Quid enim lucrati sunt Josephi fratres liberi cum essent? Annon erant omnibus servis serviliores, qui apud patrem mentirentur, et mercatoribus falsa narrarent, ut etiam fratri? At non talis erat liber ille, sed ubique et in omnibus verax : nihilque illum in servitutem redigere potuit, non vincula, non ipsa servitus, non heræ amor, non quod in aliena terra esset. Sed ubique liber mansit. Hoc enim maxime libertas est, quando ea in servitute quoque fulget.

V. Talis res est christianismus; in servitute libertatem elargitur. Ac sicut corpus, quod ex natura facile vulneratur, tunc invulnerabile ostenditur, cum excepto telo nihil grave patitur; sic qui vere liber est, tunc talis apparet quando etiam cum heros habet, non in servitutem redigitur. Ideo jubet illum servum manere. Si autem fieri non potest ut cum sit servus, sit Christianus qualem esse oportet, magnæ imbecillitatis piam religionem accusabunt Græci; quod si discant illam nihil a servitute lædi, prædicationem mirabuntur. Nam si neque mors nobis nocet, neque flagella, neque vincula, multo minus servitus, ignis, ferrum, mille tyrannides, morbi, paupertas, feræ, et sexcenta his graviora fideles non læserunt, imo potentiores fecerunt. Et quomodo servitus nocere poterit? Non ipsa servitus nocet, dilecte, sed peccati servitus quæ vere talis est. Si hanc non subeas servitutem, confide et lætare : nullus tibi nocere poterit, ut qui mores habeas ab omni servitute liberos. Si vero peccati servus sis, etiam si millies liber fueris, nihil tibi libertas illa prodest. Quæ enim utilitas, quæso, si homini quidem non servias, sed animi morbis te subjicias? Homines quippe sæpe parcere sciunt, illi vero domini nunquam tua pernicie satiantur.

Homini servis? Sed herus quoque tibi servit, qui alimentum tibi ministrat, valetudinem tuam curat, vestes, calceos et alia omnia suppeditat. Neque ita tu times, ut ne dominum offendas, ut ille curat ne quid tibi ex necessariis desit. At ille accumbit, tu vero stas. Et quid hoc? Neque id apud illum tantum observatur; sed etiam apud te. Sæpe namque te recumbente et suaviter dormiente, ille non modo stat, sed etiam mille pœnis afficitur in foro, et molestius quam tu vigilat. Quid ergo tantum passus est Joseph ab hera, quantum illa a concupiscentia sua? Hic enim quæ illa jubere voluit, non fecit. Illa vero quæ domina ejus libido imperavit, omnia fecit: neque prius destitit, donec eam dedecore affecit. Qualis herus talia imperat? Qualis immanis tyrannus? Roga, inquit, servum tuum, adulare emptitio, supplica captivo: etiamsi respuerit, rursus insta, etiamsi sæpius dixeris, et ille non assensus fuerit, observa solitudinem, et vim facito, et te risu dignam præbe. Quid ignominiosius, quid turpius hisce verbis? Si autem ne ita quidem aliquid perfeceris, illum calumniare, et decipe conjugem. Vide quam illiberalia, quam turpia præcepta sint, quam immitia, quam sæva, quam furiosa. Quid tantum præceperit herus quivis, quantum lascivia tunc præcepit regiæ mulieri? Attamen non ausa est non obsequi. Joseph vero nihil tale passus, sed contraria omnia, quæ gloriam et honorem afferrent. Vis alium videre virum, cui sæva domina multa imperavit, nec ausus est ille non obsequi? Caïnum cogita; quanta nempe ab invidia jussa acceperit. Ut fratrem occideret imperavit, ut Deo mentiretur, patrem dolore afficeret, impudenter ageret: et omnia executus est, ac nihil prætermisit. Ecquid miraris si hæc domina tantam vim habeat in uno, quæ integros sæpe populos perdidit? Judæos certe Madianitarum mulieres vinctos et fere captivos ab-

duxerunt, cum formæ suæ concupiscentia illos omnes allexere. Hanc itaque servitutem ejiciens Paulus, dicebat : Ne sitis servi hominum ; id est, ne obsequamini hominibus absurda imperantibus ; imo ne vobis quidem ipsis. Deinde cum mentem erexisset, sublimemque fecisset, ait : « De virginibus autem præceptum Domini non habeo : » consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus » a Domino, ut sim fidelis[1]. » Recto ordine procedens de virginitate deinceps mentionem facit. Postquam enim eos de continentia locutus exercuit et composuit, ad id quod majus est egreditur : præceptum, inquit, non habeo ; sed bonam rem esse puto. Quare ? Eadem de causa, quam de continentia posuit. « Alligatus es uxori ? Noli quærere so- » lutionem. Solutus es ab uxore ? Noli quærere uxorem[2]. » Hæc non sunt repugnantis prioribus ; imo valde iis assentientis. Nam et illic ait : « Nisi forte ex consensu ; » hic vero dicit : « Alligatus es uxori ? noli quærere solutionem. » Hoc porro contrarium non est. Nam quod præter mentem est et voluntatem, est solutio. Si autem continuerint ex utriusque consensu, non est solutio.

VI. Deinde ne hoc videatur lex esse, subjunxit : « Si » autem acceperis uxorem, non peccasti[3]. » Sub hæc præsentium causam affert, instantem necessitatem, tempus contractum, et tribulationem. Multa namque connubium secum trahit, quæ et hic subindicavit, et in sermone de continentia : illic quidem dicens mulierem non sui potestatem habere ; hic autem. « Solutus es. Si autem uxorem » acceperis, non peccasti : » non de ea loquens quæ virginitatem elegit ; ipsa enim jam peccavit. Nam si viduæ in crimen vocantur, cum secundas nuptias contraxerint, si semel elegerint viduitatem ; multo magis virgines. « Tribu- » lationem tamen carnis habebunt hujusmodi[4]. » Atqui

[1] 1 Cor. VII, 25. — [2] Ibid. 27. — [3] Ibid. 28. — [4] Ibid.

etiam voluptatem, inquies. Sed vide quomodo illam temporis brevitate contraxerit, dicens : « Tempus breve est : » id est, jubemur peregrinari et excedere demum : tu vero interius curris. Atqui etiamsi nihil molestum haberet matrimonium, ad futura tamen festinare oporteret ; cum autem molestiam secum trahat, quid opus est onus attrahere ? Cur tantam suscipere molem, quando postquam susceperis, ita uti illa oportet ac si non haberes ? Etenim ait : « Qui habent uxores, tanquam non habentes sint[1]. » Deinde cum de futuris quid interposuisset, rursus ad præsens tempus sermonem reducit. Etenim alia sunt spiritualia : illa quippe quæ viri sunt, hæc autem quæ sunt Dei curat; alia vero sunt præsentis vitæ ; illud nempe, « Volo » autem vos sine sollicitudine esse [2]. » Attamen illud quoque in eorum potestatem remittit. Nam qui postquam ostendit id quod est eligendum, rursus cogit, videtur non suis fidere verbis. Quapropter concessione magis ipsos induxit et retinuit dicens : « Porro hoc ad utilitatem ves» tram dico, non ut laqueum vobis injiciam ; sed ad id » quod honestum est ; et quod facultatem præbeat (sine » impedimento Dominum obsecrandi [3].) » Audiant virgines quod virginitas in hoc non terminetur. Nam quæ res mundi curat, nec virgo fuerit, nec honesta. Cum dixisset enim : « Divisa est mulier et virgo, » hanc differentiam posuit, et qua in re discrepent dixit. Ac cum definitionem dedit virginis et non virginis, non nuptias, non continentiam dixit, sed sollicitudinis vacuitatem et magnam sollicitudinem. Non enim coïtus malus est, sed impedimentum ad philosophiam malum. « Si quis autem turpem se » videri existimat super virgine sua [4]. » Hic videtur quidem de matrimonio loqui ; totum autem dicit de virginitate : nam et secundum concedit matrimonium, tantum « In Domino. »

[1] 1 Cor. VII, 29. — [2] Ibid. 32. — [3] Ibid. 35. — [4] Ibid. 36.

Quid est illud, « In Domino? » Cum castitate, cum honestate. Hac enim ubique est opus, ipsamque insequi oportet : alioquin ne licet quidem Deum videre. Si autem præterivimus ea quæ dicenda erant de virginitate, nemo nos negligentiæ condemnet. Librum enim integrum in eam rem edidimus, et cum ibi accurate quantum potuimus illam rem tractaverimus, supervacaneum esse duximus eadem ipsa hic repetere. Quamobrem illo remittentes auditorem, hic illud dicemus, continentiam esse sectandam. Nam ait ille : « Pacem persequimini et sanctificationem : sine qua » nemo videbit Dominum[1]. » Ut ergo eum videre digne-mur; sive in virginitate degamus, sive in primis sive in secundis nuptiis, hanc persequamur, ut regnum cœlorum adipiscamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XX.

CAPUT VIII.

De iis autem quæ idolis immolantur, scimus quod omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas vero ædificat[2].

I. Necesse est primo dicere quid sibi velit hic locus; sic namque facile intelligetur quod dicturi sumus. Qui enim aliquem accusari videt, nisi prius peccati naturam noscat, quæ dicentur non intelliget. Qua ergo de re tunc Corinthios accusabat? Crimen erat magnum, ac multo-

[1] Hebr. XII, 14. — [2] 1 Cor. VIII, 1.

rum causa malorum. Quale illud? Multi ex illis cum didicissent, non quæ intrant inquinare hominem, sed quæ exeunt: et idola, nempe ligna, lapides et dæmones nec nocere nec juvare posse, sine modo ullo hac perfecta rei cognitione utebantur, et in suum et in aliorum detrimentum. Nam ad idola ingrediebantur, et mensarum ibidem participes erant, hincque magnam inferebant perniciem. Nam qui adhuc idola timebant, nec contemnenda illa esse didicerant, cœnarum hujusmodi participes erant, cum perfectiores viderent idipsum facientes, et hinc maxime lædebantur. Neque enim eadem qua illi mente apposita, sed quasi idolis immolata habebant: et ea res via erat ad idololatriam. Et illi quoque qui perfectiores erant, non levi damno afficiebantur, dum mensis dæmonicis fruerentur. Et hoc crimen erat. Beatus autem vir, ut illud emendaret, non statim vehementi utitur oratione. Nam ex insipientia magis, quam ex malitia id designabatur: quare initio adhortatione magis opus erat initio, quam vehementi increpatione et indignatione. Animadverte igitur ejus prudentiam, quomodo statim admonitionem incipiat: « De iis » autem quæ idolis immolantur, scimus quod omnes scien» tiam habemus. » Infirmioribus relictis, quod semper facit, valentiores primum aggreditur. Hoc enim etiam in Epistola ad Romanos fecit dicens: « Tu vero quid judicas » fratrem tuum[1]? » Hic enim est qui facilius possit increpationem accipere. Quod hic quoque facit: et primo fastum eorum evacuat, dum quod illi præcipuum putabant et perfectam scientiam, hoc commune esse pronuntiavit: scimus enim, inquit, quod omnes scientiam habemus. Nam si illos altum sapere sinens, primo ostendisset rem esse aliis noxiam, non tantum utilitatis quantum damni attulisset. Ambitiosus quippe animus, cum aliqua re se

[1] Rom. XIV, 10.

ornari putat, etiamsi aliis sit noxia, eam accuratius retinet, ob vanæ gloriæ tyrannidem. Ideo Paulus primo rem ut in se est examinat, ut circa externam sapientiam superius fecit, illam omnino dejiciens. Sed illic quidem id jure faciebat; totum enim reprehensione dignum erat, et facilis res erat : quapropter id non modo supervacaneum, sed etiam prædicationi contrarium esse dixit. Hic autem non liceat ita facere : nam id de quo agebatur scientia erat, et scientia perfecta. Neque ergo eam dejicere tutum erat, nec aliter licebat fastum ex illa conceptum dejicere. Quid ergo facit ? Primo illam ostendens esse communem, illorum fastum deprimit. Qui enim magnum quidpiam et pulchrum habent, si soli habeant, magis efferuntur; si vero cum aliis id possidere deprehendantur, non pari tunc modo affecti sunt. Primum igitur hoc commune ostendit, quoniam ipsi putabant id sibi tantum competere. Deinde postquam illud commune fecit : non se solum participem dicit : sic enim illos magis extulisset. Ut si unus tantum habeat se extollit; ita si unum tantum vel alterum ex præcipuis consortem habeat; non minoris rem facit. Ideo non se solum ponit, sed omnes. Non enim dixit : « Ego » scientiam habeo; » sed, « Scimus quod omnes scientiam habemus. » Hoc igitur priore dicto eorum fastum dejecit ; secundo autem vehementius. Quodnam illud est ? Quod ostendat rem non perfectam, imo admodum imperfectam esse ; neque modo imperfectam ; sed et noxiam, nisi sit aliud adjunctum. Cum dixisset enim : « Scientiam habemus, » subjunxit; « Scientia » inflat, charitas autem ædificat. » Itaque cum est sine charitate, ad arrogantiam extollit. At neque charitas, inquies, absque scientia aliquid lucri habet. Verum non hoc dixit; sed quod in confesso est relinquens, ostendit hoc illo valde egere. Nam qui diligit, utpote qui præcep-

tum impleat omnium præstantissimum, etiamsi quid ipsi deficiat, cito per charitatem scientia fruetur, ut Cornelius, et alii multi. Qui autem scientiam quidem habet, sed non charitatem; non modo nihil assumet, sed ab illa quam habet excidet, sæpe in arrogantiam labens. Itaque scientia charitatem non parit, imo contra ab ea abscindit eum qui non attendit, dum illum inflat et extollit. Etenim arrogantia dividere solet. Charitas vero conjungit et ad scientiam adducit. Quod significans ille dicebat : « Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab ipso[1]. » Itaque non impedio, inquit, quominus perfecta scientia habeatur; sed ut cum charitate habeatur hoc præcipio : alioquin lucrum nullum, sed detrimentum.

II. Vides-ne quomodo jam viam parat ad sermonem, quem de charitate est habiturus? Nam quia hæc omnia mala hinc accidebant; non autem ex perfecta scientia; sed quod non admodum diligerent, nec rebus proximi parcerent; unde contingebat illos dissidere, efferri, cæteraque omnia evenire, de quibus ille et ante et post hæc redarguit; frequenter de charitate tractat, fontem omnium bonorum puriorem reddens. Quid ergo inflati estis, inquit, de scientia? Si enim charitatem non habueritis, hinc damnum accipietis. Quid enim arrogantia pejus? Si vero illud adsit, etiam hoc in tuto erit. Etiamsi enim aliquid amplius scias, quam proximus, si ames illum, non extolleris, sed ipsum quoque ad hoc deduces. Quamobrem cum dixisset, « Scientia inflat, » addidit, « Charitas autem ædificat. » Non dixit, « Modeste se gerit, » sed aliquid longe majus et utilius. Scientia enim non modo inflabat, sed etiam disjungebat. Ideoque hoc illi opposuit. Deinde tertium quoque ponit, quod illos possit dejicere. Quodnam illud est? Quod etiamsi conjuncta sit charitas, ne sic quidem perfecta sit scientia.

[1] 1 Cor. VIII, 3.

Ideoque subjunxit : « Si quis autem existimat se scire ali-
» quid, nondum cognovit, quomodo oporteat eum scire[1]. »
Hæc opportune plaga infligitur. Non dico enim, inquit, scientiam communem esse omnibus. Non dico te, qui odio habes proximum, et arrogans es, tibi ipsi maxime nocere. Etiamsi enim solus haberes, etiamsi modeste ageres, etiamsi fratrem diligeres, sic quoque imperfectus esses secundum scientiam. Nondum enim scis quidpiam, ut scire oportet. Quod si nullam adhuc accuratam scientiam habeamus, quomodo quidam in tantam insaniam processerunt, ut dicerent se Deum cum omni accuratione cognoscere : nam etiamsi omnium aliarum rerum accuratam scientiam haberemus, neque sic fieri posset ut hanc etiam haberemus? Quantum enim sit spatium inter Deum et alia omnia, ne dici quidem potest. Et vide quomodo illorum fastum dejiciat. Non enim dixit : « De rebus propositis congruentem scientiam non habetis ; » sed de re qualibet. Neque dixit, « Vos tantum, » sed, « Quicumque sit : » etiamsi Petrus fuerit, etiamsi Paulus, etiamsi quivis alius. Hoc enim dicto illos accurate et consolatus est et repressit. « Si quis autem
» diligit Deum, hic ; » non dixit, « Novit eum ; » sed , « Cog-
» nitus est ab eo[2]. » Non enim nos ipsum novimus, sed ipse nos novit. Ideo dicebat Christus : « Non vos me elegistis,
» sed ego elegi vos[3]. » Et Paulus alibi : « Tunc autem cog-
» noscam sicut et cognitus sum[4]. » Perpende igitur quot dictis illorum fastum deprimat. Primo ostendit illos non solos scire ea quæ sciunt ; omnes enim, inquit, scientiam habemus : deinde rem esse noxiam, si sit sine charitate ; nam scientia inflat, inquit. Postea, quod etiamsi sit cum charitate, id non absolutum sit neque perfectum : « Si enim
» quis putat se scire aliquid, nondum scit quemadmodum
» oportet scire. » Ad hæc vero quod non hoc ex se habeant,

[1] 1 Cor. VIII, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Joan. XV, 16. — [4] 1 Cor. XIII, 12.

sed Deo dante; non enim dixit: « Novit Deum, » sed, « Cognitus est ab eo; » deinde, quod hoc a charitate fiat, quam non habent ut oporteret. Nam si quis, ait, diligit Deum, hic cognitus est ab eo. Cum per hæc leniisset illorum tumorem, incipit doctrinam instituere his verbis: « De esca » igitur quæ diis immolatur, scimus quod nullum sit idolum » in mundo, et quod nullus Deus alius, nisi unus[1]. » Vide in quantam angustiam inciderit. Vult enim utrumque probare, quod a tali mensa abstinere oporteat, et quod vim non habeat ad lædendos eos qui sunt ejus participes. Quæ quidem non admodum inter se conveniebant. Nam cum didicissent ea non afferre damnum, ea tanquam indifferentia adituri erant: cum vero impedirentur ne illa tangerent, rursus suspicabantur, quod prohibiti essent quasi illa vim haberent lædendi. Ideo cum idolorum opinionem sustulisset, abstinendi primam causam affert fratrum offendicula, sic dicens: « De esca igitur quæ diis » immolatur, scimus quod nullum sit idolum in mundo. » Rursus ipsum commune facit, nec concedit hoc illorum esse solum, sed extendit cognitionem per totum orbem terræ. Neque enim apud vos tantum, inquit, sed ubique terrarum hoc dogma vim obtinet. Quodnam illud? Quod nullum sit idolum in mundo, et quod non sit Deus alius nisi unus. Non sunt ergo idola? non sunt statuæ? Sunt quidem; sed nullam vim habent: neque dii sunt, sed lapides et dæmones. Ad utrosque enim nunc orationem dirigit, et ad crassiores, et ad eos qui philosophari videntur. Quia enim alii nihil plus sciunt quam lapides, alii vero dicunt virtutes quasdam in illis habitare, quas etiam deos vocant; illis quidem dicit nullum esse idolum in mundo; aliis vero, non esse Deum in mundo nisi unum.

III. Vides-ne quomodo non frustra dogma constituens

[1] 1 Cor. VIII, 4.

hæc scribat; sed ad differentiam externorum? Nam illud ubique observandum, sive absolute quid dicat, sive aliis obsistens. Neque enim hoc parum nobis confert ad dogmatum accurationem, et ad dictorum intelligentiam. «Nam »etsi sunt qui dicuntur dii, sive in cœlo, sive in terra; ut »sunt dii multi et domini multi : Nobis tamen unus Deus »Pater, ex quo omnia, et nos in ipso; et unus Dominus »Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum[1]. » Quia dixit nullum esse idolum et nullum Deum alium; erantque tamen idola, et erant qui dii vocabantur; ut revera sunt; neque tamen sunt, sed dicuntur; non in re, sed in verbo hoc habentes. « Sive in cœlo, sive in terra; » in cœlo dicens solem et lunam et reliquum astrorum chorum; nam hæc etiam adorabant gentiles; in terra, dæmonas, et eos ex hominibus qui in deos relati sunt. Sed nobis unus Deus Pater. Cum prius posuisset absque illa voce «Pater, » et dixisset : «Nullus est alius Deus nisi unus; » nunc hoc addit, postquam illos omnino ejecerat. Deinde quod est maximum Divinitatis judicium addit : «Ex quo omnia. » Hoc enim ostendit illos non esse deos. Dii enim, inquit, qui cœlum et terram non fecerunt, pereant. Deinde quod non minus est adjicit : « Et nos in ipso. » Quando enim dixit, « Ex quo omnia, » creationem memorat, et productionem ex nihilo ad existentiam ; cum autem dicit, « Et nos » in ipso, » fidei et conjunctionis verbum profert, quod antea quoque dicebat : « Ex ipso autem et vos estis in Christo » Jesu[2]. » Duplici enim ratione ex ipso sumus, et quod cum non essemus, facti simus, et quod fideles facti simus. Nam hoc quoque est creatio : quod etiam alibi, dicit : « Ut duos » crearet in se ipso in unum novum hominem[3]. » Et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia et nos per ipsum. Et etiam de Christo similiter hoc cogitandum. Per ipsum

[1] 1 Cor. VIII, 5, 6. — [2] Id. I, 30. — [3] Ephes. II, 16.

enim ex nihilo productum est genus hominum ad existentiam, et ex errore ad veritatem reductus est. Itaque illud, ex quo, non est sine Christo. Ex ipso enim per Christum creati sumus. Neque ergo nomina tanquam sorte distributa divisit, Filio quidem, Dominus; Patri vero, Deus; attribuens. Nam ea quoque solet sæpe mutare Scriptura, ut cum dicit, « Dixit Dominus Domino meo[1]; » et rursus, « Propterea unxit te Deus, Deus tuus[2]; » et, « Ex quibus » Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus[3]. » Et sæpe videris hæc mutata nomina. Si autem essent quasi sorte assignata unicuique naturæ, neque Deus esset Filius, neque Deus, ut Pater, manens Filius; cum dixit, « Sed nobis » unus Deus, » superflua addidisset illud, Pater, volens significare ingenitum. Satis enim fuisset illud, Deus, si ejus solius exhiberet cognitionem, ad id significandum. Non hoc autem solum, sed aliud quoque dici potest. Si enim dixeris, quia Deus unus dictus est, illud, Deus, non convenit Filio; observa quod hoc etiam de Filio dici possit. Etenim Filius, unus Dominus dictus est; neque tamen ideo illud, Dominus, ipsi soli competere dicimus. Quapropter quam vim habet illud, unus, erga Filium, eamdem habet erga Patrem : ac quemadmodum ille non impedit quominus Pater Dominus sit, eo modo quo Filius est Dominus, eo quod Filius unus Dominus dicatur; ita neque Filium impedit quominus sit Deus, eo modo quo Pater est Deus, quod Pater dicatur unus Deus. Quod si quidam dixerint, cur Spiritum non memoravit? Illud dixerimus, ipsum nempe idololatras alloqui, et de diis multis, deque dominis multis esse certamen. Ideo cum Patrem Deum dixisset, Filium Dominum appellavit. Si ergo Patrem non ausus est nunc appellare Dominum cum Filio, ne in suspicionem veniret quod duos diceret Dominos, neque Filium Deum

[1] Psal. cix, 1. — [2] Id. xliv, 8. — [3] Rom. ix, 5.

cum Patre, ne putaretur duos dicere deos; quid miraris, si Spiritum non memoraverit? Adversus illos enim tum concertabat, ut ostenderet non esse apud nos multiplicitatem deorum. Ideo illud, unus, assidue retinet dicens; « Non est Deus alius nisi unus; » et, « Nobis unus est Deus » et unus Dominus. » Unde manifestum est illum, auditorum infirmitati parcentem, hoc arguendi modo usum esse, ideoque Spiritum non memoravisse. Nam si hoc non esset, nec alibi oportuisset Spiritum memorare, neque illum cum Patre et Filio conjungere. Nam si a Patre et Filio esset exclusus, multo magis illum in baptismo cum ipsis conjungere non oportuisset, ubi maxime Divinitatis dignitas apparet, et dona dantur quæ Deo soli dare competit.

IV. Ego igitur causam dixi cur hic silentio prætermissus sit. Tu vero, si res non ita se habet, dic cur in baptismo conjungitur. Sed non aliam possis causam dicere, quam quod sit honore par. Cum ergo nullam talem habet necessitatem, vide quomodo ipsum conjungit, ita dicens: « Gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei et Pa» tris, et communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus » vobis [1]. » Et rursum, « Divisiones gratiarum sunt, idem » autem Spiritus; et divisiones ministrationum sunt, idem » autem Dominus; et divisiones operationum sunt, idem » autem Deus. » Sed quia nunc adversus Græcos sermo erat, et eos qui Græcis imbecilliores erant, propterea id interim reservatur et tacetur. Id quod etiam Prophetæ faciunt de Filio, quem nusquam aperte nominant, ob auditorum imbecillitatem. « Sed non in omnibus est scientia [2], » inquit. Quænam illa? an ea quæ est de Deo, an ea quæ de iis quæ immolata sunt idolis? Aut certe Græcos hic subindicat, qui dicebant multos esse deos et dominos, nec sciebant Deum qui vere est. Vel etiam eos, qui inter gentiles im-

[1] 1 Cor. XII, 4. — [2] Id. VIII, 7.

beciliores erant, qui nondum clare scirent idola non esse timenda, et nullum esse idolum in mundo. Cum hoc autem dixisset, paulatim illos consolatus est et erexit. Neque enim omnia insectari oportebat, cum maxime ilios rursum vehementius esset impetiturus. « Quidam autem cum cons» cientia idoli usque nunc quasi idolothytum manducant: » et conscientia eorum, cum sit infirma, polluitur[1]. » Adhuc tremunt, inquit, et metuunt idola. Ne mihi enim præsentem rerum statum dixeris, et quod piam religionem a majoribus acceperis; sed mentem tuam transfer in illa tempora, et cogita, cum modo constituta esset prædicatio, et impietas adhuc regnaret, arderentque aræ et sacrificia, libamina peragerentur, et plures essent gentiles, qui a majoribus impietatem acceperant, a patribus, avis et atavis talibus orti, atque a dæmonibus mala multa passi essent, illos, inquam, repente mutatos, quomodo verisimile erat affici: quomodo timendæ tremendæque erant dæmonum insidiæ: propter quos id subindicando dicebat: « Quidam » autem cum conscientia idolothyti. » Neque enim aperte declarat illos, ne percellat, neque omnino prætercurrit, sed indefinite eorum meminit, dicens: « Quidam autem » cum conscientia idolothyti usque nunc quasi idolothytum » manducant; id est, cum eadem mente qua prius; et » conscientia eorum, cum sit infirma, polluitur, » cum nondum possit despicere, neque omnino illa irridere; sed adhuc in dubio versaturi, ac si quis si tangat mortuum, putet se ipsum polluere, secundum judaïcam consuetudinem; deindeque alios videns tangentes cum pura conscientia, non cum eadem mente tangens, pollueretur; sic et illi tunc erant affecti. « Quidam enim, inquit, cum » conscientia idoli usque nunc. » Non sine causa illud, « Usque nunc, » posuit; sed ut ostendat illos nihil pro-

[1] I Cor, VIII, 7.

fecisse non sese accommodantes. Neque enim sic illos inducere oportebat, sed alio modo, verbo et doctrina persuasos. « Et conscientia illorum, cum sit infirma, polluitur. » Nusquam adhuc circa rei naturam verba facit; sed semper et ubique circa conscientiam accipientis versatur. Timet enim ne dum vult infirmum corrigere, fortem perstringat, illumque infirmum reddat. Quapropter non minus huic parcit quam illi. Neque sinit quid simile existimari, sed sermone utitur prolixo, ut ne tale quid in suspicionem veniat. « Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim » si manducaverimus abundamus, neque si non manduca- » verimus deficimus [1]. » Vides-ne quomodo rursus eorum fastum deprimat? Nam cum dixisset, non modo illos, sed etiam omnes scientiam habere, et neminem scire quemadmodum scire oportet; et quod scientia inflet; deinde cum illos esset consolatus, ac dixisset non in omnibus esse scientiam, et hos pollui propter imbecillitatem; ne dicerent illi: « Et quid ad nos, si non est in omnibus scientia? Cur enim ille talis non habet scientiam? Cur est infirmus? » Ne hæc objicerent, non statim ad claram demonstrationem venit, quod ne lædatur ille, abstinere oporteat: sed primum quadam velitatione adversus illum usus, ostendit id quod est illo majus. Quodnam est hoc? Quod etiamsi nemo læderetur neque proximi perversio metuenda esset; ne sic quidem hoc agendum esset: vanus quippe labor ille esset. Nam qui audivit alium lædi, sed sibi lucrum esse, non multum abstinet; sed tunc magis cum didicerit, nihil se ab ea re juvari. Ideo hoc primum ponit dicens: « Esca autem » nos non commendat Deo. » Vides-ne quantum id vilipendat, quod videbatur a perfecta scientia effici? « Neque » enim si manducaverimus, abundamus; » id est, apud Deum probati sumus, ut quid bonum vel magnum ope-

[1] 1 Cor. VIII, 8.

» rati ; « Neque si non manducaverimus deficimus, » id est, minus quid habemus. Interim quidem illud ostendit superfluum et nihil esse. Nam id quod neque si fiat prodest, neque si non fiat nocet, superfluum certe fuerit.

V. Progressus autem totum rei damnum aperit. Nunc autem dicit, id quod fratribus accidit : « Videte enim, inquit, ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infir» mis fratribus[1]. » Non dixit quod licentia vestra sit offendiculum, neque id pronuntiavit, ut ne impudentiores illos redderet. Sed quomodo ? Videte, terrens illos, ac pudore afficiens, et ad faciendi negationem inducens. Neque dixit : « Hæc vestra scientia, » quod magis laudi esset ; neque, « Hæc vestra perfectio : » sed, « Licentia ; » quod magis temeritatis, petulantiæ et arrogantiæ esse videbatur. Nec dixit : « Fratribus ; » sed, « Infirmis fratribus, » crimen augens, quod ne infirmis quidem parcant, imo fratribus. Esto enim ; non corrigis, neque excitas ; cur supplantas et dejicis, cum oporteret manum porrigere ? Sed hoc non vis. Ergo ne dejicias. Nam si malus esset, correctione opus haberet ; si autem infirmus, medicina. Nunc autem non modo infirmus est, sed etiam frater. « Cum quis enim » te viderit scientiam habentem in idolio recumbentem, » nonne conscientia ejus, cum sit infirmus, ædificabitur ad » manducandum idolothyta[2] ? » Cum dixisset : « Videte ne » licentia vestra sit offendiculum, » dicit quomodo hoc fiat, et ubique infirmitatem ponit, ne videatur damnum ex natura rei esse, et terribiles esse videantur dæmones. Nunc enim prope est, inquit, ut omnino deficiat ab idolis. Te autem videns cum illis libenter versantem, rem accipit pro admonitione, et in illa re versatur etiam ipse. Itaque non solum et illius imbecillitate, sed ex intempestivo tuo opere insidiæ oriuntur : tu enim illum infirmiorem reddis. « Et

[1] I Cor. VIII, 9. — [2] Ibid. 10.

» peribit infirmus frater in esca tua, propter quem Christus » mortuus est[1]. » Duo namque sunt quæ te venia privant ob hoc illatum damnum, et quod infirmus, et quod frater sit; imo tertium quoque additur, quod omnium terribilissimum est. Quodnam illud est? quod Christus pro illo mori non recusaverit; tu vero ne quidem ad ejus imbecillitatem te attemperas. Per hæc autem perfectum admonet, qualis ipse prius esset, et quod pro illo etiam mortuus sit. Et non dixit : « Pro quo etiam mori te oportebat; » sed quod multo majus erat, quod etiam Christus propter ipsum est mortuus. Sic Dominus quidem tuus pro illo mori non recusavit; tu vero ejus nullam rationem habes, ut nec propter ipsum a scelesta mensa abstineas; sed sinis ipsum perire post salutem ita partam; quodque gravissimum est, per escam? Neque enim dixit : « Propter tuam perfectionem vel propter tuam scientiam, sed propter tuam escam. » Sunt itaque quatuor crimina, illaque maxima, quod et frater sit, et infirmus, et cujus Christus tantam habuit rationem, ut pro illo moreretur; et quod post hæc omnia propter escam pereat. « Sic autem peccantes in fratres, et » percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum » peccatis[2]. » Vides-ne quam sensim et paulatim peccatum illud ad culmen iniquitatis deduxerit? Rursusque infirmitatis illorum meminit. Nam quod ipsi pro se esse existimabant, hoc ubique in illorum caput convertit. Neque dixit: « Scandalizantes, » sed, « Percutientes, » ut per dictionis emphasim crudelitatem ostenderet. Quid enim sævius fuerit homine qui ægrum percutiat? Etenim quovis vulnere gravius est scandalizare, seu offendiculum ponere. Sæpe namque hoc mortem induxit. Et quomodo in Christum peccant? Uno quidem modo, quia quæ sunt famulorum ut propria sibi attribuit; secundo quod qui verberantur, ad

[1] I Cor. VIII, 11. — [2] Ibid. 12.

corpus et membra ipsius pertineant; tertio quod opus suum, per suam cædem propriam ædificatum, ipsi per ambitionem suam diruant. « Quapropter si esca scanda-» lizat fratrem meum, non manducabo carnem in æter-» num [1]. » Hoc tanquam optimus magister cujus est per se docere quæ dicit. Neque dixit: « Sive juste, sive injuste; » sed quomodocumque. Nec dico, inquit, idolo immolatum, quod etiam propter aliam causam est prohibitum; sed si quid etiam eorum, quæ in potestate et concessa sunt offendat, ab illis quoque abstinebo, non uno vel altero die, sed toto vitæ meæ tempore. « Non manducabo enim, in-» quit, carnes in æternum. » Nec dixit: « Ne perdam fra-» trem; » sed simpliciter, « Ne fratri offendiculo sim. » Etenim extremæ dementiæ fuerit ea quæ Christo ita cordi fuere, et talia ut propter ea mortem elegerit, nos ita parvi facere, ut ne propter illa quidem ab escis illis abstineamus. Hæc porro non illis solum, sed etiam nobis opportune dicantur, qui proximi salutem despicimus, et satanica illa verba proferimus. Nam dicere: « Quid mihi curæ est, si ille offendatur, et ille pereat? » satanicæ est crudelitatis et inhumanitatis. Atqui tunc quidem illorum imbecillitatis erat quibus hæc offendiculo erant. Apud nos vero non item. Nam illa peccata admittimus, quæ fortibus etiam offendiculo sint. Cum enim percutimus, rapimus, et avaritiæ studemus, liberisque tanquam mancipiis abutimur, cuinam hæc non offendiculo fuerint? Nam ne dixeris, « Ille sutor, iste tinctor est; » neque dixeris: « Ærarius faber alius est. » Sed cogita illum esse fidelem et fratrem. Illorum enim discipuli sumus, piscatorum, publicanorum, tabernaculorum opificum: illius qui in domo fabri nutritus fuit, qui sponsam ejus, matrem habere dignatus est, qui pannis involutus in præsepi recubuit, qui non habebat ubi caput

[1] 1 Cor. VIII, 13.

reclinaret, qui tanta suscepit itinera, ut ex via fessus esset, qui ab aliis nutriebatur.

VI. Hæc cogita, et humanum fastum nihil esse putes. Sed et tabernaculorum opificem et eum qui curru vehitur et mille famulos habet, et foro obvios arcet, fratrem esse existima, imo illum magis quam hunc. Nam ille opportunius frater dicatur, qui magis similis est. Quis ergo similis est piscatoribus ? qui quotidiano alitur opere non habens famulum, neque domicilium ; sed omnium expers? an ille qui tanto fastu circumdatur, et contraria legibus divinis operatur ? Ne ergo despicias illum qui magis frater tuus est. Nam ille magis similis est apostolicæ imagini. At non libenter, sed invitus, inquies : non enim ex animi sententia hoc facit. Undenam hoc ? Non audistis, « Nolite judicare, » ut non judicemini [1] ? » Ut autem discas illum non invitum operari, accede et da illi decies mille auri talenta, et videbis illum hæc recusare. Itaque etiamsi a majoribus divitias non acceperit; sed et cum accipere liceret, non acceperit, nec suis addiderit, magnum affert indicium quod pecunias despiciat. Nam et Joannes Zebedæi admodum pauperis filius erat ; sed non propterea coactam fuisse dicemus illius paupertatem. Cum ergo videris ligna cædentem, malleo tundentem, fuligine tinctum, ne ideo contemnas, sed ideo mireris. Nam et Petrus succinctus erat, sagenam tractabat et piscabatur post resurrectionem Domini. Ecquid dico Petrum ? Paulus ipse post emensa tanta terrarum spatia, post tot edita miracula, in tentoriorum officina stans, pelles consuebat, et reverebantur eum Angeli, et trementes dæmones formidabant : nec pudebat dicere : « Necessitatibus meis, et iis qui mecum erant, ministra» verunt manus istæ [2]. » Ecquid dico, non pudebat eum ? In hoc certe ille gloriabatur. Ecquis est, inquies, nunc

[1] Matth. VII, 1.— [2] Act. XX, 34.

Paulo virtute par? Scio et ego nullum esse; sed non ideo contemnendi qui nunc sunt. Nam si propter Christum honores, vel ultimum, sed fidelem, dignus sane est qui honoretur. Etenim si accedentibus duci cupiam et militi, imperatoris amicis, ambobus domum aperueris; per quem magis imperatorem honorare videaris? Plane per militem. Nam dux præter imperatoris amicitiam plurima habet, quæ tibi suadere possunt ut talem illi conferas honorem; miles vero nihil aliud quam imperatoris amicitiam. Ideo claudos, mutilos, et eos qui non possint gratiam referre, ad cœnas et convivia nostra vocare jussit Deus, quia hæc magis proprie propter Deum præstita sunt beneficia. Si vero magnum quempiam et illustrem exceperis, hæc non ita pura est eleemosyna. Sed partem aliquam apud te sæpe sibi vindicat inanis gloria, quod beneficio sis affectus, et propter illum apud multos insignior sis effectus. Multos certe ostendere possim, qui propterea insignioribus sanctorum famulantur, ut per illos apud principes majori fruantur fiducia, ac rebus suis et ædibus utiliores fiant; et a sanctis illis multa hujusmodi exigunt beneficia, quo fit ut illis pereat hospitalitatis merces, quando tali mente accedunt. Et quid opus est hoc de sanctis dicere? Etenim qui a Deo laborum præmia hic quærit, et propter præsentia virtutem adit, mercedem suam minuit. Qui autem integras illic expetit coronas, longe mirâbilior evadit, sicut Lazarus ille, qui bona omnia accepit; sicut tres pueri, qui in fornacem mox injiciendi dicebant: « Est Deus in cœlis, » qui possit eripere nos; sin minus, notum sit tibi, rex, » quod deos tuos non colimus, nec statuam auream quam » erexisti adoramus[1]; » sicut Abraham, qui filium suum adduxit et mactavit, et hæc non pro mercede fecit, sed magnam existimans remunerationem, quod Domino obe-

[1] Dan. III, 17, 18.

diret. Hos et nos quoque imitemur. Sic enim copiosa nobis bonorum retributio veniet, quod tali animo omnia faciamus, et splendidiores assequemur coronas. Quas utinam nos omnes adipiscamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXI.

CAPUT IX.

Non sum Apostolus? Non sum liber? Nonne Christum Jesum Dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino[1]?

I. Quia[2] cum dixisset: « Si esca scandalizat fratrem » meum, non comedam carnes in sæculum[3]; » quod non fecerat quidem, sed se facturum promiserat, si opus esset; ne quis diceret: Frustra gloriaris, et verbis philosopharis, oreque promittis, quod et mihi et cuivis facile es. Nam si ex animo hæc dicis, reipsa ostende, quid despexeris, ut ne fratri offendiculo esses; ideo cogitur deinceps in horum demonstrationem descendere, ostendereque, quomodo a rebus concessis abstinuerit, nulla lege ipsum cogente. Neque mirum hoc est, etiamsi sit mirandum quod a concessis abstinuerit, non modo ut non offendiculo esset; sed etiam quod cum multo labore et periculo hoc faceret. Quid enim dicere oportet, inquit, de iis quæ immolata sunt idolis?

[1] 1 Cor. IX, 1. — [2] Vide D. Guillon, tom. XIX, p. 286-292. — [3] 1 Cor. VIII, 13.

Nam cum Christus statuerit, ut ii qui Evangelium prædicant, ex doctrinæ ministerio vivant; hoc ego non feci. Sed statui, si opus esset, etiam fame vitam finire, et mortem subire acerbissimam, ne quid acciperem ab iis qui instituebantur. Non quod id illis offendiculo foret, si non acciperet, sed quia « Ædificandi erant, » quod longe majus erat. Hujusque rei testes ipsos in medium adducit, apud quos operans et esuriens vixit: et apud alios nutritus, in angustia vixit, ut ne illis offendiculo foret: etiamsi frustra offensi fuissent; ipse namque legem implebat. Attamen ex abundanti illis parcebat. Quod si supra legem hoc faciebat ille, ut ne offendiculo esset, et ab iis quæ permissa sibi erant abstinuit ad aliorum ædificationem, quid merentur isti, qui ab idolothytis non abstinent: idque cum multi ex ea repereant, quod certe etiam absque offendiculo fugere oporteret, eo quod sit dæmonum mensa? Caput igitur totum hoc est, quod multis tractat versibus. Oportet autem rem propositam altius repetere. Neque enim hoc clare exposuit, ut jam dixi: neque ad id statim resilit, sed aliunde incipit his verbis: « Non sum Apostolus? » Nam cum iis, quæ dicta sunt, multum quoque discriminis interest, quod Paulus sit qui hæc facit. Ne dicerent enim; « Licet se signanti gustare, » interim quidem huic rei non insistit; sed dicit; « Etiamsi liceret, ob fratrum damnum non oporteret hoc facere, » demumque ostendit non licere. Nunc autem primum illud probat ex iis quæ ad se spectant: et dicturus se nihil ab illis accepisse, non statim illud ponit, sed dignitatem suam primo dicit. Non sum Apostolus? Non sum liber? Ne dicerent enim: « Etiamsi non acceperis, quod non liceret non accepisti; » ideo primo ponit causas propter quas jure accepisset, si voluisset accipere. Deinde ne videretur hæc dicens Petrum et suos criminari; nam illi accipiebant; primo ostendit illis accipere licuisse. Deinde ne

quis diceret : « Petro quidem accipere licuit, tibi vero non licuit ; » auditorem prævertit laudibus suis : vidensque necessarium esse, ut se laudaret ; sic enim Corinthii corrigebantur ; nihilque tamen volens de se magnum dicere, sed quantum exigebat usus præsentis propositi ; vide quomodo utrisque ut e re fuit usus est, tantum se laudans, non quantum ipse sibi conscius erat, sed quantum exigebat præsens necessitas. Cum posset enim dicere : « Me plus quam omnes et quam illos oportebat accipere, quia plus quam illi laboravi ; » hoc quidem non dicit, quod sublimius fuisset ; sed ea sola ponit ex quibus illi magni erant, et unde jure accipiebant, sic loquens : « Non sum Apostolus ? » non sum liber ? » id est : Annon mei ipsius potestatem habeo ? An cuipiam subditus sum qui mè cogat et vetet accipere ? At illi quid plus habent quod fuerint cum Christo. Verum ne illo quidem expers fui. Ideo dicit : « Nonne Do» minum nostrum Jesum Christum vidi ? Novissime quippe » omnium, inquit, tanquam abortivo visus est et mihi [1]. » Non parva autem hæc erat dignitas. « Multi enim Prophetæ » et justi, inquit, voluerunt videre quæ vos videtis, et non » viderunt [2] ; » et, « Venient dies quando voletis videre unum » ex his diebus [3]. » Quid tum, etiamsi sis Apostolus et liber, et Christum videris, si nullum exhibueris Apostoli opus, quomodo debes accipere ? Ideo postea subjunxit ; « Nonne opus meum vos estis in Christo [4] ? » Hoc quippe magnum est : nam illa absque hoc nihil juvant. Etenim Judas Apostolus erat et liber, atque Christum viderat : sed quia Apostoli opus non habuit, nihil hæc ipsi profuerunt. Propterea et hoc adjicit ; ipsosque testes vocat. Et quia magnum locutus erat, vide quomodo illud castiget dicens, « In Domino ; » id est, Dei opus est, non

[1] 1 Cor. xv, 8. — [2] Matth. xiii, 17. — [3] Luc. xvii, 22. — [4] 1 Cor. ix, 1.

meum. « Si aliis non sum Apostolus, sed tamen vobis » sum[1]. »

II. Vides quomodo non supervacaneus sit? Atqui poterat dicere orbem terræ, et gentes barbaras et terram et mare; sed nihil horum dicit, sed ex concessione et ex abundantia vincit. Quid enim, inquit, mihi opus est supervacaneis, cum hæc sufficiant ad præsens argumentum? Non dico igitur illa præclara quæ apud alios a me facta sunt, sed ea quorum vos testes estis. Quapropter etiamsi non aliunde, a vobis maxime oportebat me accipere: attamen a quibus me maxime oportebat me accipere, doctor enim vester fui, ab iis non accepi. « Si aliis non sum Apos» tolus, sed vobis sum. » Rursus ex concessis loquitur. Nam orbis Apostolus erat. Attamen hoc non dico, inquit, neque pugno et contendo, sed quod vestrum est pono. « Nam signaculum apostolatus mei vos estis[2]: » id est, demonstratio. Et si quis scire velit unde sim Apostolus, vos profero: omnia enim quæ sunt Apostoli in vobis ostendi, et nihil prætermisi, ut in secunda quoque Epistola dicit. Etiamsi nihil sum, inquiens, signa tamen Apostoli in vobis facta sunt in omni potentia, in signis et prodigiis et virtutibus. Quid est enim quod minus habuistis præ cæteris Ecclesiis? Ideo ait: « Signaculum apostolatus mei vos estis, » Nam et signa ostendi, et verbo docui, et pericula subii, et vitam inculpatam duxi. » Et hæc omnia videre licet per hasce duas Epistolas, quam accurate nempe hæc singula demonstret. « Mea defensio iis qui me interrogant » hæc est[3]. » Quid est: « Mea defensio iis qui me interrogant » hæc est? » Iis qui discere volunt undenam sim Apostolus; aut iis qui me criminantur, ut qui pecunias accipiam; aut iis qui causam quærunt cur non accipiam; aut iis qui volunt ostendere me non esse Apostolum, vestra institutio,

[1] 1 Cor. IX, 2. — [2] 2 Cor. XII, 12. — [3] 1 Cor. IX, 3.

et ea quæ dicturus sum, in demonstrationem et defensionem afferuntur. » Quænam autem illa ? « Numquid non » habemus potestatem manducandi et bibendi ? Numquid » non habemus potestatem mulierem sororem circumdu- » cendi[1] ? » Et quomodo hæc defensio sunt ? Quia cum apparuerit me etiam a concessis abstinere, non jure in suspicionem venerim quod fallax sim, vel quod pecuniæ causa aliquid faciam. Ea igitur quæ prius dicta sunt, et vestra doctrina, et quæ jam dixi, ad defensionem vobis sufficiunt; et adversus omnes qui interrogant me, hic jam sto, et hæc et illa dicens : « Annon habemus potestatem mandu- » candi et bibendi ? Annon habemus potestatem sororem » mulierem circumducendi ? Attamen licet habeam, absti- » neo. » Quid ergo ? non manducabat ? non bibebat ? Sæpe certe nec manducabat, nec bibebat. Nam ait : « In fame et » siti et nuditate versabamur. » Hic autem non hoc dicit. Sed quid ? Non manducamus nec bibimus, a discipulis accipientes, etiamsi potestatem habeamus accipiendi. « Num- » quid non habemus potestatem sororem mulierem cir- » cumducendi, sicut et cæteri Apostoli, et fratres Domini » et Cephas[2] ? » Vide sapientiam : Coryphæum ultimum posuit : nam quod inter capita fortius est tunc ponit. Neque enim ita mirandum erat alios ostendere hoc facientes, ut primum et eum cui traditæ sunt claves regni cœlorum. Cæterum non solum ponit, sed omnes, ac si diceret : Sive inferiores quæras, sive superiores, omnium posita sunt exempla. Etenim fratres Domini a priore incredulitate liberati, inter clariores erant, etsi ad Apostolos non pervenerant, ideoque in medio illos posuit, summis utrinque positis. « Aut ego solus et Barnabas non habemus potesta- » tem non operandi[3] ? » Vide humilitatem, et animam omni invidia liberam, quomodo eum, quem curarum socium scie-

[1] 1 Cor. IX, 4, 5. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 6.

bat, non tacuerit. Si enim alia communia, cur hoc non commune fuerit? Apostoli sunt et illi et nos, et liberi; et quæ Apostolorum erant exhibuimus, et Christum vidimus. Ergo nos quoque potestatem habemus in otio vivendi, et alimenta a discipulis accipiendi. « Quis militat suis stipendiis » unquam[1]? » Quia enim quod validissimum erat ex Apostolis ostendit, quod nempe liceat hoc facere, ad exempla demum venit, et ad communem usum, ut mos est illi facere. « Quis militat suis stipendiis? inquit. » Tu vero mihi perpendas velim quam opportuna sint propositæ rei exempla illa; et quomodo primum meminerit periculosæ rei, militiæ, armorum et belli. Hujusmodi enim res est apostolatus, imo his multo major. Neque enim adversus homines tantum bellum ipsis erat, sed et adversus dæmones et principem illorum instructa acies. Hoc est autem quod dicit. Neque externi principes hoc exigunt, sævi licet et iniqui, ut milites bellum gerant et pericula adeant, exque suis facultatibus alantur. Quomodo ergo Christus hoc unquam exegerit? Neque uno contentus est exemplo. Nam vel simpliciorem et crassiorem hoc maxime sedat et placat, cum videt communem consuetudinem cum Dei legibus consentire.

III. Ideoque ad aliud pergit et ait: « Quis plantat vineam, » et ex fructu ejus non edit[2]? » Per illud enim pericula, per hoc vero laborem, defatigationem multam et curam declaravit. Tertiumque rursus apponit exemplum dicens: « Quis pascit gregem, et de lacte ejus non edit[3]? » Curam multam, quæ doctorem in erudiendis discipulis decet, hic ostendit. Nam et milites, et agricolæ et pastores Apostoli erant; non terræ, neque brutorum, neque bellorum sensilium, sed animarum rationalium, et aciei quæ adversus demonas instruitur. Illud quoque observandum est, quo-

[1] 1 Cor. IX, 7. — [2] Ibid. — [3] Ibid.

modo ubique moderationem adhibuerit, utilitatem solum quærens, non res superfluas. Non enim dixit; « Quis pugnat et non dives est ? » sed, « Quis militat suis stipendiis un- » quam ? » Non dixit : « Quis plantat vineam, et non colligit aurum, aut fructum totum non decerpit ? » sed, « Ex fructu » ejus non comedit ? » Neque dixit : « Quis pascit gregem, et de agnis non exercet mercaturam ? » Sed quomodo ? « Et » ex ejus lacte non comedit ? » non ex agnis, sed ex lacte; ostendens doctorem parvo solatio contentum esse oportere, soloque necessario cibo. Hæc ad eos qui volunt omnia comedere, et fructum totum decerpere. Hanc et Dominus legem posuit dicens : « Dignus est operarius cibo » suo[1]. » Non hoc autem solum exemplis probat; sed etiam ostendit qualem oporteat esse sacerdotem. Etenim militi habere fortitudinem opus est, agricolæ curam, pastori sollicitudinem : ac post hæc omnia nihil amplius quærere quam necessaria. Cum ostendisset ergo non esse vetitum doctori accipere, et ex doctoribus, et ex vitæ quotidianæ exemplis, ad tertium caput venit, sic dicens : « Numquid » secundum hominem hæc dico ? An et lex hæc non dicit[2] ? » Quia enim hactenus ex Scripturis nihil dixit, sed communem protulit consuetudinem, ne putetis me, inquit, hisce niti solis, neque ex hominum placito hæc statuere. Possum enim ostendere hæc Deo quoque placita esse, et veterem lego legem hæc præcipientem. Ideo per interrogationem progreditur, uti solet fieri in iis quæ omnino in confesso sunt; sic dicens : « Numquid secundum hominem hæc » dico ? » id est, Num humanis tantum exemplis nitor ? Annon etiam lex hæc dicit ? « Scriptum est enim in lege » Moysis : Non alligabis os bovi trituranti[3]. » Et cur hæc memorat, cum haberet exemplum sacerdotum ? Admodum ubertim hæc probare volens. Deinde, ne quis diceret : « Ec-

[1] Matth. x, 10. — [2] 1 Cor. ix, 8. — [3] Ibid. 9.

quid ad nos quod de bobus dictum est? » hoc accurate discutit dicens : « Numquid de bobus cura est Deo[1]? » Boves ergo non curat, quæso te, Deus? Curat utique, sed non ita ut de illa re legem tulerit. Quapropter, nisi magnum quid subindicaret, Judæos per bruta exercens ad benignitatem, atque etiam illos per hæc de doctoribus alloquens, non tale suscepisset studium, ut et legem scriberet de bobus camo non ligandis. Inde autem aliud ostendit; multum esse doctorum laborem et esse debere; aliudque rursum; quodnam illud? Quod quæcumque in veteri lege de brutorum cura dicuntur, ad hominum doctrinam præcipue conferant, ut et alia omnia; verbi gratia, quæ de variis vestibus, quæ de vineis, de seminibus, de terra, quod non diversa facienda sit, de lepra; deque aliis, ut ita dicam, omnibus. Cum enim illi crassiores essent, hinc disserebat cum illis, paulatim ipsos erigens. Et vide quomodo hoc non ultra probet, utpote quod planum et ex se manifestum sit. Cum dixisset enim : « Numquid de bobus cura est Deo, » subjunxit : « An propter nos omnino hoc dicit[2]? » Nec sine causa illud, « Omnino, » ponit; sed ne liceret auditori vel tantillum contradicere. Atque in metaphora perstat dicens et pronuntians : « Nam propter nos scripta sunt, quia in spe » debet qui arat arare[3], » id est, doctor debet laborum mercedem habere, et qui triturat, in spe fructus percipiendi esse. Et vide prudentiam; a semine enim ad aream rem traduxit, hic rursum multos doctorum sudores ostendens; quoniam ipsi et arant, et aream terunt. Et in arando quidem, quia nullus percipiendus fructus erat, sed labor tantum aderat, spem posuit. In terenda vero area, jam usum-fructum concessit dicens : « Et qui triturat, ejus spei » particeps est. »

IV. Deinde, ne quis dicat : « Hæccine est tantorum mer-

[1] 1 Cor. IX, 9. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid.

ces laborum? » adjecit, « In spe, » scilicet futura. Nihil ergo aliud clamat os hujus animalis camo non ligatum, quam quod oporteat doctores laborantes mercede frui. « Si nos » vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carna» lia vestra metamus[1]? » Ecce quartum etiam addidit ratiocinium, quod oporteat alimenta præbere. Quia enim dixit: « Quis militat propriis stipendiis unquam? Et quis plantat » vineam; et quis pascit gregem? » ei adducit bovem triturantem; aliam profert causam rationi valde consonam, propter quam jure accepturi erant; quod non modo laborassent; sed et longe majora præbuissent. Quidnam ergo est? Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? Vidisti-ne causam justissimam, et magis quam priores rationi consentaneam? Illic namque dicit, carnale semen est, carnalis et fructus; hic autem non sic; sed semen spirituale, merces vero carnalis. Nam ne multum sibi placerent ii, qui aliquid doctoribus præberent, ostendit illos majora quam dent, accipere. Agricolæ namque, quæ seminant, eadem ipsa accipiunt; nos autem qui in animabus vestris spiritualia serimus, metimus carnalia. Tale namque est alimentum ab illis datum. Deinde majorem infert pudorem. « Si alii potestatis vestræ » participes sunt, quare non potius nos[2]? » Ecce aliam rationem, quæ et ipsa ab exemplis sumitur, sed non a similibus. Neque enim hic Petrum nec Apostolos memorat, sed alios quosdam adulterinos, contra quos deinceps pugnam instruit, ac de quibus dicit: « Si quis vos devorat, si quis » accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cædit[3], » et belli contra eos gerendi jam facit præludium. Ideoque non dixit; « Si alii a vobis accipiunt: » sed ostendens illorum arrogantiam, tyrannidem et commercium, dicit: « Si alii » potestatis vestræ participes sunt; » id est, si imperant vo-

[1] 1 Cor. IX, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] 2 Cor. XI, 20.

bis, si potestatem exercent, si ut famulis utuntur, non modo accipientes, sed cum multa accuratione et auctoritate. Ideo addidit: « Non potius nos ? » Quod non dixisset, si de Apostolis sermo esset; sed palam est illum quosdam subindicare perniciosos, qui ipsos deciperent. Itaque post Moysis legem vos quoque legem tulistis, quod præbere oporteat. Cum dixit autem: « Non potius nos ? » non probat cur multo magis oporteat, sed illorum conscientiæ probandum relinquit, simulque et terrere volens et majorem incutere pudorem. « Sed non usi sumus tali potestate[1] ; » id est, non accepimus. Vides-ne quomodo cum prius tot rationibus probasset, non esse contra legem, accipere, tunc dixit; « Non accipimus, » ne videatur abstinere tanquam a prohibito. Non enim, inquit, quod non liceat, non accipio; licet enim, et hoc ex multis demonstravimus; ex Apostolis, ex rebus quæ in vita fiunt, ex milite, agricola, pastore, a lege Moysis, ab ipsa rei natura, quia seminavimus vobis spiritualia; ex iis quæ vos fecistis erga alios. Sed sicut ne videretur pudore afficere Apostolos, qui accipiebant, hæc posuit, pudorem illis incutiens et ostendens se non a re ut prohibita abstinere; ita rursum ne per multam illam probationem et frequentia exempla, quibus ostendit accipere oportere, videretur ut accipiat quærere, ideoque talia proferre; jam illud corrigit, et clarius demum hoc posuit, cum dicit : « Non scripsi autem hæc ut » sic in me fiat[2]. » Hic porro dicit; « Non usi sumus hac po» testate. » Quodque majus est; « Ne illud quidem poterit quisquam dicere, quod cum nobis amplæ facultates essent, his non usi simus; siquidem urgente necessitate, non cessimus necessitati; » id quod etiam in secunda ait : « Alias » Ecclesias expoliavi, accipiens stipendia ad ministerium » vestrum; et cum essem apud vos et egerem, nulli onero-

[1] 1 Cor. IX, 12. — [2] Ibid. 15.

» sus fui[1]. » Et in hac rursus : « Et esurimus et sitimus, et » nudi sumus et colaphis cædimur[2] ; » et hic rursus idipsum subindicat dicens, « Sed omnia sustinemus. » Dicens enim : « Omnia sustinemus, » famem subindicat, et angustiam multam aliaque omnia. Sed neque sic, inquit, coacti sumus solvere legem, quam nobis ipsis imposuimus. Quare? « Ne quod offendiculum demus Evangelio Christi[3]; » quia enim infirmiores Corinthii erant; « Ne vos, inquit, offenderemus accipientes, maluimus plus quam præceptum erat facere, quam obicem quempiam afferre Evangelio, id est, institutioni vestræ. Si autem nos, etiamsi liceret nobis et multam vim pateremur, exemplumque haberemus Apostolos, id non fecimus, ne offendiculum daremus. » Nec dixit eversionem, sed offendiculum; nec simpliciter offendiculum, sed offendiculum quoddam; ut ne vel levissimam moram verbi cursui inferremus. « Si ergo nos tanta usi sumus diligentia, inquit, quanto magis vos qui ab Apostolis longe abestis, neque legem potestis dicere quæ id permittat; sed contra, etiam prohibita tangitis, atque etiam quæ damnum magnum afferunt Evangelio; non offendiculi modo vitandi causa, sed nullam videntes instantem necessitatem, abstinere oportet. » Hanc enim totam movit orationem propter illos, qui per cibum idolothytorum imbecillioribus fratribus offendiculo erant.

V. Hæc nos quoque audiamus, dilecti, ut ne despiciamus eos qui offenduntur, ne offendiculum ponamus Evangelio Christi, neu nostram prodamus salutem. Ne mihi enim dicas cum frater offenditur : « Non prohibetur hoc vel illud in quo ille offenditur, et licitum est. » Ego enim tibi majora dico ; vel si ipse Christus permiserit, viderisque offendi quempiam, abstine, et ne permissione utaris. Hoc

[1] 2 Cor. XI, 8. — [2] 1 Cor. IV, 11. — [3] Id. IX, 12.

enim et Paulus fecit : qui cum permittente Christo liceret accipere, non accepit. Cum enim benignus sit Dominus, multam præceptis suis miscuit mansuetudinem, ut non solum ex jussu, sed etiam multa ex libera faciamus animi sententia. Poterat enim, nisi hoc voluisset, præcepta magis augere ac dicere : « Qui non semper jejunat, puniatur; qui virginitatem non servat, supplicio afficiatur ; qui non se omnibus exuit facultatibus, extremas det pœnas. » Sed non hoc fecit, licentiam tibi dans si velis, majora suscipiendi. Idcirco cum de virginitate loqueretur, dicebat: « Qui potest capere, capiat [1]. » Et diviti alia præcepit, alia ejus voluntati permisit. Neque enim dixit : « Vende » quæ habes; » sed, « Si vis perfectus esse, vende [2]. » At nos non modo non majora suscipimus, neque ea quæ præcepta sunt superamus, sed multum abest ut præceptorum mensuram impleamus. Et Paulus quidem esuriebat, ne offendiculum præberet Evangelio ; nos autem ne recondita quidem nobis attingere audemus, innumeras videntes animas eversas. Rodat enim, inquit ille, tinea, et non rodat pauper; edat vermis, et non induatur nudus. Omnia consumantur tempore, et non alatur Christus, dum esurit. Ecquis hoc dicit? inquies. Hoc enim grave admodum est, quod non verbis, sed factis hæc dicantur. Nam minus grave esset si verbis diceretur, quam cum reipsa efficitur. Annon enim hæc quotidie clamat avaritia, immanis illa et sæva tyrannis, captivis suis? Apponantur vestra comedenda sycophantis, latronibus et insidiatoribus, non autem famelicis et egenis. Annon vos facitis latrones? Annon vos escam præbetis igni invidorum? Annon vos facitis fugitivos et insidiatores, dum quasi escam illis divitias vestras apponitis? Quæ est hæc insania? Insania quippe et manifesta amentia est. arcas implere vestibus, et eum,

[1] Matth. XIX, 12. — [2] Ibid. 21.

quid ad imaginem et similitudinem Dei factus est, nudum, a frigore trementem ac vix rectum stantem despicere. At ille, inquies, tremorem et infirmitatem simulat? Annon times ne fulmen ab hoc verbo accensum ex alto dejiciatur? Ira enim disrumpor, ignoscite. Tu quippe ventri indulgens et pinguis, et ad profundam usque vesperam compotationem extendens, mollibusque fotus stragulis, non censes te pœnas daturum, cum tam inique Dei donis utaris. Neque enim vinum datum est ut inebriemur, neque concessus cibus ut ventrem distendamus, et dirumpamus. Pauperem vero, miserum, non meliore conditione quam mortuum, illum, inquam, ad exactam rationem reddendam cogis; nec metuis Christi tribunal illud horrendum et formidabile? Nam si simulat, ex necessitate et egestate simulat, ob immanitatem et sævitiam tuam, quæ hujusmodi opus habet larvis, quæ non flectitur ad misericordiam. Quis enim adeo miser est et infelix, ut nulla instante necessitate pro uno pane tam indecore se gerat, pulsetur, et tantas sustineat pœnas? Illius itaque simulatio circuit inhumanitatem tuam prædicans. Quia enim supplicans, obsecrans, et miserabilia emittens verba, lamentans, lacrymans, et per totam diem circumiens, ne necessarium quidem invenit alimentum, hanc fortasse technam excogitavit, quæ non tantum illi quantum tibi affert dedecus et probrum. Æquum est enim ut illius misereamur, quia in tantam redactus est necessitatem. Nos autem mille suppliciis digni, quia pauperes ad hæc facienda cogimus. Nam si facile flecteremur, nunquam ille vellet talia sustinere. Et quid dico nuditatem et tremorem? Quod enim longe horribilius est dicam : coacti sunt quidam filios excæcare ætate immaturos, ut in tantæ calamitatis sensum veniremus. Quia enim videntes et nudi circumeuntes, neque ex ætate, neque ex calamitate immisericordes attrahebant,

tot malis aliam graviorem tragœdiam addiderunt, ut famem sedarent, levius esse existimantes hac communi luce, et omnibus concesso radio privari, quam cum perpetua fame luctari, et mortem subire miserrimam. Quia enim non didicistis misereri paupertatis, sed calamitatibus delectari, insatiabilem vestram implent cupiditatem, et sibi et vobis gehenna graviorem incendentes flammam. Et ut discatis hæc et similia ideo contingere, argumentum vobis proferam quod in confesso sit, cui nemo contradicet. Sunt alii pauperes leves, animoque elati, qui famem ferre nesciunt, sed omnia potius quam hoc patiuntur. Hi sæpe vos miserabilibus et gestibus et verbis adeuntes, cum nihil consecuti essent, missis supplicationibus, præstigiatores demum longe retro reliquerunt; alii quidem mandentes coria detritorum calceorum; alii acutos clavos in caput infigentes, alii autem in aquis gelu concretis nudo ventre immorantes; alii autem his absurdiora et acerbiora sustinentes, ut improbum exhibeant spectaculum.

VI. Tu autem dum hæc fiunt stas ridens et admirans, et de aliorum malis ceu pompam agens, dum communis natura dedecore afficitur. Et quid amplius faceret immanis dæmon? Deinde ut promptius hæc faciat, largiorem pecuniam erogas. Et ei quidem qui precatur, Deum invocat, placideque accedit, ne respondere quidem dignaris, neque respicere illum; imo etiam molesta in illum verba effundis, quando frequenter tibi importunus est. Hunccine oportet vivere? hunccine respirare, aut hunc solem videre? Erga illos autem lætus es et liberalis; utpote qui sis ceu agonotheta quidam illius ridiculæ et satanicæ turpitudinis. Quamobrem congruentius iis qui hæc proponunt certamina, et nihil effundunt donec alios viderint male affici, talia verba dicerentur : « Hoscine vivere, omnino respirare, hunc solem videre, qui in communem delin-

quunt naturam, et Deum contumelia afficiunt? « Cum enim Deus dicat : « Da eleemosynam, et do tibi regnum cœlorum ; » non audisti : « Diabolo autem ostendente caput clavis confixum, statim liberalis effectus es. Magisque te inflexit maligni dæmonis machina, tantum inferens damnum, quam Dei promissio millia afferens bona. » Cum oportuisset, etiamsi aurum numerare oporteret, ut hæc non fierent nec facta spectarentur, nihil non agere et pati, ut tanta illa tolleretur insania ; vos autem ut et fiant et facta videantur, nihil non agitis et operamini. Adhuc-ne interrogas, dic mihi, cur sit gehenna? At ne hoc ultra interroges, sed cur una tantum sit gehenna? Quot enim non sunt suppliciis digni hi qui tam crudele et inhumanum constituant spectaculum, ridentque de iis, de quibus lugere et illos et vos oporteret, magisque vos qui ad tam indecore agendum cogitis? Sed, inquies, non cogo. Quomodo, quæso te, non cogis, qui modestioribus et flentibus ac Deum invocantibus ne aurem quidem præbere velis, his vero largiter pecuniam erogas, et multos advocas admirantes? Et recedamus, inquies, eorum miserentes : et tu-ne hoc jubes? Non est hoc misereri, o homo, tantas exigere pœnas pro duobus obolis, præcipere ut pro necessario cibo sese lacerent, et capitis cutem tam acerbe et miserabiliter in multas partes dissecent. Bona verba, inquies, neque enim nos capita clavis configimus. Utinam tu faceres, et res non tam gravis esset. Nam qui quempiam interficit multo gravius facit, quam is qui se ipsum jubet interficere. Quod etiam in his usuvenit : acerbiores enim sustinent dolores, quando sua manu jubentur hæc male jussa exequi, et hæc Antiochiæ, ubi primum appellati sunt Christiani, in qua fuere omnium hominum mitissimi, in qua olim vigebat magnus eleemosynæ fructus. Neque enim præsentibus tantum, sed etiam iis qui procul aberant

mittebant, idque dum fames expectaretur. Quid ergo, inquies, faciendum? Hanc feritatem demittere, egenis vero omnibus edicere, si hæc faciant, nihil accepturos illos esse; si vero modeste accedant, magna fruituros largitate. Si porro hoc ediscant, etiamsi omnium miserrimi fuerint, nunquam eo inducentur ut se sic lanient, ego polliceor. Sed etiam vobis gratiam habebunt, quod illos ab irrisione et dolore tali eripueritis. Nunc autem pro aurigis, etiam filios obtuleritis, et pro saltatoribus, etiam ipsas profuderitis animas; pro Christo autem esuriente, ne minimam quidem facultatum partem dederitis. Sed si tantillum argenti detis, ac si totum solveritis, sic affecti estis, nescientes, quod non dare, sed cum largitate dare, illud maxime est eleemosyna. Ideo Propheta non eos qui solum dant prædicat et beatos dicit; sed eos qui largiter dant. Non solum enim dixit, « Dedit; » sed quomodo? « Dispersit, » dedit pauperibus [1]. » Quid enim prodest si ex divitiis tantum dederis, quantum dederit quispiam verbi gratia ex mari cyathum, neque viduæ magnitudinem animi æmulatus fueris? Quomodo dixeris: « Domine, miserere mei secundum magnam misericordiam tuam, et secundum » multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem » meam [2], » cum ipse non secundum magnam misericordiam miserearis; imo fortassis neque secundum parvam? Valde enim me pudet, cum video divites multos equis freno aureo instructis vectos, qui secum trahunt famulos aurum gestantes: et lectos habent argenteos, multumque alium fastum; cum autem pauperi erogandum est, etiam valde pauperibus esse pauperiores. Sed quid est illud quod sæpe dicunt? Habet, inquit, Ecclesiæ commune. Et quid hoc ad te? Neque enim si ego dedero, tu salvus eris: neque, si Ecclesia dederit, tu peccata tua delevisti. Ideoque

[1] Psal. CXI, 8. — [2] Id. L, 3.

non das quia Ecclesia dare debet egenis? Quia sacerdotes precantur, tu nunquam precaturus es? et quia alii jejunant, tu perpetuo ebrius eris. Nescis quia non ita propter pauperes eleemosynæ legem posuit Deus, ut propter eos ipsos qui largiuntur? An tibi sacerdos suspectus est? Est quidem hoc grave peccatum : sed de hoc non accurate disputabo. Propter te omnia facito, et sic duplicem assequeris mercedem. Etenim quæ nos de eleemosyna dicimus, non dicimus ut ad nos offeras, sed ut tu per te ipsum ministres. Nam si mihi offeras, fortassis a vana gloria corripieris, sæpeque etiam offensus recedes mala suspicatus. Si autem per vos ipsos omnia faciatis, et offensionibus et absurdis suspicionibus liberi eritis, majorque vobis merces erit.

VII. Non igitur hæc dico ut vim vobis faciam ad pecunias huc afferendas; neque indignatus propter sacerdotes qui male audiunt. Nam si succensere et dolere oportet, pro vobis dolendum est qui male dicitis. Iis enim qui frustra et temere male audiunt merces major; dicentibus autem judicium et supplicium gravius erit. Non ergo pro illis hæc dico, sed quod de vobis curam et sollicitudinem geram. Quid enim mirum si ætate nostra quidam in suspicionem veniunt, cum etiam illorum tempore sanctorum qui Angelos imitabantur, qui nihil sibi proprium possidebant, Apostolorum, inquam, murmur fuerit in ministerio viduarum, quod despicerentur pauperes, quando nemo quidquam ex suis facultatibus sibi proprium esse dicebat; sed erant ipsis omnia communia? Ne hos proferamus obtentus; nec in defensionem nostram conferre putemus quod Ecclesia multa possideat. Cum enim facultatum ejus magnitudinem perspicis, cogita etiam inscriptorum pauperum gregem, infirmorum multitudinem, innumerarum expensarum occasiones. Curiose inquire et scrutare : nemo

impedit; imo parati sumus ad rationes vobis reddendas. Sed hyperbole uti volo : cum enim rationes reddiderimus et ostenderimus expensam proventu non esse minorem, imo et aliquando majorem : illud a vobis libenter sciscitarer, cum illo migraverimus, et audierimus Christum dicentem : « Esurientem me vidistis, et non me nutrivistis, » nudum, et non operuistis[1] : » quid dicemus? quam afferemus defensionem? Hunc vel illum adducemus in medium, qui his non obsecutus est, et quosdam ex suspectis sacerdotibus? Et quid hoc ad te, inquiet? Ego enim te accuso de peccatis, quæ admisisti. Purgatio eorum est ut propria abluas peccata, non ut ostendas alios in eadem incidisse. Ecclesia enim ob vestram parcitatem, retinere cogitur ea quæ nunc habet. Quod si omnia secundum apostolicas leges agerent, ejus proventum oporteret esse vestrum animum : quod quidem et tutum esset penuarium, et thesaurus inexhaustus. Nunc autem cum vos quidem thesaurizatis in terra, et omnia in penuariis vestris clauditis : Ecclesia vero impendere necesse habet, viduarum cœtibus, virginum choris, hospitum adventibus, peregrinantium ærumnis, vinctorum calamitatibus, infirmorum et mutilorum necessitatibus, aliis hujusmodi occasionibus; quid faciendum? eos-ne omnes aversari, et tot portus obstruere? Ecquis naufragiis hinc partis suffecerit? fletibus, lamentis, ejulatibus undique allatis? Ne ergo temere loquamur quod in mentem venerit. Nunc enim, ut jam dixi, rationes vobis reddere parati sumus. Si autem secus res se haberet, et si doctores haberetis corruptos, qui omnia raperent et avari essent, neque sic purgatio vestra esset eorum nequitia. Nam benignus ille et sapientissimus Unigenitus Dei Filius omnia videns, sciensque quod contingat multos in diuturno tempore, et tanto orbis spatio esse

1 Matth. XXV, 42, 43.

sacerdotes corruptos ; ut ne per illorum incuriam, eorum qui ipsis subditi sunt socordia augeatur, omnem tollens negligentiæ excusationem, ait : « Super cathedram Moysis » sederunt Scribæ et Pharisæi. Omnia ergo quæ dixerint » vobis facere, facite : secundum opera autem illorum ne » faciatis [1]. » Ostendens, quod etiamsi doctorem improbum habeas, nihil tibi prodesse poterit, nisi iis quæ dicuntur attendas. Neque enim ab iis quæ doctor operatus est, sed ab iis quæ audisti, nec obsecutus illis es : ab his tibi calculum feret Deus. Itaque si ea quæ præcepta sunt feceris, cum multa tunc stabis fiducia ; si vero dictis non obsecutus fueris, etiamsi mille corruptos sacerdotes ostendas ; nihil hoc tibi proderit. Nam et Judas Apostolus erat ; hoc tamen nihil unquam sacrorum expilatores et avaros excusabit. Neque poterit quis accusatus dicere : Enimvero Apostolus fur erat, sacrorum expilator et proditor. Sed hoc nos maxime supplicio tradet et damnabit, quod non aliorum malis ad sanam mentem reducti simus. Ideo enim illa scripta sunt, ut fugiamus illorum imitationem. Idcirco hunc et illum relinquentes, nobis ipsis attendamus. Unusquisque enim nostrum pro se rationem dabit Deo. Ut ergo hanc rationem cum bona reddamus purgatione, nostram componamus vitam, et largam manum egenis porrigamus : scientes hanc solam nostram esse defensionem, si ostendamus nos præcepta recte executos esse ; nullamque esse aliam. Si hanc exhibere possimus, intolerabiles illos gehennæ dolores effugiemus, et futura consequemur bona, quæ nos omnes adipisci contingat gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. XXIII, 2, 3.

HOMILIA XXII.

CAPUT IX.

Nescitis quod qui sacra operantur, ex sacrario vivunt? Qui altari deserviunt, cum altari participant? Ita et Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere[1].

I. Multum curat ostendere non esse vetitum accipere. Ideoque cum tot tantaque antea dixisset, non satis habuit, sed etiam ad legem procedit, præbens exemplum priori convenientius. Non enim par res erat boves in medium adducere, et legem de sacerdotibus diserte latam afferre. Perpende autem mihi etiam in hoc Pauli prudentiam, quam decore et magnifice rem memoret. Neque enim dixit : « Qui sacra operantur ab offerentibus accipiunt. » Sed quid? « Ex sacrario vivunt; » ut nec accipientes probro afficiantur, nec qui præbent extollantur. Quapropter id quod sequitur sic posuit. Neque enim dixit; « Qui altari assident ab immolantibus accipiunt; » sed, « Cum altari » participant. » Nam quæ oblata fuerant, non ultra offerentium erant, sed sacrarii et altaris. Nec dixit, « Sacra accipiunt, » sed, « Ex sacrario vivunt : » rursus ostendens moderationem, et quod non oporteat pecunias colligere, nec ditari. Si autem dicit, « Cum altari participant, » non ex æquo factam distributionem dicit; sed id quod ex debito datur eis solatium. Atqui longe majora apud Apostolos erant. Illic enim honor erat sacerdotium; hic

[1] 1 Cor. IX, 13, 14.

autem pericula, jugulationes, cædes. Ideo omnibus aliis exemplis longe majus erat id quod dicit, « Si nos vobis » spiritualia seminavimus[1]. » Cum enim dicit : « Seminavi-» mus, » tempestates, pericula, insidias et inenarrabilia mala ostendit, quæ sustinebant ii qui prædicabant. Attamen etsi tanta esset excellentia, noluit ea quæ veteris erant legis deprimere, neque sua extollere, sed sua quodam modo comprimit, non a periculis, sed a magnitudine doni, dans illi excellentiam. Non enim dixit : « Si pericula adiimus, si insidiis impetiti sumus ; » sed, « Si nos vobis spiritualia se-» minavimus : » et quæ sunt sacerdotum, quantum fieri potest extollit dicens : « Qui sacra operantur, et qui altari » assident ; » perpetuam illorum servitutem, et perseverantiam volens ostendere. Et cum dixisset sacerdotes qui sunt apud Judæos, et Levitas, et pontifices, utrosque ordines indicat, et qui sunt inferiores et qui superiores ; alios quidem cum dicit, qui sacra operantur ; alios vero cum dicit, qui altari assident. Neque enim omnibus unum opus mandatum erat, sed aliis crassiora, aliis altiora concredita fuerant. Hos igitur omnes complexus, ne quis diceret : « Cur vetera nobis memorasti ? Nescis perfectiorum mandatorum nobis esse tempus ? » Post illa, quod omnibus fortius erat posuit dicens : « Ita et Dominus ordinavit iis qui » Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere. » Et neque hic dicit ali ab hominibus ; sed sicut in sacerdotibus, ex sacro et ex altari, ita et hic, ex Evangelio, dicit : et sicut illic edere, ita et hic vivere ; non mercaturam facere, vel thesaurizare. « Dignus est enim, inquit, operarius mercede » sua[2]. Ego autem nullo horum usus sum[3]. » Quid tum, inquies, si nunc non usus es, in futuro autem vis uti, et propterea hæc dicis ? Apage ; statim namque usus est correctione, sic dicens : « Non scripsi autem hæc, ut sic fiat

[1] 1 Cor. IX, 11. — [2] Matth. X, 10. — [3] 1 Cor. IX, 15.

» in me[1]. » Et vide cum quanta vehementia rem negat et depellit : « Bonum est enim mihi magis mori, quam ut glo- » riam meam quis evacuet[2]. » Et non semel, neque bis, sed sæpius hac utitur dictione : nam et superius dixit : « Non » usi sumus hac potestate ; » et postea rursum, « Ut non » abutar mea potestate ; » et hic : « Ego autem nullo horum » usus sum. » Horum ; Quorum : Multorum exemplorum. Cum enim multa mihi potestatem præberent, miles, agricola, Pastor, Apostoli, lex, ea quæ a nobis in vos fiunt, ea quæ a vobis in alios, sacerdotes, præceptum Christi, nulli horum obtemperavi, ut legem meam abrogarem, et acciperem. Nec mihi dicas illa quæ præterierunt ; etiamsi possim dicere, me multa pridem propterea passum esse. Attamen non illis tantum nitor ; sed etiam de futuris polliceor, me malle mori fame, quam his coronis privari. « Bonum est enim mihi magis mori, inquit, quam ut glo- » riam meam quis evacuet. » Non dixit ; « Legem meam quis » solvat, » sed, « Gloriam. » Ne quis enim dicat ipsum hoc quidem facere ; sed non gaudentem, sed gementem et mœrentem ; lætitiam ingentem ostendere volens, magnamque alacritatem, rem ipsam appellat gloriationem. Tantum aberat ut doleret, ut etiam gloriaretur, et mori malit, quam hac gloria excidere. Ita quod tum fiebat ipsa vita dulcius ipsi erat.

II. Deinde aliunde etiam id extollit, et magnum esse ostendit, non ut se splendidum declararet ; procul enim ille erat ab hoc animi affectu ; sed ut ostenderet se lætari, et suspicionem omnem de medio tolleret. Ideo enim, ut jam dixi, rem vocat gloriationem. Et quid ait ? « Nam si » evangelizavero, non est mihi gloria ; necessitas enim mihi » incumbit ; væ autem mihi est si non evangelizavero. Si » enim volens hoc ego facio, mercedem habeo : si autem

[1] 1 Cor. IX, 15. — [2] Ibid.

» invitus, dispensatio mihi credita est. Quæ est ergo mer» ces mea? ut Evangelium prædicans, sine sumptu ponam » Evangelium Christi : ut non abutar potestate mea in » Evangelio[1]. » Quid, quæso, dicis? si evangelizas, non est tibi gloriatio; sed si sine sumptu ponas Evangelium? Hoc ergo majus est illo? Nequaquam; sed aliunde aliquid amplius habet; quoniam aliud quidem præceptum est; aliud autem a mea voluntate præclare gestum est. Nam quæ supra mandatum fiunt, multam vel inde mercedem habent; quæ autem ex mandato, non tantam. Itaque hac ratione dicit, hoc illo esse amplius; non secundum ipsam rei naturam; quid enim prædicationi par fuerit? hoc enim efficit ut illi cum Angelis concertent. Attamen quoniam illud quidem præceptum est et debitum, hoc autem liberæ voluntatis opus alacriter susceptum; secundum illo amplius est. Ideo ait hoc ipsum interpretans quod nunc dixi : « Si » enim volens hoc facio, mercedem habeo; si autem invitus, » dispensatio mihi tradita est. » Illud « Volens » et « Invitus » accipiens, pro eo quod concreditum, vel non concreditum est. Sic enim illud, necessitas mihi incumbit, intelligendum est, non quod aliquid horum invitus faciat, absit; sed ut qui sit obnoxius iis quæ jussa sunt, et ad distinctionem libertatis quæ dicta est in accipiendo. Ideoque Discipulis dicebat Christus : « Cum omnia feceritis, dicite : « Servi » inutiles sumus; quæ enim debuimus facere fecimus[2]. » Quæ est ergo merces mea? « Ut Evangelium prædicans sine » sumptu ponam Evangelium. » Quid ergo, quæso te, Petrus mercedem non habet? Et quis unquam tantam habuerit, quantam ille? Quid vero reliqui Apostoli? Quomodo ergo dixit : « Si volens quidem hoc ago, mercedem habeo; » si invitus, dispensatio mihi credita est. » Vides hic quoque prudentiam? Neque enim dixit : « Si autem invitus, non

[1] 1 Cor. IX, 16-18. — [2] Luc. XVII, 10.

habeo mercedem ; » sed, « Dispensatio mihi credita est ; » ostendens se sic quoque mercedem habere ; sed talem, qualem is, qui quod jussum erat executus est ; non qualem is qui ex nutu suo alacriter præceptum superavit. Quænam ergo merces est ; « Ut Evangelium prædicans, inquit, sine » sumptu ponam Evangelium ; ut non abutar potestate mea » in Evangelio. » Vide quomodo semper potestatis nomine utatur ; ostendens illud, quod frequenter dixi, quod nec illi quidem, qui accipiunt, digni sint reprehensione. Addidit autem, « In Evangelio ; » simul significans Evangelium, et prohibens ubique rem educere. Docentem enim oportet accipere, non autem otiosum. « Nam cum liber essem ex » omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem[1]. » Hic rursus aliam ponit hyperbolem. Magnum enim est non accipere ; hoc autem quod dicturus est longe majus illo est. Quid autem est id quod dicit : « Non solum non accepi, inquit, neque solum non usus sum hac potestate, sed etiam me servituti subjeci, imo variæ et omnis generis servituti. » Neque enim in pecuniis solum ; sed quod pecuniis longe majus est, in multis et variis negotiis hoc ipsum exhibui. Et servituti me subjeci, cum in nulla re subjectus essem, nec ulla necessitate ducerer ; hoc enim est illud, « Liber cum essem ex omnibus ; » neque uni tantum me subjeci, sed toto orbi terrarum ; » quapropter subjunxit ; « Omnium me servum feci. Nam prædicare jussus eram, et annuntiare ea quæ mihi credita fuerant ; innumerabilia autem machinari et excogitare, ex meo studio profectum est. Nam solvendæ pecuniæ tantum obnoxius eram. Ego vero pro illa exigenda nihil non agebam, plura tentans, quam jussus eram. » Quia enim ex arbitrio, alacritate et charitate erga Christum omnia agebat, insatiabili desiderio salutem hominum exoptabat. Quamobrem ex

[1] 1 Cor. IX, 19.

ingenti alacritate septa transiliebat, per omnia ipsum quoque cœlum transcendens. Ac cum servitutem dixisset, varios illius modos deinde recenset. Quinam illi sunt? « Et » factus sum, inquit, Judæis, tanquam Judæus, ut Judæos » lucrarer[1]. » Et quomodo hoc factum est? circumcidit ut everteret circumcisionem. Ideo non dixit, Judæus; sed tanquam Judæus, quod erat dispensatio. Quid dicis? Præco orbis, qui cœlos ipsos tetigit, et adeo id gratia fulsit, is repente tantum descendit? Etiam, hoc enim est ascendere. Neque enim hoc solum respicias, quod descendat, sed quod etiam eum qui inferne jacet erigat, et ad se adducat. « Iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, cum » non essem sub lege, ut eos qui sub lege sunt lucrifacerem[2]. »

III. Aut est explicatio prioris dicti, aut quidpiam subindicat præter illud prius. Judæos quidem dicens eos qui jam olim ab initio tales erant; sub lege autem, proselytos, aut eos qui fideles erant et adhuc legi hærebant. Non enim ultra erant tanquam Judæi, sed sub lege. Et quando factus est sub lege? Cum tonsus fuit, cum sacrificavit. Hæc porro facta sunt, non quod sententiam mutasset : fuisset enim ea res mala ; sed charitate sese attemperante. Nam ut eos qui vere erant ad hæc traduceret, factus est et ipse (Judæus) non vere, sed tantum id præ se ferens, cum tamen talis non esset, nec ex animo hoc vere faceret. Quomodo enim fecisset, qui alios transmutare curabat; et ideo hoc faciebat, ut alios hoc facientes liberaret ab humilitate hujusmodi? « Iis qui sine lege erant, tanquam sine » lege essem. » Hi neque Judæi erant, neque Christiani, neque Græci; sed extra legem erant, ut erat Cornelius, et si qui alii similes. Ad illos enim ingrediens, multa ad ipsos pertinentia simulabat. Quidam vero dicunt illum

[1] 1 Cor. IX, 20. — [2] Ibid. 21.

subindicare disputationem quam habuerat cum Atheniensibus circa inscriptionem in ara positam, et ideo dicere, iis qui sine lege sunt, tanquam sine lege essem. Deinde ne quis putaret rem illam esse sententiæ mutationem, addidit : « Cum sine lege Dei non essem ; sed in lege essem » Christi ; » id est, cum non modo non sine lege essem, sed etiam non solum sub lege essem ; sed et legem haberem veteri longe sublimiorem, id est, Spiritus et gratiæ : ideo subjungit, Christi. Postea cum id effecisset, ut de sua sententia confiderent, lucrum deinde talis suæ attemperationis ponit, dicens : « Ut lucrifacerem eos qui sine » lege erant. » Et ubique causam affert attemperationis illius ; neque ibi gradum sistit, et ait : « Sed et infirmis » factus sum ut infirmus, ut infirmos lucrifacerem[1]. » Hoc demum dicens ad illos pertinens, propter quod hæc omnia dicta sunt. Atqui illa erant longe majora ; hoc vero convenientius : quamobrem postremum illud ponit. Idipsum quoque apud Romanos fecit, quando de cibis accusabat, et in multis aliis locis. Deinde, ne singula et omnia persequens diutius moretur, ait : « Omnibus omnia factus » sum, ut omnino quosdam salvos facerem[2]. » Vides ne hyperbolem ? Omnibus omnia factus sum, non quod omnes salvos facere sperarem ; sed ut saltem paucos salvos faciam. Et hoc quidem studium, ministeriumque tale subii ; quantum par erat eum qui omnes salvos faceret, non tamen sperans me omnes superaturum esse : quod vere magnum erat, ferventisque animi. Nam qui seminabat, ubique seminabat, nec totum servavit sementem ; attamen quod suum erat præstitit. Et cum servatorum paucitatem dixisset, rursum illa addita voce, omnino, consolatus est eos qui de iis dolerent. Nam etsi fieri non potest ut totum semen salvum sit ; attamen ut totum

[1] 1 Cor. IX, 22. — [2] Ibid.

pereat fieri nequii. Ideo dixit, omnino: quia necesse prorsus est, ut qui tam ferventer rem curat, etiam assequatur. « Omnia autem facio propter Evangelium, ut par» ticeps ejus efficiar[1]; » id est, ut videar et ipse aliquid ex me attulisse, et particeps sim coronarum quæ fidelibus repositæ sunt. Quemadmodum enim dicebat ex Evangelio vivere; id est, ex credentibus; sic et hoc loco, particeps efficiar Evangelii, ut possim communicare cum iis qui in Evangelium crediderunt. Vides-ne humilitatem, quomodo in mercedis retributione, unum inter multos sese ponat, cum plus quam omnes laboraverit? Unde palam est illius præmia majora fore. Attamen non se dignum censet qui primas teneat; sed exoptat ut cum aliis particeps sit coronarum quæ repositæ sunt. Hæc porro dicebat, non quod pro mercede aliqua hoc faceret, sed ut illos hinc quoque attraheret, et per spem hujusmodi illis persuaderet, ut omnia pro fratribus facerent. Vidisti-ne prudentiam? Vidisti-ne diligentiæ magnitudinem? Quomodo plus quam præceptum fuerat fecerit nihil accipiens, cum accipere liceret? Vidisti-ne summam attemperationem; quomodo qui in lege Christi erat, et supremam servabat legem, iis qui sine lege erant, tanquam sine lege esset; Judæis tanquam Judæus, in utrisque summus apparens et omnes vincens? Hoc et tu facito, et ne putes te cadere cum summus sis, si quid propter fratrem humile et abjectum patiaris. Non est enim illud cadere, sed descendere. Qui cecidit enim, jacet et vix resurgit: qui vero descendit, ascendet, et cum multo lucro. Quemadmodum etiam Paulus descendit solus quidem, sed cum orbe ascendit: non simulans, neque enim eorum qui servati sunt lucrum quæsivisset, si simulasset. Hypocrita enim exitium quærit, et simulat ut accipiat, non ut det. Hic vero non sic; sed

[1] 1 Cor. IX, 23.

ut medicus, ut doctor, ut pater; ille quidem ægroto, hic discipulo; alius filio sese attemperat, ut corrigat, non ut noceat : ita etiam hic.

IV. Nam quod ea quæ dicta sunt simulatio non essent, cum nihil hujusmodi vel dicere vel facere cogeretur; sed quod affectum suum fiduciamque ostendere vellet, audi ipsum dicentem : « Neque vita, neque mors, neque Angeli, neque Principatus, neque Potestates, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque aliqua alia creatura, poterit nos separare a charitate, quæ est in Christo Jesu Domino nostro[1]. » Vidisti-ne charitatem igne ardentiorem? ita et nos quoque Christum diligamus, facile namque est, si velimus. Neque enim ille talis erat natura; ideoque priora illius his contraria fuisse scriptum est, ut dicamus opus illud liberi arbitrii esse, et volentibus omnia esse facilia. Ne desperemus ergo; sed etsi maledicus es, etsi avarus, etsi quidvis aliud; cogita Paulum blasphemum fuisse, persecutorem, contumeliosum, peccatorumque primum, et derepente ad ipsum virtutis culmen pervenisse, et nihil ipsi impedimenti priora attulisse. Atqui nemo cum tanto furore nequitiam sectatur, cum quanto ille bellum contra Ecclesiam. Nam tunc ipse suam tradidit animam; et quia non mille manus habebat, ut omnibus Stephanum impeteret, dolebat; et tamen sic quoque modum invenit, quo posset illum pluribus ferire manibus falsorum testium, quorum ipse vestes servabat. Et cum in domos intraret, tanquam fera insiliebat, trahens et lacerans viros, mulieres; tumultu et strepitu ac bellis sexcentis omnia implens. Ita nempe terribilis erat, ut Apostoli etiam post optimam ejus conversionem, nondum auderent ipsi hærere. Attamen post illa omnia talis effectus est, qualis vere fuit. Neque enim plura dicere

[1] Rom. VIII, 38, 39.

opus est. Ubinam ergo sunt illi qui fati necessitatem obtendunt, adversus arbitrii nostri libertatem? Hæc audiant, et ora sua obstruant. Eum enim qui bonus esse velit, nihil impedit, etiamsi inter nequissimos antea censeretur. Ad hoc enim aptiores sumus, quatenus secundum naturam virtus inest nobis, et præter naturam vitium; sicut etiam ægrotare et bene valere. Etenim oculos nobis dedit Deus, non ut impudice aspiciamus, sed ut res ab eo creatas admirantes, Conditorem adoremus. Quod autem hic sit oculorum usus, palam est ex rebus sub aspectum cadentibus. Pulchritudinem namque solis et cœli ex immenso aspicimus intervallo : mulieris vero formam nemo ex tanto spatio noverit. Vides-ne oculum nobis ad hoc maxime datum fuisse? Rursus auditum fecit, non ut blasphema excipiamus verba; sed ut salutaria dogmata. Ideoque cum quidpiam absonum excipit, et animus et ipsum corpus torpescit. « Sermo enim multum jurantis, pilos erigit [1], » inquit. Et si quid crudele vel immite audiamus, rursus horremus; si vero quid numerosum et humanum, et gestimus et lætamur. Os quoque nostrum turpia loquens, pudorem et verecundiam infert; sin autem honesta, placide et cum omni libertate illa emittit. De iis autem quæ sunt secundum natursm nemo erubuerit; sed de iis quæ sunt præter naturam. Et manus quidem cum rapiunt, se occultant, et defensionem quærunt; si vero eleemosynam dent, etiam gloriantur. Itaque si velimus, magnam undique habemus ad virtutem propensionem. Si autem mihi voluptatem ex nequitia partam dicas, cogita nos illam majorem ex virtute decerpere. Etenim bonam habere conscientiam, omnibus in admiratione esse, bonamque spem tenere, omnium jucundissimum est ei qui voluptatis naturam perpenderit; ut contraria omnium molestissima sunt ei, qui doloris na-

[1] Eccli. XXVII, 15.

turam novit; verbi gratia, et probris ab omnibus affici et a se ipso accusari, timere ac tremere præsentia et futura. Et ut id quod dico clarius evadat, supponamus quempiam uxorem habentem proximi nuptias perfodere, et ex hoc improbo furto illa frui quam amat; deinde alium huic opponamus qui uxorem suam complectatur : utque victoria clarior evadat, hic qui sola sua uxore fruitur, etiam illam amet quæ adulteratur, sed amorem cohibeat, nihilque mali faciat, quanquam ne hoc quidem est pura temperantia. Verum ad libitum, ut discas quanta sit virtutis voluptas, ideo hujusmodi drama effinximus.

V. His ergo una comparatis, sic ambos interrogemus; utrius vita dulcior : et audies illum quidem gloriantem et exultantem de victoria quam contra libidinem reportavit; hunc vero, imo non expectandum est ut ab illo quid ediscamus : videbis enim illum, etiamsi id millies negaverit, miserabilius quam ii qui sunt in vinculis affectum. Nam omnes timet et suspectos habet, et uxorem suam et adulteræ virum, ipsamque adulteram, familiares, amicos, cognatos, parietes, umbras, se ipsum; et quod est omnium gravissimum, conscientiam habet reclamantem, et quotidie latrantem. Si vero Dei tribunal in mentem venerit, ne stare quidem poterit. Et voluptas quidem brevis est; dolor autem hinc partus perpetuus. Nam et vespere et in nocte, in solitudine, in civitate et ubique accusator sequitur, gladium monstrans acutum, et intolerabilia supplicia, metu consumens illum. Ille vero temperans, his omnibus vacuus, in libertate est, et secure uxorem suam videt, filios, amicos, et liberis oculis aspicit omnia. Si autem is qui amat, et tamen se continet, tanta fruitur voluptate : qui non amat, sed pure temperans est, quo portu, qua tranquillitate, non dulciorem et placidiorem possidebit animam? Ideo certe adulteros videris paucos,

temperantes autem plures. Quod si hoc dulcius esset, hoc ipsum multi eligerent. Nec mihi dicas legum timorem, neque enim hic illos continet, sed absurditatis magnitudo, et quod plura ibi sint tristia quam suavia, et conscientiæ quoque calculus. Et adulter quidem talis est. Si placet autem, avarum quoque adducamus in medium, alium rursus iniquum amorem detegentes. Etenim ipsum etiam videbimus eadem formidantem, nec valentem pura frui voluptate. Mente namque versans eos qui injuria afficiuntur, et eos qui commiseratione ducuntur, et communem omnium de illo calculum, mille agitatur ipse fluctibus. Neque hoc solum molestum ipsi est; sed neque dilecta sua frui potest. Talis enim est avarorum mos. Habent, non ut fruantur, sed ut non fruantur. Quod si hoc tibi ænigma esse videtur, quod adhuc pejus et magis perplexum est audi; ipsos nempe non ideo solum voluptate privari quod non audeant bonos frui ut velint, sed etiam quod nunquam impleantur, ac semper in siti versentur, quo quid molestius et gravius fuerit? At justus non est talis, sed tremore, odio, metu et hac incurabili siti liber est. Ac quemadmodum illum omnes execrantur; ita huic omnes bene precantur; ac sicut ille nullum habet amicum, sic iste nullum inimicum. Quid igitur, hæc in confesso cum sint, aut nequitia injucundius, aut virtute suavius fuerit? Imo vero etiamsi innumera dixerimus, nemo vel vitii mœrorem, vel virtutis voluptatem verbis exprimere possit, donec illa fruamur. Tunc enim et felle amarius inveniemus vitium, cum mel virtutis degustabimus. Est enim etiam nunc vitium, injucundum, onerosum et molestum; quod neque illi negant, qui ipsi famulantur. Cum autem ab illo abscesserimus, tum illius acerba jussa accuratius sentiemus. Quod si multi ad illud accurrant, nihil mirum; quandoquidem et pueri sæpe, minus dulcia eli-

gentes, ea quæ magis delectant despiciunt, et ægroti pro fluxa brevique gratia, perpetuam tutioremque lætitiam amiserunt. Hoc autem ex amantium imbecillitate et stultitia provenit, non ex ipsa rerum natura. Qui enim cum voluptate vivit, is est qui virtutem sectatur, hic vere dives et vere liber est. Quod si quis alia quidem virtuti concesserit, libertatem, securitatem, a curis vacuum esse, neminem timere, neminem suspectum habere; voluptatem vero ipsi non concesserit, hic mihi in mentem veniet profuse ridere. Quid enim aliud est voluptas, quam a curis liberari, a timore, a mœrore, et a nulla re posse vinciri? Uter enim, quæso, in voluptate est, is-ne qui furit, agitatur, et a multis cupiditatibus confoditur, neque apud se consistit; an qui ab omnibus hisce fluctibus liber, in philosophia ceu in portu sedet? Annon palam est hunc esse? Sed hoc cernitur virtuti proprium. Itaque vitium, solum nomen habet voluptatis, re autem ipsa vacuum est. Et antequam illa fruaris, insania est, non voluptas; postquam illa frui contigerit, ipsa statim extinguitur. Si ergo neque initio, neque postea licet ejus videre voluptatem, ubi cernetur et quando? Ut autem id quod dico clarius ediscas, exemplo rem tractemus. Attende autem. Captus est quispiam amore mulieris pulchræ et formosæ. Hic donec assequatur optatum, furentibus et insanis similis est; postquam autem assecutus est, concupiscentiam extinxit. Si ergo neque initio voluptatem habet; furor enim tunc est; neque in fine; nam concubitu œstrum extinxit: ubinam illam inveniemus? Sed res nostræ non ita se habent, sed initio perturbatione vacuæ sunt, et usque in finem voluptas vigens perseverat; imo potius non finis est voluptatis in nobis, neque bona nostra terminum habent, neque hæc voluptas unquam dissolvitur. Hæc itaque omnia cogitantes, si voluptatem amamus, virtutem suscipiamus ut et præ-

sentia et futura bona assequamur, quæ utinam nos omnes adipisci contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto sit gloria, imperium et honor, nunc et semper, et in omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXIII.

CAPUT IX.

Nescitis quod ii qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium?

I. Cum ostendisset rem esse admodum utilem sese attemperare, et hanc esse summam perfectionem: et quod ipse (Paulus) cum plus quam omnes ad perfectionem ascendisset, imo transcendisset, eo quod (ad victum necessaria) non acceperit, plus quam omnes postea descenderit, et utriusque rei tempora nota fecisset nobis, perfectionis nempe et attemperationis, jam illos acrius perstringit, subindicans hoc ab ipsis factum, quod perfectionis esse videtur, vanum et superfluum esse laborem. Neque rem ita clare dicit, ne impudentius agerent: per illa autem quæ probat, hoc ostendit. Et cum dixisset illos in Christum peccare, et fratres perdere, nihilque illos utilitatis accipere a perfecta scientia, nisi adsit charitas, rursus ad commune exemplum venit et ait: « Nescitis quod ii qui in stadio cur» runt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? » Hoc autem dicit, non quasi hic unus ex multis salutem sit consecuturus, absit; sed quod nos debeamus studium

[1] I Cor. IX, 24.

adhibere multum. Sicut enim ibi multis in stadium descendentibus, non coronantur multi; sed unus id assequitur; nec sufficit in certamen descendere, neque inungi et concertare; ita et hic quoque non satis est credidisse, et utcumque decertasse; sed nisi ita curramus ut usque in finem inculpatos nos præbeamus, et bravio propinqui simus, nihil assequemur. Si enim te perfectum existimas secundum scientiam, nondum tamen totum accipies, id quod subindicans dicebat : « Sic currite ut comprehendatis. » Nondum ergo comprehenderant. Et cum ita dixisset, modum etiam docet. « Omnis autem qui in agone contendit, » ab omnibus abstinet[1]. » Quid est, ab omnibus abstinet? Non ab hoc quidem abstinet, in alio autem peccat; sed et a gula, a lascivia, ab ebrietate, et ab omnibus vitiis abstinet. Nam hoc, in externis quoque certaminibus observatur. Neque enim certantibus certaminis tempore inebriari licet, neque scortari, ne vires solvant; neque alii rei cuipiam operam dare; sed ab omnibus prorsus abscedentes, solis gymnasiis dant operam. Si autem illic hæc fiunt, ubi corona uni datur; multo magis hic, ubi major est largitas. Neque enim unus tantum est qui coronatur, et præmia labores longe superant. Ideoque pudorem incutiens ita loquitur : « Et illi quidem ut corruptibilem coronam ac» cipiant, nos autem incorruptam. Ego igitur sic curro, » non quasi in incertum[2]. » Cum illos ab externis pudore affecisset, se quoque demum in medium adducit, quod est optimus doctrinæ modus. Idcirco ubique ita facere deprehenditur. Quid sibi vult autem : « Non in incertum? » Ad scopum quemdam aspicio, inquit, non frustra et incassum; sicut vos. Quid enim vobis amplius accedit, cum in idolorum templa intratis, si illam ostentetis perfectionem? Nihil. At non talis sum ego; sed quæcumque facio,

[1] 1 Cor. IX, 25. — [2] Ibid. 26.

ad salutem proximi facio; sive perfectionem ostendam, propter ipsum, sive me attemperem, propter ipsum; sive Petrum superem in eo quod nihil accipiam, ne ipsis offendiculo sim; sive plus quam omnes me demisero, ut qui circumcidar et tondear, ne ipsi supplantentur, hoc est illud: « Non in incertum. » Tu vero cur, quæso te, comedis in templo idolorum? sed rationabilem causam proferre non possis. Cibus enim te commendat Deo; et neque si comedas, plus habes; neque si non comedas, minus. Frustra ergo et inconsiderate curris; hoc enim sibi vult illud, « In incertum. Sic pugno, non quasi » aërem verberans[1]. » Rursus illud, non temere et inconsiderate subindicans hoc ait: Habeo enim quem feriam, nempe diabolum. Tu vero ipsum non feris, sed vires tuas temere effundis. Interim illos quasi sustinens, ita loquitur. Quia enim vehementius illos insectatus fuerat in præcedentibus, rursus reprimit increpationem, ad finem orationis profundam plagam reservans. Hic enim ait illos temere et inconsiderate agere; postea ostendit, quod etiam in magnam sui capitis perniciem, et quod, præter damnum fratrum, neque ipsi culpa vacent hæc audentes. « Sed castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte » cum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar[2]. » Hic ostendit eos et ventris implendi desiderio teneri, et ipsi laxare habenas, et perfectionis obtentu ingluviem implere suam; quod superius dicere parturiebat, cum ita loqueretur: « Escæ ventri, et venter escis. » Quia enim fornicationem deliciæ pariunt, et hoc peperit idololatriam; jure sæpe hunc insectatur morbum. Et cum ostendisset quanta passus esset propter Evangelium, hoc quoque ponit cum illis. Sicut enim, inquit, mandata supergressus sum; idque cum non leve illud negotium esset. Omnia enim, in-

[1] I Cor. IX, 26. — [2] Ibid. 27.

quit, sustinemus; ita et nunc multum sustineo laborem, ut temperanter vivam. Nam etsi facile litigari potest cum cupiditate et ventris tyrannide, attamen ipsam refreno, nec me ei dedo ægritudini, sed omnem subeo laborem ut ne ab illa abstrahar.

II. Ne enim putetis me absque negotio hoc præstare. Nam cursus est, et omnis pugnæ genus, et naturæ tyrannis frequenter insurgens, ut libertatem assequatur. At illam non fero, sed coërceo, et cum multis sudoribus subigo. Hæc porro dicit, ut nemo desperet in suscipiendis pro virtute certaminibus, quia laboriosa res est. Ideo ait : « Castigo et in servitutem redigo. » Non dixit, « Occido; non enim inimica est caro; sed, « Castigo et in servitutem redigo,» quod domini est, non inimici; doctoris, non hostis; pædotribæ, non adversarii. « Ne forte cum aliis prædicavero, » ipse reprobus efficiar. » Si vero Paulus hoc timuit qui tot homines docuit; et timuit postquam prædicavit et factus est Angelus, totiusque orbis patrocinium suscepit, quid nos dixerimus? Ne putetis enim, inquit, quia credidistis, hoc vobis sufficere ad salutem. Si enim mihi prædicasse, docuisse, innumeros adduxisse non satis est ad salutem, nisi ea, quæ me spectant inculpata proferam, multo magis vobis. Deinde ad alia exempla progreditur; et ut antea exempla posuit Apostolorum, communis consuetudinis, sacerdotum, et sua quoque; sic et nunc Olympicorum certaminum. Et postquam sua posuit, rursus ad antiquas pergit historias. Et quia asperius locuturus est, communem facit admonitionem, neque de propositis tantum, sed etiam de omnibus Corinthiorum ægritudinibus verba facit. Et de externis certaminibus, « Nescitis, » inquit; hic autem, « Nolo autem vos ignorare, fratres. » Hoc autem dicebat, ostendens ipsos hac de re non esse admodum eruditos. Et quid est illud? « Quod patres nostri omnes,

»inquit, sub nube fuerunt, et per mare transierunt; »et in Moyse baptizati sunt in nube et in mari; et »omnes eamdem escam spiritualem manducaverunt, et »eumdem potum spiritualem biberunt. Bibebant enim de »spirituali consequente eos petra. Petra autem erat Chris- »tus. Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo[1]. » Et qua de causa hæc dicit? Ut ostendat, quod sicut illis non profuit, quod tantum acceperint donum, ita neque iis, quod baptisma acceperint, et spiritualium mysteriorum consortes fuerint, nisi vitam tanta gratia dignam exhibeant; ideoque adducit baptismatis et mysteriorum typos. Quid sibi vult illud : « In Moyse baptizati sunt? » Quemadmodum nos Christo credentes et ejus resurrectioni baptizamur, ut qui et ipsi mysteriorum participes futuri simus ; « Baptiza- »mur enim, inquit, pro mortuis[2], » id est, corporibus nostris; ita et illi, Moysi fidentes, id est, videntes illum primum trajicientem, ausi sunt et ipsi quoque in aquas ingredi. Sed quia vult figuram prope veritatem adducere, non ita dicit, sed veritatis nominibus etiam in typo usus est. Et hoc quidem est symbolum lavacri; quæ sequuntur autem, sacræ mensæ. Ut enim tu corpus Dominicum comedis; sic et illi manna ; et ut tu sanguinem bibis, ita et illi aquam de petra. Etiamsi enim sensilia essent illa quæ fiebant, at spiritualiter præbebantur, non secundum naturæ consequentiam; sed ex doni gratia, et cum corpore animam quoque nutriebant, ad fidem inducentia. Ideo de cibo quidem nihil dixit; erat enim mutatus, non tantum modo, sed etiam natura; manna quippe erat; de potu vero, quia dandi modus solus præter opinionem erat, ac probatione opus habebat; ideo cum dixisset : « Eumdem »potum spiritualem bibebant, » subjunxit : « Bibebant enim »ex spirituali consequente petra ; » et addidit, « Petra au-

[1] 1 Cor. x, 1-5. — [2] Id. xv, 29.

» tem erat Christus. » Non enim petræ natura aquam emittebat, inquit, alioquin autem antea scaturiisset; sed alia quædam petra spiritualis hoc totum faciebat, id est, Christus, qui semper ipsis præsens erat, et omnia mirabiliter operabatur. Ideo namque dicit, Consequente. Vidistine Pauli sapientiam, quomodo eum ostendit utrumque suppeditavisse, et hac ratione typum prope veritatem adduxit? Qui enim illa, inquit, ipsis suppeditavit, hic ipse hanc apparavit mensam : et idem ipse illos per mare, te per baptismum duxit; illisque manna et aquam, tibi corpus et sanguinem præbuit. Et talia sunt ea quæ donum ejus spectant. Videamus vero etiam sequentia, et consideremus an cum dono indigni visi essent illi, ipsis pepercerit. At hoc dicere non possis. Ideo subdidit : « Sed non « in pluribus eorum beneplacitum est Deo, » etsi tanto illos honore dignatus est. At nihil hoc illis profuit; sed plures ex iis perierunt; atqui omnes periere. Ne autem videatur illis extremum perniciem prophetare, ideo dixit, plures. Atqui erant innumerabiles : sed nihil profuit multitudo : omniaque illa erant amoris indicia; sed neque hoc ipsis profuit, quoniam quæ amoris erant non rependerant. Quia enim iis quæ de gehenna dicuntur multi non credunt, utpote quæ non appareant, nec videantur, ab iis quæ jam facta fuerant ostendit, Deum punire peccatores, etiamsi innumeris illos affecerit beneficiis. Nam si futuris non creditis, inquit, iis certe quæ jam facta sunt non fidem negabitis.

III. Considerate ergo quot beneficia illis præstiterit; ab Ægypto et a captivitate ipsos liberavit, mare stravit, ex cœlo manna demisit, ex terra fontes aquarum non expectatos emisit, ipsis ubique præsens erat miracula edens, et undique ipsos muniens. Attamen quia tanto dono dignum nihil exhibuere, non pepercit illis, sed omnes perdidit. « Nam prostrati sunt, inquit, in deserto; » repenti-

num illorum interitum, pœnas et supplicia divinitus immissa per hoc dictum declarans, et quod proposita præmia non sint asseculi. Neque enim in terra promissionis hæc eis fecit; sed extra et procul ab illa regione, duplici afficiens supplicio, et quod non concederet ipsis terram videre, quam ipsis promiserat, et quod gravi supplicio affecerit. Et quid hæc, inquies, ad nos? Ad te utique spectant: ideo subjunxit: « Hæc autem in figura » facta sunt nostri[1]. » Sicut enim dona figuræ sunt, ita quoque supplicia figuræ: et sicut baptisma et mensa prius describebantur, ita in sequentibus, propter nos præsignificatum est, quod qui tali dono indigni fuerint supplicio afficiendi sint, ut talibus exemplis moniti temperantiores simus. Ideo addidit: « Ut non simus concupiscentes » malorum, sicut illi concupierunt[2]. » Sicut enim in beneficiis typi præcesserunt, et secuta est veritas; sic et in suppliciis sequetur. Vides-ne quomodo ostendat, non modo quod puniendi sint; sed etiam quod magis quam illi? Nam si illud quidem typus est, hoc autem veritas, necesse est in suppliciis magnum esse culmen, ut etiam in donis. Et perpende in quosnam primum invehatur; in eos nempe qui in templis idolorum comedebant. Cum dixisset enim: « Ne » sitis concupiscentes malorum, » quod universale erat, quod in specie erat subjunxit, ostendens singula peccata ex mala esse cupiditate; et primum hoc dixit: « Neque » idololatræ efficiamini sicut quidam ex ipsis, quemadmo- » dum scriptum est: Sedit populus manducare et bibere, et » surrexerunt ludere[3]. » Audisti quomodo tandem idololatras vocet? sed hic quidem pronuntians, postea autem etiam probans. Causam autem posuit ob quam ad mensas illas accurrebant: ea erat gula. Quapropter cum dixisset: « Ne » simus concupiscentes malorum, » et addidisset, « Ne si-

[1] 1 Cor. x, 6. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 7.

» tis idololatræ, » hujusce iniquitatis causam posuit; hæc autem erat gula. « Sedit enim, inquit, populus manducare et bibere; » et finem inde sequentem addit, nempe, « Surrrexerunt ludere. » Ut illi, inquit, a deliciis ad idololatriam devenerunt; sic timendum est ne vos inde eo decidatis. Vidisti-ne quomodo ostendat hosce perfectos illis esse imperfectiores? quos pungebat non eo solum, quod non sustinerent; sed quod etiam illi ex ignorantia, alii ex ingluvie peccarent: et illorum quidem perniciei punitionem his tribuit; hos autem non sinit sui peccati causam referre in alium; sed et sui et aliorum damni ipsos obnoxios pronuntiat. « Neque fornicemur, sicut quidam » ex ipsis fornicati sunt. » Quare hic fornicationem memorat, cum de illa antea tantum disseruerit? Mos est semper Paulo, cum de multis accusat peccatis, ordine illa ponere, et proposita singulatim persequi, ac rursus ubi de aliis loquitur, priora etiam repetere. Quod Deus quoque faciebat in Veteri Testamento, in singulis delictis vitulum Judæis memorabat, et illud peccatum in medium adducebat. Hoc itaque et Paulus hic facit, illud simul commemorans peccatum et docens hoc prodiisse ex deliciis et gula. Quapropter adjecit: « Neque fornicemur sicut quidam eorum » fornicati sunt, et ceciderunt una die viginti tria millia[1]. » Et cur non ponit etiam idololatriæ punitionem? An quia clarum erat et manifestum? An quia tunc plaga non tanta fuit, quanta Balaami tempore, cum initiati sunt Beelphegor, Madianiticis mulieribus in aciem accedentibus ipsosque ad libidinem allicientibus, secundum Balaami consilium? Nam quod hoc malum consilium Balaami esset, declarat Moyses postea dicens in fine libri Numerorum: « Balaam quoque filium Beor occiderunt in bello Madian » cum mulieribus, et adduxerunt spolia. Et iratus est

[1] 1 Cor. x, 8.

» Moyses, et dixit : Cur vivas cepistis omnes mulieres? » Ipsæ enim erant filiis Israël in scandalum secundum verbum Balaam, ut deficerent et despicerent verbum Domini propter Phegor[1]. Neque tentemus Christum, sicut » quidam eorum tentaverunt et a serpentibus perierunt[2]. »

IV. Per hoc rursus aliud subindicat crimen, quod etiam in fine ponit, accusans illos quod de signis pugnarent, et propter tentationes murmurarent dicentes : Quando venient bona? Quando præmia? Ideoque subjungit illos corrigens ac terrens : « Neque murmuraveritis sicut quidam » eorum murmuraverunt, et perierunt ab exterminatore[3]. » Non est enim solum quod quæritur pati pro Christo, sed etiam quæ accidunt fortiter ferre et cum omni voluptate. Hoc est enim omnino corona; ut si hoc non fuerit, pœna etiam sequatur eos qui ægre ferunt. Ideo Apostoli flagris cæsi gaudebant, et Paulus in afflictionibus gloriabatur. « Hæc autem omnia in figura contingebant illis; scripta » sunt autem ad correptionem nostram, ad quos fines sæ- » culorum devenerunt[4]. » Rursus terret finem memorans, et ad majora prioribus expectanda præparat. Nam quod pœnas daturi simus, ex dictis, inquit, planum est etiam iis qui iis quæ de gehenna dicuntur fidem non habent; quod autem graviores, ex eo quod plura consecuti simus beneficia, et ex eo quod illa typi essent. Nam si in donis exuperantia sit; palam est in supplicio quoque fore. Ideoque figuras appellavit, et propter nos scripta sunt, inquit, et finem in memoriam revocavit, ut consummationis mentionem faceret. Non enim talia tunc erant supplicia, quæ finem accipiebant et tollebantur; sed pœna erit æterna. Sicut enim hujus vitæ pœnæ simul cum vita solvuntur, sic illic pœnæ æternæ erunt. Cum autem dicit, fines sæculorum, nihil aliud dicit, quam quod de cætero instet

[1] Num. XXXI, 8, 9, et 15, 16.— [2] 1 Cor. X, 9.— [3] Ibid. 10.— [4] Ibid. 11.

judicium illud horrendum. « Itaque qui se existimat stare, » videat ne cadat [1]. » Rursus illorum fastum dejecit qui de scientia sua altum sapiebant. Si enim illi qui tanta sunt bona consecuti, talia passi sunt, et alii quidem pro murmuratione solum tales luere pœnas; alii quod tentassent, et neque populus Deum est reveritus, neque quod tam multa consecutus esset; multo magis in nobis, nisi vigilemus, hoc erit. Et apposite dixit : « Qui se existimat stare. » Hoc enim non est stare, ut stare oportet, sibi ipsi confidere; qui talis est enim, citius cadet; nam illi quoque, nisi altum sapuissent et confidissent, sed si sese cohibuissent, non hæc passi essent. Unde liquet arrogantiam maxime, deindeque socordiam et gulam, horum esse fontes malorum. Itaque si stas, cave ne cadas. Nam hic stare, non est firmiter stare, donec liberemur a præsentis vitæ fluctibus, et ad tranquillum portum appellamus. Ne itaque altum sapias quod stes, sed cave lapsum. Si namque Paulus timuit omnium fortissimus, multo magis nos timere oportet. Apostolus itaque dicebat : « Quapropter qui sibi » videtur stare, videat ne cadat. » Nos autem ne hoc quidem possumus dicere, cum omnes fere lapsi et prostrati sint humique jaceant. Cui enim hoc dicam? Illi-ne qui quotidie rapit? Sed jacet ille magno lapsu dejectus. An scortatori? Sed humi projectus est. An ebrioso? At ipse quoque jacet, et nescit se jacere. Itaque jam non est tempus hujus proferendi verbi, sed illius prophetici, quod dicebat Judæis : « Num qui cadit, non resurgit [2]? » Etenim omnes jacent, nec volunt resurgere. Quamobrem adhortatio nobis est, non ut ne cadamus; sed ut ii qui jacent possint resurgere. Resurgamus igitur vel sero tandem, dilecti, resurgamus et fortiter stemus. Quousque jacemus? Quousque ebrii sumus, multa rerum sæcularium concupiscentia

[1] 1 Cor. x, 12. — [2] Jerem. VIII, 4.

gravati? Opportunum est nunc dicere : Ad quem loquar et testificabor? usque adeo omnes ad ipsam virtutis doctrinam obsurduerunt, et multis hinc repleti sunt malis. Et si possemus animas videre nudas, ut in exercitibus post conflictum, alii mortui, alii vulnerati videntur; sic in Ecclesia videremus. Quamobrem obsecro et oro, manum alter alteri porrigamus, et exurgamus. Nam et ego ex sauciorum numero sum, et eorum qui pharmacis opus habent. Sed ne ideo animum despondeatis. Nam etsi gravia sunt vulnera, at non incurabilia. Talis est noster medicus; modo vulnera sentiamus. Etiamsi in extremum nequitiæ venerimus, multas nobis aperit vias salutis. Nam si proximo iram remiseris, remittentur tibi delicta. « Si enim, inquit, » remiseritis hominibus, remittet et vobis Pater vester cœ- » lestis [1]. » Et si eleemosynam dederis, condonabit tibi peccata. « Iniquitates enim tuas, inquit, eleemosyna re- » dime [2]. » Si diligenter oraveris, remissione frueris. Et hoc ostendit vidua, quæ immanem illum judicem frequenti petitione inflexit. Si peccata tua accusaveris, habes consolationem. « Dic tu enim primus peccata tua, ut justi- » ficeris [3]. » Si pro iis tristis fueris, et hoc tibi pharmacum erit maximum. « Vidi enim, inquit, quod dolore affectus » sit, et abierit tristis, et curavi vias ejus [4]. » Et si quid mali passus, fortiter illud tuleris, totum exuisti. Hoc quoque enim diviti illi Abraham dicebat : Recepit Lazarus mala sua, et hic consolationem habet [5]. » Si viduæ misertus fueris, abluuntur peccata tua. Nam ait : « Judicate pupillo, » defendite viduam, et venite, disceptemus. » Ait Dominus : « Et si fuerint peccata vestra sicut puniceum, ut nivem » dealbabo; et si fuerint ut coccinum, ut lanam dealbabo [6]. » Neque enim vel cicatricem vulnerum sinit apparere.

[1] Matth. VI, 14. — [2] Dan. IV, 24. — [3] Isaï. XLIII, 26. — [4] Id. LVII, 17. — [5] Luc. XVI, 25. — [6] Isaï. I, 17, 18.

V. Sed etiamsi venerimus in illud profundum malorum, in quod incidit is qui paterna bona exedit et siliquis vescebatur, et pœnitentiam egerimus, omnino salvi erimus. Etiamsi decem millia talenta debeamus, et procidamus, injuriarumque memoriam deponamus, omnia nobis remittuntur. Etiamsi illic aberraverimus, ubi ovis ab ovili aberravit, inde ille nos reducit; si modo velimus, dilecti. Benignus enim est Deus; ideoque satis illi fuit, si is qui decem millia talenta debebat, ante se procumberet, et si is qui paterna bona absumpserat, reverteretur, et si errans ovis portari vellet. Cogitantes igitur benignitatis ejus magnitudinem, hic illum nobis propitium reddamus, et præoccupemus faciem ejus in confessione, ut ne hinc abeuntes sine defensione, extremum subeamus supplicium. Si enim in præsenti vita qualemcumque adhibeamus diligentiam, maxima lucrabimur; si autem non meliores effecti abscesserimus, etiamsi illic vehementi pœnitentia ducamur, nihil nobis proderit. Oportebat enim intra septa manentem decertare, non autem postquam solutum fuit theatrum lamentari et flere inutiliter, ut dives ille faciebat, lamentans et ejulans, sed jam frustra et incassum, quia tempus illud despexerat quo hæc facere oportuit. Non ille autem solus, sed multi alii jam sunt divites ipsi similes, qui pecunias quidem despicere nolunt; sed loco pecuniarum animam despiciunt : quod mirari subit mihi, cum video illos Dei misericordiam precantes, et ita affectos erga se ipsos ut incurabiles sint, animæque suæ tanquam inimicæ non parcentes. Ne ludamus, o dilecti, ne ludamus neque nos ipsos despiciamus, dum rogamus Deum ut nostri misereatur, et misericordiæ ejus, pecunias, delicias et omnia anteponimus. Neque enim si quis tibi dicam offerret et quempiam accusans diceret illum mille mortes subiturum, cum posset modica pecunia sese redimere, mallet

mori, quam aliquid ex suis numerare; misericordia aut venia illum esse dignum diceres. Hoc ergo et de te ipso reputa. Nam nos quoque hoc facimus, et salutem nostram despicientes, pecuniis parcimus. Quomodo ergo Deum precaris ut tibi parcat, cum tu ipse tibi non parcas, et animæ pecunias præferas? Quocirca admodum obstupesco cogitans quantæ in pecuniis lateant præstigiæ; imo non in pecuniis, sed in iis qui decipiuntur animis. Sunt enim, sunt utique, qui multum hasce præstigias irrident. Quid enim in illis est, quod nos fascinare possit? Nonne inanimata est materia? Nonne fluxa? Nonne infida est ejus possessio? Annon timoribus plena est et periculis? Annon cædibus et insidiis? Annon inimicitia et odio? Annon socordia et nequitia multa? Annon terra est et cinis? Quæ insania? Quis morbus? At non accusandi sunt tantum, inquies, hoc morbo laborantes, sed etiam solvendus est amor. Et quo alio modo solvemus, quam ostendentes rem esse malam, innumerisque plenam malis? At non facile est id amanti persuadere. Itaque alia ipsi pulchritudo opponenda est; sed cum ægrotet, incorpoream non videt pulchritudinem. Corpoream ergo illi ostendamus, et dicamus illi : Cogita prata, et flores qui in illis sunt, quovis auro elegantiores, et quibusvis lapillis et gemmis gratiores et pellucidiores. Cogita limpida fontium fluenta, fluvios, qui instar olei sine strepitu e terra profluunt. Ascende in cœlum et vide solis pulchritudinem, lunæ decorem, stellarum flores. Et quid hoc, inquies? non enim illis utimur ut pecuniis. Atqui magis quam pecuniis, quatenus eorum usus est magis necessarius, et iis fruimur securius. Neque enim times, ne quis illa, ut pecunias, auferens discedat. Sed licet tibi de iis perpetuo confidere, atque sine ulla cura vel sollicitudine. Si autem ideo doles, quod cum aliis fruaris illis, et quod non solus illa possideas, ut pe-

cunias; non pecunias, sed avaritiam solam mihi amare videris: nec pecunias amares, si communes omnibus prostarent. Cum igitur dilectam invenerimus, nempe avaritiam; age, ostendam tibi, quomodo illa te odio habeat et aversetur: quot contra te gladios acuat, quam multa fodiat barathra, quam multos tendat laqueos, quanta apparet præcipitia; ut sic amorem extinguas. Undenam hæc sciri possunt? ex viis, ex bellis, ex mari, ex tribunalibus. Nam mare implet sanguine, et judicum sæpe cruentat gladios, sæpe injuste, eosque qui noctu et interdiu in viis insidiantur ipsa armat, et suadet ignorare naturam: parricidas facit et matricidas, et omnia mala in vitam infert.

VI. Ideoque Paulus vocat illam malorum radicem. Ipsa amatores suos non meliore conditione jacere sinit, quam eos qui metalla operantur. Quemadmodum enim illi perpetuo in tenebris conclusi et vincti inutiliter laborant; sic et isti in speluncis avaritiæ defossi, nemine necessitatem inferente, sua sponte sibi supplicium attrahunt, se insolubilibus circumligantes vinculis. Et ad metalla damnati quidem, vespere saltem adveniente a laboribus solvuntur; hi vero et die et nocte improba hæc metalla defodiunt. Et illis quidem modus est constitutus laboriosæ illius operationis; hi vero nullum modum norunt; sed quo magis foderint, eo majorem appetunt miseriam. Si autem illi quidem inviti, hi vero sponte sua, morbi mihi dicis gravitatem, quod nempe liberari non possint, siquidem malam suam sortem non oderunt. Sed quasi sus in luto, sic illi in avaritiæ fœtoribus volutati sibi placent, graviora patientes quam damnati illi. Nam quod pejore conditione sint, audi quæ ad illos spectant, et tunc audies quæ ad hos pertinent. Dicitur ergo terra illa aurifera latibula et recessus habere in tenebrosis illis speluncis. Facinorosum, qui ad illos labores damnatus est, ideo lucernam acci-

pientem et ligonem, ita ingredi, et gutturnium afferre ut inde oleum in lucernam infundat, quia tenebræ illic sunt etiam interdiu, ut jam dixi. Deinde quando tempus infelicem illum vocat ad cibum, ipsum quidem tempus ignorare narrant; vincti vero custodem superne vehementer pulsantem speluncam, per strepitum et vocem indicare finem esse diei. Annon inhorruistis hæc audientes? Videamus ergo annon his graviora patiantur avari. Nam hi quoque graviorem habent carceris custodem, avaritiam, et eo graviorem, quod cum corpore animam simul colliget. Hæ vero tenebræ sunt illis horribiliores; non sunt enim sensibiles, sed illas intus parientes avari, quocumque abierint, ubique secum circumferunt: extinctus est enim ipsis animæ oculus. Ideoque Christus illos maxime omnium miseros prædicat dicens: « Si autem lumen quod in te est, » tenebræ sint, tenebræ quantæ erunt[1]? » Et illi quidem saltem lucernam habent lucentem; hi autem illa privantur: ideoque quotidie in barathra incidunt innumera. Et damnati illi quidem adveniente nocte respirant, in communem eorum, qui diem infeliciter transegerunt, tranquillitatem navigantes, in noctem dico; avaris autem hunc portum obstruxit avaritia; tot et tantis curis noctu distinentur in otio, nemine negotium faciente, se ipsos macerantes. Et quæ hic quidem aguntur talia sunt; quæ vero illic, quis sermo recensere possit, fornaces intolerabiles, fluvios igne ardentes, dentes stridentes, insolubilia vincula, vermem venenatum, tenebras lucis expertes, mala nunquam finem habentia. Timeamus ergo, dilecti, fugiamus fontem tantorum cruciatuum, furorem insatiabilem, nostræ salutis perniciem. Non possunt enim simul amari pecunia et anima. Discamus pecunias esse terram et pulverem, quod nos deserant hinc demigrantes, imo vero sæpe ante deces-

[1] Matth. VI, 23.

sum nostrum resiliant, quod ad futuram noceant et ad præsentem vitam. Nam et ante gehennam, et ante supplicium illud, in bella hic nos innumera conjiciunt, seditiones excitant et pugnas. Nihil enim ita bellum concitat ut avaritia; nihil ita inopem reddit, sive in divitiis, sive in paupere apparuerit. Nascitur enim etiam in pauperum animis gravis hic morbus, illorumque paupertatem magis atterit. Si autem inventus fuerit pauper avarus, non in divitiis ille, sed in fame dat pœnas. Non enim potest vel modicis illis quæ habet libere frui, sed et ventrem fame vexat, et corpus totum nuditate et frigore ulciscitur, et iis qui sunt in vinculis ubique squallidior et sordidior est: semper flet et lamentatur, ac si omnium miserrimus sit, etiamsi innumeri sint illo pauperiores. Hic si in forum ingressus fuerit, abit multis acceptis vibicibus; si in balneum, si in theatrum, plura accipiet vulnera, non a spectatoribus solum, sed etiam ab iis qui in scena sunt: cum viderit meretrices multas auro fulgentes. Hic etiamsi in mari naviget, mercatores, et naves plurimis onustas mercibus cogitans, et lucra ingentia, neque se vivere putabit. Etiamsi per terram iter agat, agros, prædia suburbana, diversoria, balnea, proventus inde partos cogitans, non vitalem sibi vitam esse postea putabit. Quod si illum etiam intra domum incluseris, quæ in foro accepit vulnera refricans, apud se magis animum cruciabit: unamque novit solum consolationem malorum, quibus premitur, mortem et ex hac vita migrationem. Hæc non pauper modo, sed etiam dives, qui in hunc inciderit morbum, patietur, et tanto magis quam pauper, quanto vehementior imminet illi tyrannis, et major ebrietas. Ideo se omnium pauperrimum putabit, imo etiam vere pauperrimus est. Non enim ex facultatum modo, sed ex mentis affectu æstimantur divitiæ et paupertas. Et ille magis est omnium pauperrimus, qui

semper plura concupiscit, et nunquam sistere potest hanc malam concupiscentiam. Propter hæc omnia fugiamus avaritiam, quæ paupertatem inducit, animas corrumpit, gehennæ amicam, inimicam regni cœlorum, matrem omnium simul malorum, et pecunias contemnamus, ut fruamur pecuniis, et cum pecuniis fruamur etiam bonis nobis promissis. Quæ utinam nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, honor et imperium in sæcula. Amen.

HOMILIA XXIV.

CAPUT X.

Tentatio vos non apprehendat nisi humana. Fidelis autem est Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis; sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere[1].

I. Quia enim satis terruit eos vetera narrans exempla[2], atque in animi angorem conjecit, dicens: « Qui videtur » stare, videat ne cadat: » multas autem tulerant tentationes, et in iis sæpe sese exercuerant: nam in infirmitate, inquit, et in timore et tremore multo fui apud vos; ne dicerent: « Cur nos terres et timore afficis? non sumus in iis malis inexercitati, nam pulsi sumus et persecutionem passi, multa et frequentia subiimus pericula, » illorum rursus tumorem reprimens ait: « Tentatio vos non appre-

[1] 1 Cor. x, 13. — [2] Vide D. Guillon, tom. xvii, p. 471-477.

» hendat nisi humana ; id est, parva, brevis, moderata. » Humanum enim dicit de parvo, ut cum ait : « Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ. Ne itaque altum sapiatis, inquit, ac si tempestatem superaveritis. Nondum enim vidistis periculum quod mortem minaretur, neque tentationem mortem intentantem. » Quod etiam Hebræis dicebat : « Nondum usque ad sanguinem restitistis[1], » ad versus peccatum decertantes. Deinde quia exterruerat, vide quomodo rursus illos erigat, postquam persuaserat illis ut modeste agerent, dicens : « Fidelis est Deus qui » non patietur vos tentari supra id quod potestis. » Ergo sunt tentationes quæ ferri non possunt. Et quænam illæ? Omnes, ut ita dicam. Potestas enim in Dei nutu sita est, quam per voluntatis nostræ sententiam attrahimus. Quamobrem ut discas et videas, quod non solum illas quæ nostram superant potestatem, sed neque hasce humanas possimus sine illius auxilio facile ferre, subjunxit : « Sed faciet » cum tentatione proventum, ut possitis sustinere. » Neque enim illas moderatas, ut dixi, propria virtute feremus : sed in his quoque ejus egemus auxilio, ut eas pervadamus, et antequam pervadamus feramus. Ipse namque patientiam dat, et promptam liberationem affert ; ita ut hac ratione tentatio ferri possit. Hoc enim subindicavit dicens: « Faciet » exitum ut possitis sustinere, » omniaque illi attribuit. « Propter quod, charissimi mei, fugite ab idolorum cultu[2]. » Rursus illos leniter alloquitur addito cognationis nomine, et cum magna urget celeritate ut ab hoc peccato liberentur. Non enim dicit solum, « Discedite, » sed, « Fugite : » ac rem vocat idololatriam : et ob proximi damnum jam non modo abscedere jubet ; sed rem ipsam per se sufficere ait ad magnam afferendam perniciem. « Ut prudentibus » loquor, vos judicate quod dico[3]. » Quia enim rem magnam

[1] Hebr. XII, 4. — [2] 1 Cor. X, 14. — [3] Ibid. 15.

locutus est, et crimen auxit vocans idololatriam, ne videretur exasperare illos, et molesta uti oratione, illis demum judicium permittit, et cum laude judices constituit illos. Ut prudentibus loquor, inquit : quod est admodum confidentis causæ et juri suo, cum nempe illum qui accusatur dicti judicem constituit. Hoc auditorem magis erit, quando non quasi imperans et legem ferens, sed quasi consulens, et illorum judicium expectans, sic disserit. Cum Judæis enim, utpote insana et pucrili mente præditis, non sic Deus loquebatur, neque semper illis mandatorum causas indicabat; sed tantum jubebat. Hic autem, quia magna libertate fruimur, et consilium nobis adest, ut amicos nos alloquitur, et ait : « Non opus est mihi aliis judicibus : vos mihi calculum ferte, vos accipio judices. « Calix benedic» tionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis » Christi est [1] ? » Quid dicis, o beate Paule ? ut auditorem pudore afficias, mysteriaque horrenda memorans, benedictionis calicem vocas, terribilem illum atque formidandum calicem ? Etiam, inquit ? non parva enim res est quæ dicitur. Nam cum benedictionem dico, omnem explico Dei beneficentiæ thesaurum, et magna illa dona in memoriam revoco. Nam nos quoque ad calicem recensentes ineffabilia Dei beneficia, et omnia quibus fruimur, sic illum offerimus et communicamus gratias agentes quod genus humanum ab errore liberaverit, quod eos qui procul erant prope fecerit, quod eos qui spem non haberent et athei erant in mundo, fratres suos et cohæredes constituerit. Pro his et similibus gratias agentes, sic accedimus. Quomodo non contraria facitis, inquies, o Corinthii, Deo quidem benedicentes, quod vos ab idolis liberaverit, dum rursus ad illorum mensas accurritis ? « Calix benedictionis, » cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi

[1] 1 Cor. x, 16.

» est ? » Valde fideliter dixit et terribiliter; hoc enim vult significare : Hoc quod in calice est, illud ipsum est quod ex latere fluxit, et illius sumus participes. Calicem autem benedictionis vocavit, quia illum præ manibus habentes, sic ipsum celebramus, admirantes, terrore perculsi de ineffabili dono, benedicentes quod ipsum effuderit, ut ne in errore maneremus; et non solum effuderit, sed etiam eum ipsum nobis omnibus impertierit. Itaque si sanguinem cupis, inquit, ne idolorum aram brutorum cæde, sed altare meum sanguine meo cruenta. Quid hac re horribilius? quid, quæso, amabilius?

II. Hoc et amatores faciunt. Cum vident eos quos amant aliena concupiscentes, et sua despicientes, sua dantes persuadent abscedere ab iis quæ illorum sunt. Sed qui amant in possessionibus, pecuniis et vestibus hanc exhibent liberalitatem; in sanguine autem nullus unquam. Christus vero in hoc curam suam ostendit et ardentem erga nos charitatem. Et in veteri quidem lege, quia imperfectiores erant, quem idolis offerebant sanguinem, eum ipse excipere sustinuit, ut ab illis abduceret : quod ipsum rursus erat amoris ineffabilis. Hic autem in rem horribiliorem et magnificentiorem sacerdotalem transtulit operationem, ipso mutato sacrificio, et pro brutorum mactatione se ipsum jussit offerri. « Panis quem frangimus, nonne » communicatio corporis Christi est[1] ? » Cur non dixit : Participatio? Quia voluit quid amplius significare, et magnam indicare conjunctionem. Non enim cum participamus tantum et sumimus, sed etiam cum conjungimur communicamus. Quemadmodum enim corpus illud Christo jungitur, ita et nos per panem hunc unimur. Cur autem addidit : « Quem frangimus ? » hoc enim in Eucharistia fieri videre est; in cruce vero non item, imo contrarium :

[1] 1 Cor. x, 16.

ait enim, « Os non comminuetur[1]. » Sed quod non passus est in cruce, hoc propter te patitur in oblatione, et frangi patitur ut omnes impleat. Deinde quia dixit communicationem corporis, quod autem communicat, aliud est ab eo cui communicat, hanc etiam, quæ parva videbatur esse, differentiam sustulit. Cum dixisset enim, communicatio corporis, quæsivit rursum aliquid propinquius dicere, ideo subjunxit : « Quoniam unus panis et unum corpus multi » sumus[2]. » Quid enim, inquit, dico communicationem? Illud ipsum corpus sumus. Quid est enim panis? Corpus Christi. Quid autem fiunt communicantes? Corpus Christi, non corpora multa, sed unum corpus. Sicut enim panis ex multis granis constans, unitus est, ita ut grana nusquam appareant; sed sint quidem ipsa, non manifesta autem sit illorum differentia propter conjunctionem ; sic nos et mutuo et cum Christo conjungimur. Non enim ex altero corpore hic, ex altero ille nutritur, sed ex eodem ipso omnes. Ideo adjecit, « Omnes enim ex uno pane participamus[3]. » Si autem ex eodem, et idipsum efficimur omnes, cur non eamdem charitatem exhibemus, et ea ratione unum efficimur? Nam olim majorum nostrorum tempore hoc erat. Multitudinis enim credentium, inquit, cor unum et anima una erat. At non nunc, imo totum contrarium. Multa et varia sunt inter omnes bella, et feris sævius affecti sumus alter in alterius membra. Et Christus quidem te, etsi tantum ab ipso disjunctum, univit. Tu vero ne fratri quidem jungi dignaris cum debita accuratione, sed abscindis te, tantam a Domino et charitatem et vitam consecutus. Neque enim solummodo corpus suum dedit ; sed quia prior carnis natura ex terra formata, a peccato prius morte affecta et amissa vita aliam, ut quis dixerit, massam et fermentum induxit; carnem suam, quæ natura eadem erat,

[1] Joan. xix, 36. — [2] I Cor. x, 17. — [3] Ibid.

peccato autem liberam, et vita plenam, omnibus participandam dedit, ut ea nutriti et deposita priore quæ mortua erat, in vitam immortalem per hanc mensam coaptaremur. « Videte Israël secundum carnem. Nonne qui edunt hos» tias, participes sunt altaris[1] ? » Rursus ex veteri lege ad idem inducit. Quia enim longe imbecilliores erant quam ut dictorum magnitudinem caperent, a prioribus et assuetis illis persuadet. Et apposite ait : « Secundum carnem, » quod ipsi essent secundum Spiritum. Hoc autem vult significare. Etiam a crassioribus docemini, quod qui hostias comedunt, participes sint altaris. Vides-ne quomodo ostendat eos qui viderentur esse perfecti non habere perfectam cognitionem, si ne hoc quidem scirent, quod ex his sæpe communicatio quædam multis sit et amicitia cum dæmonibus, consuetudine paulatim ipsos attrahente ? Si enim apud homines salis et mensæ conjunctio, amicitiæ occasio et symbolum est, idipsum et in dæmonibus contingere potest. Tu vero mihi perpende quomodo de Judæis quidem non dixerit, quod cum Deo communicent, sed, quod participes altaris essent; urebatur enim quod superpositum erat. In corpore autem Christi non sic. Sed quomodo? communicatio corporis Domini est. Non enim altaris, sed ipsius Christi participes efficimur. Cum autem dixisset participes altaris esse, deinde timens ne videretur de idolis loqui, ac si potestatem quamdam haberent, et nocere possent, vide quomodo hoc de medio tollat, rursum dicens : « Quid ergo dico? quod idolum sit aliquid, aut » idolis immolatum sit aliquid[2] ? »

III. Hæc autem dico, inquit, et de medio tollo, non quod possint idola in aliquo nocere, aut aliquam vim habeant : nihil sunt enim, sed volo vos ea despicere. Et si vis, inquies, nos ea despicere, cur cum studio nos ab illis

[1] 1 Cor. x, 18. — [2] Ibid. 19.

abducis ? Quia non offeruntur Domino tuo. « Quæ enim » immolant gentes, inquit, dæmoniis immolant, et non » Deo [1]. » Ne curratis ergo ad contraria. Neque enim, si regis filius esses, deinde mensa fruens paterna, illa relicta, damnatorum et vinctorum in carcere mensæ consors esse velles, id-ne pater permitteret? imo cum vehementia magna te abduceret, non quod mensa te lædere posset, sed quod ea nobilitatem tuam et mensam regiam dedecoraret; sunt enim hi servi scelesti, infames, damnati, vincti, intolerabili supplicio reservati, malis obnoxii innumeris. Quomodo ergo non erubescis more helluonum et illiberalium, cum damnati illi mensam apponunt, illuc accurrere et appositorum particeps esse ? Ideo te abduco. Nam immolantium scopus et accipientium persona, apposita reddunt impura. « Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum [2]. » Vidisti-ne amicitiam patris curam gerentis ? Vidisti-ne dictum ipsum quod affectum cum emphasi exhibeat ? Nihil enim cum illis commune vos habere volo, inquit. Deinde quia adhortationis modo sermonem induxerat, ne quis ex crassioribus id contemneret, quasi potestatem habens, quia dixerat, Nolo; et, Vos judicate, sententiam et legem postea statuit dicens: « Non potestis calicem Domini bibere et calicem » dæmoniorum. Non potestis mensæ Domini esse participes » et mensæ dæmoniorum [3]. » Solis verbis est contentus ut abducat. Deinde pudorem incutiens: « An æmulamur » Dominum? Numquid fortiores illo sumus [4] ? » Id est, tentamus eum num possit nos punire, et irritamus eum ad adversarios deficientes, et cum inimicis ejus in acie stantes? Hoc autem dixit, in memoriam illis revocans veterem historiam, et patrum transgressionem. Ideo hac usus est voce, qua adversus Judæos Moyses olim usus est, accusans eos de idololatria ex persona Dei. « Ipsi enim, inquit, pro-

[1] 1 Cor. x, 20. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 21. — [4] Ibid. 22.

» vocaverunt me in eo qui non erat Deus, irritaverunt me » in idolis suis. Num illo fortiores sumus[1]? » Vidisti-ne quam terribiliter et horribiliter ipsos increpavit, ipsos eorum nervos concutiens, ea re in absurditatem adducta, illos valde perstringens, illorumque tumorem deprimens? Et cur, inquies, hæc ab initio non posuit, quæ illos maxime abduxisset? Quia mos est illi pluribus ea quæ vult probare, et fortiora ultima ponere, atque ex vi magna vincere. Ideo a minoribus orsus, ad caput malorum venit. Sic et hoc magis acceptum fuit, prioribus delinito illorum animo. « Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia » mihi licent, sed non omnia ædificant. Nemo quod suum » est quærat, sed quod alterius unusquisque[2]. » Vides-ne accuratam prudentiam? Quia enim verisimile erat illos dicere : « Perfectus sum et mei juris, et nihil læsus apposita degusto. » Etiam, inquit, perfectus es et tui juris. At ne illud attendas; sed num illud damnum afferat ; imo eversionem. Nam utrumque dixit, non omnia conferunt, non omnia ædificant, et aliud pro se ipso, aliud pro fratre posuit. Nam dicere : « Non expedit, » est suam perniciem subindicantis : dicere autem, « Non ædificat, » fratris scandalum subindicat. Ideo subjunxit : « Nemo quod suum est » quærat; » quod ubique et per totam confirmat Epistolam, et in Epistola ad Romanos cum dicit : « Etenim Christus » non sibi ipsi placuit; » et rursum, « Sicut et ego per om- » nia omnibus placeo ; non quærens meam utilitatem[3]. » Et hic rursum; non tamen illud hic excutit. Quia enim superius illud pluribus probaverat et demonstraverat, quod nusquam ea quæ sua sunt quærat[4], sed quod Judæis tanquam Judæus factus sit, et iniquis tanquam iniquus, et quod libertate potestateque sua non temere sit usus, sed ad

[1] Deut. XXXII, 21. — [2] 1 Cor. X, 23, 24. — [3] Rom. XV, 3. — [4] 1 Cor. X, 33.

id quod omnibus utile esset, serviens omnibus, paucis contentus verbis huc desiit, per hæc pauca illis in memoriam revocans omnia quæ dicta sunt. Hæc ergo nos quoque cum sciamus, dilecti, fratribus prospiciamus, et unitatem cum illis servemus. In hoc enim nos inducit sacrificium illud horrendum et tremendum, jubens nos cum concordia maxime illo accedere, et cum charitate ferventi, et inde aquilas effectos, ita ad ipsum advolare cœlum. « Ubi enim » erit cadaver, inquit, ibi et aquilæ[1]; » cadaver corpus mortuum vocans. Nisi enim ille cecidisset, nos non resurrexissemus. Aquilas autem vocat, ostendens sublimem esse oportere illum qui ad hoc corpus accedit, et nihil cum terra commune habere, neque deorsum trahi ac serpere, sed assidue semper sursum volare, et ad Solem justitiæ respicere, et mentis oculum acutum habere. Aquilarum enim, non gracculorum, hæc est mensa. Ipsi tunc occurrent descendenti de cœlis, qui nunc digne percipiunt, ut qui indigne extrema patientur.

IV. Si enim regem quis non utcumque nec perfunctorie acceperit. Quid regem dico? Ne vestem quidem regiam quis impuris manibus tetigerit, etiamsi in solitudine sit, etiamsi solus et nemo adsit : atqui nihil aliud est vestis quam stramen vermium. Si vero tincturam miraris, ipsa quoque mortui piscis sanguis est; nemo tamen ausus fuerit illam sordidis contrectare manibus. Si autem humanum vestimentum nemo ausus fuerit temere tangere, quomodo corpus universorum Dei immaculatum et purum, quod cum divina illa natura versatum est, per quod sumus et vivimus, per quod portæ mortis fractæ sunt, et fornices cœli aperti sunt, cum tanta contumelia accipiemus? Ne, quæso, ne nos ipsos jugulemus per impudentiam; sed cum horrore et puritate omni ad ipsum accedamus, et cum

[1] Matth. XXIV, 28.

ipsum videris propositum, tibi ipsi dic: Propter hoc corpus non sum ego amplius terra et cinis, non ultra captivus, sed liber. Ideo cœlos spero et bona illic reposita me accepturum esse, immortalem vitam, Angelorum sortem, cum Christo consuetudinem. Hoc corpus clavis confixum, flagris cæsum mors non tulit. Hoc corpus sol cum crucifixum videret, radios avertit. Ideo tunc velum scissum est, petræ ruptæ sunt, et universa terra concutiebatur. Hoc est illud corpus, quod cruentatum fuit, lancea perfossum, quod salutares fontes scaturivit orbi, alium sanguinis, alium aquæ. Vis aliunde ejus vim discere, interroga mulierem sanguinis fluxu laborantem, quæ non ipsum, sed ejus vestimentum, imo non totum, sed fimbriam tetigit. Interroga mare quod dorso suo ipsum gestavit: interroga et ipsum diabolum, et dic: Unde habes plagam illam insanabilem? Unde fit ut nihil jam possis? Undenam captus es? A quo detentus fuisti dum fugeres? Et nihil aliud dicet, quam corpus crucifixum. Per hoc stimuli ejus confracti sunt, per hoc corpus ejus contritum, per hoc Principatus et Potestates traductæ sunt: « Spolians enim, inquit, Principatus et »Potestates traduxit confidenter, triumphans de illis in »semetipso [1]. » Interroga mortem et dic: « Undenam sublatus est stimulus tuus? Undenam soluta est tua victoria? Undenam præcisi sunt nervi tui, et puellis infantibusque facta es ridicula, quæ tyrannis et justis omnibus antehac formidabilis eras? » Et huic corpori causam ascribet. Cum enim crucifigebatur, tunc mortui resurrexerunt, tunc carcer ille ruptus est et portæ æreæ confractæ sunt, et mortui resurrexerunt, et janitores inferni omnes obstupefacti sunt. Atqui si fuisset unus ex multis, contrarium accidere oportebat; mortem fuisse potentiorem, sed non fuit: non enim erat unus ex multis; ideo illa soluta fuit.

[1] Coloss. II, 15.

Et sicut ii qui alimentum accipiunt, quod retinere non possint, etiam quæ prius percepta fuerant propter illud evomunt; ita etiam accidit in morte. Corpus, quod ipsa non poterat conficere, accipiens, illa quoque rejecit, quæ intus retinebat : cum illud intus haberet, parturiebat, et premebatur, donec ipsum evomuit. Ideo ait Apostolus : « Solutis doloribus mortis[1]. » Nulla enim mulier prægnans parturiensque tanto labore premitur, quanto illa corpus habens dominicum, dilacerabatur. Et quod in Babylonico dracone accidit, cum accepto cibo medius diruptus est, hoc et isti evenit. Non enim Christus per os mortis egressus est, sed ipso medio draconis ventre dirupto et dissecto, sic ex penetralibus prodiit, cum splendore multo, radiosque emittens, non usque ad hoc cœlum, sed usque ad ipsum supernum solium : nam illuc quoque ipsum adduxit. Hoc corpus dedit nobis et tenendum et comedendum, quod intensæ dilectionis fuit : eos enim quos ardenter amamus, etiam sæpe mordemus. Ideo Job amorem famulorum, qui circa illum erant, ostendens dicebat illos ipsum vehementer amantes dixisse : « Quis nobis det de carnibus » suis ut impleamur[2] ? » Sic et Christus dedit nobis carnes suas ut impleamur, ad majorem nos amicitiam attrahens.

V. Accedamus igitur cum fervore ad illum, et cum ardenti charitate, et ne subeamus supplicium. Quanto enim majora beneficia acceperimus, tanto magis puniemur, cum beneficiis indigni apparebimus. Hoc etiam corpus in præsepi jacens reveriti sunt Magi. Et viri impii ac barbari patria domoque relicta, viam emensi sunt longam, et venientes cum timore et tremore multo ipsum adoraverunt. Imitemur ergo saltem barbaros, nos cœlorum cives. Illi namque in præsepe respicientes et in tugurio, et nihil eorum respicientes, quæ tu nunc vides, cum tremore multo

[1] Act. II, 24. — [2] Job. XXXI, 31.

accesserunt. Tu vero non in præsepe respicis, sed in altare; non mulierem tenentem, sed sacerdotem astantem, et Spiritum cum ubertate magna in proposita supervolantem. Non simpliciter hoc ipsum corpus vides, ut illi, sed nosti ipsius et virtutem et dispensationem omnem, et nihil ignoras eorum quæ per ipsum perfecta sunt, cum omnia initiatus accurate didiceris. Excitemus itaque nos ipsos et horreamus, et multo majorem quam barbari illi pietatem exhibeamus, ut non temere et inconsiderate accedentes, ignem in caput nostrum congeramus. Hæc autem dico, non ut ne accedamus; sed ne temere accedamus. Sicut enim temere accedere, periculum est; sic his mysticis cœnis non communicare, fames est et mors. Hæc enim mensa nervi animæ nostræ, mentis vinculum, fiduciæ causa, spes, salus, lux, vita est. Si cum hoc sacrificio, illo abierimus, cum fiducia sacra illa vestibula adibimus, quasi quibusdam aureis armis instructi undique. Ecquid futura dico? Hic enim tibi terram cœlum facit hoc mysterium. Aperi ergo cœli portas, et perspice; imo potius non cœli, sed cœli cœlorum, et tunc videbis illud quod dictum est. Quod enim illic omnium pretiosissimum est; hoc tibi in terra jacens monstrabo. Sicut enim in regia quod omnium magnificentissimum est, non muri sunt, non tectum aureum, sed regium corpus in solio sedens; sic et in cœlis regium corpus. Sed hoc nunc tibi licet in terra videre. Non enim Angelos, non Archangelos, non cœlos et cœlos cœlorum, sed ipsum tibi horum Dominum ostendo. Vidisti-ne quomodo id quod omnium pretiosissimum est in terra respicias? Neque vides tantum, sed et tangis; nec tangis tantum, sed etiam comedis, et eo accepto domum reverteris. Absterge igitur animam; præpara mentem ad horum mysteriorum perceptionem. Etenim si regis filius cum ornatu, purpura et diademate concreditus tibi esset

gestandus, omnia quæ sunt in terra abjecisses. Nunc autem non filium regis, sed ipsum Dei Filium unigenitum accipiens, non exhorrescis, dic mihi, et non omnem sæcularium rerum amorem abjicis, neque illo tantum ornatu gloriaris; sed adhuc in terram respicis, pecunias amas, et auro inhias? Ecquam habiturus es veniam? quam excusationem? Non vides quantum sæcularem omnem magnificentiam aversetur Dominus? Nonne ideo cum natus esset in præsepi positus est, et matrem accepit vilis conditionis? Nonne ideo dicebat ei qui ad cauponam respiciebat: «Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet[1]?» Quid vero Discipuli? Nonne eamdem servabant legem, in pauperum domos diversantes; alius quidem apud sutorem, alius apud tabernaculorum opificem, et apud purpurariam? Non enim domus splendorem, sed animarum virtutes quærebant. Hos itaque et nos imitemur: pulchritudinem columnarum et marmorum prætercurrentes, superas vero mansiones quærentes; et omnem fastum humanum calcemus cum pecuniarum cupiditate, altumque sensum assumamus. Si enim sapienter attendamus, neque mundus hic nobis dignus est, nedum porticus et ambulacra. Quamobrem, rogo, animam nostram ornemus, hanc domum apparemus, qua etiam accepta hinc migrabimus, ut æterna bona consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium et honor in omnia sæcula. Amen.

[1] Matth. VIII, 20.

HOMILIA XXV.

CAPUT X.

Omne quod in macello vænit manducate, nihil interrogantes propter conscientiam[1].

I. Cum dixisset impossibile esse calicem Domini bibere et calicem dæmoniorum, et penitus abduxisset a mensis illis, ab exemplis judaïcis, a ratiociniis humanis, a mysteriis horrendis, ab iis quæ peraguntur in idolis, et cum ingentem metum incussisset, ne tali metu illos ad aliud extremum impelleret, et majori quam par esset utentes curiositate cogerentur timere, ne ipsis ignorantibus aliquid tale inveheretur aut ex foro aut aliunde, ipsos a tali necessitate eripiens ait : « Omne quod in macello vænit man» ducate, nihil interrogantes. » Si enim ignorans, inquit, comederis et nesciens, non es obnoxius supplicio; nam ignorantiæ deinceps res est, non ingluviei. Neque ab hac tantum illos formidine liberat, sed ab alia quoque, multam illis libertatem securitatemque apparans; neque enim dijudicare, sive examinare et sciscitari, an idolothytum sit, an non; sed indiscriminatim comedere quidquid ex foro affertur, neque discere quid sit id quod apponitur; unde fit ut qui ignorans comederit liberetur. Talia enim sunt quæ natura non sunt mala, sed ex cogitatione quid immundum faciunt. Propterea dicit : « Nihil interrogantes. Nam Domini est » terra et plenitudo ejus[2], » non dæmoniorum. Quod si terra, fructus, et bruta ejus omnia, nihil habent immundum; sed

[1] 1 Cor. x, 25. — [2] Ibid. 26.

alio modo immundum efficitur ex cogitatione et ex inobedientia; ideo non modo permisit, sed etiam, « Si quis, in» quit, vos vocat infidelium, et vultis ire, omne quod vo» bis apponitur manducate, nihil interrogantes propter » conscientiam[1]. » Vide rursus moderationem; neque enim jussit vel præcepit abire, sed neque prohibuit. Abscedentes rursus ab omni suspicione liberat. Quare? ne videretur a metu aut formidine esse tanta accuratio. Nam qui curiose inquirit, quasi timens hoc facit. Qui autem postquam audivit abstinet, quasi despiciens, et odio habens et aversans, abstinet. Ideo Paulus utrumque confirmare volens, ait: « Omne quod vobis apponitur manducate: Si quis au» tem vobis dixerit: Hoc immolatum est idolis, nolite man» ducare propter illum qui indicavit[2]. » Neque enim tanquam a vim aliquam habentibus, sed tanquam ab execrandis jubet abstinere. Neque igitur ab iis ut quæ nocere possint fugite; nullam quippe vim habent; neque quia nullam vim habent, indiscriminatim percipiatis: hostium enim et inhonoratorum mensa est. Ideo dicebat: « Nolite comedere » propter illum qui indicavit, et propter conscientiam. Do» mini enim est terra et plenitudo ejus[3]. » Vides-ne quomodo et cum comedere jubet, et cum abstinere oportet, idem testimonium in medium adducat? Neque enim ideo prohibeo, inquit, quasi aliena sint; nam Domini est terra; sed propter id quod dicebam, propter conscientiam, id est, ne lædaris. Oportet ergo curiose inquirere? Non, inquit. Neque enim tuam dixi conscientiam, sed illius. Prius enim dixi: «Propter illum qui indicavit, » et rursus. « Con» scientiam dico non tuam, sed alterius[4]. » Sed forte dixerit quispiam: Fratribus merito parcis, et non sinis nos gustare propter illos; ne eorum conscientia cum sit infirma, inducatur ad comedendum ea quæ idolis sunt immolata.

[1] 1 Cor. x, 27. — [2] Ibid. 28. — [3] Psal. xxiii, 1. — [4] 1 Cor. x, 29.

Si vero gentilis quispiam fuerit, quid tibi curæ est? Nonne tu dicebas: « Quid enim mihi de iis qui foris sunt judicare? » Cur ergo rursus de illis curam geris? Non illius, inquit, sed etiam hic tui curam gero. Ideo subjunxit: « Ut quid » enim libertas mea judicatur ab aliena conscientia[1]? » Libertatem dicens, quod non observetur, neque prohibeatur: hoc enim libertas est, a judaïca servitute liberata. Hoc autem vult significare: Liberum me fecit Deus, et omni documento superiorem. Sed nescit gentilis de mea judicare philosophia, neque Domini mei liberalitatem perspicere; sed condemnabit et apud se dicet: Fabulæ sunt res Christianorum: abstinent ab idolis, fugiunt dæmonas, et hærent iis quæ illis offeruntur. Viget apud illos gula. Et quid tum, inquies? Quid nobis damni, si ille male judicet? Quanto autem melius non illi occasionem dare ut judicet? Si enim abstineas, ne hæc quidem dicet. Quomodo, inquies, non dicet? Cum enim viderit me non hæc examinare, non in macello, non in convivio, quomodo non dicet neque damnabit, ut qui indiscriminatim horum particeps sim? Nequaquam. Neque enim hæc tanquam idolis immolata comedis, sed tanquam munda. Si autem non curiose inquiris, ut ostendas te apposita non timere. Propterea sive in domum Græcorum ingrediaris, sive in forum veneris, non permitto te sciscitari, ne strepitum timeas, vel implicceris, neve tibi superflua præbeas negotia. « Si ego » cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gra» tias ago[2]? » Cujus, quæso te, particeps es? Dei donorum. Ejus enim gratia tanta est, ut animam meam reddat impollutam, et omni macula superiorem. Quemadmodum enim sol radios immittens in multas maculas, rursus illas comprimit et reddit mundas; ita et nos, et multo magis in

[1] 1 Cor. x, 29. — [2] Ibid. 30.

medio mundi versantes, puri manemus, si velimus, quo etiam vim habemus majorem.

II. Cur ergo, inquit, abstines? Non quasi futurus sim immundus, absit; sed propter fratrem, et ne sim socius dæmoniorum, neve judicer ab infideli. Hic enim non amplius natura, sed inobedientia, et amicitia erga dæmonas, me facit immundum, et liberum arbitrium maculas operatur. Quid sibi vult autem illud: « Quid blasphemor » pro eo quod gratias ago? » Ego enim, inquit, gratias ago Deo, quod me ita sublimem fecerit, et humilitate judaïca superiorem, ita ut nulla ex parte lædar. Gentiles autem meam ignorantes philosophiam, contraria suspicabuntur et dicent: Christiani nostra appetunt, et sunt hypocritæ, nam cum dæmones vituperent et aversentur, ad mensas eorum accurrunt; quo quid insanius esse possit? Non ergo veritatis causa, sed ambitionis et principatus amoris, ad hoc dogma se contulerunt. Quantæ ergo insaniæ fuerit, si pro illis, quibus affectus, sum beneficiis tantis, ut de illis gratias agam, blasphemiæ causa fuerim? At hæc quoque nunc dicet Græcus, inquies, cum viderit me non curiose inquirere? Nequaquam: non enim omnia plena sunt idolothytis, ut hoc suspiceris, neque tu illa ut idolothyta degustas. Noli ergo curiose indagare supervacanea; neque rursus si aliqui dicant: Idolis immolatum est, ejus sis particeps. Nam gratiam tibi Christus dedit, sublimemque te fecit atque huic damno superiorem; non ut male audias, neque ut unde tantum lucratus es ut gratias ageres, inde ita alios lædas ut blasphement. Cur enim, inquit, non dico Græco: Rodo et nihil lædor, neque quasi dæmonum amicus hoc facio? Quia non potes persuadere, etiamsi millies dicas: « Infirmus namque est et inimicus. Si enim fratri nondum persuasisti, multo minus inimico et Græco persuadebis. » Si ille per

conscientiam idolis immolati retinetur, multo magis infidelis. Quid autem nobis tam multis opus est negotiis? Quid ergo, quia Christum novimus et gratias agimus, illi autem blasphemant, ideo ab hoc abstinebimus? Apage. Non enim par res est: illic enim lucrum magnum est, quod blasphemiam feramus, hic autem nihil erit lucri. Ideo prius dicebat: « Neque enim si manducamus, abundamus, neque si » non manducamus, deficimus. » Præter hæc autem rem esse fugiendam pronuntiavit, ita ut alia etiam ratione abstinere oporteat, non ideo tantum, sed ob alias quas dixit causas. « Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud » quid facitis, omnia in gloriam Dei facite[1]. » Vidisti-ne quomodo a re proposita ad id, quod universale est, adhortationem deduxerit, una pulcherrima nobis data definitione, ut Deus per omnia glorificetur? « Sine offensione estote Ju» dæis et Gentibus, et Ecclesiæ Dei[2], » id est, nullam cuiquam detis ansam. Nam frater offenditur, Judæus magis te odio habebit, teque damnabit, Gentilis similiter tanquam helluonem irridebit et hypocritam. Non modo fratres offendere non oportet, sed, quantum fieri potest, ne externos quidem. Si enim lux sumus et fermentum, et luminaria, et sal, illuminare, non tenebris offundere oportet; stringere, non dissolvere; ad nos infideles attrahere, non fugare. Quid ergo persequeris eos, quos attrahere oportet? Etenim Græci offenduntur cum nos vident ad talia revertentes. Mentem enim nostram non norunt, neque quod anima nostra sit sublimior, omnique sensibili macula superior. Judæi vero et infirmiores fratres eadem ipsa patientur. Vides-ne quantas posuerit causas, ob quas oporteat ab iis quæ idolis immolata sunt abstinere? Propter inutilitatem, propter superfluitatem, ob damnum fratris, ob Judæi blasphemiam, ob Græci maledictum; quod non

[1] 1 Cor. x, 31. — [2] Ibid. 32.

oporteat cum dæmonibus communicare, quod ea res idololatria quædam sit. Deinde quia dixit : « Sine offensione estote, » et obnoxios illos fecit et Gentilium et Judæorum damnis, atque illud grave molestumque erat; vide quomodo illud acceptabile et leve faciat, sese medium ponens ac dicens : « Sicut et ego per omnia omnibus placeo, non » quærens quod mihi utile est; sed quod multis, ut salvi » fiant[1]. Imitatores mei estote, sicut et ego Christi[2]. »

III. Hoc est regula perfectissimi chrstianismi, hoc accurata definitio, hoc summum fastigium, quæ in commune conferunt quærere; quod et ipse declarans subjunxit : « Sicut et ego Christi. » Nihil enim ita potest imitatorem Christi facere, ut curam proximi gerere. Sed etiamsi jejunaveris, humi cubueris, si te, ut ita dicam, strangulaveris, proximi autem curam non geras, nihil magni fecisti; sed adhuc longe abes ab hac imagine hæc faciens. Atqui hic quidem ipsa quoque res natura sua est utilis, abstinere ab iis quæ sunt idolis immolata. Ego autem plurima feci, inquit, ex iis quæ per se non sunt utilia, nempe quando circumcidi, quando sacrificavi. Hæc enim quando per se examinantur, et perdunt eos qui id faciunt, et efficiunt ut a salute excidant. Attamen sustinui illa, ob lucrum inde proveniens. Hic autem nihil simile. Illic enim nisi adsit utilitas, et nisi aliis prosit; tunc res damnosa est; hic vero, etiamsi nemo offendatur, oportet tamen a prohibitis abstinere. Non solum autem noxia, sed etiam laboriosa pertuli. « Alias enim Ecclesias depopulatus sum, inquit, accepto stipendio[3], et cum comedere liceret, et non operari, hoc non quæsivi; sed malui fame perire potius quam alteri offendiculo esse. » Ideo ait : « Per omnia omnibus placeo; sive rem legibus adversam, sive laboriosam, sive periculosam oporteat facere, omnia in aliorum

[1] 1 Cor. x, 24. — [2] Id. xi, 1. — [3] 2 Cor. xi, 8.

utilitatem sustineo. » Cum ergo omnibus superior esset quantum ad accuratam vitæ rationem, omnibus inferior erat per attemperationem. Nam nullum præclare gestum ita magnum esse possit, nisi utilitatem ad alios transmiserit, idque palam est ex illo qui talentum integrum retulit, et dissectus est, quoniam illud non multiplicavit. Et tu ergo, frater, etiamsi abstineas a cibo, etiamsi humi cubes, etiamsi cinerem comedas, semperque lamenteris, si nihil alium juves, nihil magnum operaris. Etenim illis in principio viris magnis et præclaris, hoc maxime curæ erat. Eorum vitam accurate scrutare, et clare videbis eorum neminem sua spectasse, sed singulos ea quæ proximi erant, unde etiam magis resplenduerunt. Nam et a Moyse multa et magna patrata sunt miracula et signa ; sed nihil illum tam magnum fecit, ut beata illa vox quam ad Deum emisit, dicens : « Si autem dimittis illis peccatum, » dimitte, sin minus, et me quoque dele[1]. » Talis quoque David erat, ideo dicebat : « Ego pastor peccavi, et ego » male feci, et isti qui sunt grex quid fecerunt ? Sit manus » tua super me et super domum patris mei[2]. » Sic Abraham non id quod sibi competeret, quærebat, sed quod multis. Ideoque periculis sese exponebat, Deumque rogabat pro iis, qui ad ipsum nihil attinebant. Et hi quidem ita claruerunt. Qui vero ea quæ sua essent quærebant, vide quantum damni acceperint. Ejus certe fratris filius, cum audisset : « Si tu ad dexteram, ego ad sinistram[3], » et optasset, quod sibi utile erat quæsivit, neque quod suum erat invenit ; sed hæc quidem regio tota conflagravit, illa autem mansit illæsa. Jonas rursum cum non quæsisset id quod multis, sed quod sibi conducebat, in periculum exitii venit. Et urbs quidem stabat, ipse vero agitatus fluctibus et demersus fuit. Cum autem id quod multis

[1] Exod. XXXII, 31, 32. — [2] 2 Reg. XXIV, 17. — [3] Gen. XIII, 9.

utile erat quæsivit, tunc quod suum erat invenit. Sic et Jacob in gregibus cum non lucrum proprium quæsivisset, magnas opes est assecutus. Et Joseph cum fratrum commodum quæsivisset, suum invenit. Missus enim a patre, non dixit: Quid hoc est? Non audisti quod pro visu et somniis me discerpere conati sint, et pro somniis in crimen vocatus sim, et quod a te diligar pœnas dederim? Quid ergo non facturi sunt, si me in medio tenuerint? Nihil horum dixit, nec cogitavit; sed fratrum curam omnibus prætulit. Ideoque omnia quæ post illis obtigerunt assecutus est bona, quæ etiam illum valde clarum fecerunt et gloriosum. Sic et Moyses; nihil enim impedit quominus illum secundo memoremus; et videamus quomodo sua despexerit, et aliis bona conferre quæsierit. Ille namque in regia versans, quia majores divitias esse putabat opprobrium, quam Ægypti thesauros, projectis omnibus quæ præ manibus habebat, malorum socius cum Hebræis fuit, nec modo ipse non in servitutem redactus est, sed etiam illos a servitute liberavit. Magna quidem hæc sunt, et angelico digna instituto.

IV. At quod Paulum spectat longe excellentius est. Alii enim omnes suis relictis bonis, proximi malorum socii esse voluerunt. Paulus vero rem longe majorem fecit. Non enim alienarum calamitatum particeps esse voluit, sed id elegit, ut ipse in extremis esset, ut alii in bonis degerent. Nec par res est in deliciis versantem delicias respuere, et affligi; et solum affligi, et vexari, ut alii in securitate et honore versentur. Hic enim etsi magnum est mala bonis commutare propter proximum, aliquam tamen consolationem affert, rerum adversarum socios habere, se autem velle solum esse in rebus asperis, ut alii bonis fruantur; hoc est longe generosioris animi, et Pauli. Non hinc autem tantum, sed ex sublimi ratione alia jam

memoratos omnes longe ille superat. Nam Abraham quidem et cæteri omnes sese iis objecere periculis tantum, quæ sunt in præsenti vita, et omnes illi hanc semel expetebant mortem. Paulus vero a futura gloria excidere rogabat, pro aliorum salute. Possum et tertiam dicere superiorem excellentiam. Quam illam ? Quod aliqui eorum, etsi curam gerebant eorum qui sibi struxerant insidias, eorum tamen curam gerebant qui sibi traditi fuerant gubernandi : atque idipsum contingebat, ac si quis curam gereret filii quidem pravi et scelesti ; sed tamen filii. Paulus vero pro his volebat anathema esse, qui ejus curæ non crediti fuerant; in gentes enim missus erat. Vidisti-ne animi magnitudinem, et sublimitatem ipsum cœlum superantem? Hunc imitare; si vero non potes, saltem eos qui in Veteri Testamento fulserunt. Sic enim quod tibi utile erit invenies, si proximi utilitati advigiles. Itaque cum segnis eris ad fratris curam gerendam, cogitans te non alio posse modo salutem consequi, propter te saltem illum et res ejus cura. Sufficiunt ea quæ dicta sunt, ut nobis persuadeant non posse nos alio modo ea quæ nobis conducunt invenire. Quod si velis ex consuetis exemplis hoc ediscere : si contigerit alicubi domum igne conflagrare, deinde aliqui ex vicinis suis prospicientes, non se apparent adversus pericula, sed clausis ostiis domi maneant, metuentes ne quis ingressus aliquid furetur; quantum illi subibunt supplicium? Progressus enim ignis omnia illorum bona comburet: et quoniam proximi utilitatem non curavere, sua quoque perdent. Deus enim volens omnes inter se colligare, tantam rebus imposuit necessitatem, ut cum proximi utilitate alterius utilitas colligetur : et ita consistit mundus totus. Ideo in navi quoque, si ingruente tempestate, gubernator, rejecta multorum utilitate, suam ipse tantum quærat, et se ipsum et alios cito submerget.

[illegible] singulis artibus, si unaquæque quod sibi conducat tantum qu[illegible]rit, vita nunquam constiterit; neque ars quæ hoc quærit. Ideo [illegible]cola non modo tantum frumenti serit quantum sibi satis sit, [illegible]quin enim jamdiu et se et alios perdidisset, sed id quærit qu[illegible] conferat multis. Et miles non ut se tueatur tantum adversus p[illegible]ula stat in acie, sed ut civitates in tuto collocet. Et merca[illegible]on tantum transvehit, quantum sibi soli satis sit, sed quantum et multis aliis. Si quis vero dixerit: Non meum, sed suum quisque curans hoc facit; nam et pecunias sibi et gloriam, et securitatem apparans, hæc omnia operatur. Itaque meam quærens utilitatem, suam quærit. Hoc et ego dico, et jam olim audire volebam, et ejus rei causa totam orationem institui, ut ostenderem tunc proximum suam utilitatem quærere, cum tuam spectat. Quia enim non aliter homines vellent quæ sunt proximi quærere, nisi in hanc inducerentur necessitatem; ideo Deus hæc ita colligavit, et non sinit prius ad utilitatem propriam venire, quam per ea quæ aliis conducant iter habeatur. Hoc certe humanum est, ita ad proximi utilitatem se conferre. Oportet autem non inde, sed a Dei placito persuaderi. Neque enim salvus esse possit qui hoc non habet; sed etiamsi summam philosophiam exerceas, et cætera pereuntia non cures, nullam habebis apud Deum fiduciam. Undenam hoc constat? Ex iis quæ beatus Paulus pronuntiavit: « Si enim omnes meas facultates distribuero in cibos » pauperum, et si tradidero corpus meum ut ardeat, cha»ritatem autem non habeam, nihil mihi prodest[1], » inquit. Vides-ne quantum Paulus exigat a nobis? quanquam is qui cibos distribuit, non sua, sed quæ proximi sunt, quærat. Sed hoc solum non sufficit, inquit: nam illud admodum sincere vult præstari, et cum magna commise-

[1] 1 Cor. XIII, 3.

ratione. Ideo enim hoc Deus præcepit, ut ad ...ulum charitatis adduceret. Cum ergo ille tanta... exigat mensuram, nos vero neque quod mi... est præbeamus, qua digni erimus venia? Et ... modo, inquies, dicebat Deus Loto per Angel... servans serva animam tuam[1]? » Dic quando ... quare. Quando inferebatur supplicium, non ... oportebat corrigi, sed quando damnati erant et incurabili morbo laborabant, ac senes juvenesque in eosdem insilierant amores, ac demum comburi illos oportebat, et in illa die, cum fulmina immittenda erant. Alioquin autem, non de vitio et virtute hæc dicta sunt; sed de plaga divinitus immissa. Quid enim, quæso te, faciendum erat? an sedere oportebat et supplicium accipere, et sine aliqua illorum utilitate comburi? At hoc extremæ dementiæ fuisset. Neque enim hoc ego dico, quod frustra et incassum oporteat supplicium subire, præter Dei placitum. Sed quando homo in nequitia versatur, tunc jubeo te in medium injicere et illum curare, propter proximi utilitatem, si quidem velis; sin minus, saltem propter tuam. Illud porro melius est. Quod si non ad hanc sublimitatem attigeris, saltem tui causa facias. Et nemo quod suum est quærat, ut quod suum est inveniat. Et cogitantes, neque facultatum abdicationem, neque martyrium, neque aliud quidpiam nobis patrocinari posse, nisi summam charitatem habeamus. Hanc præ aliis servemus, ut per illam alia consequamur et præsentia et promissa bona, quæ utinam nos omnes adipiscamur gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Gen. XIX, 22.

HOMILIA XXVI.

CAPUT XI.

Laudo autem vos, fratres, quod per omnia mei memores estis, et sicut tradidi vobis traditiones, ita tenetis[1].

I. Cum absolvisset orationem de iis, quæ immolata sunt idolis, ut se facere decebat, et eam perfectissimam fecisset, transit ad aliud, quod et ipsum crimen erat, sed non tantum. Nam, ut jam dixi, nunc quoque dicam, ipsum non continenter ponere vehementiores accusationes; sed ipsis congruenti ordine positis, in medium eorum leviora inserit, quod in sermone molestius est audientibus ex frequenti increpatione, lenius reddens. Ideoque quod vehementissimum omnium erat, nempe de resurrectione, postremum ponit. Interim vero ad aliud, quod lenius erat, procedit, dicens: « Laudo autem vos quod per omnia mei » memores estis. » Nam cum de admisso peccato constat, vehementer incusat et comminatur. Cum autem de peccato dubitatur, illud primo probat, et tunc increpat. Et quod quidem in confesso est extollit; illud vero de quo dubitatur, in confesso esse ostendit : ut de fornicatione quidem constabat : ideoque non opus fuit ostendere id esse peccatum. Sed illic delicti magnitudinem probavit, et per comparationem orationem protulit. Rursus ab aliis judicari, peccatum quidem erat, sed non tantum. Ideoque illud interjecit et probavit. De iis etiam quæ idolis immolata erant, dubitabatur, sed magnum etiam malum erat. Qua-

[1] 1 Cor. XI, 2.

propter ostendit esse peccatum, idque verbis extollit. Quando autem hoc facit, non solum abducit a criminibus, sed etiam ad contraria ducit. Neque enim dixit modo non oportere fornicari; sed etiam magnam esse exhibendam sanctitatem. Ideoque subjunxit : « Glorificate Deum in corpore vestro[1]. » Et rursus cum dixisset non oportere sapientem esse externa sapientia, non hoc contentus est, sed jubet stultum fieri. Et cum dat consilium non judicio contendendum esse apud externos, neque injuriam esse inferendam, progressus etiam judicio contendere prohibet, et consilium dat ut non modo non injuriam inferamus, sed ut injuriam patiamur. Et de idolothytis disserens, non dixit modo a prohibitis abstinere oportere, sed etiam a concessis, quando res offendiculo fuerit; neque modo non offendendos esse fratres, verum nec Græcos nec Judæos : « Sine offensione, inquit, estote et Judæis et Græcis et Ec- » clesiæ Dei. » Cum ergo de his omnibus orationem absolvisset; deinceps ad aliud crimen procedit. Quodnam illud erat? Mulieres detectæ et nudo capite, et orabant et prophetabant; tunc enim prophetabant mulieres. Viri autem comam alebant, utpote qui in philosophia versarentur : et tegebant caput orantes et prophetantes, quod utrumque legis Græcorum erat. Quia ergo de his omnibus eos, cum adesset, admonuit : et fortassis alii quidem audierant, alii non paruerant; ideo per Epistolam rursus, ut sapiens medicus, verba infundens, peccatum corrigit. Nam quod eos jam cum adesset admonuerit, palam est ex iis quæ in proœmio dicit. Cur enim cum nihil hac de re dixisset usquam in Epistola, sed ab aliis criminibus invectus esset, statim dicit : « Laudo autem vos quod per omnia mei memores estis, » et sicut tradidi vobis traditiones, ita tenetis. » Vides-ne quomodo alii quidem audierint, quos laudat; alii non au-

[1] 1 Cor. VI, 20.

dierint, quos corrigit per sequentia dicens: « Si quis autem » videtur esse contentiosus, nos talem consuetudinem non » habemus[1]. » Nam si aliis recte agentibus, aliis non audientibus, omnes in crimen vocasset, illos audaciores, hos segniores reddidisset. Nunc autem alios laudans et acceptos habens, alios objurgans, et illos magis concitavit, et his pudorem incussit. Nam reprehensio per se solum ad percellendum sufficit; cum vero fit ad comparationem aliorum, qui præclare egerunt et laudantur, majorem infert stimulum. Sed interim non a reprehensione, sed ab encomiis orditur, et a magnis encomiis dicens; « Laudo » autem vos quod per omnia mei memores estis. » Talis enim mos est Pauli, pro parvis etiam laudes magnas texit, non ex adulatione, absit; quomodo enim sic ageret, cum nec pecunias, nec gloriam, nec aliud quid simile expetat? sed pro illorum salute omnia faciens. Ideoque laudem quoque extollit, dicens: « Laudo autem vos quod » per omnia mei memores estis. » Quænam sunt illa omnia? nam de coma non alenda, et de capite non tegendo tantum loquebatur. Sed, ut dixi, laudes variat, ut promptiores reddat. Ideo ait: « Quod per omnia mei memores estis, » et sicut tradidi vobis traditiones, ita tenetis. » Ergo et sine scripto multa tunc illis tradebat, quod et alibi quoque multis in locis dicit. Sed tunc quidem tradidit tantum, nunc vero etiam causam affert. Ita enim et hos audientes fortiores reddebat, et illorum adversantium fastum detrahebat. Deinde non dicit: Quia vos obedistis, alii vero non obedierunt; sed sine ulla suspicione ex doctrina sua id subindicat in sequentibus, sic loquens: « Volo autem vos » scire, quod omnis viri caput Christus est: caput autem » mulieris vir; caput vero Christi, Deus[2]. » Hæc est quidem causæ redditio; eam vero affert, imbecilliores reddens

[1] Cor. XI, 16. — [2] Ibid. 3.

attentiores. Qui ergo fidelis est et fortis, ut par est, ratione et causa non eget pro iis quæ præcepta sunt; sed sufficit illi sola traditio. Qui autem imbecillior est, cum etiam causam didicerit, tunc cum majori studio id quod dictum est recitat, et cum magna obsequitur alacritate.

II. Ideoque causam non dixit, donec vidit violatum esse mandatum. Quænam ergo causa est? Omnis viri caput Christus est. Ergo-ne etiam Græci? Nequaquam. Nam si corpus Christi sumus, et membra ex parte, et hac ratione ille caput nostrum est, eorum qui in corpore non sunt, neque membra censentur, caput ille non fuerit; quapropter cum dicit, omnis, subintelligendum est, fidelis. Vidisti-ne quomodo supra ubique pudore suffundat auditorem? Nam cum de charitate dissereret, et cum de humilitate, et cum de eleemosyna, inde exempla trahebat. « Caput autem mulieris vir : caput vero Christi Deus[1]. » Hic in nos insiliunt hæretici, ex iis quæ dicta sunt minorem esse Filium excogitantes, sed in se ipsos irruunt. Si enim caput mulieris est vir, ejusdemque est substantiæ caput et corpus; caput vero Christi, est Deus, Filius ejusdem atque Pater substantiæ est. At, inquiunt, nolumus hinc ostendere quod alterius sit substantiæ, sed quod a Patre imperetur. Quid ad hoc dixerimus? Quod cum humile quidpiam dicitur de illo, cum carne existente, id quod dicitur non sit Divinitatis vilitas et dejectio, cum œconomia id suscipiat. Cæterum dic quomodo id nunc vis probare? Quoniam, inquit, sicut vir mulieri imperat, sic et Pater Christo : ergo sicut Christus viro, sic Pater Filio. Omnis enim viri, inquit, caput Christus est. Ecquis hæc unquam admiserit? Si enim quantum nos Christus superat, tantum Pater Filium, cogita in quantam ipsum deducis

[1] I Cor. XI, 3.

vilitatem. Itaque non omnia simul sunt examinanda inter nos et Deum, etiamsi similiter dicantur; sed tribuenda est Deo propria quædam excellentia, et tanta quanta Deo competat. Nam si hoc non concesserint, multa sequentur absurda. Perpende autem; caput Christi Deus, hic autem viri et ille mulieris. Ergo si in omnibus similiter caput accipiamus, tantum distabit Filius a Patre, quantum nos a Filio; sed etiam mulier tantum a nobis distabit, quantum nos a Deo Verbo: et quod est Filius erga Patrem, hoc et nos erimus erga Filium, et mulier rursus erga virum. Ecquis hoc ferat? Sed alio modo in muliere et viro caput accipis, quam in Christo. Itaque in Filio et in Patre, aliter accipiendum est. Et quomodo, inquies, est aliter accipiendum? secundum causam: nam si imperium et subjectionem voluisset Paulus dicere, ut tu dicis, non mulierem in medium produxisset, sed potius servum et dominum. Etiamsi enim mulier nobis subjecta sit, sed ut libera, et ut par honore. Et Filius quoque etsi Patri fuit obediens; sed ut Filius Dei, sed ut Deus. Quemadmodum enim Filio major est obsequentia erga Patrem, quam hominibus erga genitores suos; sic et libertas major. Neque enim filii erga patrem officia majora et magis genuina sunt apud homines, patris vero erga filium minora. Si enim miramur Filium quod obedierit, ita ut usque ad mortem venerit, et mortem crucis, et hoc magnum statuimus miraculum, Patrem quoque mirari oportet, quod talem genuerit, non ut servum cui imperaretur, sed ut liberum obedientem, et consiliarium. Consiliarius enim non est servus. Consiliarium vero rursus cum audieris, ne ita audias quasi Pater aliquo egeat, sed quasi Filius paris cum Genitore honoris sit. Ne igitur exemplum viri et mulieris ad omnia pertrahas. Apud nos enim jure mulier subjecta est viro: nam honoris æqualitas contentionem parit. Neque ideo tantum, sed etiam

propter deceptionem quæ initio contigit. Propterea cum facta fuisset, non statim subjecta fuit: neque cum illam ad virum adduxit, neque illa tale quidpiam a Deo audivit, neque vir illi quidpiam simile dixit; sed tantum quod os ex ossibus ejus, et caro ex carnibus ejus esset dixit[1]. Imperii autem aut subjectionis apud illam non meminit. Quando autem male usa est potestate, et quæ adjutrix facta fuerat, insidiatrix deprehensa est, et omnia perdidit, tunc juste audivit: « Ad virum tuum conversio tua[2]. » Quia enim verisimile erat peccatum hoc bellum illaturum esse in genus nostrum, neque enim ad pacem juvisset quod illa ex ipso esset facta cum hoc accidisset; sed hoc ipsum etiam virum asperiorem reddidisset, quod quæ ex ipso facta fuerat, ne membro quidem suo pepercisset; cum diaboli malignitatem videret Deus, hoc verbum quasi murum opposuit, et inimicitiam quæ ex insidiis oritura erat, per hanc sententiam sustulit, innatæ concupiscentiæ quasi medio pariete dejecto, eam, quæ ex peccato orta erat, injuriæ acceptæ recordationem abstulit. Sed in Deo et incorrupta substantia illa, nihil licet hujusmodi suspicari. Ne ergo de omnibus exempla accipias. Nam alibi quoque multa hinc gravia occurrent peccata. Siquidem et in exordio Epistolæ dicebat: « Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus » vero Dei[3]. »

III. Quid ergo? similiter-ne omnia nostra sunt, nos Christi, et Christus Dei? Nequaquam; sed illis etiam qui valde insipientes sunt nota est differentia, etiamsi hoc dictum de nobis, de Deo et de Christo proferatur. Et alibi cum virum caput mulieris esse dixisset, subjunxit: « Sicut » Christus est caput et Salvator Ecclesiæ et defensor, sic et » vir debet uxoris suæ esse[4]. » Similiter igitur accipiemus dictum et hoc et omnia quæ post missa sunt Ephesiis de

[1] Gen. II, 23. — [2] Id. III, 16. — [3] 1 Cor. III, 23. — [4] Ephes. V, 24, 25.

hoc argumento? Absit: neque enim fieri potest. Nam eadem quidem verba proferuntur de Deo et de hominibus; sed alio modo illa, alio hæc intelligenda sunt: nec tamen rursus omnia diverse. Nam rursus temere et frustra accepta videbuntur, si nihil nos fructus ab illis tulerimus. Sicut enim non omnia similiter sunt accipienda; sic nec omnia temere rejicienda. Ut autem id quod dico clarius evadat, exemplo id palam facere conabor. Dictus est caput Ecclesiæ Christus. Si nihil humanum accepero, cur hoc mihi dictum est? Rursus si omnia humana accepero, multa consequetur absurditas: nam iisdem est passionibus obnoxium caput, quibus corpus, iisdemque erit obnoxium. Quid ergo relinquendum, et quid accipiendum? relinquenda quidem sunt ea quæ dixi, accipienda autem est perfecta unio, et primum principium. Neque hæc temere; sed hic quoque id quod majus est et Deo conveniens cogitandum. Nam et unio tutior et principium honorabilius est. Rursus audivisti Filium. Ne hic quoque omnia accipias, neque omnia rejicias; sed iis quæ Deum decent acceptis, quod sit consubstantialis, quod ex ipso sit; quæ absurda et quæ infirmitatis humanæ sunt, in terra relinque. Rursus Deus lux dictus fuit. Ergo-ne omnia assumemus quæ ad hanc lucem pertinent? Minime: illa quippe tenebris et loco circumscribitur, et altera vi movetur, et obrumbratur. Quorum nihil ne cogitare quidem licet de illa essentia. Sed non ideo omnia ejiciemus, verum quidpiam utile ab exemplo decerpemus; illuminationem quæ a Deo in nos manat, liberationem a tenebris ex illa colligentes. Et hæc quidem adversus hæreticos; jam vero totum locum pertractare opus est. Fortassis enim hic quispiam quæstionem moverit, apud se quærens, quod crimen erat mulieres detecto, viros tecto capite esse? Quod sit crimen illud, hinc jam disce. Signa data sunt viro et mulieri multa et

alia; illi imperii, huic subjectionis. Cum his autem et illud, quod illa quidem tegatur, hic vero nudo capite sit. Si ergo signa sint hæc, ambo peccant, ordinem turbantes et Dei præceptum, propriosque excedentes terminos; ille quidem decidens in mulieris vilitatem; illa autem in virum insurgens per habitum. Si enim vestem mutare non licet, neque illi fas est chlamyde indui, neque viro palla et tegumento. « Non erit enim, inquit, viri ornatus super mulie» rem, neque inductur vir veste muliebri[1]. » Multo magis hæc mutari non oportet. Hæ quidem apud homines positæ sunt leges, etiamsi Deus illas postea confirmaverit. Illud autem a natura, quod tegatur dico vel non tegatur. Cum autem naturam profero, Deum dico : ille quippe naturam creavit. Cum ergo terminos hosce subverteris, vide quanta hinc oriantur damna. Neque mihi hoc dicas parvum esse peccatum. Magnum quippe est enim per se : nam est inobedientia. Etiamsi vero parvum esset, magnum fieret, quia magnarum rerum est symbolum. Quod autem magnum sit, palam ex eo est quod generi humano tam pulchrum præbeat ordinem, imperantem et subjectam in ornatu decenti constituens. Itaque qui transgreditur, omnia confundit, et Dei dona prodit, et superne sibi datum honorem humi abjicit; non vir modo, sed etiam mulier. Nam maximus certe est honor ille, proprium ordinem servare, ut pudor est inter se dissidere. Quamobrem in utrisque hoc posuit dicens : « Omnis vir orans aut prophetans velato ca» pite, deturpat caput suum. Omnis autem mulier orans aut » prophetans non velato capite, deturpat caput suum[2]. » Erant enim, ut dixi, et viri et mulieres prophetantes, et mulieres tunc hoc donum habentes, ut Philippi filiæ, ut aliæ et ante et post illas, de quibus dicebat olim Propheta : « Prophetabunt filii vestri, et filiæ vestræ visiones vide-

[1] Deut. xxII, 5. — [2] I Cor. xI, 4, 5.

» but[1]. » Virum porro non semper detecto esse capite jubet, sed cum orat tantum. « Omnis enim vir, inquit, orans » aut prophetans operto capite, deturpat caput suum. » Mulierem autem semper tecto esse capite jubet. Quamobrem cum dixisset : « Omnis mulier orans aut prophetans non » operto capite, deturpat caput suum, » non hic constitit, sed prosecutus est dicens : « Unum enim est ac si decalve» tur[2]. » Quod si semper esse rasam turpe est, palam est etiam semper detectam esse, opprobrio verti.

IV. Neque hæc solum satis habuit, sed rursus addidit. « Debet mulier velamen habere super caput suum propter » Angelos[3]. » Ostendit non orationis tempore tantum, sed etiam perpetuo illas tegi oportere. Virum autem non item de tegumento, sed de coma curantem esse disserendo dicit. Prohibet autem ne tegatur cum orat tantum, comam autem alere semper prohibet. Ideo sicut de muliere dixit : « Si autem non veletur, tondeatur[4] ; » sic et de viro : « Si » comam nutriat, ignominia est illi[5]. » Non dixit, « Si tega» tur; » sed, « Si comam nutriat. » Ideo in principio dixit : « Omnis vir orans aut prophetans, super caput habens ; » non dixit, « Opertus ; » sed, « Super caput habens ; » ostendens quod etiamsi nudo oret capite, comam autem habeat; par sit illi qui opertus esset. « Coma enim, inquit, » pro velamine ipsi data est. Si autem non velatur mulier, » tondeatur. Si autem turpe est mulieri tonderi aut radi, » veletur[6]. » In principio enim ut non nudum habeat caput requirit. Progressus autem, ut nudum semper habeat subindicat dicens : « Unum enim est ac si rasa sit, » et cum omni studio ac diligentia. Non enim ut veletur et tegatur modo dixit, sed ut contegatur, ut sit undique accurate composita. Et cum in absurditatem rem deducit, pudore

[1] Joël. II, 28.— [2] I Cor. XI, 5.— [3] Ibid. 10.— [4] Ibid. 6. — [5] Ibid. 14. — [6] Ibid. 6.

suffundit, vehementer incessens ac dicens : « Si autem non » velatur, tondeatur. Nam si abjicis tegumentum tibi a lege Dei datum, inquit, etiam id quod tibi a natura datum est, abjice. Quod si quis dixerit : « Et quomodo illud mulieri turpe fuerit, si ad viri gloriam ascendit? » Illud dixerimus, non ascendere, sed a proprio excidere honore. Nam inter proprios terminos non manere, et leges a Deo latas; sed illas transgredi, non accessio est, sed imminutio. Quemadmodum enim qui aliena concupiscit, et quæ non sua sunt abripit, non quid amplius accepit, sed detrimento est affectus, quodque habebat perdidit; id quod etiam in paradiso contigit; sic et mulier non accipit viri nobilitatem, sed et mulieris honestatem amittit : nec inde solum huic ignominia, sed etiam ab habendi cupiditate. Cum ergo assumpsisset id quod turpe esse in confesso est, et dixisset; « Si autem turpe est mulieri tonderi aut radi, quod a se ipso erat tunc posuit dicens, veletur. » Neque dixit, « Comam » nutriat; » sed, « Veletur : » hæc ambo unum esse lege constituens, et utrinque illa confirmans, ab iis quæ constituta sunt, et a contrariis. Nam velamen et comam unum esse dicit; idem quoque esse et rasam, et eam quæ nudo est capite. « Unum est enim, inquit, et idipsum, quod » rasa. » Quod si quis dixerit : « Et quomodo unum est, si illa quidem tegumentum naturæ habet, illa vero quæ rasa est non item? » Respondebimus illam arbitrio suo hoc reliquisse et nudum habere caput : quod si non capillis nudum, hoc ex natura, non ex illius arbitrio esse. Itaque illa quæ rasa est, nudum caput habet, et illa similiter. Ideo enim naturæ permisit, ut illam tegeret, ut hæc ab illa hoc discens, operiretur. Deinde causam affert, ut sæpe dixi, tanquam cum liberis loquens. Quæ igitur causa est? « Nam » vir quidem non debet velare caput, cum sit imago et

» gloria Dei[1]. » Rursus alia hæc causa : Neque enim solum quod caput Christum habeat, non debet caput tegere, sed etiam quia mulieri imperat. Nam principem ad regem accedentem, principatus signum habere oportet. Sic ergo nullus princeps sine balteo et chlæna ausit comparere ante illum qui diadema gestat; sic neque tu absque signo principatus, quod est detecto esse capite, Deum ores, ut ne contumelia afficias et te et eum qui te honore afficit. Idipsum et de muliere quis dixerit. Nam illi quoque est ignominia, si non subjectionis signa habeat. Mulier autem gloria viri est. Est ergo naturale viri imperium. Deinde postquam sententiam protulit, et rationes et causas rursum alias ponit, ad primam te ducens creationem, his verbis. « Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro[2]. » Si autem ex aliquo esse, gloria est ejus ex quo prodiit, multo magis esse similem. « Etenim non creatus est vir propter » mulierem, sed mulier propter virum[3]. » Hæc est secunda rursus illius præ illa excellentia, imo et tertia et quarta. Prima, quia caput nostrum est Christus, et nos mulieris; secunda, quia nos gloria Dei sumus, et mulier gloria nostra; tertia, quia non nos ex muliere sumus, sed illa ex nobis; quarta, quia non nos propter illam, sed illa propter nos. « Ideo » debet mulier habere velamen super caput suum[4]. » Ideo, qua de causa, dic mihi? Propter hæc omnia quæ dicta sunt; imo non tantum propter hæc omnia, sed etiam propter Angelos. Nam si virum despicis, inquit, Angelos reverere.

V. Caput ergo operire est subjectionis et potestatis; efficit enim ut deorsum aspiciamus et pudore afficiamur, propriamque servemus virtutem. Virtus enim et honor ejus, cui imperatur, ut maneat in obedientia. Vir quippe non cogitur hoc facere; ipsius enim Domini imago est; mulier autem jure merito. Cogita igitur iniquitatis excessum, cum

[1] 1 Cor. XI, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9. — [4] Ibid. 10.

nempe tanta honoratus potestate, te ipsum deturpas, mulieris habitum rapiens. Idipsumque facis ac si acceptum diadema, a capite abjiceres, et pro diademate, servile vestimentum assumeres. « Verumtamen neque vir sine muliere, » neque mulier sine viro in Domino[1]. » Quoniam autem multam dedit viro excellentiam, cum dixit mulierem esse ex illo, propter illum et sub illo; ne viros plus quam par erat extolleret, neve illas nimis dejiceret, vide quomodo correctionem adhibeat dicens : « Verumtamen neque vir » sine muliere, neque mulier sine viro in Domino. » Ne mihi, inquit, prima sola examines, neque creationem illam. Nam si ea quæ postea facta sunt exquiras, uterque utriusque est auctor; imo neque uterque utriusque; sed Deus omnium. Ideo ait : « Neque vir sine muliere, » neque mulier sine viro in Domino. Nam sicut mulier ex » viro, ita vir per mulierem[2]. » Non dixit : « Ex muliere, » sed, « Illa ex viro. » Hoc enim ipsum integrum manet apud virum. Verum hæc recte gesta non viri; sed Dei sunt. Ideo etiam subjunxit : « Sed omnia ex Deo. » Si ergo Dei sunt omnia, ipse autem illa jubet, obsequere, et ne contradicas. « In vobis ipsis judicate : decet mulierem non velatam » orare Deum[3]? » Rursus illos constituit dictorum judices, quod etiam in idolothytis fecit. Nam et illic dicit : « Judi» cate vos quod dico; » et hic, « In vobis ipsis judicate : » et hic aliquid terribile subindicat. Hic enim contumeliam dicit ad Deum transire; verum non ita loquitur, sed mitius aliquantum et magis ænigmatice, dicens : « Decet-ne mulie» rem non velatam Deum orare? Annon ipsa natura vos » docet, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia sit » illi; mulier vero si comam nutriat, gloria est illi? Quo» niam capilli pro velamine ei dati sunt[4]. » Quod semper facit communia ponens ratiocinia, hoc et hic quoque facit;

[1] 1 Cor. XI, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 13. — [4] Ibid. 14, 15.

ad vulgarem consuetudinem confugiens, et admodum pudore suffundens eos qui expectant ab illo ediscere, quæ ex communi consuetudine possunt edisci : hæc quippe et similia ne barbaris quidem ignota sunt. Et vide quomodo ubique acribus utatur verbis : « Omnis vir orans ; qui caput » suum tegit, caput suum deturpat ; » ac rursum, « Si autem » turpe est mulieri tonderi aut radi, veletur. » Et hic rursus : « Vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi : » mulier si comam nutriat, gloria est illi, quoniam capilli » pro velamine ei dati sunt. Et si pro velamine dati sunt, » inquit, cur oporteat velamen aliud adjicere ? » ut non solum a natura, sed etiam ab arbitrio subjectionem confiteatur. Quod enim te oporteat velari, ipsa natura prius constituit : adde igitur operam tuam, ne videaris naturæ leges evertere : quod quidem multæ esset impudentiæ, non nobiscum tantum, sed etiam cum natura pugnare. Quare Judæos Deus incusans dicebat : « Occidisti filios tuos et » filias tuas[1] : » hoc præ omnibus est abominationibus tuis. Et eos, qui apud Romanos impudici erant, increpans Paulus, sic auget criminationem dicens quod non solum præter Dei legem, sed præter naturam usus ille esset : « Mutarunt » enim usum naturalem, in illum qui præter naturam[2]. » Propterea in hoc se sermone exercet, hoc ipsum ostendens, et quod nihil alienum constituat, quodque apud Græcos omnia ejus novitatis sint, quæ est præter naturam. Sic et Christus hoc ipsum comprobans, dicebat. « Quæcumque » vultis ut faciant vobis homines, et vos facite ipsis[3]. » Significans se nihil novum inducere. « Si quis autem videtur » contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habe» mus, neque Ecclesiæ Dei[4]. » Est ergo contentionis et non rationis his resistere. Cæterum sic quoque moderatam fecit increpationem, ut qui plurimum pudoris immiserit :

[1] Ezech XVI, 21. — [2] Rom. I, 26. — [3] Matth. VII, 12. — [4] I Cor. XI, 16.

quod etiam graviorem fecit orationem. « Nos enim, inquit, » talem consuetudinem non habemus, ut contendamus et » litigemus et contradicamus. » Neque tamen hactenus substitit, sed subjunxit : « Neque Ecclesiæ Dei, » ostendens illos toti terrarum orbi obsistere et adversari, non cedentes. Sed etiamsi tunc contenderent Corinthii, nunc totus terrarum orbis hanc legem et accepit et observat, tanta est Crucifixi potestas.

VI. Sed vereor ne hoc accepto habitu, quædam ex mulieribus operibus impudenter se gerere deprehendantur, et alio modo detectæ. Ideoque Timotheo scribens Paulus, non satis habuit hæc dixisse, sed alia adjecit dicens : « In » habitu ornato cum pudore et modestia ornantes se, non » in tortis crinibus, aut auro[1]. » Nam si non oportet nudum caput habere, sed subjectionis signum ubique circumferre; multo magis per opera hoc ostendere oportet. Sic certe priscæ mulieres, et dominos viros vocabant, et primas ipsis concedebant. Nam et illi, inquies, uxores suas amabant. Hoc novi nec ignoro. Sed cum te de iis quæ tibi conveniunt admonemus, non quæ illorum sunt spectes. Nam cum pueros adhortamur dicimusque ut parentibus obsequantur, quia scriptum est : « Honora patrem tuum et matrem » tuam[2] ; » dicunt illi nobis, profer etiam ea quæ sequuntur : « Vos quoque patres nolite ad iram provocare filios ves- » tros[3]. » Et cum servis dicimus scriptum esse, quod obediendum sit dominis, neque ad oculum serviendum esse illis; et illi rursus quæ sequuntur a nobis exigunt, jubentes dominis quoque eadem suadere. Nam illis quoque, inquiunt, præcepit Paulus, minas remittere. Sed ne sic faciamus, neque ea quæ aliis præcepta sunt quæramus, quando de iis quæ ad nos pertinent accusamur; neque enim, si socium criminum accipias, a culpa liberaberis; sed hoc unum

[1] 1 Tim. II, 9. — [2] Exod. XX, 12. — [3] Ephes. VI, 4.

specta ut te a criminibus liberes. Nam Adam in mulierem culpam referebat, et illa rursum in serpentem. Sed non illos hoc eripuit. Ne itaque tu hoc mihi nunc dicas; sed grato cum animo quæ marito debes præstare cures. Nam et quando maritum tuum alloquor, adhortans ut te diligat et tui curam gerat, non sino illum in medium afferre legem de muliere latam, sed legem de illo scriptam requiro. Et tu igitur ea quæ ad te spectant sola curiose inquire, et te conjugi morigeram præbe. Nam si propter Deum marito obsequaris, ne mihi proferas ea quæ ipse præstare debet; sed ea quibus te obnoxiam legislator fecit, hæc diligenter exequere. Hoc enim est maxime Deo obtemperare, etiamsi contraria patiaris, legem non transgredi. Ideo enim qui se amantem amat, nihil magni facere videtur. Qui vero se odientem colit, hic maxime est qui coronatur. Eodem quoque modo tu tecum reputa, quod si molestum tibi virum feras, splendidam accipies coronam. Sin mansuetum et mitem, quam tibi Deus dabit mercedem? Et hæc dico non jubens maritos esse sævos et asperos, sed persuadens mulieribus ut viros etiam feroces ferant. Cum enim unusquisque sua implere curaverit, statim sequentur etiam ea quæ sunt proximi. Exempli causa; cum uxor parata fuerit ad virum asperum ferendum, et vir importunam illam non contumelia affecerit, tunc omnia serenitas erunt, et portus a fluctibus vacuus. Sic etiam usuveniebat apud priscos, sua quisque implebat, nec quæ proximi erant exigebat. Perpende autem: fratris filium secum accepit Abraham, non id reprehendit uxor: jussit eam longum iter suscipere, neque repugnavit illa, sed secuta est. Rursus post illas multas ærumnas, labores et sudores, cum dominus omnium esset, primas concessit Loto. Et non modo id non ægre tulit Sara, sed neque os aperuit, nec quidpiam dixit eorum quæ nunc mulieres multæ loquun-

tur, cum vident viros suos in hujusmodi sortibus minus habere, maxime quando cum inferioribus res est, exprobrantes, stultos, insanos, ignavos, proditores, hebetesque vocantes. Sed nihil simile illa vel dixit vel cogitavit, sed approbavit omnia ab ipso facta. Quodque majus est, postquam Loto data est optandi facultas et minora ille patruo concessit, in periculum ille grave incidit. Quo audito, Patriarcha omnes suos armavit, et contra totum Persarum exercitum sese apparavit cum domesticis suis tantum : neque tunc illum ipsa retinuit, neque dixit, ut par videbatur esse : « Quo pergis, o homo, per præcipitia te impellens, et in tanta conjiciens pericula, pro viro qui te contumelia affecit; et tua omnia rapuit sanguinem fundens? Nam si te ipsum despicis, me saltem, qui reliqui domum, patriam, amicos et cognatos, et in tanta te peregrinatione sum secuta, miserere, nec me conjicias in viduitatem et in viduitatis mala. » Nihil horum vel dixit vel cogitavit; sed cum silentio tulit omnia. Deinde vero sterili manente utero, ipsa quidem non patitur ea quæ mulieres pati solent, neque lamentatur. Ille autem luget, sed non apud uxorem, sed apud Deum. Et vide quomodo singuli quod par erat servent. Neque enim ille Saram despexit ut sterilem, neque illi ideo quidpiam exprobravit. Illa vero vicissim consolationem quamdam pro orbitate excogitavit per ancillam suam : nondum enim illa tunc prohibita erant, ut nunc sunt. Nunc enim neque uxoribus licet viris talem gratiam referre; neque illis, sive scientibus, sive ignorantibus uxoribus, tales tentare concubitus, quantovis orbitatis dolore premantur. Nam ipsi quoque audient, « Vermis eorum non » morietur, et ignis eorum non extinguetur[1]. » Non enim id nunc permittitur, tunc vero non prohibitum erat. Ideo uxor hoc jussit, et ille obtemperavit, neque tamen propter

[1] Matth. IX, 44.

voluptatem. Sed vide, inquies, quomodo ipsa jubente, ancillam ejecit. Ego enim hoc volo ostendere : quod et ille ipsi in omnibus obtemperaret, et hæc illi.

VII. Cæterum ne his solum attendas, sed tu quæ hæc dicis etiam priora examina, quod contumeliam inferret ei, quod se arroganter extolleret contra dominam, quo quid molestius esse possit liberæ mulieri, et honestæ. Ne itaque viri virtutem expectet uxor, ut tunc illa suam exhibeat; hoc enim nihil magnum esset, neque rursus vir uxoris modestiam, ut tunc philosophetur; neque enim tunc recte factum illud ipsius esset. Sed unusquisque, ut dixi, quæ sua sunt prius præbeat. Si enim externis dexteram maxillam percutientibus, oportet præbere alteram; multo magis virum ferocem ferre oportet. Sed non hæc dico ut verberetur mulier, absit; nam hæc extrema contumelia est, non verberatæ, sed verberanti. Sed si casu aliquo talem conjugem sortita fueris, o mulier, ne indigne feras, cogitans repositam tibi mercedem, et in hac vita laudem. Vobis quoque viris hoc dico. Nihil tale sit peccatum, quo cogamini uxorem verberare. Et quid dico uxorem? neque ancillam verberare aut ei manus inferre viro ingenuo fuerit tolerandum. Quod si ancillam verberare magnum infert viro probrum; multo magis contra liberam manum intendere. Et hoc in externis etiam legislatoribus videre est, qui eam quæ ita percussa fuit non cogunt habitare cum percussore, utpote qui illius consortio indignus sit. Etenim extremæ est iniquitatis, vitæ consortem, quæ tibi in rebus necessariis jamdiu operam præstabat, ut mancipium ignominia afficere. Ideoque talem virum, si virum tamen licet appellare, non feram, parricidæ et matricidæ parem esse dixerim. Nam si propter illam et patrem et matrem relinquere jussi sumus, non illis injuriam facientes, sed divinam legem implentes, ipsis parentibus adeo desi-

derabilem, ut et ipsi, qui relinquuntur, gratiam habeant, et hoc cum studio magno efficiant; quomodo non extremæ dementiæ fuerit, eam contumelia afficere, propter quam parentes Deus jussit dimittere? Num hoc insania solum est? Dedecus et ignominiam autem hujusmodi quis ferat? Quis sermo possit eam explicare, quando ululatus et gemitus per compita feruntur, et concursus est in domum ejus qui tam indecore se gerit et vicinorum et prætereuntium, ac si fera quæpiam quæ intus sunt labefactet et perdat? Optabilius esset terram dehiscere ei qui tam furiose se gerat, quam ut postea in foro appareat. Sed mulier, inquiet, audax et aspera est. Sed cogita illam esse mulierem, vas infirmum, te autem virum. Propterea enim princeps constitutus es, et instar capitis datus es, ut feras ejus quæ tibi parere debet imbecillitatem. Fac itaque ut imperium tuum sit splendidum: splendidum autem erit, cum eam cui imperas non dedecore affeceris. Ac sicut is qui regnat tunc præclarior apparebit cum sibi inferiorem præfectum præclariorem reddiderit. Si autem illud tantum munus dedecore et ignominia affecerit, tunc a gloria sua non parum demitur. Sic et tu si eam quæ post te imperat dedecore affeceris, non levi damno affeceris principatus tui honorem. Hæc igitur omnia tecum reputans, temperanter age, et cum his etiam vesperam illam cogita, qua te advocato pater filiam suam quasi depositum quoddam tradidit, et illam ab omnibus separans, a matre, ab se, a domo, totam tibi illius curam dextera sua tradidit. Cogita te ab illa post Deum filios suscepisse, et patrem effectum esse, et inde erga illam mitis esto.

VIII. Non vides agricolas, quomodo terram quæ semel semina excepit, colant omni culturæ genere, etiamsi innumera habeat incommoda, etiamsi sit arida, si malas ferat herbas, si ex situs ratione imbribus inundetur? Hoc

et tu facito. Ita enim prior frueris et fructibus et tranquillitate. Nam portus est uxor, et pharmacum lætitiæ maximum. Si ergo portum a ventis et fluctibus tutum reddas, multa frueris securitate cum a foro reverteris; si autem tumultu et perturbatione repleas, tibi gravius paries naufragium. Ne hoc ergo eveniat, id quod dico fiat. Cum quid molestum domi acciderit, illa peccante, consolare illam et ne dolorem augeas. Etiamsi enim omnia amiseris, nihil tristius est quam domi uxorem habere, quæ sine benevolentia cum viro degat. Quodcumque peccatum dixeris, nullum dicere possis quod majorem inferat dolorem, quam cum uxore litigare. Itaque propter omnia ejus dilectio omnium tibi pretiosissima sit. Nam si oportet alterum alterius onera portare, multo magis uxoris; etiamsi pauper sit, ne id exprobres; etiamsi stulta, ne insultes, sed potius illam moderare. Nam membrum tuum est et caro una facti estis. Sed garrula est, ebriosa, et iracunda; at magis eapropter dolere potius quam irasci oportet: Deumque rogare, illamque monitis et consilio adjuvare, nihilque non agere ut vitium amputes. Si autem verberes et atteras, morbus non curatur; feritas enim mansuetudine solvitur, non alia feritate. Cum his et mercedem a Deo expectatam cogita. Etsi enim eam tibi licet excindere, non hoc facias propter Dei timorem, sed tot ejus vitia feras, metuens legem hac de re positam, quæ uxorem ejicere prohibet, quocumque tandem morbo laboret, ineffabilem mercedem recipies, et ante mercedem maxima lucraberis: ipsam tibi obtemperantiorem reddens, teque erga illam mansuetiorem exhibens. Narratur quispiam externorum philosophorum (11), qui malam haberet uxorem et nugacem et conviciantem, interrogantibus, qua de causa cum talem haberet, illam ferret, respondisse se quasi gymnasium et palæstram philosophiæ domi habere. Ero enim,

aiebat, aliis mansuetior, in hac quotidie institutus. Magna voce exclamastis? sed ego valde nunc ingemo, cum videam Græcos magis philosophos esse quam nos, qui jubemur Angelos imitari, imo qui jubemur ipsum æmulari Deum in mansuetudinis ratione. Philosophus ergo ille dicitur ideo malam illam uxorem non ejecisse; quidam autem dicunt ipsum ideo illam duxisse. Ego vero quia multi homines contra quam ratio ferat affecti sunt, hortor ut ab initio nihil non agant viri, ut bene moratam ducant uxorem et omni plenam virtute. Si vero contigerit ut a proposito aberrent, ac nec tolerabilem sponsam in domum induxerint, tunc philosophum illum imitentur, et his nihil adjiciant. Nam mercator antequam cum socio pacta ineat, quæ possint pacem conciliare, non prius navim in mare trahet, neque aliam attinget negotiationem. Et nos itaque nihil non agamus, ut negotiationis nostræ sociam in hac navi cum omni pace intus teneamus. Ita enim et alia omnia nobis tranquilla erunt, et cum securitate vitæ præsentis pelagus trajiciemus. Hoc pluris faciamus, quam domum, mancipia, pecunias, agros et ipsas res civiles. Idque maxime omnium in pretio habeamus, ut illa quæ nobiscum in ædibus residet, non tumultum moveat, neve a nobis dissideat. Ita enim et cætera nobis secundo cursu venient, et in spiritualibus multam habebimus facilitatem, hoc jugum cum concordia trahentes. Omnibusque probe gestis reposita consequemur bona, quæ nos omnes assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXVII.

CAPUT XI.

Hoc autem præcipiens, non laudo quod non in melius, sed in deterius conveniatis[1].

I. Necesse est[2] etiam præsentis criminis seu accusationis prius causam dicere; ita enim quæ dicenda sunt facilius ediscentur. Quænam ergo illa est? Quemadmodum tria illa millia, quæ initio crediderant, in communi mensa comedebant, et communia omnia possidebant; sic etiam fieri solebat cum hæc scripsit Apostolus; at non cum tanta accuratione: sed quidam veluti fluxus illius prisci consortii remansit et ad posteros descendit. Quia vero contingebat alios pauperes, alios divites esse, sua omnia non in medium proferebant; communes autem apparabant mensas statis diebus, uti par erat, et peracta synaxi. post mysteriorum communionem, in commune omnes convivium veniebant, divitibus cibos suos afferentibus, pauperibus autem et nihil habentibus ab ipsis divitibus invitatis, omnibusque simul convivantibus. Sed postea hic mos obsolevit. Causa autem fuit, quod divulsi essent, ac sese ascriberent alii his, alii illis, dicerentque: Ego sum hujus: Ego illius; quod corrigens ille initio Epistolæ dicebat: « Significatum est mihi, fratres, de vobis ab iis qui sunt » Chloës, quia contentiones in vobis sunt. Hoc autem dico, » quod unusquisque vestrum dicat: Ego quidem sum Pauli,

[1] I Cor. XI, 17 — [2] Vide D. Guillon, tom. XIII, p. 226-228.

» ego autem Apollo, ego vero Cephæ[1]. » Non quod Paulo se ascriberent; neque enim id ille tulisset; sed ex abundanti, volens hunc morem radicitus evellere, se ipsum apposuit , ostendens quod si se quis ipsi ascriberet a communi corpore abscissus; sic quoque rem esse absurdam et extremæ iniquitatis. Si autem in hoc erat iniquitas, multo magis in illis qui inferiores erant. Quia igitur disjectus et divisus erat hic mos pulcherrimus et utilissimus ; causa enim erat charitatis, paupertatis consolatio, divitiarum moderatio, maximæque philosophiæ occasio, et doctrina humilitatis. Quia igitur sciebat tanta bona esse corrupta, jure acri usus est oratione, sic dicens : « Hoc autem præcipiens non laudo. » In priori nempe accusatione, quod plurimi essent qui observarent, alio modo incœpit his verbis : « Laudo autem vos quia per omnia mei meministis. » Hic vero contra : « Hoc autem præcipiens non laudo. » Idcirco neque post increpationem eorum qui idolothyta comedebant, posuit illud; sed quia asperius illud erat, medio interjecto sermone de coma, ne ex asperis criminationibus, in alias etiam molestas transiens acrior videretur; tunc ad asperius rursum venit, et ait : « Hoc autem præcipiens, non laudo. » Quodnam? Quod nunc dicturus sum. Quid illud est, « Præcipiens non laudo? » Vos non approbo, inquit, quod me ad consilii dandi necessitatem adduxeritis. Non laudo, quod hac in re doctrina opus habueritis, et admonitione mea. Vides-ne quomodo ab initio ostenderit rem esse admodum absurdam? Cum enim admonitione opus non habere debet is qui peccat ad non peccandum, tunc venia indignum est peccatum. Et cur non laudas? « Quia non in melius, » sed in deterius convenitis, » inquit, hoc est, quia ad virtutem non profectum habetis. Cum oporteret enim ad meliora pergere, et majus esse proficiendi desiderium, vos

[1] 1 Cor. I, 11, 12.

morem, qui jam invaluerat, minuistis, atque ita minuistis, ut meo egeatis præcepto, quo ad priorem redeatis ordinem. Deinde ne videretur hæc propter pauperes tantum dicere, non statim ad sermonem de mensis properat, ut ne increpationem, multum timoris incutientem, contemptui exponat, sed quærit dictionem acerrimam, quæ multum inferat timorem. Quid enim ait? « Primum quidem conve» nientibus vobis in Ecclesia, audio scissuras esse inter » vos [1]. » Non dicit : « Audio vos non in communi cœnare; audio enim vos seorsim comedere, et non cum pauperibus; » sed quod magis poterat ipsorum animum commovere hoc posuit, id est, schismatis nomen, quod etiam hujusce rei causa erat : rursusque illud revocavit in memoriam, de quo in Epistolæ principio dictum fuerat, et significatum ab iis qui erant Chloës. « Et ex parte credo. » Ne dicerent enim : Quid si mentiantur calumniatores? Neque dicit se credere, ne impudentiores illos reddat; neque rursum non credere, ne videatur frustra increpare. Sed partem quamdam credo, inquit, id est, ex modica parte credo, anxios illos reddens, et ad correctionis reditum vocans. « Nam et oportet hæreses esse in vobis, ut » qui probati sunt, manifesti fiant in vobis [2]. »

II. Hæreses hic dicit, non hasce quæ de dogmatibus sunt, horum schismatum. Quod si dogmatum diceret, neque ita ansam daret. Nam Christus ait : « Necesse » est ut veniant scandala [3], » non arbitrii libertatem labefactans, neque necessitatem quamdam et vim in vitam inferens; sed quod ex mala hominum mente omnino futurum erat prædicens, futurum nempe, non ob illius prædictionem, sed ex animo eorum, qui insanabili morbo laborabant. Neque enim quia prædixit, illa facta sunt; sed quia omnino futurum erat, ideo prædixit. Etenim si ex necessi-

[1] 1 Cor. XI, 18. — [2] Ibid. 19. — [3] Matth. XVIII, 7.

tate venirent scandala, et non ex animo eorum qui illa induxerunt, supervacanee dixisset : « Væ homini illi, per » quem scandalum venit[1]. » Sed hæc pluribus disseruimus in ipso loco : nunc autem ad propositum veniendum est. Quod de iis hæresibus dicat, quæ circa mensas versabantur, deque hac contentione et dissensione, ex sequentibus declaravit. Cum dixisset enim : « Audio schismata esse inter vos, » non hic constitit, sed ostendens quænam schismata essent, progressus dicit : « Unusquisque suam cœnam præsumit ; » et rursum ; « Numquid domos non habetis ad manducan» dum et bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis[2] ? » Sed quod de his dicat, perspicuum est. Si autem schismata illa vocet, ne mireris. Nam ut dixi, hac dictione illos incessere vult. Si vero dogmatum schismata essent, non ita mansuete cum illis locutus esset. Audi igitur illum tale quidpiam dicentem, quam sit vehemens, et dum confirmat, et dum increpat ; confirmans quidem, ut cum dicit : « Etiamsi Angelus vobis evangelizet præter id quod acce» pistis, anathema sit[3] ; » increpans vero, ut cum ait : « Qui in lege justificamini, a gratia excidistis[4]. » Et nunc quidem canes vocat eos qui corrumpunt, dicens ; « Videte » canes[5] : » nunc autem cauterio inustam habentes conscientiam, et rursus angelos diaboli. At hic nihil tale dixit, sed mansuete ac remisse. Quid est autem, « Ut qui probati » sunt, manifesti fiant in vobis ? » Ut magis resplendeant. Hoc est autem quod vult dicere. Eos qui stabiles et firmi sunt non modo nihil horum lædit ; sed etiam magis ostendit redditque clariores. Illud enim, « Ut, » non semper causam indicat, sed etiam sæpe rerum eventum. Ita et Christus id adhibet cum dicit : « In judicium ego veni in » hunc mundum, ut non videntes videant, et videntes cæci

[1] Matth. XVIII, 7. — [2] 1 Cor. XI, 21, 22. — [3] Galat. I, 8. — [4] Id. V, 4. — [5] Philip. III, 2.

» fiant[1]. » Sic et ipse Paulus, cum de lege disserens scribit : « Lex subintravit, ut abundaret delictum. » Sed neque lex ideo data est, ut peccata Judæorum augerentur; illud autem evenit : neque Christus ideo venit, ut videntes cæci fierent; sed propter contrariam rem : at illud ita contigit. Sic igitur et hoc loco intelligendum illud : « Ut qui pro- » bati sunt, manifesti fiant. » Neque enim ideo factæ sunt hæreses, ut qui probati essent manifesti fierent. Sed advenientibus his hæresibus, hoc accidit. Hæc porro dicit, pauperes consolans qui talem contemptum fortiter ferrent. Ideo non dixit, « Ut probati fierent, » sed, « Ut qui pro- » bati essent, manifesti fierent : » declarans illos etiam antea tales fuisse, sed commixtos cum plurimis, et consolationem accipientes a divitibus, non admodum conspicui erant : nunc autem hæc dissensio et contentio manifestos illos fecit; quemadmodum gubernatorem tempestas ostendit. Neque dixit : « Ut vos probati appareatis ; » sed, « Ut » qui probati sunt manifesti fiant, » qui nempe in vobis tales sunt. Neque enim accusans manifestos reddit, ut ne ipsos impudentiores faciat, neque laudans, ne reddat segniores; sed suspensam profert orationem, et hunc et illum singulorum conscientiæ adaptandum præbens. Non modo autem mihi hic pauperes videtur consolari ; sed etiam eos qui mores non corruperant. Nam verisimile erat in illis esse qui ipsos servarent illæsos. Ideoque dixit, « Par- » tem aliquam credo. » Jure igitur hos probatos dicit, qui non modo cum aliis morem servaverant, sed etiam absque illis immobilem hanc pulchram servabant legem. Hoc autem facit ut hos et alios his laudibus alacriores reddat. Deinde dicit quod genus peccati sit illud. Quid autem hoc est? « Convenientibus, inquit, vobis in unum, jam non » est dominicam cœnam manducare[2]. » Vides quomodo

[1] Joan. IX, 39. — [2] I Cor. XI, 20.

pudorem incutiens, narrantis more, jam consilium instruxit? Conventus enim modus, inquit, est alius; est enim charitatis et fraternæ dilectionis. Unus certe vos omnes excipit locus, et simul congregamini. Mensa vero jam non similis est conventui. Nec dixit: « Convenientibus vobis non in communi manducatis: » sed alio modo et multo terribilius illos perstringit, dicens: « Non est dominicam » cœnam manducare, » illos ad ipsam transmittens vesperam, qua tremenda mysteria tradidit Christus. Ideoque prandium illud vocavit cœnam. Etenim illud prandium omnes communiter habuit recumbentes. Atqui non tantum interest spatii inter divites et pauperes, quantum inter Doctorem et Discipulos: immensum quippe illud est. Et quid dico inter Doctorem et Discipulos? cogita intervallum quod est inter Doctorem et proditorem. Attamen et ipse cum illis recumbebat, neque illum ejecit, sed et salis consortem fecit, et mysteriorum participem.

III. Deinde interpretatur quomodo non est dominicam cœnam manducare. « Unusquisque enim suam cœnam » præsumit, inquit, ad manducandum: et alius quidem » esurit, alius vero ebrius est. » Vides-ne quomodo illos ostendit sese magis dedecore afficientes? nam quod dominicum erat, proprium sibi faciunt; ita ut illi priores sint qui dedecore afficiuntur, qui mensæ suæ eam quæ maxima erat dignitatem auferunt. Quomodo et qua ratione? Quia dominica cœna, id est, quod Domini est, commune debet esse. Quæ enim Domini sunt, non hujus quidem famuli sunt, illius vero non item; sed in communi omnium. Dominicum ergo hoc dicit quod commune est. Nam si Domini tui est, ut revera est, non debes quædam ut propria avellere, sed quæ Domini sunt, communiter omnibus apponere. Hoc est enim dominicum. Nunc autem non sinis

¹ 1 Cor. xi, 21.

illud esse dominicum, cum non sinis esse commune, sed seorsim epularis. Quapropter subjungit dicens : « Unus-» quisque enim suam cœnam præsumit. » Nec dixit, « Abscindit, » sed, « Præsumit, » sensim illos edacitatis et petulantiæ accusans. Hoc declarat quod sequitur. Cum hoc enim dixisset, rursum subjunxit : « Et alius quidem esurit, » alius autem ebrius est, » quæ utraque non servatæ mensuræ erant, indigentia nempe et excessus. Ecce secunda accusatio illos ipsos impetens. Prima quod suam cœnam dedecore afficiant. Secunda quod ventrem impleant et inebrientur; et quod gravius est, esurientibus pauperibus : quæ enim omnibus in communi apponenda erant, iis ipsi soli ingurgitati, et in insatiabilitatem et in ebrietatem deferebant. Ideo non dixit : « Alius quidem esurit, alius satiatur; » sed etiam, « Ebrius est. » Horum autem utrumque per se dignum est reprehensione. Nam inebriari, etiam absque eo quod despiciantur pauperes, culpa est; pauperes despicere, absque ebrietate, est criminatione dignum. Cum autem hæc simul conjuncta sunt, cogita quantus sit iniquitatis excessus. Deinde postquam absurditatem ostendit, cum magna deinceps indignatione increpationem adjicit dicens : « Numquid domos non habetis ad mandu-» candum et bibendum ? aut Ecclesiam Dei contemnitis et » confunditis eos qui non habent ? » Vides-ne quomodo a pauperum contumelia criminationem traducat ad Ecclesiam, ut graviorem redderet orationem ! Ecce igitur quartam accusationem; cum non pauperes modo, sed etiam Ecclesia contumelia afficitur. Sicut enim dominicam cœnam propriam tibi facis, sic et locum etiam, Ecclesia utens ut domo tua. Ecclesia enim facta est, non ut convenientes divisi simus, sed ut qui divisi sunt conjungantur : et hoc significat conventus. « Et confunditis eos qui non habent. »

[1] 1 Cor. xi, 22.

Non dixit : « Et fame necatis eos qui non habent, » sed majorem incutiens pudorem, « Confunditis, » sive pudore afficitis. Ut ostendat se non alimentum tantum curare, quantum contumeliam ipsis inflictam. Ecce quintam accusationem, quod non tantum esurientes despiciant; sed etiam illos pudore afficiant. Hoc autem dicebat, simul et ea quæ pauperes spectabant honorans, et ostendens illos non tantum de ventre, quantum de contumelia dolere, simul autem auditorem attrahens ad misericordiam. Cum ergo hæc absurda ostendisset, contumeliam in cœnam, contumeliam in Ecclesiam, contemptumque pauperum, lenit rursus increpationis vehementiam, dicens : « Laudabo » vos? in hoc non laudo. » Quod certe quis maxime miretur, quod cum vehementius increpare oporteret, postquam tot peccata recensuit et perstrinxit, hic contra lenius agat, et det respirandi locum. Quanam de causa? Gravius ipsos perstrinxerat amplificata accusatione, et cum optimus sit medicus, congruentem vulneribus fecit incisionem, neque ea quæ profunda plaga opus habebant in superficie secans; audisti enim quomodo fornicatorem, qui apud illos erat, absciderit; neque ea quæ lenioribus egebant medicamentis, ferro tradens. Ideo et hoc loco mansuetiore utitur sermone. Alioquin autem mitiores illos erga pauperes reddere conabatur, et ideo cum illis lenius loquitur. Deinde cum vellet illos alio modo majori pudore suffundere, a rebus præcipuis sermonem texit : « Ego enim accepi a » Domino, inquit, quod et tradidi vobis, quoniam Dominus » Jesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, et gratias » agens fregit et dixit : Accipite, manducate : hoc est corpus » meum, quod pro vobis frangitur. Hoc facite in meam » commemorationem[1]. » Cur hic mysteriorum meminit? Quia valde necessarium erat ad præsens argumen tumtali

[1] 1 Cor. XI, 23, 24.

uti sermone. Nam Dominus tuus, inquit, eadem omnes mensa dignatus est; etsi illa admodum tremenda erat, omniumque dignitatem valde superabat. Tu vero illos tua indignos esse putas, illa inquam parva et vili : et cum in spiritualibus nihil plus habeant quam tu, in sensibilibus illos spolias. Neque enim hæc tua sunt. Sed non hoc quidem dicit, ne asperior esset sermo, illum vero mansuetiorem efficit dicens : « Quoniam Dominus Jesus, in qua » nocte tradebatur, accepit panem. » Et qua de causa tempus nobis commemorat, et vesperam illam et proditionem? Non sine causa et ratione : sed ut supra modum compungeret etiam a tempore. Etiamsi enim lapis sit aliquis, si cogitet illam noctem, quomodo cum Discipulis erat tristis, quomodo traditus est, quomodo ligatus et abductus, quomodo judicatus est, et quo pacto cætera omnia sequentia pertulit, cera mollior efficitur, a terra abstrahitur, et ab omni hujus sæculi fastu. Ideo omnia illa nobis in memoriam revocat, per tempus, et mensam et proditionem pudore suffundens et dicens : Dominus tuus se ipsum pro te tradidit.

IV. Tu vero fratri neque cibum das pro te ipso. Quomodo autem dicit se accepisse a Domino? Neque enim tunc aderat, sed ex numero persequentium erat. Ut discas nihil plus habere illam mensam, quam illa quæ postea fuit. Nam et hodie ille est qui omnia efficit et tradit ; ut et tunc. Non ideo tantum illam noctem commemorat ; sed et ut alio modo nos compungat. Ut enim illorum maxime verborum recordamur, quæ ultima audimus a decedentibus ; et hæredibus eorum, si audeant illorum præcepta transgredi, ut pudore afficiamus, dicimus : Cogitate patrem vestrum hanc ultimam emisisse vocem, et usque ad diem, qua expiraturus erat, hæc mandavisse. Sic et Paulus inde volens dictum illud tremendum reddere : Recordamini, inquit, quod hanc ultimam vobis dederit mysterii institu-

tionem, et in ipsa nocte, qua pro vobis occidendus erat, hæc præceperit, et tradens nobis illam cœnam, post illam non aliud adjecerit. Deinde illa quæ tunc facta fuere narrat. « Accepit panem, et cum gratias egisset, fregit et dixit : » Accipite, manducate, hoc est corpus meum quod pro » vobis frangitur. » Si ergo propter Eucharistiam accedis, tu nihil Eucharistiæ indignum facito, neque pudore afficias fratrem, nec esurientem despicias, ne inebrieris, ne Ecclesiam contumelia afficias. Accedis gratias agens pro iis quæ accepisti : ergo et tu vicem repende, neque te abscindas a proximo. Etenim Christus omnibus æqualiter dedit dicens: « Accipite, comedite. » Ille corpus æqualiter dedit; tu vero ne communem quidem panem æqualiter das? Nam pro omnibus similiter fractum est, et ex æquo fuit corpus pro omnibus. « Similiter et calicem postquam cœnavit dicens: » Hic calix Novum Testamentum est in meo sanguine. Hoc » facite, quotiescumque biberitis, in meam commemora- » tionem. » Quid dicis? Commemorationem Christi facis, et pauperes despicis, nec exhorrescis? Sed si filii aut fratris mortui commemorationem faceres, a conscientia pungereris, si non morem secutus esses, et pauperes vocavisses : cum autem Domini tui commemorationem facis, neque mensæ saltem consortium das. Quid vero sibi vult illud : « Hic calix Novum Testamentum est? » Veteris enim Testamenti calix erant libamina, et sanguis brutorum. Postquam enim sacrificaverant, in calice et phiala sanguinem excipientes, sic libabant. Quia igitur pro sanguine brutorum, sanguinem suum induxit, ne quis turbaretur hoc audiens, in memoriam revocavit vetus illud sacrificium. Deinde de cœna illa locutus, præsentia iis quæ tunc erant conjungit; ut quasi in illa vespera, in eodemque strato recumbentes, et ab ipso Christo hoc sacrificium accipien-

[1] 1 Cor. xi, 25.

tes, ita et nunc afficiantur, et ait : « Quotiescumque enim » manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem » Domini annuntiabitis, donec veniat [1]. » Sicut enim in pane et in calice dixit Christus : « Hoc facite in meam » commemorationem, » causam nobis aperiens dati mysterii, et cum aliis hoc etiam dicens, ipsam nobis satis esse ad pietatis argumentum : cum enim cogitaveris quid Dominus tuus sit perpessus propter te, magis philosophaberis ; sic et Paulus hic ait : « Quotiescumque manducabitis, » mortem ejus annuntiabitis. » Et hæc est illa cœna. Deinde, cum ostendisset quod usque ad consummationem illa maneat, ait : « Donec veniat. Itaque quicumque manducaverit panem hunc vel biberit calicem Domini indigne, » reus erit corporis et sanguinis Domini [2]. » Quare ? Quia effudit illum, et ea res mactationem exhibuit, non jam sacrificium. Ut ergo tunc qui transfixerunt, non ut biberent transfixerunt, sed ut effunderent ; ita etiam qui indigne participat, et nihil hinc fructus percipit. Vides-ne quam terribilem sermonem fecerit, et quam valide illos perstrinxerit, ostendens quod si sic bibituri sint, indigne sint propositorum participes ? Quomodo enim non indigne qui despicit esurientem, qui despiciendo pudore suffundit ? Nam si non dare pauperibus ejicit ex regno cœlorum, etiamsi qua sit virgo ; imo etiam si non largiter detur ; nam illæ virgines oleum habebant, sed non largiter habebant ; tam multa absurda fecisse, cogita quantum erit malum ?

V. Quæ absurda, inquit ? Quid dicis, qualia absurda ? Talis mensæ particeps fuisti, et cum omnium mitissimus esse debuisses, et par Angelis, omnium crudelissimus effectus es. Gustasti sanguinem Dominicum, et neque fratrem ita agnoscis, ecqua dignus venia fueris ? Quanquam

[1] 1 Cor. XI, 26. — [2] Ibid. 27.

etsi antea ignorabas, a mensa illum agnoscere oportuit. Nunc autem ipsam etiam mensam dedecoras, dum illum qui dignatus est illius particeps fieri, ne cibis quidem tuis dignum existimas. Non audisti quanta passus est ille qui centum denarios exigebat? quomodo sibi donatum donum irritum fecerit? Non cogitas quis cum esses, quis effectus fueris? Non recordaris te hoc in pecuniis paupere, longe fuisse pauperiorem in bonis operibus, cum mille peccatis plenus esses? Attamen ab his omnibus te liberavit Deus, teque tali mensa dignatus est: tu vero ne sic quidem benignior effectus es. Itaque nihil aliud restat quam ut traderis tortoribus. Hæc verba nos quoque omnes audiamus, quotquot cum pauperibus ad sacram hanc mensam accedimus. Hinc autem egressi, ne illos quidem respexisse videmur; sed et ebrii sumus et esurientes prætercurrimus; qua de re tunc Corinthii accusabantur. Et quandonam, inquies, hoc fit? Semper quidem, præcipue vero in diebus festis, cum maxime fieri non oporteret. Tunc enim post communionem, statim excipit ebrietas, et pauperum contemptus. Et postquam sanguinem recepisti, cum jejunii tibi tempus est et sobrietatis, debaccharis, et comessaris. Et si quid boni perceperis in prandio, caves ne alio pravo cibo priorem labefactes. Cum autem spiritualem cibum acceperis, satanicas inducis delicias. Cogita quid Apostoli fecerint cum illas sacras percepissent cænas. Nonne ad orationem convertebantur et ad hymnos celebrandos? nonne ad sacra pervigilia? nonne ad doctrinam longam, quæ magna plena erat philosophia? Magna quippe et mirabilia tunc illis enarrabat et præcipiebat, abscedente Juda, ad vocandos illos qui ipsum in crucem acturi erant. Non audisti quomodo illa tria millia hominum, qui communionis participes erant, semper perseverabant in oratione et in doctrina, non in ebrietatibus, non in comessationibus?

Tu vero antequam percipias quidem, jejunas, ut quomodocumque dignus communione videaris : ubi autem percepisti, cum oporteret te temperantiam augere, omnia perdis. Atqui non par res est antea jejunare, et postea. In utroque enim tempore temperantem esse oportet, maxime vero postquam Sponsum excepisti. Antea quidem, ut dignus sis qui accipias ; postea vero, ne indignus videaris iis quæ accepisti. Quid ergo, jejunandum-ne est postquam acceperim ? Non hoc dico, neque te cogo. Nam bonum quidem hoc esset. Verum non vim infero, sed adhortor ne te deliciis impleas extra mensuram. Si enim nunquam oporteat deliciari ; hoc enim declaravit Paulus dicens : « Quæ autem in deliciis est, vivens mortua est[1] ; » multo magis tunc morietur. Si autem deliciæ mors sunt mulieri, multo magis viro ; et si alio tempore deliciæ perdunt, multo magis post perceptam mysteriorum communionem. Tu autem pane vitæ accepto, rem morte dignam facis, et non horrescis ? Nescis quam multa mala ex deliciis inducantur? Risus intempestivus, incondita verba, scurrilitas perniciei plena, nugæ inutiles et alia quæ ne fas quidem est dicere. Et hæc facis postquam ad Christi mensam exceptus fuisti, illo die quo dignatus fuisti carnes ejus lingua tangere. Quisquis ergo sis, ne hæc fiant, expurga dexteram tuam, linguam, labia, quæ ingressui Christi vestibula fuere ; et apposita mensa sensibili, ad illam mensam mentem intende, ad cœnam dominicam, ad vigilias Discipulorum, illa sacra nocte ; imo vero, si quis accurate examinaverit, præsentia nox sunt. Vigilemus ergo cum Domino, compungamur cum Discipulis. Precum tempus est, non ebrietatis, semper quidem, maxime autem in die festo. Dies festus enim ideo institutus est, non ut turpiter agamus, non ut peccata accumulemus, sed ut quæ admissa fuere de medio tollamus.

[1] 1 Tim. v, 6.

Et scio quidem me incassum hæc dicere, sed non finem dicendi faciam. Etiamsi enim omnes non audieritis, sed non omnes repugnabitis; imo vero si omnes repugnetis, mihi quidem major merces, vobis autem gravius judicium: ne igitur gravius eveniat, ideo finem dicendi non faciam. Fortassis enim fortassis ex frequenti monitione scopum attingam. Ideo obsecro, ut ne judicium et damnum hoc faciamus, nutriamus Christum, potum ipsi demus, induamus illum. Hæc illa mensa digna sunt. Audisti sacros hymnos? Vidisti nuptias spirituales? exceptus fuisti ad mensam regiam? repletus es Spiritu sancto? choros egisti cum Seraphinis? socius fuisti supernarum Potestatum? Ne tantam lætitiam abjicias, ne effundas thesaurum, ne inducas ebrietatem mœroris matrem, diaboli gaudium, mille mala parientem. Hinc enim est somnus morti similis, hinc sopores, morbi oblivio, mortis imago. Sane vino ingurgitatus nolueris cum amico congredi, et Christum intus habens, quæso te, tantam audeas injicere temulentiam? At delicias amas? ergo ideo ebrietati finem impone. Nam ego te in veris deliciis versari volo, quæ nunquam marcescant. Quænam ergo sunt veræ deliciæ, quæ semper floreant? Ad prandium invita Christum, tua illi imperti, vel potius sua. Hoc interminabilem habet et semper florentem voluptatem. At non hæc sensilia; statim enim cum apparuere evanescunt: et qui deliciis operam dedit, non meliore conditione erit, quam qui non deliciatus est; imo pejore erit. Nam ille quidem quasi in portu sedet; hic vero ceu torrentem quemdam et morborum obsidionem excepit, et ne hanc quidem ferre potest tempestatem. Ne hæc itaque contingant, moderationem sectemur. Ita enim et corpore bene valebimus, et animam in tuto collocabimus, et a præsentibus futurisque malis liberabimur: a quibus utinam omnes eruti, regnum consequamur, gratia et benignitate Domini

nostri Jesu Christi, cum quo Patri et una Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXVIII.

CAPUT XI.

Probet autem se ipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat[1].

I. Quid sibi volunt hæc verba, cum aliud sit hoc propositum argumentum? Hic mos est Paulo, ut jam prius dixi, non solum illa tractare quæ sibi proposita sunt, sed si quid aliud hæc tractanti inciderit, id quoque magno studio persequi; maxime cum de rebus admodum necessariis et urgentibus agitur. Etenim cum de iis qui nuptias contraxere ageretur, et incidit in sermonem de servis, fortiter et multis hanc rem pertractavit. Et cum dissereret et probaret non oportere in judiciis litigare, tunc incidens in admonitionem circa avaritiam, multa de hoc argumento protulit; id quod etiam hic facit. Quia enim semel opus fuerat, ut de mysteriis meminisset, necessarium putavit esse hoc persequi argumentum: neque enim levis momenti est; ideoque admodum terribiliter de illo disseruit, bonorum caput esse probans, ad ea cum pura conscientia accedere. Unde non contentus iis quæ prius dixerat, hæc quoque adjicit dicens: « Probet autem se » ipsum homo; » id quod etiam in secunda Epistola dicit: « Vos ipsos tentate, vos ipsos probate[2]; » non sicut nos facimus, temporis conditione potius moti, quam stu-

[1] 1 Cor. XI, 28. — [2] 2 Cor. XIII, 5.

dio animi. Non enim id curamus, ut parati, a malis purgati, et compunctione pleni accedamus; sed ut in diebus festis, et cum omnes accedunt. Verum non ita jussit Paulus; sed unum novit accedendi et communicandi opportunum tempus, conscientiæ nempe puritatem. Nam si hac sensili mensa nunquam fruimur febri laborantes aut humoribus pleni, ut ne pereamus; multo minus hanc tangere nobis licet cum pravis concupiscentiis, quæ febri sunt graviores. Cum autem pravas dico concupiscentias, et corporum dico cupiditates, et pecuniarum, et iræ et injuriarum recordationis, et omnes, ut uno verbo dicam, quæ pravæ absurdæque sunt. Oportet autem accedentem, his omnibus exhaustis ac depositis, purum illud attingere sacrificium; neque segniter et misere affectum propter festum cogi ad accedendum; neque rursus compunctum et paratum prohiberi, eo quod non sit dies festus. Dies enim festus est, bonorum operum exhibita copia, animi pietas, accuratum vitæ institutum. Si hæc habeas, perpetuo festum agere poteris, et semper accedere. Ideo ait: « Probet » autem se ipsum unusquisque, et tunc accedat. » Nec præcipit ut alter alterum probet, sed ut quisque se ipsum, judicium statuens quod non sit publicum, et probationem sine testibus. « Qui enim manducat et bibit indigne, judi» cium Domini sibi manducat et bibit[1]. » Quid, quæso, dicis? Tot bonorum causa, vitamque profundens mensa, ipsa judicium efficitur? Non ex natura sua, inquit; sed ex ejus qui accedit arbitrio. Sicut enim præsentia ejus, quæ magna illa et ineffabilia nobis confert bona, eos qui non accipiunt magis condemnat; sic et mysteria ad majus supplicium viatica sunt iis qui indigne participant. Cur autem judicium sibi manducat? « Non dijudicans corpus Domini; » id est, non examinans, non cogitans, ut oporteret, pro-

[1] 1 Cor. XI, 29.

positorum magnitudinem et doni excellentiam. Nam si accurate didiceris, quis sit ille qui prostat, et quis cum sit, cui dat se ipsum, nullo alio opus habebis sermone; sed hoc tibi satis erit ad vigilantiam, nisi valde lapsus fueris. « Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles, et dor- » miunt multi[1]. » Hic jam non ab aliis fert exempla, ut fecit circa ea, quæ immolata erant idolis, veteres narrans historias, et plagas in solitudine acceptas; sed ab ipsis Corinthiis, id quod etiam vehementiorem reddebat sermonem. Quia enim dicebat : « Judicium sibi manducat; » et, « Reus est; » ne verba proferre videatur, facta adjicit, et testes illos advocat, id quod magis quam comminatio perstringit, minas proferens in opus exeuntes; neque his tantum contentus, hinc sermonem de gehenna inducit fidemque facit; utrinque terrens, et quæstionem solvens, quæ ubique circumferebatur. Quia enim multi inter se quærunt, undenam immaturæ mortes, unde diuturni morbi, dicit ille multa inexpectata peccatorum causa accidere.

II. Quid ergo, inquies, illi qui perpetuo benevalent, et ad vegetam perveniunt senectutem, annon ipsi peccant? Ecquis hoc dixerit? Quomodo ergo, inquies, non dant pœnas? Quia illic graviores daturi sunt. Nos autem si velimus, neque hic neque illic daturi sumus. « Si enim » nos ipsos judicaremus, inquit, non utique judicaremur[2]. » Nec dixit : « Si nos ipsos corriperemus, et castigaremus; » sed tantum si peccata agnoscere vellemus, si nos ipsos damnare et improbare mala opera, liberaremur et a præsenti et a futuro supplicio. Nam qui se ipsum damnat, dupliciter Deum placat, et quod peccata agnoscat et quod in futuro sit ad peccandum tardior. Quia vero ne hoc quidem ita leve facere volumus, ut facere oporteret; ne

[1] 1 Cor. XI, 30. — [2] Ibid. 31.

sic quidem nos vult cum orbe terrarum punire; sed sic quoque parcit, hic pœnas repetens, ubi supplicium est temporaneum, et magna consolatio; nam a peccatis liberatio est, et bona futurorum spes quæ præsentia leniat. Hæc porro dicit, simul infirmos consolans, et alios diligentiores reddens. Ideo ait: « Nunc autem cum judicamur, a Domino corripimur[1]. » Non dixit: « Castigamur; » non dixit: « Supplicio afficimur; » sed, « Corripimur: » nam quod fit magis est admonitionis, quam damnationis; medicinæ, quam supplicii; correctionis, quam castigationis. Non hoc autem tantum modo, sed et comminatione majoris pœnæ, leve reddit illud dicens: « Ut non cum mundo damnemur. » Vides-ne quomodo et gehennam induxerit, et horribile illud tribunal, et necessario futuram ostenderit illam perquisitionem et punitionem? Nam si fideles et qui Deo curæ sunt, non impune fugient peccatorum pœnas, ut ex præsentibus palam est, multo minus infideles, et qui gravia insaniaque scelera admittunt. « Itaque, cum convenitis ad manducandum, invicem expectate[2]. » Nam dum viget timor, et gehennæ tremor perseverat, vult iterum pro pauperibus admonitionem inducere, cujus causa hæc omnia dixit, ostendens illos, si id non servent, indignos esse qui communicent. Quod si de facultatibus non elargiri, ab illa mensa arcet; multo magis rapere arceat. Nec dixit: « Itaque convenientes date egenis; » sed quod honestius erat, « Alter alterum expectate. » Hoc enim illud quoque apparabat et subindicabat, ac congruenti modo admonitionem induxit. Deinde rursus pudorem inferens: « Si quis autem esurit, domi manducet[3]. » Permittendo impedivit etiam vehementius, quam si prohibuisset. Ex Ecclesia enim illum eduxit, et in domum remisit; hoc ritu illos vehementer perstringens atque traducens, quasi

[1] 1 Cor. xi, 32. — [2] Ibid. 33. — [3] Ibid. 34.

ventris servos, qui nec differre possent. Neque enim dixit: « Si quis pauperes despicit ; » sed, « Si quis esurit, » quasi pueros famem non ferentes alloquens, tanquam bruta ventri servientia. Ridiculum enim fuisset, si ob esuriem domi manducassent. Sed et aliud terribilius subjunxit, dicens : « Ut non in judicium conveniatis[1] ; » ut non in castigationem, ut non in supplicium, dum Ecclesiam contumelia afficitis, et fratrem in pudorem conjicitis. Nam ideo convenitis, inquit, ut vos mutuo diligatis, ut juvemini, et juvetis. Si vero contrarium fiat, melius esset si domi comederetis. Hoc autem dicebat ut illos magis attraheret. Ideo enim damnum inde emergens ostendit, et culpam dixit esse non parvam ; atque omni ex parte deterruit, a mysteriis, ab infirmis, a mortuis, ab aliis supra dictis. Deinde alio quoque modo terret dicens : « Cætera » autem cum venero disponam[2]. » Aut ad quædam alia, aut ad hoc ipsum. Quia enim verisimile est ipsos dixisse alias quoque causas, et non potuisse omnia per litteras corrigi : Quæ admonui, inquit, interim serventur. Si quid autem aliud dicendum habueritis, id usque ad adventum meum servetur; aut de hac re loquens, ut dixi, aut de aliis quibusdam, quæ non admodum urgebant. Hoc autem facit, ut illos inde studiosiores reddat. Nam de illius adventu solliciti, peccata emendaturi erant. Neque enim levis res erat, quod Paulus eo venturus esset; idque ostendens dicebat : « Ac si non venturus sim ad vos, sic » inflati sunt quidam[3] ; » et alibi rursum : « Non tanquam » in præsentia mea tantum, sed multo magis in absentia, » cum timore et tremore vestram salutem operemini[4]. » Ideo non solum promisit se venturum esse, ne non crederent et negligentiores evaderent; sed et necessariam addit adventus causam dicens : « Cætera cum venero disponam; »

[1] 1 Cor. XI, 34. — [2] Ibid. — [3] Id. IV, 10. — [4] Philip. II, 12.

ostendens cæterorum correctionem, etiamsi non omnino festinaret, ipsum istuc attracturam fuisse.

III. Hæc ergo audientes omnia, et pauperum magnam curam geramus, et ventrem moderemur, atque ab ebrietate liberemur, et mysteriis digne participare studeamus; ea quæ passi fuerimus, non ægre feramus, neque in nobis, neque in aliis; verbi gratia, cum immaturæ mortes accidunt, cum diuturni morbi. Hoc enim est liberatio a supplicio, hoc correctio, hoc admonitio optima. Quis hæc dicit? Qui Christum in se loquentem habebat. Attamen etiam post hæc mulieres multæ ita sensu destitutæ sunt, ut in luctus exuperantia ipsos etiam infideles superent. Et aliæ quidem a luctu quasi tenebris obrutæ hoc faciunt; aliæ vero ad ostentationem, et ut externorum criminationem vitent, quas omni venia privatas dico. Ut ne ille talis incuset, inquiunt, incuset Deus; ut ne homines brutis amentiores nos damnent, lex regis universorum conculcetur. Et quot fulminibus hæc digna non fuerint? Si post luctum te quispiam ad cœnam vocet, nemo est qui renuat, quia lex humana hoc præcipit; Deo autem de non lugendo legem ferente, ita omnes contradicunt. Non cogitas Jobum, o mulier? Non recordaris vocum ejus in calamitate amissorum filiorum, quæ sexcentis coronis sacrum illud caput redimierunt, et splendidius quam tubæ multæ deprædicarunt? Non cogitas calamitatis magnitudinem, novum illud naufragium, ac novam miramque tragœdiam? Nam tu quidem unum perdidisti, aut alterum, aut tertium; ille autem tam multos et tam multas. Et qui multos habebat liberos, repente orbus fuit. Neque paulatim viscera ejus consumebantur, sed derepente fructus totus abripiebatur. Neque ex communi lege naturæ, neque cum ad senectutem pervenissent; sed immatura et violenta morte, omnes simul. Neque præsente illo, nec assi-

dente, ut vel extremas voces audiens aliquam consolationem haberet de tam acerba morte; sed præter omnem spem; cum nihil gestorum ipse sciret, simul omnes sunt obruti, fuitque illis domus et sepulcrum et laqueus. Neque immatura mors tantum, sed etiam multa cum illa erant quæ dolorem afferrent; ut quod omnes in flore juventutis essent, quod virtute præditi, quod amabiles, quod omnes simul, quod ex utroque sexu ne unus quidem reliquus sit; quod non communi lege naturæ, quod post tantum damnum, quod cum nullius mali sibi conscius esset, nec illi peccatis essent obnoxii, hæc tamen paterentur. Horum singula per se possunt turbare; cum autem una omnia concurrunt, cogita quanta fluctuum altitudo, quam ingens tempestas esset. Quodque majus est et ipso luctu deterius, quod nesciret unde talia obvenirent. Ideo cum nullam afferre posset calamitatis causam, ad Dei placitum ascendit, et ait: « Dominus dedit, Dominus » abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen » Domini benedictum in sæcula[1]. » Et hæc dixit, cum se in extremis positum videret, qui virtutem omnem sectatus fuerat; scelestos autem homines, et præstigiatores, prospere agentes, deliciantes et gloriabundos undique. Neque dixit quidpiam eorum, quæ solent quidam infirmiores dicere: « Ad hanc-ne rem filios enutrivi? et cum accuratione omni educavi? Ad eam-ne rem domum aperui prætereuntibus, ut post multos illos cursus pro egenis, pro nudis, pro pupillis susceptos, hanc mercedem excipiam? » sed horum loco illa verba protulit, omni sacrificio præstantiora, dicens: « Nudus egressus sum de utero matris » meæ, et nudus revertar[2]. » Quod si vestimenta disciderit, et comam totonderit, ne mireris. Pater enim erat, et pater prolis amans, oportebatque naturæ commiserationem

[1] Job. I, 21. — [2] Ibid.

exhiberi, mentisque philosophiam. Quod si hoc non fecisset, forte quispiam putavisset hanc philosophiam ex stupore proficisci. Ideo et viscera ostendit, et pietatis accurationem, et dolens non eversus est; sed etiam cum ulterius ejus certamen procederet, rursus aliis redimitur coronis ex verbis quæ uxori dixit : « Si bona suscepimus a » Domino, mala non sustinebimus[1] ? » Nam uxor sola ipsi relicta est, sublatis omnibus, et filiis, et prædiis, et ipso corpore, et ipsa ei ad tentationem et insidias relicta est. Ideoque illam non cum filiis sustulit diabolus, neque ipsius cædem expetiit, quia sperabat illam magnam sibi opem esse laturam ad insidias sancto huic viro parandas. Ideoque ipsam, tanquam maximum telum sibi opportunum reliquit. Si enim, inquit, hominem per illam ex paradiso ejeci, multo magis in sterquilinio potero supplantare.

IV. Et vide calliditatem. Neque enim postquam boves perierant hanc machinam adhibuit, neque post sublatos asinos vel camelos, nec post dejectam domum, neque post obrutos filios. Sed interim silere et quietem agere sivit, athletam videns. Ubi autem vermium fons scaturivit, cum putrescens pellis diflueret, et consumptæ carnes saniem emitterent, ac sartaginibus fornacibusque, et quavis flamma gravior ipsum diaboli manus consumeret, quavis fera efferatior ipsi corpus undique consumens et devorans, cum in hac calamitate multum temporis insumptum fuisset, tunc uxorem ad illum adducit jam exsiccatum et confectum. Si enim initio calamitatis accessisset, non ita illum enervatum reperisset, neque calamitatem adeo potuisset exaggerare ac verbis extollere. Nunc autem ubi vidit illum ob temporis diuturnitatem, liberationem sitire, et malorum finem desiderare, tunc vehemens accedit. Quia enim valde confectus erat, neque respirare ultra poterat, sed

[1] Job. II, 10.

et mori cupiebat, audi quid dicat : Nam si mihi possem manum inferre, aut alium rogare, etiam hoc facerem (12). Et vide mihi nequitiam mulieris, unde statim ordiatur : a diuturnitate temporis, dicens : « Quousque tolerabis? » Si namque sæpe, etiam cum gravia non instarent negotia, verba solum emollire potuerunt, cogita quid verisimiliter ipse tunc patiebatur, cum et hæc verba et res ipsæ dolorem ipsi inferrent. Quodque omnium teterrimum erat, quod et uxor ejus loqueretur, et uxor quæ conciderat et animum despondebat; ideoque studebat et ipsum in desperationem conjicere. Cæterum ut aperte videamus machinam in hunc murum adamantinum admotam, ipsa verba audiamus. Quænam illa sunt, « Quousque tolerabis[1] » dicens? Ecce præstolor adhuc modicum temporis spem salutis habens. Tua, inquit, verba refellit tempus, quod diuturnius factum, nullam exhibet solutionem. Hæc autem dicebat non modo in desperationem ipsum conjiciens; sed exprobrans ei et traducens illum. Etenim ille molestiam creantem ipsam consolans, et ejus verba depellens, talia loquebatur : Expecta adhuc paululum, et cito finis horum veniet. Illi ergo exprobrans dicit ipsa : « An nunc quoque idipsum dices? » Multum enim temporis jam præteriit, et nullus horum finis visus est. Et vide nequitiam : non boum meminit, non ovium, non camelorum; sciebat enim illum non admodum hisce morderi; sed statim venit ad naturam, et filios in memoriam revocat. Viderat enim ipsum amissis filiis vestem dissidisse, et comam totondisse. Neque dixit : « Filii tui periere, » sed modo ad commiserationem composito : « Deletum est memoriale tuum » de terra, » propter quod filii desiderabiles sunt. Etenim si etiam nunc, cum resurrectio futura creditur, hinc filii desiderabiles sunt, quod eorum qui decesserunt memoriam

[1] Job. II, 9.

servent, multo magis tunc. Ideo hinc maledictio acerbior efficitur. Neque enim qui illic exccratur dicit; extermi-nentur filii, sed monumentum ejus e terra, nempe filii tui et filiæ tuæ. Cum dixisset enim, memoriale, accurate rursus utrumque sexum memorat. Si autem hæc, inquit, non tibi curæ sunt, me saltem spectes. Uteri mei dolores laboresque, quos frustra sum perpessa. Id est, quæ majorem tuli dolorem, injuria propter te affecta sum: dolores subii, et fructibus sum privata. Et vide quomodo jacturam pecuniarum neque memoret, neque taceat vel prætercurrat; sed ut licebat illam miserabiliter tangere, ipsam subindicet. Cum enim dixit: « Et ego errabunda et serva, a loco in locum, et a domo in domum circumcursans, » et jacturam subindicat, et magnam exhibet commiserationem. Nam ipsa verba possunt calamitatem amplificare. Ad aliorum, inquit, ostia venio. Neque enim solum mendico, sed etiam erro, et servitutem subeo non expectatam et novam, undique circumiens et calamitatis signa circumferens, omnesque mala mea docens; quod omnium miserrimum est, domum frequenter mutare. Neque hic lamentandi finem fecit; sed subjunxit dicens: « Expectans solem quando occidet, et requiescam a laboribus meis et a doloribus qui me circumdant et detinent. » Quod enim aliis suave est, inquit, radium videre, hoc mihi grave; desiderabiles autem mihi sunt nox et tenebræ. Hæ mihi a sudoribus quietem pariunt: hæ mihi sunt in malis consolatio. Sed dic verbum contra Dominum, et morere.

V. Vidisti-ne hic quoque nequitiam? Quo pacto in consilio suo non statim induxerit perniciosam adhortationem, sed cum prius calamitates miserabiliter enarrasset, et tragœdiam extendisset, paucis verbis adhortationem ponit, neque clare illam indicat; sed subindicans illam, maxime

desiderabilem ipsi proponit liberationem, et mortem denuntiat, quam summopere optabat. Et hinc quoque observa diaboli vafriciem et malitiam. Quia enim sciebat Jobi amorem erga Deum, non sinit mulierem Deum accusare, ne ille ut inimicam ipsam statim aversaretur. Ideo ejus nusquam meminit, sed quæ acciderant susdeque versat. Tu autem, cum iis quæ dicta sunt, adde mulierem quæ hoc dabat consilium, vehementem oratorem ad eos pelliciendos qui non attendunt. Multi certe etiam absque calamitatibus, a solo mulierum consilio dejecti fuerunt. Quid igitur hic vir beatus, et adamante fortior? Acriter illam intuitus, a solo aspectu, antequam vocem emitteret, machinas depulit. Illa enim sperabat se lacrymarum fontes moturam esse. Hic vero leone vehementior fuit, ira et indignatione plenus, non pro iis quæ patiebatur; sed propter consilia quæ diabolice ab illa data sunt. Et ipso aspectu indignationem exhibens, moderata utitur increpatione. Etenim in calamitatibus moderatus erat. Ecquid ait? « Cur » sicut una ex insipientibus mulieribus locuta es [1]? » Non sic te erudivi, inquit, non sic te educavi : unde nec consortem meam cognosco. Hæc quippe dicta sunt insanæ mulieris, et furentis consilium est. Vides-ne sectionem moderatam, plagam quæ posset morbum curare. Deinde post increpationem, consilium rursus affert, quod possit illam consolari, et rationi valde consentaneum, dicens : « Si bona suscepimus de manu Domini, mala non sustinebimus [2]? Recordare enim, inquit, priorum illorum, et tecum reputa auctorem, et hæc fortiter feres. » Vidisti-ne moderationem viri? Neque enim fortitudini suæ patientiam suam ascribit : sed ex rerum consequentia fuisse illam dicit. Pro quibusnam enim illa nobis dedit Deus? Quam rependens remunerationem? Nullam : sed ex sola

[1] Job. II, 9. — [2] Ibid. 10.

benignitate sua. Donum enim erat, non retributio; gratia, non remuneratio. Ergo hæc fortiter feramus. Hoc et viri et mulieres inscriptum dictum habeamus; hæc verba in mente insculpamus, et hæc et ea quæ præcedunt. Et historiam discipulorum ejus, velut imaginem in mentem nostram inscribentes, jacturam dico pecuniarum, filios sublatos, corporis plagam, opprobria, irrisiones, uxoris machinas, diaboli insidias, omnes uno verbo Justi calamitates, nobis in portum maximum apparemus, ut omnia fortiter et cum gratiarum actione ferentes, et in præsenti vita mœrorem omnem depellamus, et de hac benedictione mercedem referamus, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et una Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXIX.

CAPUT XII.

De spiritualibus autem, fratres, nolo vos ignorare. Scitis autem quod cum gentes essetis, ad simulacra muta prout ducebamini euntes [1].

I. Hic totus locus valde obscurus est : obscuritatem vero parit ignoratio eorum quæ tunc contingebant, nunc autem non fiunt. Et cur non nunc fiunt? Ecce namque obscuritatis causa aliam nobis quæstionem peperit. Cur enim tunc fiebant, nunc vero secus? Sed hoc postea dicendum mittamus, interim vero quæ tunc fiebant recen-

[1] 1 Cor. XII, 1, 2.

scamus. Quid ergo tunc contingebat? Si quis baptizaretur, linguis statim loquebatur, et non linguis tantum; sed etiam multi prophetabant; quidam vero alias plures virtutes exhibebant. Quia enim ab idolis accedentes, cum nihil clare scirent, neque in antiquis Bibliis essent educati, baptizati statim Spiritum accipiebant, Spiritum vero non videbant, invisibilis cum sit; dabat autem gratia sensile quoddam argumentum illius operationis; aliusque Persica, alius Romana, alius Indica, alius alia lingua statim loquebatur: et hoc externis notum faciebat Spiritum sanctum in ipso loquente esse. Ideo sic ipsum appellat dicens: « Unicuique autem manifestatio Spiritus datur ad utilitatem, charismata seu dona vocans manifestationem Spiritus. » Quia enim Apostoli hoc primum signum acceperunt, fideles quoque acceperunt linguarum donum; neque hoc solum, sed et alia plurima. Nam et mortuos multi suscitabant, et dæmonas pellebant, et alia multa similia mirabiliter operabantur. Donaque habebant alii quidem pauciora, alii vero plura. Magis autem quam alia omnia apud illos erat donum linguarum. Et hæc causa schismatis illis fuit; non ex natura sua, sed ex ingrato accipientium animo. Nam qui majora habebant, efferebantur adversus eos qui minora possidebant. Hi vero rursus dolebant, et iis qui majora haberent invidebant. Idque in sequentibus ostendit Paulus. Quia igitur hinc letalem accipiebant plagam, dum in eis charitas dissolveretur, multum studium ponit ut id corrigat. Contigit hoc etiam Romæ; sed non hoc modo. Quapropter in Epistola ad Romanos, illud movet quidem, sed adumbrate et breviter, sic dicens: « Sicut enim in uno corpore multa membra » habemus, membra autem omnia non eamdem habent » operationem; sic multi unum corpus sumus in Christo; » singuli autem invicem membra. Habentes autem dona

» secundum gratiam quæ data est nobis diversa; sive pro- » phetiam, secundum proportionem fidei; sive ministerium » in ministrando, sive qui docet in doctrina [1]. » Quod autem illi inde in arrogantiam inciderent, id in principio subindicavit ita dicens : « Dico autem vobis per gratiam » quæ data est mihi, omnibus qui sunt in vobis non plus » sapere, quam oportet sapere; sed sapere ad sobrietatem: » unicuique ut Deus distribuit mensuram fidei [2]. » Itaque cum illis; neque enim magnus erat morbus dissidii et arrogantiæ, sic disseruit. Hic vero cum multo studio, nam morbus valde invalescebat. At non hoc tantum illos conturbabat; sed multi erant istic divinantes, quod urbs illa Græcorum moribus addicta esset. Et cum aliis hoc quoque illos supplantabat et turbabat. Quapropter orditur statuens quid interesset discriminis divinationem inter et prophetiam. Propterea etiam discretiones spirituum acceperunt, ut discernerent et scirent, quis loqueretur per mundum spiritum, quis per immundum. Quia enim ex ipsa re non poterat dictorum demonstratio præberi. Prophetia enim non in tempore quo profertur, sed in tempore eventus prænuntiatæ rei, veritatis suæ argumentum præbet; neque facile erat illam internoscere, dicereque quis Propheta, quis mendax esset. Etenim cum scelestus et immundus sit diabolus, in Prophetas sese injiciebat, falsos inducens prophetas, ut qui et ipsi futura prædicerent. Deinde quia de iis quæ dicebantur non poterat ratio reddi, cum res quæ prædictæ fuerant nondum evenissent, et facile confutabatur; mendacem enim et veracem finis comprobat; ne ante finem auditores deciperentur, dat illis signum, quod etiam ante eventum hunc et illum indicaret. Et hinc accepta consequentia et principio, sic in sermonem de charismatibus transit, et con-

[1] Rom. XII, 4-7. — [2] Ibid. 3.

tentionem inde subortam corrigit. Interim vero de divinatoribus loquens sic orditur : « De spiritualibus autem nolo » vos ignorare, fratres; » spiritualia vocans signa, quia illa Spiritus solius sunt opera, humano studio nihil afferente ad talia miracula patranda. Et de illis disputaturus, prius, ut dixi, divinationem inter et prophetiam differentiam ponit, sic dicens : « Scitis quod cum gentes essetis ad si» mulacra muta prout ducebamini euntes[1]. » Id est : In idolis, inquit, si quis abreptus esset a spiritu immundo, et vaticinaretur, quasi abductus sic ille trahebatur a spiritu vinctus, nihil sciens eorum quæ dicebat. Hoc enim divinatori proprium est, ut mente excedat, vim patiatur, pellatur, trahatur, quasi furens. Propheta vero non sic; sed cum vigili mente, cum temperanti constitutione, illa sciens quæ dicit, omnia loquitur. Itaque etiam ante eventum hinc internosce vatem et Prophetam. Et vide quam non suspectum proferat sermonem : ipsos vocat testes, qui rei experientiam fecerint. Quod enim non mentiar, inquit, neque temere ea quæ gentium sunt traducam, fingens tanquam inimicus, vos ipsi mihi feretis testimonium. Etenim ipsi scitis quomodo, cum essetis Græci, tracti abduceremini. Quod si quis hos, utpote fideles, suspectos esse dixerit; age, etiam ab externis hoc vobis manifestum reddam. Audi ergo Platonem sic loquentem (13) : Quemadmodum divinatores et vates multa quidem et pulchra dicunt; eorum vero quæ proferunt nihil sciunt. Audi alium quoque Poëtam eadem ipsa indicantem. Postquam quibusdam initiationibus et præstigiis, dæmonem quis homini alligaverat, ille vero vaticinabatur, dum vaticinaretur ille, raptabatur et discerpebatur, ac dæmonis impetum ferre non poterat; sed sic raptatus periturus erat; iis qui talibus præstigiis dabant operam dicit (14) :

[1] 1 Cor. XII, 2.

Solvite demum : regem Deum mortalis non ultra capit.

Et rursum :

Solvite serta mihi, atque pedes aspergite lympha munda,

Et expungantur mihi lineæ, ut adesse possim.

Hæc enim et similia; nam longe plura dici possent, utraque nobis ostendunt; et necessitatem qua serviunt qui detinentur dæmones, et vim quam sustinent ii qui semel se ipsis dediderunt, et a naturali sua mente excedunt. Pythia vero (15); cogor enim aliam quoque eorum turpitudinem traducere, quam bonum quidem esset prætermittere, quod indecorum nobis sit talia proferre; ut autem illorum dedecus clarius evadat, necessarium est dicere; ut hinc discatis amentiam, et ridicula gesta eorum qui vatibus illis utuntur. Dicitur ergo Pythia mulier insidere tripodi Apollinis, divaricatis cruribus. Deinde malum inferne emitti spiritum, et per genitales ejus partes subeuntem, furore mulierem replere, et hanc deinceps passis capillis debacchari et spumam ex ore emittere; et sic temulentam illam furoris verba proferre. Scio vos pudore affectos erubescere hæc audientes. Verum illi altum sapiunt, ob turpitudinem et insaniam tantam.

II. Hæc igitur et similia omnia Paulus exagitans dicebat : « Scitis quod cum gentes essetis, ad simulacra muta inducebamini abducti. » Et quia cum iis qui rem probe noverant disserebat, non omnia accurate ponit, ne illis molestiam creet : sed in memoriam tantum revocans omnia, cito recedit, ad propositum festinans. Quid est autem, ad simulacra muta? Isti vates ad illa tracti ducebantur. Si vero muta sint, quomodo illis utebantur? Qua de causa ad statuas illos dæmon adducebat tanquam captivos et vinctos? Simul errorem reddens probabilem. Ne videretur enim lapis esse mutus, conabatur homines idolis affigere; ut

quæ ipsorum erant illis ascriberentur. Sed nostra non sunt hujusmodi. Nostra autem non posuit ille; quæ Prophetarum sunt dico. Illis enim omnia manifesta erant, et in illis prophetabant ut ipsos decebat, cum intelligentia et libertate omni. Ideo penes illos erat et loqui et non loqui. Neque enim necessitate tenebantur, sed potestatis honore donati erant. Ideo Jonas fugit; ideo Ezechiel distulit; ideo Jeremias recusabat. Deus vero non cum necessitate impellit ipsos; sed consiliis, hortationibus et comminationibus utitur, mentem tenebris non offundens. Dæmonis enim proprium est et tumultum et furorem, et multam immittere caliginem; Dei vero est illuminare, et quæ opus est cum intelligentia docere. Prima ergo divinatoris et Prophetæ differentia hæc est. Secunda vero est alia, quam deinceps ponit dicens: « Ideo notum vobis facio » quod nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Jesum. » Deinde etiam alia, « Et nemo potest dicere Dominum Je» sum, nisi in Spiritu sancto [1]. » Cum videris, inquit, quempiam, non proferentem nomen ejus; imo ipsum anathematizantem, is est divinator. Rursus cum videris alium cum nomine ejus omnia loquentem, cogita illum esse spitualem. Quid ergo, inquies, de catechumenis dixerimus? Si enim nemo potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto, quid dicemus de his, qui ejus quidem nomen proferunt, Spiritu autem privantur? sed de his nunc ille non agit: neque enim tunc catechumeni erant; sed de fidelibus et infidelibus. Quid ergo? Nullus-ne dæmon Deum nominat? Annon dicebant dæmoniaci : « Novimus te quis » es, Filius Dei [2]? » Annon Paulo dicebant : « Isti homines » servi Dei altissimi sunt [3]? » Sed flagellati, sed coacti sponte autem et non coacti, nunquam. Hic jam apposite quæratur, cur dæmon hæc loqueretur, et cur Paulus in-

[1] 1 Cor. XII, 3. — [2] Marc. I, 24. — [3] Act. XVI, 17.

crepaverit. Doctorem nempe suum imitatus. Nam et Christus increpavit : nolebat enim ab illis habere testimonium. Quare? Dæmon hoc agebat rerum ordinem confundere volens, et Apostolorum abripere auctoritatem, multisque persuadere ut sibi attenderent. Quod si factum esset, cum fide digni apparuissent, facile sua introduxissent. Ne hoc ergo fieret, neque fallacia initium duceret, etiam cum vera loquerentur, ora ipsis obstruit ut in falsis nemo ipsis animum adhiberet, sed ad ea quæ ab ipsis dicerentur aures obstrueret. Postquam ergo vates et Prophetas distinxerat et ex priore et ex secundo signo, demum de miraculis disserit; nec sine causa ad hoc argumentum transit; sed ut dissentionem inde subortam tollat, et persuadeat iis, qui minus habent, ne doleant, et iis qui majora possident, ne efferantur. Ideo sic incœpit : « Divisiones vero gratia» rum sunt, idem autem Spiritus [1]. » Primoque curat illum qui minus habet donum, ideoque dolet. Cur enim, inquit, angeris quia non tantum accepisti quantum alius? Sed cogita illud esse donum, non debitum, et consolationem accipies. Ideo statim sic loquitur : « Divisiones vero gratia» rum sunt. » Neque dixit signorum, neque miraculorum, sed, gratiarum; nomine doni persuadens illi ut non modo non doleat, sed et gratiam habeat. Et cum hoc, inquit, illud quoque tecum reputa, quod etiamsi in mensura doni minus habeas; in eo quod dignatus sis inde accipere, unde is accepit qui plus habet, parem habes honorem. Neque enim dicere possis illi Spiritum dedisse, tibi vero Angelum : nam et tibi et illi Spiritus dedit. Ideo subjunxit; « Idem autem Spiritus. »

III. Itaque etiamsi in dono differentia sit, at non in eo qui dedit : ex eodem namque fonte et tu et ille hausistis. « Et divisiones ministrationum sunt, idem autem Domi-

[1] Cor. XII, 4.

» nus [1]. » Nam consolationem adhuc placide augens, et Filium et Patrem adjicit : alioque rursus nomine hæc dona vocat, majorem etiam inde excogitans consolationem. Ideo sic dicit : « Divisiones ministrationum sunt, idem » autem Dominus. » Nam qui donum audit, et minus accepit, fortasse doluerit; qui vero ministrationem accepit, non item. Res enim laborem indicat, et sudorem. Quid ergo doles, inquit, si alium plus laborare jussit, tibi parcens? « Et divisiones operationum sunt, idem vero Deus » qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur » manifestatio Spiritus ad utilitatem [2]. » Et quid est operatio? Quid donum, inquies? Quid ministratio? Nominum tantum sunt differentiæ, quia res eædem sunt. Quod enim est donum illud ipsum est ministratio; hoc etiam dicit operationem. Nam ait : « Ministerium tuum imple [3] ; » et « Ministerium meum glorifico [4] ; » et Timotheo scribens dicit : « Propter quam causam admoneo te, ut suscites » gratiam Dei quæ est in te [5]. » Et ad Galatas rursus scribens dicebat : « Qui enim operatus est Petro in apostola- » tum, operatus est et mihi inter gentes [6]. » Vides-ne quod nullam differentiam ostendat in donis Patris et Filii et Spiritus sancti? non hypostases confundens, absit, sed substantiæ parem honorem ostendens. Nam quod Spiritus largitur, hoc et Deum operari, et Filium ordinare ac præbere dicit. Atqui si hoc esset illo minus, et illud isto, non sic illud posuisset, neque hac ratione dolentem consolatus esset. Post hæc autem alio quoque modo ipsum consolatur; quod nempe data mensura ipsi conferat, etiamsi minor sit. Cum dixisset enim, idem Spiritus, idem Dominus, idem Deus, et hac ratione ipsum recreasset, aliam rursus subjungit consolationem sic dicens : « Unicuique autem ma-

[1] 1 Cor. XII, 5. — [2] Ibid. 6, 7. — [3] 2 Tim. IV, 5. — [4] Rom. II, 13. — — [5] 2 Tim. I, 6. — [6] Galat. II, 8.

»nifestatio Spiritus datur ad utilitatem. » Ne quis enim diceret : « Quid enim, si idem Dominus et idem Spiritus et idem Deus? at ego minus accepi. » Ait ipse, quod ita conferret. Manifestationem vero Spiritus signa vocat, et merito. Mihi enim fideli manifestus est is qui habet Spiritum, eo quod sit baptizatus. Infideli autem ex nulla re hoc erit conspicuum, nisi a signis. Itaque inde etiam non parva consolatio est. Etiamsi enim dona sint diversa, una tamen est demonstratio. Nam sive multum, sive parum habeas, perinde es manifestus. Itaque si illud ostendere satagis, quod Spiritum habeas, sufficientem habes demonstrationem. Cum ergo et unus sit qui dedit, et gratuitum sit donum, et manifestatio hinc fiat, et hoc tibi magis conferat; ne doleas quasi despectus. Neque enim te dedecore afficiens Deus, neque altero minorem declarans hoc facit, sed tibi parcens, et id spectans quod tibi utile esset. Nam majus quidpiam accipere eum qui ferre non possit, hoc esset inutile, noxium et mœrore dignum. « Nam alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ; » alii autem sermo scientiæ secundum eumdem Spiritum. » Alteri fides in eodem Spiritu; alii autem gratia curatio» num in eodem Spiritu [1]. » Vides-ne quomodo ubique hoc additamentum faciat, in eodem Spiritu dicens, et secundum eumdem Spiritum. Scit enim hinc magnam oriri consolationem. « Alii autem operationes virtutum; alii » prophetiæ, alii discretiones spirituum, alii genera lin» guarum; alii interpretatio sermonum [2]. » Quia enim in hoc altum sapiebant, ideo id postremum posuit, et subjunxit. « Hæc autem omnia operatur unus et idem Spiri» tus [3]. » Pharmacum ad omnem consolationem aptum: quod ex eadem radice, ex iisdem thesauris, ex iisdem fluentis omnes accipere possint. Ideo frequenter hauriens,

[1] 1 Cor. XII, 8, 9. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 12.

hoc verbo eam quæ videbatur esse inæqualitatem exæquat et consolatur. Et superius quidem Spiritum, Filium et Patrem dona elargiri ostendit. Hic vero Spiritum dixisse satis habuit; ut hinc etiam discas eamdem esse dignitatem. Quid est autem sermo sapientiæ? Quem habebat Paulus, quem habebat Joannes filius tonitrui. Quid sermo scientiæ? Quem fidelium multi habebant, scientiam quidem habentes, docere autem non valentes, neque facile ea quæ sciebant aliis enuntiare. Alii vero fidem. Fidem non hanc dicens, quæ dogmata spectat; sed fidem signorum, de qua Christus dicit: « Si habueritis fidem ut granum sina- » pis, dicetis huic monti: Transi hinc, et transibit [1]. » Et hanc petebant Apostoli dicentes: « Adde nobis fidem [2]. » Hæc enim mater signorum est. Operationes autem virtutum habere, et gratiam curationum, non idem ipsum est. Nam qui gratiam curationum habebat, medebatur tantum: qui vero operationes virtutum possidebat, etiam castigabat. Potestas enim est non sanandi modo, sed etiam puniendi; ut Paulus excæcavit, Petrusque interfecit. « Alii » vero prophetiæ, alii discretiones spirituum. Quid sibi vult illud, Discretiones spirituum? Scire quis sit spiritualis, quis non spiritualis; quis Propheta, quis deceptor: id quod Thessalonicensibus dicebat: « Prophetias nolite » negligere. Omnia autem probantes quod bonum est te- » nete [3]. » Nam multa tunc erat pseudo-prophetarum corruptio, diabolo contendente pro veritate substituere mendacium. « Alii autem genera linguarum, alii interpretatio » sermonum [4]. » Nam ille quidem sciebat quod ipse diceret, alteri vero id interpretari non poterat. Alius vero hæc ambo possidebat, vel alterutrum.

IV. Videbatur autem hoc donum esse magnum, quo-

[1] Matth. XVII, 26. — [2] Luc. XVII, 5. — [3] I Thess. V, 20. — [4] I Cor. XII, 10.

niam ipsum primum Apostoli acceperunt, et apud Corinthios plurimi hoc munere instructi erant. Doctrinæ autem verbum non ita. Ideo illud quidem primum ponit, hoc vero postremum. Nam et hoc propter illud est, necnon alia omnia, prophetiæ operationes virtutum, genera linguarum et interpretatio linguarum. Nihil enim huic par est; ideo dicebat : « Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni » sint, maxime qui laborant in verbo et doctrina[1]. » Et Timotheo scripsit dicens : « Attende lectioni, exhortationi, doc» trinæ : noli negligere gratiam quæ in te est[2]. » Vides-ne quomodo hoc gratiam vocet? Deinde quam superius posuit consolationem dicens : Idem Spiritus, hanc et hic adjicit dicens : « Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spi» ritus, dividens singulis prout vult[3]. » Non modo autem con» solatur, sed etiam os obstruit contradicenti hic dicens : » Dividens singulis prout vult. » Oportet enim astringere, nec solum mederi; sicut et in Epistola ad Romanos facit, cum dicit : « Tu quis es, qui respondeas Deo[4]? » Ita etiam hic, « Dividens singulis prout vult. » Et quod Patris erat, etiam Spiritus esse ostendit. Sicut enim de illo ait : « Idem au» tem Deus, qui operatur omnia in omnibus; » sic et de Spiritu : « Hæc porro omnia operatur unus et idem Spiritus. » Sed motus, inquies, a Deo. Verum hoc nusquam dixit; sed tu illud effingis. Quando enim dicit : « Qui operatur » omnia in omnibus, » de hominibus hoc dicit : nunquam cum hominibus Spiritum annumerat; etiamsi millies amenter loquaris et insanias. Quia enim dixit, « Per Spi» ritum; » ut ne putes illud, per imminutionis esse vocem, nec illum moveri ad operationem, subjungit, « Operari » Spiritum, » non ad operationem moveri, et operatur ut vult, non ut jubetur. Quemadmodum enim de Patre Fi-

[1] 1 Tim. v, 17. — [2] Id. iv, 13. — [3] 1 Cor. xii, 11. — [4] Rom. ix, 20.

lius dicit : « Excitat mortuos et vivificat[1] ; » similiter et de se ipso, quos vult vivificat ; sic et de Spiritu, alibi quidem quod cum potestate omnia faciat, et nihil sit quod impediat. Illud enim, « Ubi vult spirat[2], » etiamsi de vento dictum fuerit, ad hoc quod dicimus viam parat. Hic vero dicit, « Omnia operatur prout vult. » Et aliunde quod non sit ex iis qui per operationem moventur, sed qui operantur, hinc disce. « Quis enim novit, inquit, quæ sunt ho» minis, nisi spiritus hominis? sic et quæ Dei sunt nemo » novit, nisi Spiritus Dei[3]. » Quod autem spiritus hominis, id est, anima, non egeat operatione, ut sua cognoscat, nemini non notum est. Ergo nec Spiritus sanctus, ut cognoscat ea quæ Dei sunt. Sic enim ait : « Arcana Dei cognovit Spiritus sanctus, sicut anima hominis arcana sua.» Si autem ad hoc alia operatione non movetur, multo magis qui scit profunda Dei, et non aliqua operatione movetur ad dandum charismata Apostolis, alia non opus habuerit operatione. Præter hæc autem aliud nunc dicam, quod prius dixi. Quale illud ? Si minor sit Spiritus et alterius substantiæ, nihil profuisset consolatio, neque audivisse eumdem esse Spiritum. Nam qui a rege accepit, hanc maximam habuerit consolationem, quod ipse ei dederit; qui autem a servo accipit, tunc magis dolet, quando quispiam hoc ei obtulerit. Itaque hinc etiam palam est Spiritum sanctum non servilis, sed regiæ esse substantiæ. Idcirco sicut consolatus est illos dicens : « Divisiones ministrationum sunt, » idem autem Dominus; » et, « Divisiones operationum, » idem autem Deus; » sic cum superius dixit : « Divisiones » gratiarum sunt, idem autem Spiritus; » et sub hæc etiam dicit, « Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spi» ritus, dividens singulis prout vult. » Ne itaque angamur, inquit, neque doleamus dicentes : « Cur hoc accepi, hoc

[1] Joan. v, 21. — [2] Id. III, 8. — [3] 1 Cor. II, 11.

non accepi, » neque rationes exigamus a Spiritu sancto. Nam si nosti, id ipsum largitum esse quod tui curam gerat; cogitans illum eamdem curam gerentem mensuram dedisse, amplectere et gaude ob ea quæ accepisti; et ne ægre feras quod alia non acceperis. Imo gratias reddito, quod non majora quam ferre posses acceperis.

V. Si autem in spiritualibus non oportet curiose inquirere, multo magis in carnalibus; sed quiescere et non curiose scrutari cur ille dives, ille pauper. Sane quidem non singuli a Deo divitias habent; sed multi ex injustitia, ex rapina et ex avaritia. Qui enim jussit non ditari, quomodo dedisset ea, quæ accipere prohibet? Ut autem validius confutem eos qui hac in re contradicunt nobis; age sermonem altius ducamus, ab eo tempore quo Deus divitias elargitus est, et responde mihi. Quare dives erat Abraham, Jacob autem etiam pane egebat? Annon similiter et hic et ille justus erat? Annon similiter de tribus dixit : « Ego » Deus Abraham et Isaac et Jacob[1] ?» Cur ergo ille dives erat, hic mercede conducebatur? Imo potius : Cur Esaü, iniquus cum esset et fratricida, dives erat, hic vero in servitute tanto tempore fuit? Cur rursus Isaac tranquille tanto tempore vixit, Jacob autem in laboribus et miseriis ?» ideoque dicebat, « Pauci et mali dies mei[2]. » Cur David qui Propheta et rex fuit, totum vitæ tempus in laboribus transegit, Salomon autem filius ejus per quadraginta annos securius quam quilibet hominum vixit, profunda fruens pace, omne genus gloriæ, honoris et voluptatis adeptus? Cur in Prophetis alius magis, alius minus affligebatur? Quoniam sic unicuique expediebat. Quamobrem circa singulos dicendum est, « Judicia tua abyssus » multa[3]. » Nam si magnos illos et admirabiles viros non similiter exercebat Deus; sed hunc quidem per pauperta-

[1] Exod. III, 6. — [2] Gen. XLVII, 9. — [3] Psal. XXXV, 6.

tem, alium per divitias; hunc per tranquillitatem, illum per ærumnas; multo magis nunc hoc oportet cogitare. Cum hoc autem illud quoque secum reputare oportet, nempe multa ex iis quæ accidunt non ex illius sententia fieri, sed per nostram nequitiam evenire. Ne itaque dicas: « Cur hic dives est, cum nequam sit; ille vero pauper, cum sit justus? » Horum quippe rationem dare licet, ac dicere: Quia neque justus a paupertate læditur, imo majorem claritatis habet accessionem; et improbus habet divitias supplicii viaticum, nisi convertatur: atque etiam ante supplicium divitiæ illi malorum complurium causa fuere, et in mille barathra deduxere. Deus autem id agi sinit, simul liberi arbitrii voluntatem ostendens, et alios docens ne insani et furentes ad pecunias ferantur. Quid ergo, inquies, cum malus quispiam dives, nihil mali patitur? nam si probus cum sit, dives est, jure merito; sin malus sit, quid dicemus? Quod sit etiam hac ratione miserabilis: divitiæ enim ad nequitiam adjunctæ malum aggravant. Sed bonus est, et tamen pauper? At nihil læditur. Sed malus est et pauper? Ergo juste et pro merito, imo et ad utilitatem suam. Verum ille, inquies, a majoribus divitias accepit, dispergit illas meretricibus et parasitis, nihilque mali patitur. Quid dicis? Fornicatur, et nihil mali patitur? Inebriatur, et putas ipsum deliciari? Ad nihil decorum pecunias expendit, et putas ipsum æmulatione dignum? Et quid deterius illo fuerit, qui animæ suæ exitium affert? Tu vero si cum membris contortum et mutilum videres, infinitis illum lacrymis dignum esse censeres, infinitis illum lacrymis dignum esse censeres, cum autem animam ejus totam mutilam vides, beatum illum existimas? At non sentit, inquies. Et ideo commiseratione dignus est, ut qui insaniunt. Nam qui scit se ægrotare, medicum prorsus requiret, et pharmaca sibi dari patietur; qui vero

ignorat, nunquam liberari poterit. Hunccine, quæso, beatum prædicas? sed nihil mirum : sunt enim complures philosophiæ imperiti. Ideo extremas damus pœnas, ut qui puniamur nec liberemur a supplicio. Ideo iræ, mœrores et perturbationes frequentes; quia cum vitam dolore vacuam nobis ostendat Deus, viam nempe ad virtutem; nos, illa relicta, aliam viam ingredimur, divitiarum nempe et pecuniæ, innumeris plenam malis, et non secus facimus, ac si quis corporum formam discernere non valens; sed totum tribuens vestimentis et circumposito ornatui, formosam mulierem, naturali pulchritudine præditam videns præteriret; turpem autem, deformem et corpore mutilam, pulchris ornatam vestibus aspiciens, uxorem duceret. Tale quidpiam nunc circa virtutem et nequitiam multi patiuntur : turpem illam adeuntes propter exteriorem ornatum; formosam autem et pulchram respuentes propter nudam illius pulchritudinem, ob quam ipsam maxime deligi oportebat.

VI. Ideo me pudet, quod cum apud Græcos illos insanos, quidam sint qui sic philosophantur, etiamsi non re, attamen sententia, et fluxam rerum præsentium conditionem norunt; apud nos quidam ne illa quidem norint; sed et ipsum judicium corruptum habeant. Cum hæc omnia tam frequenter hæc nobis decantet et dicat : « Ad nihilum » deductus est in conspectu ejus malignus, timentes autem » Dominum glorificat[1]. Timor Domini omnia superavit[2], » Deum time, et mandata ejus custodi : hoc est enim om- » nis homo[3]. Noli æmulari in malignantibus[4]. Ne timueris » cum dives factus fuerit homo[5]. Omnis caro fœnum, et » omnis gloria hominis quasi flos fœni[6]. » Hæc enim et talia quotidie audientes, adhuc terræ affigimur. Et quemad-

[1] Psal. XIV, 4. — [2] Eccli. XXV, 14. — [3] Eccle. XII, 13. — [4] Psal. XXXVI, 1. — [5] Id. XLVIII, 17. — [6] Isaï. XL, 6, 7.

modum pueri imperiti frequenter elementa discentes, quando sparsim illorum ordo examinatur, alia pro aliis dicentes, multum excitant risum; sic et vos, quando illa hic ordine numeramus, utcumque assequimini; quando autem vos foris sparsim interrogamus, quæ prima sint, quæ secunda harumce rerum collocare oporteat, et quænam post alia locentur; cum dicere nesciatis, ridiculi estis. Annon, quæso, multo risu dignum est, quod cum immortalitatem expectemus, et « Bona, quæ nec oculus vi» dit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt[1], » de rebus quæ hic manent contendamus, et ipsa æmulatione digna existimemus? Nam si adhuc hæc opus habes discere, quod divitiæ nihil magnum sint, quod res præsentes sint umbra et somnium, quod fumi instar dissolvantur et avolent; sta interim extra adyta, in vestibulis mane. Nondum ingressu ad supernam regiam dignus es. Si enim naturam eorum instabilem et perpetuo fluentem discernere nescis, quandonam illa despicere poteris? Si te scire dicas, desine curiose scrutari et inquirere, cur ille sit dives, cur hic sit pauper. Perinde enim facis hæc interrogans, atque si circumiens rogares, cur ille albus, et ille niger; ille aquilino naso, ille simus. Sicut enim illa nihil ad nos, an isto, an illo modo se habeant; sic neque esse illum quempiam pauperem vel divitem, imo hæc minus quam illa quærenda. Sed totum ad usum referri debet. Etiamsi pauper sis, potes cum bono animo vivere si philosopheris: etiamsi dives sis, omnium es miserrimus, si virtutem fugias. Nam hæc nobis sectanda sunt, quæ ad virtutem spectant; si hæc non adsint, aliorum nulla utilitas. Ideo frequentes illæ interrogationes, quia multi ea quæ indifferentia sunt ad se spectare putant; de iis vero, quæ ad se spectant et sibi utilia sunt, nullam rationem habent.

[1] 1 Cor. II. 9.

Nam quæ nostra intersunt, virtus et philosophia sunt. Quia ergo ab illa longo intervallo abestis, ideo cogitationum perturbatio, ideo fluctus multi, ideo tempestas. Cum enim a superna gloria exciderint, et a cœlorum amore, præsentem gloriam cupiunt, fiuntque servi et captivi. Et unde fit, inquit, ut hanc appetamus? quia non multum illam concupiscimus. Hoc autem ipsum unde accidit? Ex negligentia. Et negligentia unde? ex contemptu. Contemptus unde? ex amentia, et quod præsentibus inhiemus, et quod rerum naturam nolimus accurate examinare. Hoc vero undenam procedit? Quod Scripturarum lectioni non attendamus, neque cum viris sanctis versemur, et improborum cœtus frequentemus. Ne igitur hoc perpetuo fiat, et ne fluctus fluctibus succedentes, nos in malorum pelagus abducant et suffocent funditusque perdant. Donec tempus adest, exurgamus, et supra petram stantes, Dei dogmatum dico et verborum, respiciamus tempestatem vitæ præsentis. Ita enim et nos ipsam effugiemus, et alios naufragium patientes extrahemus, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritui sancto, gloria, honor et imperium, nunc et semper, et per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXX.

CAPUT XII.

Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa : omnia autem membra corporis, cum sint multa, unum tamen corpus sunt : ita et Christus [1].

I. Cum consolationem præbuisset ex eo quod gratuitum esset donum, ex eo quod omnia ex uno eodemque spiritu acciperent, ex eo quod ad utilitatem darentur, ex eo quod per minora manifestatio fieret : ad hæc etiam cum os eorum obstruxisset ex eo quod oporteat potestati Spiritus cedere ; « Hæc enim omnia, inquit, operatur unus atque » idem Spiritus, dividens singulis prout vult, » quare non licet curiose inquirere; ex alio rursus illos consolatur communi exemplo, et ad naturam ipsam confugit, ut facere solet. Nam quando disserebat de coma virorum ac mulierum, post alia hinc quoque illos erudivit, dicens : « Annon ipsa natura vos docet, quod vir quidem si co- » mam nutriat, ignominia est illi; mulier autem si comam » nutriat, ipsi est gloria [2] ? » Et cum de idolothytis dicebat, prohibens illa tangere ; etiamque ab externis exemplis sermonem texens, atque Olympica certamina memorans dicebat : « Qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, » unus autem accipit bravium [3] ; » atque a pastoribus, militibus et agricolis illa ipsa probans. Ideo hic quoque commune exemplum in medium affert : quo admodum contendit ut ostendat neminem minus quam alios habere, id

[1] 1 Cor. XII, 12. — [2] Id. XI, 14, 15. — [3] Id. IX, 24.

quod mirabile fuisset, et probatu difficile, tamenque simpliciores posset recreare : de iis quæ ad corpus spectant dico. Pusillanimem namque, et minus habentem nihil ita consolatur, et ad non dolendum inducit, ut cum discit se non minus habere. Quapropter id ille probans, sic loquitur : « Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa. » Vidisti-ne accuratam intelligentiam? Idipsum et unum et multa esse ostendit. Ideo subjungit, in proposito magis instans : « Omnia autem membra corporis, cum sint multa, » unum sunt corpus. » Non dixit : « Cum sint multa unius » sunt corporis ; » sed, hoc ipsum unum multa sunt, et illa multa membra, hoc unum est. Si ergo multa unum sunt, et unum multa, ubi est differentia? ubinam id quod excedit? ubi quod minus est? « Omnia enim, inquit, unum » sunt, » et non modo unum ; sed etiam magis proprie examinata, secundum quod corpus sunt, inveniuntur omnia esse unum. Quando autem per partes, tunc differentia est, et differentia illa in omnibus similiter. Nullum enim eorum per se potest corpus efficere, sed pari modo singula deficiunt ad corpus efformandum, et opus est conjunctione. Cum enim multa unum efficiuntur, tunc est unum corpus. Ideoque idipsum subindicans dicebat : « Omnia autem membra corporis cum sint multa, unum » est corpus. » Neque dixit, « Quæ excedunt et quæ minora sunt, » sed, « Cum sint multa, » quod commune omnibus est. Et quomodo fieri potest ut sint unum? Quando ejecta membrorum differentia, corpus examinaveris. Quod enim est oculus, hoc et pes est, secundum id quod membrum sunt, et corpus efficiunt. Nulla enim hic differentia est. Neque dicere possis hoc membrum per se corpus facere, illud non item. Omnia enim hac in re paria sunt, quia omnia unum sunt corpus. Hoc cum dixisset, et clare ex omnium calculo demonstrasset, subjunxit,

« Ita et Christus. » Et cum oportuisset dicere : Ita et Ecclesia, » hoc enim consequens erat; hoc quidem non dixit; sed illius loco Christum ponit, in altum extollens orationem, et auditorem magis pudore afficiens. Hoc autem vult significare : « Ita et Christi corpus, quod est Ecclesia. » Sicut enim et corpus et caput unus sunt homo, ita et Ecclesiam et Christum unum esse dixit. Ideo Christum pro Ecclesia posuit, corpus ejus sic vocans. Sicut ergo, inquit, corpus nostrum unum est, etiamsi ex multis constituatur; ita et in Ecclesia omnes unum sumus. Etiamsi enim illa ex multis membris constat; sed illa multa unum fiunt corpus. Cum ergo recreasset et erexisset ab hoc communi exemplo eum, qui videbatur minor fieri, rursus communem dimittit consuetudinem, et ad aliud pergit spirituale caput, majorem afferens consolationem, quod ostendat magnam in honore æqualitatem. Quodnam illud est? « Etenim in uno Spiritu, inquit, omnes nos in unum » corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive Græci; sive » servi, sive liberi[1]. » Id est, quod effecit ut unum corpus simus, et nos regeneravit, unus et Spiritus. Non enim in alio hic, in alio ille baptizatus est Spiritu. Non modo autem qui nos baptizat unus est, sed et unum est in quo baptizavit; id est, propter quod baptizavit. Non enim ut diversa fierent corpora; sed ut omnes unius corporis accuratam conjunctionem mutuo servemus, baptizati sumus; hoc est, ut omnes unum corpus simus, in hoc baptizati sumus.

II. Itaque et qui construxit corpus, unus est, et id ad quod constructum est, unum est. Nec dixit : Ut simus ejusdem corporis; sed, « Ut unum corpus omnes simus : » semper enim studet verbis majorem emphasim exprimentibus uti. Et bene dixit : « Omnes sumus, » se ipsum adjiciens. Neque enim ego Apostolus plus quam tu, quid habeo : et tu

[1] 1 Cor. XII, 13.

corpus es sicut et ego : ego ut tu et omnes idipsum habemus caput et eodem partu nati sumus : idcirco idem corpus sumus. Et quid dico, inquit, Judæos? nam et Græcos a nobis tantum dissitos, ad idipsum corpus redegit. Quare cum dixisset : « Nos omnes, » non hic substitit; sed subjunxit : « Sive Judæi, sive Græci, sive servi, sive liberi. » Quod si cum antea adeo remoti essemus, juncti sumus et unum effecti ; multo magis postquam unum facti sumus, non debemus dolere et mœstitia affici. Neque enim locum habet differentia. Nam si Græcos seu gentiles et Judæos iisdem dignatus est, necnon servos et liberos; quomodo postquam id dignatus est, disjunxerit? quando majorem et accuratiorem ex donis conjunctionem efficere dignatus est? « Et omnes uno spiritu potati sumus. Nam et corpus » non est unum membrum, sed multa [1]. » Id est, ad eamdem venimus mysteriorum initiationem, eadem fruimur mensa. Et cur non dixit : « Eodem corpore nutrimur, et eodem spiritu potamur? » Quia cum spiritum dixit, utrumque significavit et sanguinem et corpus. Per utrumque enim uno spiritu potamur. Mihi autem videtur nunc dicere illum Spiritus adventum, qui a baptismate, et ante mysteria nobis accedit. Dixit autem : « Potati sumus, » quia dictionis metaphora valde opportuna ipsi est ad præsens argumentum. Ut si de plantis et de paradiso diceret, ab eodem fonte omnes arbores irrigantur, et ab eadem aqua. Ita et in præsenti, eodem Spiritu potati sumus omnes, eamdem percepimus gratiam. Si ergo unus Spiritus nos conjunxit, et nos omnes in unum corpus compegit ; hoc enim significat illud : « In unum corpus baptizati sumus ; » et unam mensam largitus est, et eamdem omnibus irrigationem ; hoc enim sibi vult illud, « Uno spiritu potati sumus ; » et tanto intervallo dissitos junxit ; et multa tunc fiunt corpus,

[1] 1 Cor. XII, 14.

quando facta fuerunt unum; cur mihi differentiam susdeque versas? Si autem dixeris: « Multa sunt membra, et diversa, » discas hoc ipsum esse admirabile et hanc corporis esse excellentiam, quando multa et diversa unum efficiunt. Quod si multa non essent: non ita mirabile et inexpectatum esset unum esse corpus; imo ne esset quidem corpus. Sed hoc quidem postremo ponit. Interim vero ad ipsa membra pergit ita loquens: « Si dixerit pes: Non sum ma» nus, non sum de corpore; num idcirco non est de cor» pore? Et si dixerit auris: Non sum oculus, non sum de » corpore, num idcirco non est de corpore[1]? » Nam si quod alius minus haberet, alius excederet, id non sineret esse de corpore, universum tolleretur. Ne itaque dixeris: « Non sum corpus, quia sum minor. » Etenim pes minorem tenet ordinem; sed est ex corpore. Nam ex corpore esse vel non esse, non inde fit quod alius in hoc loco, alius in alio positus sit; hoc enim loci tantum facit differentiam; sed ex eo quod sit conjunctus vel non conjunctus. Nam esse vel non esse corpus ex eo fit, quod vel conjunctum vel non conjunctum sit. Tu vero mihi prudentiam perpende, quomodo ipsa verba apposite membris nostris accommodet. Nam ut superius dicebat: « Hæc transfiguravi » in me et Apollo; » sic et hoc loco, ut non molestum, sed acceptum redderet sermonem; membra loquentia inducit, ut cum audirent naturam sibi respondentem, ab ipsa experientia convicti et a communi calculo, nihil ultra contradicere valerent. Nam sive hoc ipsum, inquit, dicatis, sive murmuretis, non potestis extra corpus esse. Quemadmodum enim lex naturæ, sic et multo magis gratiæ virtus, omnia custodit et conservat. Et vide quomodo caverit ne quid superfluum esset, non de membris omnibus, orando tractans; sed de duobus tantum, iisque extremis. Etenim

[1] 1 Cor. XII, 15, 16.

omnium pretiosissimum posuit, oculum; et omnium vilissimum, pedes. Neque inducit pedem cum oculo loquentem, sed cum manu, quæ est paulo altior; auditum autem cum oculis. Quia enim non iis qui nos longe superant, sed iis qui paulo altiores sunt, solemus invidere; ideo et ipse sic facit comparationem. « Si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi adoratus[1]? » Quia enim cum in membrorum incidisset differentiam, et dixisset pedes, manus, oculos, et aures, illos in cogitationem minoris vel majoris induxit; vide quomodo rursum illos consolatur, ostendens ita consentaneum esse: « Et quod multi sint et diversi, hoc maxime facit ut corpus sit. » Quod si unum essent omnes, non essent corpus. Ideo ait: « Si essent » omnia unum membrum, ubi corpus? » Sed hoc quidem postea dicit. Hic vero quid majus ostendit, nempe quod non solum non possit esse corpus; sed ne esse quidem cæteros sensus. « Nam si auditus totum esset, ubi odoratus? » inquit.

III. Deinde quia sic quoque turbabantur; quod superius fecit, id etiam nunc facit. Sicut enim ibi per utilitatem consolatus, demum os valide obstruxit dicens: « Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens » singulis prout vult; » sic et hoc loco etiam ratiocinia proferens, quibus ostendit ad utilitatem sic omnia facta esse, rursus totum ad Dei voluntatem reducit dicens: « Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum » in corporibus sicut voluit[2]. » Quemadmodum de Spiritu dixit: « Prout vult; » sic et hoc loco, « Sicut voluit. » Ne ergo ultra curiosius causam inquiras: Cur sic, cur non sic. Etiamsi enim mille dicta proferenda habuerimus, non sic poterimus ostendere recte factum esse, ut cum dicimus: Ut optimus artifex voluit, ita factum est; nam sic

[1] 1 Cor. XII, 17. — [2] Ibid. 18.

ille vult ut expedit. Si autem in hoc corpore de membris non curiose inquirimus, multo magis in Ecclesia. Et vide illius prudentiam. Non enim illam ponit differentiam quæ ex natura est, neque illam quæ est ex operatione, sed eam quæ est a situ locorum. « Nunc enim posuit, inquit, Deus » membra, unumquodque eorum in corpore sicut voluit. » Et recte dixit : « Unumquodque, » in omnibus utilitatem ostendens. Neque enim dicere possis illum hoc quidem posuisse, illud vero minime, sed unumquodque secundum voluntatem ipsius situm est. Ita ut pedi utile sit, sic collocatum esse, non capiti tantum. Sive ordinem mutaverit, sive proprio relicto loco, in alium transierit, sive in majorem venisse videatur, totum perdidit et corrupit ; nam proprium locum perdidit, et alium non assequitur. « Quod » si essent omnia unum membrum, ubi corpus? Nunc au» tem multa quidem membra, unum vero corpus [1]. » Cum enim eis satis os obstruxisset a Dei dispositione, rursus ratiocinia ponit; neque semper hoc facit, neque illud, sed commutans variat orationem. Qui enim os obturat tantum, auditorem turbat. Qui autem illum assuefacit ad omnium causas exquirendas, in oratione de fide ipsum lædit. Idcirco hoc Paulus frequenter facit, ut et credant, et non turbentur : et postquam ora obstruit, dat etiam rationem. Et vide contentionem, et plenam victoriam. Ex quibus putabant se non esse honore pares, quod multa in ipsis esset differentia, ex iisdem ostendit, illos propter hoc ipsum honore pares esse ; quomodo autem, ego dicam. « Si essent, » inquit, omnia unum membrum, ubi corpus? » Id est, « Si non esset, inquit, in vobis multa differentia, non essetis corpus : » Si corpus non essetis, neque unum essetis. Si unum non essetis, neque pares essetis; itaque si pares essetis, non essetis corpus ; si corpus non essetis, non esse-

[1] 1 Cor. XII, 19, 20.

tis unum. Si unum non essetis, quomodo honore pares essetis? Nunc vero, quia non omnes idem donum habetis, ideo corpus estis. Corpus vero cum sitis, omnes unum estis, et nihil alter ab altero differtis, secundum id, quod corpus estis. Itaque illa maxime differentia, est quæ facit honoris paritatem. Ideoque subjunxit: « Nunc autem » multa quidem membra, unum vero corpus. » Hæc itaque nos quoque cogitantes, omnem pellamus invidiam, neque illis invideamus qui majora habent charismata, neque despiciamus eos qui minora possident. Ita enim Deus voluit. Ne itaque obsistamus; si vero adhuc turbaris, cogita illum sæpe non posse opus tuum implere. Quamobrem, etiamsi minor fueris, in hoc illum superas; etiamsi major ille sit, in hoc superatur, et sic æqualitas efficitur. Etenim in corpore quoque, quæ parva sunt, non parva videntur exequi; sed et magna sæpe labefactant, cum abscedunt. Quid enim in corpore pilis vilius? sed si illos viles abstuleris a superciliis, omnem faciei formam delevisti, et oculus non ultra tam pulcher apparebit: atqui leve est detrimentum; attamen sic omnis forma periit; non forma tantum, sed et oculorum usus multum læditur. Singula enim membra nostra propriam et communem habent operationem; et pulchritudo etiam et propria et communis est in nobis. Et videntur quidem illa divisa esse, suntque tamen accurate connexa, ac si alterum perierit, alterum quoque simul interit. Animadverte autem: Sint oculi lucentes, gena subridens, labium rubicundum, nasus rectus, supercilium extensum. Attamen si illorum quodpiam vel tantillum labefactaveris, communem omnium pulchritudinem labefactasti, et turpia omnia apparebunt, quæ antea pulchra erant. Nam si vel extremum nasum contriveris, in omnia simul multam infudisti deformitatem: etiamsi unius membri sit

mutilatio. Et in manu etiam, si unius digiti unguem abstuleris, idipsum fieri videbis.

IV. Si autem idipsum in operatione videre velis, tolle digitum unum et reliquos otiosiores videbis, neque suo ultra similiter munere fungentes. Quoniam igitur unius membri jactura, communis est turpitudo, ejusque conservatio communis pulchritudo, ne extollamur, neque insultemus proximis. Nam propter illud exiguum membrum, illud quod magnum est, pulchrum est et formosum, et per palpebras ornatur oculus. Se impugnat ergo qui fratrem impugnat. Non enim ad illum solum pertingit damnum, sed et ipse non parvum detrimenti subibit. Ne hoc itaque fiat, ut nosmetipsos sic proximos curemus, et hanc corporis imaginem, nunc et in Ecclesiam transferamus, omnium providentiam geramus, ut propriorum membrorum. Nam et in Ecclesia membra sunt multa et diversa; alia quidem honorabilia, alia inferiora; ut sunt virginum chori, viduarum cœtus: sunt etiam eorum qui in casto connubio fulgeant sodalitia; multique sunt virtutis gradus. Similiterque rursum in eleemosyna. Alius enim omnia effudit et erogavit, alii autem solo tantum victu contenti sunt, et non plus quærunt quam necessaria, alii ex superfluo erogant. Attamen hi omnes sese mutuo exornant. Et si minorem major despiciat, se ipsum maxime lædit. Virgo quoque si connubio junctam contumelia afficiat, non parum ex mercede sua decidit. Si is qui omnia elargitus est, exprobret ei qui idipsum non fecit, ex laboribus suis multum evacuavit. Ecquid virgines dico, viduas, et viros qui nihil possident? Quid enim vilius iis qui emendicant? Attamen illi usum maximum in Ecclesia implent, ostiis templi hærentes, et ornatum maximum afferentes: absque illis enim perfecta non esset plenitudo Ecclesiæ. Quod cum initio viderent Apostoli, legem statuerunt, ut circa alia

omnia ; sic et ut viduæ essent : et in ea re tantum studii posuerunt, ut ipsis diaconos septem præficerent. Quemadmodum enim episcopos, presbyteros, diaconos, virgines et continentes enumero, cum Ecclesiæ membra recenseo; sic et viduas. Neque enim illæ levi funguntur munere. Nam tu quidem quando vis, ades ; illæ vero die nocteque psallunt, et adsunt, non eleemosynæ tantum causa hæc agentes ; si enim hoc vellent, liceret per forum incedere, et in angiportis mendicare; sed non modica moventur pietate. Vide ergo in quanta paupertatis fornace versentur. Blasphemantes apud illas nunquam audieris, neque indigne ferentes, quod tamen ex divitibus multæ faciunt. Et illarum quædam esurientes sæpe dormierunt ; aliæ autem a frigore assidue vexantur, et tamen in gratiarum actione et glorificatione degunt. Si obolum dederis, gratias agunt, et mille bona danti apprecantur ; si nihil dederis, non ægre ferunt ; sed sic quoque benedicunt, et diligunt, diurno fruentes victu. Etiamsi nolint, inquies, id ferre illas necesse est. Cur, quæso, qua de causa hoc acerbum protulisti verbum ? Annon sunt turpes artes, quæ etiam senibus et viris et mulieribus lucrum afferre possint. Si vitam honestam curare nollent, annon poterant inde cum magna ali rerum copia ? Non vides quot quantique sint istius ætatis lenones, et libidinis ministri, et alia quædam hujusmodi munia exercentes, qui aluntur et in deliciis vivunt ? At hi minime, sed malunt fame perire potius quam vitam suam deturpare, et salutem suam prodere : sedentque toto die pharmacum tibi salutis apparantes. Non enim medicus manum extendens et ferrum immittens vulnerum putredinem æque excindit, ut pauper dexteram extendens et eleemosynam accipiens, aufert vulnerum tumores. Quodque mirabile est, sine ullo dolore hanc optimam illi exercent medicinam. Ac non minus quam nos qui populo

præsumus et vos ad utilia hortamur, ille qui ante fores Ecclesiæ sedet per silentium et aspectum vos alloquitur. Nos enim hæc vobis quotidie insonantes dicimus: Ne altum sapias, o homo, repente transit et fluxa est hominum natura: juventus ad senium festinat, forma ad deformitatem, robur ad infirmitatem, honor ad contemptum, sanitas in infirmitatem incidit, gloria in vilitatem, divitiæ in paupertatem, fluento vehementi res nostræ similes sunt, quod nunquam vult consistere, sed ad declive festinat.

V. Hæc quoque imo plura per aspectum illi consulunt, et per experientiam ipsam, quæ est manifestior admonitio. Quam multi ex iis, qui foris sedent, in juventute floruerunt, magna patrarunt! Quam multi ex his deformibus, et corporis fortitudine, et forma multos superarunt? Sed ne fidem negetis, neu rideatis; nam innumeris hujusmodi exemplis plena est vita. Nam si multi viles et abjecti homines sæpe reges sunt effecti, quid mirum si ex magnis et gloriosis, viles et inglorii sunt effecti? nam illud certe longe mirabilius est; hoc vero postremum sæpissime contingit. Quapropter non oportet fidem non adhibere, si in artibus, in militia et in pecuniarum copia quidam eorum floruerint; imo miserari convenit illos cum affectu multo; et quique debemus timere ne similia patiamur. Etenim nos quoque homines sumus, et huic celeri subjecti mutationi. Sed fortassis ex improbis quispiam, qui irridere solent, ea quæ dicta sunt carpet, nosque omnino traducet dicens: « Quousque non cessabis pauperes et egenos semper in orationem inducere, et calamitates nobis prædicere, paupertatem prænuntiare, id curans ut nos mendicos efficias? » Non curans ut vos mendicos efficiam, o homo, hæc dico; sed vobis cœli divitias aperire studens. Nam qui apud bene valentem ægrotos memorat, illorumque dolores enarrat, non ut illum ægrotum reddat hoc dicit; sed ut in sanitate

conservet, et eorum quæ aliis acciderunt timore, hujus incuriam excindat. Terribilis vobis paupertas videtur esse, ac vel ipso nomine horrenda. Ideo namque pauperes sumus, quia paupertatem timemus, etiamsi millia talenta habeamus. Non enim is qui nihil habet pauper est, sed is qui paupertatem exhorrescit. Quoniam et in calamitatibus non eos qui innumera patiuntur mala, deploramus et miseros existimamus, sed eos qui illa ferre nesciant, etiamsi modica sint. Contra vero is qui illa scit patienter ferre, et coronis et laudibus dignus est. Et quod hoc ita se habeat: in certaminibus quosnam laudamus? eos-ne qui multum verberantur, nec dolent, sed erecto collo perstant; an eos qui post primas plagas fugiunt? Annon illos quidem coronamus, tanquam fortes magnique animi, hos autem irridemus, ut ignavos et timidos? Sic ergo et in hujus vitæ rebus faciamus: eum qui facile omnia sustinet coronemus, ut et illum fortem in omni certamine virum; hunc vero timidum et ad aspera trementem defleamus, qui antequam plagam accipiat, præ formidine extinguitur. Etenim in certaminibus si quis antequam manus extollat, adversarium videns dexteram extendentem, fugiat antequam plagam accipiat, ridiculus erit, ut enervatus, mollis, et in his laboribus imperitus; ut etiam accidit iis qui paupertatem timent, et ne ejus quidem expectationem ferre possunt. Non ergo nos vos miseros reddimus, sed vos ipsi id facitis. Quomodo enim non tibi deinceps illudet diabolus, quem ante plagam minas tantum conspicientem, videt formidantem atque trementem? Imo vero cum tu hoc putes esse minas, non erit illi opus ut te percutiat; sed sinens te possidere divitias, ex timore ne auferantur te cera molliorem reddet. Ea enim sumus natura, ut ita dicam, ut ea quæ pertimescimus, postquam ea perpessi sumus non ita terribilia existimemus, ut ante quam experimentum facere-

mus. Ut ne ergo hanc virtutem obtineas, in summo te detinet timore, atque ante experimentum ex paupertatis metu te quasi ceram liquefacit. Nam talis homo cera quavis mollior est, et miseriorem quam Caïnus vitam ducit, pro iis quæ possidet timens, et de iis quæ non habet dolens: et pro iis quæ habet rursum tremens, utpote fugitivas et ingratas intus retinens divitias, atque variis absurdisque obsessus affectibus. Etenim cupiditas absurda, timor varius, angor animi, et tremor undique avaros exagitant, similesque sunt naviculæ undique a contrariis ventis agitatæ, et fluctus multos sustinenti. Et quanto melius esset hujusmodi hominem decedere, quam perpetuam ferre tempestatem? Nam et Caïno tolerabilius erat mori, quam perpetuo tremere. Ne ergo nos quoque talia patiamur, diaboli machinas irrideamus, ejus funes frangamus, dirumpamus gravis lanceæ cuspidem, et omnem ei aditum intercludamus. Si enim pecunias irriseris, non habet quo te percutiat, non habet unde apprehendat. Nam radicem evulsisti malorum. Radice vero sublata, neque malus germinabit fructus. Hæc semper dicamus, et finem dicendi non faciamus. An vero dicentes aliquid proficiamus, dies ille ostendet, qui in igne revelabitur, qui uniuscujusque opus explorabit, qui lampadas ostendet lucentes et eas quæ tales non sunt. Tunc manifestus erit is qui oleum habet, et is qui non habet. Sed faxit Deus ut nullus tunc reperiatur tali vacuus consolatione; sed ut omnes largam benignitatem efferant, et claras habentes lampadas, una cum Sponso intrent. Illa certe voce nihil terribilius, nihil asperius est, quam tunc audituri sunt ii, qui sine larga eleemosyna hinc demigrarunt, dicente Sponso, « Nescio vos [1]. » Absit autem ut hanc audiamus vocem, sed suavissimam illam et summe expetendam. « Venite, benedicti Patris mei, possidete pa-

[1] Matth. xxv, 16.

» ratum vobis regnum a constitutione mundi[1]. » Sic enim beatam ducemus vitam, et omnibus fruemur bonis, quæ mentem humanam exuperant, quæ nos omnes assequi contingat gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto gloria, imperium et honor, nunc et semper, et per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXI.

CAPUT XII.

Non potest autem oculus dicere manui : Opera tua non indigeo : aut iterum caput pedibus : Non estis mihi necessarii[1].

I. Postquam minorum invidiam represserat, illorumque mœrorem abstulerat, quem concepisse illos verisimile erat ex eo quod alii majoribus donis dignati fuissent; horum fastum deprimit, qui majora dona acceperant. Cum hoc ipsum fecisset quando cum illis disserebat; dicere enim illud esse donum gratuitum, et non bonum opus, hoc aperte significabat : nunc autem idipsum vehementius facit, in eadem manens imagine : a corpore enim et ab ejusdem unitate, ad ipsam membrorum comparationem procedit, quod ipsi maxime discere optabant. Quia ad illos consolandos non tam aptum erat illud, quod omnes unum corpus essent; quam cum discerent se in iis, quæ habebant, non admodum inferiores esse. Et ait : « Non potest » autem oculus dicere manui : Opera tua non indigeo; aut » iterum caput pedibus : Non estis mihi necessarii. » Nam

[1] Matth. xxv, 34. — [1] 1 Cor. xii, 21.

etsi donum sit minus; at necessarium est. Et sicut absque illo multa sunt impedimenta, ita etiam sine hoc plenitudo Ecclesiæ claudicat. Neque dixit; « Non dicet, » sed, « Non » potest dicere; » ita ut, etiamsi voluerit, etiamsi dixerit, non valeat, neque res eam habeat naturam. Ideo duo extrema assumens, in iis sermonem exercet : primo quidem de manu et oculo; secundo autem de capite et pede, exemplum amplificans. Quid enim pede vilius? aut quid capite præstantius et magis necessarium? Hoc enim maxime homo est, nempe caput. Attamen non est sibi sufficiens, neque omnia perficere possit. Nam si hoc esset, supervacanee nobis pedes adjecti essent. Neque tamen hic substitit; sed et aliam quærit hyperbolen, id quod semper facit, non usque ad æqualitatem contendens, sed etiam ulterius progrediens. Ideoque subjungit dicens : « Sed multo magis » quæ videntur membra corporis inferiora esse, necessa» riora sunt : et quæ putamus ignobiliora esse membra cor» poris, iis honorem abundantiorem circumdamus : et quæ » inhonestiora sunt nostra, abundantiorem honestatem » habent[1], » ubique accessionem corporis ponens, et hac ratione illum quoque consolans et hunc comprimens. Non enim hoc dico, inquit, quod majora minoribus opus habeant; sed etiam quod multum opus habeant. Si quid enim infirmum in nobis est, si quid inhonestum, hoc et necessarium est, et majori fruitur honore. Ac recte dixit : « Quæ videntur, et quæ putamus, ostendens non ex natura rerum, sed ex multorum calculo sententiam ferri. Nihil in nobis ignobile; Dei namque opus est. Quid enim partibus genitalibus in nobis videtur inhonestius esse? Attamen majorem assequuntur honorem : et qui admodum pauperes sunt, etiamsi reliquum corpus nudum habeant, nunquam patiantur hasce partes nudas ostendere. Atqui non est hic

[1] 1 Cor. XII, 22, 23.

ordo inhonestorum; sed magis oporteret despici, quam alia. Etenim domi servus qui est ignominia affectus, non modo non fruitur majori cura, sed nec iisdem, quibus alii, dignus censetur. Itaque si hoc inhonestum esset, non modo majoribus frui non oporteret, sed neque iisdem. Nunc autem majori fruuntur honore, et hoc Dei sapientiæ opus est. Nam illis quidem in natura dedit ut non egerent; his autem, quoniam in natura non dedit, ut nos præberemus coëgit. Sed non propterea inhonesta sunt. Quandoquidem et animalia ex natura sua nulla re egent, non vestibus, non calceis, nec tecto, plurima saltem; sed non ideo corpus nostrum est illorum corpore ignobilius, quia his omnibus indiget. Nam si quis accurate examinaverit, ipsa etiam natura sunt honesta et necessaria: quod etiam ipse subindicavit, non a cura nostra, nec quod majori fruantur honore, sed ex natura rerum ipsis calculum ferens. Idcirco, cum infirma dicit et inhonesta, « Quæ viden» tur, » adjicit; cum autem necessaria dicit, non ultra ajicit, « Quæ videntur; » sed ipse sententiam fert, dicens esse necessaria, et jure quidem. Nam ad liberorum procreationem, et ad successionem generis nostri utilia sunt. Quamobrem et legislatores Romanorum, eos qui hæc membra excidunt, et eunuchos faciunt, puniunt, ut qui commune genus perimant, ipsique naturæ damnum inferant. Sed pereant impudici, qui Dei opera in culpam vocant. Sicut enim vino multi ob temulentos maledixerunt, sic et sexui mulierum ob adulteria. Sic hæc membra turpia esse putarunt, ob malum quorumdam usum. Sed non oportuit. Non enim naturæ rei attributum est peccatum, sed voluntati ejus qui hoc scelus aggredi audet. Quidam autem ea quæ sunt infirma, inhonesta, et necessaria, et majori fruuntur honore, a Paulo de oculis existimant dicta fuisse, qui vi minores, usu autem cæteris præstant: Inhonestiora

autem pedes: nam eorum quoque multa geritur providentia.

II. Deinde, ne aliam rursus hyperbolen faceret, ait: « Honesta autem nostra nullius egent[1]. » Ne quis enim diceret : Ecqua hæc ratio ? honesta despicere et inhonestioribus advigilare ? Non despicientes hoc facimus, inquit, sed quia hæc cura non egent. Et vide quantum encomium paucis efferens transcurrerit, hoc opportune et utiliter faciens : neque hoc contentus, causam etiam adjicit dicens : « Sed Deus temperavit corpus; ei cui deerat abundantiorem » tribuendo honorem; ut non sit schisma in corpore[2]. » Si autem temperavit, non sivit apparere id quod erat inhonestius. Etenim quod contemperatur, sive miscetur, fit unum, nec apparet quid antea esset : nam ne quidem contemperatum fuisse dixerimus. Et vide quam frequenter defectus prætercurrat dicens : « Ei cui deerat, » non dixit : Inhonesto, vel turpi; sed, « Ei cui deerat. Cui deerat; » quomodo ? Secundum naturam, ei majorem dedit honorem. Et quare? « Ut non esset schisma in corpore. » Quia enim immensa consolatione fruentes, dolebant tamen, ut qui minora accepissent, ostendit eos magis fuisse honoratos : « Ei » cui deerat, » inquit, abundantiorem tribuendo honorem. Deinde autem rationem subjungit, ostendens quod opportune effecisset, ut et illi deesset, et magis eum honoraret. Quæ illa ratio ? Ne sit, inquit, schisma in corpore. Nec dixit, « In membris, » sed, « In corpore. » Etenim multa futura erat exuperantia; si alia quidem et ex natura et nostra providentia curarentur : alia autem neutrum haberent, sed ab invicem excissa fuissent, ut quæ ferre non possent conjunctionem. His autem abscissis, cætera quoque damnum accepissent. Vidisti-ne quomodo ostendit necessario majorem ei qui deficit dari honorem ? Si enim hoc

[1] 1 Cor. XII, 24. — [2] Ibid. 25.

factum non fuisset, communis omnium pernicies fuisset, inquit. Nam si nos illorum non magnam gessissemus curam, nocumenta accepissent cum a natura auxilium non haberent, et ex hoc nocumento periissent; si periissent, corpus discidissent: scisso corpore, cætera etiam quæ sunt his longe majora periissent. Vides-ne horum curæ illorum quoque providentiam esse conjunctam? Non enim ita in propria natura habent quod sint, ut in corpore habent, quod sint unum. Ideo si corpus quidem pereat, nullum ipsis lucrum ex singulorum sanitate. Sed sive oculus maneat, sive nasus, quod suum est servans, ligamine soluto, nulla postea hinc erit utilitas. Quod si hoc manente, illa nocumentum accipiant, et gestantur, et ad sanitatem cito redeunt. Sed dixerit fortasse quispiam: « Hoc quidem in corpore rationem habet, quod id cui desunt quædam majorem accipiat honorem; apud homines vero quomodo hoc cernatur? » In hominibus certe maxime id accidere videas. Etenim ii qui circa undecimam horam venerunt, primi mercedem accepere; et ovis errans pastori suasit ut nonaginta novem alias relinqueret, et ad ipsam accurreret et ut reperta gestaretur, non abigeretur; et filius prodigus plus honoris accepit, quam is qui se recte gesserat; et latro ante Apostolos coronatus et celebratus est. In talentis quoque idipsum factum videas. Nam qui talenta quinque acceperat, et qui duo acceperat, eadem mercede dignati sunt; et ipse quod duo accepisset ex magna factum est providentia. Nam si quinque ipsi concredita fuissent, cum non posset illa augere, ex toto excidisset; cum autem duo accepisset, cum ea quæ penes se erant implesset, eodem dignatus est præmio quo is qui cum quinque operatus fuerat, et eo illum superavit, quod a minoribus laboribus easdem consecutus sit coronas. Atqui ipse quoquehomo erat, ut et ille qui accepit quinque. Attamennon tam ac-

curate cum illo rationes exigit Dominus, neque cogit illum ut tanta faciat, quanta conservus ejus; neque dicit: « Cur non potes quinque conficere ? » quod merito dixisset; sed et ipsum coronavit. Hæc ergo cum sciatis, ne insultetis majores minoribus, ne vos ipsos ante illos lædatis; illis enim abscissis, totum perit corpus. Quid enim aliud est corpus, quam multa membra ? sicut et ipse ait; « Corpus non est unum membrum, sed multa. » Si igitur hoc est corpus, sollicite curemus ut plura maneant plura; ita ut si hoc non servetur, letale accipiatur vulnus. Quapropter ille non hoc solum exigit, ut ne ab aliis abscindamur, sed etiam ut admodum conjuncti maneamus. Cum dixisset enim, « Ut non sit schisma in corpore; » non hoc contentus fuit, sed subjunxit: « Ut in ipsum pro invicem solli- » cita sint membra, » alteram hanc quoque causam afferens, cur minora majorem assequantur honorem. Non tantum enim ut non ab invicem separentur sic dispensavit Deus; sed etiam ut multa esset charitas et concordia. Nam si singulis opus est proximi saluti advigilare, ne mihi minus et magis dixeris. Hic enim non est plus et minus. Manente namque corpore, potest differentia videri; pereunte autem, non item. Peribit vero nisi minora maneant.

III. Si ergo magna peribunt parvis abscissis, similiter debent hæc magna parvorum perinde atque sui curam gerere, cum horum enim salute manent etiam majora. Itaque etiamsi millies dixeris, membrum esse inglorium et minus; sed nisi æque provideas, ut pro te ipso; sed ut minus illud negligas, damnum in te transibit. Idcirco non dixit, « Ut pro invicem tantum sollicita sint membra; » sed adjecit, « Ut de eodem pro se invicem sollicita sint » membra; » id est, simili et eadem, qua magnus, parvus quoque fruatur providentia. Ne itaque dixeris: « Ille plebeius est; » sed cogita illum esse membrum corporis, quod

totum continet. Ac quemadmodum oculus, ita et hic facit ut corpus sit corpus. Ubi enim corpus ædificatur, nullus quidpiam habet amplius, quam proximus. Neque enim hoc corpus facit ut sit illud quidem majus, hoc vero minus; sed quod multa sint et diversa. Sicut enim tu, quia major es, corpus constituis; ita et hic, quia minor. Itaque pusillitas ejus, cum corpus ædificare oportet, par tibi honore fit ad hanc pulchram collectionem; idipsum enim potest quod tu : id quod inde palam est. Non sit vel minus vel majus membrum, nec honestum et minus honestum; sed sint omnia oculus, aut omnia caput : annon peribit corpus illud? Id cuivis manifestum est. Rursus si omnia sint minora, idipsum eveniet. Itaque in hoc etiam minora, sunt æqualia. Si vero oporteat quid amplius dicere, ut maneat corpus, minor est is qui minor. Itaque propter te minor est, ut tu magnus maneas. Ideo eamdem exigit ab omnibus providentiam; et cum dixisset : « Ut de eodem » pro se invicem sollicita sint membra, » hoc rursus interpretatur dicens : « Et sive quid patitur unum membrum, » compatiuntur omnia membra : sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra[1]. » Ideo enim, inquit, providentiam communem fecit, in tanta differentia unitatem constituens, ut eorum etiam quæ contingunt magna esset communio. Nam si quæ geritur erga proximum providentia, communis est salus, necesse est et gloriam et mœrorem communem esse. Tria igitur hic requirit, non discindi, sed accurate junctos esse; providentiam mutuam similiter geri; ea quæ accidunt communia reputari. Et superius quidem dicit, quod abundantiorem dederit honorem ei cui deest, eo quod egeat, ostendens quod defectus ipse majorem conciliet honorem. Hic autem illos exæquat secundum quod alii aliorum mutuam providentiam gerere

[1] 1 Cor. XII, 26.

debent. Ideo namque curavit ut majori fruerentur honore, inquit, ut ne minori cura et providentia fruantur. Non hinc autem solum, sed etiam ex bonis et tristibus quæ accidunt, membra colligantur; etenim plantæ pedis sæpe infixa spina, totum corpus sensu et sollicitudine afficitur, et dorsum flectitur, et venter et femora comprimuntur, et manus tanquam satellites et ministri procedentes, quod infixum est extrahunt, et caput inclinatur, oculique cum cura et sollicitudine magna respiciunt. Ita ut etiamsi pes minus habeat, quod non possit ascendere; attamen quod caput deduxerit, par ipsi est, et eodem fruitur honore; maxime vero quod pedes deducant ipsum non per gratiam, sed per debitum. Itaque si quod honoratius sit superet; ex eo quod tale cum sit inferiori debeat honorem et sollicitudinem, et quod cum ipso doleat, hinc æqualitatem multam probat. Quid enim est planta pedis vilius? Quid capite pretiosius? Sed hoc vadit ad illud membrum, et omnia secum commovet. Rursum si oculi quid patiantur, omnia dolent, et omnia in otio sunt; et neque pedes gradiuntur, neque manus operantur, neque venter solitis rebus fruitur: atqui infirmitas est oculorum. Cur ventrem liquefacis? Cur pedes retines? Cur manus ligas? Quoniam illis es alligatus, et ineffabili modo corpus totum patitur. Nisi enim compateretur, non sustinuisset esse socium curæ et providentiæ. Ideo cum dixisset; «Ut in idipsum pro se invicem sollicita sint membra,» subjunxit: «Sive patitur unum » membrum, compatiuntur omnia membra: sive glorifi- » catur unum membrum, congaudent omnia membra.» Et quomodo congaudent, inquies? Coronatur caput, et totus homo glorificatur. Os dicit, et rident oculi et lætantur. Atqui non est oculorum pulchritudo, sed linguæ facundia. Rursus, si pulchri appareant oculi, tota mulier ornatur. Sicut etiam et oculi; sic si rectus nasus, collum rectum,

et alia membra laudentur, lætantur et præ gaudio gestiunt; ac rursum lacrymantur in doloribus et calamitatibus eorum, etiamsi ipsi illæsi maneant.

IV. Hæc ergo omnes cogitantes, imitemur horum membrorum dilectionem, neque contraria faciamus, malis proximi insultantes, et ejus bonis invidentes. Furentium enim hoc est et eorum qui in excessu mentis sunt. Etenim qui effodit oculum, maximum profert amentiæ signum: et qui manum exedit, apertæ insaniæ argumentum præbet. Si autem hoc in membris, in fratribus similiter admissum insipientiæ famam affert, et non leve detrimentum inducit. Nam quandiu ille resplendet, tua quoque forma apparet, et corpus totum ornatur. Neque enim ad se solum pulchritudinem adducit, sed et tibi gloriandi locum præbet. Si autem illum extinguas, toti corpori communes tenebras effecisti, et omnibus membris induxisti calamitatem, ut ex contrario si splendentem conserves, totius corporis formam conservas. Nemo enim dicit: « Pulcher est oculus; » sed quid? « Formosa est illa. » Si autem et ipse laudetur, post commune encomium laudatur. Sic et in Ecclesia contingit. Si enim quidam sint, qui bona fama gaudeant, totum corpus laudis fructum percipit. Inimici namque encomia non distinguunt, sed conjungunt. Et si quis dicendi facundia valeat, non illum solum encomiis celebrant, sed et totam Ecclesiam. Neque enim dicunt: Ille tantum mirabilis est. Sed quid? Mirabilem doctorem Christiani habent: et communem faciunt possessionem. Atqui Græci quidem conjungunt, tu vero dividis, et cum tuo corpore pugnas, tuisque membris adversaris? Nescis hoc omnia subvertere? Nam « Regnum, inquit, » in se ipsum divisum non stabit[1]. » Nihil autem ita dividit et separat, ut invidia et livor, hic gravis morbus, qui

[1] Matth. XII, 25.

omni venia privatur, et malorum radice secundum quid gravior est. Avarus enim tunc lætatur, cum acceperit: invidus vero tunc gaudet cum alius non acceperit, non cum ipse acceperit. Beneficium namque suum putat aliorum adversitatem, non propriam felicitatem: communis quispiam hostis humanæ naturæ circumiens, et Christi membra percutiens; quo quid furiosius fuerit? Dæmon invidet quidem, sed hominibus, dæmonum vero nulli. Tu vero homo cum sis, hominibus invides, et adversus contribulem et congenerem insurgis, quod neque dæmon facit. Ecquam excusationem et defensionem habebis? Cum videris fratrem prospere agentem, contremiscis et palles, cum oporteret coronari, lætari et exultare? Si autem velis eum æmulari, non impedio. Æmulare: sed ut illi, laudem sibi concilianti, similis sis. Non ut illum dejicias, sed ut ad idem culmen pervenias, ut eamdem virtutem exhibeas. Hæc bona est æmulatio, imitari, non impugnare, non dolore de alienis bonis, sed morderi de propriis malis: cui rei contrarium facit invidia. Nam propria negligens mala, de alienis bonis tabescit. Pauper enim non ita a paupertate sua mordetur, quam a proximi copiis; quo quid gravius fuerit? Ille quippe in hoc, ut jam dixi, avaro etiam pejor est. Ille enim cum quid acceperit, gaudet; hic vero cum alius non acceperit lætatur. Quamobrem obsecro hanc malam relinquentes viam et ad zelum bonum mutati; nam talis zelus vehemens est et igne vehementior; magna inde percipiatis bona. Sic et Paulus Judæos ad fidem deducebat dicens: « Si quomodo ad æmulandum pro» vocem carnem meam, et salvos faciam aliquos ex istis[1]; » nam qui ita æmulatur ut ille volebat, non tabescit cum viderit alium in bona existimatione esse, sed quando viderit se non id assequi. Invidus vero non sic; sed cum alium

1 Rom. XI, 14.

prospere agentem viderit, veluti quidam fucus est, qui alienos labores labefactat, et nunquam ipse surgere tentat, flens vero cum alium surgentem videt, et omnia facit ut illum dejiciat. Cuinam quis hunc morbum comparaverit? Mihi autem hoc perinde esse videtur ac si quis piger asinus pinguedine gravis cum equo volucri conjunctus, neque ipse surgere velit, et pondere carnium ipsum conetur detrahere. Nam et hic, ut ipse a profundo sumno liberetur, nihil nec cogitat nec curat; nihil vero non agit ut eum qui in cœlum advolat supplantet, et dejiciat, accuratus diaboli imitator factus. Nam et ille videns hominem in paradiso, non ipse studuit mutari; sed illum ejicere ex paradiso. Et rursus videns illum in cœlo sedentem, et alios illo festinantes, idipsum meditatur, eos qui illo pergunt supplantans, et hinc majorem sibi congerens fornacem. Ubique enim hoc contingit. Nam is cui invidetur, si vigilet, splendidior evadit. Invidus vero plura sibi mala accumulat. Sic et Joseph illustris effectus est. Sic Aaron sacerdos: nam invidorum insidiæ effecerunt ut Deus semel et bis eamdem ferret sententiam, et ut virga germinaret. Sic et Jacob multa rerum copia abundavit, aliisque omnibus. Sic invidi in mille se malis complicarunt. Quæ omnia scientes, fugiamus hujusmodi zelum. Cur enim, quæso, invides? Quia spiritualem gratiam frater accepit? Et a quo, quæso, accepit, nonne a Deo? Ergo contra illum inimicitiam suscipe qui donum contulit. Vides-ne quo malum serpit, et qualem colophonem peccatorum inducit, et quantum suffodit supplicii barathrum? Fugiamus ergo, dilecti, neque invideamus, ac pro invidis precemur, nihilque non agamus, ut morbum illorum extinguamus. Sed ne eadem quæ insani illi patiamur, qui volentes pœnas ab illis exigere. omnia faciunt ut flammam sibi accendant. At ne ita nos, sed defleamus

illos et lamentemur. Ipsi enim sunt qui læduntur, vermem habentes perpetuum, cor ipsorum arrodentem, et veneni congregant fontem omni felle amariorem. Rogemus ergo benignum Deum, ut et illis morbum immutet : et nos ne unquam in hunc incidamus. Nam inaccessum est cœlum ei qui hac tabe laborat : et ante cœlum hæc vita non vitalis est. Neque enim lignum et lanam insidens tinea ita rodere solet, ut invidiæ febris ossa invidorum corrodit, et animæ temperantiam labefactat. Ut igitur et nos et alios ab innumeris eruamus malis, expellamus a nobis hanc malam febrim, quavis tabe deteriorem; ut spirituali suscepto robore, et præsens certamen perficiamus, et futuras consequamur coronas, quas utinam nos omnes adipisci contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto, gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXII.

CAPUT XII.

Vos autem estis corpus Christi, et membra ex parte[1].

I. Ne quis enim diceret[2] : Quid ad nos exemplum corporis? Illud enim naturæ servit, nostra vero recte facta liberi arbitrii sunt, id ad actiones nostras adducens, et ostendens nos ex animi sententia debere eamdem concordiam habere, quam ipsa membra ex natura, dicit : « Vos » autem estis corpus Christi. » Si autem non oportet corpus nostrum dissidere, multo magis non oportet Christi cor-

[1] 1 Cor. XII, 27. — [2] Vide D. Guillon, tom. XVII, p. 57-60.

pus, et, eo magis, quo gratia potentior est natura. « Et » membra ex parte. » Neque enim corpus sumus tantum, sed et membra sumus. Nam de his ambobus superius disputatum est; multos in unum colligens et ostendens omnes unum secundum imaginem corporis factos esse : et hoc unum per multa constitui, atque in multis esse, et multa ex eo contineri et posse multa esse. Quid est autem illud, « Ex parte ? » Quantum ad vos attinet et quantum consentaneum est, esse partem ex vobis ædificatam. Quia enim dixit, corpus, totum autem erat corpus, non Corinthiorum Ecclesia, sed quæ ubique terrarum erat; ideo dixit : « Ex » parte; » id est, quia Ecclesia vestra, pars est ejus quæ ubique terrarum est Ecclesiæ, et corporis, quod per omnes Ecclesias constituitur; ita ut non solum inter vos, sed etiam cum tota Ecclesia, quæ est in orbe, pacem habere debeatis; siquidem estis justi, si membra totius corporis. « Et quos quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apos» tolos; secundo Prophetas, tertio Doctores, deinde virtu» tes, deinde gratias curationum, opitulationes, guberna» tiones, genera linguarum[1]. » Quod enim superius dixi, hoc nunc facit. Quia altum sapiebant de linguis, illam rem semper ultimam ponit. Nam illud primum et secundum non sine causa ponit, sed præmittens id quod pretiosius est, et quod est inferius ostendens. Ideo Apostolos præmisit, qui charismata seu dona omnia in se habebant. Et non dixit : « Quos posuit Deus in Ecclesia Apostolos simpliciter aut Prophetas; » sed primum et secundum et tertium ponit; hoc ipsum quod dixi significans. « Secundo » Prophetas. » Prophetabant enim, ut filiæ Philippi, ut Agabus, ut isti quoque qui erant apud Corinthios, de quibus dicit : « Prophetæ duo aut tres loquantur[2]. » Et ad Timotheum scribens dicebat : « Noli negligere gratiam quæ

[1] 1 Cor. XII, 28. — [2] Id. XIV, 29.

» in te est, quæ tibi data est per prophetiam[1]. » Ac longe plures tunc erant Prophetæ, quam in veteri. Neque enim ad decem et viginti et quinquaginta et centum redactum erat prophetiæ donum; sed hæc gratia ubertim effundebatur, et singulæ Ecclesiæ multos habebant qui prophetabant. Quod si Christus dicat : « Lex et Prophetæ usque ad » Joannem[2], » de illis dixit Prophetis, qui ejus adventum prædixerunt. Tertio Doctores. Nam qui prophetat, omnia a Spiritu loquitur. Qui docet autem, aliquando ex propria mente disserit. Ideoque dicebat : « Qui bene præsunt pres» byteri, duplici honore digni habeantur, maxime autem » qui laborant in verbo et doctrina[3]; » qui autem Spiritu omnia loquitur, non laborat. Ideoque post Prophetam illum posuit. Quoniam illud quidem totum est donum, hoc autem etiam humanus labor. Etenim ex se quoque multa loquitur, quæ tamen cum divinis Scripturis consonant. « Deinde virtutes, deinde gratias curationum. » Vides-ne quomodo rursum distinguit curationes a virtute, quod etiam antea fecit. Virtus enim majus quidpiam est, quam curatio. Nam qui virtutem habet, et castigat et curat. Qui vero gratiam curationum habet, morbos tantum curat. Et vide quam optimo usus sit ordine, cum prophetiam ante virtutes et curationes posuit. Superius enim ubi dicebat : « Alii quidem per Spiritum datus est sermo sapientiæ, et » alii sermo scientiæ; » non ordine ponens dicebat, sed indiscriminatim : hic autem et præponit et subjicit. Cur ergo prophetiam præponit? Quia etiam in veteri talem ordinem illa habet. Cum enim Esaïas Judæos alloqueretur, et virtutis Dei demonstrationem præberet, vilitatis dæmonum argumentum in medium adduxit : et hoc Divinitatis ejus dixit esse indicium maximum, quod futura prædiceret. Christus vero qui tot miracula patrarat, non parvum hoc

[1] 1 Tim. IV, 14. — [2] Matth. XI, 13. — [3] 1 Tim. V, 17.

dicit esse Divinitatis suæ signum; et frequenter sic sermonem concludit: « Hæc autem dixi vobis, ut cum facta » fuerint, credatis quia ego sum[1]. » Sed prophetiæ jure postponuntur gratiæ curationum. Cur etiam doctrinæ? Quia non par res est, verbum prædicationis annuntiare, et piam religionem seminare in auditorum animis; atque virtutes facere. Quoniam ipsæ propter illud fiunt.

II. Cum ergo quis et verbo et vitæ exemplo erudit, major est omnibus. Illos enim dicit doctores, qui etiam operibus docent, et verbo erudiunt. Hoc igitur etiam Apostolos esse fecit Apostolos. Et illa quidem alii nonnulli non magni pretii initio habuerunt, ut ii qui dicebant, « Do- » mine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et virtutes » multas fecimus? » et postea audierunt, « Nunquam novi » vos; discedite a me qui operamini iniquitatem[2]. » Doctrinæ autem verbum duplex illud, quod per opera et per verba exhibetur, malus homo nunquam susceperit. Quod si Prophetas præponat, ne mireris. Non enim simpliciter Prophetas dicit; sed eos qui per prophetiam et docuerunt, et in communem utilitatem omnia dixerunt, quod in sequentibus manifestius nobis declarat. « Opitulationes, gu- » bernationes. » Quid est, opitulationes? Ut infirmi protegantur. Hoccine quæso est charisma? Sane quidem hoc ex Dei dono est protegere, et res dispensare spirituales. Alioquin vero, multa a nobis præclare gesta, charismata vocat, nolens ut concidamus, sed ostendens nos semper auxilio Dei indigere, et nos instituens ut grati animi simus, sicque alacriores reddens, illorumque sensus excitans. « Genera linguarum. » Vidisti-ne ubi hoc donum posuerit, et quomodo ubique ultimum illi tribuat ordinem? Deinde quia ex hoc catalogo multam ostendit differentiam, et illum excitavit morbum eorum qui minora ha-

1 Joan. XIII, 19. — 2 Matth. VII, 22, 23.

bebant charismata, demum cum vehementia magna illos aggreditur, dum iis multa præbet argumenta, quod non in multo minorem ordinem redacti sint. Quia enim verisimile erat illos hæc audientes dicere : « Et cur non omnes » Apostoli facti sumus ? » superius quidem magis consolatoria oratione usus est, multis ostendens sic necessario factum esse, etiam ab imagine corporis; « Corpus enim, » inquit, non est unum membrum : » et rursum, « Si autem essent omnia unum membrum, ubi corpus ? » et quod utiliter data sint : « Unicuique enim, inquit, manifestatio » Spiritus datur ad utilitatem; » et ex eo quod omnes ex eodem Spiritu hauriant, et quod charisma donum sit, sed non debitum, « Divisiones enim, inquit, gratiarum sunt, » idem vero Spiritus; » et quod manifestatio Spiritus per omnia fiat : « Unicuique enim, inquit, manifestatio datur » per Spiritum; » et ex eo quod prout videtur Spiritui et Deo hæc figurata sint : « Hæc enim omnia, inquit, operatur unus et idem Spiritus, dividens singulis prout vult, » et, « Posuit Deus membra unumquodque eorum in cor» pore sicut voluit ; » et quod necessaria sint etiam minora : « Quæ enim videntur, inquit, infirmiora esse, necessaria » sunt : » ex eo quod similiter necessaria sint, in eo quod corpus perinde construant atque ea quæ majora sunt : « Corpus enim, inquit, non est unum membrum, sed » multa; » ex eo quod majora minoribus opus habeant : « Non potest enim, inquit, caput dicere pedibus : Vestra » opera non egeo : » ex eo quod majori hæc fruantur honore : « Ei autem cui deest, inquit, abundantiorem dedit » honorem ; » ex eo quod communem et parem curam habeant; « In idipsum enim sunt inter se invicem sollicita » omnia membra; » et ex eo quod sit una gloria et unus dolor ipsorum omnium : « Sive patitur, inquit, unum mem» brum, compatiuntur omnia membra; sive glorificatur

» unum membrum, congaudent omnia membra. » Superius igitur per hæc consolatus est? hic autem vehementer et increpantis more verbo utitur. Nam, ut dixi, neque semper consolari, neque semper os obstruere oportet. Ideo et ipse, quia multis illos consolatus erat, vehementer deinceps illos insectatur dicens : « Numquid omnes Apostoli? » numquid omnes Prophetæ? numquid omnes gratiam ha» bent curationum[1] ? » Neque consistit in primo vel secundo charismate, sed pergit usque ad postrema; aut hoc dicens : « Non possunt omnes esse omnia ; » quemadmodum illic dicit : « Si omnia essent unum membrum, ubi » corpus? » vel aliud quidpiam hinc postea apparans ad consolationis verbum. Quale illud? quod ostendat de minoribus perinde atque de majoribus contendi, eo quod neque hæc omnibus data fuerint. Quid enim, inquit, doles, quod non habeas gratiam curationum? Cogita id quod tu habes, etiamsi sit minus, sæpe non habere eum qui majus quidpiam habet. Ideo ait : « Numquid omnes linguis lo» quuntur? numquid omnes interpretantur[2] ? » Quemadmodum enim magna non omnibus dedit Deus; sed aliis hoc, aliis illud, sic et in minoribus fecit, quæ nec omnibus proposuit. Illud autem fecit, multam inde concordiam et charitatem ædificans, ut unusquisque proximo opus habens, cum fratre congregetur. Hoc in artibus quoque dispensavit, hoc in elementis, hoc in plantis et in membris nostris, et in omnibus.

III. Deinde opportunissimam adjicit consolationem, quæ possit recreare ac sedare dolentem animam. Quænam illa est? « Æmulamini, inquit, charismata meliora. Et » adhuc excellentiorem vobis viam demonstro[3]. » Hoc autem dicens subindicavit illos in causa fuisse quod minora acceperint, et penes illos esse, si velint, majora accipere.

[1] 1 Cor. XII, 29. — [2] Ibid. 30. — [3] Ibid. 31.

Cum enim dicit: « Æmulamini, » ab illis studium exigit et desiderium circa res spirituales. Neque dixit, « Majora; » sed, « Meliora; » id est, utiliora, quæ conferant. Hoc autem vult significare: Manete charismata desiderantes; et ostendo vobis charismatum viam. Non enim dixit: « Charisma; » sed, « Viam, » ut magis extollat id quod est dicturus. Neque enim unum, vel duo, vel tria charismata ostendo vobis; sed viam unam ad hæc omnia ducentem. Nec modo viam; sed etiam cum hyperbole, et omnibus una propositam. Non sicut charismata his hæc, aliis illa, sed non omnia omnibus dantur; ita et hoc; sed universale donum est. Ideoque omnes ad hoc vocat: nam ait: « Æmulamini charismata meliora: » et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro, charitatem dicens erga proximum. Deinde sermonem de illa aggressurus, et encomium hujus præclare facti, primum facta cum illa comparatione, hæc de medio tollit, ostendens ea nihil esse sine illa, admodumque prudenter. Nam si statim de charitate disseruisset, et postquam dixerat: « Viam vobis demonstro, » subjunxisset: « Hæc autem est charitas, » et non per comparationem orationem produxisset, dictum quidam subsannassent, rei vim non clare scientes, sed adhuc ad hæc inhiantes. Quapropter non statim illam revelat; sed cum primo auditoris animum promissionem extulisset, ac dixisset: « Excellentiorem viam vobis demonstro; » et in desiderium induxisset, neque sic statim in illa ingreditur; sed augens adhuc desiderium illud de his ipsis primo disserit, et ostendit, si illa non sit, ea nihil esse, in maximam illos necessitatem inducens se mutuo diligendi, quoniam ex eo quod illa neglecta fuisset, causa hinc omnium malorum erat. Quamobrem vel inde merito magna illa appareat; siquidem charismata non modo illos non conciliarunt et congregarunt; sed etiam conjunctos separarunt: hæc vero illos qui per charismata dis-

juncti fuerant, per se ipsam conciliatura et unum corpus effectura est. Sed non statim hoc dicit; verum quod maxime illi desiderabant, hoc ponit; nempe quod res ipsa charisma sit, et ad charismata omnia via excellens. Quapropter etiamsi non eo quod debeas, velis fratrem diligere, ex eo quod majus accipias signum et copiosum charisma, charitatem suscipe. Et vide undenam incipiat. Primum ab eo quod mirabile videbatur et magnum apud illos esse, a linguis nempe. Et charisma in medium adducens, non tantum illud posuit quantum ipsi habebant, sed longe majus. Neque enim dixit : « Si linguis loquar ; » sed, « Si linguis hominum loquar[1]. » Quid significat illud, hominum? Omnium per orbem gentium; neque tamen hac hyperbole contentus fuit, sed aliam longe majorem ponit subjungens ac dicens : « Et Angelorum, charitatem autem » non habeam, factus sum æs sonans, aut cymbalum tinniens[2]. » Vides-ne quonam usque elatum charisma, quonam usque demiserit ipsum et projecerit? Neque enim solum dixit : « Nihil sum, » sed, « Factus sum æs sonans, » insensibile quid et inanimatum. Quomodo autem æs sonans? Vocem quidem emittens, sed frustra et temere, ad nullum usum. Præterquam enim quod nihil perficio, molestiam creare videor, et molestus esse multis. Vides-ne quomodo is, qui charitatis expers est, inanimatis et insensilibus sit similis? Linguam autem Angelorum hic dicit; non corpus Angelis tribuens; sed hoc vult significare, «Etiamsi ita loquar, ut Angeli solent inter se colloqui, sine charitate nihil sum; imo onerosus et molestus. » Sic enim alibi quoque cum dicit : « Ipsi flectetur omne genu cœlestium, » terrestrium et infernorum[3], » non genua et ossa Angelis attribuens hæc dicit, absit; sed intensam et grandem adorationem, per illum quo apud nos fit modum subindicare

[1] 1 Cor. XIII, 1. — [2] Ibid. — [3] Rom. XIV, 11, et Philip. II, 10.

vult. Sic et hoc loco, linguam vocavit, non carnis organum significans, sed illorum mutuum colloquium, noto apud nos modo adumbrare voluit. Deinde ut acceptior fiat oratio, non ad linguas usque consistit, sed ad reliqua pergit charismata, omniaque, si illa absit, dejiciens, tunc ejus depingit imaginem. Et quoniam amplificare vult orationem, a minoribus incipiens, ad majora ascendit. Quod enim, quando eorum indicavit ordinem, postremum posuit, nempe donum linguarum, hoc nunc primum numerat, paulatim, ut dixi, ad majora ascendens. Nam cum de linguis dixisset, ad prophetiam mox transit, et ait : « Et si » habuero prophetiam[1]. » Et hanc rursum cum hyperbole. Sicut enim ibi linguas non posuit, sed hominum omnium linguas, et progressus, etiam Angelorum, et tunc ostendit hoc charisma nihil esse sine charitate; sic et hoc loco non prophetiam ponit tantum, sed summam etiam prophetiam; cum dixisset enim : « Si habuero prophetiam, » subjunxit : « Et noverim mysteria omnia et omnem scientiam[2]. » Cum emphasi et intentione hoc etiam charisma ponens.

IV. Deinde ad reliqua charismata progreditur. Et ne singula enumerans videatur rursum molestus esse, matrem et fontem omnium ponit, et ipsam rursus cum hyperbole, sic dicens : « Et si habuero omnem fidem. » Neque satis habuit hoc dixisse; sed etiam illud, quod ut maximum Christus dixit, id etiam adjecit : « Ita ut montes transfe» ram, charitatem autem non habuero, nihil sum[3]. » Perpende autem quomodo hic rursus linguarum dignitatem dejiciat. Prophetiæ namque multum ostendit lucrum, quod sciat mysteria et omnem habeat scientiam : fidei autem opus non parvum, quod montes transferat : de linguis vero, ipsum solum charisma indicans, recedit. Tu mihi quoque illud considera, quomodo paucis omnia complexus

[1] 1 Cor. XIII, 2. — [2] Ibid. — [3] Ibid.

sit charismata, prophetiam dicens et fidem. Aut enim in verbis aut in operibus signa sunt. Et quomodo Christus dixit minimam esse fidei partem, posse montem transferre? Nam ut minimum significans, ita posuit dicens: « Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic » monti : Transi, et transibit[1] : » Paulus vero dicit hanc omnem fidem esse. Quid ergo dicendum? Quoniam magnum illud erat, montem transferre, ideo illud memoravit; non quasi hoc solum posset tota fides; sed quia hoc crassioribus ita videbatur esse, ob molem corporis, hinc quoque rem propositam significat. Hoc autem vult significare: Si habuero omnem fidem, et si possim montes transferre, charitatem autem non habuero, nihil sum. « Et si distribuero » in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero » corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non ha» buero, nihil mihi prodest[2]. » Papæ! quanta hyperbole! Etenim hæc ponit cum alio additamento. Non enim dixit: Si dedero pauperibus dimidiam facultatum mearum partem, aut duas vel tres partes; sed, « Si omnes facultates meas. » Neque dixit, dedero; sed, distribuero in cibos; ita ut cum impensa, etiam ministerium et operam adjiciat, cum accuratione omni. « Et si dedero corpus meum, ita ut ar» deam. » Non dixit; « Si moriar; » sed hoc etiam cum hyperbole. Omnium enim gravissima morte posita, nempe vivum comburi, eam etiam sine charitate nihil magnum esse dixit. Subjunxit itaque, « Nihil mihi prodest. » Sed nondum totam hyperbolen ostendi, donec Christi testimonia circa eleemosynam et mortem in medium adduxero. Quænam ergo sunt testimonia? Diviti dixit: « Si vis per» fectus esse, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, » et veni, sequere me[3]. » Et de charitate erga proximum disserens ait: « Majorem hac charitatem nemo habet, ut

[1] Matth. XXVII, 20. — [2] 1 Cor. XIII, 3. — [3] Matth. XIX, 21.

» quis ponat animam suam pro amicis suis[1]. » Unde palam est etiam apud Deum hoc omnium maximum esse. At ego dico, inquit Paulus : Etiamsi pro Deo ponamus illam, neque solum ponamus, sed ita ut comburamur; hoc enim sibi vult illud : « Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam ; » non magnum erit lucrum nobis, si proximum non diligamus. Itaque dicere charismata non multum prodesse, charitate absente, nihil mirum. Nam vita quoque inferiora sunt charismata. Multi namque qui charismata exhibuere, quia improbi fuerunt, pœnas dederunt ; ut illi qui in nomine ejus prophetaverant, dæmonia multa ejecerant, et virtutes multas fecerant, ut Judas proditor. Alii autem fideles, qui vitam duxerant puram, nullo alio opus habuere ad salutem obtinendam. Quod ergo charismata, ut dixi, illa egeant, nihil mirum. Quod autem vita accurata et pura nihil possit sine illa, hoc certe magnam effert hyperbolen, et multam parit difficultatem ; cum maxime Christus his ambobus magna decernere videatur ; nempe facultatum abjectioni, et periculis martyrii. Nam diviti ait, ut jam dixi : « Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, et » da pauperibus, et veni, sequere me. » Et Discipulis de martyrio disserens dicebat : « Qui perdiderit animam suam » propter me, inveniet eam[2] ; » et, « Qui me confessus fuerit » coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre » meo, qui est in cœlis[2]. » Nam hujus præclaræ gestæ rei labor magnus est, et ipsam fere superat naturam : et hoc probe sciunt ii, qui hisce coronis digni fuere : nullus enim sermo id exprimere possit ; ita generosæ nempe animæ facinus est, et supra modum admirandum.

V. Attamen illud admirandum non multum prodesse sine charitate dicit Paulus, etiamsi depositas facultates simul junctas habeat. Cur ergo sic locutus est ? Hoc jam

[1] Joan. xv, 13. — [2] Matth. x, 39. — [3] Ibid. 32.

ostendere conabor, cum primo illud quæsierim, quomodo is, qui facultates omnes in cibos distribuit, possit esse sine charitate. Ille enim, qui paratus est ad corporis combustionem, licet charismata habeat, fieri fortasse potest ut non diligat. Sed ille qui non modo facultates dat, sed etiam in cibos distribuit, quomodo non diligit? Quid ergo dicendum? Vel quod id quod non erat, ac si esset supposuerit, quod semper facere solet, cum hyperbolen quamdam vult proferre; ut cum Galatis scribens dixit: « Si nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis præterquam id quod ac» cepistis, anathema sit[1]. » Atqui neque ipse, neque Angelus id facturus erat. Sed ut ostenderet rei excellentiam, id quod nunquam futurum erat posuit. Et rursum cum Romanis scribit et dicit: « Neque Angeli, neque Princi» patus, neque Virtutes poterunt nos separare a charitate » Dei[2]. » Neque enim id facturi erant Angeli; sed hic etiam id supponit, quod non existit; sicut etiam id quod sequitur: « Neque creatura alia; » omnia enim ipse comprehendit, quæ supra et quæ infra sunt, cum omnia dicit. Sed hic etiam id quod non est existere supponit, ut ostendat cum hyperbole desiderium suum. Id quod etiam hic facit dicens: « Si omnia quis dederit, charitatem autem non habuerit, nihil ipsi prodest. » Aut hoc igitur est dicendum, aut quod velit eos qui erogant, conjunctos et conglutinatos esse accipientibus, nec simpliciter dare sine ulla commiseratione; sed miserentes, inflexos, fractos, et cum egenis dolentes. Ideo namque eleemosyna a Deo lege constituta est. Nam poterat Deus, sine ullo alio, pauperes alere; sed ut nos in charitate conjungeret, et ut erga alios invicem incenderemur, ipsos jussit a nobis ali. Ideo alibi quoque dicit: « Sermo bonus melior, quam donum; » et, « Ecce sermo supra donum bonus[3]. » Ipseque ait: « Mi-

[1] Galat. I, 8. — [2] Rom. VIII, 39. — [3] Eccli. XVIII, 16, 17.

» sericordiam volo, et non sacrificium [1]. » Quia enim mos est, illos amare qui beneficio afficiuntur, et eos qui bono afficiuntur erga beneficos bene affectos esse, vinculum amicitiæ faciens, hoc lege præcepit. Sed quod quæritur est, « Quomodo, Christo hæc ambo perfectionis esse declarante, hic illa sine charitate imperfecta esse dicat. » Non ipsi contradicens, absit; sed admodum cum illo consonans. Nam diviti non modo dixit : « Vende omnia quæ habes, » et da pauperibus; » sed subjunxit, « Et veni, sequere me. » Ex iis vero, qui sequuntur illum, nihil ita Discipulum Christi comprobat, ut amor proximi. « In hoc enim cognoscent » omnes, inquit, quod Discipuli mei estis, si diligatis invi» cem [2]. » Et cum dicit : « Qui perdiderit animam suam » propter me, inveniet eam. » Et, « Qui me confessus fue» rit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre » meo, qui in cœlis est [3]; » non hoc dicit, quod hæc non fiant propter charitatem, sed mercedem his laboribus repositam indicat. Nam quod cum martyrio hoc quoque requirat, alibi hoc valde subindicavit, sic dicens : « Calicem » quidem meum bibetis, et baptismo, quo ego baptizor, » baptizabimini [4]; » id est, martyrium sustinebitis, pro me occidemini; « Sedere autem ad dexteram vel sinistram » meam [5]; » non quod quidam sedeant ad dexteram vel ad sinistram ejus, sed supremam sedem et honorem dicens; « Non est meum dare, » inquit; sed quibus paratum est. Deinde ostendens quibus paratum sit, ipsis advocatis, dicit : « Qui voluerit in vobis esse primus, sit omnium ves» trum minister [2], » humilitatem significans et charitatem. Charitatem vero summam requirit, ideoque non ibi substitit; sed subjunxit : « Sicut Filius hominis non venit » ministrari, sed ministrare, et dare animam suam redemp-

[1] Matth. IX, 13, et XII, 7. — [2] Joan. XIII, 35. — [3] Matth. X, 32 et 39. — [4] Id. XX, 23. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 26.

tionem pro multis[1]; » ostendens sic amare oportere, ut etiam mors ferenda sit pro dilectis; hoc enim maxime est ipsum diligere. Ideo etiam Petro dicit: « Si amas me, pasce » oves meas[2]. » Et ut discatis quantum sit illud et quam præclare gestum, ipsam charitatem verbo describamus, quandoquidem ipsa re nusquam illam conspicimus: et cogitemus, quod si illa ubique abundanter esset, quanta hinc bona orirentur. Neque enim legibus neque judiciis opus esset, neque suppliciis, neque ullo alio hujusmodi. Nam si omnes diligerent et diligerentur, nemo cuiquam fecisset injuriam: sed cædes, pugnæ, bella, seditiones, rapinæ, avaritia, omniaque mala procul abscessissent, et ad nomen usque ignoratum vitium fuisset. Signa autem hoc non effecerint; sed ad vanam gloriam et arrogantiam extollunt eos qui non attendunt.

VI. Quodque mirum in charitate; cætera quidem bona habent adjuncta mala; verbi gratia, qui facultates non habet, ea de causa sæpe inflatur; qui dicendi peritus est, gloriæ cupiditate laborat; humilis propter hoc in conscientia sua altum sapit. Charitas autem ab hujusmodi omni pernicie libera est. Nam contra dilectum nunquam quis extollatur. Nec mihi posueris unum qui diligat; sed omnes similiter, et tunc ejus virtutem videbis. Imo potius, si placet, primo unum dilectum et unum amantem pone; amantem scilicet, ut par est diligere. Nam terram tanquam cœlum incolet, ubique tranquillitate fruens, et innumeras sibi nectens coronas. Qui enim talis est, et invidia et ira, et livore arrogantiaque, vanagloria et mala concupiscentia, omnique absurdo amore atque morbo puram servabit animam suam. Quemadmodum enim sibi ipsi nemo quidpiam mali intulerit, ita neque hic proximis. Talis vero cum sit, cum ipso stabit Gabriele, in terra gradiens. Et qui charitatem

[1] Matth. xx, 28. — [2] Joan. xxi, 16.

quidem habet talis est ; qui vero signa facit, et perfectam habet scientiam sine charitate, etiamsi mille mortuos suscitaverit, nihil magnum lucrabitur, ab omnibus abruptus, et cum nemine conservorum se commisceri patiens. Ideo Christus perfectæ in ipsum charitatis signum dixit esse proximum diligere. Nam ait : « Si diligis me, Petre, plus » his, pasce oves meas. » Vidisti-ne quo pacto hinc rursum subindicaverit, quandonam hoc sit majus martyrio ? Etenim si filium quis haberet dilectum, et pro quo etiam animam dare paratus esset ; deinde quispiam patrem amaret, filio autem nullo modo animum adhiberet, patrem admodum irritaret : neque sensum caperet illius in se amoris, eo quod filium contemneret. Quod si in patre et filio hoc contingit, multo magis in Deo et hominibus. Amantior enim Deus est, quam patres omnes. Propterea cum dixisset : « Primum et magnum mandatum : Diliges Dominum » Deum tum, » subjunxit ; « Secundum autem, » nec siluit, sed adjecit, « Simile est huic : Diliges proximum tuum » sicut te ipsum [1]. » Et vide quomodo cum eadem fere hyperbole hoc exigat. De Deo namque dicit : « Ex toto » corde tuo ; » de proximo autem tuo, « Sicut te ipsum, » quod perinde est atque illud, « Ex toto corde tuo. » Etenim si accurate hoc servaretur, non servus, non liber esset ; non princeps, non subditus ; non dives, non pauper ; non parvus, non magnus ; non diabolus unquam cognitus fuisset : non dico, hic ; sed etiamsi alius talis, etiamsi centum, etiamsi innumeri tales essent, nihil potuissent, illa existente. Ignis enim injectionem potius fœnum tulisset, quam flammam charitatis diabolus. Hæc muro fortior est, hæc adamante firmior ; et si quam aliam dixeris fortiorem materiam, omnia superat charitatis firmitas. Hanc nec divitiæ, nec paupertas vincit ; imo potius non esset pau-

[1] Matth. XXII, 38, 39.

pertas, non nimia divitiarum copia, si charitas esset; sed ea solum quæ ex utrisque sunt bona. Etenim ex illis copiam decerperemus, ex hac vero libertatem a curis: ac neque divitiarum sollicitudines, neque paupertatis metum sustineremus. Ecquid dico de lucris ex illa partis? Ipsa quoque in se dilectio, quanta sit considera, quantam ferat lætitiam, in quanta gratia constituat animam, quod quidem in illa eximium est. Aliæ namque virtutis partes conjunctum habent laborem, verbi gratia, jejunium, temperantia, vigiliæ; invidiam, concupiscentiam, contemptum. Charitas autem cum lucro multam habet etiam voluptatem, et laborem nullum: et sicut bona apis, undique bona colligens, illa deponit in anima ejus qui diligit. Etiamsi quis serviat, libertate suaviorem exhibet servitutem. Qui enim amat non ita gaudet cum imperat, ut cum imperatur, etiamsi imperare sit jucundum. Sed ipsa rerum naturam transmutat, advenitque in manu bona omnia habens, quavis matre blandior, quavis regina locupletior: quæ laboriosa sunt, levia et facilia reddit, virtutem facilem, nequitiam acerbissimam nobis exhibens. Animadverte autem: impendere, videtur molestum esse, et hoc illa dulce reddit; aliena accipere, jucundum; et non sinit illud jucundum apparere, sed ut pravum fugere suadet. Rursus maledicere, suave omnibus videtur esse: ipsa autem illud amarum esse declarat, et benedicere dulce. Nihil enim nobis ita suave est, ut laudare eum quem amamus. Rursus ira aliquam habet voluptatem; at hic nequaquam, sed omnes ejus nervi sublati sunt. Etiamsi is qui diligitur diligenti se molestiam crearit, ira nusquam apparet; sed lacrymæ, adhortationes et supplicationes; tantum abest ut exasperetur, etiamsi videat peccantem, luget et dolet; sed dolor ille voluptatem affert. Charitatis enim lacrymæ et dolor risu sunt omni et gaudio suaviores. Non adeo igitur quiescunt ii qui rident,

ut ii qui pro amicis plorant. Et si id non credis, reprime illorum lacrymas, et ac si gravissima paterentur, ita ægre ferunt. At amare, inquies, absurdam habet voluptatem. Absit, bona verba, o homo. Nihil enim ita purum est, ut charitas genuina.

VII. Ne mihi enim dicas illam popularem et forensem, qui est potius morbus, quam charitas et amor; sed hanc quam Paulus quærit, quæ quod utile dilectis est spectat, et videbis illos esse patribus amantiores. Ac quemadmodum ii qui pecunias amant, pecunias impendere non elegerint, sed suavius putant in angustia esse, quam illas imminutas videre; sic et ille qui erga aliquem bene et suaviter affectus est, innumera pati maluerit, quam dilectum videre læsum. Quomodo igitur, inquies, Ægyptia illa, quæ Josephum amabat, illum contumelia afficere voluit? Quia illum amabat dilectione diabolica. Joseph certe non hanc habuit, sed eam quam Paulus dilectionem quærebat. Cogita igitur quantæ charitatis ejus verba essent, et quas res illa dicebat: « Me contumelia affice, et adulteram redde, injuriam infer viro, et totam subverte domum, teque ipsum abjice a fiducia quam in Deum habes, » quæ verba illius erant, quæ nec illum, nec se ipsam amaret. Hic autem, quoniam sincere amabat, hæc omnia abjecit. Atque ut ediscas quod ejus curam gereret, ex ejus adhortatione id percipe. Non modo enim illam repulit, sed et adhortationem induxit, quæ poterat omnem flammam extinguere. « Si » enim dominus meus, inquit, propter me nihil novit in » domo sua[1]. » Statim illi virum suum in mentem revocavit, ut illam pudore afficeret. Nec dixit: « Vir tuus; » sed, « Dominus meus, quod magis posset illam retinere, et suaderet cogitare, quænam cum esset, quem amaret, nempe domina servum. Nam si ille est dominus, et tu domina.

[1] Gen. XXXIX, 8.

Pudeat te igitur colloquii talis cum servo, et cogita cujus cum sis uxor, cum quo velis coire, et in quem sis ingrata, et quod ego majorem exhibeam benevolentiam. Vide autem quomodo ejus extollat beneficia : quia enim nihil sublime poterat barbara illa et impudica cogitare, ab humanis illam pudore suffundit dicens : « Propter me nihil cognoscit ; » id est, magna mihi beneficia confert, nec possum patronum in rebus præcipuis lædere. Me secundum dominum fecit domus suæ, neque ullus eximitur, nisi tu. Hic ejus sensum et animum extollit, ut sic illam ad pudorem inducat, et ostendat magnum esse honorem. Neque hic substitit; sed etiam induxit nomen quod posset illam retinere dicens : « Eo quod tu sis uxor ejus, et quomodo faciam verbum hoc malum ? Sed quid dicis ? Non adest vir, neque scit se injuria affici ? Sed Deus aspiciet. » At nihil ex tali consilio illa lucrata est, sed illum attraxit. Furorem namque suum complere volens, non amans Josephum hæc fecit, ut palam est ex iis quæ postea designavit. Judicium enim constituit, et accurationem infert, atque falsa testificatur, ac feræ tradit eum, qui se nihil læserat, in carceremque conjicit; imo potius, quantum in se erat, occidit, ita nempe judicem armavit. Quid igitur ? Erat-ne Joseph etiam talis ? Imo contra; neque enim contradixit, neque mulierem accusavit. At, inquies, non creditum illi fuisset. Atqui valde amabatur, ut palam est, non ex principio solum, sed etiam ex fine. Nisi enim illum Barbarus ille multum dilexisset, etiam occidisset silentem, et nihil contradicentem. Etenim Ægyptius erat et princeps, et in conjugali lecto affectus injuria, ut putabat; et a famulo ; a famulo, inquam, qui tot beneficia acceperat. Sed hæc omnia vicit dilectio et gratia, quam Deus in illum infudit. Cum gratia autem et dilectione, indicia habuit non parva, si jure contendere voluisset, ipsa vestimenta. Si enim illa vim passa fuisset, opor-

bat ruptam ejus fuisse tunicam, laceratum vultum, non illius vestimenta tenere. « Sed audivit, inquit, quod vocem ex- » tuli, et relictis vestibus abiit. » Cur ergo eum exuisti? Quid vim patienti optandum erat? ut liberaretur ab eo qui sibi violentiam inferret. Ego vero non hinc tantum; sed etiam ex sequentibus ostendere possim ejus benevolentiam et amorem. Etenim cum in necessitatem incidit, ut causam diceret carceris et diuturnæ in illo moræ; neque tunc drama illud et rem gestam aperuit. Sed quid ait? « Et ego nihil » feci : sed furto sublatus sum ex terra Hebræorum[1], » et nusquam memorat adulteram : neque de ea re gloriatur, quod quislibet alius fecisset, etiamsi non gloriæ causa; sed ne videretur mala de causa, in tale conjectus fuisse domicilium. Si enim peccantes homines, neque sic abstinent a tali accusatione, etiamsi res dedecus afferat : quomodo non dignus admiratione ille est, quod, cum esset purus, non dixerit amorem mulieris, neque peccatum evulgaverit, neque etiam quando in solium ascendit, et Ægypti totius rex factus est, injuriæ sibi a muliere illatæ recordatus sit, neque ab illa pœnas expetierit?

VIII. Vidisti-ne quomodo ipse ejus curam habebat; illa vero non amabat, sed furebat? Neque enim Josephum diligebat, sed volebat libidinem explere. Nam si quis ipsa verba accurate examinaverit, ea furorem omnino spirant et cædem. Quid enim ait? « Induxisti puerum Hebræum ut » nobis illuderet[2] : » beneficium marito exprobrans : et vestimenta ostendebat, omni fera sævior. Sed non ita ille. Ecquid dico ejus erga ipsum benevolentiam, quando erga fratres, qui ipsam pene occiderant, talis erat, et nunquam de ipsis vel intus vel foris aliquid grave vel molestum dixit : Ideo Paulus charitatem dixit esse matrem omnium bonorum, eamque præfert signis aliisque charismatibus. Quem-

[1] Gen. XL, 15. — [2] Id. XXXIX, 17.

admodum enim si vestes et calcei aurei sint, alio etiam vestimento opus habemus, ut noscamus regem; si vero purpuram videamus et diadema, nullum aliud regni signum videre quærimus; ita hic quoque. Cum charitatis est impositum diadema, sufficit ut Christi verum discipulum ostendat, non nobis tantum, sed etiam infidelibus. « In » hoc enim, inquit, cognoscent omnes quod Discipuli mei » estis, si dilexeritis invicem[1]. » Itaque hoc signum omnibus signis est majus, siquidem in ipso cognoscitur discipulus. Etiamsi enim quidam innumera edant signa, si invicem dissideant, ridiculi infidelibus erunt; quemadmodum si nullum faciant signum, et sese valde mutuo diligant, et venerandi et invicti apud omnes manebunt. Nam et Paulum ideo miramur, non propter mortuos quos suscitavit, non propter leprosos quos mundavit; sed quia dicebat; «Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scan» dalizatur, et ego non uror[2]? » Etiamsi enim millia ad hæc signa adjeceris, par nihil dices. Nam et ipse dicebat magnam sibi mercedem repositam esse, non quod signa fecisset, sed quia infirmis factus est infirmus. « Quænam » est enim, inquit, mea merces, ut evangelizans sine sumptu » ponam Evangelium[3]? » Et cum se Apostolis præponit, non dicit, « Plura quam ipsi feci signa; » sed, « Plus illis labo» ravi[4]. » Quinetiam fame ideo mori volebat, pro salute discipulorum: « Bonum est enim, inquit, mihi magis mori, quam ut gloriationem meam quis evacuet. » Non quod ipse gloriaretur, sed ne videretur ipsis exprobrare. Nusquam enim solet gloriari in bonis operibus suis, si tempus ad id non vocet. Sed etiamsi coactus sit, insipientem se vocat. Si quando autem gloriatur, in infirmitatibus, in contumeliis, in eo quod valde misereatur eorum quibus molestia creatur; ut etiam hoc loco dicit: « Quis infirmatur, et ego

[1] Joan. XIII, 35. — [2] 2 Cor. XI, 29. — [3] 1 Cor. IX, 18. — [4] Id. XV, 10.

» non infirmor ? » Hæc verba sunt periculis ipsis majora. Ideoque illa posteriora ponit, sermonem amplificans. Quanam ergo re nos digni fuerimus, si cum illo comparemur; qui neque pecunias despicimus propter nos ipsos, neque superflua ex facultatibus erogamus ? At non ille sic, sed et animam et corpus tradebat, ut qui illum lapidabant et colaphis cædebant, regnum consequerentur. Sic enim me, inquit, docuit Christus diligere, qui novum mandatum reliquit de dilectione, et quod ipse operibus implevit. Etenim cum rex universorum esset, et beatæ illius naturæ, homines, quos ex nihilo produxit, et quibus millia contulit beneficia, se contumelia afficientes et respuentes non aversatus est; sed et homo factus est propter illos, cum meretricibus et publicanis conversatus est, dæmoniacos curavit, et cœlum promisit. Post hæc autem omnia comprehensum ipsum, colaphis cæciderunt, ligaverunt, flagellarunt, irriserunt, demum crucifixerunt. Sed ne sic quidem illos aversatus est, sed cum sursum esset in cruce, dixit, « Pater, dimitte illis peccatum[1]. » Latronem vero, qui eum ante accusaverat, etiam in paradisum introduxit, et persecutorem Paulum, Apostolum fecit : sibi autem proprios et addictos Discipulos ad mortem tradidit propter Judæos, qui ipsum crucifixerant. Hæc igitur omnia, quæ Dei sunt, quæ hominum, apud nos colligentes, hæc præclara gesta æmulemur, et charitatem charismatibus omnibus superiorem acquiramus, ut et præsentia et futura bona assequamur : quæ utinam nos adipisci contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri unaque Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Luc. XXIII, 34.

FINIS TOMI OCTOGESIMI TERTII.

ANNOTATIONES.

ANNOTATIO (1) pag. 12.

Serpenti nihil dixit Deus, quod eum a nequitia averteret, neque monita dedit ei, quod mutari non posset, nec ad meliorem se frugem recipere valeret. Sic intelligendus Chrysostomus est, cum dicit Deum serpenti nihil dixisse, sed Adamum et Evam tantum allocutum fuisse. Sic in sequentibus quædam profert, quæ explicatu opus habent.

ANNOTATIO (2) pag. 52.

Hi tres ultimi versus in vulgatis exemplaribus in fine capitis XVI et ultimi jacent. In exemplari vero Chrysostomi et in quibusdam aliis ad finem capitis XV adduntur.

ANNOTATIO (3) pag. 117.

Αφνειόν τε Κορίνθον, inquit Homerus, Il. lib. II, 2, et post eum Thucidides, ex opulentia hoc nomen Corintho inditum dicit. Homeri locum refert Strabo. Lib. VIII.

ANNOTATIO (4) ibid.

Periander Corinthius, septem illis Græciæ Sapientibus annumeratur a quibusdam. Non una quippe est in septem Sapientium recensione sententia.

ANNOTATIO (5) pag. 160.

De Platone ejusque in Siciliam transitu, et de reditu ex eadem, vide Plutarchum in vita Dionis, et Diogenem Laërtium in Platone.

ANNOTATIO (6) ibid.

De Protagora hæc habet Cicero, lib I de Natura deorum: *Nam Abderites quidem Protagoras, cujus a te modo mentio facta est, Sophistes temporibus illis vel maximus, cum in principio libri sui sic posuisset de diis, neque ut sint, neque ut non sint, Atheniensium jussu urbe atque agro est exterminatus, librique ejus in concione combusti. Ex quo equidem existimo tardiores ad hanc sententiam profitendam multos esse factos, quippe cum pœnam ne dubitatio quidem effugere potuisset.*

ANNOTATIO (7) ibid.

Editi sic habent, καὶ Διαγόρας ὁ Μιλήσιος καὶ Θεόδωρος ὁ λεγόμενος ἄθεος, ubi error est in omnibus editis et manuscriptis cum Diagoras dicitur Milesius, qui erat Melius, sive ex insula Melo, ut testificatur Suidas. Μῆλος, νῆσος μία τῶν Κυκλάδων ὁμώνυμον ἔχουσα πόλιν· ὁ πολίτης Διαγόρας ὁ Μήλιος: et ante illum Cicero, lib. I de Natura deorum: *Nullos esse omnino deos, Diagoras Melius, et Theodorus Cyrenaïcus putaverunt.* Cum ergo manuscripti et editi omnes Μιλήσιος habeant, error fortasse Chrysostomi fuerit. Hæc de Diagora. De sequenti vero quæstio est. Editi omnes Διόδωρος habent, Regius vero codex Θεόδωρος, cui favet locus allatus

Ciceronis, qui cum Diagora Theodorum conjunxit, et utrumque nullos esse deos putavisse dixit. Hic ἄθεος vocatus est teste Suida. De Socrate postea agit Chrysostomus. Ille cicutam bibere jussus est, quæ res omnium ore fertur.

ANNOTATIO (8) pag. 184.

Hic alluditur ad illud Danielis, VII, 10. Ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν. *Fluvius igneus, rapidusque egrediebatur...*

ANNOTATIO (9) pag. 195.

Hic notat Andreas Dounæus Chrysostomum, qui quærit ubinam reperiatur in Veteris Testamenti libris locus ille, cum Paulus inde sumptum indicat, non advertisse locum illum Isaïæ, ubi hæc non ad litteram quidem, sed eodem sensu feruntur; nempe in capite LXIV, 4, quod sic habet: *A sæculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit, Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te.*

ANNOTATIO (10) pag. 239.

Hæc verba non Cornelio dicta fuere a Petro, sed a Paulo Lystris, iis qui Barnabæ et sibi ut diis hostias immolaturi erant. Hic memoria labitur Chrysostomus, nisi sit hiatus in serie.

ANNOTATIO (11) pag. 471.

Hic, ni fallor, S. Doctor agit de Socrate, qui frequentibus Xanthippes uxoris jurgiis exercitabatur. Vide Diogenem Laërtium in Socrate.

ANNOTATIO (12) pag. 495.

Hæc verba, quæ desperantis esse videntur, in hodiernis exemplaribus non habentur. Possunt tamen alio sensu mitiore intelligi, nempe : Nam si liceret, si fas esset, si sine peccato possem mihi manum inferre, etc.

ANNOTATIO (13) pag. 501.

Hæc Platonis verba habentur in Apologia Socratis editionis Henrici, anno 1578, tomo I, p. 22.

ANNOTATIO (14) ibid.

In hæc carmina hæc docte disserit Andreas Dounæus in notis Savilianis p. 276. *Versus istos apud poëtarum aliquem frustra quæsieris. Quamobrem cum Chrysostomum audias tanquam e poëta proferentem, intellige Phœbadem seu Pythiam. Sunt enim Delphicorum oraculorum conclusiones quædam, vocesque dæmonis sibi abeundi gratiam fieri postulantis. Primum horum habes apud Theodoretum, cap. de Oraculis, et apud Eusebium, lib.* V. *Evangelicæ præparationis, variante parum lectione,* λύετε λοιπὸν ἄνακτα, *etc. Apud eumdem etiam Eusebium habes posterius distichon, quod quoniam est obscurius, visum paucis interpretari. Usurpabant olim superstitiones quasdam ridiculasque cæremonias, quibus credebant dæmonas evocari, et vel ad privata colloquia, vel ad oracula edenda pellici. Cæremoniis istis tantam inesse vim, seu potius, ut mollius loquitur Porphyrius* πειθανάγκην *opinabantur, ut non evocarent*

tantum, sed etiam evocata dæmonia detinerent, quandiu vati magove esset libitum. Sic enim apud Porphyrium Pythagoras Rhodius, οὐχ ἥδονται οἱ κληιζόμενοι ἐπὶ ταῖς θυσίαις θεοὶ, ἀνάγκῃ δέ τινι ἀκολουθίας συρόμενοι παραγίνονται. *Apollo ipse apud Theodoretum,* etc., quæ fusissime persequitur Dounæus.

ANNOTATIO (15) pag. 502.

De Pythia et de tripode vide Strabonem, liv. IX, qui descriptionem tripodis affert, et antri in quo positus erat. Sed quæ turpiora hic referuntur nusquam memini me legere.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.	BIBLIOTHECA GALLICA.
HOMILIÆ IN EPISTOLAM AD ROMANOS.	
Homiliæ xxiii, p. 3 : xxiv, p. 16 : xxv, p. 26, et xxvi, p. 41.	Earumdem fragmenta et analysis, tom. xi, p. 147, 148.
Homilia xxvii, p. 52.	Ejusdem fragmenta, tom xi, p. 149-152.
Homilia xxix, p. 69.	Ejusdem fragmenta, tom. xi, p. 152, et tom. xviii, p. 408-411.
Homilia xxxii, p. 106.	Ejusdem fragmenta, tom. xi, p. 152, et tom. xvi, p. 547-552.
HOMILIÆ IN EPISTOLAM I AD CORINTHIOS.	
Homilia iii, p. 137.	Ejusdem fragmenta, tom. xiii, p. 231-239, et tom. xv, p. 30-34.
Homilia iv, p. 150.	Ejusdem fragmenta, tom. xiv, p. 432-443, et tom. xv, p. 34-37.
Homilia v, p. 164.	Ejusdem fragmenta, tom. xv, p. 38-49.
Homilia vi, p. 178.	Ejusdem fragmenta, tom. xv, p. 49-54.
Homilia vii, p. 189.	Ejusdem fragmenta, tom. xi, p. 215-217, et tom. xv, p. 54-66.
Homilia ix, p. 224.	Ejusdem fragmenta, tom. xvi, p. 390-398.

Homilia XXI, p. 381.	Ejusdem fragmenta, tom. XIX, p. 286-292.
Homilia XXIV, p. 429.	Ejusdem fragmenta, tom. XVI, p. 471-477.
Homilia XXVII, p. 473.	Ejusdem fragmenta, tom. XIII, p. 226-228.
Homilia XXXII, p. 539.	Ejusdem fragmenta, tom. XVII, p. 57-60.

INDEX

TOMI OCTOGESIMI TERTII.

HOMILIÆ IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

HOMILIÆ IN EPISTOLAM I AD CORINTHIOS.

EXPLICIT INDEX.